

Uniwersytet w Białymstoku
Wydział Prawa

mgr Małgorzata Chrostowska

WYPADEK MNIEJSZEJ WAGI W POLSKIM PRAWIE KARNYM.
TEORIA I PRAKTYKA STOSOWANIA INSTYTUCJI

Rozprawa doktorska

napisana pod kierunkiem

prof. dr hab. Katarzyny Laskowskiej

w Katedrze Prawa Karnego i Kryminologii

Białystok 2021

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	5
Wprowadzenie	7
Rozdział I. Metodyka badań	11
§ 1. Przedmiot i cel badań.....	11
§ 2. Problemy i hipotezy badawcze	13
§ 3. Metody, techniki i narzędzia badawcze	16
§ 4. Organizacja badań.....	27
Rozdział II. Regulacja instytucji wypadku mniejszej wagi w ujęciu historycznym w polskim prawie karnym	31
§ 1. Instytucja wypadku mniejszej wagi w regulacjach prawnokarnych do 1932 r.	31
§ 2. Instytucja przypadku mniejszej wagi w regulacjach prawnokarnych w latach 1932–1969	32
1. Charakter prawny instytucji przypadku mniejszej wagi oraz okoliczności determinujące jej przyjęcie	32
2. Przestępstwa objęte regulacją przypadku mniejszej wagi	38
3. Przypadek mniejszej wagi w orzecznictwie sądowym	44
§ 3. Instytucja wypadku mniejszej wagi w regulacjach prawnokarnych w latach 1969–1997	48
1. Charakter prawny instytucji wypadku mniejszej wagi oraz okoliczności determinujące jej przyjęcie	49
2. Przestępstwa objęte regulacją wypadku mniejszej wagi	59
3. Wypadek mniejszej wagi w orzecznictwie sądowym.....	70
Rozdział III. Regulacja instytucji wypadku mniejszej wagi w Kodeksie karnym z dnia 6 czerwca 1997 r.	87
§ 1. Charakter prawny instytucji wypadku mniejszej wagi oraz okoliczności determinujące jej przyjęcie	87
§ 2. Przestępstwa objęte regulacją wypadku mniejszej wagi	106
§ 3. Wypadek mniejszej wagi w orzecznictwie sądowym.....	142
Rozdział IV. Regulacja instytucji wypadku mniejszej wagi w pozostałych aktach prawnych	154
§ 1. Kodeks karny skarbowy z dnia 10 września 1999 r.	156

1. Charakter prawny instytucji wypadku mniejszej wagi oraz okoliczności determinujące jej przyjęcie	156
2. Czyny zabronione objęte regulacją wypadku mniejszej wagi	165
3. Wypadek mniejszej wagi w orzecznictwie sądowym.....	180
§ 2. Regulacje prawne w zakresie zapobiegania i przeciwdziałania narkomanii w latach 1985–2020	184
1. Charakter prawny instytucji wypadku mniejszej wagi oraz okoliczności determinujące jej przyjęcie.....	184
2. Przesłępstwa objęte regulacją wypadku mniejszej wagi.....	190
3. Wypadek mniejszej wagi w orzecznictwie sądowym	197
Rozdział V. Instytucja wypadku mniejszej wagi w świetle wyników badań empirycznych	208
§ 1. Prezentacja i analiza wyników badań ankietowych oraz wywiadów pogłębionych przeprowadzonych z prokuratorami	208
1. Dane osobopoznawcze badanych.....	208
2. Praktyczne trudności przy stosowaniu instytucji wypadku mniejszej wagi w opinii prokuratorów	213
§ 2. Prezentacja i analiza wyników badań ankietowych oraz wywiadów pogłębionych przeprowadzonych z sędziami.....	250
1. Dane osobopoznawcze badanych.....	250
2. Praktyczne trudności przy stosowaniu instytucji wypadku mniejszej wagi w opinii sędziów	255
§ 3. Prezentacja i analiza wyników badań ankietowych oraz wywiadów pogłębionych przeprowadzonych z adwokatami.....	293
1. Dane osobopoznawcze badanych.....	293
2. Praktyczne trudności przy stosowaniu instytucji wypadku mniejszej wagi w opinii adwokatów	295
§ 4. Podsumowanie wyników badań empirycznych	329
Podsumowanie.....	336
Bibliografia	342
Wykaz tabel	364
Aneks.....	376

WYKAZ SKRÓTÓW

Akty prawne

d.o.g.p. – Dekret z dnia 23 marca 1956 r. o ochronie granic państwowych (Dz.U. Nr 9, poz. 51 ze zm.)

k.k. – Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz.U. Nr 88, poz. 553)

k.k. WP – Dekret PKWN z dnia 23 września 1944 r. Kodeks karny Wojska Polskiego (Dz.U. Nr 6, poz. 27 ze zm.)

k.k. z 1932 r. – Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 lipca 1932 r. Kodeks karny (Dz.U. Nr 60, poz. 571 ze zm.)

k.k. z 1969 r. – Ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. Kodeks karny (Dz.U. Nr 13, poz. 94 ze zm.)

k.k.s. – Ustawa z dnia 10 września 1999 r. Kodeks karny skarbowy (Dz.U. Nr 83, poz. 930 ze zm.)

k.p.k. – Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (Dz.U. Nr 89, poz. 555 ze zm.)

k.p.k. z 1928 r. – Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 19 marca 1928 r. Kodeks postępowania karnego (t.j. Dz. U. Nr 83, poz. 725)

k.w. – Ustawa z dnia 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń (Dz.U. Nr 12, poz. 114 ze zm.)

m.k.k. – Dekret z dnia 13 czerwca 1946 r. o przestępstwach szczególnie niebezpiecznych w okresie odbudowy Państwa (Dz.U. Nr 30, poz. 192 ze zm.)

u.p.n. z 1997 r. – Ustawa z dnia 24 kwietnia 1997 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz.U. Nr 24, poz. 198 ze zm.)

u.p.n. z 2005 r. – Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz.U. Nr 179, poz. 1485 ze zm.)

u.r.l. – Ustawa z dnia 12 maja 2011 r. o refundacji leków, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego oraz wyrobów medycznych (Dz.U. Nr 122, poz. 696 ze zm.)

u.z.n. – Ustawa z dnia 31 stycznia 1985 r. o zapobieganiu narkomanii (Dz.U. Nr 4, poz. 15 ze zm.)

Czasopisma, publikatory

Cz.PKiNP – Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych

Dz.U. – Dziennik Ustaw

Kwartalnik KSSiP – Kwartalnik Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury

OSP – Orzecznictwo Sądów Polskich

OSPiKA – Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych

RPEiS – Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny

WPP – Wojskowy Przegląd Prawniczy

WPROWADZENIE

Instytucja wypadku mniejszej wagi występuje w polskim prawie karnym od ponad stu lat. Po raz pierwszy pojawiła się wraz z wejściem w życie rosyjskiego Kodeksu karnego z 1903 r. Na gruncie kolejnych kodyfikacji ewoluowała, a jej rozumienie na gruncie Kodeksu karnego z 1932 r. było odmienne od tego przyjmowanego w oparciu o uregulowania Kodeksu karnego z 1969 r., jak i z 1997 r. Warto wskazać, że instytucję wypadku mniejszej wagi przewidziano nie tylko w aktach prawnych będących kodyfikacjami prawa karnego materialnego, ale również w innych ustawach, w których zamieszczone zostały przepisy karne.

Istnieje problem w zakresie interpretacji pojęcia wypadku mniejszej wagi, co do zasady, nie zostało ono bowiem ustawowo zdefiniowane. Wyjątkiem w tym zakresie jest definicja legalna tego terminu zawarta w Kodeksie karnym skarbowym z 1999 r., która jednak obowiązuje jedynie na gruncie tej ustawy. Kwestia charakteru prawnego instytucji wypadku mniejszej wagi również budzi wątpliwości. Do dziś stanowisko przedstawicieli doktryny oraz judykatury w tym zakresie nie jest jednolite. Niektórzy traktują wypadek mniejszej wagi jako uprzywilejowany typ przestępstwa lub uznają, że jest on szczególną odmianą uprzywilejowanego typu przestępstwa. Jeszcze inni postrzegają go jako instytucję sądowego wymiaru kary. Spór ten ma charakter nie tylko teoretyczny, ale również praktyczny – jego rozstrzygnięcie ma wpływ m.in. na wybór podstawy odwoławczej z art. 438 k.p.k., jak również możliwość wniesienia nadzwyczajnego środka zaskarżenia. Rozbieżność opinii w nauce prawa karnego pociągająca za sobą dyskusje i spory występuje także podczas ustalania katalogu okoliczności uwzględnianych przy ocenie występowania wypadku mniejszej wagi w konkretnej sprawie. Orzecznictwo Sądu Najwyższego oraz sądów powszechnych jest w tym zakresie niejednolite, co potęguje wyłaniające się na tym tle wątpliwości.

Wyjaśnienie przede wszystkim wskazanych powyżej, ale też jeszcze innych kwestii problematycznych związanych z instytucją wypadku mniejszej wagi będzie miało istotne znaczenie nie tylko z punktu widzenia teorii, ale również praktyki stosowania tej instytucji. Pozwoli to dokonać oceny obecnie obowiązującej regulacji prawnej instytucji wypadku mniejszej wagi oraz sformułować postulaty *de lege ferenda* w zakresie dalszego jej funkcjonowania. Należy zastanowić się zwłaszcza nad tym, czy należy utrzymać tę instytucję w niezmienionym kształcie, wprowadzić w jej uregulowaniu określone zmiany, czy też

zlikwidować ją jako zbędną, mając na uwadze obowiązywanie w prawie karnym instytucji nadzwyczajnego złagodzenia kary.

Tytuł niniejszej dysertacji nakazuje przyjąć, że ma ona charakter dogmatyczno-empiryczny. Analizie poddano w niej zarówno historyczne, jak i obecnie obowiązujące akty prawne, w których uregulowano instytucję wypadku mniejszej wagi. Zbadano również orzecznictwo sądowe odnoszące się do tej problematyki. Przeprowadzono też badania empiryczne (badania ankietowe oraz wywiady eksperckie) wśród prokuratorów i sędziów orzekających w sprawach karnych oraz adwokatów, a więc praktyków, którzy z uwagi na różne role pełnione w postępowaniu karnym mogą ocenić omawianą instytucję z innej perspektywy, tj. orzekania, oskarżenia oraz obrony.

Wybór tematu rozprawy został podyktowany następującymi względami.

Po pierwsze, jak dotąd nie powstało kompleksowe opracowanie, które byłoby w całości poświęcone problematyce wypadku mniejszej wagi w prawie karnym. Najczęściej zagadnienie to poruszane jest w artykułach naukowych, których autorzy omawiają je w sposób cząstkowy, skupiając się na wybranych zagadnieniach związanych z instytucją wypadku mniejszej wagi, określonych aktach prawnych, przy których ją przewidziano, niekiedy sięgając przy tym do orzecznictwa sądowego. Jednocześnie na przestrzeni lat zarysowało się wiele kwestii spornych dotyczących tej instytucji, które wymagają pełnego i wnikliwego zbadania oraz wyjaśnienia. Stworzenie przedmiotowej dysertacji jest zatem szczególnie uzasadnione wobec niewystarczających źródeł poznawczych. Po drugie, o ile istnieją nieliczne opracowania dotyczące wypadku mniejszej wagi, o tyle nie zostały dotychczas przeprowadzone żadne badania empiryczne, których przedmiotem objęto by tę instytucję. Z uwagi na powyższe uznano, że konieczne jest zrealizowanie takich badań wśród trzech wskazanych wcześniej grup zawodowych, aby móc zaobserwować funkcjonowanie analizowanej instytucji w praktyce wymiaru sprawiedliwości.

Niniejsza rozprawa doktorska składa się z Wprowadzenia, pięciu rozdziałów, Podsumowania, Bibliografii i Aneksu.

Rozdział I. ma charakter metodologiczny. Przedstawiono w nim przedmiot i cel badań. Zamieszczono w nim główne i szczegółowe problemy badawcze, jak również odpowiadające im główne i szczegółowe hipotezy badawcze, będące przedmiotem rozważań w części teoretycznej oraz praktycznej dysertacji. W rozdziale tym została nadto scharakteryzowana organizacja, jak też ogólny przebieg przeprowadzonych w ramach rozprawy doktorskiej badań.

Rozdział II. stanowi omówienie historycznych aktów prawnych dotyczących instytucji wypadku mniejszej wagi, aż do czasu wejścia w życie Kodeksu karnego z 1997 r. Na początku przeanalizowano uregulowania rosyjskiego Kodeksu karnego z 1903 r., w którym wprowadzono tę instytucję po raz pierwszy do prawa karnego obowiązującego na ziemiach polskich. Następnie, bardzo szczegółowo, zbadano unormowania Kodeksu karnego z 1932 r., w którym instytucja ta pojawiła się pod pojęciem przypadku mniejszej wagi. Postrzegano ją wówczas jednolicie, a mianowicie jako instytucję sądowego wymiaru kary, uprawniającą sąd do zastosowania nadzwyczajnego złagodzenia kary. W dalszej kolejności omówiono regulacje Kodeksu karnego wojskowego z 1932 r., Kodeksu karnego Wojska Polskiego z 1944 r., Dekretu o przestępstwach szczególnie niebezpiecznych w okresie odbudowy Państwa z 1945 r., Dekretu o przestępstwach szczególnie niebezpiecznych w okresie odbudowy Państwa z 1946 r. oraz Dekretu o ochronie granic państwowych z 1956 r., mając na uwadze w szczególności przyjęty w nich charakter prawny instytucji, która występowała w tych aktach prawnych pod pojęciem przypadku mniejszej wagi. Bardzo dogłębnie przeanalizowano nadto przepisy Kodeksu karnego z 1969 r., w którym badaną instytucję określono mianem wypadku mniejszej wagi. Na tle tejsze kodyfikacji po raz pierwszy pojawiły się kontrowersje co do charakteru prawnego tej instytucji oraz okoliczności determinujących jej przyjęcie.

W rozdziale III. omówiono uregulowanie instytucji wypadku mniejszej wagi w Kodeksie karnym z 1997 r. Po dokonaniu analizy charakteru prawnego tej instytucji oraz okoliczności, które należy brać pod uwagę przy ocenie jej występowania (spór w tym zakresie, jaki zarysował się w trakcie obowiązywania poprzedniej kodyfikacji odżył także obecnie), pochyłono się nad innymi zagadnieniami z nią związanymi. Zastanowiono się w szczególności, czy możliwe jest zastosowanie nadzwyczajnego złagodzenia kary wobec sprawcy, którego czyn zakwalifikowano jako wypadek mniejszej wagi. W dalszej kolejności przeprowadzono rozważania nad tym, czy sąd ma obowiązek w trybie art. 399 § 1 k.p.k. uprzedzić strony o możliwości zakwalifikowania czynu jako wypadku mniejszej wagi, jak też usunięcia z kwalifikacji prawnej przepisu stanowiącego o wypadku mniejszej wagi. Dodatkowo rozważano poddano zasadność stworzenia definicji legalnej wypadku mniejszej wagi na potrzeby Kodeksu karnego, jak również podjęto próbę wypracowania pewnych rozwiązań umożliwiających rozwiązanie problemu niekonsekwencji w zapisie kwalifikacji prawnej przestępstwa stanowiącego wypadek mniejszej wagi.

Rozważania przeprowadzone w rozdziale IV. dotyczą instytucji wypadku mniejszej wagi na gruncie Kodeksu karnego skarbowego z 1999 r. oraz ustaw regulujących zagadnienia związane z przeciwdziałaniem narkomanii, a więc ustawy o zapobieganiu narkomanii z 1985

r., ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii z 1997 r. oraz ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii z 2005 r. Zwrócono w nich uwagę przede wszystkim na charakter prawny badanej instytucji oraz okoliczności uwzględniane przy ocenie jej występowania, mając na uwadze specyfikę unormowań wymienionych powyżej aktów prawnych. Zaznaczenia wymaga, że prawo karne skarbowe wyróżniają pewne cechy charakterystyczne oraz odrębności instytucjonalne, które – pomimo istnienia wielu podobieństw pomiędzy nim a prawem karnym – przesądzają o jego autonomiczności.

Oprócz analizy tekstów przywołanych powyżej aktów prawnych w zakresie wskazanym powyżej, w rozdziałach II–IV dokonano nadto przeglądu dostępnych opracowań naukowych z zakresu problematyki wypadku mniejszej wagi, jak też orzecznictwa Sądu Najwyższego oraz sądów powszechnych z lat 1932–2020 dotyczącego tej tematyki. Z uwagi na brak ustawowej definicji wypadku mniejszej wagi, wykładni tego pojęcia dokonują przede wszystkim sądy, które stosują prawo, wydając określonej treści orzeczenia.

W rozdziale V. zawarto prezentację, jak również analizę wyników badań empirycznych ilościowych (badań ankietowych) oraz jakościowych (wywiadów indywidualnych), które przeprowadzone zostały wśród trzech grup zawodowych spotykających się w praktyce, jako że w swojej pracy zawodowej z instytucją wypadku mniejszej wagi, a mianowicie prokuratorów, sędziów orzekających w sprawach karnych i adwokatów. Zarówno prokuratorzy, jak i sędziowie decydują o zakwalifikowaniu danego czynu jako wypadku mniejszej wagi, a zatem mają bezpośredni wpływ na zastosowanie tej instytucji w danej sprawie. Adwokaci natomiast mogą składać określone wnioski dowodowe w tym zakresie – są oni w stanie ocenić analizowaną instytucję z punktu widzenia podejrzanych lub oskarżonych, których interesy reprezentują.

Podsumowanie zawiera rozstrzygnięcie określonych w rozprawie problemów naukowych – przywołano w nim postawione w niej problemy badawcze oraz hipotezy badawcze, a następnie dokonano ich weryfikacji. Ponadto w tej końcowej części dysertacji zestawiono ze sobą kwestie problemowe dotyczące instytucji wypadku mniejszej wagi sygnalizowane przedstawicieli doktryny prawa karnego z tymi podnoszonymi przez praktyków i dokonano ich porównania. W efekcie sformułowano określone wnioski co do obecnego kształtu funkcjonowania instytucji wypadku mniejszej wagi w polskim prawie karnym, jak również zasadności wprowadzenia zmian w jej uregulowaniu prawnym.

ROZDZIAŁ I.

METODYKA BADAŃ

§ 1. Przedmiot i cel badań

Prowadzenie procesu badawczego wymaga określenia używanych pojęć, stąd też w tej części rozprawy istotne jest zdefiniowanie przedmiotu i celu badań. Przedmiot badań naukowych może stanowić określony fakt (informacja) zaprezentowany w danym wyjaśnieniu naukowym co do podstawowego problemu badawczego. Mogą być nimi też te elementy i działania, które w trakcie prowadzonych badań będą podlegały wyjaśnieniu i opracowaniu, a zatem wszystkie informacje o analizowanym przedmiocie przyjmujące formę nowych wiadomości¹.

Spośród wielu zagadnień prawa karnego problematyka wypadku mniejszej wagi jest szczególnie interesującą, tak z teoretycznego, jak i praktycznego punktu widzenia. Gruntowne, całościowe zbadanie tej instytucji pozwoli nie tylko zaobserwować proces kształtowania się w tym zakresie ustawodawstwa polskiego na przestrzeni lat oraz poznać poglądy doktryny w tej materii, ale też umożliwi ocenę funkcjonowania tej instytucji w praktyce, a w następstwie postawienie wniosków co do dalszego jej funkcjonowania w polskim prawie karnym. Jednocześnie zaznaczyć należy, że analiza instytucji wypadku mniejszej wagi nie może sprowadzać się tylko i wyłącznie do zbadania regulacji prawa karnego materialnego. Konieczne są również odniesienia do prawa karnego procesowego. Dopiero to pozwoli na pełną ocenę funkcjonowania tej instytucji w praktyce.

Biorąc pod uwagę powyższe, przedmiotem badań w niniejszej rozprawie doktorskiej uczyniono regulację prawną wypadku mniejszej wagi w polskim prawie karnym ze szczególnym uwzględnieniem analizy i oceny funkcjonowania tej instytucji w praktyce wymiaru sprawiedliwości. Badania naukowe zostały ukierunkowane w oparciu o liczne i różnorodne potrzeby, które zasadniczo można ująć w dwóch grupach. Pierwsza z tych grup wiąże się z potrzebami o charakterze teoretycznym i poznawczym, obejmując wszystkie te potrzeby, które łączą się z rozwojem danej nauki. Druga z nich nawiązuje do potrzeb *stricto* praktycznych, związanych zazwyczaj z istniejącymi możliwościami konstruktywnych

¹ J. Apanowicz, *Metodologia ogólna*, Gdynia 2002, s. 101.

zastosowań osiągnąć danej nauki, jak również praktycznej realizacji danej problematyki². Przeprowadzone w ramach niniejszej rozprawy doktorskiej badania naukowe spełniają oba wskazane, łącznie ujęte cele.

Celem badań naukowych jest rozstrzygnięcie określonych problemów naukowych, jak również poznanie nowych prawd. Badania naukowe można rozpatrywać w szerokim i wąskim ujęciu³. W szerokim ujęciu stanowią one proces twórczych czynności rozciągający się od ustalenia i przyjęcia określonego problemu badawczego do jego pisemnego opracowania. Natomiast badania w wąskim zakresie odnoszą się do konkretnych czynności badawczych. Ukierunkowane są one na poznanie nieznanych, czy też mało znanych właściwości (cech, parametrów) przedmiotów, zdarzeń, faktów oraz procesów, tj. zazwyczaj określonych elementów szerszej rzeczywistości, nawiązujących do pewnego wycinka badanej działalności.

W niniejszej rozprawie celem badań uczyniono analizę i ocenę regulacji wypadku mniejszej wagi w polskim prawie karnym, jak też praktycznego funkcjonowania tej instytucji. Aby go zrealizować, zdecydowano się na przeprowadzenie badań empirycznych wśród praktyków zajmujących się w pracy zawodowej omawianą w dysertacji problematyką. W trakcie tych badań skupiono się nad podstawowymi problemami, jakie zarysowały się podczas analizowania orzecznictwa sądowego oraz dostępnych opracowań naukowych dotyczących instytucji wypadku mniejszej wagi. Zasadniczo cel badań jest punktem wyjścia do postawienia pytania stanowiącego równocześnie podstawowy problem badawczy rozważany w ramach danej rozprawy.

Na potrzeby prowadzonych badań przyjęto, że postawiony cel badań ma obrazować ogólny zarys danej problematyki dookreślony przez sformułowanie problemu badawczego. Uczynienie przedmiotem badań w niniejszej rozprawie instytucji wypadku mniejszej wagi oraz określenie celu badań sprowadzającego się do analizy dogmatycznej i oceny praktycznego funkcjonowania tej instytucji spełniają powyższe wymogi. Poddanie analizie dogmatycznej przemian, jakie zachodziły w uregulowaniu instytucji wypadku mniejszej wagi na przestrzeni czasu, w jakiej obowiązywały kolejne akty prawne jej dotyczące, pozwoliło na sprecyzowanie szeregu wątpliwości dotyczących kształtu, jak też praktycznego funkcjonowania tej instytucji. Dało to następnie asumpt do zasięgnięcia w powyższym zakresie opinii wśród praktyków zajmujących się na co dzień w pracy zawodowej problematyką wypadku mniejszej wagi, celem wyjaśnienia powstałych niejasności oraz odniesienia się do zarysowanych kontrowersji. Finalnie wyniki przeprowadzonych badań

² J. Sztumski, *Wstęp do metod i technik badań społecznych*, Katowice 1995, s. 30.

³ J. Apanowicz, *Metodologia...*, s. 19.

empirycznych mogłyby służyć jako podstawa do ewentualnych zmian w regulacji prawnej instytucji wypadku mniejszej wagi, o ile ustawodawca zdecydowałby się wziąć pod uwagę zaprezentowane przez przedstawicieli doktryny oraz praktyków opinie co do rozwiązań przyjmowanych przy danej instytucji.

§ 2. Problemy i hipotezy badawcze

W metodologii badań naukowych przyjęto, że formułowanie problemu badawczego jest z jednej strony skutkiem oddziaływania bodźca intelektualnego, jako że stanowi następstwo głębokiego namysłu, z drugiej zaś sprowadza się ono do podjęcia decyzji co do teoretycznych i empirycznych implikacji, determinującej dalszy tok procedowania w procesie badawczym⁴. Zaprezentowanie problemu badawczego oraz będących jego doprecyzowaniem hipotez badawczych rozpocząć należy od stwierdzenia, że właściwe sformułowanie pytań stanowiących przedmiot przedsięwziętych wysiłków badawczych jest częścią rozprawy, co najmniej tak istotną, jak sam proces poznawczy oraz udzielenie odpowiedzi na postawione w dysertacji pytania. Trafne nawet udzielenie odpowiedzi na niewłaściwie skonstruowane pytanie, czy też hipotezę badawczą, niewątpliwie skutkowałoby bezproduktywnym wysiłkiem. Realizowanie choćby najprostszych badań pozostaje bezcelowe bez konkretyzacji ich celu, jak również problemu, który powinien zostać przez podjęte badania rozstrzygnięty.

Istotą badań naukowych jest sprecyzowanie problemu badawczego, którego celem jest wyznaczenie kierunku podejmowanym badaniom naukowym. W piśmiennictwie trafnie przy tym wskazano, że problem badawczy to bodziec intelektualny, prowadzący do podjęcia badań naukowych⁵. Problem naukowy rozumiany jest natomiast jako określona trudność spowodowana uświadomieniem sobie pewnego braku w stanie wiedzy naukowej, przy czym brak ten ma charakter obiektywny. Chcąc wypełnić ową lukę w dorobku naukowym, w pierwszej kolejności należy sformułować problem naukowy. Zaczątkiem wszelkiego procesu badawczego jest postawienie określonego pytania, a nawet zbioru pytań⁶. Jednocześnie zaakcentować trzeba, że nie każde pytanie może zostać potraktowane jako problem badawczy. Za takie uznaje się pytanie, które jest punktem wyjścia do badań naukowych,

⁴ Ch. Frankfort-Nachmias, D. Nachmias, *Metody badawcze w naukach społecznych*, Poznań 2001, s. 67.

⁵ *Ibidem*, s. 67.

⁶ S. Nowak, *Metodologia badań społecznych*, Warszawa 2010, s. 26.

przeglądu literatury, odnotowywania spostrzeżeń naukowych oraz ich selekcjonowania, a w następstwie opracowania⁷.

Biorąc pod uwagę powyższe, jak również mając na względzie, iż wybór analizowanego problemu badawczego powinien zostać odpowiednio uzasadniony, zdecydowano się na sformułowanie dwóch głównych problemów badawczych w postaci następujących pytań:

1. Jaki charakter prawny ma instytucja wypadku mniejszej wagi oraz jakie okoliczności determinują jej przyjęcie? (część teoretyczna rozprawy)
2. Czy brak jednolitych kryteriów oceny wypadku mniejszej wagi utrudnia stosowanie tej instytucji w praktyce, a jeżeli tak, to w jakim zakresie? (część empiryczna rozprawy)

Tak ujęte problemy badawcze stanowiły podstawę do wysunięcia hipotez badawczych. Hipoteza badawcza stanowi przypuszczenie, że analizowane zagadnienie może kształtować się w określony sposób, a jej formułowanie opiera się na dotychczasowym stanie wiedzy. Podkreślić należy równocześnie, że hipoteza stanowi pewną propozycję, o nieustalonej jeszcze wartości logicznej, którą trzeba poddać weryfikacji⁸. Rezultatem przeprowadzonych badań będzie potwierdzenie lub zaprzeczenie założonych hipotez badawczych.

W nawiązaniu do przedstawionych powyżej głównych problemów badawczych postawione zostały główne hipotezy badawcze polegające na przyjęciu kolejno, że:

1. Instytucja wypadku mniejszej wagi jest uprzywilejowanym typem przestępstwa, zaś o jej przyjęciu decydują okoliczności przedmiotowo-podmiotowe czynu. (część teoretyczna rozprawy)
2. Brak jednolitych kryteriów oceny wypadku mniejszej wagi co do zasady nie utrudnia stosowania tej instytucji, jednakże może skutkować występowaniem u praktyków odmiennych ocen tego samego czynu zabronionego pod kątem uznania go za wypadek mniejszej wagi. (część empiryczna rozprawy)

Z uwagi na to, że główny problem badawczy charakteryzuje się złożonością, stąd też celem jego doprecyzowania przydatnym pozostaje sformułowanie problemów szczegółowych. Ich przyjęcie sprzyja pogłębionej analizie całego zagadnienia, które jest przedmiotem określonych badań. Nadto ułatwia zaplanowanie tych badań, pozwala na

⁷ J. Apanowicz, *Metodologiczne elementy procesu poznania naukowego w teorii organizacji i zarządzania*, Gdynia 2000, s. 67.

⁸ Z. Ziemiński, *Metodologiczne problemy prawnoznawstwa*, Warszawa 1974, s. 41.

optymalny dobór odpowiednich narzędzi badawczych, jak również ogranicza ryzyko pominięcia istotnych aspektów badanego problemu⁹. Posiłkując się pojęciem hipotezy badawczej, należy zaznaczyć, że – uwzględniając zasięg, jaki dana hipoteza ma obejmować i jaki ma być w dalszej kolejności weryfikowany – wyróżnia się hipotezy główne i szczegółowe. Hipoteza szczegółowa jest uściśleniem hipotezy głównej. Zazwyczaj konkretyzuje się daną hipotezę główną poprzez kilka hipotez szczegółowych¹⁰.

W niniejszej rozprawie zaprezentowane powyżej główne problemy badawcze oraz postawione do nich główne hipotezy badawcze zostały uściślone poprzez sformułowanie określonych problemów szczegółowych i odpowiadających im hipotez szczegółowych.

Za problemy szczegółowe w części teoretycznej rozprawy uznano następujące pytania:

1. W jakim kierunku ewoluowała instytucja wypadku mniejszej wagi?
2. Przy jakich kategoriach przestępstw ustawodawca najczęściej przewidział instytucję wypadku mniejszej wagi?
3. Czy zasadne jest stworzenie definicji legalnej wypadku mniejszej wagi i zamieszczenie jej w części ogólnej Kodeksu karnego?

Poszukując odpowiedzi na wskazane powyżej szczegółowe problemy badawcze, sformułowano następujące, odpowiadające im hipotezy szczegółowe:

1. Instytucja wypadku mniejszej wagi ewoluowała w kierunku przyjęcia społecznej szkodliwości czynu jako wyznacznika oceny jej występowania oraz doboru okoliczności określających społeczną szkodliwość czynu zgodnie z kryterium przedmiotowo-podmiotowym.
2. Instytucję wypadku mniejszej wagi ustawodawca najczęściej przewidział przy przestępstwach przeciwko mieniu.
3. Stworzenie definicji legalnej wypadku mniejszej wagi i zamieszczenie jej w części ogólnej Kodeksu karnego nie jest zasadne.

Do problemów szczegółowych w części empirycznej rozprawy należy zaliczyć następujące pytania:

1. Jak często instytucja wypadku mniejszej wagi jest stosowana w praktyce?

⁹ M. Krajewski, *O metodologii nauk i zasadach pisarstwa naukowego. Uwagi podstawowe*, Gliwice 2010, s. 19.

¹⁰ J. Sztumski, *op. cit.*, s. 48–49.

2. Czy instytucja wypadku mniejszej wagi powoduje trudności w praktyce jej stosowania, a jeżeli tak, to jakie?
3. Czy regulacja instytucji wypadku mniejszej wagi wymaga zmian, a jeżeli tak, to w jakim zakresie?

Wskazane powyżej problemy szczegółowe skutkowały postawieniem następujących hipotez szczegółowych:

1. Instytucja wypadku mniejszej wagi jest rzadko stosowana w praktyce.
2. W praktyce stosowania instytucji wypadku mniejszej wagi występują trudności. Zauważalne są one przede wszystkim w kwestii oceny tego, czy okoliczności łagodzące, które zadecydowały o uznaniu danego czynu zabronionego za wypadek mniejszej wagi powinny być następnie uwzględniane przy wymiarze kary za ten czyn.
3. Regulacja wypadku mniejszej wagi zasadniczo nie wymaga zmian. Warto natomiast poszerzyć katalog przestępstw, co do których instytucja ta miałaby zastosowanie.

Przyjęcie przedstawionych problemów i hipotez badawczych miało na celu uzyskanie odpowiedzi na pytanie o to, jak prawidłowo interpretować pojęcie wypadku mniejszej wagi oraz, jakie okoliczności należy uwzględniać przy ocenie jego występowania. Kwestie te, jak również wiele innych zagadnień związanych z wypadkiem mniejszej wagi (tak teoretycznych, jak i praktycznych), nie zostały jak dotąd poddane pełnej i wszechstronnej analizie w nauce prawa karnego – problematyka ta powinna być znacznie szerzej opracowana.

§ 3. Metody, techniki i narzędzia badawcze

Nawiązanie do przyjętych w ramach rozprawy doktorskiej metod, technik i narzędzi badawczych wymaga po pierwsze wskazania, że używanie określonych pojęć ma znaczenie nie tylko dla badającego pewien fragment rzeczywistości, ale również dla samego procesu poznania naukowego¹¹. Mając na uwadze powyższe, uzasadnione jest wyjaśnienie tych pojęć, jako że będą one wykorzystywane na dalszym etapie analiz.

Termin „metoda” wywodzi się z języka greckiego (*meta hodos*) i oznacza pewną drogę do celu. Pojęcie metody badawczej w literaturze przedmiotu oznacza zespół czynności badawczych realizowanych na polu naukowym, dążących w powtarzalny i skuteczny sposób do rozwiązania podstawowego problemu badawczego. Należy przez to rozumieć świadomie stosowany sposób postępowania, ukierunkowany na osiągnięcie wyznaczonego celu w

¹¹ R. Mayntz, K. Holm, P. Hübner, *Wprowadzenie do metod socjologii empirycznej*, Warszawa 1985, s. 11.

określonych warunkach¹². Metoda jest zatem zorganizowanym postępowaniem, które zorientowane jest na wyjaśnienie danego problemu badawczego¹³. Wybór metody badawczej determinowany jest zasadniczo zarówno czynnikami natury naukowej, jak również pozanaukowej (np. czasem, środkami finansowymi)¹⁴.

Przeprowadzone w ramach niniejszej rozprawy badania oparto na uznanych metodach badawczych, odzwierciedlających również twórczy charakter badań¹⁵. Zastosowanie określonych metod miało na celu wywiedzenie jednoznacznych wniosków z zachowaniem logicznej spójności. W dysertacji posłużono się różnymi metodami, których zamierzeniem było jak najpełniejsze udzielenie odpowiedzi na sformułowane pytania badawcze, a w następstwie poddanie weryfikacji odpowiadających im hipotez badawczych. W celu zapewnienia wiarygodności wyników badań, wybór metod motywowany był starannością o to, aby wzajemnie się dopełniały i weryfikowały¹⁶.

W realiach niniejszej rozprawy uznano za stosowny wybór następujących metod badawczych: formalno-dogmatycznej, analitycznej oraz metody badań jakościowych i ilościowych.

Podstawową metodą, jaka została wykorzystana w dysertacji jest metoda formalno-dogmatyczna, sprowadzająca się do syntaktyczno-semantycznej analizy tekstu prawnego wspartej zastosowaniem reguł logiki. Badaniem objęto teksty następujących ustaw: rosyjskiego Kodeksu karnego z 1903 r. (zwanego od nazwiska jego autora Kodeksem Tagancewa), Kodeksu karnego z 1932 r., Kodeksu karnego z 1969 r., Kodeksu karnego z 1997 r., Kodeksu karnego skarbowego z 1999 r., ustawy o zapobieganiu narkomanii z 1985 r., ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii z 1997 r. oraz ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii z 2005 r. Celem zastosowania tej metody było ustalenie sensu i znaczenia tekstu wspomnianych aktów prawnych, jak również skonstruowanie norm prawnych w oparciu o przepisy prawne w nich zawarte przy zastosowaniu odpowiednich reguł inferencyjnych. Umożliwiła ona także zbadanie stanu prawnego obowiązującego w analizowanym okresie. Pozwoliło to na zaobserwowanie funkcjonowania wypadku mniejszej wagi na przestrzeni lat, w tym zwłaszcza zmian w prawnym uregulowaniu tej instytucji oraz wpływu poprzednich kodyfikacji na obecny jej kształt.

¹² R.A. Podgórski, *Metodologia badań socjologicznych. Kompendium wiedzy metodologicznej dla studentów*, Bydgoszcz–Olsztyn 2007, s. 56.

¹³ J. Apanowicz, *Metodologiczne uwarunkowania pracy naukowej*, Warszawa 2005, s. 54–55.

¹⁴ B. Hołyst, *Kryminologia*, Warszawa 2001, s. 89.

¹⁵ S. Nowak, *op. cit.*, s. 20–21.

¹⁶ S. Bożyczko, *Metodyczne wskazówki do pisania pracy magisterskiej z kryminalistyki i kryminologii oraz innych dyscyplin nauk penalnych*, Wrocław 1974, s. 17.

Następną wykorzystaną metodą badawczą była metoda analityczna polegająca na analizie tekstów naukowych oraz orzecznictwa sądowego.

W pierwszej kolejności zbadano dostępne opracowania naukowe z zakresu problematyki wypadku mniejszej wagi. Przegląd literatury przedmiotu (komentarze do poszczególnych ustaw, monografie oraz artykuły naukowe) umożliwił wielowymiarowe spojrzenie na temat zagadnień pozostających w zakresie tematu rozprawy doktorskiej oraz poznanie poglądów poszczególnych autorów w tym obszarze. Pozwoliło to przede wszystkim na zaobserwowanie problemów interpretacyjnych (oraz zgłaszanych w odpowiedzi na nie postulatów), jakie wiążą się z regulacją instytucji wypadku mniejszej wagi, jak też jej stosowaniem w praktyce, a zauważone zostały przez przedstawicieli doktryny.

W drugiej kolejności przeanalizowano orzecznictwo Sądu Najwyższego oraz sądów powszechnych z lat 1932–2020. Orzeczenia zostały pogrupowane poprzez zestawienie czasu ich wydania z obowiązywaniem określonego aktu prawnego. Prezentacji i omówienia poszczególnych orzeczeń dokonano w końcowych częściach rozdziałów II., III. i IV. (tj. bezpośrednio po analizie charakteru prawnego instytucji wypadku mniejszej wagi, okoliczności decydujących o jej przyjęciu oraz przestępstw, przy których została przewidziana), celem zapewnienia klarowności i spójności rozważań. Pozwoliło to na poznanie linii orzeczniczej poszczególnych sądów, jak też umożliwiło zaobserwowanie tak podobieństw, jak i odrębności w przyjmowanej przez nie wykładni określonych przepisów prawnych.

Szersza oraz bardziej wnikliwa analiza omawianej problematyki znajduje swój wyraz w orzecznictwie Sądu Najwyższego, na którego to orzeczenia bardzo często powoływały się następnie sądy powszechne. Wpływ na powyższe mają niewątpliwie kompetencje Sądu Najwyższego, tj. m.in. sprawowanie nadzoru nad działalnością sądów powszechnych i wojskowych w zakresie orzekania (tzw. nadzór judykacyjny) przez rozpoznawanie kasacji i innych środków odwoławczych, jak też podejmowanie uchwał rozstrzygających zagadnienia prawne. Mowa tu nie tylko o zagadnieniach prawnych, jakie mogą powstać na gruncie konkretnej sprawy, ale również o takich, które mogą też być skutkiem rozpatrzenia przez Sąd Najwyższy wniosku o rozstrzygnięcie określonego zagadnienia prawnego¹⁷. Podkreślić należy, że Sąd Najwyższy jest sądem prawa, a nie sądem faktu, dlatego też nie dokonuje

¹⁷ K. Szczucki, *Ustawa o Sądzie Najwyższym. Komentarz*, Warszawa 2018, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587773121/570561?keyword=K.%20Szczucki,%20Ustawa%20o%20S%C4%85dzie%20Najwy%C5%BCszym.%20Komentarz,&toHit=1&cm=SFIRST> (dostęp online 11.03.2019).

kontroli prawidłowości oceny dowodów przeprowadzonej przez sąd II instancji oraz sprawdzenia prawidłowości poczynionych ustaleń faktycznych.

Dość częste powiązanie problemów społecznych z problematyką prawną sprawia, że niezbędnym staje się podjęcie badań naukowych sięgających poza analizę tekstów prawnych – w głównej mierze empirycznych¹⁸. W metodologii badań naukowych przyjmuje się, że przeprowadzane badania empiryczne ukierunkowane powinny być na rozwijanie wiedzy teoretycznej, czyli usystematyzowanej wiedzy odnoszącej się do określonego fragmentu rzeczywistości, jak również realizować potrzeby praktyki społecznej, wskazując na różne możliwości jej kształtowania¹⁹. Z tej też przyczyny kolejnymi z metod, jakie wykorzystano przy prowadzeniu badań, były metoda badań jakościowych (wywiad pogłębiony) i ilościowych (badania ankietowe).

Mając na uwadze główne problemy badawcze sformułowane w rozprawie, a więc zarówno ten postawiony w jej części teoretycznej (sprowadzający się do analizy charakteru prawnego instytucji wypadku mniejszej wagi oraz ustalenia okoliczności determinujących jej zastosowanie), jak i praktycznej (nawiązujący do wpływu braku jednolitych kryteriów oceny wypadku mniejszej wagi na stosowanie tej instytucji w praktyce) ostatecznie zrezygnowano z pierwotnie zaplanowanej metody badania akt spraw karnych. Za bardziej odpowiednie dla osiągnięcia zakładanych celów uznano badania ankietowe oraz wywiad ekspercki przeprowadzone w szerszym zakresie wśród każdej z grup zawodowych, zajmujących się w praktyce analizowaną w niniejszej rozprawie problematyką (tj. sędziów, prokuratorów i adwokatów wykonujących zawód na obszarze całej apelacji białostockiej). Powyższy wybór został podyktowany następującymi okolicznościami.

Zauważyć należy, że instytucja wypadku mniejszej wagi na dzień 15 lutego 2021 r. została przewidziana w Kodeksie karnym z 1997 r. w odniesieniu do 38 typów przestępstw. Od czasu wejścia w życie tej ustawy, tj. począwszy od 1 września 1998 r., wielokrotnie ją nowelizowano, wprowadzając nowe przepisy prawne regulujące instytucję wypadku mniejszej wagi – następował stopniowy wzrost liczby przestępstw objętych tą instytucją. W takiej sytuacji trudno byłoby zdecydować *a priori* akta dotyczące, których przestępstw powinny zostać zbadane i jaki wycinek czasu miałby zostać wybrany do takiego badania.

Przeprowadzenie badań obejmujących poszczególne okresy zarówno sprzed, jak też po określonych nowelizacjach byłoby znacznie utrudnione i wpływałoby na konieczność

¹⁸ M. Borucka-Arctowa, *Podejście socjologiczne*, (w:) A. Łopatka (red.), *Metody badania prawa*, Wrocław 1973, s. 77.

¹⁹ J. Sztumski, *op. cit.*, s. 20.

odpowiedniego sformułowania ewentualnego kwestionariusza ankiet do badania danych akt spraw. O ile jest to skomplikowane, to nie jest zadaniem niemożliwym, a przy tym, jak należy sądzić, uzasadnionym i celowym do zbadania funkcjonowania instytucji wypadku mniejszej wagi jednakże przy danym rodzaju przestępstwa. Jednocześnie nie sposób byłoby w ramach jednej rozprawy doktorskiej przeprowadzić badania dotyczące ogólnego funkcjonowania instytucji wypadku mniejszej wagi i zbadać wszystkie akta spraw karnych dotyczące wspomnianej liczby przestępstw, przede wszystkim, z uwagi na ograniczony zakres treściowy rozprawy doktorskiej. Zauważyć trzeba przy tym, że na obszarze województwa podlaskiego działają 32 sądy powszechne. Trudno byłoby znaleźć odpowiednie kryterium wyboru sądów, jakich akta spraw karnych należałoby poddać analizie. Jednocześnie zbadanie akt dowolnie wybranych sądów obrazowałoby jedynie niewielki wycinek odwzorowania stosowania instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy.

Należy przy tym zaznaczyć, że tylko z analizy dogmatycznej omawianej problematyki wysunięto szereg wątpliwości i wniosków dotyczących regulacji instytucji wypadku mniejszej wagi. Kolejno analiza orzecznictwa sądowego ukazała częstsze jej stosowanie przy niektórych przestępstwach, a rzadsze przy innych. Wszystko to zdecydowało o odstąpieniu od zastosowania w niniejszej rozprawie metody badań aktowych.

W ramach badań ilościowych zdecydowano się na przeprowadzenie badań ankietowych wśród każdej z grup zawodowych, zajmujących się w praktyce problematyką wypadku mniejszej wagi. Odnośnie doboru respondentów wskazać należy, że zdecydowano się na skierowanie kwestionariusza ankiety do wszystkich sędziów orzekających w wydziałach karnych i karnych odwoławczych na obszarze apelacji białostockiej (tj. sędziów łącznie 32 sądów powszechnych), każdego z prokuratorów wykonujących zawód w jednostkach prokuratury obejmujących swoją właściwością obszar apelacji białostockiej (tj. prokuratorów łącznie 39 prokurator) oraz wszystkich adwokatów tworzących Izbę Adwokacką w Białymstoku (łącznie 482 adwokatów).

W ocenie autorki niniejszej rozprawy tak zakreślony zasięg badań pozwoli na zaprezentowanie pełnego obrazu analizowanej problematyki, zakładając, że instytucja wypadku mniejszej wagi w prawie karnym nie funkcjonuje w sposób odmienny w zależności od podziału administracyjnego państwa, czy też podziału na poszczególne obszary apelacji. Przyjęta grupa badanych stanowi dość szeroki krąg respondentów, do których skierowane zostały kwestionariusze ankiet z prośbą o ich wypełnienie. Analiza badań ankietowych pozwoliła na naświetlenie kwestii problemowych, które pojawiają się w praktyce wymiaru

sprawiedliwości przy różnych sytuacjach procesowych z perspektywy obrony, oskarżenia, a także orzekania.

Kwestionariusze ankiet skierowane zostały w ramach niniejszej rozprawy do: 187 sędziów – otrzymano 58 kwestionariuszy, co stanowi zwrotność na poziomie 31,01%, 390 prokuratorów – otrzymano 142 kwestionariuszy, co stanowi zwrotność na poziomie 36,41%, 482 adwokatów – otrzymano 116 kwestionariuszy, co stanowi zwrotność na poziomie 24,06%. Łącznie kwestionariusze ankiet skierowano do 1.059 osób – w odpowiedzi otrzymano 316 kwestionariuszy, co stanowi zwrotność na poziomie 29,84%.

W tym miejscu należy zaznaczyć, że w Sądzie Apelacyjnym w Białymstoku do II Wydziału Karnego przynależą wprawdzie 6 sędziów, jednakże orzekaniem w sprawach karnych zajmuje się również 3 sędziów przyporządkowanych do IV Wydziału Wizytacji, dlatego też ankiety wysłano łącznie do 9 sędziów. Kolejno w okresie, w jakim prowadzone były badania po jednym z sędziów orzekających w wydziałach karnych w Sądzie Okręgowym w Suwałkach, Sądzie Rejonowym w Ełku oraz Sądzie Rejonowym w Suwałkach przebywało na delegacji w Ministerstwie Sprawiedliwości – nie uwzględniono ich w badaniach. Jeszcze inni zostali delegowani do pełnienia obowiązków orzeczniczych w innym sądzie – tych sędziów uwzględniono w badaniach (odpowiednio przy sądzie, z którego zostali delegowani). Delegacje występowały również pomiędzy poszczególnymi prokuraturami. Prokuratorów delegowanych uwzględniono w badaniach przy prokuraturach, z których zostali delegowani.

W celu określenia minimalnej wielkości próby na potrzeby niniejszej rozprawy przeprowadzono oddzielne wyliczenia zarówno dla każdej z poszczególnych populacji badanych respondentów, jak też dla wszystkich badanych łącznie, ujmując ich w ramach jednej populacji – praktyków, mających styczność w swojej pracy zawodowej z instytucją wypadku mniejszej wagi. Przy przeprowadzaniu wyliczeń zastosowano następujący wzór na minimalną liczebność próby w skończonej, niewielkiej populacji²⁰:

$$N_{min} = \frac{N_P(\alpha^2 \cdot f(1 - f))}{N_P \cdot e^2 + \alpha^2 \cdot f(1 - f)}$$

N_{min} – minimalna liczebność próby

N_P – wielkość populacji, z której brana jest próba

α – współczynnik odczytywany na podstawie tablic rozkładu normalnego

²⁰ Wzór na minimalną liczebność próby, https://www.naukowiec.org/wzory/metodologia/minimalna-liczebnos-proby_902.html (dostęp online 14.04.2019). Zob. także J. Steczkowski, *Metoda reprezentacyjna w badaniach zjawisk ekonomiczno-społecznych*, Warszawa 1995, s. 190.

f – wielkość frakcji

e – założony błąd maksymalny

Wartość wielkości frakcji oraz błąd maksymalny powinny zawierać się w przedziale 0-1. Jeżeli nie jest znana wartość frakcji w populacji, tak jak w tym przypadku – jedyną możliwością, aby poznać tę wartość jest zrealizowanie badań pilotażowych – to należy założyć, że $f = 0,5$. Zakładany poziom ufności badania równa się 95%, stąd maksymalny błąd oszacowania $e = 5\%$, zaś współczynnik $\alpha = 1,96$. Wzór na minimalną liczebność próby umożliwia obliczenie liczby osób, jaką należy zbadać, aby wyniki badań tej próby (przy określonym poziomie ufności i założonym maksymalnym błędzie oszacowania) można było uznać za prawdziwe dla całej populacji.

W przypadku sędziów liczebność badanej populacji (N_p) wyniosła 187 osób, w odniesieniu do ankietowanych prokuratorów – 390 osób, zaś w przypadku adwokatów – 482 osób. Po dokonaniu wyliczenia minimalnej wielkości próby ustalono, że wynosi ona odpowiednio dla populacji: sędziów – 126 osób, prokuratorów – 194 osób, adwokatów – 214 osób. Należy jednocześnie zaznaczyć, że liczebność badanej populacji (N_p) praktyków (tj. sędziów, prokuratorów i adwokatów łącznie) wyniosła 1.059 osób – minimalna wielkość próby w tym przypadku wynosi 282 osoby.

Jeżeli chodzi o badania przeprowadzone wśród sędziów, prokuratorów i adwokatów, wskazać należy, że odesłane zwrotnie kwestionariusze ankiet nie osiągnęły minimalnej wielkości próby w odniesieniu do żadnej ze wspomnianych powyżej grup ankietowanych. Jednocześnie minimalna wielkość próby w przypadku badanej populacji praktyków została przekroczona (o 36 osób), co uprawnia do formułowania na podstawie wyników przeprowadzonych badań uwag natury bardziej ogólnej.

Na poziom zwrotności kwestionariuszy ankiet wpływ miało wiele czynników. Przede wszystkim wskazać należy, że wypełnienie ankiety ma charakter całkowicie dobrowolny. Kolejno badania były przeprowadzane w okresie obejmującym październik i listopad 2020 roku, kiedy w Polsce odnotowywano istotny wzrost liczby zakażeń wirusem SARS-CoV-2 i rozprzestrzeniania się choroby zakaźnej u ludzi, wywołanej tym wirusem. W związku z tym wielu respondentów – co wynikało m.in. z odpowiedzi zwrotnych skierowanych przez pracowników sądów, jak też prokuratur – przebywało w trakcie przeprowadzania badań na kwarantannie. Część badanych pozostawała na zwolnieniach lekarskich, w tym długoterminowych. Jeszcze inni zostali delegowani do wykonywania obowiązków w innych sądach, prokuraturach, czy też Ministerstwie Sprawiedliwości. Warto również wspomnieć, że

wielu adwokatów, do których skierowano kwestionariusze ankiety, odmówiło ich wypełnienia, argumentując to tym, że w swojej pracy zawodowej nie zajmują się prawem karnym, stąd nie posiadają wiedzy z zakresu praktyki stosowania instytucji wypadku mniejszej wagi.

Początkowo zwrotność kwestionariuszy ankiet, zwłaszcza tych skierowanych do sędziów i adwokatów, była bardzo niska, dlatego też podjęto dodatkowe działania w celu zwiększenia jej poziomu. Dwukrotnie zwrócono się drogą elektroniczną do kierowników oddziałów administracyjnych poszczególnych sądów z prośbą o ponowne przekazanie kwestionariuszy ankiet badanym. Równocześnie skontaktowano się telefonicznie z pracownikami tych sądów – początkowo z kierownikami oddziałów administracyjnych sądów, a następnie z kierownikami sekretariatów wydziałów karnych oraz karnych odwoławczych poszczególnych sądów – i poproszono ich o pomoc w przeprowadzeniu badań ankietowych. Dopiero te ostatnie działania przyniosły wymierny efekt. Podobnie, po otrzymaniu kwestionariuszy ankiet przesłanych za pośrednictwem prokuratorów okręgowych, skontaktowano się telefonicznie z sekretariatami prokuratorów rejonowych oraz sekretariatami wydziałów tych prokuratur, z których nie otrzymano zwrotnie żadnych kwestionariuszy ankiet. Powyższe również skutkowało wzrostem zwrotności formularzy ankiet. W przypadku adwokatów, po skierowaniu przez Dziekana Okręgowej Rady Adwokackiej w Białymstoku prośby do wszystkich adwokatów tworzących białostocką izbę adwokacką dotyczącej udzielenia pomocy w przeprowadzeniu badań ankietowych, otrzymano zaledwie kilka wypełnionych kwestionariuszy ankiet. Istotne zwiększenie poziomu ich zwrotności spowodowało przesłanie przez autorkę niniejszej dysertacji kwestionariuszy ankiet na adresy poczty elektronicznej poszczególnych adwokatów wchodzących w skład Izby Adwokackiej w Białymstoku ogólnodostępne w Internecie wraz z pismem przewodnim zawierającym prośbę w przedmiocie jak wyżej.

Biorąc pod uwagę całokształt przytoczonych powyżej okoliczności, zwrotność ankiet należy uznać za zadowalającą. Za przedstawieniem pełnych wyników przeprowadzanych badań ilościowych przemawiały również istotne uwagi oraz postulaty zgłaszane przez poszczególnych respondentów przy pytaniach otwartych zamieszczonych w kwestionariuszu ankiety.

W ramach badań jakościowych przeprowadzono dwanaście wywiadów pogłębionych skategoryzowanych – odpowiednio po cztery wywiady z sędziami, prokuratorami i adwokatami. Specyfika takiego rodzaju wywiadu sprowadza się do tego, że pytania są opracowywane z wyprzedzeniem, a następnie zadawane respondentowi we wcześniej

ustalanej kolejności. Wszystkie wywiady miały charakter indywidualny. W rezultacie ich przeprowadzenia uzyskano obszernie odpowiedzi na szereg pytań dotyczących badanej problematyki, przez co zrealizowano założenia przyjętego celu badawczego.

Zasadność zastosowania tej metody wynikała z czysto teoretycznej analizy literatury przedmiotu, w której, jak dotąd, nie zostały zaprezentowane szerokie, kompleksowe rozwiązania w zakresie przedstawionych w rozprawie kwestii problematycznych. Chęć zestawienia wysuniętych dotychczas w doktrynie uwag i postulatów dotyczących funkcjonowania instytucji wypadku mniejszej wagi oraz własnych założeń, zobrazowanych w przyjętych w rozprawie hipotezach badawczych, z poglądami praktyków na ten temat, zadecydowała o wyborze tejże metody. Wywiady pozwoliły przede wszystkim poznać różne aspekty stosowania instytucji wypadku mniejszej wagi w praktyce, w tym w szczególności dowiedzieć się, jakie trudności w tym zakresie zgłaszają badani. Informacje pozyskane w wyniku badań stanowiły istotne wskazówki dla ostatecznego określenia kształtu postulowanych kierunków zmian.

Po omówieniu metod badawczych należało przedstawić zastosowane techniki badawcze. „Technika badawcza” jest pojęciem podrzędnym oraz węższym znaczeniowo od terminu „metoda” – ogranicza się do pojedynczych czynności badawczych lub do kilku czynności jednorodnych. Techniki badawcze jest to system urządzeń i zabiegów wykorzystywanych w badaniach naukowych. Wymagają one odpowiedniego planu realizowania badań, wyznaczenia kolejności czynności badawczych i ich wzajemnego powiązania²¹. W literaturze akcentuje się jednocześnie przeznaczenie technik badawczych do danego celu. Za pomocą zastosowania określonych technik badawczych możliwe jest bowiem zbieranie, porządkowanie i przechowywanie zgromadzonych informacji²².

Stosując w pracy metodę badań ilościowych, posłużono się techniką badawczą, jaką jest ankietowanie. Polega ona na pisemnym udzielaniu odpowiedzi na pytania ułożone w określonym logicznym i spójnym porządku.²³ Kolejno, do realizacji metody badań jakościowych wykorzystano technikę badawczą, jaką jest wywiad. Przeprowadzenie wywiadu odbywało się według sprecyzowanego planu. Najpierw określono cel i problematykę wywiadu, w oparciu o które następnie, odpowiednio wcześniej, przygotowano szczegółową listę pytań²⁴. Potem, w trakcie bezpośredniej rozmowy z badanymi, zadano te pytania w ustalonej wcześniej kolejności. Podkreślić należy, że przeprowadzane badania ankietowe oraz

²¹ R.A. Podgórski, *op. cit.*, s. 56.

²² J. Apanowicz, *Metodologiczne uwarunkowania...*, s. 54–55.

²³ J. Apanowicz, *Metodologia...*, s. 86.

²⁴ *Ibidem*, s. 85.

wywiady nie mogły zostać zawężone jedynie do pytań o fakty. W przeważającej mierze należało oprzeć je na innego pokroju pytaniach, określanych w metodologii mianem pytań o opinie, o wiedzę i o postawy²⁵. Powyższe działania były ukierunkowane na udzielenie pełnej i wyczerpującej odpowiedzi na postawione w rozprawie problemy badawcze.

W zakresie doboru wykorzystanych w niniejszej rozprawie technik badawczych, zdecydowano się na podejście pośrednie. Z jednej strony, dążono do przeanalizowania omawianych zagadnień z poziomu większej ogólności, przechodząc następnie do ich uszczegóławiania, z drugiej, miano na względzie, że odpowiedzi udzielane na poszczególne pytania szczegółowe prowadzą często do stawiania wniosków natury bardziej ogólnej dotyczących funkcjonowania badanej instytucji. Założono jednocześnie, że zastosowanie w rozprawie metod badawczych we wskazanej powyżej kolejności (przy uwzględnieniu, że analiza orzecznictwa sądowego stanowiła uzupełnienie zasadniczo każdej z powołanych metod) pozwoli następnie na lepsze dopasowanie narzędzi badawczych wykorzystanych przy ankietowaniu poszczególnych grup respondentów. Kwestie problemowe, jakie wynikły na kanwie przeprowadzonych badań ankietowych, zostały nakreślone jako kontynuacja i uzupełnienie wcześniejszych wywodów o charakterze teoretycznym.

Po omówieniu technik badawczych należało przedstawić zastosowane narzędzia badawcze. „Narzędzia badawcze” są to przedmioty wykorzystywane do realizacji podejmowanych technik badawczych²⁶. Można do nich zaliczyć wszystko to, co można użyć do gromadzenia oraz rejestrowania badanych faktów i zjawisk. Pokreślić należy, że technika badawcza oznacza pewną czynność, zaś narzędzie badawcze jest instrumentem służącym do zbierania danych z badań naukowych²⁷.

Jako narzędzie badawcze służące do przeprowadzenia badań empirycznych wybrano kwestionariusz ankiety użyty w trakcie badania sondażowego oraz kwestionariusz wywiadu wykorzystany podczas przeprowadzania wywiadu pogłębionego standaryzowanego – kwestionariusze te zostały zamieszczone w aneksie do niniejszej rozprawy. Biorąc pod uwagę odmienne role procesowe pełnione przez poszczególne grupy badanych, treść pytań sformułowanych w kwestionariuszach w nieznacznym stopniu różniła się, uwzględniając różnice wynikające z charakteru obowiązków wykonywanych przez osoby wchodzące w skład każdej z nich. Zmiany te miały na celu umożliwienie udzielenia odpowiedzi na dane pytanie z trzech perspektyw: sędziego orzekającego w sprawach karnych, prokuratora oraz

²⁵ A.N. Oppenheim, *Kwestionariusze, wywiady, pomiary postaw*, Poznań 2004, s. 166.

²⁶ R.A. Podgórski, *op. cit.*, s. 55.

²⁷ J. Apanowicz, *Metodologia...*, s. 90–91.

obrońcy oskarżonego (podejrzanego). Badanym z poszczególnych grup zawodowych umożliwiono przy tym ocenę stosowania analizowanej instytucji przez respondentów z pozostałych grup zawodowych.

W celu pozyskania danych koniecznych do przeprowadzenia badań ankietowych, użyto specjalnie skonstruowanego kwestionariusza ankiety. Opracowując kwestionariusz ankiety, respektowano to, że przeprowadzone badania muszą uwzględniać nie tylko różnice pomiędzy realiami wykonywania określonych zawodów prawniczych (ich specyfikę), ale również określone zmienne – niekiedy znamienne tylko dla określonej z grup zawodowych.

W części wstępnej kwestionariusza każdej z ankiet zamieszczono informacje co do przedmiotu prowadzonych badań, wykorzystania ich wyników wyłącznie w celach naukowych oraz zapewnienia anonimowości badanym. Mając na uwadze konieczność wprowadzenia zmiennych, w oparciu o które przeprowadzona zostanie kolejno analiza odpowiedzi udzielonych w kwestionariuszach ankiet, wyodrębniono w nich dwie części.

W części pierwszej kwestionariusza ankiety przekazanego do wypełnienia sędziom zamieszczono pięć podstawowych zmiennych dotyczących: płci, zajmowanego stanowiska, instancji, w jakiej badany sędzi, stażu pracy w zawodzie sędziego oraz stażu pracy w zawodzie sędziego orzekającego w sprawach karnych. Część pierwsza kwestionariusza ankiety skierowanego do prokuratorów zawierała trzy podstawowe zmienne odnoszące się do: płci, zajmowanego stanowiska oraz stażu pracy w zawodzie prokuratora. Kolejno w części pierwszej kwestionariusza ankiety dedykowanego adwokatom wprowadzono dwie podstawowe zmienne dotyczące płci oraz stażu pracy w zawodzie adwokata.

Druga część kwestionariusza ankiety została w całości poświęcona zagadnieniom prawnym związanym z instytucją wypadku mniejszej wagi. W przypadku sędziów zawierała ona 18 pytań, w tym: 12 pytań zamkniętych, 4 pytania umożliwiające poczynienie własnych uwag obok odpowiedzi wskazanych w kwestionariuszu ankiety (dwa z nich umożliwiały wybór więcej niż jednej odpowiedzi) oraz 2 pytania otwarte, umożliwiające ankietowym zaprezentowania własnych spostrzeżeń na badaną problematykę w szerszym zakresie. Jednocześnie dwa pytania umożliwiały wybór więcej niż jednej odpowiedzi. W drugiej części kwestionariusza ankiety skierowanej do prokuratorów zamieszczono 21 pytań, w tym: 14 pytań o charakterze zamkniętym, 4 pytania stwarzające możliwość przedstawienia własnych uwag obok odpowiedzi sprecyzowanych w kwestionariuszu (przy dwóch umożliwiono zaznaczenie więcej niż jednej odpowiedzi) oraz 3 pytania otwarte – w odpowiedziach na nie ankietowani w sposób indywidualny mogli wypowiedzieć się w zakresie badanej tematyki. Kolejno, druga część kwestionariusza ankiety przedstawionej badanym adwokatom zawierała

21 pytań, w tym: 14 pytań o charakterze zamkniętym, 4 pytania umożliwiające poczynienie własnych uwag obok odpowiedzi zaproponowanych w kwestionariuszu (dwa z nich umożliwiały zaznaczenie więcej niż jednej odpowiedzi) oraz 3 pytania otwarte, pozwalające ankietowanym w sposób szerszy odnieść się do poruszanej problematyki instytucji wypadku mniejszej wagi.

Kwestionariusz wywiadu wykorzystany podczas przeprowadzania wywiadu pogłębianego zawierał w przypadku: sędziów i prokuratorów – 22 pytania, adwokatów – 23 pytania ułożone w ściśle określonym porządku. Również w tym przypadku zróżnicowanie kwestionariuszy pod względem kształtu pytań dotyczących zagadnień prawnych wynikało ze wskazywanego już faktu konieczności dostosowania kierowanych pytań do poszczególnych z badanych grup.

Przeprowadzone badania empiryczne miały na celu przede wszystkim uzyskanie informacji co do okoliczności mających wpływ na kwalifikowanie przez prokuratorów (w postanowieniach o przedstawieniu zarzutów oraz aktach oskarżenia) i przez sądy (w postanowieniach, wyrokach) określonych zachowań wyczerpujących znamiona czynów zabronionych jako wypadków mniejszej wagi. Podjęto także próbę dokonania oceny inicjatywy dowodowej adwokatów pełniących rolę obrońców podejrzanych/oskarżonych w zakresie wykazywania wystąpienia wypadku mniejszej wagi. Nie zapomniano jednocześnie o tym, że podstawowym problemem przy ocenie prawidłowości pytań o opinie i postawy jest brak kryteriów umożliwiających rzetelne sprawdzenie, czy postawione pytania w sposób odpowiedni ukazują odmienności pomiędzy poszczególnymi grupami respondentów, zwłaszcza, że przynależność do określonej grupy może, ale nie musi decydować o przyjmowanych przez daną osobę zapatrywaniach na konkretny temat²⁸.

§ 4. Organizacja badań

Dążąc do otrzymania jak najpełniejszego obrazu kształtu oraz funkcjonowania instytucji wypadku mniejszej wagi, tak z punktu widzenia teoretyków, jak i praktyków, zajmujących się daną problematyką, postanowiono podzielić przeprowadzane badania na kilka etapów.

Pierwszy etap badań obejmował syntaktyczno-semantyczną analizę treści przepisów prawnych regulujących instytucję wypadku mniejszej wagi. W tym celu, uwzględniając jednocześnie historyczną ewolucję regulacji prawnych dotyczących badanej problematyki,

²⁸ A.N. Oppenheim, *op. cit.*, s. 172.

zdecydowano się na dokonanie przeglądu ustawodawstwa dotyczącego instytucji wypadku mniejszej wagi w polskim prawie karnym w porządku chronologicznym. Analizę rozpoczęto od historycznych ustaw, tj. kolejno: rosyjskiego Kodeksu karnego z 1903 r., w którym instytucja ta uregulowana została po raz pierwszy, Kodeksu karnego z 1932 r., Kodeksu karnego z 1969 r., ustawy o zapobieganiu narkomanii z 1985 r., ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii z 1997 r., kończąc na zbadaniu obecnego stanu prawnego, a więc uregulowań Kodeksu karnego z 1997 r., Kodeksu karnego skarbowego z 1999 r. oraz ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii z 2005 r.

Jednocześnie sięgano także do szeregu opracowań z literatury prawa karnego opisujących poglądy przedstawicieli doktryny na temat instytucji wypadku mniejszej wagi na przestrzeni lat, a przez to uwzględniające zmiany, jakie zachodziły przy kolejnych kodyfikacjach prawa karnego. W tym zakresie sięgnięto po dostępne opracowania naukowe pozostające w zasobach: Biblioteki Głównej Uniwersytetu w Białymstoku, Biblioteki Głównej Uniwersytetu Warszawskiego, Biblioteki Prawniczej Uniwersytetu w Białymstoku, Biblioteki Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego oraz Biblioteki Narodowej w Warszawie. Materiał źródłowy gromadzono zazwyczaj w trakcie kwerend bibliotecznych na wydziałach prawa wskazanych powyżej uniwersytetów. Powyższe działania pozwoliły na uzyskanie wglądu do wielu trudno dostępnych opracowań, w tym przede wszystkim do wskazywanych w rozprawie archiwalnych roczników czasopism, zawierających publikacje, którzy przedmiotem uczyniono instytucję wypadku mniejszej wagi.

W dalszej kolejności przystąpiono do zebrania orzecznictwa Sądu Najwyższego oraz sądów powszechnych. W tym celu posłużono się systemami informacji prawnej LEX i Legalis oraz innymi bazami internetowymi, które dają możliwość grupowania orzeczeń m.in. według wybranych fraz, przepisów prawa.

Zgromadzone w zaprezentowany powyżej sposób dane pozwoliły na stworzenie części dogmatycznej niniejszej dysertacji, jak również umożliwiły opracowanie podstawowych założeń jej części empirycznej. Należy przy tym zaznaczyć, że obie te części wzajemnie się przenikają, stąd po przeprowadzeniu badań empirycznych, koniecznym stało się odpowiednie uzupełnienie części dogmatycznej rozprawy o pozostałe kwestie związane z zasygnalizowanymi przez praktyków problemami.

Przechodząc do opisu organizacji badań empirycznych, na wstępie odnotować należy, że, bazując na metodzie badawczej sondażu diagnostycznego, zmierzano do zapewnienia jak najwyższej reprezentatywności wyników badań. Z uwagi na powyższe należało dokonać odpowiedniego wyboru populacji, ujmowanych jako zbiór elementów (tu: badanych),

będących przedmiotem zainteresowania przeprowadzającego badanie²⁹, tak aby osoby je tworzące posiadały praktyczną wiedzę w zakresie zgłębianej w rozprawie tematyki. Do osób dysponujących odpowiednim zasobem wiedzy dotyczącej problematyki poruszanej w pytaniach sformułowanych w kwestionariuszach ankiet oraz kwestionariuszach wywiadów pogłębionych należy niewątpliwie zaliczyć następujące grupy zawodowe: sędziów, prokuratorów oraz adwokatów. Sędziowie orzekający w sprawach karnych oraz prokuratorzy, z uwagi na pełnione funkcje, mają do czynienia w swojej pracy zawodowej z instytucją wypadku mniejszej wagi. Również adwokaci, częstokroć występujący w postępowaniu karnym w charakterze obrońców podejrzanych, czy też oskarżonych, wielokrotnie stykają się z omawianą instytucją w praktyce.

Równocześnie zastanowiono się nad celowością zasięgnięcia opinii radców prawnych odnośnie omawianej problematyki. Wprawdzie od 1 lipca 2015 r.³⁰ zgodnie z art. 88 § 1 Kodeksu postępowania karnego obrońcą oskarżonego lub podejrzanego może być nie tylko adwokat, ale również radca prawny, to jednak w praktyce sytuacje występowania radców prawnych roli obrońców są nadal stosunkowo rzadkie. Z uwagi na powyższe uznano, że odpowiedzi udzielane przez tę grupę zawodową na temat instytucji wypadku mniejszej wagi wynikałyby w większym stopniu z ich teoretycznej wiedzy aniżeli z praktycznych obserwacji. Nie to było zaś celem realizowanych badań empirycznych.

Przed przystąpieniem do ankietowania poszczególnych grup zawodowych w zakresie funkcjonowania wypadku mniejszej wagi w praktyce wymiaru sprawiedliwości, ustalono, iż dotychczas nie przeprowadzono takich badań (analogicznie w stosunku do wywiadu). W tym miejscu wskazać należy, że badania ilościowe, jak i jakościowe na potrzeby niniejszej rozprawy przeprowadzono w okresie obejmującym miesiące październik i listopad 2020 roku.

Pierwszym krokiem podjętym w ramach realizowanych badań ankietowych było wystąpienie do poszczególnych instytucji z prośbą o wyrażenie zgody na przeprowadzenie tych badań. Pisma w tym przedmiocie skierowano kolejno do: Prezesa Sądu Apelacyjnego w Białymstoku, prezesów sądów okręgowych oraz prezesów sądów rejonowych działających na obszarze apelacji białostockiej, Naczelnika Podlaskiego Wydziału Zamiejscowego Departamentu do Spraw Przestępczości Zorganizowanej i Korupcji w Białymstoku, Prokuratora Regionalnego w Białymstoku, prokuratorów okręgowych sprawujących swoje funkcje w jednostkach prokuratur położonych na obszarze apelacji białostockiej oraz

²⁹ B. Hołyst, *op. cit.*, s. 106.

³⁰ Zmiana wprowadzona na mocy art. 5 pkt 5 ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2015 r., poz. 396).

Dziekana Okręgowej Rady Adwokackiej w Białymstoku. Przed przystąpieniem do badań otrzymano stosowne zgody od wszystkich wymienionych powyżej osób. Prokuratorzy okręgowi, jako prokuratorzy nadrzędni nad prokuratorami prokuratur rejonowych, dokonali odrębnego, pisemnego powiadomienia wszystkich podległych Prokuratorów Rejonowych o wyrażeniu zgody na przeprowadzenie badań ankietowych wraz z prośbą o pomoc w ich przeprowadzeniu. Podobnie Dziekan Okręgowej Rady Adwokackiej skierowała pisemną prośbę do wszystkich adwokatów wykonujących zawód w Izbie Adwokackiej w Białymstoku dotyczącą udzielenia pomocy w przeprowadzeniu badań ankietowych.

Wystosowane próśby o umożliwienie przeprowadzenia badań zawierały równocześnie wnioski o przekazanie – w razie wyrażenia stosownej zgody – załączonych kwestionariuszy ankiet docelowym respondentom, tj. sędziom orzekającym w wydziałach karnych oraz karnych odwoławczych, prokuratorom oraz adwokatom. Równoległe z przesyłaniem oraz odbieraniem zwrotnych kwestionariuszy ankiet przychodzących z sądów, przystąpiono do realizacji przedmiotowych badań empirycznych w jednostkach prokuratury oraz wśród adwokatów.

We wskazanym powyżej okresie przeprowadzono również wywiady pogłębione skategoryzowane z dwunastoma osobami, w tym czterema sędziami (sędzią Sądu Apelacyjnego w Białymstoku, sędzią Sądu Okręgowego w Białymstoku, sędzią Sądu Okręgowego w Olsztynie oraz sędzią Sądu Rejonowego w Suwałkach), czterema prokuratorami (prokuratorem Prokuratury Okręgowej w Łomży, prokuratorem Prokuratury Okręgowej w Suwałkach, prokuratorem Prokuratury Rejonowej w Białymstoku oraz prokuratorem Prokuratury Rejonowej w Kętrzynie), jak również z czterema adwokatami.

Końcowy etap badań objął opracowanie i analizę zgromadzonego materiału badawczego, co pozwoliło następnie na weryfikację postawionych hipotez badawczych. Podział na wskazane powyżej etapy pozwolił na uporządkowanie pracy badawczej. W następnych rozdziałach rozprawy doktorskiej zaprezentowano, przeanalizowano i dokonano oceny zgromadzonych w trakcie badań informacji oraz sformułowano określone wnioski w oparciu o przeprowadzone badania – tak teoretyczne, jak i empiryczne.

ROZDZIAŁ II.

REGULACJA INSTYTUCJI WYPADKU MNIEJSZEJ WAGI W UJĘCIU HISTORYCZNYM W POLSKIM PRAWIE KARNYM

§ 1. Instytucja wypadku mniejszej wagi w regulacjach prawno-karnych do 1932 r.

Biorąc pod uwagę okoliczność, że kształtowanie się podstaw nowoczesnego prawa karnego właściwie zbiegło się z okresem rozbiorów, prawo takie mogło obowiązywać na ziemiach polskich jedynie pod postacią ustawodawstwa zaborczego. Z uwagi na powyższe, badając genezę instytucji wypadku mniejszej wagi w polskim prawie karnym, w pierwszej kolejności należy zwrócić uwagę na to prawodawstwo.

W dniu 11 listopada 1918 r., a więc w czasie odzyskania niepodległości przez Polskę, na ziemiach polskich obowiązywały akty prawne państw zaborczych, a mianowicie: na terenie byłego zaboru rosyjskiego – rosyjski Kodeks karny z 1903 r., na obszarze ówczesnego zaboru austriackiego – Powszechna ustawa karna z 1852 r. (określana Ustawą karną austriacką), na terenie byłego zaboru pruskiego – Kodeks karny Rzeszy Niemieckiej z 1871 r. Na pozostałych obszarach, tj. na terenie Spiszu, Orawy i Okręgu Czadeckiego, obowiązywało natomiast prawo karne węgierskie – Ustawa karna z 1878 r.¹ Wszystkie powyżej wymienione akty prawne pozostawały w mocy na ziemiach polskich do czasu wejścia w życie Kodeksu karnego z 1932 r., a część ich przepisów nawet dłużej².

Rosyjski Kodeks karny z 1903 r.³ obowiązywał na ziemiach polskich od czasu wprowadzenia w Królestwie Polskim na obszarze Generalnych Gubernatorstw Warszawskiego i Lubelskiego polskiego sądownictwa państwowego⁴ aż do czasu wejścia w życie Kodeksu karnego z 1932 r. Liczący 678 artykułów Kodeks Tagancewa, w ocenie przedstawicieli piśmiennictwa, stanowił istotny postęp w zakresie prawodawstwa karnego. W szczególności wprowadzono w nim formalną definicję przestępstwa, jak też trójpodział

¹ S. Glaser, *Polskie prawo karne w zarysie*, Kraków 1933, s. 87–88; J. Bardach, B. Leśnodorski, M. Pietrzak, *Historia ustroju i prawa polskiego*, Warszawa 2009, s. 580–581.

² Zob. art. 2 Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 lipca 1932 r. Przepisy wprowadzające kodeks karny i prawo o wykroczeniach (Dz.U. Nr 60, poz. 573).

³ Kodeks karny z r. 1903 (przekład z rosyjskiego) z uwzględnieniem zmian i uzupełnień obowiązujących w Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 1 maja 1921 r., Warszawa 1922.

⁴ Rozporządzenie Tymczasowej Rady Stanu Królestwa Polskiego z dnia 18 lipca 1917 r. – Przepisy tymczasowe o urządzeniu sądownictwa w Królestwie Polskim (Dziennik Urzędowy Departamentu Sprawiedliwości Tymczasowej Rady Stanu Królestwa Polskiego z dnia 19 sierpnia 1917 r., nr 1, dział I, poz. 1).

przestępstw na: zbrodnie (zagrożone karą śmierci, ciężkimi robotami lub zesłaniem na osiedlenie), występki (zagrożone zamknięciem w domu poprawy, w twierdzy lub w więzieniu) oraz wykroczenia (groziła za nie kara aresztu lub grzywna). Nadto zastosowano szereg korzystnych i nowoczesnych rozwiązań instytucjonalnych, przede wszystkim w części ogólnej kodeksu⁵. Jednakowoż stypizowane w nim przestępstwa miały kazuistyczny charakter, a przepisy prawne tworzyły rozbudowane jednostki redakcyjne. Omawiany kodeks przewidywał m.in. kilkadziesiąt typów kradzieży oraz kilkanaście typów oszustw.

W art. 53a rosyjskiego Kodeksu karnego z 1903 r. zawarto definicję wypadku mniejszej wagi. Stosownie do treści tego przepisu prawnego sąd mógł złagodzić karę według własnego uznania, obniżając jej wymiar do dowolnie wybranego przez siebie zakresu pozbawienia wolności lub grzywny, jeżeli stwierdził wystąpienie przypadku mniejszej wagi. Pod tym pojęciem rozumiano sytuacje, w których „przeciwne prawu skutki czynu będą małoważne”, zaś sprawca, przejawiający nieznaczną złą wolę, biorąc pod uwagę okoliczności sprawy, mógł zasługiwać na przebaczenie, a przy tym zastosowanie kary przewidzianej w ustawie byłoby zbyt surowe. W Kodeksie Tagancewa jeszcze tylko raz odniesiono się do konstrukcji wypadku mniejszej wagi. W art. 55 ust. 3 tej kodyfikacji przyjęto, że w stosunku do nieletnich w wieku od 10 do 17 lat uznanych za winnych popełnienia zarzuconego im przestępstwa, w razie uznania, że zaistniał w danej sprawie wypadek mniejszej wagi, sąd mógł orzec wobec sprawcy naganę.

Jednocześnie wskazać należy, że w żadnym z uregulowań ustawy karnej austriackiej z 1852 r. oraz Kodeksu karnego Rzeszy Niemieckiej z 1871 r. nie występowała instytucja wypadku mniejszej wagi.

§ 2. Instytucja przypadku mniejszej wagi w regulacjach prawnokarnych w latach 1932–1969

W tej części rozprawy przeanalizowane zostaną zagadnienia dotyczące charakteru prawnego instytucji przypadku mniejszej wagi, okoliczności determinujących jej przyjęcie, przestępstw objętych jej regulacją oraz orzecznictwo sądowe odnoszące się do tej tematyki, mając na uwadze polskie regulacje prawnokarne obowiązujące w latach 1932–1969.

1. Charakter prawny instytucji przypadku mniejszej wagi oraz okoliczności determinujące jej przyjęcie

⁵ K. Badziak, J. Badziak, *Pitawal łódzki. Głośne procesy karne od początku XX wieku do wybuchu II wojny światowej*, Łódź 2017, s. 27.

Instytucja wypadku mniejszej wagi ewoluowała w polskim prawie karnym na przestrzeni lat. W Kodeksie karnym z 1932 r.⁶ (zwanym Kodeksem Makarewicza), który wszedł w życie z dniem 1 września 1932 r., pojawiła się ona pod pojęciem przypadku mniejszej wagi.

Kodeks nie precyzował tego, co oznaczać miała owa mniejsza waga. Sformułowanie to ma bez wątpienia ocenny charakter, co poniekąd determinuje problemy z wyznaczeniem jego zakresu treściowego. Co interesujące, w projekcie Kodeksu karnego z 1932 r. przygotowanym przez członków Sekcji Prawa Karnego Komisji Kodyfikacyjnej RP, posługiwano się wyrażeniem wypadki mniejszej wagi – tak samo w stosunku do kradzieży, jak i do oszustwa⁷. Terminu wypadek mniejszej wagi używali również przedstawiciele piśmiennictwa tego okresu, m.in. W. Makowski⁸. Wszystko to nakazuje przyjąć, że w istocie brak było różnicy znaczeniowej pomiędzy określeniami „przypadek” oraz „wypadek”. Z uzasadnienia projektu Kodeksu karnego z 1932 r. wynika, że mniejsza waga miała rozstrzygać kwestię proceduralną⁹. Nie sama wartość szkody, lecz okoliczności mniej lub bardziej komplikujące przestępstwo, mniejsza lub większa doniosłość jego skutków, ogółem indywidualizacja okoliczności danego wypadku oraz charakter sprawy, nie zaś ustawowa schematyzacja, miały stanowić podstawę decyzji prokuratora co do kompetencji sądu grodzkiego lub okręgowego dla rozpoznania określonej sprawy¹⁰. Tak też mniejsza waga czynu, stwierdzona w wyniku analizy prokuratorskiej, powodować miała przekazanie przestępstwa kradzieży lub oszustwa kognicji sądu grodzkiego.

Finalnie mniejsza waga niejako utraciła opisaną w projekcie rację istnienia¹¹. Odstąpiono m.in. od ustawowego zagrożenia karą, jako okoliczności przesądzającej o kompetencji sądu, powracając – przy nielicznych przestępstwach, w tym kradzieży i oszustwa – do wartości mienia, jako do starego probierza decydującego o właściwości sądu niższego lub wyższego rzędu. Reasumując, nie mniejsza waga czynu, będąca wyrazem indywidualizacji danego wypadku, połączona z obligatoryjnym niższym ustawowym zagrożeniem karą (do 2 lat więzienia lub do 2 lat aresztu), ale wartość mienia będącego przedmiotem przestępstwa, nieprzekraczająca kwoty tysiąca złotych, decydowała o

⁶ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 lipca 1932 r. Kodeks karny (Dz.U. Nr 60, poz. 571 ze zm.).

⁷ J. Makarewicz, *Uzasadnienie do rozdziału XVII*, (w:) *Projekt Kodeksu karnego. Uzasadnienie części szczególnej*, t. V, z. 4, Sekcja Prawa Karnego Komisji Kodyfikacyjnej RP, Warszawa 1930, s. 119.

⁸ W. Makowski, *Kodeks karny 1932. Komentarz (część szczególna)*, wyd. 2, Warszawa 1933, s. 595.

⁹ K. Mosing, *Wymiar kary w polskim kodeksie karnym*, *Czasopismo Sędziowskie* 1932, nr 9–10, s. 28.

¹⁰ W. Makowski, *Uzasadnienie do rozdziału XXXVIII*, (w:) *Projekt Kodeksu karnego. Uzasadnienie części szczególnej*, t. V, z. 4, Sekcja Prawa Karnego Komisji Kodyfikacyjnej RP, Warszawa 1930, s. 219.

¹¹ K. Mosing, *op. cit.*, s. 28.

właściwości sądu grodzkiego (*vide* nowelizacja art. 16 § 2 k.p.k. z 1928 r.¹², która weszła w życie z dniem 5 października 1932 r.).

Niewątpliwie na gruncie Kodeksu karnego z 1932 r. instytucja wypadku (wówczas: przypadku) mniejszej wagi pojmowana była jednolicie – należała ona do dziedziny sądowego wymiaru kary. We wspomnianej ustawie każdorazowo wskazywano wprost, że w przypadkach mniejszej wagi sąd mógł zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary (*vide* art. 257 § 2, art. 263 § 2 oraz art. 264 § 2 k.k.) – nie przewidywano w takich sytuacjach odrębnego zagrożenia ustawowego. Przyjęcie w danej sprawie przypadku mniejszej wagi zależało od swobodnej oceny sądu. W uzasadnieniu wydanego orzeczenia sąd musiał następnie przytoczyć podstawy, w oparciu o które uznał, że sprawca zasługiwał na łagodniejsze potraktowanie¹³.

Wprawdzie przypadek mniejszej wagi występował w Kodeksie karnym z 1932 r. jako samodzielna instytucja prawna, jednakże sposób jego rozumienia w danym stanie faktycznym był wyznaczany przez sąd poprzez bazowanie na zasadach wymiaru kary¹⁴. W omawianym kodeksie operowano dwoma sposobami formułowania przypadku mniejszej wagi – albo w sposób precyzyjny wskazywano w danym przepisie prawnym okoliczności umożliwiające zakwalifikowanie danego czynu jako przypadku mniejszej wagi albo posługiwano się samym tylko pojęciem przypadku mniejszej wagi.

W Kodeksie karnym z 1932 r. zaledwie trzykrotnie odwołano się do instytucji przypadku mniejszej wagi, a mianowicie przy przestępstwach: kradzieży (art. 257 § 2), uszkodzenia mienia (art. 263 § 2) oraz oszustwa (art. 264 § 2). Nieco szersze wykorzystanie znalazła ona w Kodeksie karnym wojskowym z 1932 r.¹⁵, w którym, jako szczególna, fakultatywna podstawa nadzwyczajnego złagodzenia kary, została przewidziana w odniesieniu do pięciu typów przestępstw (art. 37 § 2, art. 40 § 2, art. 41 § 2, art. 59 § 4 – w odniesieniu do dwóch typów z § 2 i 3). Ponadto Kodeks karny wojskowy z 1932 r. zezwalał na zastąpienie odpowiedzialności karnej odpowiedzialnością dyscyplinarną, w sytuacji zaistnienia przypadków mniejszej wagi w zakresie drobnych występów wojskowych i pospolitych. Zgodnie z treścią art. 32 lit. a i b tegoż kodeksu zamiast kary w nim przewidzianej można było sprawcy, jaki dopuścił się czynu stanowiącego przypadek mniejszej wagi, wymierzyć z pominięciem postępowania sądowego karę dyscyplinarną

¹² Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 19 marca 1928 r. Kodeks postępowania karnego (Dz.U. Nr 33, poz. 313 ze zm.).

¹³ W. Makowski, *Kodeks karny 1932...*, s. 595.

¹⁴ J. Makarewicz, *Kodeks karny z komentarzem*, Lwów 1932, s. 361

¹⁵ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 21 października 1932 r. Kodeks karny wojskowy (Dz.U. Nr 91, poz. 765 ze zm.).

zawartą w wojskowych przepisach dyscyplinarnych. Uregulowanie to dotyczyło występów wojskowych zagrożonych, jako najniższą karą, aresztem wojskowym i występów pospolitych zagrożonych, jako najniższą karą – zależnie od wyboru sądu – aresztem do lat dwóch lub grzywną albo karą aresztu nie wyższą niż sześć miesięcy, albo grzywną. Odnosiło się ono również do występów przeciwko mieniu z art. 257 k.k. z 1932 r., o ile sprawca nie był dotychczas karany za ten występ ani dyscyplinarnie, ani sądownie.

Rozwiązania prawne zbliżone do tych przyjętych w Kodeksie karnym wojskowym z 1932 r. zostały następnie przewidziane w Kodeksie karnym Wojska Polskiego z 1944 r.¹⁶ Początkowo sąd mógł zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary w przypadku mniejszej wagi w odniesieniu do pięciu przestępstw, tj. art. 107 § 2, art. 111 § 2, art. 129 § 4 (w odniesieniu do trzech typów z § 1–3) k.k. WP. Po zmianach wprowadzonych w tej kodyfikacji w roku 1957 przypadki mniejszej wagi uregulowano w art. 100 § 2, art. 104 § 2 i art. 119 § 4 (w odniesieniu do trzech typów z § 1–3) k.k. WP, a następnie – nowelizacja w tym zakresie nastąpiła 12 marca 1961 r.¹⁷ – także w art. 163 § 2 k.k. WP. W omawianej kodyfikacji utrzymano podstawę ograniczenia odpowiedzialności karnej i zastąpienia jej odpowiedzialnością dyscyplinarną (art. 7 § 1 k.k. WP). W przypadkach mniejszej wagi, kiedy zła wola sprawcy była nieznaczną, a „skutki czynu mało ważne” albo gdy ściganie przestępstwa na drodze postępowania sądowego pozostawało niecelowe, dopuszczano orzeczenie kary dyscyplinarnej uregulowanej w wojskowych przepisach dyscyplinarnych bez przeprowadzania postępowania sądowego. Jako karę dyscyplinarną w ujęciu tego przepisu rozumiano również środki wychowawcze stosowane przez sąd honorowy lub koleżeński (art. 7 § 2 k.k. WP).

Instytucję przypadku mniejszej wagi uregulowano także w art. 29 ust. 2 Dekretu o przestępstwach szczególnie niebezpiecznych w okresie odbudowy Państwa z 1945 r.¹⁸ Stosownie do brzmienia przywołanego przepisu prawnego, stanowiła ona podstawę do fakultatywnego nadzwyczajnego złagodzenia kary w alternatywie z uwolnieniem od kary. To ostatnie rozwiązanie było możliwe, w sytuacji gdy sprawca z nędzy zabrał celem użycia przedmiot pierwszej potrzeby. W zastępującym go Dekrecie o przestępstwach szczególnie

¹⁶ Dekret Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 23 września 1944 r. Kodeks karny Wojska Polskiego (Dz.U. Nr 6, poz. 27 ze zm.).

¹⁷ Ustawa z dnia 31 stycznia 1961 r. o zmianie niektórych przepisów kodeksu karnego Wojska Polskiego (Dz.U. Nr 6, poz. 40).

¹⁸ Dekret z dnia 16 listopada 1945 r. o przestępstwach szczególnie niebezpiecznych w okresie odbudowy Państwa (Dz.U. Nr 53, poz. 300).

niebezpiecznych w okresie odbudowy Państwa z 1946 r.¹⁹, określanym także mianem Małego kodeksu karnego, analogiczne wykorzystanie instytucji przypadku mniejszej wagi (możliwość zastosowania nadzwyczajnego złagodzenia kary albo uwolnienia od kary) dotyczyło już czterech typów przestępstw, a mianowicie: art. 4 § 2 m.k.k. (wyrabiania, gromadzenia lub posiadania bez zezwolenia broni palnej, amunicji, materiałów lub przyrządów wybuchowych albo innych przedmiotów mogących spowodować niebezpieczeństwo powszechne), art. 18 § 3 m.k.k. (w odniesieniu do dwóch typów z § 1 i 2) i art. 43 § 2 m.k.k. (szabrownictwa – uwolnienie od kary warunkowane było dodatkowo zabránieniem z nędzy przedmiotu pierwszej potrzeby w celu jego użycia). Pewną odmiennością było uregulowanie zawarte w art. 44 § 2 m.k.k. Przewidziano w nim możliwość wymierzenia sprawcy przestępstwa polegającego na naruszeniu zakazu wywozu mienia ruchomego z obszaru Ziemi Odzyskanych kary aresztu lub grzywny w miejsce kary więzienia do lat trzech i grzywny, a zatem zamianę rodzaju kary na łagodniejszy, w sytuacji zaistnienia w sprawie przypadku mniejszej wagi.

Z kolei w Dekrecie o ochronie granic państwowych z 1956 r.²⁰ charakter prawny przypadku mniejszej wagi nie był już jednoznaczny. W doktrynie istniał spór co do tego, czy stanowił on w tym akcie prawnym instytucję sądowego wymiaru kary, czy też uprzywilejowany typ przestępstwa. We wskazanym powyżej dekrete przypadek mniejszej wagi odnosił się do jednego przestępstwa – nielegalnego przekroczenia granicy państwa. Przestępstwo to w typie podstawowym zagrożone było karą od roku do pięciu lat więzienia (art. 30 ust. 1 d.o.g.p.), zaś w razie uznania go za przypadek mniejszej wagi za jego popełnienie groziła kara aresztu do roku lub grzywny do 5000 złotych (art. 30 ust. 2 d.o.g.p.). Przypadek mniejszej wagi ujęto w tym przypadku w oddzielnej jednostce redakcyjnej przepisu prawnego oraz zaopatrzone go w samodzielną sankcję karną, łagodniejszą w stosunku do typu podstawowego. Jednocześnie elementy opisowe, uzupełniające opis czynu traktowanego jako przypadek mniejszej wagi, zamieszczono w opisie czynu typu podstawowego, do którego odniesiono omawianą instytucję. Ten sposób ujęcia instytucji przypadku mniejszej wagi recypowano w późniejszym ustawodawstwie.

Przechodząc do analizy okoliczności determinujących przyjęcie przypadku mniejszej wagi, wskazać trzeba, że na gruncie Kodeksu karnego z 1932 r. wśród doktryny w zasadzie panowała jednolitość poglądów w zakresie tego, jakie czynniki powinno się uwzględniać przy

¹⁹ Dekret z dnia 13 czerwca 1946 r. o przestępstwach szczególnie niebezpiecznych w okresie odbudowy Państwa (Dz.U. Nr 30, poz. 192 ze zm.).

²⁰ Dekret z dnia 23 marca 1956 r. o ochronie granic państwowych (Dz.U. Nr 9, poz. 51 ze zm.).

ocenie tego, czy dany czyn stanowi przypadek mniejszej wagi. Opowiadano się wówczas za ujęciem całościowym, zrównującym okoliczności mające wpływ na przyjęcie przypadku mniejszej wagi z okolicznościami uwzględnianymi przy wymiarze kary. Stanowisko to było chronologicznie pierwszym (w trakcie obowiązywania kolejnych kodyfikacji pojawiły się inne ujęcia). Do jego zwolenników można zaliczyć m.in.: J. Makarewicza, L. Peipera, S. Glasera, A. Mogilnickiego, czy też M. Siewierskiego.

Jak wskazywał J. Makarewicz dla sędziego wytyczną przy ocenie czynu pod kątem uznania go za przypadek mniejszej wagi muszą być te same zasady, którymi ma się on kierować przy wymiarze kary (*vide* art. 54 k.k. z 1932 r.), a zatem powinien on uwzględniać w tym zakresie w szczególności pobudki, stopień rozwoju umysłowego i charakter sprawcy, jak również dotychczasowe jego życie oraz zachowanie się po popełnieniu przestępstwa²¹. W jego ocenie zadaniem normy wyrażonej w przytoczonym powyżej przepisie jest wyeksponowanie etycznej wartości przestępcy – zwrócenia na nią uwagi sędziego²². Zdaniem wspomnianego autora łatwiej jest ustalić wymiar kary, biorąc pod uwagę punkt widzenia psychiki przestępcy, aniżeli mając na uwadze wyłącznie popełniony przez niego czyn²³. Takiego zdania był również L. Peiper, który twierdził, że ustawodawca przywiązuje pierwszorzędą wagę do pobudek, stopnia rozwoju umysłowego sprawcy i jego charakteru (art. 54 k.k. z 1932 r., art. 60 k.k. z 1932 r.), a więc do mentalności i psychiki sprawcy²⁴.

Na jeszcze inne determinanty, poza tymi przywołanymi powyżej, zwrócili uwagę S. Glaser oraz A. Mogilnicki, kładąc akcent na mniejsze lub większe skomplikowanie okoliczności przestępstwa, doniosłość jego skutków, czy też napięcie złej woli sprawcy²⁵. W kolejnych latach obowiązywania Kodeksu karnego z 1932 r. w identyczny sposób jak wymienieni wcześniej autorzy wypowiadał się M. Siewierski, który również podnosił, że to sąd, zgodnie z własnym uznaniem, biorąc pod uwagę dyrektywy wymiaru kary, zdecyduje o tym, czy w danej sprawie można mówić o zaistnieniu przypadku mniejszej wagi, czy też nie²⁶.

²¹ J. Makarewicz, *Kodeks karny z komentarzem. Uzupełnienie IV-go wydania. Orzecznictwo Sądu Najwyższego (R. 1935 i 1936 Zb. Nr 1–134)*, Lwów 1936, s. 446.

²² J. Makarewicz, *Czy nowelizować kodeks karny?*, *Głos Sądownictwa* 1938, nr 3, s. 186.

²³ J. Makarewicz, *Prawo karne w Katowicach (artykuł polemiczny o zjeździe prawników polskich w 1936 r.)*, *Gazeta Sądowa Warszawska* 1937, nr 6, s. 82.

²⁴ L. Peiper, *Komentarz do Kodeksu karnego, Prawa o wykroczeniach i Przepisów wprowadzających wraz z niektórymi ustawami dodatkowymi i wzorami orzeczeń do Prawa o wykroczeniach*, Kraków 1933, s. 721.

²⁵ S. Glaser, A. Mogilnicki, *Kodeks karny. Komentarz*, Kraków 1934, s. 883–884.

²⁶ M. Siewierski, *Kodeks karny i prawo o wykroczeniach. Komentarz*, Warszawa 1965, s. 349.

2. Przepięstwa objęte regulacją przypadku mniejszej wagi

W Kodeksie karnym z 1932 r. instytucja przypadku mniejszej wagi występiła za ledwie trzykrotnie, a mianowicie przy przestępstwach: kradzieży (art. 257 § 2), uszkodzenia mienia (art. 263 § 2) oraz oszustwa (art. 264 § 2). Zostaną one omówione w tej części rozprawy z uwzględnieniem ich specyfiki oraz okoliczności mających istotne znaczenie z punktu widzenia przyjęcia przypadku mniejszej wagi.

Tytułem wstępu, warto wskazać, że Sekcja Prawa Karnego działająca w ramach Komisji Kodyfikacyjnej Rzeczypospolitej Polskiej, przygotowując projekt Kodeksu karnego miała na celu opracowanie nie tylko w pełni nowego, ale przede wszystkim nowoczesnego prawa karnego materialnego. W rozdziale XXXIX Kodeksu karnego z 1932 r. uregulowano przestępstwa przeciwko mieniu i prawom majątkowym. Rozwiązanie to miało charakter nowatorski i nie powielalo rozwiązań żadnej z poprzednio obowiązujących kodyfikacji, aczkolwiek projektodawcy najczęściej odwoływali się w tej mierze do Kodeksu Tagancewa. Zaznaczyć należy jednocześnie, że Kodeks karny z 1932 r. w gruncie rzeczy chronił mienie niespołeczne. Ochrona mienia społecznego była natomiast przewidziana m.in. w Małym kodeksie karnym.

Najbardziej typową, a zarazem najbardziej rozpowszechnioną formą przestępstwa przeciwko mieniu jest kradzież. Przepięstwo to zostało stypizowane w art. 257 § 1 k.k. odnosiło się do sytuacji, w której sprawca zabrał innej osobie cudze mienie ruchome w celu przywłaszczenia. Jego popełnienie było zagrożone karą więzienia do lat 5. Określając stosunkowo wysoką sankcję karną, sięgającą pięciu lat więzienia, miano na uwadze, że w pewnych przypadkach będzie ona zbyt surową, dlatego też postanowiono stworzyć sędziemu możliwość indywidualizowania określonych wypadków w zależności od okoliczności oraz charakteru sprawy. Takie rozwiązanie należy uznać za trafne.

W § 2 art. 257 k.k. przewidziano instytucję przypadku mniejszej wagi, która umożliwiała sądowi zastosowanie nadzwyczajnego złagodzenia kary w stosunku do sprawcy kradzieży, a w sytuacji, gdy z nędzy zabrał on celem użycia przedmiot pierwszej potrzeby o małej wartości – nawet uwolnienie od kary. W art. 257 § 3 k.k. ustanowiono względnie wnioskowy tryb ścigania kradzieży, jeżeli została popełniona na szkodę osoby najbliższej.

W Kodeksie karnym z 1932 r. drobna kradzież była występkiem rozpoznawanym w postępowaniu sądowym, nie zaś wykroczeniem ściganym w trybie administracyjnym²⁷. Odrzucono w nim kazuistyczną kwalifikację kradzieży, m.in. brak w nim podziału na

²⁷ I. Andrejew, *Oceny prawne drobnej kradzieży*, Palestra 1966, nr 1, s. 44.

kradzież zwykłą i kwalifikowaną w oparciu o wartość skradzionego mienia. Takie rozwiązanie argumentowano tym, że – z wyłączeniem bardzo nielicznych przypadków – sprawca ma na celu ukraść wszystko co możliwe, dlatego też ocenę jego działania opartą na ocenie wartości przedmiotu kradzieży, należy traktować jako całkowicie przypadkową²⁸. Wartość przedmiotu kradzieży postrzegano w tamtym okresie jako bardzo niedoskonałą podstawę dla rozróżniania typów tego przestępstwa.

Zarówno w doktrynie, jak i judykaturze podkreślano, że przy ocenie czynu w kontekście uznania go za przypadek mniejszej wagi, trzeba mieć na uwadze te same okoliczności, które, stosownie do treści art. 54 k.k., należy uwzględniać przy wymiarze kary, a dodatkowo również względy prewencji ogólnej, jeżeli pewne przestępstwo popełniane jest nagminnie²⁹. Zgodnie ze stanowiskiem W. Makowskiego sędzia musi w każdym jednostkowym przypadku ocenić okoliczności rozpoznawanej sprawy, kierując się tak obiektywnymi okolicznościami ujawnionymi w toku postępowania, jak również dyrektywami sprecyzowanymi w art. 54 k.k. i dopiero, gdy dojedzie do wniosku, że określony czyn jest przypadkiem mniejszej wagi, może wymierzyć – stosownie do treści art. 59 § 1 lit. c k.k. – karę aresztu w granicach ustawowych przewidzianych dla tego rodzaju kary³⁰. Zwrot zabranego mienia lub wynagrodzenie szkody, przed dowiedzeniem się przez władzę o dokonanej kradzieży, mógł wpłynąć na ocenę danego czynu jako przypadku mniejszej wagi³¹.

Jak się wydaje przypadkiem mniejszej wagi nie mogła być kradzież przedmiotu o dużej wartości, chociaż w kodeksie brak liczbowego określenia wartości skradzionego mienia. W piśmiennictwie przy ocenie przypadku mniejszej wagi istotny nacisk kładziono na przesłanki podmiotowe, chcąc w ten sposób niewątpliwie przewyciężyć silną tendencję do uwzględniania w tym zakresie czynnika o charakterze obiektywnym, tj. wartości. Skłonność ta była widoczna w głównej mierze u prawników ukształtowanych na prawie austriackim lub rosyjskim. Tak m.in. K. Sobolewski i A. Laniewski wskazali, że kluczowe znaczenie przy ocenie wystąpienia przypadku mniejszej wagi powinna mieć mniejsza wartość zabranego mienia³². Zdaniem W. Makowskiego jako przypadek mniejszej wagi należy uznać kradzież przedmiotu małej wartości, jako że „krzywda poszkodowanego jest stosunkowo

²⁸ L. Peiper, *op. cit.*, s. 715–716.

²⁹ J. Fajnberg, M. Leonieni, *Kodeks karny z orzecznictwem okresu powojennego*, Łódź 1958, s. 359.

³⁰ W. Makowski, *Kodeks karny...*, s. 595.

³¹ A. Grześkowiak, K. Wiak, *Kodeks karny z komentarzem. Juliusz Makarewicz*, Lublin 2012, s. 588.

³² K. Sobolewski, A. Laniewski, *Polski Kodeks karny z 11. VII. 1932 r. wraz z prawem o wykroczeniach, przepisami wprowadzającymi i utrzymanymi w mocy przepisami kodeksu karnego austriackiego, niemieckiego, rosyjskiego i skorowidzem*, Lwów 1932, s. 140.

nieznaczna”³³, jak również dokonanie kradzieży w takich warunkach, które w sposób niewątpliwy wskazują, iż sprawca nie jest na tyle niebezpieczny dla społeczeństwa, żeby wymierzyć mu karę więzienia, której najniższy wymiar wynosił wówczas 6 miesięcy.

Co interesujące, jak trafnie zaznaczył J. Makarewicz, przypadek mniejszej wagi nie jest równoważny z przypadkiem zaboru przedmiotu małej wartości³⁴. Stosownie do prezentowanego przez niego podejścia dany stan faktyczny należy rozpatrywać z punktu widzenia interesu społecznego, nie zaś z perspektywy okradzonego lub kradnącego. Tytułem przykładu, jeżeli zawodowy kieszonkowiec wyciągnie z kieszeni pusty, zdezelowany portfel to jego czyn nie będzie przypadkiem mniejszej wagi, pomimo że portfel ten przedstawiał w tamtym okresie wartość kilkudziesięciu groszy z uwagi na brzmienie art. 60 § 2 k.k. W stosunku do sprawcy zawodowego lub z nawyknienia, chociażby nie zachodził przypadek powrotu do przestępstwa, sąd mógł wymierzyć karę wyższą o połowę od najwyższego ustawowego wymiaru kary. Natomiast w sytuacji, w której stenotypistka zastawia maszynę należącą do swojego przełożonego z zamiarem jej ewentualnego wykupienia i zwrócenia, o ile będzie posiadać odpowiednią sumę pieniędzy, to wypadek ten będzie mógł stanowić przypadek mniejszej wagi. Zgodnie ze stanowiskiem L. Peipera, w sytuacji gdy sprawca nie ma świadomości co do rzeczywistej wartości przedmiotu kradzieży (np. oskarżony dokonał zaboru złotego zegarka, będąc przekonanym, że został on wykonany z mosiądzu), to jego czyn należy uznać za przypadek mniejszej wagi, o ile inne okoliczności nie przemawiają przeciwko temu³⁵.

Z reguły pojedynczy wypadek kradzieży rzeczy o małej wartości nie powoduje dużej szkody, jednakże mogą występować sytuacje, w których ocena powyższego będzie kształtowała się inaczej. Mała szkoda, jaka powstaje w razie pojedynczej drobnej kradzieży pozostaje taką, dopóki nie uwzględni się przedmiotu ochrony przeważającej części dokonywanych w tamtym okresie drobnych kradzieży. Kiedy jest nim np. jednolity fundusz własności państwowej, to szkoda spowodowana drobnymi kradzieżami urasta do ogromnych rozmiarów. Te wypadki, jak też obawa przed nadmierną obiektywizacją odpowiedzialności, skłoniły twórców Kodeksu karnego z 1932 r. do potraktowania instytucji przypadku mniejszej wagi, jako podstawy do nadzwyczajnego złagodzenia kary, nie zaś odrębnego typu przestępstwa³⁶.

³³ W. Makowski, *Kodeks karny...*, s. 595.

³⁴ J. Makarewicz, *Kodeks karny z komentarzem. Uzupełnienie...*, s. 446.

³⁵ L. Peiper, *op. cit.*, s. 722.

³⁶ I. Andrejew, *Oceny prawne...*, s. 47.

W ocenie J. Makarewicza w sytuacji, gdy sprawca w swoim działaniu kieruje się pobudkami materialnymi, dążąc do zaspokojenia pierwszej potrzeby (np. kradnie zegarek, aby kupić ciepłą odzież), to nie sposób mówić o zaistnieniu sytuacji opisanej w drugiej części § 2 art. 257 k.k.³⁷ Równocześnie nie jest wykluczone zastosowanie pierwszej części tego przepisu. Pojawia się jednak niepewność co do tego, czy można nadzwyczajnie złagodzić karę, uwzględniając treść art. 59 § 2 k.k. (nie można zastosować aresztu w miejsce więzienia, jeżeli przestępstwo zostało popełnione z niskich pobudek). Przestępstwo kradzieży stypizowane w art. 257 § 1 k.k. nie zawsze musi wypływać z chęci zysku. Mogą występować także inne pobudki, w szczególności ideowe (np. kradzież w celu zasilenia funduszy partyjnych). Kto dokonuje kradzieży, aby kupić ciepłą odzież, ten działa z pobudek materialnych, jednocześnie nie wynika stąd, że pobudki te można określić niskimi. Nie każda bowiem pobudka o charakterze materialnym równoznaczna jest z chęcią zysku (art. 42 § 2 k.k.), a przez to także z pojęciem niskiej pobudki (por. art. 47 § 1 i § 2 k.k.). Chęć zysku wiąże się z pojęciem przestępstwa zarobkowego i zawodowego. Kto kradnie, aby następnie kupić ciepłą odzież, ten nie popełnia przestępstwa zarobkowego, a dopuszcza się popełnienia przestępstwa pospolitego z pobudek materialnych³⁸. W takiej sytuacji nie jest wyłączone zastosowanie nadzwyczajnego złagodzenia kary, a zatem dopuszczalne pozostaje orzeczenie kary aresztu zamiast więzienia.

Zdaniem L. Peipera, oceniając czy w danej sprawie zachodzi przypadek mniejszej wagi, pierwszorzędne znaczenie powinny mieć: pobudki działania sprawcy, stopień jego rozwoju umysłowego i charakter (art. 54 k.k., art. 60 k.k.)³⁹. Jeżeli sprawca jest osobą o nieposzlakowanej opinii, gdy dokonał kradzieży z pobudek nieegoistycznych (np. dla zabawy), czy też działał wskutek „złego wpływu”, nakazu rodziców, opiekunów, swojego otoczenia lub dopuścił się kradzieży z pobudek altruistycznych (np. kradzież dla ratowania życia ciężko chorego krewnego), to wszystkie te okoliczności przemawiają za tym, żeby sąd przyjął, że jego stanowi przypadek mniejszej wagi⁴⁰.

Jako przykłady kradzieży z nędzy wymieniało w piśmiennictwie kradzież kawałka chleba, drobnej kwoty pieniężnej, papierosa⁴¹ lub innego przedmiotu małej wartości (zaznaczyć trzeba, że przedmiotem pierwszej potrzeby nie musiał być wyłącznie artykuł

³⁷ J. Makarewicz, *Kodeks karny z komentarzem. Uzupełnienie...*, s. 447.

³⁸ *Ibidem*, s. 447.

³⁹ L. Peiper, *op. cit.*, s. 721.

⁴⁰ *Ibidem*, s. 722.

⁴¹ K. Sobolewski, A. Laniewski, *Polski Kodeks karny...*, s. 140.

żywnościowy) w celu spieniężenia go na zakup żywności, czy też opału⁴². W doktrynie podkreślano, że kradzieży takiej (dokonanej na skutek upośledzenia majątkowego) nie należy identyfikować z kradzieżą z głodu – nędza nie jest stanem tożsamym ze stanem wyższej konieczności, gdy sprawca dokonał zaboru cudzej rzeczy, żeby ustrzec siebie lub inną osobę przed śmiercią głodową, lecz stanowi okoliczność łagodzącą, usprawiedliwiającą niższy wymiar kary⁴³. Jednocześnie wskazać należy, że pojęcie użycia nie pociąga za sobą konieczności bezzwłocznego spożycia przedmiotu kradzieży. Drobne kradzieże tego pokroju miały zazwyczaj swoje głębokie podłoże ekonomiczne w stratyfikacji ludności – znaczna część populacji w tamtym okresie funkcjonowała w warunkach, w których kradzież była często jedynym ratunkiem przed głodem, czy chłodem⁴⁴.

Z uwagi na brak przepoławienia kradzieży w przedwojennym ustawodawstwie w oparciu o znamię kwotowe wartości przedmiotu zaboru, pozytywnie należy ocenić regulację zawartą w art. 257 § 2 k.k. Jednocześnie zaznaczyć należy, że w wyniku przemian społeczno-gospodarczych i politycznych w państwie zaczęły zanikać niektóre postacie drobnych kradzieży, dawniej typowe, i zaczęły się pojawiać w ich miejsce nowe. W związku z polepszeniem się warunków bytowych ludności w ostatnich latach obowiązywania Kodeksu karnego z 1932 r. kradzież z nędzy przedmiotu pierwszej potrzeby celem użycia (art. 257 § 2 k.k.) utraciła charakter typowej.

Oddzielne miejsce w grupie przestępstw przeciwko mieniu zajmuje uszkodzenie mienia uregulowane w art. 263 k.k. W § 1 tego przepisu prawnego spenalizowano zachowanie sprawcy polegające na uszkodzeniu cudzego mienia, tj. jego zupełnym zniszczeniu albo na uczynieniu cudzego mienia niezdatnym do użytku. W tym ostatnim przypadku substancja rzeczy nie zostaje naruszona, jednakże właściciel ponosi uszczerbek majątkowy i traci możliwość użytkowania rzeczy, stanowiącej jego mienie – jako przykłady takiego zachowania W. Makowski wskazał wypuszczenie zwierzęcia na wolność, czy też puszczenie przedmiotu na wodę⁴⁵. Popelnienie tego przestępstwa zagrożone było karą więzienia do lat 2 lub aresztu do lat 2. Jednocześnie przewidziano możliwość zastosowania wobec sprawcy nadzwyczajnego złagodzenia kary, w sytuacji zaistnienia przypadku mniejszej wagi.

⁴² Projekt wstępny Ustawy o wykroczeniach, t. IV, z. 4, E.S. Rappaport (oprac.), Sekcja Prawa Karnego Komisji Kodyfikacyjnej RP, Warszawa 1930, s. 296.

⁴³ W. Makowski, *Prawo karne. O przestępstwach w szczególności. Wykład porównawczy prawa karnego austriackiego, niemieckiego i rosyjskiego obowiązującego w Polsce*, Warszawa 1924, s. 417.

⁴⁴ I. Andrejew, *Oceny prawne...*, s. 48.

⁴⁵ W. Makowski, *Kodeks karny...*, s. 612.

W piśmiennictwie przyjmowano, że przypadek mniejszej wagi przewidziany w § 2 omawianego przepisu zachodził wówczas, gdy wartość uszkodzonego mienia była nieznaczna lub, jeżeli ze względu na całokształt okoliczności sprawy, sędzia dochodził do wniosku, że sprawca nie przedstawia większego niebezpieczeństwa społecznego⁴⁶. Rozważania co do okoliczności determinujących przyjęcie przypadku mniejszej wagi w danym stanie faktycznym przeprowadzone przy omawianiu przestępstwa kradzieży zasadniczo pozostają aktualnymi także w odniesieniu do przestępstwa wyartykułowanego w art. 263 k.k. – także komentatorzy odsyłają do uwag tam poczynionych⁴⁷. W tego rodzaju sytuacjach sąd będzie mógł, stosownie do treści art. 59 § 1 lit. d k.k., nadzwyczajnie złagodzić karę i wymierzyć zamiast kary aresztu karę grzywny. Jednocześnie zaznaczyć należy, że takiego złagodzenia odpowiedzialności karnej nie można było zastosować, jeżeli sprawca swoim zachowaniem wyczerpał znamiona przestępstwa spenalizowanego w art. 263 § 3 k.k., polegającego na uszkodzeniu albo uczynieniu niezdatnym do użytku cudzego mienia przy wykorzystaniu ognia, materiałów wybuchowych lub łatwopalnych. Natomiast w art. 264 § 4 k.k. wskazano, że w przypadkach opisanych w § 1 i 2 tego przepisu ściganie następowało z oskarżenia prywatnego, jeżeli nie doszło do naruszenia interesu publicznego.

Przypadek mniejszej wagi został również przewidziany przy przestępstwie oszustwa. Na gruncie Kodeksu karnego z 1932 r. wyróżniano określone odmiany klasycznego oszustwa. Poza oszustwem podstawowym (art. 264 k.k.), wyodrębniano trzy inne postacie tego przestępstwa, a mianowicie: szalbierstwo (art. 265 k.k.), dochodzenie na podstawie dokumentu pokrytej już należności (art. 267 k.k.) oraz wyzyskanie niezdolności osoby do należytego pojmowania podejmowanego przez nią działania (art. 266 k.k.). Każda z nich charakteryzowała się innymi elementami, wykraczającymi poza konstrukcję klasycznej formy przestępstwa oszustwa. Jednakowoż tylko w odniesieniu do pierwszego z tych przestępstw przewidziano instytucję przypadku mniejszej wagi.

W art. 264 § 1 k.k. spenalizowano zachowanie sprawcy, który w celu osiągnięcia dla siebie lub kogoś innego korzyści majątkowej doprowadza inną osobę, wprowadzając ją w błąd lub wyzyskując błąd, do niekorzystnego rozporządzenia mieniem własnym lub cudzym. Występek ten zagrożono karą więzienia do lat 5. Przepis art. 264 § 1 k.k. w sposób syntetyczny ujmował przestępstwo oszustwa, określając istotne elementy zachowania się

⁴⁶ *Ibidem*, s. 613.

⁴⁷ J. Makarewicz, *Kodeks karny z komentarzem. Uzupełnienie...*, s. 459.

sprawcy oraz skutki nim spowodowane⁴⁸. Konstrukcja oszustwa przyjęta w Kodeksie karnym z 1932 r. eksponowała celowość działania sprawcy oraz wykorzystywanie przez niego fałszu w celu osiągnięcia korzyści majątkowej cudzym kosztem.

W § 2 art. 264 k.k. ujęto przypadek mniejszej wagi, którego stwierdzenie umożliwiałoby nadzwyczajne złagodzenie kary. Uwagi dotyczące okoliczności przemawiających za przyjęciem przypadku mniejszej wagi zawarte przy omawianiu przestępstwa kradzieży należy odpowiednio odnosić do przestępstwa oszustwa⁴⁹. Jak wskazał W. Makowski, na co zwrócono uwagę już wcześniej, jako przypadek mniejszej wagi należy potraktować oszustwo, w sytuacji gdy szkoda okaże się nieznaczna, czy też warunki, w jakich działał sprawca, będą prowadziły do wniosku, że nie stanowi on znaczniejszego niebezpieczeństwa społecznego⁵⁰. Jako przypadek mniejszej wagi kwalifikowano sytuację, w której sprawca puszczał w obieg otrzymany uprzednio jako autentyczny pieniądz dawnej waluty, tak jak gdyby pozostawał on w dalszym ciągu w obiegu, mając świadomość, że nie jest wykorzystywany w obrocie⁵¹. Taki sprawca zazwyczaj działa z zamiarem uniknięcia straty, jako że chce uzyskać świadczenie wzajemne. Taka motywacja miała tłumaczyć niższą karalność. W opisanych powyżej okolicznościach, stosownie do treści art. 59 § 1 lit. c k.k., sąd mógł wymierzyć karę aresztu w granicach ustawowych tego rodzaju kary.

3. Przypadek mniejszej wagi w orzecznictwie sądowym

Podstawowym problemem analizowanym w niniejszej rozprawie jest ocena regulacji prawnej wypadku mniejszej wagi obowiązującej na przestrzeni lat. Niezwykle istotnym jest przy tym zbadanie funkcjonowania tej instytucji w praktyce wymiaru sprawiedliwości oraz analiza dotychczasowej linii orzeczniczej w tym zakresie. W pierwszej kolejności należy zgłębić jak kształtowało się spojrzenie na tę instytucję w orzecznictwie sądowym w świetle uregulowań Kodeksu karnego z 1932 r. W tej części rozprawy omówione zostaną, z zachowaniem porządku chronologicznego, orzeczenia odnoszące się kolejno do przestępstwa kradzieży (art. 257 k.k.), uszkodzenia mienia (art. 263 k.k.) oraz oszustwa (art. 264 k.k.).

W wyroku Sądu Najwyższego z dnia 14 lutego 1933 r. stwierdzono, że na uznanie czynu za przypadek mniejszej wagi może mieć wpływ w szczególności mała wartość

⁴⁸ T. Oczkowski, *Oszustwo jako przestępstwo majątkowe i gospodarcze*, Kraków 2004, <https://sip.lex.pl/#/mono-graph/369151259/169711/oczkowski-tomasz-oszustwo-jako-przestepstwo-majatkowe-i-gospodarcze?cm= U RELATIONS> (dostęp online 14.05.2019).

⁴⁹ J. Makarewicz, *Kodeks karny z komentarzem. Uzupełnienie...*, s. 463.

⁵⁰ W. Makowski, *Kodeks karny...*, s. 619.

⁵¹ J. Fajnberg, M. Leonieni, *op. cit.*, s. 372.

ukradzonego przedmiotu⁵². Jednakże ta okoliczność nie zawsze stwarza podstawy do potraktowania danego czynu jako przypadku mniejszej wagi – np. przy przestępstwie popełnionym przez powrotnego przestępcę. Sam fakt dokonania kradzieży z nędzy także nie daje podstaw do zastosowania art. 257 § 2 k.k. Jednocześnie podkreślono, że ocenę tego, czy przestępstwo, jakiego popełnienie zostało zarzucone oskarżonemu stanowi przypadek mniejszej wagi, pozostawić należy, jako „kwestię faktu”, swobodnemu uznaniu sądu orzekającego w danej sprawie.

W kolejnym wyroku wydanym dnia 7 lutego 1935 r. Sąd Najwyższy zwrócił uwagę na to, że w myśl przewodniej zasady kodeksowej represja karna jest ukierunkowana na zapewnienie społeczeństwu ochrony przed przestępczością, a oceny, czy określony przypadek kradzieży jest przypadkiem mniejszej wagi, wpływającym na łagodniejsze potraktowanie, należy dokonywać w głównej mierze z punktu widzenia interesu społecznego⁵³. Z tej perspektywy przypadek mniejszej wagi, stwarzający możliwość zastosowania wobec sprawcy dobrodziejstwa nadzwyczajnego złagodzenia kary, ma miejsce wówczas, gdy okoliczności sprawy prowadzą do konkluzji, że sprawca nie jest niebezpieczny dla społeczeństwa w takim stopniu, żeby wymierzyć mu karę więzienia. Jako wytyczne przy tej ocenie trzeba brać pod uwagę te same okoliczności, które, stosownie do brzmienia art. 54 k.k., należy uwzględniać przy wymiarze kary w ogólności, a zatem m.in.: pobudki, jak też sposób działania sprawcy, jego charakter oraz dotychczasowe życie⁵⁴. Jeżeli, mając na względzie całokształt okoliczności wiążących się z osobą sprawcy i okolicznościami czynu, a więc również okolicznościami dotyczącymi osoby pokrzywdzonego oraz wyrządzonej mu krzywdy⁵⁵, sędzia nabierze przekonania, że sprawca nie stwarza większego niebezpieczeństwa dla społeczeństwa, to w oparciu o to władny jest potraktować rozpatrywany przypadek kradzieży jako przypadek mniejszej wagi.

Na uwagę zasługuje również wyrok Sądu Najwyższego z dnia 26 marca 1935 r., w którym uznano, że przypadek mniejszej wagi, stosownie do § 2 art. 257 czy też § 2 art. 264 k.k., ocenia się nie tyle pod kątem przedmiotowych skutków przestępstwa, co z punktu

⁵² Wyrok SN z dnia 14 lutego 1933 r., IV K 8/33, LEX nr 75839.

⁵³ Wyrok SN z dnia 7 lutego 1935 r., II K 1675/34, LEX nr 379310. Podobnie wyrok SN z dnia 24 marca 1948 r., K 3664/47, LEX nr 162147.

⁵⁴ Podobnie wyrok SN z dnia 23 stycznia 1936 r., II K 1777/35, LEX nr 374513.

⁵⁵ Por. wyrok SN z dnia 17 lutego 1937 r., II K 1227/36, LEX nr 365405; wyrok SN z dnia 8 stycznia 1947 r., K 1710/46, LEX nr 161913. W pierwszym z wyroków Sąd Najwyższy wskazał, że chociaż dla oceny, czy zachodzi przypadek mniejszej wagi, sama wartość skradzionego lub przywłaszczonego mienia nie ma decydującego znaczenia, to jednak okoliczność, że sprawca wyrządził dotkliwą stratę pokrzywdzonemu, może być wzięta przez sąd pod uwagę jako podstawa do odrzucenia kwalifikacji z art. 257 § 2 k.k. z 1932 r. Natomiast w drugim z wyroków Sąd Najwyższy podkreślił, że przypadek mniejszej wagi nie jest identyczny z przypadkiem zaboru przedmiotu małej wartości.

widzenia osoby i przestępnej woli sprawcy, prezentującego przez to mniejsze lub większe niebezpieczeństwo dla porządku prawnego⁵⁶. Jednocześnie zaznaczono, że na tę ocenę wpływ ma także stan zdrowia sprawcy.

W uzasadnieniu tego wyroku Sąd Najwyższy wyraził, że wysokość szkody odgrywa istotne znaczenie, jeżeli ma miejsce przypadek działania z nędzy w warunkach § 2 art. 257 k.k. Tymczasem przypadek mniejszej wagi, czy to ten wskazany w § 2 art. 257 k.k., czy ten z § 2 art. 264 k.k. należy oceniać, mając na uwadze przede wszystkim przenikającą Kodeks karny z 1932 r. zasadę subiektywizmu, a więc nie pod kątem przedmiotowych następstw przestępstwa, ale z punktu widzenia natężenia przestępnej woli sprawcy, przedstawiającego w rezultacie mniejsze lub większe niebezpieczeństwo dla społeczeństwa. Rozstrzygając zatem o tym, czy w danej sprawie zachodzi przypadek mniejszej wagi, sąd musi uwzględniać w pierwszej kolejności charakter sprawy, pobudki nim kierujące, sposób i okoliczności popełnienia przestępstwa, dowodzące mniej lub bardziej wyrafinowanej mentalności i przestępnego ukierunkowania psychiki sprawcy, jego uprzednią karalność, zachowanie się przed i po popełnieniu przestępstwa, jak również skutki jego przestępnego działania. Prowadzi to do wniosku, że miarodajnym kryterium przy dokonywaniu tej oceny jest nie tyle wielkość wyrządzonej szkody, co osoba sprawcy. Sąd Najwyższy zaznaczył jednocześnie, że także stan zdrowia fizycznego i umysłowego sprawcy może mieć na tę ocenę wpływ. W rezultacie powyższego Sąd Najwyższy uznał, że zastosowanie art. 257 § 2 k.k. do recydywisty karanego w przeszłości czterokrotnie za kradzieże, jest oczywistą obrazą tego przepisu, jak również naruszeniem przewodnich zasad kodeksowych.

Interesującym orzeczeniem jest wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 czerwca 1935 r., w którym skład orzekający stwierdził, że recydywa z reguły wyłącza potraktowanie kradzieży, niezależnie od wartości skradzionej rzeczy, jako przypadku mniejszej wagi⁵⁷. Wskazano przy tym, że przy ocenie, czy kradzież stanowi przypadek mniejszej wagi, należy uwzględniać okoliczności wymienione w art. 54 k.k. Co interesujące, jednocześnie Sąd Najwyższy przyjął, że w wypadkach kradzieży z nędzy istnieje możliwość, aby zastosować regulację z art. 257 § 2 k.k. również w stosunku do recydywisty. Takie zróżnicowanie stanowiska sądu budzi poważne wątpliwości, zwłaszcza biorąc pod uwagę konsekwencje potraktowania danego czynu jako wypadku mniejszej wagi (możliwość nadzwyczajnego złagodzenia kary) oraz kradzieży z nędzy przedmiotów pierwszej potrzeby o małej wartości celem użycia (fakultatywne uwolnienie od kary) – w tym drugim przypadku są one zatem

⁵⁶ Wyrok SN z dnia 26 marca 1935 r., III K 159/35, LEX nr 379839.

⁵⁷ Wyrok SN z dnia 24 czerwca 1935 r., III K 673/35, LEX nr 372969.

bardziej daleko idące. Wydaje się, że brak jest racjonalnych podstaw dla różnicowania sytuacji recydywistów w zakresie obu kategorii przypadków opisanych we wskazanym powyżej przepisie prawnym.

Tak też odmiennie orzekł Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 21 stycznia 1937 r., uznając, że zastosowanie nadzwyczajnego złagodzenia kary w stosunku do osoby ujawniającej stałą skłonność do popełniania przestępstwa jest wprawdzie możliwe, lecz należy wcześniej ustalić, że nie stwarza on niebezpieczeństwa dla społeczeństwa. Zdaniem tego składu orzekającego możliwe jest zatem przyjęcie wypadku mniejszej wagi także co do recydywisty⁵⁸. W omawianym orzeczeniu Sąd Najwyższy powielił poprzednio wyrażane stanowisko w zakresie tego, że przypadek mniejszej wagi w rozumieniu § 2 art. 257 k.k. występuje wówczas, kiedy z okoliczności sprawy wynika, że sprawca nie jest niebezpieczny dla społeczeństwa w takim stopniu, żeby stosować wobec niego karę więzienia. Chociaż brak jest ustawowego wyłączenia dopuszczalności stosowania § 2 art. 257 k.k. w odniesieniu do przestępców, o jakich mowa w art. 60 k.k., to jednak przyjęcie w stosunku do nich takiej kwalifikacji wymaga to uprzedniego zweryfikowania, że nie są oni niebezpieczni dla społeczeństwa. Dopiero wówczas możliwym jest zastosowanie w stosunku do nich nadzwyczajnego złagodzenia kary. Taki wniosek wypływa m.in. z tego, że zastosowanie § 2 art. 257 k.k., w sytuacji gdy niebezpieczeństwo takie istnieje, narusza zasadę konieczności szczególnego zwalczania takich jednostek i zabezpieczania przed nimi społeczeństwa, widoczną zarówno w zaostreniu represji karnej wobec osób objętych regulacją art. 60 k.k., jak też we wprowadzeniu instytucji środków zabezpieczających.

Wartym uwagi jest również wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 lutego 1936 r.⁵⁹ Stosownie do tezy w nim zawartej § 2 art. 257 k.k. nie jest przepisem kwalifikacyjnym, stosownie do którego kradzieże dokonane w warunkach w nim opisanych, należałoby traktować jako szczególny rodzaj kradzieży, odrębny od występku uregulowanego w § 1 art. 257 k.k. W § 2 wspomnianego powyżej przepisu wskazano jedynie warunki, w jakich sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary lub nawet darować karę w stosunku do sprawcy występku z § 1.

W innym wyroku, wydanym dnia 16 maja 1958 r., Sąd Najwyższy stwierdził, że pojęcia przypadku mniejszej wagi nie należy utożsamiać ze znikomym niebezpieczeństwem

⁵⁸ Wyrok SN z dnia 21 stycznia 1937 r., II K 1439/36, LEX nr 364821.

⁵⁹ Wyrok SN z dnia 10 lutego 1936 r., II K 1929/35, LEX nr 374591.

społecznym czynu. Niewielka wartość skradzionego mienia nie może stanowić samoistnej podstawy do przyjęcia znikomego niebezpieczeństwa społecznego kradzieży⁶⁰.

Interesującym jest wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 lutego 1935 r.⁶¹ Skład orzekający przyjął w nim, że czyn zabroniony polegający na zniszczeniu przez nieletnich plakatu z wizerunkiem Józefa Stalina powinien zostać zakwalifikowany jako wypadek mniejszej wagi, z uwagi na znikomą wartość ekonomiczną, jaką posiadał ten plakat. O potraktowaniu zachowania sprawcy jako przypadku mniejszej wagi zdecydowała zatem wartość zniszczonego mienia. W innym orzeczeniu, a mianowicie wyroku z dnia 20 grudnia 1952 r. Sąd Najwyższy przyjął, że zniszczenie baraku poprzez wyważenie siłą drzwi do baraku, wtargnięcie do jego wnętrza, dewastowanie sprzętów i wybijanie szyb, nie może zostać uznane za stanowiące przypadek mniejszej wagi⁶². Przeciwnie, Sąd Najwyższy stwierdził, że takie chuligańskie niszczenie mienia publicznego należy karać w sposób szczególnie surowy. O odmowie zakwalifikowania ich czynu jako przypadku mniejszej wagi zdecydował zatem sposób zachowania sprawców.

Istotnym orzeczeniem z punktu widzenia oceny zachowania sprawcy wyczerpującego znamiona przestępstwa oszustwa w kontekście uznania go za przypadek mniejszej wagi jest wyrok Sądu Najwyższego z dnia 26 marca 1935 r.⁶³ Przyjęto w nim, że przypadek mniejszej wagi, zgodnie z treścią § 2 art. 264 k.k., ocenia się przede wszystkim w oparciu o osobę sprawcy i jego „przestępną wolę” (co wpływa na jego mniejsze lub większe niebezpieczeństwo dla społeczeństwa), dopiero zaś w dalszej kolejności w oparciu o przedmiotowe następstwa przestępstwa. Równocześnie zasygnalizowano, że na ową ocenę wpływ ma również stan zdrowia sprawcy.

§ 3. Instytucja wypadku mniejszej wagi w regulacjach prawnokarnych w latach 1969–1997

W tej części rozprawy przeanalizowane zostaną zagadnienia ukazujące charakter prawny instytucji wypadku mniejszej wagi, okoliczności determinujące jej przyjęcie, przestępstwa objęte jej regulacją oraz orzecznictwo sądowe dotyczące tej tematyki, mając na uwadze polskie regulacje prawnokarne obowiązujące w latach 1969–1997.

⁶⁰ Wyrok SN z dnia 16 maja 1958 r., III KRn 1074/57, LEX nr 168640.

⁶¹ Wyrok SN z dnia 6 stycznia 2005 r., V KK 352/04, LEX nr 199617.

⁶² Wyrok SN z dnia 20 grudnia 1952 r., I K 1395/52, LEX nr 196172.

⁶³ Wyrok SN z dnia 26 marca 1935 r., III K 159/35, LEX nr 379839.

1. Charakter prawny instytucji wypadku mniejszej wagi oraz okoliczności determinujące jej przyjęcie

Kodeks karny z 1969 r. łączył przepisy Kodeksu karnego z 1932 r. oraz Małego kodeksu karnego z 1946 r. Dokonano w nim jednak istotnych zmian w zakresie regulacji prawnej instytucji wypadku mniejszej wagi. Po pierwsze, zastąpiono termin „przypadek” na „wypadek” mniejszej wagi. Patrząc od strony wykładni tego pojęcia zmiana ta nie ma zasadniczo żadnego znaczenia – jego rozumienie nie zmieniło się. Jak się wydaje, to względy semantyczne zadecydowały o użyciu słowa „wypadek”, jako że termin „przypadek” miał archaiczne brzmienie, a przy tym wiązano go w języku polskim w szczególności ze zdarzeniem, czy też zjawiskiem, których nie da się przewidzieć w oparciu o znane prawa naukowe i doświadczenia, w sytuacji gdy określenie „wypadek” oznacza to, co się zdarzyło – pewne wydarzenie, fakt⁶⁴. Po drugie, przewidziano odrębną sankcję dla wypadków mniejszej wagi, łagodząc ustawowe zagrożenie karą przewidziane dla typu podstawowego danego przestępstwa.

Spór o charakter prawny instytucji wypadku mniejszej wagi pojawił się wraz z wejściem w życie Kodeksu karnego z 1969 r.⁶⁵ Wśród przedstawicieli piśmiennictwa tego okresu zasadą stało się traktowanie wypadku mniejszej wagi (z wyjątkiem art. 200 § 2 k.k. z 1969 r.) jako uprzywilejowanego typu przestępstwa. Warto w tym miejscu zaznaczyć, że jednoznacznie w treści projektu Kodeksu karnego z 1969 r. stwierdzono, że wypadek mniejszej wagi jest uprzywilejowanym typem przestępstwa, nie zaś jedynie podstawą do zastosowania uregulowanego w części ogólnej tego kodeksu nadzwyczajnego złagodzenia kary⁶⁶. Powyższe nakazywałyby przyjęcie, że doszło do istotnej modyfikacji konstrukcji prawnej wypadku mniejszej wagi od tej, jaka była wiążącą na gruncie Kodeksu karnego z 1932 r. Niektórzy przedstawiciele nauki prawa karnego w dalszym ciągu wiązali jednak instytucję wypadku mniejszej wagi z problematyką wymiaru kary, a nie prawnej kwalifikacji czynu.

Jednocześnie na gruncie Kodeksu karnego z 1969 r. odżył spór o okoliczności, jakie należy brać pod uwagę przy ocenie wystąpienia wypadku mniejszej wagi w danej sprawie, trwający *de facto* od wejścia w życie Kodeksu karnego z 1932 r. Chociażby niejednolitość ustawowego zagrożenia przy różnych przestępstwach, czy też różnorodność regulowanych przepisami prawa stanów faktycznych wpływają na to, że powstają istotne trudności w

⁶⁴ A. Zelga, *Wypadki mniejszej wagi w kodeksie karnym*, Palestra 1972, nr 1, s. 58–59.

⁶⁵ Ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. Kodeks karny (Dz.U. Nr 13, poz. 94 ze zm.).

⁶⁶ Projekt Kodeksu karnego oraz przepisów wprowadzających Kodeks karny, Warszawa 1968, s. 147.

sprecyzowaniu okoliczności, które powodują uznanie danego czynu za wypadek mniejszej wagi.

Mając powyższe na uwadze, konieczne jest przeprowadzenie szczegółowej analizy stanowiska doktryny co do przyjmowanego przez jej przedstawicieli charakteru prawnego instytucji wypadku mniejszej wagi oraz okoliczności determinujących zakwalifikowanie danego czynu jako wypadku mniejszej wagi na gruncie Kodeksu karnego z 1969 r. Pozwoli to zaobserwować jak ewoluowała instytucja wypadku mniejszej wagi na przestrzeni lat, w jakich obowiązywała w polskim prawie karnym, a następnie poczynić stosowne uwagi w tym zakresie.

W pierwszej kolejności przestudiowane zostaną poglądy piśmiennictwa w kontekście uznania wypadku mniejszej wagi za uprzywilejowany typ przestępstwa. Za takim rozwiązaniem opowiedzieli się m.in.: J. Bafia, K. Mioduski, M. Siewierski⁶⁷, W. Kubala⁶⁸, A. Zelga⁶⁹, W. Świda⁷⁰, W. Wolter⁷¹, I. Andrejew⁷², F. Tarnowski⁷³, T. Bojarski⁷⁴, J. Śliwowski⁷⁵, R. Góral⁷⁶, R.A. Stefański⁷⁷ i M. Wąsek⁷⁸. Przyjęcie, że wypadek mniejszej wagi jest jedną z postaci przestępstwa typu uprzywilejowanego nakazuje w pierwszym rzędzie zbadać cechy charakterystyczne tego typu przestępstw.

Jak wskazał W. Wolter proces uprzywilejowania odbywa się przez dodanie do konstrukcji przestępstwa typu podstawowego (znamiona rodzajowe) dodatkowych znamion (znamiona szczególne)⁷⁹. Istnieje zatem zależność pomiędzy przestępstwem typu uprzywilejowanego a przestępstwem typu podstawowego, która zasadniczo wyklucza jego normatywną samodzielność. Rozważyć należy czy możliwe jest naniesienie konstrukcji wypadku mniejszej wagi na przedstawiony powyżej schemat budowy przestępstwa typu uprzywilejowanego. Uznanie klauzuli generalnej wypadku mniejszej wagi jako znamion

⁶⁷ J. Bafia, K. Mioduski, M. Siewierski, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 1971, s. 456.

⁶⁸ W. Kubala, *Wypadek przestępstwa mniejszej wagi*, WPP 1972, nr 3, s. 328.

⁶⁹ A. Zelga, *Wypadki mniejszej...*, s. 62.

⁷⁰ W. Świda, (w:) I. Andrejew, W. Świda, W. Wolter (red.), *Kodeks karny z komentarzem*, Warszawa 1973, s. 594.

⁷¹ W. Wolter, *Uprzywilejowane typy przestępstw*, Państwo i Prawo 1976, z. 1–2, s. 110.

⁷² I. Andrejew, *Ustawowe znamiona czynu. Typizacja i kwalifikacja przestępstw*, Warszawa 1978, s. 18.

⁷³ F. Tarnowski, *Wypadek przestępstwa mniejszej wagi*, Zeszyty Naukowe Instytutu Badania Prawa Sądowego 1980, nr 13, s. 40–41; F. Tarnowski, Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 14 maja 1980 r., V KRN 90/80, Nowe Prawo 1981, nr 10–12, s. 246–247.

⁷⁴ T. Bojarski, *Odmiany podstawowych typów przestępstw w prawie karnym*, Warszawa 1982, s. 143.

⁷⁵ J. Śliwowski, *Prawo karne*, Warszawa 1979, s. 432.

⁷⁶ R. Góral, *Kodeks karny. Praktyczny komentarz*, Warszawa 1996, s. 221.

⁷⁷ R.A. Stefański, *Okoliczności uzasadniające przyjęcie "wypadku mniejszej wagi"*, Prokuratura i Prawo 1996, nr 12, s. 125.

⁷⁸ M. Wąsek, Glosa do wyroku Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 8 sierpnia 1996 r., II AKa 91/96, Prokuratura i Prawo 1997, nr 5, s. 65.

⁷⁹ W. Wolter, *Uprzywilejowane typy...*, s. 105.

szczególnych oraz przyjęcie, że przestępstwo stanowiące wypadek mniejszej wagi zawsze jest nieodłącznie powiązane z typem podstawowym, do którego odnosi się ten wypadek, prowadzi do konkluzji, że zaprezentowane wcześniej założenie modelowe jest spełnione⁸⁰.

Typowe przestępstwa typu uprzywilejowanego charakteryzuje mnogość i różnorodność znamion uprzywilejowujących, a w efekcie także ich złożoność⁸¹. Konstrukcję wypadku mniejszej wagi od budowy klasycznych przestępstw typu uprzywilejowanego odróżnia układ znamion przestępstwa. Nietypowy charakter wypadku mniejszej wagi ukazuje się w braku precyzyjnego opisu czynu zabronionego – pojawia się w to miejsce ogólna ocena zachowania sprawcy określonego mianem wypadku mniejszej wagi⁸². Przy klasycznych przestępstwach typu uprzywilejowanego znamiona dodatkowe, które uzupełniają strukturę znamion rodzajowych, charakteryzują się określonym zróżnicowaniem (np. znamiona odnoszące się do podmiotu czynu inkryminowanego – matka, czy też strony podmiotowej przestępstwa – wpływ porodu). Proces wartościowania w odniesieniu do tych przestępstw koncentruje się każdorazowo wokół oceny konkretnego ze znamion w strukturze danego przestępstwa (np. silne wzburzenie, wpływ przebiegu porodu). Wartościowanie ma tu charakter partykularny⁸³. Ich występowanie jest konieczne, ale nie w każdym przypadku wystarczające, żeby doszło do wykreowania typu uprzywilejowanego przestępstwa. Tytułem przykładu, analizując przypadek dzieciobójstwa istotna jest nie tylko okoliczność wywarcia przez poród wpływu na postępowanie matki, która w rezultacie zabija dziecko. Dodatkowo czynu musi dokonać w okresie okołoporodowym. Odmienne proces wartościowania kształtuje się w stosunku do wypadku mniejszej wagi – specyfika tej instytucji wpływa na konieczność dokonania całościowej oceny danego przestępstwa. Pełność tej oceny wyraża się w tym, że nie dotyczy ona dowolnie wybranego ze znamion, lecz ich zestawu⁸⁴.

Nad tym, czy potraktowanie wypadku mniejszej wagi jako odrębnego typu przestępstwa można pogodzić z brakiem opisu znamienia uprzywilejowującego, zastanawiał się już W. Wolter⁸⁵. Jego zdaniem w tym przypadku typ przestępstwa nie musi pozostawać w pełni opisany, jako że czynnik uprzywilejowujący nie występuje sam, lecz w zestawieniu z typem podstawowym, który zawsze zawiera jakieś elementy opisowe. Nie narusza to jednocześnie zasady *nullum crimen sine lege*, bowiem – w ocenie W. Woltera – nie dotyczyła

⁸⁰ I. Andrejew, *Podstawowe pojęcia nauki o przestępstwie*, Warszawa 1988, s. 214.

⁸¹ T. Bojarski, *op. cit.*, s. 142.

⁸² I. Andrejew, *Ustawowe znamiona...*, s. 18.

⁸³ J. Brzezińska, *Kilka uwag o „wypadku mniejszej wagi”*, Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego, t. XXXI, Wrocław 2014, s. 40.

⁸⁴ I. Andrejew, *Ustawowe znamiona...*, s. 18.

⁸⁵ W. Wolter, *Uprzywilejowane typy...*, s. 110.

ona znamienia uprzywilejowującego, jako działającego na korzyść sprawcy. W podobnym tonie wypowiedzieli się I. Andrejew oraz L. Gardocki, twierdząc że brak opisu czynu przy określaniu przestępstwa, a jedynie jego ogólna ocena, np. jako wypadku mniejszej wagi, nie wyklucza uznania takiego czynu za typ uprzywilejowany⁸⁶. Z tymi poglądami zgadzał się również T. Bojarski – zarówno on, jak i W. Wolter wskazywali przy tym zgodnie, że przesądzające znaczenie w zakresie uznania wypadku mniejszej wagi za uprzywilejowany typ przestępstwa przyznać należy faktowi wyposażenia wypadków mniejszej wagi w samoistne zagrożenia karne⁸⁷.

Co interesujące, brak opisanego znamienia uprzywilejowującego zastępuje według W. Woltera czynnik aksjologiczny⁸⁸, zaś zdaniem I. Andrejewa – ogólna ocena czynu⁸⁹. Stosownie do zapatrywania T. Bojarskiego w przestępstwach określanych mianem wypadku mniejszej wagi konstrukcja elementu uprzywilejowującego ma charakter złożony – występuje w nich w rzeczywistości wiele znamion uprzywilejowujących⁹⁰. Z kolei R.A. Stefański twierdził, że dodatkowym znamieniem, które statuuje uprzywilejowany typ przestępstwa jest klauzula generalna w postaci wypadku mniejszej wagi. W ocenie tego autora jeżeli dany czyn zrealizował wszystkie znamiona typu podstawowego, a tylko ze względu na szczególne inne okoliczności istnieje konieczność łagodniejszego potraktowania sprawcy, to należy mówić o wypadku mniejszej wagi⁹¹. Dokonując oceny w aspekcie uznania danego czynu za wypadek mniejszej wagi, trzeba mieć zatem na względzie również znamiona typu podstawowego przestępstwa, w stosunku do którego wypadek mniejszej wagi jest typem przywilejowanym. Dla każdego z przestępstw, przy których przewidziano wypadek mniejszej wagi sprecyzowano równocześnie dodatkowe, specyficzne okoliczności, które decydują o możliwości jego przyjęcia. W żadnym z przepisów prawnych nie wyjaśniono jednak, jakie to są okoliczności. O uprzywilejowanym typie przestępstwa, wydzielonym w oparciu o klauzulę generalną wypadku mniejszej wagi, wspominała również M. Wąsek⁹².

Stanowisko przeciwne (można w nim zauważyć pewne nawiązania do dorobku doktryny niemieckiej) postrzega wypadek mniejszej wagi jako instytucję sądowego wymiaru

⁸⁶ I. Andrejew, *Ustawowe znamiona...*, s. 18; L. Gardocki, *Typowe zakłócenia funkcji zasady nullum crimen sine lege*, *Studia Iuridica* 1982, t. X, s. 47–48.

⁸⁷ W. Wolter, *Uprzywilejowane typy...*, s. 110; T. Bojarski, *op. cit.*, s. 143.

⁸⁸ W. Wolter, *Uprzywilejowane typy...*, s. 107.

⁸⁹ I. Andrejew, *Ustawowe znamiona...*, s. 18.

⁹⁰ T. Bojarski, *op. cit.*, s. 142.

⁹¹ R.A. Stefański, *op. cit.*, s. 125.

⁹² M. Wąsek, *op. cit.*, s. 65.

kary. Jego największym zwolennikiem był niewątpliwie K. Buchała⁹³. Reprezentanci tego ujęcia twierdzą, że wypadek mniejszej wagi nie jest samodzielnym typem przestępstwa – w szczególności nie przemawia do nich argument, że znamiona przestępstwa typu uprzywilejowanego mogą nie być w pełni opisane. Opierając się na powyższym, K. Buchała uważał, że o typie uprzywilejowanym można mówić wyłącznie, gdy różni się on od typu podstawowego znamieniem (przy jednoczesnym zaznaczeniu, że oba typy mają podobną strukturę), skutkującym łagodniejszą sankcją niż ta wskazana w typie podstawowym. Jego zdaniem typ uprzywilejowany tworzą znamiona typu podstawowego oraz dodatkowe znamię, które odróżnia typ uprzywilejowany od podstawowego⁹⁴.

Na gruncie Kodeksu karnego z 1969 r. w doktrynie oraz judykaturze ujawniła się różnica poglądów co do kręgu okoliczności, które należy uwzględniać przy ocenie, czy dany czyn stanowi wypadek mniejszej wagi. Wyróżniano wówczas trzy podstawowe stanowiska w tym zakresie: całościowe, przedmiotowo-podmiotowe oraz przedmiotowe. R.A. Stefański dodatkowo wymieniał jeszcze jedną koncepcję⁹⁵ – jako odrębne potraktował on bowiem ujęcie, zgodnie z którym przy ocenie czynu pod kątem wystąpienia wypadku mniejszej wagi pod uwagę należy brać przesłanki strony przedmiotowej oraz podmiotowej czynu oraz osobowość sprawcy przestępstwa⁹⁶. Wydaje się ono jednak zawierać w ujęciu całościowym.

Stanowisko całościowe (określane również kompleksowym), zrównujące okoliczności przemawiające za przyjęciem wypadku mniejszej wagi z okolicznościami decydującymi o wymiarze kary, było bardzo silnie reprezentowane przez przedstawicieli nauki prawa karnego w czasie obowiązywania Kodeksu karnego z 1969 r. Do jego zwolenników należeli m.in.: T. Majewski⁹⁷, O. Chybiński⁹⁸, W. Gutekunst⁹⁹, W. Wolter¹⁰⁰, W. Świda¹⁰¹, J. Śliwowski¹⁰², I. Andrejew¹⁰³, R. Góral¹⁰⁴ i A. Gubiński¹⁰⁵.

⁹³ K. Buchała, Głosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 9 października 1996 r., V KKN 79/96, Państwo i Prawo 1997, z. 9, s. 112.

⁹⁴ K. Buchała, A. Zoll, *Polskie prawo karne*, Warszawa 1995, s. 130.

⁹⁵ R.A. Stefański, *op. cit.*, s. 128.

⁹⁶ Zob. J. Bafia, *Polskie prawo karne*, Warszawa 1989, s. 355–356.

⁹⁷ T. Majewski, *Przestępstwa przeciwko mieniu w nowym kodeksie karnym*, Państwo i Prawo 1969, z. 8–9, s. 348.

⁹⁸ O. Chybiński, (w:) O. Chybiński, W. Gutekunst, W. Świda, *Prawo karne. Część szczególna*, Wrocław–Warszawa 1975, s. 368.

⁹⁹ W. Gutekunst, (w:) O. Chybiński, W. Gutekunst, W. Świda, *Prawo karne...*, s. 289.

¹⁰⁰ W. Wolter, *Uprzywilejowane typy...*, s. 108.

¹⁰¹ W. Świda, *Prawo karne*, Warszawa 1982, s. 556.

¹⁰² J. Śliwowski, *Prawo...*, s. 443–444.

¹⁰³ I. Andrejew, *Polskie prawo karne w zarysie*, Warszawa 1989, s. 436.

¹⁰⁴ R. Góral, *op. cit.*, s. 221.

¹⁰⁵ A. Gubiński, *Zasady prawa karnego*, Warszawa 1996, s. 225.

W. Świda twierdził, że dla oceny, co jest wypadkiem mniejszej wagi, ważne znaczenie mają te same okoliczności, które powinno się brać pod uwagę przy wymiarze kary. Na przykładzie art. 199 § 2 k.k. wskazywał, że kluczowa jest nie tylko wartość mienia będącego przedmiotem zaboru, lecz również okoliczności czynu oraz osobowość sprawcy. Uważał nadto, że recydywa stanowi przeszkodę, aby przyjąć istnienie wypadku mniejszej wagi bez względu na wartość zagarniętego mienia¹⁰⁶. Zdaniem I. Andrejewa, który również opierał się w tej mierze na brzmieniu art. 199 § 2 k.k., oceniając określony czyn pod kątem uznania go za wypadek mniejszej wagi, należy mieć na względzie zarówno niewielką wartość zagarniętego mienia, jak również osobę sprawcy, sposób jego postępowania, dotychczasową niekaralność oraz inne okoliczności mające wpływ na stopień społecznego niebezpieczeństwa czynu¹⁰⁷. Analiza wszystkich wymienionych powyżej czynników powinna wskazywać, że stopień ten nie jest znaczny. A. Gubiński opowiadał się za uwzględnianiem dodatkowo warunków i właściwości osobistych sprawcy¹⁰⁸. W piśmiennictwie przyjmuje się, że do warunków osobistych zaliczają się m.in. warunki materialne, rodzinne, mieszkaniowe i środowiskowe¹⁰⁹. Opierając się na powyższym, uznano, że warunki osobiste, w przeciwieństwie do właściwości osobistych, są zespołem czynników środowiskowych (zarówno osobowych, jak i fizycznych), które określają pozycję społeczną sprawcy czynu zabronionego, jak też skalę jego potrzeb oraz szans na ich zaspokojenie¹¹⁰.

Zdaniem W. Gutekunsta¹¹¹ oraz W. Kubali¹¹² stopień społecznego niebezpieczeństwa czynu, który jest pojęciem nieostrym, ma istotne znaczenie dla oceny występowania wypadku mniejszej wagi. Konieczne jest także rozważenie całokształtu okoliczności sprawy z punktu widzenia interesu społecznego – kategoria ta wskazuje na dominację interesów państwa wiążących się z zapewnieniem porządku publicznego, bezpieczeństwa, jak też innych dóbr¹¹³. Warto zaznaczyć jednocześnie, że zgodnie ze stanowiskiem zaprezentowanym przez W. Gutekunsta nagminność pewnych zachowań może uniemożliwić potraktowanie danego czynu jako wypadku mniejszej wagi¹¹⁴. Natomiast osobowość sprawcy oraz motywy jego działania mogą niekiedy przesądzić o przyjęciu łagodniejszej kwalifikacji prawnej, nawet jeżeli wartość

¹⁰⁶ W. Świda, *Prawo...*, s. 556.

¹⁰⁷ I. Andrejew, *Polskie prawo...*, s. 436.

¹⁰⁸ A. Gubiński, *op. cit.*, s. 225.

¹⁰⁹ J. Bafia, K. Mioduski, M. Siewierski, *Kodeks karny...*, s. 40, 113, 166–167.

¹¹⁰ W. Kubala, *Z rozważań nad pojęciem „właściwości i warunków osobistych” w ujęciu kodeksu karnego z 1969 r.*, *Palestra* 1977, nr 10, s. 36.

¹¹¹ W. Gutekunst, (w:) O. Chybiński, W. Gutekunst, W. Świda, *Prawo karne...*, s. 289.

¹¹² W. Kubala, Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 14 maja 1980 r., V KRN 90, *Palestra* 1982, nr 4–5, s. 90–91.

¹¹³ *Ibidem*, s. 92.

¹¹⁴ W. Gutekunst, (w:) O. Chybiński, W. Gutekunst, W. Świda, *Prawo karne...*, 289–290.

zagarniętego mienia nie jest mała. Istotność roli interesu społecznego akcentował również O. Chybiński. W ocenie tego autora to interes społeczny, przy równoczesnym wzięciu pod uwagę całokształtu okoliczności sprawy – tak obiektywnych, jak i subiektywnych – przede wszystkim zaś tych, które sąd, stosownie do treści art. 50 § 1 i 2 k.k., powinien mieć na względzie przy wymiarze kary, rozstrzyga o tym, czy można w danym przypadku mówić o wypadku mniejszej wagi¹¹⁵.

Ujęcie całościowe zostało zakwestionowane w głównej mierze przez przedstawicieli stanowiska przedmiotowo-podmiotowego, nakazującego, aby przy ocenie, czy zachodzi wypadek mniejszej wagi, brać pod uwagę przedmiotowe i podmiotowe znamiona czynu. Sformułowano je po raz pierwszy w okresie obowiązywania Kodeksu karnego z 1969 r. i było ono silnie reprezentowane pod rządami tejże kodyfikacji. Do jego reprezentantów można zaliczyć m.in.: W. Kubalę¹¹⁶, A. Zelgę¹¹⁷, T. Bojarskiego¹¹⁸, K. Buchałę¹¹⁹, R.A. Stefańskiego¹²⁰ i M. Wąsek¹²¹.

Zwolennicy koncepcji przedmiotowo-podmiotowej poddali krytyce dokonywanie oceny mniejszej wagi wypadku z uwzględnieniem okoliczności takich jak: osobowość sprawcy, opinia o nim, nagminność pewnych czynów, czy też jego dotychczasowa karalność. Jednocześnie podkreślano, że kwintesencją wypadku mniejszej wagi jest niższy stopień społecznego niebezpieczeństwa czynu¹²², na który wymienione powyżej elementy nie wpływają, stąd nie powinny również rzutować na ocenę danego czynu w kontekście uznania go za wypadek mniejszej wagi¹²³. Tę ostatnią powinny determinować tylko przedmiotowe i podmiotowe znamiona czynu, bowiem wyłącznie one składają się na jego społeczne niebezpieczeństwo. Pomimo że argument ten wybrzmiał pod rządami Kodeksu karnego z 1969 r., a zatem wówczas, gdy pojmowanie materialnego pierwiastka przestępstwa w bliskości z koncepcją przedmiotowo-podmiotową nie było uregulowane ustawowo,

¹¹⁵ O. Chybiński, (w:) O. Chybiński, W. Gutekunst, W. Świda, *Prawo karne...*, s. 368. Tak też R. Góral, *op. cit.*, s. 221; Z. Czerwiński, Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 20 sierpnia 1984 r., *Rw 387/84*, *Problemy Praworządności* 1985, nr 11, s. 81.

¹¹⁶ W. Kubala, *Wypadek przestępstwa...*, s. 328.

¹¹⁷ A. Zelga, Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 19 marca 1970 r., *Rw 179/70*, *OSP i KA* 1971, nr 2, s. 156; A. Zelga, *Wypadki mniejszej...*, s. 63.

¹¹⁸ T. Bojarski, *op. cit.*, s. 146–147.

¹¹⁹ K. Buchała, *W sprawie „znikomego społecznego niebezpieczeństwa czynu”*, *Palestra* 1970, nr 3, s. 70; K. Buchała, (w:) K. Buchała, S. Waltoś, *Zasady prawa i procesu karnego*, Warszawa 1975, s. 205–206; K. Buchała, *Prawo karne materialne*, Warszawa 1989, s. 656.

¹²⁰ R.A. Stefański, *op. cit.*, s. 125.

¹²¹ M. Wąsek, *op. cit.*, s. 65; K. Buchała, Glosa do wyroku..., s. 113–114.

¹²² Tak m.in. I. Andrejew, *Sporne kwestie w kodeksie karnym*, *Państwo i Prawo* 1970, z. 7, s. 4–5; W. Wolter, *Od nadzwyczajnego złagodzenia kary do niepodlegania karze (studium analityczne)*, *Państwo i Prawo* 1971, z. 3–4, s. 609.

¹²³ T. Bojarski, *op. cit.*, s. 144–145.

powoływano się na niego bardzo często po latach wraz z wejściem w życie Kodeksu karnego z 1997 r., co zostanie szczegółowo omówione w rozdziale III. § 1 niniejszej dysertacji.

Negując branie pod uwagę właściwości i warunków osobistych sprawcy, przedstawiciele ujęcia przedmiotowo-podmiotowego wskazywali, że ustawodawca w wielu przepisach kodeksowych odwoływał się do pojęcia społecznego niebezpieczeństwa czynu, a nie społecznego niebezpieczeństwa sprawcy. Ocenie powinno podlegać zatem jedynie to, co oddziałuje na ujemną wartość czynu, nie zaś to, co wpływa na ujemną ocenę osoby sprawcy¹²⁴. Dokonując kwalifikacji konkretnego czynu, należy zatem postawić pytanie, jaki jest ten czyn. Pytanie o to, jaki jest sprawca czynu, powinno zostać zadane później, na etapie wymiaru kary¹²⁵. Odpowiedzi poszukiwano również w obszarze zagadnień wiążących się z konstruowaniem typów przestępstw. Przyjęcie założenia, że wypadek mniejszej wagi jest niedookreślonym, uprzywilejowanym typem przestępstwa, prowadzi do wniosku, że elementów uzupełniających jego opis, jako odrębnego typu czynu zabronionego, trzeba by poszukiwać wśród ustawowych znamion przestępstwa typu podstawowego. Takie czynniki jak osobowość sprawcy, wcześniejsza karalność czy nagminność określonych rodzajów zachowań nie są znamionami przestępstwa (leżą poza czynem), z tego też powodu nie powinny rzutować na kwalifikację prawną czynu¹²⁶. Wreszcie przedstawicielom koncepcji całościowej zarzucano również, że skutkuje ona podwójnym braniem pod uwagę tych samych okoliczności łagodzących – przy ocenie danego czynu jako wypadku mniejszej wagi, a następnie przy orzekaniu w przedmiocie rodzaju i wysokości kary.

Przy pomocy zaprezentowanej powyżej argumentacji można, jak się wydaje, dostatecznie skutecznie zakwestionować twierdzenie, jakoby o przyjęciu wypadku mniejszej wagi powinny rozstrzygać te same okoliczności, które decydują o wymiarze kary. Stanie się to jednak możliwe, przy jednoczesnym wstępnym założeniu, że wypadek mniejszej wagi w ogóle jest typem przestępstwa. Przyjmując założenie przeciwstawne, a więc potraktowanie wypadku mniejszej wagi jako instytucji sądowego wymiaru kary, przedstawione wcześniej argumenty są słabsze, a w rezultacie przestają przekonywać. Właściwości i warunki osobiste sprawcy, sposób jego życia przed popełnieniem przestępstwa, w tym opinia o nim, uprzednia karalność czy nagminność określonych zachowań zawierają się w zakresie dyrektyw wymiaru kary wymienionych w art. 50 k.k. Dezaktualizuje się także argument o dwukrotnym uwzględnianiu tych samych okoliczności łagodzących.

¹²⁴ Szerzej na ten temat: K. Buchała, *W sprawie „znikomego...”, s. 70.*

¹²⁵ *Ibidem*, s. 145.

¹²⁶ Tak m.in. A. Zelga, *Glosa do wyroku...*, s. 156; A. Zelga, *Wypadki mniejszej...*, s. 63; T. Bojarski, *op. cit.*, s. 146.

Dla zwolenników ujęcia przedmiotowo-podmiotowego wypadek mniejszej wagi to zasadniczo uprzywilejowana postać czynu o znamionach typu podstawowego, wyróżniająca się dominacją elementów łagodzących w zakresie znamion strony przedmiotowej i podmiotowej, wpływająca na obniżenie stopnia społecznej szkodliwości czynu stanowiącego wypadek mniejszej wagi w stosunku do typu podstawowego. W taki sposób wypowiadał się m.in. K. Kubala, wskazując w opracowanej przez siebie definicji, że wypadek mniejszej wagi stanowi uprzywilejowaną postać czynu o znamionach przestępstwa typu podstawowego, charakteryzującą się zmniejszonym stopniem niebezpieczeństwa społecznego ze względu na przewagę pozytywnych elementów o charakterze przedmiotowo-podmiotowym¹²⁷.

Powyższe stanowisko podzielał również T. Bojarski, uzupełniając je o wskazanie, że dookreślenie wypadku mniejszej wagi powinno mieć miejsce dopiero po wzięciu pod uwagę znamion opisujących typ podstawowy. Zważywszy jednak na to, że mowa o obniżeniu społecznego niebezpieczeństwa czynu, należy uwzględniać jedynie te elementy, które rzutują na ocenę tego stopnia. Należy do nich zaliczyć wszystkie elementy o charakterze przedmiotowym, w szczególności sposób zachowania się sprawcy, użyte przez niego środki, sytuacja, w jakiej doszło do popełnienia czynu i inne okoliczności czynu (np. szkoda rozumiana jako uszczerbek wyrządzony działaniem sprawcy). Istotne znaczenie mają również pewne elementy podmiotowe, przede wszystkim pobudki oraz motywacja sprawcy¹²⁸.

W podobnym tonie wypowiadał się A. Zelga, traktując wypadek mniejszej wagi jako czyn o mniejszym ładunku społecznego niebezpieczeństwa, na którego ocenę wpływ mają wyłącznie znamiona strony przedmiotowej i podmiotowej¹²⁹. Wykluczał jednocześnie, jako irrelewantne dla oceny wypadku mniejszej wagi, okoliczności, które znajdują się poza czynem, w tym te wymienione powyżej, a więc osobowość sprawcy, jego uprzednią karalność czy powtarzalność pewnych rodzajów zachowań w społeczeństwie. Również zdaniem R.A. Stefańskiego okoliczności odnoszące się do strony przedmiotowej oraz podmiotowej czynu w sposób pełny opisują jego zawartość treściową i umożliwiają prawidłową kwantyfikację stopnia społecznego niebezpieczeństwa czynu, a przez to ocenę tego, czy można go uznać za wypadek mniejszej wagi¹³⁰. Jak wskazał powyższy autor do elementów natury przedmiotowej zaliczyć należy w szczególności: rodzaj i charakter dobra chronionego, które zostało przez sprawcę zaatakowane, charakter i rozmiar szkody grożącej lub wyrządzonej przestępstwem, jak również czas i miejsce jego popełnienia oraz sposób

¹²⁷ W. Kubala, *Wypadek przestępstwa...*, s. 328.

¹²⁸ T. Bojarski, *op. cit.*, s. 146.

¹²⁹ A. Zelga, *Głosa do wyroku...*, s. 156; A. Zelga, *Wypadki mniejszej...*, s. 63.

¹³⁰ R.A. Stefański, *op. cit.*, s. 125.

działania sprawcy. Wśród elementów podmiotowych wskazuje się na umyślność i jej postacie (np. zamiar przemyślany – *dolus praemeditatus*, zamiar nagły – *dolus repentinus*), nieumyślność i jej postacie (lekkomyślność oraz niedbalstwo), pobudki, motywy oraz cele działania sprawcy. Z uwagi na to, że wypadki mniejszej wagi ukształtowano jako czyny umyślne, toteż wina nieumyślna automatycznie wyklucza ich wystąpienie.

Stosownie do zapatrywania K. Buchały sformułowanie wypadek mniejszej wagi wskazuje na konieczność zrealizowania jedynie znamion typu przestępstwa, z którym jest on związany¹³¹. Na potraktowanie czynu jako wypadku mniejszej wagi ma wpływ nie tyle rodzaj dobra, ile wielkość wyrządzonej szkody. W drugim rzędzie wskazuje na odczucie szkody przez pokrzywdzonego, sposób postępowania sprawcy oraz wykorzystane przez niego środki. Dalsze miejsce, w odniesieniu do przestępstw przeciwko mieniu, zajmują czas i miejsce zachowania sprawcy oraz inne okoliczności popełnienia przestępstwa. Waga poszczególnych okoliczności determinujących przyjęcie wypadku mniejszej wagi, a szczególnie ich hierarchia, są uzależnione od typu czynu zabronionego. Zdaniem K. Buchały dla wypadku mniejszej wagi każdorazowo powinna być przewidziana kara zawierająca się w szczególnych granicach.

Reprezentanci stanowiska przedmiotowo-podmiotowego zmuszeni byli w okresie obowiązywania Kodeksu karnego z 1969 r. do samodzielnego poszukiwania okoliczności oddziałujących na społeczne niebezpieczeństwo czynu. Ich sytuacja w tym zakresie uległa zmianie dopiero po wejściu w życie Kodeksu karnego z 1997 r., a konkretniej przepisu art. 115 § 2 tej ustawy.

W okolicznościach łączących się z przedmiotem ochrony i stroną przedmiotową przestępstwa (tj. m.in. w rozmiarze powstałej szkody czy też okolicznościach jego popełnienia), kryteriów oceny czynu jako wypadku mniejszej wagi upatrywali przedstawiciele stanowiska przedmiotowego¹³². Jednocześnie akcentowali oni, że na taką ocenę nie mają wpływu elementy takie jak właściwości i warunki osobiste sprawcy, czy też jego zachowanie się po popełnieniu przestępstwa. Do zwolenników tej koncepcji zalicza się m.in. J. Bafię, K. Mioduskiego, S. Pawełę oraz M. Siewierskiego.

J. Bafia głosił, że wypadek mniejszej wagi, pozostając znamieniem przestępstwa typu uprzywilejowanego, nawiązuje jedynie do czynu przestępnego, nie zaś do jakichkolwiek

¹³¹ K. Buchała, Glosa do wyroku..., s. 113–114.

¹³² J. Bafia, S. Paweła, *Z problematyki art. 49 k.p.k.*, Państwo i Prawo 1957, z. 9, s. 388; J. Bafia, *Przestępstwa gospodarcze (wybrane zagadnienia)*, Warszawa 1970, s. 63; J. Bafia, K. Mioduski, M. Siewierski, *Kodeks karny...*, s. 456–457; K. Mioduski, *Przegląd orzecznictwa Izby Wojskowej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego materialnego*, WPP 1971, nr 1, s. 250.

innych okoliczności. Te ostatnie mogą oddziaływać na wymiar kary. Zgodnie z jego stanowiskiem wypadek mniejszej wagi określają okoliczności odnoszące się do przedmiotu ochrony i strony przedmiotowej przestępstwa, tj. w szczególności wielkość grożącej lub wyrządzonej szkody. Na jego przyjęcie wpływu nie mają natomiast właściwości osobiste sprawcy oraz jego zachowanie się po popełnieniu przestępstwa¹³³. W takim samym tonie wypowiadał się również K. Mioduski¹³⁴. Poglądy obu wymienionych powyżej autorów wskazywały na zbędność analizy elementów subiektywnych czynu w kontekście oceny wypadku mniejszej wagi.

Stanowisko przedmiotowe nie znalazło szerszego odbicia w doktrynie i judykaturze. Krytykowano przede wszystkim to, że opisuje zagadnienie wypadku mniejszej wagi nazbyt wąsko. Z punktu widzenia przeciwników tego ujęcia, nie do zaakceptowania jest, aby podczas kwalifikacji danego czynu, uwzględniać wyłącznie okoliczności natury przedmiotowej, pomijając jednocześnie elementy takie jak wina, motywacja czy cel działania sprawcy. Podkreślali oni przy tym, że znamiona podmiotowe są nierozłącznie powiązane z czynem. Odmówienie racji wszystkiemu, co ma związek z relacją sprawcy do czynu, powoduje nadmierną obiektywizację prawa karnego oraz samej odpowiedzialności karnej.

2. Przestępstwa objęte regulacją wypadku mniejszej wagi

W Kodeksie karnym z 1969 r. wraz z biegiem czasu wzrastała liczba czynów zabronionych, przy których przewidziano instytucję wypadku mniejszej wagi. W końcowym okresie jego obowiązywania określenie to pojawiało się 11 razy w odniesieniu do 14 typów przestępstw – *vide* art. 199 § 2, art. 200 § 2, art. 203 § 2, art. 204 § 3 (w odniesieniu do dwóch typów z § 1 i 2), art. 205 § 2, art. 210 § 1¹, art. 227 § 4 (w odniesieniu do dwóch typów z § 1 i 2), art. 241 § 2, art. 265 § 2, art. 266 § 3 (w odniesieniu do dwóch typów z § 1 i 2), art. 288 § 2 k.k. Zaznaczenia wymaga, że we wspomnianej kodyfikacji ustalono odrębne i jednolite ustawowe zagrożenie karą zasadniczo dla wszystkich przestępstw objętych regulacją wypadku mniejszej wagi – za ich popełnienie groziła kara grzywny, ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku. Do wyjątków zalicza się uregulowania: art. 210 § 1 (przewidywał zagrożenie od 6 miesięcy do 5 lat pozbawienia wolności), art. 227 § 4 k.k. (sprawca podlegał karze pozbawienia wolności do 3 lat) oraz art. 200 § 2 k.k. (sąd mógł nadzwyczajnie złagodzić karę). W jednym przypadku, a mianowicie przy przestępstwie kwalifikowanego zagarnięcia mienia społecznego (art. 200 § 2 k.k.), utrzymano pierwotny

¹³³ J. Bafia, K. Mioduski, M. Siewierski, *Kodeks karny...*, s. 456–457.

¹³⁴ K. Mioduski, *Przegląd orzecznictwa...*, s. 250.

charakter wypadku mniejszej wagi jako szczególnej, fakultatywnej podstawy nadzwyczajnego złagodzenia kary.

W tej części rozprawy zostaną przeanalizowane wszystkie wyżej wymienione przestępstwa z uwzględnieniem ich specyfiki oraz, przede wszystkim, okoliczności mających wpływ na uznanie danego czynu zabronionego jako wypadku mniejszej wagi. Uwagi natury ogólnej na temat charakteru prawnego instytucji wypadku mniejszej wagi oraz okoliczności determinujących jej przyjęcie zostały przedstawione w § 3 ust. 1 rozdziału II. niniejszej rozprawy, stąd ich powtórzenie w tym miejscu należy uznać za zbędne.

A. Przestępstwa przeciwko mieniu (art. 199 § 2 – kradzież mienia społecznego, art. 200 § 2 – kradzież mienia społecznego ze względu na szczególną właściwość sprawcy, art. 203 § 2 – kradzież mienia innego niż społeczne, art. 204 § 3 – przywłaszczenie, art. 205 § 2 – oszustwo, art. 210 § 1¹ – rozbój)

Wszelkie przestępstwa przeciwko mieniu zamieszczono w jednym rozdziale Kodeksu karnego z 1969 r. oraz zniwelowano bardziej zauważalne różnice w zagrożeniach karnych. W analizowanej kodyfikacji podkreślono wagę tzw. mienia społecznego, jak i konieczność jego ochrony. W art. 199–202 k.k. spenalizowano kolejno podstawową postać zagarnięcia mienia społecznego, zagarnięcie kwalifikowane z uwagi na podmiot jego dokonujący oraz na wartość zagarniętego mienia społecznego, jak też ze względu na sposób działania sprawcy (wyzyskanie działalności jednostki gospodarki uspołecznionej, jak też działanie w porozumieniu z innymi osobami). Jako że w tamtych warunkach mienie osobiste i indywidualne stanowiło zasadniczo mienie ludzi pracy, dlatego również wymagało należytej ochrony¹³⁵. Przestępstwa przeciwko mieniu innemu niż społeczne uregulowane zostały w art. 203–207 k.k. – przede wszystkim utrzymano podstawowe postacie kradzieży, przywłaszczenia i oszustwa. Natomiast przestępstwa przeciwko mieniu wszelkiego rodzaju, reprezentujące zresztą najliczniejszą grupę, stypizowano w art. 208–216 k.k. – w przepisach tych ustawodawca połączył odpowiednie przepisy Kodeksu karnego z 1932 r. oraz ustaw dodatkowych dotyczących ochrony własności społecznej.

W Kodeksie karnym z 1969 r. wyodrębniono mienie społeczne (art. 120 § 6 k.k.), jak również mienie cudze – indywidualne i osobiste (art. 120 § 7 k.k.). Zasadnicze powody wprowadzenia powyższego rozróżnienia na płaszczyźnie karnoprawnej miały wymiar praktyczny – w tym zakresie wskazywano na skłonność do zwiększania w spółdzielniach funduszu niepodzielnego, czy też zaznaczającą się obecność funduszu państwowego w

¹³⁵ J. Bafia, K. Mioduski, M. Siewierski, *Kodeks karny...*, s. 444.

majątkach organizacji społecznych ludu pracującego¹³⁶. Mienie społeczne zdefiniowano przy tym jako socjalistyczne mienie ogólnonarodowe, tj. będące własnością państwową, mienie spółdzielcze lub mienie innej organizacji ludu pracującego. Podlegało ono ochronie karnoprawnej tak długo, jak długo odzwierciedlało jakąkolwiek użyteczność społeczno-ekonomiczną. Wartość mienia społecznego określały w głównej mierze wyznaczone przez państwo ceny obowiązujące w miejscu i czasie popełnienia przestępstwa, jeżeli zaś cena detaliczna nie została wskazana przez nie odgórnie, ustalano ją według cen rynkowych¹³⁷.

Istota przestępstwa zagarnięcia mienia społecznego, spenalizowanego w art. 199 § 1 k.k., sprowadzała się do zaboru mienia społecznego (przysporzeniu sobie lub komuś innemu korzyści majątkowej) przez kradzież, przywłaszczenie, oszustwo lub inny rodzaj wyłudzenia (art. 120 § 8 k.k.). Wśród przykładów innego wyłudzenia wymieniano m.in. komisijną przecenę towaru, aby w dalszej kolejności towary te rozdysponować pomiędzy członków komisji po obniżonej cenie¹³⁸. W orzecznictwie Sądu Najwyższego jako zagarnięcie mienia społecznego traktowano, w szczególności, świadome otrzymanie korzyści majątkowych nieadekwatnych do wartości pracy wykonanej w oparciu o umowę o dzieło (choćby była ona potwierdzona kosztorysem), kłusownictwo na obszarze lasów państwowych, podjęcie z banku pieniędzy z wykorzystaniem cudzej książeczki oszczędnościowej bez stosownego upoważnienia¹³⁹. Przestępstwo to było zagrożone karą pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5.

W art. 199 § 2 k.k. przewidziano wypadek mniejszej wagi zagrożony karą pozbawienia wolności do roku, ograniczenia w wolności albo grzywny. W piśmiennictwie przyjmowano, że sąd mógł przyjąć kwalifikację prawną czynu z art. 199 § 2 k.k., w sytuacji gdy dany czyn odznaczał się mniejszym stopniem szkodliwości społecznej, m.in. gdy wartość zagarniętego mienia nieznacznie przewyższała kwotę 500 złotych bądź też konsekwencje czynu zabronionego okazały się błahymi (np. naprawiono wyrządzoną szkodę w całości)¹⁴⁰. W art. 119 § 1 Kodeksu wykroczeń z 1971 r.¹⁴¹ kradzież lub przywłaszczenie mienia społecznego, jeżeli wartość mienia nie przekraczała 500 złotych, stanowiły wykroczenie, z wyłączeniem okoliczności opisanych w art. 130 tej ustawy (tj. sprawca był recydywistą –

¹³⁶ O. Górniok, D. Pleńska, (w:) I. Andrejew, L. Kubicki, J. Waszczyński (red.), *System Prawa Karnego. O przestępstwach w szczególności*, t. IV, cz. 2, Warszawa 1989, s. 366.

¹³⁷ J. Bafia, K. Mioduski, M. Siewierski, *Kodeks karny...*, s. 445.

¹³⁸ I. Andrejew, *Kodeks karny. Krótki komentarz*, Warszawa 1981, s. 173.

¹³⁹ *Ibidem*, s. 173.

¹⁴⁰ J. Bafia, K. Mioduski, M. Siewierski, *Kodeks karny...*, s. 457.

¹⁴¹ Ustawa z dnia 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń (Dz.U. Nr 12, poz. 114).

przestała obowiązywać z dniem 1 lipca 1985 r.¹⁴²; przedmiotem czynu była broń, amunicja, materiały lub przyrządy wybuchowe; sprawca dokonał kradzieży w sposób szczególnie zuchwały lub z włamaniem; sprawca, zarządzając mieniem społecznym albo pozostając odpowiedzialnym za jego ochronę lub za nadzór nad nim z uwagi na zajmowane stanowisko lub pełnioną funkcję, kradł lub przywłaszczył to mienie; sprawca działał w porozumieniu z innymi osobami).

Podkreślić w tym miejscu należy, że zabór mienia małej wartości nie stanowił kryterium przesądzającego o uznaniu danego czynu za wypadek mniejszej wagi. Obok niego należało uwzględniać okoliczności popełnienia przestępstwa, rodzaj zagarniętego mienia, stopień społecznego niebezpieczeństwa czynu, skutki jego popełnienia, pobudki działania sprawcy (np. dopuszczenie się zaboru pożywienia czy lekarstwa z powodu braku środków na ich zakup)¹⁴³. Stosownie do zapatrywań przedstawianych przez przedstawicieli stanowiska całościowego należy nadto brać pod uwagę interes społeczny oraz dyrektywy wymienione w art. 50 § 1 i 2 k.k.¹⁴⁴, a dodatkowo również osobowość sprawcy¹⁴⁵. Dokonując oceny stopnia społecznego niebezpieczeństwa zagarnięcia mienia oraz stopnia natężenia złej woli sprawcy, brano pod uwagę rodzaj mienia (czy były to rzeczy atrakcyjne, deficytowe, czy też bezużyteczne, bezwartościowe)¹⁴⁶. Zdaniem I. Andrejewa powrót do przestępstwa (art. 60 k.k.), odmiennie niż uprzednia karalność sprawcy (art. 52 k.k.), był okolicznością wykluczającą możliwość zakwalifikowania zagarnięcia mienia społecznego jako wypadek mniejszej wagi¹⁴⁷. Wyjątek od tej reguły mógł zaistnieć w razie wcześniejszego ukarania za drobną kradzież przez kolegium do spraw wykroczeń.

Zagarnięcie mienia społecznego kwalifikowane ze względu na podmiot spenalizowano w art. 200 § 1 k.k. Stosownie do brzmienia tego przepisu, jeżeli do zagarnięcia mienia społecznego doszło przez osobę zarządzającą mieniem społecznym albo odpowiadającą za jego ochronę lub za nadzór nad nim z uwagi na zajmowane stanowisko lub pełnioną funkcję, to podlegała ona karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

W art. 200 § 2 k.k. przewidziano natomiast wypadek mniejszej wagi stwarzający sądowi podstawę do fakultatywnego nadzwyczajnego złagodzenia kary. Zachodził on wówczas, gdy zdaniem sądu nawet najniższa kara przewidziana w art. 200 § 1 k.k. byłaby

¹⁴² Zob. art. 6 ust. 1 pkt 20 ustawy z dnia 10 maja 1985 r. o zmianie niektórych przepisów prawa karnego i prawa o wykroczeniach (Dz.U. Nr 23, poz. 100).

¹⁴³ R. Góral, *op. cit.*, s. 221.

¹⁴⁴ *Ibidem*, s. 221.

¹⁴⁵ I. Andrejew, *Kodeks karny. Krótki...*, s. 173.

¹⁴⁶ *Ibidem*, s. 175.

¹⁴⁷ *Ibidem*, s. 174.

niewspółmiernie surowa¹⁴⁸. Jako przykład takiego zachowania w piśmiennictwie wskazywano zagarnięcie kwoty 2 000 złotych – z punktu widzenia wartości zagarniętego mienia taką kwalifikację czynu uzasadniać miała wykładnia historyczna. Zwolennicy ujęcia całościowego twierdzili, że oceny, czy dany wypadek zagarnięcia mienia społecznego w warunkach art. 200 § 1 k.k. stanowi wypadek mniejszej wagi i uzasadnia nadzwyczajne złagodzenie kary w myśl § 2 tego przepisu, należy dokonywać na podstawie wszystkich okoliczności mających wpływ na wymiar kary, a więc zarówno dotyczących stopnia społecznego niebezpieczeństwa czynu, jak i prewencji ogólnej lub szczególnej (art. 50 k.k.) oraz, przede wszystkim, z punktu widzenia interesu społecznego.

Przestępstwo zaboru cudzego mienia ruchomego innego niż społeczne w celu przywłaszczenia uregulowano w art. 203 § 1 k.k., przewidując za jego popełnienie karę pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5. Sprawca mógł ponosić odpowiedzialność na podstawie art. 203 k.k., w sytuacji gdy przedmiotem tego przestępstwa było mienie społeczne oraz nie miał świadomości, że dokonuje kradzieży tego rodzaju mienia.

W art. 203 § 2 k.k. uregulowano wypadek mniejszej wagi zagrożony alternatywnie karą pozbawienia wolności do roku, ograniczenia w wolności albo grzywny. Na przyjęcie takiej kwalifikacji wpływały okoliczności określające stopień społecznej szkodliwości danego czynu, jak też wartość skradzionych rzeczy¹⁴⁹. Wskazania wymaga jednocześnie, że kradzież mniejszej wagi, jak już zaznaczono, nie jest identyczna z zaborem przedmiotu niewielkiej wartości. Rozważając możliwość zastosowania art. 203 § 2 k.k., sąd powinien mieć wzięć pod uwagę nie tylko wartość zabranego przedmiotu, ale także szkodę wyrządzoną pokrzywdzonemu działaniem sprawcy. Powrót do przestępstwa również niejednokrotnie wyłączał możliwość przyjęcia wypadku mniejszej wagi – odstępstwem od tej zasady mogło być wspomniane wcześniej uprzednie ukaranie za drobną kradzież przez kolegium do spraw wykroczeń¹⁵⁰.

Przywłaszczenie cudzego mienia ruchomego spenalizowano w art. 204 § 1 k.k. W razie popełnienia tego przestępstwa sprawca podlegał karze pozbawienia wolności do lat 3. Natomiast przywłaszczenie powierzzonego sobie mienia (art. 204 § 2 k.k.) stanowiło typ kwalifikowany – ustawowe zagrożenie karą pozbawienia wolności sięgało w tym przypadku od 6 miesięcy do lat 5.

¹⁴⁸ J. Bafia, K. Mioduski, M. Siewierski, *Kodeks karny...*, s. 462.

¹⁴⁹ *Ibidem*, s. 469.

¹⁵⁰ *Ibidem*, s. 470.

W art. 204 § 3 k.k. ustawodawca przewidział wypadek mniejszej wagi zagrożony, jak zasadniczo wszystkie pozostałe, karą pozbawienia wolności do roku, ograniczenia w wolności albo grzywny. Jednocześnie w przepisie tym nie wyodrębniono uprzywilejowanej postaci przywłaszczenia mienia znalezione. Przypadki takiego przywłaszczenia należy, w zależności od wartości przywłaszczonego mienia, postrzegać albo jako przywłaszczenie zwykłe, albo jako wypadek mniejszej wagi¹⁵¹. Uwagi dotyczące okoliczności przemawiających za przyjęciem wypadku mniejszej wagi poczynione przy wcześniej przeanalizowanych przestępstwach przeciwko mieniu pozostają zasadniczo w całej rozciągłości aktualnymi w przypadku przestępstwa przywłaszczenia, stąd też ich powtórzenie w tym miejscu należy uznać za zbędne.

W dalszej kolejności omówione zostanie przestępstwo polegające na doprowadzeniu innej osoby do niekorzystnego rozporządzenia własnym lub cudzym mieniem za pomocą wprowadzenia w błąd albo wyzyskania błędu lub niezdolności do należytego pojmowania przedsiębranego działania (tj. oszustwo), stypizowane w art. 205 § 1 k.k. Jego popełnienie zagrożono karą od 6 miesięcy do 5 lat pozbawienia wolności.

Konstrukcja przestępstwa oszustwa z art. 205 k.k. z 1969 r. łączyła znamiona klasycznego oszustwa z art. 264 k.k. z 1932 r. ze znamionami przestępstwa wyzyskania niezdolności osoby do należytego pojmowania przedsiębranego przez nią działania z art. 266 k.k. z 1932 r. Mimo podobnego skutku oba ww. przestępstwa uregulowane w Kodeksie karnym z 1932 r. odznaczały się całkowicie odmiennymi sposobami postępowania sprawcy. Jeden z nich, charakterystyczny dla konstrukcji oszustwa, sprowadzał się do użycia podstępny jako środka służącego do podjęcia określonej decyzji przez pokrzywdzonego, drugi zaś nawiązywał do cech pokrzywdzonego (niezdolność do należytego pojmowania swego działania), wpływających na dokonanie rozporządzenia majątkiem na rzecz sprawcy. W art. 205 k.k. z 1969 r. przewidziano zatem jeszcze inny sposób działania sprawcy, odbiegający wyraźnie od konstrukcji klasycznego oszustwa wypracowanej na gruncie Kodeksu karnego z 1932 r.¹⁵²

Wypadek mniejszej wagi, zagrożony karą pozbawienia wolności do roku, ograniczenia w wolności albo grzywny, uregulowano w art. 205 § 2 k.k. Rozważania dotyczące wspomnianej powyżej instytucji, przede wszystkim zaś okoliczności determinujących jej przyjęcie, przeprowadzone przy omówieniu poprzednich przestępstw

¹⁵¹ J. Bafia, K. Mioduski, M. Siewierski, *Kodeks karny...*, s. 474.

¹⁵² T. Oczkowski, *op. cit.*, <https://sip.lex.pl/#/monograph/369151259/169711/oczkowski-tomasz-oszustwo-jako-przestepstwo-majatkowe-i-gospodarze?cm=URELATIONS> (dostęp online 17.05.2020).

przeciwko mieniu w tym rozdziale pozostają wiążącymi również w tym przypadku. Jak wskazał L.K. Paprzycki wymaga się, aby istota wszystkich wypadków mniejszej wagi stypizowanych w jednej ustawie karnej była taka sama, z tym zastrzeżeniem, że w grupie przestępstw przeciwko mieniu istotne znaczenie musi odgrywać wartość mienia, które jest przedmiotem przestępstwa¹⁵³.

Sprawca, który puszcza w obieg podrobione lub przerobione banknoty otrzymane jako prawdziwe, zasadniczo działa w zamiarze uniknięcia straty, a więc chce uzyskać za nie świadczenie wzajemne. Nie jest jednak wykluczonym zaistnienie sytuacji, w której pieniądze takie puści w obieg bez żadnego ekwiwalentu, np. w formie darowizny – wtedy brak jest działania w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, czy też doprowadzenia innej osoby do niekorzystnego rozporządzenia mieniem¹⁵⁴. Przyjmuje się, że nie będzie zazwyczaj budziło sprzeciwu zakwalifikowanie danego czynu z art. 205 § 2 k.k., wówczas gdy sprawca puści w obieg jeden czy nawet kilka podrobionych banknotów. Powyższe będzie bardziej dobitne, gdy założymy, że sprawca banknoty uzyskał w banku państwowym. Poważne zastrzeżenia co do możliwości przyjęcia wskazanej kwalifikacji pojawią się z całą pewnością, jeżeli przedmiotem przestępstwa będzie kilkadziesiąt bądź kilkaset banknotów, o wysokich nominałach. Natomiast w przypadku, gdy oszukany sprawca puszcza następnie w obieg tysiące podrobionych lub przerobionych banknotów ze świadomością tego ich przymiotu, na ogół brak jest wątpliwości, że takiego jego zachowania nie będzie można potraktować jako wypadku mniejszej wagi¹⁵⁵.

Przestępstwo rozboju (zabór cudzego mienia ruchomego w celu przywłaszczenia przy zastosowaniu szczególnego sposobu działania ukierunkowanego na osobę) spenalizowano w art. 210 § 1 k.k. Postępowanie sprawcy mogło polegać na użyciu gwałtu na osobie, na groźbie jego natychmiastowego użycia lub na doprowadzeniu człowieka do stanu nieprzytomności lub bezbronności. Rozbój w typie podstawowym zagrożony był karą pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.

Dopiero dnia 20 listopada 1995 r. wszedł w życie art. 210 § 1¹ k.k.¹⁵⁶ regulujący wypadek mniejszej wagi przy przestępstwie rozboju – brak takiej regulacji powodował, że we wcześniejszym okresie szanse na zastosowanie nadzwyczajnego złagodzenia kary wobec

¹⁵³ L.K. Paprzycki, Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 13 października 1995 r., II KRN 125/95, OSP 1996, nr 7–8, s. 149.

¹⁵⁴ Wyrok SN z dnia 13 października 1995 r., II KRN 125/95, LEX nr 23931.

¹⁵⁵ L.K. Paprzycki, *op. cit.*, s. 149.

¹⁵⁶ Dodany przez art. 1 pkt 30 ustawy z dnia 12 lipca 1995 r. o zmianie Kodeksu karnego, Kodeksu karnego wykonawczego oraz o podwyższeniu dolnych i górnych granic grzywien i nawiązek w prawie karnym (Dz.U. Nr 95, poz. 475).

sprawców rozboju były nikłe. Powyższe spotkało się z szerokim uznaniem wśród przedstawicieli doktryny¹⁵⁷, jak i judykatury¹⁵⁸, którzy podkreślali, że wyodrębnienie wypadku mniejszej wagi stworzyło – w przeciwieństwie do niespełna całego okresu obowiązywania Kodeksu karnego z 1969 r. – szerokie możliwości indywidualizowania wymiaru kary.

Jednocześnie wskazywano, że kryteria ocen muszą być w głównej mierze wiązane ze stopniem społecznego niebezpieczeństwa typu podstawowego przestępstwa, w stosunku do którego przewidziano wypadek mniejszej wagi. Typ podstawowy przestępstwa stypizowanego w art. 210 § 1 k.k. stanowił zbrodnię. Wprowadzając do Kodeksu karnego z 1969 r., w ramach wspomnianej powyżej nowelizacji z 1995 r., art. 210 § 1¹ ustawodawca dał wyraz uwagom i postulatam zgłaszanym od dawna przez praktyków co do tego, że ze względu na okoliczności danej sprawy nie wszystkie czyny zabronione wyczerpujące znamiona opisane w art. 210 § 1 k.k. zasługują na zakwalifikowanie ich jako zbrodni. Ustawodawca ustanowił występki rozboju, zagrożony jednak stosunkowo wysoką górną granicą sankcji (5 lat), przy granicy dolnego ustawowego zagrożenia w wysokości 6 miesięcy. Ustawowe granice zagrożenia wskazane w art. 210 § 1¹ k.k. prowadzą do wniosku, że przepis ten nie może dotyczyć wyłącznie czynów, których stopień społecznego niebezpieczeństwa „nie jest znaczny” lub „tylko nieco od tej granicy wyższy”¹⁵⁹. Ocena pod kątem wystąpienia w danej sprawie wypadku mniejszej wagi musi być w tym przypadku relatywizowana do stopnia społecznego niebezpieczeństwa zachowania będącego zbrodnią. Jak wskazał R. Góral wypadek mniejszej wagi w tej sytuacji może charakteryzować nie tyle niska kwota, jako że sprawca nie zawsze ma na nią wpływ, co nieznaczna intensywność przymusu (np. wymuszenie korzyści przez starszych uczniów od młodszych)¹⁶⁰.

B. Przestępstwa przeciwko fałszowaniu pieniędzy, papierów wartościowych, znaków urzędowych i narzędzi pomiarowych (art. 227 § 4 – fałszowanie pieniędzy i innych środków płatniczych albo dokumentów równoznacznych)

Zagadnieniu fałszerstwa poświęcony został rozdział XXXI Kodeksu karnego z 1969 r. W art. 227 § 1 k.k. stypizowano fałszerstwo polskiego lub obcego pieniądza będącego w obiegu lub papieru wartościowego zagrożone karą pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3 albo karą 25 lat pozbawienia wolności. We wspomnianej powyżej kodyfikacji,

¹⁵⁷ Tak m.in. Z. Młynarczyk, „Przemoc” czy „gwałt na osobie”? Art. polemiczny, Problemy Praworządności 1984, nr 3, s. 53.

¹⁵⁸ Tak m.in. uchwała składu 7 sędziów SN z dnia 30 czerwca 2008 r., I KZP 10/08, LEX nr 393993.

¹⁵⁹ Wyrok SN z dnia 24 listopada 1998 r., V KKN 309/97, LEX nr 36532.

¹⁶⁰ R. Góral, *op. cit.*, s. 223.

podobnie jak na gruncie Kodeksu karnego z 1932 r., czynność sprawcza mogła polegać na podrobieniu, przerobieniu lub usunięciu oznaki umorzenia¹⁶¹. Podrobienie to wytworzenie przedmiotu podobnego do pieniądza w takim stopniu, że przeciętnie doświadczony człowiek, otrzymując go w normalnych warunkach, nie byłby w stanie stwierdzić jego nieautentyczności¹⁶². Przerobienie wiązało się z dokonaniem zmian w oryginalnym pieniądzu lub papierze wartościowym pozorujących jego wyższą wartość. Natomiast usunięcie oznaki umorzenia oznaczało uczynienie jej niewidoczną. Spenalizowane w § 2 art. 227 k.k. puszczanie w obieg fałszywych pieniędzy lub innych środków płatnych oraz przyjmowanie, przechowywanie, przenoszenie, przewożenie, czy też przesyłanie fałszyfikatów w celu puszczenia ich w obieg oraz pomoc w ich zbyciu lub ukryciu zagrożone były karą od roku do 10 lat pozbawienia wolności. Ze względu na wysoką szkodliwość społeczną fałszerstwa ustawodawca wprowadził w § 3 art. 227 k.k. karalność czynności przygotowawczych do zbrodni z § 1 oraz występku z § 2 – w takim przypadku sankcja karna wynosiła do 5 lat pozbawienia wolności.

Z dniem 31 grudnia 1994 r. wszedł w życie art. 227 § 4 k.k.¹⁶³ regulujący wypadek mniejszej wagi, zagrożony karą pozbawienia wolności do 3 lat. Zdaniem R. Górala (przedstawiciela ujęcia całościowego) na przyjęcie wypadku mniejszej wagi w tym przypadku mają wpływ: okoliczności popełnienia przestępstwa, stopień społecznego niebezpieczeństwa czynu, konsekwencje jego popełnienia, interes społeczny oraz dyrektywy wskazane w art. 50 § 1 i 2 k.k.¹⁶⁴ Obserwacje i spostrzeżenia w zakresie okoliczności przemawiających za przyjęciem wypadku mniejszej wagi zawarte przy wcześniejszym omówieniu innych przestępstw przeciwko mieniu nie tracą na aktualności także w razie zakwalifikowania czynu z art. 227 § 4 k.k.

C. Przestępstwa przeciwko działalności instytucji państwowych i społecznych (art. 241 § 2 – łapownictwo czynne)

Przestępstwo polegające na udzielaniu osobie pełniącej funkcję publiczną korzyści majątkowej lub osobistej albo jej obietnicy (łapownictwo czynne, zwane też przekupstwem)

¹⁶¹ J. Narodowska, N. Dąbkowska, *Kodeks karny z 1969 r.*, (w:) W. Pływaczewski (red.), *Przeciwdziałanie patologiom na rynkach finansowych*, Warszawa 2015, https://sip.lex.pl/#/monograph/369349860/286799/plywaczewski-wieslaw-red-przeciwdzialanie-patologiom-na-rynkach-finansowych?pit=2020-11-05&cm=U_RELATIONS (dostęp online 17.05.2020).

¹⁶² I. Andrejew, *Kodeks karny. Krótki...*, s. 203.

¹⁶³ Dodany przez art. 13 pkt 5 ustawy z dnia 12 października 1994 r. o ochronie obrotu gospodarczego i zmianie niektórych przepisów prawa karnego (Dz.U. Nr 126, poz. 615).

¹⁶⁴ R. Góral, *op. cit.*, s. 250.

spenalizowano w art. 241 § 1 k.k. Jego popełnienie było zagrożone karą pozbawienia wolności od 6 miesięcy do 5 lat.

Instytucja wypadku mniejszej wagi została wprowadzona przy korupcji urzędniczej po raz pierwszy w Kodeksie karnym z 1969 r. Dotyczyła ona jedynie czynnej strony korupcji, co wynikało z brzmienia art. 241 § 2 k.k. Na łagodniejszą karę, tj. karę pozbawienia wolności do roku, ograniczenia wolności albo grzywny, w razie uznania ich czynu za wypadek mniejszej wagi, mogli liczyć sprawcy przekupstwa osoby pełniące funkcję publiczną oraz udzielający łapówki lub jej obietnicy w odpowiedzi na żądanie korzyści, czy też uwarunkowanie dokonania czynności służbowej od uzyskania korzyści przez osobę pełniącą funkcję publiczną.

Przy przestępstwie z art. 241 k.k. istotne znaczenie dla przyjęcia wypadku mniejszej wagi ma przede wszystkim ranga funkcjonariusza, wysokość udzielonej lub obiecanej korzyści¹⁶⁵, jak również sposób działania sprawcy, zaś w dalszej kolejności rodzaj dobra, w które godzi przestępstwo. Niewątpliwie duże rozmiary korzyści majątkowej lub osobistej oraz wysoka ranga funkcjonariusza, to okoliczności przemawiające przeciwko potraktowaniu danego zachowania jako wypadku mniejszej wagi. Wśród okoliczności, które nie pozwalają na potraktowanie danego czynu jako wypadku mniejszej wagi, zwolennicy koncepcji całościowej wymieniają również szczególną zuchwałość sprawcy (założenie, że każdą sprawę można rozwiązać przy pomocy wręczenia łapówki) oraz nagminność tego rodzaju zachowań przestępczych¹⁶⁶. Tytułem przykładu w jednej ze spraw jako wypadek mniejszej wagi uznano wręczenie przez tymczasowo aresztowanego oskarżonego komendantowi aresztu wojskowego kwoty 100 złotych za pewną przysługę¹⁶⁷.

D. Przestępstwa przeciwko dokumentom (art. 265 § 2 – fałszerstwo materialne, art. 266 § 3 – fałszerstwo intelektualne)

Podrobienie lub przerobienie dokumentu w celu użycia za autentyczny lub używaniu takiego dokumentu jako autentycznego stypizowano w art. 265 § 1 k.k. Ustawowe zagrożenie karą przewidywało orzeczenie wobec sprawcy tego przestępstwa kary pozbawienia wolności w granicach od 6 miesięcy do lat 5. Pojęcie dokumentu było w czasie obowiązywania Kodeksu karnego z 1969 r. rozumiane szeroko (*vide* art. 120 § 13 k.k.). Swoim zakresem obejmowało zarówno dokumenty pisemne, jak też przedmioty, których posiadanie wiązało się z pewnymi uprawnieniami (np. numerki otrzymane z szatni umożliwiające odbiór odzieży w

¹⁶⁵ K. Buchała, Glosa do wyroku..., s. 113–114.

¹⁶⁶ Wyrok SN z dnia 8 maja 1985 r., V KRN 234/85, LEX nr 17632.

¹⁶⁷ I. Andrejew, *Kodeks karny. Krótki...*, s. 224.

niej pozostawionej). Ustawodawca przewidział dwie postacie fałszowania dokumentów: podrobienie i przerobienie. Dokument jest podrobiony wówczas, gdy nie pochodzi od tej osoby, w której imieniu został sporządzony, natomiast do przerobienia dochodzi, w sytuacji gdy osoba nieuprawniona dokonuje zmian w dokumencie autentycznym¹⁶⁸.

Aby umożliwić sądowi indywidualizację wymiaru kary w zależności od stopnia społecznego niebezpieczeństwa czynu (wpływ na jego poziom miał w przeważającej mierze rodzaj sfalszowanego dokumentu¹⁶⁹), ustawodawca wprowadził art. 265 § 2 k.k., a w nim regulację dotyczącą wypadku mniejszej wagi. Powyższe uzasadniano skalą oraz rozpiętością różnych przypadków fałszu, którą określano jako wielką¹⁷⁰. Zdaniem I. Andrejewa dany czyn pod kątem uznania go za wypadek mniejszej wagi przewidziany w przywołanym powyżej przepisie prawnym należało oceniać, biorąc pod uwagę przede wszystkim rodzaj okoliczności, której dokument ma być dowodem (np. sytuacja związana z podrobieniem w indeksie podpisu nauczyciela akademickiego)¹⁷¹.

Należy jednocześnie podkreślić, że art. 265 k.k. odnosił się jedynie do fałszu materialnego, a więc godzącego bezpośrednio w materię dokumentu. Fałsz intelektualny został natomiast spenalizowany w art. 266 k.k. Karą pozbawienia wolności w wymiarze od 6 miesięcy do lat 5 zagrożone zostało zachowanie funkcjonariusza publicznego lub innej osoby upoważnionej do wystawienia dokumentu polegające na poświadczeniu nieprawdy w takim dokumencie co do okoliczności mającej znaczenie prawne (art. 266 § 1 k.k.), jak również używanie takiego dokumentu (art. 266 § 2 k.k.). Jako fałsz intelektualny można potraktować zatem m.in. poświadczenie nieprawdy w dokumencie autentycznym przez osobę, która ten dokument wystawiła we własnym imieniu, własnoręcznie go podpisując. Dokument pod względem formy jest we wskazanych powyżej przypadkach autentyczny, jako że pochodzi od tej osoby lub instytucji, w której imieniu został sporządzony, jednakże treść dokumentu już w czasie jego wystawienia stoi w sprzeczności z rzeczywistością, tj. fałszywa¹⁷².

Przy ocenie przestępstw przeciwko dokumentom z art. 265 i 266 k.k. pod kątem przyjęcia wypadku mniejszej wagi kluczowe znaczenie mają zasadniczo inne okoliczności niż te, jakie występowały przy przestępstwach przeciwko mieniu¹⁷³. Do istotnych kryteriów w tym zakresie zalicza się m.in. rodzaj dobra, w które godzi przestępstwo (wiarygodność dokumentów pozostających w obrocie, poświadczenie nieprawdy co do okoliczności mającej

¹⁶⁸ J. Bafia, K. Mioduski, M. Siewierski, *Kodeks karny...*, s. 611–612.

¹⁶⁹ R. Góral, *op. cit.*, s. 286.

¹⁷⁰ J. Bafia, K. Mioduski, M. Siewierski, *Kodeks karny...*, s. 611.

¹⁷¹ I. Andrejew, *Kodeks karny. Krótki...*, s. 243.

¹⁷² J. Bafia, K. Mioduski, M. Siewierski, *Kodeks karny...*, s. 615.

¹⁷³ K. Buchała, *Glosa do wyroku...*, s. 113–114; R. Góral, *op. cit.*, s. 288.

znaczenie prawne przez funkcjonariusza publicznego lub inną osobę upoważnioną). W ocenie K. Buchały do okoliczności, jakie z reguły są albo bez znaczenia, albo mają niewielką wagę należy zaliczyć: zachowanie się oraz sposób działania sprawcy, użyte przez niego środki, odczucie szkody przez pokrzywdzonego, jak również czas, miejsce i inne okoliczności popełnionego czynu¹⁷⁴. Zdaniem R. Górala warunki osobiste sprawcy nie mają decydującego znaczenia dla przyjęcia wypadku mniejszej wagi, jednakże należy je również uwzględnić¹⁷⁵.

E. Przesłpstwa przeciwko porządkowi publicznemu (art. 288 § 2 – przekroczenie granicy państwowej bez wymaganego zezwolenia)

Przesłpstwo przekroczenia granicy Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej bez wymaganego zezwolenia, zagrożone karą pozbawienia wolności do lat 5, spenalizowano w art. 288 § 1 k.k. W § 2 tego przepisu ustawodawca przewidział wypadek mniejszej wagi zagrożony karą pozbawienia wolności do roku, ograniczenia wolności albo grzywny.

Wypadek mniejszej wagi w rozumieniu art. 288 § 2 k.k. określały w głównej mierze okoliczności dotyczące celu, w jakim sprawca zamierzał przekroczyć granicę, m.in. to, czy sprawca zamierzał przekroczyć granicę z zamiarem natychmiastowego niemal powrotu na terytorium państwa polskiego, czy też pozostania na stałe na obszarze państwa obcego. W doktrynie zgodnie wskazywano, że uzasadnionym jest potraktowanie jako wypadku mniejszej wagi można sytuacji, w której dochodzi do przekroczenia granicy niezwiązanego z zamiarem długotrwałego opuszczenia granic państwa (np. udanie się w celu odwiedzenia bliskich na terytorium państwa sąsiadującego, czy też przekroczenie granicy w celach turystyczno-krajoznawczych)¹⁷⁶. Wśród innych przykładów wskazywano przekroczenie granicy państwowej w miejscu nieobjętym zezwoleniem (np. na przejściu granicznym do tego niewyznaczonym), czy też w oparciu o przeterminowane zezwolenie.

3. Wypadek mniejszej wagi w orzecznictwie sądowym

Niewątpliwie pojęcie wypadku mniejszej wagi jest określeniem o charakterze ocennym i nieprecyzyjnym. Jego interpretację ustawodawca pozostawił doktrynie i judykaturze. Problematyka związana ze wskazaniem okoliczności determinujących przyjęcie wypadku mniejszej wagi była przedmiotem wielu wypowiedzi Sądu Najwyższego oraz sądów powszechnych. Wśród orzeczeń dotyczących tej tematyki, jakie zostały wydane na gruncie Kodeksu karnego z 1969 r., można wyróżnić zasadniczo trzy nurty. Pierwszy

¹⁷⁴ K. Buchała, Glosa do wyroku..., s. 113–114.

¹⁷⁵ R. Góral, *op. cit.*, s. 286.

¹⁷⁶ J. Bafia, K. Mioduski, M. Siewierski, *Kodeks karny...*, s. 647–648.

charakteryzujący się szeroką interpretacją pojęcia wypadku mniejszej wagi oraz okoliczności mających wpływ na jego przyjęcie (koncepcja całościowa)¹⁷⁷, drugi uznający za istotne dla oceny wypadku mniejszej wagi wyłącznie elementy przedmiotowe i podmiotowe dotyczącego danego czynu (koncepcja przedmiotowo-podmiotowa)¹⁷⁸, trzeci ograniczający się przy dokonywaniu tej oceny do przesłanek związanych ze stroną przedmiotową czynu¹⁷⁹. Stanowisko judykatury w omawianym okresie nie było również zgodne co do charakteru prawnego wypadku mniejszej wagi.

Warto zatem zbadać, jak kształtowało się orzecznictwo Sądu Najwyższego oraz sądów powszechnych we wskazanym powyżej zakresie wydawane na kanwie Kodeksu karnego z 1969 r. Autorka niniejszej dysertacji postanowiła podzielić poszczególne orzeczenia sądów na trzy grupy – te, które opowiadają się za całościową koncepcją wypadku mniejszej wagi (pierwsza grupa), te, które przyjmują koncepcję przedmiotowo-podmiotową (druga grupa) oraz te, które prezentują koncepcję przedmiotową (trzecia grupa). Wszystkie orzeczenia zostaną przedstawione oraz przeanalizowane we wskazanej powyżej kolejności z jednoczesnym zaznaczeniem charakteru prawnego wypadku mniejszej wagi przyjętym przez skład sędziowski orzekający w danej sprawie. W ramach każdej z wymienionych wcześniej grup podjęto próbę uporządkowania orzeczeń w taki sposób, aby były one ze sobą powiązane treściowo, zachowując przy tym porządek chronologiczny.

Ujęcie całościowe przez pewien czas dominowało w orzecznictwie Sądu Najwyższego. Jako pierwszy warto omówić wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 marca 1970 r., w którym podkreślono rolę okoliczności czynu i – co znamienne dla koncepcji całościowej – osobowości sprawcy jako czynników decydujących o uznaniu konkretnego czynu za wypadek mniejszej wagi¹⁸⁰.

Stosownie do jego tezy o potraktowaniu czynu jako wypadku mniejszej wagi nie rozstrzyga wyłącznie mała wartość mienia będącego przedmiotem zaboru. W uzasadnieniu tego wyroku wskazano, że wypadek mniejszej wagi nie jest tożsamy z wypadkiem zaboru

¹⁷⁷ Tak m.in.: wyrok SN z dnia 19 marca 1970 r., Rw 179/70, LEX nr 18094; wyrok SN z dnia 11 maja 1971 r., V KRN 147/71, LEX nr 21403; wyrok SN z dnia 6 lutego 1973 r., V KRN 516/72, LEX nr 18621; wyrok SN z dnia 28 czerwca 1979 r., Rw 208/79, LEX nr 19566; wyrok SN z dnia 14 maja 1980 r., V KRN 90/80, LEX nr 19657.

¹⁷⁸ Tak m.in.: uchwała SN z dnia 15 lipca 1971 r., VI KZP 42/70, LEX nr 18302; wyrok SN z dnia 14 sierpnia 1975 r., Rw 398/75, LEX nr 19056; uchwała składu połączonych Izb Karnej oraz Wojskowej SN z dnia 22 grudnia 1978 r., VII KZP 23/77, LEX nr 19475; wyrok SN z dnia 5 listopada 1979 r., II KR 298/79, LEX nr 21836; wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 8 sierpnia 1996 r., II AKa 91/96, LEX nr 32194; wyrok SN z dnia 9 października 1996 r., V KKN 79/96, LEX nr 28482.

¹⁷⁹ Por. wyrok SN z dnia 29 sierpnia 1978 r., VI KRN 207/78, LEX nr 19467; wyrok SN z dnia 3 grudnia 1980 r., V KRN 338/80, LEX nr 17286.

¹⁸⁰ Wyrok SN z dnia 19 marca 1970 r., Rw 179/70, LEX nr 18094.

przedmiotów małej wartości. Liczy się nie tylko wartość mienia, ale również to, czy dla pokrzywdzonego jest to dotkliwa szkoda oraz to, czy wobec sprawcy czynu, biorąc pod uwagę jego osobowość oraz interes społeczny, zasadne jest zastosowanie łagodniejszej sankcji karnej określonej w art. 203 § 2 k.k. Zdaniem tego sądu w świetle całokształtu okoliczności ustalonych w trakcie przewodu sądowego, czyn oskarżonych nie mógł zostać uznany za wypadek mniejszej wagi z powodów wskazanych poniżej. Oskarżeni dokonali kradzieży po wcześniejszym włamaniu się do budynku koszar, a następnie otworzeniu szafek, w których znajdowało się mienie składowane przez żołnierzy służby zasadniczej. Jednocześnie kradzież zegarka stanowiła istotny uszczerbek w majątku dla żołnierza służby zasadniczej. Względy społeczne oraz wymagania prewencji ogólnej także przemawiały przeciwko zakwalifikowaniu tego czynu jako wypadku mniejszej wagi.

Również w wyroku z dnia 11 maja 1971 r. Sąd Najwyższy stanął na stanowisku, że dokonując oceny czynu pod kątem uznania go za wypadek mniejszej wagi, wartość skradzionych przedmiotów nie jest kryterium decydującym¹⁸¹. W orzeczeniu tym podkreślono, że kluczowym kryterium, które należy wziąć pod uwagę przy takiej ocenie, powinien być stopień społecznego niebezpieczeństwa czynu oraz stopień naruszenia interesu społecznego z jednoczesnym uwzględnieniem dyrektyw określonych w art. 50 § 1 i 2 k.k.

Interesującym jest wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 maja 1980 r., w którego tezie wskazano, że okoliczności odnoszące się do warunków osobistych oskarżonego nie mogą być wystarczającą podstawą do przyjęcia, że popełniony przez niego czyn stanowi wypadek mniejszej wagi¹⁸². Prowadzi to do wniosku, że okoliczności dotyczące warunków osobistych sprawcy mają pewien, choć nie decydujący, wpływ na powyższą ocenę.

Z uzasadnienia wyroku Sądu Wojewódzkiego – wydanego w sprawie będącej przedmiotem rozpoznania przez Sąd Najwyższy – wynikało, że przyczyną zakwalifikowania czynów oskarżonych jako uprzywilejowanego typu poświadczenia nieprawdy uregulowanego w art. 266 § 3 k.k., było oparcie oceny ich czynu w kontekście ewentualnego zaistnienia wypadku mniejszej wagi z jednej strony na pozytywnych opiniach służbowych i środowiskowych sprawców oraz ich niekaralności, z drugiej zaś strony na przyjęciu, że uchybienia jakich dopuścili się oni w pracy były akceptowane przez ich przełożonych.

Zdaniem Sądu Najwyższego powyższe stanowisko zaprezentowane przez sąd II instancji pozostawało nietrafnym, jako że wymienione okoliczności, jako nawiązujące do warunków osobistych oskarżonych, a nie ich czynów, nie mogą być same w sobie

¹⁸¹ Wyrok SN z dnia 11 maja 1971 r., V KRN 147/71, LEX nr 21403.

¹⁸² Wyrok SN z dnia 14 maja 1980 r., V KRN 90/80, LEX nr 19657.

wystarczającymi do stwierdzenia wypadku mniejszej wagi. Mając na uwadze przedstawiane w dotychczasowym orzecznictwie sądowym poglądy, o uznaniu konkretnego czynu za wypadek mniejszej wagi rozstrzygają elementy przedmiotowe (okoliczności popełnienia czynu, sposób działania sprawcy), podmiotowe (rodzaj winy i stopień napięcia złej woli), jak również ocena czynu z punktu widzenia interesu społecznego.

Wskazując na kryterium ocenne wypadku mniejszej wagi, takie jak stopień niebezpieczeństwa społecznego czynu oraz jego ocena z punktu widzenia interesu społecznego, Sąd Najwyższy zaznaczył, że oskarżona w okresie dwóch lat, natomiast oskarżony w okresie półtora roku doprowadzili, wskutek popełnionych przestępstw, do uszczuplenia podaży na rynku wyrobów mięsnych, które w tamtym okresie były bardzo poszukiwanym asortymentem produktów żywnościowych. Takie zachowanie oskarżonych miało wyjątkowo negatywny wydzźwięk społeczny, bowiem godziło w prawidłową dystrybucję artykułów żywnościowych. Z tego też powodu, pomimo pozytywnych ocen warunków osobistych oskarżonych, Sąd Najwyższy doszedł do wniosku, że nie należało przypisywać ich czynów potraktować jako wypadku mniejszej wagi.

Jeszcze dobitniej rola przesłanek wymiaru kary została wyeksponowana w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 20 sierpnia 1984 r., w którym stwierdzono, że chociaż stopień społecznego niebezpieczeństwa danego czynu zabronionego ma niezwykle istotne znaczenie dla przyjęcia – w sytuacjach ustawą przewidzianych – że stanowi on wypadek mniejszej wagi, to jednak ocena czynu w tym zakresie musi być kompleksowa i nie może pomijać dyrektyw sprecyzowanych w art. 50 § 1 i 2 k.k.¹⁸³

Na szczególną uwagę zasługuje wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 22 lutego 1996 r., który orzekł o zmianie wyroku sądu I instancji poprzez uznanie czynu przypisanego oskarżonemu za wypadek mniejszej wagi oraz przyjęcie za podstawę skazania przepisu art. 210 § 1¹ k.k.¹⁸⁴ Powyższe skutkowało złagodzeniem wymierzonej oskarżonemu kary pozbawienia wolności – w miejsce kary 3 lat i 6 miesięcy pozbawienia wolności wymierzono mu karę 1 roku i 6 miesięcy pozbawienia wolności.

W tezie tego wyroku wskazano, że wypadki mniejszej wagi przestępstwa rozboju stanowią czyny, które realizują znamiona opisane w art. 210 § 1 k.k. we wszystkich wskazanych tam formach, jeżeli jednocześnie wypadkowa okoliczności przedmiotowych i podmiotowych prowadzi do określenia społecznego niebezpieczeństwa czynu jako nieco wyższego od takiego, które nie jest znaczne. Nadto zaznaczono, że cechy osoby sprawcy nie

¹⁸³ Wyrok SN z dnia 20 sierpnia 1984 r., Rw 478/84, LEX nr 20021.

¹⁸⁴ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 22 lutego 1996 r., II AKr 17/96, LEX nr 25457.

mogą mieć kluczowego znaczenia dla przyjęcia kwalifikacji z art. 210 § 1¹ k.k. Ostatnie ze stwierdzeń jednoznacznie wskazuje, że warunki i właściwości sprawcy, a zatem okoliczności leżące poza czynem, mają zdaniem tego sądu pewien wpływ na uznanie danego czynu za wypadek mniejszej wagi. Sąd II instancji wziął w tym zakresie pod uwagę także tryb życia sprawców przed popełnieniem przestępstwa oraz względy prewencyjne. Prowadzi to do wniosku, że skład sędziowski rozpatrujący analizowaną sprawę opowiedział się za całościową koncepcją wypadku mniejszej wagi.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku w omawianym wyroku podzielił poglądy wyrażone w doktrynie i judykaturze co do tego, że o przyjęciu wypadku mniejszej wagi decydują zarówno okoliczności przedmiotowe, jak i podmiotowe. Jednocześnie sąd ten zasygnalizował, że wskazywane dotychczas kryteria wypadku mniejszej wagi na tle art. 199 § 2 k.k. i 103 § 2 k.k. nie są wystarczające, zaznaczając przy tym, że to stopień społecznego niebezpieczeństwa czynu powinien mieć zasadnicze znaczenie – przestępstwa rozboju cechuje duża skala rozpiętości w zakresie tego elementu struktury przestępstwa. Wielokrotnie zgłaszane postulaty przez przedstawicieli teorii i praktyki prawa karnego, aby złagodzić sankcję karną za przestępstwo rozboju, doprowadziły finalnie do znowelizowania art. 210 k.k. i wprowadzenia występku rozboju, przyjmującego postać wypadku mniejszej wagi. Powyższe stworzyło sądom realną możliwość rozwarstwienia tych czynów o wyjątkowo znacznej rozpiętości społecznego niebezpieczeństwa.

Zdaniem sądu odwoławczego okoliczności przedmiotowe uzasadniały w rozpoznawanej sprawie zakwalifikowanie czynu oskarżonych z art. 210 § 1¹ k.k. Na poparcie powyższego sąd ten wskazał, że zdarzenie nastąpiło pomiędzy osobami o podobnym trybie życia, nadużywającymi alkoholu, które już wcześniej zachowywały się agresywnie, czy też naruszenia prawa w celu osiągnięcia określonych wartości materialnych. Nieprawidłowym byłoby przekonanie, że te postawy, będące rezultatem w szczególności uwarunkowań środowiskowych, mogą ulec zmianie w wyniku zastosowania surowej represji i orzeczenia wieloletnich kar pozbawienia wolności. Jeśli jednocześnie weźmie się pod uwagę, że działania oskarżonych wyrządziły niewielką szkodę na osobie pokrzywdzonego, jak i w jego mieniu, jak również, że sam pokrzywdzony dążył do uwolnienia sprawców od poniesienia odpowiedzialności karnej, to zakwalifikowanie czynu oskarżonych jako występku rozboju, którego stopień społecznego niebezpieczeństwa nie był znaczny, należy traktować jako uzasadnione. Z uwagi na powyższe sąd uznał, że okoliczności przedmiotowe sprawy nakazują przyjąć, że popełnionego przez oskarżonych czynu nie można było zaliczyć do grupy rozbojów o wysokim stopniu społecznego niebezpieczeństwa.

Jednocześnie Sąd Apelacyjny w Białymstoku wskazał, że strona podmiotowa przestępstwa rozboju każdorazowo wymaga realizacji zamiaru bezpośredniego, szczególnie zabarwionego (*dolus coloratus*), zaś okoliczności rozpatrywanego stanu faktycznego nie dały podstaw do przyjęcia wyjątkowo nagannej postaci winy, bowiem zamiar zrodził się nagle, w rezultacie nieplanowanego spotkania pokrzywdzonego i oskarżonych oraz wspólnego spożywania alkoholu. Kolejno stwierdzono, że wprawdzie oskarżeni nie przedstawiają pozytywnych cech osobistych, obaj byli karani, a jeden z nich ponosi odpowiedzialność w warunkach art. 60 § 1 k.k., to jednak w orzecznictwie i piśmiennictwie prezentowane są poglądy, że cechy osoby sprawcy, w szczególności jego uprzednia karalność, jak również nagminność przestępstw określonego rodzaju, nie mogą przesądzić o wzroście stopnia społecznego niebezpieczeństwa czynu.

Warto w tym miejscu omówić wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 lutego 1973 r.¹⁸⁵ Podobnie jak w poprzednich orzeczeniach przyjęto w nim, że o uznaniu konkretnego czynu za wypadek mniejszej wagi decydują zarówno elementy przedmiotowe, jak i podmiotowe, a więc także te odnoszące się do osoby sprawcy, przedsiębranego przez niego sposobu działania, rodzaju winy i stopnia napięcia złej woli. Jednocześnie jednak wzięto pod uwagę przy dokonywaniu tej oceny uprzednią karalność sprawców.

W rozpatrywanej sprawie Sąd Najwyższy przyjął, że na korzyść oskarżonych przemawiały niewątpliwie wszystkie przesłanki podmiotowe. Dodatkowo uwzględniono, że obie oskarżone były w czasie popełniania przestępstw osobami młodymi (uczennicami liceum) i niedoświadczonymi życiowo, które zostały wciągnięte w przestępczy proceder przez dwóch oskarżonych starszych od nich, a w związku z tym bardziej doświadczonych życiowo. Oskarżone, dopuszczając się przestępstw, miały kierować się jedynie dziewczęcą ciekawością, bowiem fałszowanie recept i wykupienie na nie leków wynikało z chęci osobistego zażycia ich. Czynności podjęte przez oskarżone miały znaczenie drugorzędne – te zrealizowane przez jedną z nich miały wręcz charakter pomocniczy. Jednocześnie zaznaczyć należy, że z uzyskanych leków o działaniu odurzającym korzystały one w minimalnym zakresie, i to pozostając pod wpływem oskarżonych. Nie bez znaczenia dla oceny przedmiotowej sprawy pozostawało jednak to, że obie oskarżone zerwały z przestępczą działalnością (rozpoczęły naukę na studiach, kontynuując ją i osiągając pozytywne wyniki) oraz cieszą się bardzo dobrą opinią wśród otoczenia. Analiza całokształtu przytoczonych powyżej okoliczności skutkowałą przyjęciem, że stopień społecznego niebezpieczeństwa ich

¹⁸⁵ Wyrok SN z dnia 6 lutego 1973 r., V KRN 516/72, LEX nr 18621.

czynu nie był znaczny, a tym samym przemawiał za potraktowaniem go jako wypadku mniejszej wagi z art. 265 § 2 k.k. Odmiennie oceniono natomiast czyny obu oskarżonych, którzy już wcześniej stanęli pod zarzutem nielegalnego uzyskiwania narkotyków za pomocą fałszowania recept (objęto ich wówczas uregulowaniami ustawy z dnia 21 lipca 1969 r. o amnestii). Pomimo udzielonego im dobrodziejstwa amnestyjnego nie wyciągnęli odpowiednich wniosków i nie skorygowali swojego zachowania, ale wzięli udział w fałszowaniu 43 recept na narkotyki, co wykluczało zakwalifikowanie ich czynu jako wypadku mniejszej wagi.

Tak też Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 28 czerwca 1979 r. uznał, że brak podstaw do potraktowania czynu oskarżonego jako wypadku mniejszej wagi, biorąc pod uwagę elementy podmiotowe związane z osobą sprawcy¹⁸⁶. Mimo młodego wieku oskarżony był wielokrotnie karany sędownie, przy czym poprzednie przestępstwo stypizowane w art. 203 § 2 k.k. oraz te, za które został skazany w przedmiotowej sprawie, popełnił w okresie warunkowego zawieszenia wykonania kary. W trakcie odbywania służby wojskowej także zachowywał się nagannie (m.in. naruszał zasady dyscypliny wojskowej), ujawniając przy tym skłonności do nadużywania alkoholu. Z treści wywiadu środowiskowego jednoznacznie wynikało, że jest on człowiekiem wysoce zdemoralizowanym i pozbawionym podstawowych zasad moralnych.

Kolejnym interesującym orzeczeniem jest wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 sierpnia 1975 r.¹⁸⁷ Na kanwie rozpoznawanej sprawy sąd ten przyjął, że w § 1 art. 203 k.k. ustanowiono typ podstawowy przestępstwa kradzieży, natomiast w § 2 tego przepisu przewidziano wypadek mniejszej wagi, będący uprzywilejowanym typem przestępstwa kradzieży. Wypadek mniejszej wagi składa się ze znamion kradzieży przewidzianej w art. 203 § 1 k.k., a ponadto zawiera specyficzne elementy przedmiotowe i podmiotowe oraz jest zagrożony łagodniejszą sankcją karną niż podstawowy typ kradzieży, co powoduje, że jest on odrębnym typem przestępstwa. Z uwagi na powyższe sprawcę przestępstwa stypizowanego w art. 203 k.k. można uznać winnym popełnienia i skazać albo z art. 203 § 1, albo z art. 203 § 2 k.k.

Przeciwko zakwalifikowaniu czynu zabronionego rozpatrywanego w rozpoznawanej przez Sąd Najwyższy sprawie jako wypadku mniejszej wagi, przemawiały głównie elementy podmiotowe dotyczące osoby oskarżonego. Tenże był wcześniej karany sędownie za przestępstwo określone w art. 209 k.k. w zb. z art. 208 k.k. na karę 1 roku i 6 miesięcy

¹⁸⁶ Wyrok SN z dnia 28 czerwca 1979 r., Rw 208/79, LEX nr 19566.

¹⁸⁷ Wyrok SN z dnia 14 sierpnia 1975 r., Rw 398/75, LEX nr 19056.

pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres próby wynoszący 4 lata oraz grzywnę. Z treści wywiadu środowiskowego, opinii służbowej, jak też karty wyróżnień i kar wynikało, że w okresie warunkowego zawieszenia wykonania kary zachowywał się nagannie. Abstrahując od powyższego, ponownie popełnił przestępstwo przeciwko mieniu, co dowodzi rażącego lekceważenia podstawowych zasad porządku prawnego.

W tym miejscu warto przeanalizować wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 kwietnia 1984 r.¹⁸⁸ Skład orzekający stanął w nim na stanowisku, że art. 200 § 2 k.k. nie określa typu przestępstwa uprzywilejowanego w stosunku do przestępstwa typu podstawowego uregulowanego w art. 200 § 1 k.k., ale wprowadza wypadek mniejszej wagi w stosunku do typu kwalifikowanego (art. 200 § 1 k.k.) poprzez wprowadzenie fakultatywnej możliwości nadzwyczajnego złagodzenia kary, stosownie do reguł ujętych w art. 57 § 3 pkt 2 k.k., w miejsce samoistnej sankcji karnej. Zdaniem Sądu Najwyższego ta odmienność sposobu regulacji art. 200 § 2 k.k. miała wynikać z tego, że ustawodawca nie chciał tworzyć typu uprzywilejowanego w stosunku do typu kwalifikowanego, co – w ocenie tego sądu – należy uznać za jak najbardziej trafne rozwiązanie.

W wyroku tym stwierdzono, że od strony formalnokonstrukcyjnej typ uprzywilejowany jest taki sam jak typ podstawowy oraz, że nie może być mowy o uprzywilejowanym typie przestępstwa wówczas, gdy chodzi o okoliczności objęte przepisem ogólnym, a zwłaszcza dotyczące jedynie możliwości zastosowania dobrodziejstwa nadzwyczajnego złagodzenia kary. O typie przestępstwa uprzywilejowanego można mówić wówczas, gdy ustawa karna przewiduje przepis szczególny odnoszący się do danego przestępstwa rodzajowego, zagrożony łagodniejszą sankcją karną – ustawowe zagrożenie karą dla przestępstwa typu podstawowego nie zostaje wskutek tego zniesione.

Na kanwie rozpoznawanej sprawy Sąd Najwyższy skonstatował, że nie sposób uznać, jakoby orzeczona w stosunku do oskarżonego w wyroku sądu I instancji kara raziała swoją surowością w takim stopniu, żeby konieczne było jej złagodzenie tak, jak przedstawiono to w rewizji. Nie negując zaprezentowanej w niej argumentacji odwołującej się przede wszystkim do cechujących sprawcę walorów osobistych oraz jego trudnej sytuacji rodzinnej, nie można jednak – zdaniem Sądu Najwyższego – mając na uwadze stwierdzone w sprawie okoliczności obciążające go, przyjąć, aby wymierzona wobec niego kara była niewspółmiernie surową. Co istotne, to właśnie przedstawiona w rewizji wywiedzionej przez oskarżonego okoliczność

¹⁸⁸ Wyrok SN z dnia 16 kwietnia 1984 r., Rw 167/84, LEX nr 19991.

łagodząca zdecydowała o odstąpieniu przez sąd I instancji od wymierzenia mu kary izolacyjnej. Miało to na celu umożliwienie oskarżonemu zrehabilitowania się za jego nieobliczalny, pomimo że popełniony z pełnym rozmysłem, występki. Z uwagi na powyższe brak było podstaw dla dalszego złagodzenia wymierzonej oskarżonemu kary, uwzględniając przy tym znaczny stopień społecznego niebezpieczeństwa czynu, jakiego dokonał, wykorzystując przy tym podwładnych żołnierzy służby zasadniczej.

Odmienne stanowisko aniżeli zaprezentowane powyżej zajął natomiast Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 21 września 1988 r.¹⁸⁹. Przyjął on, że wypadek mniejszej wagi przewidziany w art. 200 § 2 k.k. stanowi uprzywilejowany typ przestępstwa określonego w swej podstawowej postaci w art. 200 § 1 k.k.

W kwestii okoliczności mających wpływ na przyjęcie wypadku mniejszej wagi w orzeczeniach Sądu Najwyższego oraz sądów powszechnych wydanych na gruncie Kodeksu karnego z 1969 r. niejednokrotnie opowiadano się również za ujęciem przedmiotowo-podmiotowym.

W uchwale składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 15 lipca 1971 r. przyjęto, że wypadek mniejszej wagi określają przesłanki dotyczące zarówno przedmiotowej, jak i podmiotowej strony czynu, a jednocześnie, że jest on typem uprzywilejowanym w stosunku do podstawowego typu przestępstwa¹⁹⁰. Dla ustalenia, czy zaistniał w danej sprawie wypadek mniejszej wagi nie mają znaczenia okoliczności, które nie dotyczą określenia tego typu przestępstwa, a które mogą oddziaływać na wymiar kary, w tym takie, jak osobowość sprawcy, jego wcześniejsza karalność, czy nagminność przestępstw pewnego rodzaju.

Identyczne stanowisko zaprezentowane zostało przez Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 22 grudnia 1978 r., w której wskazano, że popełnienie nowego przestępstwa w warunkach recydywy nie może wykluczać możliwości zakwalifikowania tego przestępstwa jako wypadku mniejszej wagi, w sytuacji gdy ustawa taką możliwość przewiduje¹⁹¹, jak również w wyroku z dnia 5 listopada 1979 r.¹⁹² W tym ostatnim orzeczeniu Sąd Najwyższy stwierdził m.in., że wartość zagarniętego mienia nie może być uznana za jedyne kryterium oceny wypadku mniejszej wagi w rozumieniu art. 199 § 2 k.k.

¹⁸⁹ Wyrok SN z dnia 21 września 1988 r., V KRN 186/88, LEX nr 17936.

¹⁹⁰ Uchwała składu 7 sędziów SN z dnia 15 lipca 1971 r., VI KZP 42/70, LEX nr 18302.

¹⁹¹ Uchwała składu połączonych Izb Karnej oraz Wojskowej SN z dnia 22 grudnia 1978 r., VII KZP 23/77, LEX nr 19475.

¹⁹² Wyrok SN z dnia 5 listopada 1979 r., II KR 298/79, LEX nr 21836.

W podobnym tonie wypowiedział się również Sąd Apelacyjny w Lublinie w wyroku z dnia 8 sierpnia 1996 r.¹⁹³, stwierdzając że na przyjęcie wypadku mniejszej wagi przestępstwa z art. 210 § 1 k.k. nie mają żadnego znaczenia okoliczności, takie jak m.in. dotychczasowa karalność sprawcy, popełnienie przez niego określonego czynu, będąc uprzednio skazanym w warunkach recydywy, czy też inne okoliczności wpływające na wymiar kary. Sąd odwoławczy zaznaczył równolegle, że wypadek mniejszej wagi w ujęciu art. 210 § 1¹ k.k. zachodzi wtedy, gdy określony czyn wyczerpuje znamiona rozboju opisane w art. 210 § 1 k.k., a ocena okoliczności przedmiotowych (np. rozmiaru grożącej lub wyrządzonej szkody na zdrowiu lub w mieniu pokrzywdzonego, przy jednoczesnym wzięciu pod uwagę hierarchii tych dóbr, czy też charakteru i sposobu działania sprawcy) oraz podmiotowych (np. motywów i pobudek działania sprawcy, postaci zamiaru, stopnia natężenia złej woli) skutkuje uznaniem, że czyn ten jest przestępstwem o niższym ładunku ujemnej treści społecznej od rozboju w typie podstawowym. Zaprezentowane powyżej ujęcie wypadku mniejszej wagi nie oznacza, że przy każdej postaci przestępstwa rozboju wyartykułowanej w art. 210 § 1 k.k. wszystkie wskazane powyżej elementy będą miały takie samo znaczenie. W zależności od tego, w jaki sposób i przy pomocy jakiego środka sprawca dokonał zaboru określonej wartości mienia, różne elementy będą miały większe lub mniejsze znaczenia dla przyjęcia lub odrzucenia kwalifikacji z art. 210 § 1¹ k.k.

Również w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 9 października 1996 r., uznano, że wypadek mniejszej wagi stanowi uprzywilejowaną postać czynu o znamionach przestępstwa typu podstawowego, w której przeważają łagodzące elementy przedmiotowo-podmiotowe¹⁹⁴. Zaakcentowano przy tym, że dokonując oceny danego czynu pod kątem zakwalifikowania go jako wypadku mniejszej wagi, należy uwzględniać jego znamiona przedmiotowo-podmiotowe, kładąc nacisk na te elementy, które są charakterystyczne dla określonego rodzaju przestępstw¹⁹⁵.

Skład sędziowski w omawianym wyroku opowiedział się zatem za ujęciem przedmiotowo-podmiotowym wypadku mniejszej wagi, dodając przy tym, że przeciwko całościowej koncepcji wypadku mniejszej wagi przemawia wiele doniosłych argumentów. W szczególności zrównanie zakresu elementów branych pod uwagę przy ocenie wypadku mniejszej wagi z zakresem wszystkich okoliczności uwzględnianych przy wymiarze kary jest

¹⁹³ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 8 sierpnia 1996 r., II AKa 91/96, LEX nr 32194.

¹⁹⁴ Wyrok SN z dnia 9 października 1996 r., V KKN 79/96, LEX nr 28482.

¹⁹⁵ Tak też wyrok SN z dnia 8 października 1997 r., V KKN 226/96, LEX nr 32404.

sprzeczne z zamierzeniem ustawodawcy, który jednoznacznie opowiedział się za tym, że wypadek mniejszej wagi jest samodzielnym, uprzywilejowanym typem przestępstwa¹⁹⁶.

Oddzielenie typu podstawowego od typu uprzywilejowanego przestępstwa z uwagi na kryterium wypadku mniejszej wagi – zdaniem tego sądu – jest kwestią kwalifikacji prawnej, która nie może być uzależniona od zachowania się sprawcy przed i po dokonaniu przestępstwa, jego osobowości, opinii, jaką posiada w miejscu zamieszkania, wcześniejszej karalności, jak też od nagminności czynów danego rodzaju oraz innych okoliczności wpływających na wymiar kary, jednakże wykraczających poza czyn. Argumentując takie stanowisko, zwrócono uwagę na to, że w Kodeksie karnym wymienione powyżej okoliczności nie występują jako znamiona przestępstwa, stąd nie powinny być uwzględniane przy kwalifikacji prawnej czynu.

W ocenie Sądu Najwyższego przedstawionej w omawianym wyroku przeciwko przyjęciu ujęcia przedmiotowego przemawia zwłaszcza to, że kwalifikując konkretny czyn zabroniony nie można zawęzić dokonywanej oceny wyłącznie do oceny jego elementów przedmiotowych. Brak uwzględnienia znamion podmiotowych jest niedopuszczalny, bowiem znamiona te są nierozdzielnie związane z czynem. Nieprawidłowa ich ocena, czy wręcz pomijanie skutkowałoby nadmierną obiektywizacją prawa karnego oraz odpowiedzialności karnej. Takich zarzutów nie można natomiast postawić w stosunku do koncepcji przedmiotowo-podmiotowej. Stosownie do jej założeń przy kwalifikacji prawnej czynu należy brać pod uwagę wszystkie jego znamiona – tak przedmiotowe (w szczególności rodzaj dobra chronionego prawem, które zaatakowano, zachowanie i sposób działania sprawcy, wykorzystane przez niego środki, charakter i rozmiar szkody grożącej lub wyrządzonej, odczucie szkody przez pokrzywdzonego, jak też czas, miejsce i inne okoliczności popełnienia czynu), jak i podmiotowe (stopień zawinienia, pobudki oraz cel działania sprawcy).

Podkreślić należy jednocześnie, że w polskim ustawodawstwie karnym przy wszystkich przestępstwach, przy których przewidziano wypadek mniejszej wagi, występuje wyłącznie wina umyślna. Z uwagi na powyższe bardzo ważne znaczenie mają z jednej strony odcienie umyślności (np. premedytacja, skrupulatność w przygotowywaniu przestępstwa, determinacja w dążeniu do osiągnięcia przestępnego celu), z drugiej zaś strony przypadkowość zachowania sprawcy, wpływ innej osoby, obawa przed konsekwencjami odmowy podjęcia określonego działania, czy też jeszcze inne okoliczności.

¹⁹⁶ Zob. Projekt Kodeksu karnego oraz przepisów wprowadzających Kodeks karny, Warszawa 1968, s. 147.

Jeżeli przeanalizowanie poszczególnych znamion czynu doprowadzi do ujawnienia wśród nich istotnych elementów łagodzących, a może nawet częściowo ekskulpujących sprawcę (tak przedmiotowych, jak i podmiotowych), to przemawia to za zakwalifikowaniem danego czynu zabronionego jako wypadku przestępstwa mniejszej wagi, nie zaś jako podstawowego typu przestępstwa. Sformułowanie wypadku mniejszej wagi jest określeniem wartościującym, a przez to mało czytelnym i ocennym – ustawodawca w pełni świadomie pozostawił jego interpretację oraz praktyczne zastosowanie orzecznictwu sądowemu. Wykładnia tego pojęcia kształtowana jest również przez doktrynę.

Treść uzasadnienia omówionego powyżej wyroku Sądu Najwyższego, jak się wydaje, w sposób najpełniejszy oddaje istotę ujęcia przedmiotowo-podmiotowego wypadku mniejszej wagi. Przedstawione w nim stanowisko (wraz z jego szczegółową argumentacją) zostało zaakceptowane przez przedstawicieli doktryny¹⁹⁷ oraz judykatury – szeroko powoływano się na nie w późniejszych orzeczeniach¹⁹⁸.

Warto także omówić wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 listopada 1997 r., w którym przyjęto, że chociaż kategoria i charakter prawny wypadku mniejszej wagi są sporne, to jednak – zdaniem składu orzekającego – nie ma wątpliwości co do tego, że instytucja ta nie stanowi odrębnego typu przestępstwa¹⁹⁹. Powyższe ma przełożenie na określone konsekwencje procesowe, związane z dopuszczalnością kwestionowania rozstrzygnięcia procesowego w nadzwyczajnym środku zaskarżenia. Zaznaczyć należy, że rozwiązanie dylematu prawnego sprowadzającego się do pytania: czy dana okoliczność może mieć wpływ na przyjęcie lub odrzucenie istnienia w danej sprawie wypadku mniejszej wagi, zawsze będzie decydowało o „kasacyjności” zarzutu, a więc o dopuszczalności zawierającej tego rodzaju zarzut skargi²⁰⁰.

We wspomnianym orzeczeniu stwierdzono, że istota normy wyrażającej wypadek mniejszej wagi nie sprowadza się do modyfikacji znamienia (znamion), skutkującej stworzeniem typu odróżniającego się od typu podstawowego. Zachowuje ona niezmienny komplet znamion typu, od którego jest zależną, jako że wyczerpuje je w całości i nie

¹⁹⁷ Por. K. Buchała, Glosa do wyroku..., s. 111–114.

¹⁹⁸ Zob. wyrok SN z dnia 15 października 1996 r., IV KKN 247/96, LEX nr 28770; wyrok SN z dnia 4 kwietnia 1997 r., V KKN 6/97, LEX nr 30363. Oba wyroki dotyczą wypadku mniejszej wagi rozboju określonego w art. 210 § 1¹ k.k. Warto zaznaczyć, że w wyroku wydanym w sprawie IV KKN 247/96 SN wskazał, że wypadek mniejszej wagi decydujący o przyjęciu uprzywilejowanej kwalifikacji prawnej jest znamieniem przestępstwa określonego w przepisie art. 210 § 1¹ k.k., a w takim ujęciu, podstawą do jego zastosowania, są ustalenia faktyczne dotyczące czynu sprawcy.

¹⁹⁹ Wyrok SN z 14 listopada 1997 r., V KKN 4/97, LEX nr 31933.

²⁰⁰ Zob. S. Zabłocki, Glosa do wyroku SN z dnia 14 listopada 1997 r., V KKN 4/97, OSP 1998, nr 9, poz. 152, <https://sip.lex.pl/#/publication/385891212/zablocki-stanislaw-glosa-do-wyroku-sn-z-dnia-14-listopada-1997-r-v-kkn-4-97?pit=2021-03-15> (dostęp online 30.08.2020).

wykracza poza nie. Wypadek mniejszej wagi jest nie tyle odmianą typu podstawowego przestępstwa, co wydzielonym z tego typu i zgeneralizowanym w innym przepisie zbiorem czynów, wyodrębnionym jedynie ze względu na ich mniejszą wagę. Tak też charakter tego różnicowania determinuje – dla możliwości przyjęcia wypadku mniejszej wagi – najpierw, konieczność poczynienia odpowiednich ustaleń prowadzących do stwierdzenia faktów, umożliwiających przeprowadzenie subsumpcji do zespołu znamion, a następnie dokonywanie ocen o charakterze ilościowym, pozwalających ustalić stopień naganności na skali wagi czynu.

Na kanwie rozpoznawanego stanu faktycznego Sąd Najwyższy stwierdził, że kwestionowanie prawidłowości tego drugiego etapu pracy sądu nie oznacza, że podstawę zarzutu może stanowić wyłącznie błąd w ustaleniach faktycznych, polegający na nieprawidłowej ocenie istnienia czy znaczenia okoliczności mających wpływ na możliwość przyjęcia wypadku mniejszej wagi. Sformułowanie zarzutu naruszenia prawa materialnego, polegającego na błędnym zastosowaniu lub niezastosowaniu przepisu prawnego wysławiającego normę określoną jako wypadek mniejszej wagi, możliwe jest zarówno wtedy, gdy powodem naruszenia prawa jest wyrażenie nieprawidłowego poglądu prawnego co do znamion typu przestępstwa, którego dotyczy ta norma, jak też wówczas, kiedy przyczyną tą jest nieuwzględnienie właściwych lub wzięcie pod uwagę niewłaściwych przesłanek oceny wagi danego czynu. Podważanie dokonanej przez sąd oceny wartości oraz znaczenia okoliczności prawidłowo przyjętych za jej podstawę możliwe jest wyłącznie w oparciu o zarzut błędu w ustaleniach faktycznych.

W rezultacie przeprowadzonych rozważań Sąd Najwyższy doszedł do przekonania co do trafności postawionego w kasacji prokuratora zarzutu, stwierdzając, że jest on zasadny. Pomimo występującej wśród przedstawicieli doktryny i judykatury niejedności poglądów co do okoliczności mających wpływ na ocenę przestępstwa jako wypadku mniejszej wagi, szerokie uznanie zdobył ten, zgodnie z którym to przesłanki dotyczące przedmiotowej i podmiotowej strony czynu, wyrażające zatem jego znamiona, z jednoczesnym uwzględnieniem istoty przestępstwa danego rodzaju, powinny decydować o tej ocenie. Rozstrzygający w przedmiotowej sprawie skład sądu, zapatrywanie to w pełni podzielił.

Równolegle Sąd Najwyższy uznał, że stanowisko, stosownie do którego właściwości i warunki osobiste sprawcy, jako okoliczności oddziałujące na wymiar kary, nie należą do elementów branych pod uwagę przy ocenie przestępstwa jako wypadku mniejszej wagi, jest zasadniczo niekontrowersyjne. Tymczasem przywołane przesłanki miały, jeżeli nie przesądzające, to jednak istotne znaczenie dla oceny przyjętej przez sąd odwoławczy w

zaskarżonym wyroku. Sąd II instancji, utrzymując w mocy wyrok zaskarżony apelacją, w której sformułowano zarzut powielony obecnie w kasacji prokuratora, przyjął, że sąd I instancji zasadnie miał na uwadze, sięgając do dobrodziejstwa związanego z zakwalifikowaniem czynu jako wypadku mniejszej wagi, okoliczności przemawiające na korzyść oskarżonego, takie jak jego młody wiek, dotychczasową niekaralność oraz niski stopień demoralizacji. Stwierdził jednocześnie, że apelacja nietrafnie, jako że jednostronnie, podkreślała wagę czynników w postaci wartości towaru oraz dużego zagrożenia przestępstwa dla sfery stosunków gospodarczych. W rezultacie doszło w istocie do nierozważenia zarzutu podniesionego w apelacji oraz bezrefleksyjnego zaakceptowania ustaleń wyroku sądu rejonowego.

W uzasadnieniu wyroku sądu I instancji wskazano wprost, że okoliczności przedmiotowe nie pozwalają na potraktowanie czynu oskarżonego jako wypadku mniejszej wagi. Równocześnie jednak podkreślono, że nie można było zastosować w analizowanej sprawie kwalifikacji przewidzianej dla typu podstawowego przestępstwa ze względu na przyjęcie takiej kwalifikacji w dwóch innych wyrokach, jakie zostały wydane wcześniej w odrębnych sprawach rozpatrywanych w tym sądzie wobec osób, które dopuściły się czynów przestępnych takiego samego rodzaju w stosunku do mienia sześciokrotnie wyższej wartości. Sprawcom wymierzono wówczas kary grzywny w wysokości równej minimum zagrożenia lub niewiele wyższe. Niezależnie zatem od wartości mienia w przedmiotowej sprawie i w oderwaniu od ustalenia, że stopień społecznego niebezpieczeństwa czynu oskarżonego jest znaczny, sąd rejonowy finalnie stanął na stanowisku, że sprawiedliwość uzasadniała łagodniejsze potraktowanie oskarżonego.

Jak podkreślił Sąd Najwyższy kryterium przyjęcia kwalifikacji czynu jako wypadku mniejszej wagi musi być dotycząca konkretnego czynu ocena jego wagi, będąca wynikiem rozważenia wyłącznie elementów istotnych dla jej dokonania. Sąd I instancji w analizowanej sprawie oceny tej dokonał natomiast w oparciu o okoliczności, które nie mogą w żadnym razie wpływać na treść wyroku (sąd karny wiąże bowiem jedynie prawomocne rozstrzygnięcia sądu kształtujące prawo albo stosunek prawny), co sąd II instancji błędnie zaakceptował. Nie budzi wątpliwości, że ustalenie przez piśmiennictwo czy orzecznictwo jakiejś normy lub progu upraszczającego ocenę przestępstwa jako wypadku mniejszej wagi jest trudne, jak nie niemożliwe. Oceny takie powinny być wynikiem poszanowania (a nie pomijania) jednolitych, a przy tym racjonalnych kryteriów. Oczywistym jest, że nie można do nich zaliczać okoliczności spoza rozstrzyganej sprawy, lekceważąc tym samym obowiązek

zachowania wymaganego obiektywizmu w dążeniu do ustalenia realnych, a nie wskazanych przez przypadek, granic pojęcia wypadku mniejszej wagi.

Omówienia wymaga również wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 3 grudnia 1998 r., w którym stwierdzono, że przy ocenie czynu pod kątem uznania go za wypadek mniejszej wagi należy brać pod uwagę nie tylko wartość pieniędzy będących przedmiotem czynności wykonawczych przestępstwa (w rozpatrywanej sprawie prób przekupienia urzędników państwowych), ale także okoliczności mające wpływ na stopień winy sprawcy²⁰¹. Nie stanowi wypadku mniejszej wagi próba przekupstwa policjanta w celu zwolnienia od zatrzymania (co nie bez znaczenia sumą pieniędzy odpowiadającą wielokrotności wynagrodzenia za pracę), jak również próba przekupienia urzędnika państwowego w ramach poważnego procederu polegającego na obrocie kradzionymi samochodami. Jednocześnie w wyroku tym podkreślono, że blokowanie działalności wymiaru sprawiedliwości z reguły nie jest zdarzeniem mniejszej wagi, bowiem ma on bardzo istotne znaczenie w funkcjonowaniu społeczeństwa, stąd też wina sprawcy podejmującego taką próbę jest zwykle oceniana jako znaczna.

Sąd Najwyższy nawiązywał w swoich orzeczeniach także do ujęcia przedmiotowego, jednakże niezwykle rzadko, łącząc ocenę wypadku mniejszej wagi nie tyle, co wyłącznie, ale częściej z przedmiotowymi elementami przestępstwa, nie odnosząc się w tym zakresie w sposób bezpośredni do jego strony przedmiotowej.

Tytułem przykładu w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 29 sierpnia 1978 r. podkreślono, że o zakwalifikowaniu czynu jako wypadku mniejszej wagi (traktowanego przez ten sąd jako uprzywilejowany typ przestępstwa – występki przewidziany w art. 199 § 2 k.k. ma być uprzywilejowaną postacią podstawowego przestępstwa określonego w art. 199 § 1 k.k.) decydować powinny przede wszystkim okoliczności związane z przedmiotem ochrony i stroną przedmiotową czynu (tj. głównie wysokość wyrządzonej w mieniu społecznym szkody), a także okoliczności popełnienia czynu, nie zaś te mające znaczenie dla wymiaru kary²⁰². Nie można przy tym pomijać tego, czy w dniu wyrokowania w dalszym ciągu istnieje szkoda w mieniu społecznym, czy też już została naprawiona. Dodatkowo wskazano, że przy ocenie zaistnienia wypadku mniejszej wagi nie można pomijać dyrektyw zawartych w art. 50 § 1 i 3 k.k., których to uwzględnienie z reguły prowadzić będzie do wniosku, że dokonanie

²⁰¹ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 3 grudnia 1998 r., II AKa 196/98, LEX nr 35281.

²⁰² Wyrok SN z dnia 29 sierpnia 1978 r., VI KRN 207/78. Podobnie wyrok SN z dnia 3 grudnia 1980 r., V KRN 338/80, LEX nr 17286.

kradzieży spenalizowanej w art. 199 k.k. w warunkach recydywy ograniczać będzie potraktowanie jej jako wypadku mniejszej wagi.

Z perspektywy autorki niniejszej dysertacji, jeżeli dany skład sędziowski stwierdza, że wypadek mniejszej wagi zachodzi wówczas, gdy przemawiają za tym zwłaszcza okoliczności związane z przedmiotem ochrony i stroną przedmiotową czynu, to pośrednio wskazuje, że na taką ocenę mają wpływ także inne okoliczności, choć w mniejszym zakresie. Uznawanie w takiej sytuacji, że opowiada się on za koncepcją przedmiotową narusza spójność tego stanowiska, które powinno wiązać ocenę wypadku mniejszej wagi, jak sama nazwa tego ujęcia wskazuje, wyłącznie z elementami przedmiotowymi przestępstwa i żadnymi innymi.

Z informacji przedstawionych w niniejszym rozdziale jednoznacznie wynika, że na gruncie Kodeksu karnego z 1932 r. wypadek mniejszej wagi, stwarzając sądowi możliwość jedynie fakultatywnego zastosowania dobrodziejstwa nadzwyczajnego złagodzenia kary, był instytucją sądowego wymiaru kary. W razie jego wystąpienia w danym stanie faktycznym, rozstrzygając o wymiarze kary, należało sięgnąć do odpowiednich przepisów części ogólnej wspomnianej kodyfikacji. W orzeczeniach Sądu Najwyższego i sądów powszechnych wydawanych w oparciu o przepisy Kodeksu karnego z 1932 r. zasadniczo zgodnie przyjmowano, że kwestię tego, co należy uznać za przypadek mniejszej wagi należy rozstrzygać według zasad ogólnych opisanych w art. 54 k.k. Odnosiły się one do okoliczności czynu (m.in. osoby pokrzywdzonego i grożącej lub wyrządzonej mu krzywdy) oraz oceny szeroko pojętych indywidualnych właściwości sprawcy, uwzględniając jednocześnie interes społeczny.

W uzasadnieniu projektu Kodeksu karnego z 1969 r. wypadki mniejszej wagi określano *expressis verbis* jako typy uprzywilejowane przestępstwa. Pomimo to zarówno w doktrynie, jak i judykaturze tamtego okresu istniał spór o interpretację pojęcia wypadku mniejszej wagi (ustalenie jego charakteru prawnego) oraz o okoliczności, które sąd powinien brać pod uwagę, badając czy ma do czynienia z wypadkiem mniejszej wagi. W przypadku pierwszego z nich zdecydowana większość przedstawicieli obu tych grup opowiadała się za tym, że wypadek mniejszej wagi jest uprzywilejowanym typem przestępstwa. Jedynie nieliczni wskazywali, że jest on instytucją sądowego wymiaru kary. Bardziej zaciekle charakter miał niewątpliwie drugi ze sporów – przez cały okres obowiązywania Kodeksu karnego z 1969 r. wahano się pomiędzy koncepcją węższą („mniejszą wagę” czynu wyznacza tylko jego społeczna szkodliwość), a szerszą, tzw. całościową (o „mniejszej wadze” czynu rozstrzygają wszystkie okoliczności rzutujące na wymiar kary). W orzecznictwie Sądu Najwyższego oraz sądów powszechnych wydawanym na kanwie Kodeksu karnego z 1969 r.

ujęcie całościowe wypadku mniejszej wagi przez dłuższy czas zdecydowanie przeważało – dopiero w ostatnich latach jego obowiązywania, stanowisko przedmiotowo-podmiotowo zaczęło w nich wyraźnie dominować.

ROZDZIAŁ III.

REGULACJA INSTYTUCJI WYPADKU MNIEJSZEJ WAGI W KODEKSIE KARNYM Z DNIA 6 CZERWCA 1997 R.

§ 1. Charakter prawny instytucji wypadku mniejszej wagi oraz okoliczności determinujące jej przyjęcie

W Kodeksie karnym z 1997 r.¹ pozostano przy sformułowaniu omawianej instytucji jako wypadku mniejszej wagi. W obecnie obowiązującym Kodeksie karnym, podobnie jak we wcześniejszych kodyfikacjach, nie zamieszczono ustawowej definicji wypadku mniejszej wagi. Spory o charakter prawny tej instytucji oraz o okoliczności, jakie należy brać pod uwagę przy ocenie jego występowania, które uwidoczniły się wraz z wejściem w życie Kodeksu karnego z 1969 r., odżyły również na gruncie Kodeksu karnego z 1997 r.

Można polemizować z K. Banasik co do tego, że spór o charakter prawny wypadku mniejszej wagi ma znaczenie wyłącznie dla teoretyków prawa karnego². Od jego rozstrzygnięcia zależy chociażby tak istotne w praktyce wymiaru sprawiedliwości zagadnienie, jak wybór podstawy odwoławczej z art. 438 k.p.k.³, czy też możliwość wniesienia nadzwyczajnego środka zaskarżenia⁴. Uznając, że wypadek mniejszej wagi jest uprzywilejowanym typem przestępstwa, należy go na płaszczyźnie kontroli odwoławczej przyporządkować do materii orzeczenia o winie – przy przyjęciu takiego założenia, jeżeli skarżący nie kwestionuje przyjętej przez sąd kwalifikacji prawnej, a jedynie wymierzoną sprawcy karę, można mówić o zaskarżeniu orzeczenia jedynie co do kary.

Mając na uwadze powyższe, konieczne jest przeanalizowanie stanowisk przedstawicieli doktryny w zakresie, przede wszystkim, przyjmowanego przez nich charakteru prawnego instytucji wypadku mniejszej wagi oraz okoliczności determinujących zakwalifikowanie danego czynu jako wypadku mniejszej wagi na gruncie Kodeksu karnego z 1997 r.

¹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz.U. Nr 88, poz. 553 ze zm.).

² K. Banasik, *Wypadek mniejszej wagi w prawie karnym*, Prokuratura i Prawo 2008, nr 3, s. 55.

³ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (Dz.U. Nr 89, poz. 555 ze zm.).

⁴ S. Steinborn, *Prawomocność części orzeczenia w procesie karnym*, Warszawa 2011, <https://sip.lex.pl/#/monograph/369229506/173937/steinborn-slawomir-prawomocnosc-czesci-orzeczenia-w-procesie-karnym?keyword=wagi&cm=URELATIONS> (dostęp online 14.10.2020).

To, czy wypadek mniejszej wagi stanowi uprzywilejowany typ przestępstwa, czy też jest instytucją sądowego wymiaru kary pozostaje w nauce prawa karnego sporne. Wydaje się, że wyjaśnienia zagadnienia natury wypadku mniejszej wagi należy poszukiwać w celu, dla którego powołano do życia tę instytucję⁵. Pomocne w tym zakresie może być zastanowienie się nad *ratio legis* wprowadzenia tej instytucji do polskiego porządku prawnego. W uzasadnieniach projektów Kodeksu karnego z 1969 r. i Kodeksu karnego z 1997 r. nie sprecyzowano celu, jakiemu miała służyć regulacja wypadku mniejszej wagi w ogólności – dopiero przy omówieniu niektórych przestępstw wskazano intencje ustawodawcy w tym zakresie. W uzasadnieniu projektu Kodeksu karnego z 1932 r. odwołano się natomiast do potrzeby stworzenia sędziemu instrumentu nadzwyczajnych ram indywidualizacji odpowiedzialności, umożliwiającemu mu złagodzenie kary⁶.

Przechodząc do szczegółowych rozważań nad charakterem prawnym wypadku mniejszej wagi, przyjmowanym w oparciu o uregulowania Kodeksu karnego z 1997 r., warto tytułem wstępu zaznaczyć, że w piśmiennictwie i judykaturze przeważać wydaje się stanowisko opowiadające się za tym, że wypadek mniejszej wagi za uprzywilejowany typ przestępstwa. Równocześnie reprezentowany jest inny pogląd, stosownie do którego wypadek mniejszej wagi należy traktować jako instytucję sądowego wymiaru kary. Niektórzy przedstawiciele doktryny oba te poglądy traktują jako wątpliwe, wskazując że wypadek mniejszej wagi jest odrębną instytucją prawa karnego (tak K. Tkaczyk-Rymanowska⁷, której stanowisko zostanie szczegółowo omówione w rozdziale IV. § 2 ust. 1 niniejszej rozprawy).

W pierwszej kolejności autorka niniejszej rozprawy przeanalizuje konstrukcję wypadku mniejszej wagi w kontekście uznania go za uprzywilejowany typ przestępstwa. Do jego zwolenników należy zaliczyć m.in.: R. Górala⁸, O. Górniok⁹, B. Michalskiego¹⁰, M. Surkonta¹¹, P. Palkę, M. Reut¹², T. Hajduka¹³, L. Gardockiego¹⁴, A. Marka¹⁵, M.

⁵ R. Zawłocki, *Wypadek mniejszej wagi – osobliwość wagi ciężkiej*, (w:) A. Michalska-Warias, I. Nowikowski, J. Piórkowska-Flieger (red.), *Teoretyczne i praktyczne problemy współczesnego prawa karnego. Księga Jubileuszowa dedykowana Profesorowi Tadeuszowi Bojarskiemu*, Lublin 2011, s. 355.

⁶ W. Makowski, *Uzasadnienie do rozdziału XXXVIII*, (w:) *Projekt Kodeksu karnego. Uzasadnienie części szczególnej*, t. V, z. 4, Sekcja Prawa Karnego Komisji Kodyfikacyjnej RP, Warszawa 1930, s. 219.

⁷ K. Tkaczyk-Rymanowska, *Kilka uwag na temat tzw. wypadku mniejszej wagi w ustawie z 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii*, WPP 2016, nr 4, s. 66.

⁸ R. Góral, *Kodeks karny. Praktyczny komentarz*, Warszawa 1998, s. 364.

⁹ O. Górniok, (w:) S. Hoc, O. Górniok, S.M. Przyjemski, *Kodeks karny. Komentarz*, t. III, Gdańsk 1999, s. 344.

¹⁰ B. Michalski, *Przestępstwa przeciwko mieniu*, Warszawa 1999, s. 81.

¹¹ M. Surkont, *Łapownictwo*, Sopot 1999, s. 64.

¹² P. Palka, M. Reut, *Korupcja w nowym kodeksie karnym*, Kraków 1999, s. 48–49; T. Hajduk, *Wypadki przestępstw mniejszej wagi (ze szczególnym uwzględnieniem kradzieży z włamaniem)*, Prokuratura i Prawo 2002, nr 5, s. 51 i 56–57.

¹³ T. Hajduk, Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 13 czerwca 2002 r., V KKN 544/00, Przegląd Sądowy 2005, nr 3, s. 99, <https://sip.lex.pl/#/publication/385922678/hajduk-tomasz-glosa-do-postanowienia->

Bojarskiego¹⁶, E.W. Pływaczewskiego¹⁷, R.A. Stefańskiego¹⁸, D. Muchę¹⁹, J. Potulskiego²⁰, M. Kulika²¹, E. Plebanek²², G. Łabudę²³, M. Mozgawę²⁴, E.M. Guzik-Makaruk²⁵, A. Michalską-Warias²⁶, J. Piórkowską-Flieger²⁷, Z. Siwika²⁸, J. Brzezińską²⁹, T. Oczkowskiego³⁰, I. Zgolińskiego³¹ i A. Ziółkowską³².

Przyjmując, że wypadek mniejszej wagi stanowi uprzywilejowany typ przestępstwa, pożądane jest, aby przeanalizować cechy charakterystyczne tego rodzaju typów przestępstw³³. W przypadku wypadku mniejszej wagi, traktowanego jako odrębny, uprzywilejowany typ przestępstw, ma miejsce zmiana relacji zachodzącej pomiędzy typem podstawowym i

sn-z-dnia-13-czerwca-2002-r-v-kkn-544-00?keyword=hajduk%20glosa&cm=SFIRST (dostęp online 5.11.2020).

¹⁴ L. Gardocki, *Prawo karne*, Warszawa 2003, s. 307.

¹⁵ A. Marek, *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. 2, Warszawa 2004, s. 496; A. Marek, A. Peczeniuk, (w:) A. Marek, E.W. Pływaczewski, A. Peczeniuk, *Kradzież i paserstwo mienia prywatnego*, Warszawa 1985, s. 73.

¹⁶ M. Bojarski, (w:) O. Górniok (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. 2, Warszawa 2006, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587561155/467063/gorniok-oktawia-red-kodeks-karny-komentarz-wyd-ii?cm=URELATIONS> (dostęp online 5.11.2020).

¹⁷ E.W. Pływaczewski, (w:) O. Górniok (red.), *Kodeks karny...*, s. 836.

¹⁸ R.A. Stefański, *Prawo karne materialne. Część ogólna*, Warszawa 2008, s. 96–97.

¹⁹ D. Mucha, *Przestępstwo paserstwa jako wypadek mniejszej wagi*, *Ius Novum* 2009, nr 4, s. 77 i 80.

²⁰ J. Potulski, *Typ uprzywilejowany korupcji urzędniczej – wypadek mniejszej wagi*, *Gdańskie Studia Prawnicze* 2010, nr 24, s. 383–384.

²¹ M. Kulik, (w:) M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Praktyczny komentarz*, Warszawa 2010, s. 477, 481 i 576.

²² E. Plebanek, *Wypadek mniejszej wagi – kilka uwag w sporze o charakter instytucji i jego praktyczne konsekwencje*, *Cz.PKiNP* 2011, nr 5, s. 84.

²³ G. Łabuda, (w:) J. Giezek (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, Warszawa 2014, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587371039/168479/giezek-jacek-red-kodeks-karny-czesc-szczegolna-komentarz?cm=URELATIONS> (dostęp online 5.11.2020).

²⁴ M. Mozgawa, (w:) M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. 7, Warszawa 2015, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587231331/487002/mozgawa-marek-red-kodeks-karny-komentarz-wyd-vii?cm=URELATIONS> (dostęp online 5.11.2020).

²⁵ E.M. Guzik-Makaruk, E.W. Pływaczewski, (w:) M. Filar (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. 5, Warszawa 2016, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587611280/503540/filar-marian-red-kodeks-karny-komentarz-wyd-v?cm=URELATIONS> (dostęp online 5.11.2020).

²⁶ A. Michalska-Warias, (w:) T. Bojarski (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. 7, Warszawa 2016, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587634586/489570/bojarski-tadeusz-red-kodeks-karny-komentarz-wyd-vii?pit=2020-11-10&cm=URELATIONS> (dostęp online 5.11.2020).

²⁷ J. Piórkowska-Flieger, (w:) T. Bojarski (red.), *Kodeks karny...*, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587634737/489736/bojarski-tadeusz-red-kodeks-karny-komentarz-wyd-vii?cm=URELATIONS> (dostęp online 5.11.2020).

²⁸ Z. Siwik, (w:) M. Filar (red.), *Kodeks karny...*, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587611316/503575/filar-marian-red-kodeks-karny-komentarz-wyd-v?cm=URELATIONS> (dostęp online 5.11.2020).

²⁹ J. Brzezińska, *Kilka uwag o „wypadku mniejszej wagi”*, *Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego*, t. XXXI, Wrocław 2014, s. 37.

³⁰ T. Oczkowski, (w:) V. Konarska-Wrzosek (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. 3, Warszawa 2020, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587715988/630873/konarska-wrzosek-violetta-red-kodeks-karny-komentarz-wyd-iii?cm=URELATIONS> (dostęp online 5.11.2020).

³¹ I. Zgoliński, (w:) V. Konarska-Wrzosek (red.), *op. cit.*, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587715971/630856/konarska-wrzosek-violetta-red-kodeks-karny-komentarz-wyd-iii?cm=URELATIONS> (dostęp online 5.11.2020).

³² A. Ziółkowska, (w:) V. Konarska-Wrzosek (red.), *op. cit.*, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587716029/630915/konarska-wrzosek-violetta-red-kodeks-karny-komentarz-wyd-iii?cm=URELATIONS> (dostęp online 5.11.2020).

³³ J. Brzezińska, *op. cit.*, s. 37.

zmodyfikowanym. Widoczna jest ona w zastosowaniu zgeneralizowanego wzorca modyfikującego w postaci pojęcia wypadku mniejszej wagi. Termin ten jest nieprecyzyjny – jego interpretację ustawodawca pozostawił piśmiennictwu i orzecznictwu³⁴.

Zbadanie charakteru prawnego instytucji wypadku mniejszej wagi wymaga odniesienia się do kwantyfikatora społecznej szkodliwości czynu³⁵. Zauważyć należy, że istota wypadku mniejszej wagi, jako typu uprzywilejowanego przestępstwa, nie skupia się wokół określonego znamienia, czy też określonych znamion, które powodują, że dochodzi do zmniejszenia stopnia społecznej szkodliwości czynu, ale sprowadza się do oceny tego stopnia *in concreto*³⁶. Zaznaczenia wymaga, że stopień społecznej szkodliwości pozostaje immanentną cechą czynu zabronionego. W oparciu o jego ocenę możliwe jest odróżnienie czynów drobnych od czynów poważnych oraz zakwalifikowanie jako przestępstwo tylko takich, które rzeczywiście wyrządzają szkodę określonym dobrom jednostki albo dobru całego społeczeństwa.

Społeczna szkodliwość czynu poddaje się stopniowaniu – zasadniczo wyróżnia się w tym zakresie następujące jej stopnie: znikoma, nieznaczna, wysoka, szczególnie wysoka³⁷. W piśmiennictwie natężenie społecznej szkodliwości wypadku mniejszej wagi umiejscawiane jest z reguły powyżej stopnia znikomego³⁸, co wynika bezpośrednio z regulacji ustawowej, wskazującej, że nie stanowi przestępstwa czyn zabroniony, jeżeli jego społeczna szkodliwość jest znikoma (art. 1 § 2 k.k.). Równocześnie – mając na uwadze strukturę czynu, stanowiącego wypadek mniejszej wagi, którą określa się jako degresywną – zakłada się, że obniżenia stopnia społecznej szkodliwości czynu względem tego, jaki występuje w typie podstawowym przestępstwa powinno się dokonywać przy ocenie społecznej szkodliwości³⁹. Warto zatem zastanowić się, biorąc przy tym pod rozwagę przyjęte w Kodeksie karnym sformułowania określające stopień społecznej szkodliwości czynu (w art. 59 k.k. oraz art. 66 § 1 k.k. ustawodawca posłużył się kwantyfikatorem „nieznaczny”, zaś w art. 94 § 1 k.k. użył terminu „znaczny”), które spośród nich właściwiej opisywałoby element karygodności przy przestępstwie wypadku mniejszej wagi⁴⁰.

³⁴ D. Mucha, *op. cit.*, s. 78.

³⁵ Zob. M. Derlatka, *Społeczna szkodliwość a definicja przestępstwa*, Prokuratura i Prawo 2006, nr 6, s. 123–124.

³⁶ K. Buchała, Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 9 października 1996 r., V KKN 79/96, Państwo i Prawo 1997, z. 9, s. 111.

³⁷ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 13 stycznia 2005 r., II AKa 455/04, LEX nr 147203.

³⁸ Zob. wyrok SN z dnia 17 stycznia 2017 r., WA 17/16, LEX nr 2200605.

³⁹ Zob. R. Zawłocki, *Pojęcie i funkcje społecznej szkodliwości czynu w prawie karnym*, Warszawa 2007, s. 314.

⁴⁰ T. Kaczmarek, *O elementach wyznaczających treść społecznej szkodliwości czynu zabronionego i jej stopień (ekspozycja problemów spornych)*, (w:) A. Michalska-Warias, I. Nowikowski, J. Piórkowska-Flieger (red.),

Często przyjmuje się, że potraktowanie wypadku mniejszej wagi jako uprzywilejowany typ przestępstwa, wskazuje na to, że cechuje go nieznaczny stopień społecznej szkodliwości⁴¹. Trzeba jednak zauważyć, że w nauce prawa karnego określenie nieznaczny stopień społecznej szkodliwości jest interpretowane w sposób bardzo niejednolity, z uwagi na nieostrość tego pojęcia. Niektórzy przedstawiciele doktryny opowiadają się za tym, że jest to stopień niższy niż znaczny⁴², a zatem może występować jako stopień średni, czy też przeciętny. Są też tacy, którzy utożsamiają ze sobą pojęcia braku znaczości oraz nieznaczności⁴³. Do jednych z bardziej skomplikowanych zagadnień w prawie karnym należy opracowanie metody, która umożliwi uzyskanie porównywalnych wyników stopniowania społecznej szkodliwości czynu przy pomocy zobiektywizowanych wskaźników wyznaczających jej zakres w sposób w pełni weryfikowalny, która wyłączy albo chociaż ograniczy arbitralność i subiektywizm przy dokonywaniu takiej oceny⁴⁴.

Kluczowe znaczenie, w ocenie przedstawicieli stanowiska przedmiotowo-podmiotowego, dla przyjęcia, że wypadek mniejszej wagi jest uprzywilejowanym typem przestępstwa ma niewątpliwie wyposażenie go w samodzielne zagrożenia karne – odrębną sankcję, znacznie łagodniejszą aniżeli ta przewidziana dla typu podstawowego⁴⁵. Stosowanie tej instytucji lokuje się zatem w obszarze prawnej kwalifikacji czynu. Istnieje w tym zakresie jeden wyjątek – art. 310 § 3 k.k. stanowi podstawę nadzwyczajnego złagodzenia kary dla dwóch typów przestępstw uregulowanych w § 1 i 2 tego przepisu. Reprezentanci potraktowania wypadku mniejszej wagi jako typu uprzywilejowanego przestępstwa zasadniczo zgodnie wskazują, że skoro ustawodawca nakazuje sądowi w przypadku przestępstwa stypizowanego w art. 310 k.k. zastosowanie nadzwyczajnego złagodzenia kary, to – chcąc być konsekwentnym – należy przyjąć, że nie jest to typ uprzywilejowany, lecz okoliczność rzutująca na wymiar kary⁴⁶. Jednocześnie zaznaczają oni, że gdyby omawiana instytucja miała pozostawać dyrektywą wymiaru kary, to umieszczono by ją w części ogólnej Kodeksu karnego⁴⁷.

Teoretyczne i praktyczne problemy współczesnego prawa karnego. Księga Jubileuszowa dedykowana Profesorowi Tadeuszowi Bojarskiemu, Lublin 2011, s. 63–64.

⁴¹ J. Brzezińska, *op. cit.*, s. 44.

⁴² B. Kunicka-Michalska, G. Rejman, (w:) G. Rejman (red.), *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, Warszawa 1999, s. 1061.

⁴³ A. Marek, *Warunkowe umorzenie postępowania karnego*, Warszawa 1973, s. 104; J. Wojciechowski, *Kodeks karny. Komentarz. Orzecznictwo*, Warszawa 2002, s. 159.

⁴⁴ J. Giezek, (w:) J. Giezek (red.), *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, Warszawa 2007, s. 698–699.

⁴⁵ R.A. Stefański, *Prawo karne...*, s. 96–97.

⁴⁶ S. Steinborn, *op. cit.*, <https://sip.lex.pl/#/monograph/369229506/173937/steinborn-slawomir-prawomocnosc-czesci-orzeczenia-w-procesie-karnym?keyword=wagi&cm=URELATIONS> (dostęp online 10.11.2020).

⁴⁷ K. Banasik, *Typ uprzywilejowany czynu zabronionego*, Prokuratura i Prawo 2013, nr 9, s. 47–48.

Zwolennicy ujęcia wypadku mniejszej wagi jako instytucji sądowego wymiaru kary twierdzą, że o typie uprzywilejowanym w odniesieniu do typu podstawowego można mówić jedynie wtedy, gdy te typy o zbliżonej do siebie strukturze różnią się znamieniem, które prowadzi do niższej sankcji niż ta przewidziana w typie podstawowym. Innymi słowy, typ uprzywilejowany tworzą znamiona typu podstawowego, a ponadto jeszcze dodatkowe znamię odróżniające typ podstawowy od uprzywilejowanego, będące powodem dla przyjęcia łagodniejszego zagrożenia karnego. W ich ocenie roli takiego znamienia nie spełnia wypadek mniejszej wagi, bowiem obejmuje identyczny zespół znamion, jak podstawowa postać przestępstwa – o jego zaistnieniu decyduje wiele różnych elementów, których nie można nazwać znamionami czynu, zaś bez wystąpienia dodatkowego znamienia o charakterze uprzywilejującym, nie można mówić o uprzywilejowanym typie przestępstwa⁴⁸. Przepisy prawne, w których uregulowano analizowaną instytucję przewidują jedynie łagodniejsze ustawowe zagrożenie karą w sytuacjach, kiedy całościowa ocena zachowania się sprawcy wyczerpującego znamiona określone w innej jednostce redakcyjnej przepisu statuującej typ podstawowy przestępstwa (niekiedy również uprzywilejowany albo kwalifikowany) pozwoli je uznać za wypadek mniejszej wagi. Do przedstawicieli tego stanowiska należą m.in.: A. Zoll⁴⁹, Z. Cwiąkowski⁵⁰, M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas⁵¹, A. Barczak-Oplustil⁵², K. Banasik⁵³, P. Lewczyk⁵⁴, W. Marcinkowski⁵⁵, S. Hoc⁵⁶ oraz J. Majewski⁵⁷.

⁴⁸ K. Banasik, *Wypadek mniejszej...*, s. 54–55.

⁴⁹ A. Zoll, (w:) A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 117–277 k.k.*, t. II, Kraków 1999, s. 758–759.

⁵⁰ Z. Cwiąkowski, (w:) A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 117–277 k.k.*, t. II, Kraków 1999, s. 197.

⁵¹ M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, (w:) A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 278–363 k.k.*, t. III, Kraków 2006, s. 199; P. Kardas, (w:) A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 278–363 k.k.*, t. III, wyd. 4, Warszawa 2016, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587225549/495348/zoll-andrzej-red-kodeks-karny-czesc-szczegolna-tom-iii-komentarz-do-art-278-363-k-k-wyd-iv?cm=URELATIONS> (dostęp online 10.11.2020).

⁵² A. Barczak-Oplustil, (w:) A. Zoll (red.) *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 117–277 k.k.*, t. II, Kraków 2006, s. 962.

⁵³ K. Banasik, *Wypadek mniejszej...*, s. 54–55.

⁵⁴ P. Lewczyk, *Wypadek mniejszej wagi w polskim kodeksie karnym (uwagi de lege lata i postulaty de lege ferenda)*, Prokuratura i Prawo 2008, nr 7–8, s. 34.

⁵⁵ W. Marcinkowski, *Kodeks karny. Część wojskowa. Komentarz*, Warszawa 2011, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587294068/91508/marcinkowski-wojciech-kodeks-karny-czesc-wojskowa-komentarz?cm=URELATIONS> (dostęp online 15.11.2020); <https://sip.lex.pl/#/commentary/587294087/91527/marcinkowski-wojciech-kodeks-karny-czesc-wojskowa-komentarz?cm=URELATIONS> (dostęp online 10.11.2020).

⁵⁶ S. Hoc, (w:) M. Filar (red.), *Kodeks karny...*, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587611350/503609/filar-marian-red-kodeks-karny-komentarz-wyd-v?cm=URELATIONS> (dostęp online 10.11.2020).

⁵⁷ J. Majewski, (w:) A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 278–363 k.k.*, t. III, wyd. 4, Warszawa 2016, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587225602/495398/zoll-andrzej-red-kodeks-karny-czesc-szczegolna-tom-iii-komentarz-do-art-278-363-k-k-wyd-iv?cm=URELATIONS> (dostęp online 10.11.2020).

Stosownie do zapatrywania wyrażonego przez A. Zolla przepis prawny regulujący wypadek mniejszej wagi odnosi się tylko do znamion opisanych w typie podstawowym przestępstwa. Jednocześnie, zdaniem wspomnianego autora, ustalenie wystąpienia wypadku mniejszej wagi może nastąpić jedynie *in concreto*, nie jest bowiem możliwe wskazanie znamion tego typu *in abstracto*⁵⁸. Oceny powyższego dokonuje każdorazowo sąd orzekający w danej sprawie⁵⁹.

Wielu zwolenników poglądów K. Buchały traktowaniu wypadku mniejszej wagi jako uprzywilejowanego typu przestępstwa zarzuca kolizyjność z zasadą *nullum crimen sine lege* – postulat określoności prawa karnego wymaga, aby typ przestępstwa oraz jego znamiona nie budziły żadnych wątpliwości. Zgodnie z gwarancyjną funkcją prawa karnego czyn nie może podlegać ukaraniu, jeżeli wcześniej nie został opisany w ustawie jako zabroniony⁶⁰. Zasada *nullum crimen sine lege* uściślana jest trzema postulatami: *scripta* – typizacji jedynie drogą ustawową, *certa* – maksymalizacji określoności opisu czynu zabronionego oraz *stricta* – zakazu dokonywania wykładni rozszerzającej oraz stosowania analogii⁶¹. W odniesieniu do zasady *nullum crimen sine lege* należy zaznaczyć, że w ustawie powinny być wskazane wszystkie te elementy, których realizacja skutkować będzie odpowiedzialnością karną – chodzi o kryterium dostatecznej określoności, jak też precyzji opisu czynu zabronionego. Powyższe dotyczy zarówno typów podstawowych, jak też zmodyfikowanych przestępstwa, jako że również ich znamiona kształtują zakres odpowiedzialności sprawcy. Zdaniem K. Banasik⁶² i P. Lewczyka⁶³ założenie, jakoby typ uprzywilejowany przestępstwa nie musiał być w pełni opisany kłóci się z zasadą *nullum crimen sine lege*. Jak stwierdził P. Lewczyk okoliczność, że ustawodawca przewidział przy wypadku mniejszej wagi inną sankcję nie może uzasadniać traktowania tej instytucji jako typu uprzywilejowanego, jako że typ podstawowy od typu uprzywilejowanego odróżniałby wtedy wyłącznie stopień społecznej szkodliwości czynu⁶⁴. Inaczej w tym zakresie wypowiada się natomiast A. Barczak-Oplustil,

⁵⁸ A. Zoll, (w:) A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 117–277 k.k.*, t. II, Kraków 1999, s. 758–759.

⁵⁹ K. Doroszewska, *Znaczenie klauzuli „wypadku mniejszej wagi” w polskim prawie karnym*, Zeszyt Studencki Kół Naukowych Wydziału Prawa i Administracji UAM 2016, nr 6, s. 111.

⁶⁰ R. Dębski, *Wymóg ustawowej określoności czynu*, (w:) R. Dębski (red.), *System prawa karnego, Nauka o przestępstwie. Zasady odpowiedzialności*, t. III, Warszawa 2013, s. 355.

⁶¹ R. Dębski, *Uwagi o konstytucyjnym ujęciu zasady „nullum crimen sine lege”*, Państwo i Prawo 1992, z. 5, s. 92.

⁶² K. Banasik, *Wypadek mniejszej...*, s. 54–55.

⁶³ P. Lewczyk, *op. cit.*, s. 31.

⁶⁴ P. Lewczyk, Głosa do wyroku SN z dnia 26 listopada 2008 r., II KK 79/08, OSP 2010, nr 3, s. 34.

wskazując, że użycie w opisie znamion typu czynu zabronionego sformułowania niejednoznacznego i ocennego nie powoduje automatycznie naruszenia tej zasady⁶⁵.

Chociaż zwolennicy tezy, że wypadek mniejszej wagi jest instytucją sądowego wymiaru kary należą do mniejszości, to jednak trudno nie przyznać im racji co do tego, że brak opisanie znamienia uprzywilejowanego w precyzyjny, konkretny sposób powoduje pewną nieokreśloność czynu. Czy jest ona jednak całkowicie nie do pogodzenia z zasadą *nullum crimen sine lege*?

Zdaniem autorki niniejszej dysertacji konstrukcja wypadku mniejszej wagi nie stoi w sprzeczności z zasadą *nullum crimen sine lege*. Po pierwsze, zdarza się, że w opisie niektórych przestępstw ustawodawca świadomie korzysta ze znamion ocennych (np. art. 148 § 2 pkt 3 k.k. – znamię motywacji zasługującej na szczególne potępienie, art. 189 § 3 k.k. – szczególne udręczenie ofiary pozbawienia wolności). Jednocześnie jednak trzeba wziąć pod uwagę, że kryteria, jakie należy uwzględnić przy ocenie stopnia społecznej szkodliwości czynu zostały uregulowane ustawowo w art. 115 § 2 k.k. W zależności od tego, która koncepcja dotycząca okoliczności mających wpływ na przyjęcie wypadku mniejszej wagi będzie stanowiła punkt wyjścia, treść art. 115 § 2 k.k. będzie pozostawała albo jedyną dyrektywę interpretacyjną (stanowisko przedmiotowo-podmiotowe), albo częściową, uzupełnioną pozostałymi przesłankami sprecyzowanymi w art. 53 k.k. (stanowisko całościowe). Po drugie, przywołana zasada prawa karnego ma na celu działanie na korzyść sprawcy. Mając na względzie, że wypadek mniejszej wagi każdorazowo łączy się z niższym ustawowym zagrożeniem karą, należy uznać, że zastosowanie tej instytucji nie może zaszkodzić sprawcy. Po trzecie, zasada *nullum crimen sine lege* wskazuje, że odpowiedzialności karnej podlega wyłącznie sprawca czynu zabronionego przez ustawę (art. 1 § 1 k.k.) – nie oznacza to równocześnie, że ustawa będzie zawierała opis wszystkich możliwych zachowań, które realizują znamiona tego czynu⁶⁶. Nie należy zrównywać pojęcia „czynu”, jakim posłużył się ustawodawca w art. 1 § 1 k.k. z wymogiem stworzenia wyczerpującego ustawowego katalogu zachowań opisujących poszczególne czynności czasownikowe realizujące znamiona danych typów czynów zabronionych. Podkreślić w tym miejscu należy, że zrealizowanie postulatów wynikających z zasady *nullum crimen sine lege*

⁶⁵ A. Barczak-Oplustil, *Obowiązywanie zasady nullum crimen sine lege. Wybrane problemy*, Cz.PKiNP 2013, nr 3, s. 6.

⁶⁶ Zob. postanowienie SN z dnia 29 lipca 2009 r., I KZP 8/09, LEX nr 508942.

w sposób pełny wydaje się wręcz niemożliwe⁶⁷. Wiąże się to ze specyfiką języka prawnego, którego podstawą jest język naturalny, który charakteryzuje występowanie zwrotów niedookreślonych, nieostrych i wieloznacznych⁶⁸.

Przeciwno postrzeganiu wypadku mniejszej wagi jako uprzywilejowanego typu przestępstwa zasadniczo opowiadają się M. Dąbrowska-Kardas oraz P. Kardas. Ich zdaniem w Kodeksie karnym dokonano rozwarstwienia karalności poprzez umieszczenie obok zasad odpowiedzialności za zrealizowanie znamion typu podstawowego określonego przestępstwa wypadu mniejszej wagi jako podstawy łagodniejszego wymiaru kary⁶⁹. Jak wskazał P. Kardas w komentarzu do art. 296a k.k. przepis regulujący wypadek mniejszej wagi opisuje konsekwencje popełnienia danego czynu na płaszczyźnie wymiaru kary, stanowiąc szczególną przesłankę łagodniejszego wymiaru kary⁷⁰. Ustawodawca w odniesieniu do wypadku mniejszej wagi określa w sposób sztywny, podobnie jak czyni to podczas procesu typizacji, nową górną i dolną granicę ustawowego zagrożenia karą, często przewidując kary alternatywne, których brak w typie przestępstwa, do którego zrelacjonowany jest wypadek mniejszej wagi. W ocenie P. Kardasa, patrząc od strony technicznolegislacyjnej, wypadek mniejszej wagi wykazuje pewne podobieństwo na płaszczyźnie ustawowego zagrożenia karą względem konstrukcji typów zmodyfikowanych. Jednakowoż ze względu na sposób ujęcia przesłanek determinujących przyjęcie wypadku mniejszej wagi – brak wprowadzenia do opisu typu czynu zabronionego nowych elementów znamion, niezawartych w typie, do którego odnosi się wypadek mniejszej wagi, powodujących obniżenie zawartości bezprawia zachowania odznaczającego się tymi dodatkowymi znamionami – nie sposób uznać wypadku mniejszej wagi za uprzywilejowany typ przestępstwa.

Powyżej wskazano, że M. Dąbrowska-Kardas oraz P. Kardas traktują wypadek mniejszej wagi jako instytucję sądowego wymiaru kary, jednakże należy mieć na względzie, że w tym samym opracowaniu, na które powołano się bezpośrednio wcześniej stwierdzali oni niekiedy, iż wypadek mniejszej wagi jest jednak uprzywilejowanym typem przestępstwa –

⁶⁷ L. Gardocki, *Zasada nullum crimen sine lege certa we współczesnym polskim prawie karnym*, (w:) A. Dębiński, M. Gałązka, R.G. Hałas, K. Wiak (red.), *Hominum causa omne ius constitutum est. Księga jubileuszowa ku czci Profesora Alicji Grześkowiak*, Lublin 2006, s. 71.

⁶⁸ M. Dąbrowska-Kardas, *Analiza dyrektywalna przepisów części ogólnej kodeksu karnego*, Warszawa 2012, s. 29–30.

⁶⁹ Zob. M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, (w:) A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 278–363 k.k.*, t. III, wyd. 2, Kraków 2006, s. 199; M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, (w:) A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 278–363 k.k.*, t. III, wyd. 4, Warszawa 2016, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587225535/495334/zoll-andrzej-red-kodeks-karny-czesc-szczegolna-tom-iii-komentarz-do-art-278-363-k-k-wyd-iv?cm=URELATIONS> (dostęp online 15.11.2020).

⁷⁰ P. Kardas, (w:) A. Zoll (red.), *Kodeks karny...*, Warszawa 2016, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587225549/495348/zoll-andrzej-red-kodeks-karny-czesc-szczegolna-tom-iii-komentarz-do-art-278-363-k-k-wyd-iv?cm=URELATIONS> (dostęp online 15.11.2020).

m.in. przy omówieniu art. 278 k.k.⁷¹, art. 361 k.k.⁷², art. 362 k.k.⁷³ Warto w tym miejscu zaznaczyć, że już kilka lat wcześniej ci sami autorzy opowiadali się raz za traktowaniem wypadku mniejszej wagi jako uprzywilejowanego typu przestępstwa⁷⁴, innym zaś razem jako przesłanki łagodniejszego wymiaru kary⁷⁵.

Co interesujące, zwolennicy traktowania wypadku mniejszej wagi jako instytucji sądowego wymiaru kary opowiadają się zasadniczo za ujęciem przedmiotowo-podmiotowym⁷⁶. Twierdzą oni, że przy ocenie, czy zachodzi wypadek mniejszej wagi, powinno uwzględniać się jedynie przedmiotowe i podmiotowe znamiona czynu, z wyłączeniem okoliczności leżących poza czynem (np. osobowości sprawcy, jego sposobu życia przed popełnieniem przestępstwa oraz zachowania się po jego popełnieniu, czy też uprzedniej karalności), mają one bowiem wpływ na wymiar kary. Powyższe nakazuje przyjąć jednak, że ich stanowisko przestaje być spójne i konsekwentne. Jego przyjęcie skutkuje powstaniem paradoksalnej sytuacji, w której przy stosowaniu instytucji powiązanej z wymiarem kary *de facto* nie są uwzględniane dyrektywy sądowego wymiaru kary.

Sformułowanie „wypadek mniejszej wagi” ma bez wątpienia ocenny charakter, co sprawiać może kłopoty z wyznaczeniem jego zakresu treściowego. Ustawodawca wskazał na wagę „wypadku”, nie zaś „czynu zabronionego”, czy też „przestępstwa”. Problematiczną kwestią jest wskazanie przesłanek oceny wpływających na przyjęcie w danej sprawie wypadku mniejszej wagi. Niektórzy przyjmują w tym zakresie możliwość zastosowania także okoliczności pozaustawowych, wykluczając społeczną szkodliwość czynu jako jedyny właściwy wyznacznik oceny wypadku mniejszej wagi⁷⁷.

⁷¹ M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, (w:) A. Zoll (red.), *Kodeks karny...*, Warszawa 2016, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587225529/495328/zoll-andrzej-red-kodeks-karny-czesc-szczegolna-tom-iii-komentarz-do-art-278-363-k-k-wyd-iv?cm=URELATIONS> (dostęp online 15.11.2020).

⁷² Por. P. Kardas, (w:) A. Zoll (red.), *Kodeks karny...*, Warszawa 2016, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587225630/495422/zoll-andrzej-red-kodeks-karny-czesc-szczegolna-tom-iii-komentarz-do-art-278-363-k-k-wyd-iv?cm=URELATIONS> (dostęp online 15.11.2020).

⁷³ *Ibidem*, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587225631/495423/zoll-andrzej-red-kodeks-karny-czesc-szczegolna-tom-iii-komentarz-do-art-278-363-k-k-wyd-iv?cm=URELATIONS> (dostęp online 15.11.2020).

⁷⁴ M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, *Przestępstwa przeciwko mieniu*, (w:) Nowa kodyfikacja karna. Kodeks karny. Krótkie komentarze, Warszawa 1997, z. 21, s. 145; P. Kardas, (w:) A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 278–363 k.k.*, t. III, Kraków 1999, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587285711/83151/zoll-andrzej-red-kodeks-karny-czesc-szczegolna-komentarz-do-art-117-363-tom-ii-i-iii?cm=URELATIONS> (dostęp online 15.11.2020).

⁷⁵ M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, (w:) A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 278–363 k.k.*, t. III, Kraków 1999, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587285634/83074/zoll-andrzej-red-kodeks-karny-czesc-szczegolna-komentarz-do-art-117-363-tom-ii-i-iii?cm=URELATIONS> (dostęp online 15.11.2020).

⁷⁶ Tak m.in.: A. Zoll, (w:) A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 117–277 k.k.*, t. II, Kraków 1999, s. 759; K. Banasik, *Wypadek mniejszej...*, s. 58; P. Lewczyk, *op. cit.*, s. 32.

⁷⁷ R. Zawłocki, *Wypadek mniejszej...*, s. 355.

Na przestrzeni obowiązywania obecnej oraz wcześniejszych kodyfikacji prawa karnego w doktrynie wyodrębniono kilka różnych koncepcji określających zakres elementów, których występowanie uzasadniać ma ocenę konkretnego czynu zabronionego jako wypadku mniejszej wagi. Prezentowane na przestrzeni lat poglądy charakteryzują się różnorodnością zapatrywań, jednakże można na ich tle wyróżnić trzy podstawowe stanowiska: całościowe, przedmiotowo-podmiotowe oraz przedmiotowe.

Pierwsza z koncepcji, zwana całościową, zrównuje zakres elementów mających wpływ na przyjęcie wypadku mniejszej wagi z zakresem wszystkich okoliczności rzutujących na wymiar kary⁷⁸. Do jej przedstawicieli należą m.in. M. Bojarski⁷⁹, A. Kamiński⁸⁰ oraz A. Marek⁸¹, S. Hoc⁸².

Zdaniem M. Bojarskiego dotychczasowy dorobek doktryny i orzecznictwa Sądu Najwyższego nakazuje przyjąć, że najpełniejszą akceptację zyskało ujęcie podmiotowo-przedmiotowe przy jednoczesnym wzięciu pod uwagę, dodatkowo, wszystkich okoliczności uwzględnianych przy wymiarze kary. Dla oceny czynu pod kątem uznania go za wypadek mniejszej wagi, poza np. wielkością szkody, doniosłe znaczenie mają takie okoliczności, jak sposób działania sprawcy, okoliczności, w jakich popełnił on czyn zabroniony, jak też jego osobowość⁸³. A. Kamiński, odnosząc się do instytucji wypadku mniejszej wagi, odsyła do uwag dotyczących art. 115 § 2 k.k., a nadto art. 53 § 1 i 2 k.k.⁸⁴ Natomiast A. Marek⁸⁵ oraz S. Hoc⁸⁶ uważają, że na potraktowanie konkretnego czynu jako wypadku mniejszej wagi wpływa wiele innych okoliczności, wykraczających poza sam czyn (np. niedojrzałość sprawcy wiążąca się z jego młodym wiekiem, jego motywacja, trudna sytuacja rodzinna, czy też negatywne oddziaływanie innych osób).

⁷⁸ A. Marek, *Prawo karne w pytaniach i odpowiedziach*, Toruń 1998, s. 99.

⁷⁹ M. Bojarski, (w:) O. Górniok (red.), *Kodeks karny...*, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587561155/467063/gorniok-oktawia-red-kodeks-karny-komentarz-wyd-ii?cm=URELATIONS> (dostęp online 17.11.2020).

⁸⁰ A. Kamiński, (w:) O. Górniok (red.), *Kodeks karny...*, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587561195/467104/gorniok-oktawia-red-kodeks-karny-komentarz-wyd-ii?cm=URELATIONS> (dostęp online 17.11.2020).

⁸¹ A. Marek, (w:) *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. 5, Warszawa 2010, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587269896/60041/marek-andrzej-kodeks-karny-komentarz-wyd-v?cm=URELATIONS> (dostęp online 17.11.2020).

⁸² S. Hoc, (w:) M. Filar (red.), *Kodeks karny...*, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587611350/503609/filar-marian-red-kodeks-karny-komentarz-wyd-v?cm=URELATIONS> (dostęp online 17.11.2020).

⁸³ M. Bojarski, (w:) O. Górniok (red.), *Kodeks karny...*, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587561155/467063/gorniok-oktawia-red-kodeks-karny-komentarz-wyd-ii?cm=URELATIONS> (dostęp online 17.11.2020).

⁸⁴ A. Kamiński, (w:) O. Górniok (red.), *Kodeks karny...*, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587561195/467104/gorniok-oktawia-red-kodeks-karny-komentarz-wyd-ii?cm=URELATIONS> (dostęp online 17.11.2020).

⁸⁵ A. Marek, (w:) *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. 5, Warszawa 2010, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587269896/60041/marek-andrzej-kodeks-karny-komentarz-wyd-v?cm=URELATIONS> (dostęp online 17.11.2020).

⁸⁶ S. Hoc, (w:) M. Filar (red.), *Kodeks karny...*, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587611350/503609/filar-marian-red-kodeks-karny-komentarz-wyd-v?cm=URELATIONS> (dostęp online 17.11.2020).

Zwolennikom ujęcia całościowego zarzucano przede wszystkim to, że prowadzi ono do dwukrotnego uwzględniania tych samych okoliczności łagodzących. Jeśli bowiem o przyjęciu wypadku mniejszej wagi rozstrzygać miałyby wszystkie te okoliczności, które są brane pod uwagę przy wymierzaniu sprawcy kary, to odwoływano by się do nich podwójnie – najpierw przy kwalifikacji danego czynu jako wypadku mniejszej wagi, a następnie przy wymiarze kary⁸⁷.

Stanowisko całościowe zostało poddane krytyce zwłaszcza przez przedstawicieli koncepcji przedmiotowo-podmiotowej. Ich zdaniem przy ocenie czynu zabronionego pod kątem uznania go za wypadek mniejszej wagi należy uwzględniać przedmiotowe i podmiotowe znamiona czynu, kluczowe jest przy tym obniżenie stopnia społecznej szkodliwości czynu, co wynika z treści art. 115 § 2 k.k.⁸⁸ Ujęcie przedmiotowo-podmiotowe było dość silnie reprezentowane pod rządami Kodeksu karnego z 1969 r. Również obecnie, w czasie obowiązywania Kodeksu karnego z 1997 r., cieszy się ono bardzo dużym uznaniem. Do jego zwolenników zalicza się m.in.: O. Górniok⁸⁹, Z. Cwiakalskiego⁹⁰, M. Mozgawę⁹¹, A. Marka⁹², T. Hajduka⁹³, M. Dąbrowską-Kardas, P. Kardasa⁹⁴, R.A. Stefańskiego⁹⁵, K. Banasik⁹⁶, J. Potulskiego⁹⁷, W. Marcinkowskiego⁹⁸, E. Plebanek⁹⁹, E. Guzik-Makaruk, E.W. Pływaczewskiego¹⁰⁰, J. Piórkowską-Flieger¹⁰¹ oraz M. Kulika¹⁰².

⁸⁷ R.A. Stefański, *Prawo karne...*, s. 96–97.

⁸⁸ P. Bachmat, *Drobna korupcja na przykładzie przestępstw z art. 228 § 2 i art. 229 § 2 k. k. w ujęciu doktryny i ocenie sądów*, Prawo w działaniu, Warszawa 2012, s. 146.

⁸⁹ O. Górniok, (w:) S. Hoc, O. Górniok, S.M. Przyjemski, *Kodeks karny...*, s. 344.

⁹⁰ Z. Cwiakalski, (w:) A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 117–277 k.k.*, t. II, Kraków 1999, s. 197.

⁹¹ M. Mozgawa, (w:) O. Górniok (red.), *Prawo karne gospodarcze*, Warszawa 2003, s. 195.

⁹² A. Marek, *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. 2, Warszawa 2004, s. 496.

⁹³ T. Hajduk, Głosa do postanowienia..., <https://sip.lex.pl/#/publication/385922678/hajduk-tomasz-glosa-do-postanowienia-sn-z-dnia-13-czerwca-2002-r-v-kkn-544-00?keyword=hajduk%20glosa&cm=SFIRST> (dostęp online 18.11.2020).

⁹⁴ M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, (w:) A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 278–363 k.k.*, t. III, Kraków 2006, s. 69–70.

⁹⁵ R.A. Stefański, *Prawo karne...*, s. 96–97.

⁹⁶ K. Banasik, *Wypadek mniejszej...*, s. 58; K. Banasik, *Typ uprzywilejowany...*, s. 54.

⁹⁷ J. Potulski, *op. cit.*, s. 385.

⁹⁸ W. Marcinkowski, (w:) *Kodeks karny...*, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587294087/91527/marcinkowski-wojciech-kodeks-karny-czesc-wojskowa-komentarz?cm=URELATIONS> (dostęp online 18.11.2020).

⁹⁹ E. Plebanek, *Wypadek mniejszej wagi – kilka uwag...*, s. 84.

¹⁰⁰ E. Guzik-Makaruk, E.W. Pływaczewski, (w:) M. Filar (red.), *Kodeks karny...*, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587611280/503540/filar-marian-red-kodeks-karny-komentarz-wyd-v?cm=URELATIONS> (dostęp online 18.11.2020).

¹⁰¹ J. Piórkowska-Flieger, (w:) T. Bojarski (red.), *Kodeks karny...*, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587634736/489735/bojarski-tadeusz-red-kodeks-karny-komentarz-wyd-vii?pit=2020-11-10&cm=URELATIONS> (dostęp online 18.11.2020).

¹⁰² M. Kulik, (w:) M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, Gdańsk 2020, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587737163/624166/budyn-kulik-magdalena-i-in-kodeks-karny-komentarz->

Spośród elementów strony przedmiotowej czynu doniosłe znaczenie mają w szczególności: rodzaj dobra, w które godzi przestępstwo (przedmiot zamachu), zachowanie się i sposób działania sprawcy, wykorzystane przez niego środki, czas, miejsce i inne okoliczności popełnienia czynu, charakter i rozmiar szkody grożącej lub wyrządzonej dobru chronionemu prawem, jak również odczucie szkody lub krzywdy przez pokrzywdzonego¹⁰³. Do elementów podmiotowych, które wymagają szczególnego rozważenia zaliczyć należy stopień zawinienia, postać zamiaru oraz motywację i cel działania sprawcy. Istotne są przy tym formy umyślności (np. premedytacja), upór w dążeniu do osiągnięcia celu przestępnego, dokładność w przygotowaniu przestępstwa albo też przypadkowość działania sprawcy, oddziaływanie osoby trzeciej na zachowanie sprawcy, czy też strach przed skutkami odmowy popełnienia czynu przestępnego¹⁰⁴. O kwalifikacji prawnej czynu powinny decydować cechy czynu, nie zaś cechy sprawcy, dlatego też np. obniżony poziom rozwoju umysłowego nie powinien mieć wpływu na ocenę danego czynu pod kątem uznania go za wypadek mniejszej wagi, zaś będzie istotny dla wymiaru kary¹⁰⁵. Co interesujące, zdaniem T. Hajduka, zaliczanego do zwolenników ujęcia przedmiotowo-podmiotowego do okoliczności, które pozwalają przyjąć wypadek mniejszej wagi należy zaliczyć w uzasadnionych wypadkach niski poziom rozwoju umysłowego sprawcy¹⁰⁶.

W późniejszym okresie jako reprezentanci koncepcji przedmiotowo-podmiotowej dali się poznać M. Dąbrowska-Kardas i P. Kardas. Wskazywali wówczas, że na zaistnienie wypadku mniejszej wagi mają wpływ przedmiotowo-podmiotowe znamiona czynu (przede wszystkim okoliczności popełnienia przestępstwa) charakteryzujące się przewagą elementów łagodzących – to one sprawiają, że czyn nie przyjmuje zwyczajnej postaci, ale zasługuje na łagodniejsze potraktowanie¹⁰⁷. Jak podkreślał M. Mozgawa, przy ocenie wypadku mniejszej wagi nie powinny być brane pod uwagę osobowość sprawcy, wcześniejsza jego karalność, opinia o jego osobie, czy też nagminność czynów danego rodzaju¹⁰⁸.

aktualizo
wany?cm=URELATIONS (dostęp online 18.11.2020).

¹⁰³ P. Kardas, (w:) A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 278–363 k.k.*, t. III, wyd. 4, Warszawa 2016, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587225549/495348/zoll-andrzej-red-kodeks-karny-czesc-szczegolna-tom-iii-komentarz-do-art-278-363-k-k-wyd-iv?cm=URELATIONS> (dostęp online 20.11.2020).

¹⁰⁴ *Ibidem*, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587225549/495348/zoll-andrzej-red-kodeks-karny-czesc-szczegolna-tom-iii-komentarz-do-art-278-363-k-k-wyd-iv?cm=URELATIONS> (dostęp online 20.11.2020).

¹⁰⁵ E. Plebanek, *Materialne określenie przestępstwa*, Warszawa 2009, <https://sip.lex.pl/#/monograph/369202615/163565> (dostęp online 20.11.2020).

¹⁰⁶ T. Hajduk, *Glosa do postanowienia...*, s. 99.

¹⁰⁷ M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, (w:) A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 278–363 k.k.*, t. III, Kraków 2006, s. 69–70; K. Banasik, *Wypadek mniejszej...*, s. 54–55.

¹⁰⁸ M. Mozgawa, (w:) O. Górniok (red.), *Prawo karne...*, s. 195.

W poprzedniej kodyfikacji nie sprecyzowano przesłanek mających wpływ na społeczne niebezpieczeństwo czynu. Obecnie ustawodawca we wspomnianym wcześniej art. 115 § 2 k.k. wskazał wprost, jakie elementy należy uwzględnić przy wyznaczaniu stopnia społecznej szkodliwości czynu¹⁰⁹. Katalog tych okoliczności, jak się wydaje, powinien stanowić podstawowy punkt odniesienia dla zwolenników ujęcia przedmiotowo-podmiotowego w zakresie przyjmowania wypadku mniejszej wagi¹¹⁰. Pominięto w nim jednak stopień zawinienia, który – zdaniem A. Zolla – należy oceniać jako odrębny czynnik¹¹¹. Powyższy zabieg legislacyjny stanowi pewien ukłon w stronę tych, którzy podnosili jeszcze w trakcie obowiązywania Kodeksu karnego z 1969 r., że stopień społecznego niebezpieczeństwa (obecnie społecznej szkodliwości) czynu nie jest uwarunkowany od stopnia winy, co wynika ze struktury przestępstwa¹¹².

Dwie ostatnie okoliczności wymienione w art. 115 § 2 k.k., tj. rodzaj naruszonych reguł ostrożności i stopień ich naruszenia, nie mają wpływu na przyjęcie wypadku mniejszej wagi, bowiem odnoszą się do popełnienia przestępstwa z winy nieumyślnej, zaś wszystkie wypadki mniejszej wagi uregulowane natenczas w polskim ustawodawstwie karnym odnoszone są do przestępstw umyślnych. Niewykluczone, że w przyszłości ustawodawca zastosuje konstrukcję wypadku mniejszej wagi także przy przestępstwach nieumyślnych. Wydaje się to jednak mało prawdopodobne, biorąc pod uwagę zasadniczo niskie zagrożenie karą przy tego rodzaju przestępstwach. Pozostałe determinanty oceny wypadku mniejszej wagi zawarte w art. 115 § 2 k.k. znajdują zastosowanie, jednakże z tym zastrzeżeniem, że z reguły nie są one brane pod uwagę kumulatywnie, albowiem – co wynika z ich istoty – nie aktualizują się one jednocześnie (pomiędzy niektórymi z nich zachodzi koniunkcja, a inne pozostają w stosunku alternatywy łącznej lub rozłącznej)¹¹³. Tytułem przykładu nie jest

¹⁰⁹ Zob. J. Zagrodnik, *Zasadnicze tendencje we współczesnej polityce kryminalnej w zakresie zwalczania drobnej przestępczości*, Państwo i Prawo 2016, z. 6, <https://sip.lex.pl/#/publication/151289804/zagrodnik-jaroslawn-zasadnicze-tendencje-we-wspolczesnej-polityce-kryminalnej-w-zakresie...?keyword=Zasadnicze%20tendencje%20we%20wsp%20C3%B3C5%82czesnej%20polityce%20kryminalnej%20w%20zakresie%20zwalczania%20drobnej%20przest%20C4%99pczo%20C5%9Bci&cm=SFIRST> (dostęp online 15.01.2021).

¹¹⁰ P. Daniluk, *Ocena społecznej szkodliwości czynu*, Prokuratura i Prawo 2011, nr 6, s. 129–130.

¹¹¹ Zob. A. Zoll, *Drobna przestępczość jako problem dogmatyki prawa karnego i polityki karnej*, (w:) *Zasady procesu karnego wobec wyzwań współczesności. Księga ku czci profesora Stanisława Waltosia*, J. Czapska, A. Gaberle, A. Światłowski, A. Zoll (red.), Warszawa 2000, s. 451–452.

¹¹² J. Majewski, P. Kardas, *O dwóch znaczeniach winy w prawie karnym*, Państwo i Prawo 1993, z. 10, s. 78–79; A. Zoll, *Materialne określenia przestępstwa w projekcie kodeksu karnego*, (w:) S. Waltoś (red.), *Problemy kodyfikacji prawa karnego. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Mariana Cieślaka*, Kraków 1993, s. 89–90; M. Dąbrowska-Kardas, *O dwóch znaczeniach pojęcia społecznego niebezpieczeństwa czynu*, Cz.PKiNP 1997, nr 1, s. 34; A. Wąsek, (w:) M. Kalitowski, Z. Sienkiewicz, J. Szumski, L. Tyszkiewicz, A. Wąsek, *Kodeks karny. Komentarz*, t. II, Gdańsk 1999, s. 362.

¹¹³ J. Warylewski, *Społeczna szkodliwość czynu w nowym kodeksie karnym*, Przegląd Sądowy 1998, nr 7–8, s. 3–4.

możliwe, aby sprawca naruszył dobro prawne, w sytuacji gdy narazi je jedynie na niebezpieczeństwo. Podobnie szkoda zagrażająca dobru prawnie chronionemu nie jest jeszcze szkodą wyrządzoną. Jednocześnie podkreśla się, że nie jest możliwe *in abstracto* stworzenie jakiejś uporządkowanej hierarchii tych okoliczności uwzględniającej siłę ich oddziaływania na stopień społecznej szkodliwości czynu. To, który z elementów wymienionych w treści art. 115 § 2 k.k. bardziej, a który mniej oddziałuje na stopień społecznej szkodliwości analizowanego zachowania, zależy w głównej mierze od tego, o jakim typie czynu zabronionego jest mowa, a w dalszej kolejności od okoliczności danego przypadku¹¹⁴.

Przechodząc do omówienia ostatniej koncepcji, wskazać należy, że zgodnie z jej założeniami do okoliczności wpływających na przyjęcie wypadku mniejszej wagi należą elementy strony przedmiotowej czynu¹¹⁵. Aktualnie stanowisko przedmiotowe nie znajduje szerszego odzewu tak w doktrynie, jak i w judykaturze. Jego przeciwnicy zarzucają mu przede wszystkim to, że przedstawia zagadnienie wypadku mniejszej wagi zbyt wąsko. Ich zdaniem nie do zaakceptowania jest, aby oceniając konkretny czyn zabroniony pod kątem uznania go za wypadek mniejszej wagi, ograniczyć się wyłącznie do elementów przedmiotowych, pomijając przy tym elementy takie jak wina, motywy oraz cel działania sprawcy. Znamiona podmiotowe są nierozdzielnie połączone z czynem, stąd odrzucenie wszystkiego, co odnosi się do relacji sprawcy do czynu, jak podkreślali, pociąga za sobą nadmierną obiektywizację prawa karnego oraz samej odpowiedzialności karnej.

Warto w tym miejscu wskazać na pogląd G. Łabudy, którego zdaniem ujęcie przedmiotowe łączy ocenę wypadku mniejszej wagi wyłącznie lub – częściej – z obiektywnymi elementami przestępstwa¹¹⁶. Na poparcie takiego stanowiska przytacza on wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 21 grudnia 2006 r., w którym przyjęto, że jeżeli znamiona danego czynu zabronionego, głównie przedmiotowe, charakteryzuje na tyle niewielka społeczna szkodliwość, że względem sprawcy nie należy stosować zwykłych zasad odpowiedzialności za popełnione przestępstwo, to jego czyn powinien zostać potraktowany jako wypadek mniejszej wagi¹¹⁷. Autorka niniejszej dysertacji, której zdaniem koncepcja przedmiotowa wiąże ocenę wypadku mniejszej wagi wyłącznie ze stroną przedmiotową przestępstwa, nie podziela takiego rozumienia koncepcji przedmiotowej. Jeżeli dany skład

¹¹⁴ J. Majewski, (w:) A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz do art. 1–116 k.k.*, t. I, wyd. 4, Warszawa 2012, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587276868/117130> (dostęp online 20.09.2020).

¹¹⁵ T. Hajduk, *Wypadki przestępstw...*, s. 57.

¹¹⁶ G. Łabuda, (w:) J. Giezek (red.), *Kodeks karny. Część szczególna...*, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587371006/168446/giezek-jacek-red-kodeks-karny-czesc-szczegolna-komentarz?cm=URELATIONS> (dostęp online 22.11.2020).

¹¹⁷ Tak m.in. wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 21 grudnia 2006 r., II AKa 227/06, LEX nr 269381.

sędziowski wskazuje, że wszystkie znamiona przestępstwa, zaś przede wszystkim przedmiotowe, trzeba uwzględniać przy analizowaniu występowania wypadku mniejszej wagi, to opowiada się za ujęciem przedmiotowo-podmiotowym (nie zaś przedmiotowym).

Analizując poglądy przedstawicieli doktryny prezentowane w okresie obowiązywania Kodeksu karnego z 1997 r., w dalszym ciągu można zauważyć tendencję do oddzielania zagadnienia charakteru prawnego instytucji wypadku mniejszej wagi od okoliczności mających wpływ na jego przyjęcie w danym przypadku. W piśmiennictwie wciąż obecne jest podejście, że oba z przedstawionych problemów rozstrzygnąć można od siebie niezależnie. Wydaje się jednak, że ściśle rozgraniczanie tych kwestii prowadzić może do nieprawidłowych wniosków¹¹⁸. Dopiero jednoznaczne stwierdzenie charakteru prawnego wypadku mniejszej wagi, tj. określenie, czy jest to uprzywilejowany typ czynu zabronionego, czy też klauzula umożliwiająca zastosowanie preferencyjnego wymiaru kary, pozwala wyrazić w sposób zorientowany zdanie co do kręgu okoliczności determinujących przyjęcie tej instytucji.

Po dokonaniu analizy charakteru prawnego instytucji wypadku mniejszej wagi oraz okoliczności determinujących jej przyjęcie w dalszej części rozprawy warto pochylić się nad innymi zagadnieniami związanymi z tą instytucją. W pierwszym rzędzie należy zastanowić się, czy możliwe jest zastosowanie nadzwyczajnego złagodzenia kary wobec sprawcy, którego czyn zakwalifikowano jako wypadek mniejszej wagi.

Przyjmuje się, że można nadzwyczajnie złagodzić karę (o ile zachodzą ku temu podstawy) we wspomnianej powyżej sytuacji dopiero w razie uznania, że wypadek mniejszej wagi jest odrębnym typem przestępstwa, zaś o jego występowaniu nie decydują okoliczności dotyczące sprawcy (te są bowiem brane pod uwagę podczas wymierzania kary). Takie rozwiązanie nie jest przede wszystkim wyłączone przepisami prawa. Podkreślić należy, że wypadek mniejszej wagi oraz nadzwyczajne złagodzenie kary są dwiema różnymi instytucjami prawa karnego¹¹⁹, uregulowanymi w odrębnych częściach Kodeksu karnego. Ustawodawca przewidział odmienny sposób ustalania zagrożenia karą w stosunku do każdej z nich – przy przepisach dotyczących wypadku mniejszej wagi jest ono wskazane wprost, bez żadnych odesłań, zaś w przypadku nadzwyczajnego złagodzenia kary konieczne jest sięgnięcie do regulacji art. 60 § 5 i 7 k.k. Zespół okoliczności uwzględnianych przy stosowaniu instytucji nadzwyczajnego złagodzenia kary wyartykułowanych w art. 60 § 1–4

¹¹⁸ K. Lipiński, *Wypadek mniejszej wagi jako uprzywilejowany typ czynu zabronionego*, (w:) J. Giezek, J. Brzezińska (red.), *Zmodyfikowane typy przestępstw w teorii i praktyce sądowej*, Warszawa 2017, <https://sip.lex.pl/#/monograph/369420950/28?keyword=giezek%20brzezi%C5%84ska&tocHit=1&cm=STOP> (dostęp online 23.11.2020).

¹¹⁹ K. Tkaczyk-Rymanowska, *op. cit.*, s. 66.

k.k. (ma na niego wpływ ogół okoliczności uwzględnianych przy jej wymierzaniu) jest szerszy od katalogu okoliczności, które brane są pod uwagę przy ocenie wypadku mniejszej wagi (zależy on bowiem od przyjętej w tym zakresie koncepcji tej instytucji)¹²⁰. Te ostatnie nie są przy tym sprecyzowane w ustawie karnej, tymczasem w Kodeksie karnym przepisy prawne odnoszące się do nadzwyczajnego złagodzenia kary z reguły dość jednoznacznie opisują sytuacje, w jakich można lub obligatoryjnie należy zastosować tę instytucję. Niekwestionowanym jest przy tym, że przy nadzwyczajnym złagodzeniu kary uwzględnia się okoliczności dotyczące osoby sprawcy (np. działanie w warunkach recydywy, właściwości i warunki osobiste sprawcy, czy też opinia o nim), natomiast sporne jest to w doktrynie i judykaturze w zakresie oceny wypadku mniejszej wagi. Należy niewątpliwie rozdzielać przesłanki, które mają wpływ na ocenę stopnia społecznej szkodliwości czynu i pozwalają na przyjęcie wypadku mniejszej wagi od przesłanek, które stwarzają możliwość zastosowania nadzwyczajnego złagodzenia kary, a przez to kreują wymiar kary orzekanej za konkretne przestępstwo.

Jako przykład zastosowania obu tych instytucji w tej samej sprawie B.J. Stefańska wskazała na wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 lutego 1997 r.¹²¹ Przyjęto w nim, że istnieje możliwość zakwalifikowania danego czynu jako wypadku mniejszej wagi, a następnie nadzwyczajnego złagodzenia kary wobec sprawcy tego czynu. Zauważyć jednak należy, że wyrok ten dotyczył art. 200 § 2 k.k. z 1969 r., a zatem przepisu prawnego, w którego treści ustawodawca wprost przewidział możliwość zastosowania nadzwyczajnego złagodzenia kary¹²². W przypadku tegoż przepisu, jak też aktualnego jego odpowiednika, tj. art. 310 § 3 k.k. z 1997 r., wypadek mniejszej wagi stanowi podstawę do fakultatywnego nadzwyczajnego złagodzenia kary, nie zaś typ uprzywilejowany przestępstwa. Powołany powyżej wyrok Sądu Najwyższego nie dotyczy zatem *de facto* analizowanej problematyki.

W dalszej kolejności wskazane jest rozważenie, czy sąd ma obowiązek w trybie art. 399 § 1 k.p.k. uprzedzić strony o możliwości zakwalifikowania czynu jako wypadku mniejszej wagi, jak też usunięcia z kwalifikacji prawnej przepisu stanowiącego o wypadku mniejszej wagi. W ocenie autorki przedmiotowego opracowania, przyjmując, że wypadek mniejszej wagi stanowi odrębny typ przestępstwa, należy uznać, że na sądzie spoczywa taki obowiązek. Chociażby Sąd Okręgowy w Piotrkowie Trybunalskim w wyroku wydanym w dniu 10 stycznia 2014 r. nakazał, aby sąd I instancji przy ponownym rozpoznawaniu sprawy

¹²⁰ K. Zawiślan, D. Polak-Hawranek, Ł. Chechelski, *Drobna przestępczość – problematyka zjawiska*, Studia Prawnicze. Rozprawy i Materiały 2016, nr 1, s. 183.

¹²¹ Wyrok SN z dnia 5 lutego 1997 r., V KKN 161/96, LEX nr 32346.

¹²² B.J. Stefańska, *Wypadek mniejszej wagi w polskim prawie karnym*, Ius Novum 2017, nr 1, s. 59–60.

rozważył, po uprzedzeniu stron w trybie art. 399 § 1 k.p.k., zmianę opisu i kwalifikacji prawnej przypisanego oskarżonemu czynu poprzez przyjęcie, że stanowi on przypadek mniejszej wagi¹²³. Warto dodać, że w takiej sytuacji sąd na wniosek oskarżonego może przerwać rozprawę w celu umożliwienia mu przygotowania się do obrony.

Na przykładzie przyjęcia przez sąd orzekający w wyroku kwalifikacji prawnej z art. 291 § 2 k.k., tj. wypadku mniejszej wagi, w sprawie o przestępstwo paserstwa zakwalifikowane w akcie oskarżenia z art. 291 § 1 k.k., D. Mucha wskazał, że – jak się wydaje – sąd nie jest w takim przypadku zobowiązany na podstawie art. 399 § 1 k.p.k. do uprzedzenia stron procesu o możliwości zmiany przyjętej w akcie oskarżenia kwalifikacji prawnej według innego przepisu prawnego, argumentując to tym, że czyn ten nadal zachowuje charakter przestępstwa paserstwa¹²⁴. Z powyższym stanowiskiem można polemizować. Zdaniem autorki niniejszej dysertacji możliwość zakwalifikowania czynu według innego przepisu prawnego powinna być rozumiana szeroko, tj. jako obowiązek wcześniejszego poinformowania stron obecnych na rozprawie o każdej zmianie kwalifikacji prawnej czynu¹²⁵. Zastosowanie innego przepisu prawnego wiąże się zarówno z zastąpieniem jednego przepisu innym, jak również z uzupełnieniem lub zawężeniem kwalifikacji prawnej o przepisy części tak ogólnej, jak i szczególnej Kodeksu karnego. Sąd jest zobligowany do uprzedzenia o każdej możliwej, rozważanej przez sąd zmianie kwalifikacji prawnej, w porównaniu z tą przyjętą w akcie oskarżenia. Na ten obowiązek nie ma żadnego wpływu to, czy zmiana kwalifikacji prawnej czynu ma jakiegokolwiek znaczenie dla interesów procesowych strony¹²⁶.

W piśmiennictwie często wyrażane są odmienne oceny co do zasadności stworzenia definicji legalnej wypadku mniejszej wagi na potrzeby Kodeksu karnego, stąd należy odnieść się również do tej kwestii. Na wstępie wskazania wymaga, że proces definiowania sprowadza się do precyzowania znaczenia danego sformułowania, a więc w istocie jest procesem zmierzającym do wytyczenia granic lub wprowadzenia rozróżnień między jednym rodzajem rzeczy a innym, zaś język uwidacznia to, posługując się odrębnymi sformułowaniami¹²⁷. Umieszczenie określonej definicji w przepisach stanowi naturalny środek techniki języka

¹²³ Wyrok Sądu Okręgowego w Piotrkowie Trybunalskim z dnia 10 stycznia 2014 r., IV Ka 680/13, LEX nr 1867768.

¹²⁴ D. Mucha, *op. cit.*, s. 80.

¹²⁵ D. Świecki, (w:) B. Augustyniak, K. Eichstaedt, M. Kurowski, D. Świecki (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, t. I, Gdańsk 2020, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587748727/634547/swiecki-dariusz-red-kodeks-postepowania-karnego-tom-i-komentarz-aktualizowany?pit=2020-12-02&cm=URELATIONS> (dostęp online 28.11.2020).

¹²⁶ Wyrok SN z dnia 14 marca 2008 r., IV KK 436/07, LEX nr 406945.

¹²⁷ H.L.A. Hart, *Pojęcie prawa*, tłum. J. Woleński, Warszawa 1998, s. 28.

prawnego, mającej na celu osiągnięcie skutecznego porozumiewania się z jego adresatami¹²⁸. Na przestrzeni lat można zauważyć postępujący proces definiowania coraz to większej liczby pojęć w Kodeksie karnym, co ukierunkowane jest m.in. na zabezpieczenie procesu stosowania prawa¹²⁹. Definicje legalne mają za zadanie zapewnić stabilizację rozumienia prawa, zwłaszcza, że w ostatnich latach obserwowalny jest coraz bardziej dynamiczny proces legislacyjny – uchwalane są nowe przepisy, a dotychczasowe często są nowelizowane. Charakterystyczne jest to, że definicje legalne są w coraz większym stopniu rozbudowane. Ustawodawca, jak się wydaje, dąży przez to do jak najpełniejszego urzeczywistnienia w prawodawstwie karnym zasady *nullum crimen sine lege certa*. Jednakże takie jego zamierzenie przynosi skutki odwrotne od zaplanowanych. Analiza orzecznictwa sądowego prowadzi do wniosku, że definicje legalne, pomimo że z założenia miały stanowić czytelne, tj. zrozumiałe objaśnienia wyrażeń ustawowych, pozostają przedmiotem ciągłych procesów interpretacyjnych¹³⁰, jako że nie zawierają one klarownych opisów definiowanych wyrażeń ustawowych.

Stosownie do zapatrywania przedstawionego przez E. Plebanek istnieje potrzeba ustawowego uregulowania katalogu okoliczności wpływających na przyjęcie wypadku mniejszej wagi, jak również zdefiniowania charakteru instytucji¹³¹. Zdaniem J. Brzezińskiej takie rozwiązanie, tj. określenie właściwości wypadku mniejszej wagi, podobnie jak ma to miejsce w Kodeksie karnym skarbowym, jest pożądane bowiem, w ocenie tejże, pozwoliłoby na zredukowanie istotnych wątpliwości oraz rozbieżności interpretacyjnych, które nieustannie pojawiają się przy charakteryzowaniu wspomnianej instytucji¹³². W ocenie K. Doroszewskiej pojęcie wypadku mniejszej wagi należy interpretować, wykorzystując pomocniczo wykładnię tego terminu na gruncie Kodeksu karnego skarbowego¹³³. Podobnie wypowiedział się w tej kwestii A. Świątłowski, proponując stworzenie definicji legalnej wypadku mniejszej wagi i zamieszczenie jej w tzw. słowniczku wyrażeń ustawowych uregulowanym w art. 115 k.k., sygnalizując jednocześnie, że można by posiłkować się w tym zakresie definicją tej instytucji zawartą w Kodeksie karnym skarbowym, uwzględniając przy tym odrębności prawa karnego materialnego¹³⁴. Przeciwna takiemu rozwiązaniu jest natomiast B.J. Stefańska, która

¹²⁸ B. Wróblewski, *Język prawny i prawniczy*, Kraków 1948, s. 90.

¹²⁹ M. Nawrocki, *Definicje legalne w kodeksie karnym*, Państwo i Prawo 2017, z. 9, s. 99.

¹³⁰ *Ibidem*, s. 100.

¹³¹ E. Plebanek, *Wypadek mniejszej wagi – kilka uwag...*, s. 98.

¹³² J. Brzezińska, *op. cit.*, s. 51.

¹³³ K. Doroszewska, *Spoleczna szkodliwość czynu jako określenie zła w polskim prawie karnym?*, Młody Jurysta 2016, nr 4, s. 27.

¹³⁴ B. Boch, *Tak zwany czyn przepełowiony – sporna konstrukcja na styku prawa karnego i prawa wykroczeń*, (w:) A. Świątłowski (red.), *W poszukiwaniu optymalnego modelu orzekania w sprawach o drobne czyny*

wskazała, że byłoby to niełatwe, a poza tym wpływałoby na konieczność opowiedzenia się przez ustawodawcę za którąś z wyróżnionych w doktrynie koncepcji charakteru prawnego instytucji wypadku mniejszej wagi oraz okoliczności decydujących o jej przyjęciu, co – jak uważa – należy uznać za działanie niepożądane¹³⁵.

Zdaniem autorki niniejszej dysertacji wprowadzenie w Kodeksie karnym definicji legalnej wypadku mniejszej wagi, która zawierałaby m.in. katalog okoliczności decydujących o przyjęciu tej instytucji jest niezasadne. Stanowiłoby to wyraz nadmiernej kazuistyki, zwłaszcza, że istnieje zamknięty katalog okoliczności przedmiotowo-podmiotowych uwzględnianych przy ocenie stopnia społecznej szkodliwości czynu (*vide* art. 115 § 2 k.k.) – ich nasilenie ma wpływ na przyjęcie wypadku mniejszej wagi. Zdefiniowanie pojęcia wypadku mniejszej wagi byłoby jednocześnie bardzo trudne. Mając na względzie bardzo duże zróżnicowanie rodzajów przestępstw, przy których ustawodawca przewidział tę instytucję, wydaje się, że nie ma możliwości stworzenia idealnego wzorca, który znalazłby zastosowanie do nich wszystkich i który zawierałby jednolite kryteria oceny tej instytucji. Co więcej, stworzenie wspomnianej definicji, jak można sądzić, nie doprowadzi do zredukowania istotnych wątpliwości oraz rozbieżności interpretacyjnych we wskazanym dotychczas w rozprawie zakresie, które towarzyszą przede wszystkim osobom mającym styczność z wypadkiem mniejszej wagi w praktyce.

§ 2. Przestępstwa objęte regulacją wypadku mniejszej wagi

Od czasu wejścia w życie Kodeksu karnego z 1997 r. liczba przestępstw, przy których przewidziano wypadek mniejszej wagi stopniowo wzrastała. Na dzień 15 lutego 2021 r. ustawodawca użył tego sformułowania 25 razy w odniesieniu do 38 typów przestępstw – *vide* art. 144 § 2, art. 228 § 2, art. 229 § 2, art. 230 § 2, art. 230a § 2, art. 250a § 3 (w odniesieniu do dwóch typów z § 1 i 2), art. 270 § 2a (w odniesieniu do dwóch typów z § 1 i 2), art. 270a § 3 (w odniesieniu do dwóch typów z § 1 i 2), art. 271 § 2, art. 271a § 3 (w odniesieniu do dwóch typów z § 1 i 2), art. 277a § 2, art. 278 § 3 (w odniesieniu do dwóch typów z § 1 i 2), art. 283 (w odniesieniu do czterech typów z art. 279 § 1, art. 280 § 1, art. 281 i art. 282), art. 284 § 3 (w odniesieniu do dwóch typów z § 1 i 2), art. 286 § 3 (w odniesieniu do dwóch typów z § 1 i 2), art. 287 § 2, art. 288 § 2, art. 291 § 2, art. 296a § 3 (w odniesieniu do dwóch typów z § 1 i 2), art. 303 § 3, art. 306a § 3 (w odniesieniu do dwóch typów z § 1 i 2), art. 310

zabronione, Kraków 2016, <https://sip.lex.pl/#/monograph/369430643/20/swiatlowski-andrzej-red-w-poszukiwaniu-optimalnego-modelu-orzekania-w-sprawach-o-drobne-czyny...> (dostęp online 25.11.2020).

¹³⁵ B.J. Stefańska, *op. cit.*, s. 60.

§ 3 (w odniesieniu do dwóch typów z § 1 i 2), art. 342 § 2, art. 361 § 2, art. 362 § 2 k.k. Zasadniczo każdy z czynów zabronionych objętych regulacją wypadku mniejszej wagi został wyposażony w odrębne ustawowe zagrożenie karą. W tym zakresie wyjątek stanowi art. 310 § 3 k.k., gdzie wypadek mniejszej wagi potraktowano jako podstawę fakultatywnego nadzwyczajnego złagodzenia kary dla przestępstw stypizowanych w art. 310 § 1 i 2 k.k. – podrabiania albo przerabiania pieniędzy i innych środków płatniczych (§ 1) oraz puszczenia ich w obieg (§ 2).

W tej części rozprawy zostaną przeanalizowane wszystkie powyżej wymienione przestępstwa z uwzględnieniem ich specyfiki oraz okoliczności mających wpływ na uznanie danego czynu zabronionego jako wypadku mniejszej wagi¹³⁶. Podkreślenia wymaga, że od typu danego czynu zabronionego zależą elementy decydujące o przyjęciu wypadku mniejszej wagi, jak również ich hierarchia¹³⁷.

W wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 21 lipca 2005 r. wskazano, że przy ocenie, czy zachodzi wypadek mniejszej wagi w konkretnej sytuacji faktycznej i prawnej, należy położyć akcent na te okoliczności, które charakteryzują dany rodzaj przestępstwa. Powyższe nastąpi bez szczegółowego opisywania przedmiotu ochrony, strony przedmiotowej czy też strony podmiotowej przestępstwa. Wynika to z tego, że chcąc zachować przyjęty w dysertacji porządek, należałoby każdy czyn inkryminowany opisać we wskazany powyżej sposób. Takie rozwiązanie wpłynęłoby jednak na istotne zwiększenie rozmiarów rozprawy, a przy tym spowodowałoby zbyt dalekie odejście od problematyki w niej poruszanej, dlatego też uznano je za niecelowe. Jednocześnie, jako że uwagi natury ogólnej dotyczące charakteru prawnego instytucji wypadku mniejszej wagi oraz okoliczności determinujących jej przyjęcie (elementów strony podmiotowej i przedmiotowej czynu) zostały zaprezentowane w § 1 niniejszego rozdziału, a przy tym są one zasadniczo wspólne dla wszystkich omówionych poniżej przestępstw, toteż nie powtarzano ich przy opisywaniu poszczególnych czynów zabronionych, zakładając, że jest to zbędne.

A. Przestępstwo przeciwko obronności (art. 144 § 2 – uchylenie się od odbywania służby wojskowej)

Przestępstwo polegające na nie zgłoszeniu się w określonym terminie i miejscu do odbywania czynnej służby wojskowej przez osobę powołaną do jej pełnienia stypizowano w art. 144 § 1 k.k. (zagrożenie karą pozbawienia wolności do 3 lat) – w § 3 tego przepisu

¹³⁶ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 21 lipca 2005 r., II AKa 147/05, LEX nr 165206.

¹³⁷ T. Tyburcy, *Wypadek mniejszej wagi przestępstwa kradzieży (art. 278 § 3 k.k.)*, Kwartalnik Sądowy Apelacji Gdańskiej 2018, nr 3, s. 23.

prawnego spenalizowano to samo zachowanie jednakże w odniesieniu do służby zastępującej służbę wojskową (zagrożenie grzywną albo karą ograniczenia wolności). W rozdziale XVIII Kodeksu karnego penalizującym czyny godzące w obronność, instytucja wypadku mniejszej wagi występuje tylko raz – w art. 144 § 2 k.k. ustawodawca przewidział wypadek mniejszej wagi zrelacjonowany do przestępstwa z art. 114 § 1 k.k., co wynika z zasad prawidłowej legislacji, zagrożony grzywną, karą ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.

W doktrynie wskazano, że wypadek mniejszej wagi zachodzi wówczas, gdy ze względu na przedmiotowe i podmiotowe okoliczności danego stanu faktycznego należy przyjąć, że zmniejszony jest stopień społecznej szkodliwości danego czynu¹³⁸. Uznaje się, że do okoliczności mających wpływ na zmniejszenie wagi przestępstwa należy zaliczyć przede wszystkim warunki rodzinne, trudności w miejscu pracy, nagłą chorobę, czy też inne zdarzenia losowe¹³⁹. Wśród jeszcze innych przyczyn, które mogą determinować przyjęcie w danej sprawie wypadku mniejszej wagi wymienia się w piśmiennictwie m.in. nieznaczące tylko opóźnienie stawienia się (np. kilkudniowe niestawienie), jak również błędne odczytanie terminu stawienia się do służby¹⁴⁰. Zaznaczenia wymaga jednak, że sprawca musi mieć świadomość tego, że nie realizuje obowiązku stawienia się do odbywania określonego rodzaju służby w danym miejscu i czasie. Z uwagi na powyższe powołany wcześniej przykład zachowania polegającego na niestawieniu się we właściwym terminie do odbywania służby z uwagi na nieprawidłowe odczytanie terminu zgłoszenia się nie stanowiłby wypadku mniejszej wagi z § 2 art. 144 k.k. – sprawca nie poniósłby w takiej sytuacji odpowiedzialności karnej z powodu braku po jego stronie umyślności¹⁴¹. Również w orzecznictwie wskazywane są zbliżone okoliczności do tych wyartykułowanych powyżej (tj. m.in. czas opóźnienia stawienia się do służby, czy też powody, dla których sprawca nie stawia się, jak również długość okresu, w jakim sprawca miał odbywać służbę wojskową¹⁴²).

Niektórzy przedstawiciele nauki prawa karnego opowiadają się za tym, że przestępstwa określone w art. 144 k.k. (we wszystkich typach) mogą zostać popełnione

¹³⁸ Tak m.in. Z. Cwiakalski, (w:) A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 117–277 k.k.*, Kraków 1999, s. 197; A. Michalska-Warias, (w:) T. Bojarski (red.), *Kodeks karny...*, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587634586/489570/bojarski-tadeusz-red-kodeks-karny-komentarz-wyd-vii?pit=2020-11-10&cm=URELATIONS> (dostęp online 28.11.2020).

¹³⁹ M. Flemming, J. Wojciechowska, (w:) A. Wąsek (red.), *Kodeks karny. Część szczególna, Komentarz do artykułów 117–221*, t. I, Warszawa 2006, s. 123.

¹⁴⁰ A. Kamieński, (w:) O. Górniok (red.), *Kodeks karny...*, s. 485.

¹⁴¹ A. Michalska-Warias, (w:) T. Bojarski (red.), *Kodeks karny...*, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587634586/489570/bojarski-tadeusz-red-kodeks-karny-komentarz-wyd-vii?pit=2020-11-10&cm=URELATIONS> (dostęp online 28.11.2020).

¹⁴² Wyrok SN z dnia 13 sierpnia 1979 r., Rw 267/79, LEX nr 19567.

jedynie z zamiarem bezpośrednim – tak m.in. Z. Cwiągalski¹⁴³ oraz A. Kamiński¹⁴⁴. Inni wskazują natomiast, że czynu z art. 144 § 1 k.k. sprawca może dopuścić się tylko umyślnie w zamiarze bezpośrednim, zaś czynu zakwalifikowanego jako wypadku mniejszej wagi (art. 144 § 2 k.k.) zarówno w zamiarze bezpośrednim, jak też ewentualnym¹⁴⁵. Powyższe znalazło odzwierciedlenie również w judykaturze. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 2 czerwca 1972 r. wskazał, że przestępstwo może zostać popełnione umyślnie z zamiarem bezpośrednim, jednakże wyłącznie w odniesieniu do najgroźniejszej jego postaci, a więc gdy sprawca nie zgłasza się do odbywania wojskowej służby, działając w zamiarze trwałego uchylenia się od tej służby¹⁴⁶. W pozostałych wypadkach, tj. wówczas, gdy osoba powołana do odbycia zasadniczej służby wojskowej nie zgłasza się w określonym czasie i miejscu lub nie zgłasza się przez czas przekraczający 14 dni, po stronie sprawcy może występować wina umyślna obejmująca obie wspomniane postacie zamiaru.

Warto zaznaczyć, że w art. 147 k.k. ustawodawca przewidział możliwość zastosowania nadzwyczajnego złagodzenia kary lub odstąpienia od wymierzania kary w sytuacji, gdy sprawca czynu w czasie jego popełnienia był niezdolny do pełnienia służby wojskowej.

B. Przestępstwa przeciwko działalności instytucji państwowych oraz samorządu terytorialnego (art. 228 § 2 – sprzedajność, art. 229 § 2 – przekupstwo, art. 230 § 2 – płatna protekcja bierna, art. 230a § 2 – płatna protekcja czynna) oraz przestępstwo przeciwko wyborom i referendum (art. 250a § 3 – łapownictwo wyborcze)

Obecnie przy większości przestępstw o charakterze korupcyjnym przewidziano instytucję wypadku mniejszej wagi – dotyczy ona: sprzedajności i przekupstwa osoby pełniącej funkcję publiczną (art. 228 § 2 k.k. i art. 229 § 2 k.k.), biernej i czynnej strony płatnej protekcji (art. 230 § 2 k.k. i art. 230a § 2 k.k.), jak również biernej i czynnej strony korupcji wyborczej oraz referendalnej (art. 250a § 3 w zw. z § 1 i 2 k.k.), biernej i czynnej strony korupcji menadżerskiej (art. 296a § 3 w zw. z § 1 i 2 k.k.).

¹⁴³ Z. Cwiągalski, (w:) A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 117–277 k.k.*, t. II, Kraków 1999, s. 198–199.

¹⁴⁴ A. Kamiński, (w:) O. Górniok (red.), *Kodeks karny...*, s. 485.

¹⁴⁵ Tak m.in. R. Góral, *Kodeks karny. Komentarz praktyczny*, wyd. 5, Warszawa 2007, s. 264; A. Marek, (w:) *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. 5, Warszawa 2010, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587269688/59829/marek-andrzej-kodeks-karny-komentarz-wyd-v?pit=2020-11-10&cm=URELATIONS> (dostęp online 3.12.2020); A. Michalska-Warias, (w:) T. Bojarski (red.), *Kodeks karny...*, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587634586/489570/bojarski-tadeusz-red-kodeks-karny-komentarz-wyd-vii?pit=2020-11-10&cm=URELATIONS> (dostęp online 3.12.2020). Przyjęli oni w odniesieniu do czynu z art. 144 § 2 k.k. możliwość zaistnienia sytuacji, w której sprawca chce zrealizować obowiązek stawiennictwa, ale z uwagi na chorobę osoby najbliższej nie stawia się w wyznaczonym terminie.

¹⁴⁶ Wyrok SN z dnia 2 czerwca 1972 r., Rw 276/72, LEX nr 18486.

W Kodeksie karnym z 1997 r. ustawodawca uznał za zasadne wprowadzenie typów uprzywilejowanych po obu stronach korupcji urzędniczej – jako wypadek mniejszej wagi może zostać obecnie zakwalifikowane zarówno zachowanie sprawcy przestępstwa przekupstwa, tj. łapownictwa czynnego (wręczenia korzyści majątkowej lub osobistej albo jej obietnicy – art. 229 § 2 k.k.), jak też – od czasu wejścia w życie Kodeksu karnego z 1997 r. – sprzedajności, tj. łapownictwa biernego (przyjęcia korzyści majątkowej lub osobistej albo jej obietnicy – art. 228 § 2 k.k.). Powyższe rozwiązanie legislacyjne należy ocenić pozytywnie.

Przestępstwo łapownictwa biernego zostało ujęte w Kodeksie karnym z 1997 r., na pierwszy rzut oka, podobnie do regulacji przyjętej w tym przedmiocie w Kodeksie karnym z 1969 r. Kluczową różnicę stanowi odmienna definicja funkcjonariusza publicznego. W art. 228 k.k. typ podstawowy przestępstwa sprzedajności określono w § 1 oraz § 4¹⁴⁷, zaś typy kwalifikowane w § 3 oraz § 5. Alternatywną formę popełnienia łapownictwa biernego typu podstawowego obok przyjęcia korzyści majątkowej lub osobistej albo jej obietnicy (§ 1 – zagrożenie karą pozbawienia wolności od 6 miesięcy do 8 lat), stanowi żądanie takiej korzyści przez osobę pełniącą funkcję publiczną (§ 4 – zagrożenie karą pozbawienia wolności do lat 10).

Ustawodawca w art. 228 § 2 k.k. przewidział łagodniejszą karalność (zagrożenie grzywną, karą ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2) w sytuacji, w której zachodzi tzw. wypadek mniejszej wagi. W ocenie większości przedstawicieli doktryny ten przepis prawny odnosi się jedynie do znamion realizujących typ podstawowy przestępstwa opisany w § 1 art. 228 k.k.¹⁴⁸ Nie można zatem potraktować danego czynu zabronionego jako wypadku mniejszej wagi wówczas, gdy łapownictwo bierne popełnione jest w związku z naruszeniem przepisów prawa, gdy sprawca uzależnia wykonanie czynności służbowej od otrzymania korzyści majątkowej, jak również, gdy przyjęta korzyść majątkowa lub jej obietnica jest znacznej wartości. Sytuację taką krytycznie ocenia natomiast J. Potulski, wskazując, że brak jest podstaw, żeby wyłączyć stosowanie tej instytucji do przestępstw uregulowanych w art. 228 § 3 lub 4 k.k.¹⁴⁹

¹⁴⁷ Zob. A. Barczak-Oplustil, „W związku z pełnieniem funkcji publicznej” jako znamię dookreślające czynność sprawczą tzw. korupcji urzędniczej – zarys wybranych problemów, Cz.PKiNP 2009, nr 3, s. 77.

¹⁴⁸ Tak A. Zoll, (w:) A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 117–277 k.k.*, t. II, Kraków 1999, s. 746; A. Barczak-Oplustil, (w:) A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 117–277 k.k.*, t. II, wyd. 4, Kraków 2013, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587286967/172362/zoll-andrzej-red-kodeks-karny-czesc-szczegolna-tom-ii-komentarz-do-art-117-277-k-k-wyd-iv?cm=URELATIO> NS (dostęp online 4.12.2020).

¹⁴⁹ J. Potulski, *op. cit.*, s. 382–383.

Jak wskazał A. Zoll wagę danego wypadku określa przede wszystkim stopień społecznej szkodliwości popełnionego przestępstwa (art. 115 § 2 k.k.) – musi być on wyższy od stopnia znikomego, co wypływa z treści art. 1 § 2 k.k.¹⁵⁰ Na okoliczności decydujące o stopniu społecznej szkodliwości czynu trzeba spojrzeć z punktu widzenia jego znamion opisanych w art. 228 § 1 k.k. Waga konkretnego wypadku uzależniona jest m.in. od charakteru funkcji publicznej pełnionej przez sprawcę (im funkcja ta związana jest z większą odpowiedzialnością, tym większa jest waga czynu)¹⁵¹, rodzaju czynności, w związku z którą przyjęto korzyść majątkową albo jej obietnicę lub korzyści tej zażądano¹⁵², jak również charakteru potrzeby osoby wręczającej korzyści (im potrzeba ta ma bardziej podstawowy charakter, np. uwarunkowana jest trudną sytuacją życiową, tym wyższy jest stopień społecznej szkodliwości czynu osoby przyjmującej korzyść)¹⁵³. Do okoliczności wpływających na ocenę czynu zabronionego pod kątem uznania go za wypadek mniejszej wagi zalicza się również: okoliczności przyjęcia korzyści (zabiegi mające na celu zakamuflowanie charakteru korzyści pozornymi umowami ukierunkowane na jej zalegalizowanie w zasadzie uniemożliwiają przyjęcie wypadku mniejszej wagi), czas przyjęcia korzyści (uznaje się, że korzyść przyjęta po czynności służbowej jest mniej społecznie szkodliwa aniżeli ta odebrana przed czynnością), charakter związku korzyści z pełnioną przez sprawcę funkcją publiczną (im ściślejszy – bardziej połączony z konkretną czynnością służbową – tym wyższy stopień społecznej szkodliwości czynu), jak też społeczne skutki czynu korupcyjnego¹⁵⁴.

W nauce prawa karnego uznaje się, że również przyjęcie korzyści majątkowej lub osobistej za wykonanie określonej czynności służbowej już po jej dokonaniu, pomimo że na jej zrealizowanie otrzymanie tej korzyści nie miało żadnego wpływu, zawiera się w zakresie znamienia „w związku”¹⁵⁵. Zdaniem M. Surkonta jako wypadek mniejszej wagi można

¹⁵⁰ A. Zoll, (w:) A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 117–277 k.k.*, t. II, Kraków 1999, s. 758.

¹⁵¹ *Ibidem*, s. 758.

¹⁵² E.W. Pływaczewski, (w:) O. Górniok (red.), *Kodeks karny...*, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587561065/466973/gorniok-oktawia-red-kodeks-karny-komentarz-wyd-ii?pit=2020-11-10&cm=URELATIONS> (dostęp online 5.12.2020); E.M. Guzik-Makaruk, E.W. Pływaczewski, (w:) M. Filar (red.), *Kodeks karny...*, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587611219/503472/filar-marian-red-kodeks-karny-komentarz-wyd-v?pit=2020-11-10&cm=URELATIONS> (dostęp online 5.12.2020).

¹⁵³ A. Barczak-Oplustil, M. Iwański, (w:) W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 212-277d (cz. 2)*, t. II, wyd. 5, Warszawa 2017, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587746496/543936/wrobel-wlodzimierz-red-zoll-andrzej-red-kodeks-karny-czesc-szczegolna-tom-ii-czesc-ii-komentarz...?pit=2020-11-10&cm=URELATIONS> (dostęp online 5.12.2020).

¹⁵⁴ Szerzej na ten temat: M. Iwański, *Odpowiedzialność karna za przestępstwa korupcyjne*, Kraków 2016, s. 638–643.

¹⁵⁵ J. Skorupka, *Ochrona interesów majątkowych Skarbu Państwa w kodeksie karnym*, Wrocław 2004, s. 77.

zakwalifikować zachowanie sprawcy, który przyjmuje korzyść po zrealizowaniu czynności za sprawne, uprzejme oraz fachowe załatwienie sprawy, jeżeli jej dokonanie nie było uprzednio uwarunkowane łapówką¹⁵⁶. W ocenie tego autora taką kwalifikację uzasadniać może nadto załatwienie sprawy poza godzinami urzędowania, czy też udzielenie informacji, do której przekazania przyjmujący korzyść nie był zobowiązany. Są to czynności legalne – przyjmujący ma prawo je wykonać przez uprzejmość, a jednocześnie ich niewykonanie nie stanowiłoby naruszenia przepisów prawa. M. Surkont zaznacza przy tym, że nie chodzi wówczas o samą treść funkcji publicznej. Jego zdaniem takie zachowania w niewielkim stopniu skutkować będą naruszeniem toku urzędowania i prawidłowego funkcjonowania instytucji państwowych i samorządowych¹⁵⁷. Podobne podejście w tym zakresie prezentuje J. Potulski – jego zdaniem nadprogramowa praca urzędnika po godzinach, zachęczonego wręczoną czy obiecaną korzyścią, z reguły nie wpływa na funkcjonowanie administracji publicznej oraz nie ogranicza dostępu do usług świadczonych przez urząd osobom trzecim¹⁵⁸.

Podkreślić należy, że często bardzo istotne znaczenie z punktu widzenia przyjęcia wypadku mniejszej wagi ma wartość korzyści majątkowej (im jest ona bardziej symboliczna, tym mniejsza waga danego wypadku), jak również charakter korzyści osobistej. Stosownie do zapatrywania wyrażonego przez J. Wojciechowskiego o zakwalifikowaniu konkretnego czynu jako wypadku mniejszej wagi może przesądzać przyjęcie korzyści o niewielkiej wartości w okolicznościach powodujących, że czyn ten charakteryzować się będzie niskim stopniem szkodliwości społecznej¹⁵⁹. Wpływ na taką ocenę może mieć także zwyczaj – za wypadek mniejszej wagi można uznać przyjęcie drobnych upominków (np. słodyczy, kwiatów, butelki wina) jako dowód wdzięczności za przejawy okazywanej życzliwości lub wyjątkowe starania mieszczące się w zakresie pełnionych funkcji, do momentu, kiedy nie wykraczają one poza prezent o symbolicznym tylko charakterze¹⁶⁰. Szereg wymienionych powyżej okoliczności uwzględnianych przy ocenie konkretnego czynu zabronionego w kontekście uznania go za wypadek mniejszej wagi należy jednak rozpatrywać kompleksowo we wzajemnym powiązaniu. Mając na uwadze powyższe, nawet przyjęcie korzyści majątkowej o bardzo

¹⁵⁶ M. Surkont, *op. cit.*, s. 65.

¹⁵⁷ *Ibidem*, s. 65.

¹⁵⁸ J. Potulski, *op. cit.*, s. s. 387.

¹⁵⁹ J. Wojciechowski, *op. cit.*, s. 403.

¹⁶⁰ A. Zoll, (w:) A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 117–277 k.k.*, Kraków 1999, t. II, s. 758; A. Marek, (w:) *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. 5, Warszawa 2010, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587269774/59919/marek-andrzej-kodeks-karny-komentarz-wyd-v?pit=2020-11-10&cm=URELATIONS> (dostęp online 7.12.2020).

małej wartości przy całościowym, wnikliwym przeanalizowaniu pozostałych czynników wykluczyć może przyjęcie wypadku mniejszej wagi.

W dalszej kolejności pochylić należy się nad przestępstwem tzw. łapownictwa czynnego (art. 229 k.k.), zwanego również korupcją czynną lub przekupstwem, które miało swój odpowiednik zarówno w Kodeksie karnym z 1932 r. (art. 290 k.k. z 1932 r.), jak również – w ujęciu pod wieloma względami zbliżonym do obecnie obowiązującego – w Kodeksie karnym z 1969 r. (art. 134 i 135 k.k. z 1969 r.). W typie podstawowym (art. 229 § 1 k.k.) przestępstwo to sprowadza się do udzielenia korzyści majątkowej lub osobistej albo jej obietnicy innej osobie w związku z pełnioną przez nią funkcją publiczną. Zagrożone jest ono karą pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

W art. 229 § 2 k.k. ustawodawca przewidział wypadek mniejszej wagi, z którym łączy się znaczne złagodzenie odpowiedzialności karnej – sprawcy grozi wówczas grzywna, kara ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2. Również w przypadku łapownictwa czynnego w literaturze przyjmuje się, że wypadek mniejszej wagi odnosi się jedynie do typu podstawowego tego przestępstwa¹⁶¹.

Znaczna część uwag poczynionych przy analizie wypadku mniejszej wagi z art. 228 § 2 k.k. (przede wszystkim te dotyczące wartości udzielonej korzyści oraz rangi pełnionej przez przekupującego funkcji publicznej) pozostaje aktualna również w stosunku do regulacji tej instytucji zawartej w art. 229 § 2 k.k. Inaczej jednak niż miało to miejsce w przypadku art. 228 k.k., im bardziej podstawowy charakter przyjmuje potrzeba sprawcy, którą pragnie zaspokoić przy pomocy udzielenia łapówki (np. zespolenie jej z życiem lub zdrowiem), tym większe prawdopodobieństwo, że działa on w sytuacji przymusowej, co może przemawiać za przyjęciem wypadku mniejszej wagi¹⁶². W takim tonie wypowiedział się L. Gardocki, wskazując że za zasadnością potraktowania jako wypadek mniejszej wagi zachowania sprawcy przemawiać będzie działanie przez niego w przekonaniu, że inaczej nie uzyska należnej mu decyzji lub świadczenia¹⁶³. W doktrynie wskazuje się, że kwalifikację z art. 229 § 2 k.k. należy przyjmować wówczas, gdy korzyść lub jej obietnica zostały udzielone w warunkach, gdy osoba pełniąca funkcję publiczną ich zażądała albo uzależniła od nich

¹⁶¹ P. Wiatrowski, *Łapownictwo czynne i warunki niekaralności jego sprawcy w kodeksie karnym*, Prokuratura i Prawo 2008, nr 7–8, s. 60; M. Szwarczyk, (w:) T. Bojarski (red.), *Kodeks karny...*, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587634684/489677/bojarski-tadeusz-red-kodeks-karny-komentarz-wyd-vii?pit=2020-11-10&cm=URELATIONS> (dostęp online 7.12.2020).

¹⁶² O. Górniok, R. Zawłocki, (w:) A. Wąsek (red.), *Kodeks karny...*, s. 75; M. Iwański, *op. cit.*, s. 643.

¹⁶³ L. Gardocki, *Prawo karne*, Warszawa 1998, s. 269.

dokonanie czynności¹⁶⁴, jak też, w sytuacji uzależnienia podjęcia określonej czynności służbowej od korzyści¹⁶⁵. Na niższy stopień społecznej szkodliwości czynu sprawcy może niekiedy wpłynąć fakt nieprzyjęcia korzyści lub jej obietnicy przez osobę pełniącą funkcję publiczną¹⁶⁶.

Różne są wysokości łapówek i ich postacie, ranga sprawowanej funkcji publicznej, rodzaj naruszonych przez sprawców obowiązków, jak też towarzysząca im motywacja. Odmienne bywają wreszcie uwarunkowania, w jakich doszło do przyjęcia lub wręczenia bezprawnej korzyści. Czasem sprawca swoim zachowaniem jedynie w bardzo nieznacznym stopniu narusza porządek prawny – zalicza się je wówczas do korupcji drobnej – a niekiedy, mając na uwadze okoliczności, w jakich doszło do popełnienia czynu, jedynie łatwiej jest je uzasadnić¹⁶⁷. Wszystko to zadecydowało o potrzebie wprowadzenia do Kodeksu karnego wypadków mniejszej wagi sprzedajności i przekupstwa osoby pełniącej funkcję publiczną oraz zaopatrzenia ich w odrębną, niższą – w porównaniu z typami podstawowymi – sankcję karą.

Racjonalizację penalizacji drobnej korupcji należy ocenić pozytywnie – dostosowano wysokość ustawowego zagrożenia karą do stopnia społecznej szkodliwości czynu, co było pożądane. Zakwalifikowanie czynu sprawcy jako wypadku mniejszej wagi z art. 228 § 2 k.k., czy też art. 229 § 2 k.k. umożliwi sądom nie tylko łagodniejsze jego potraktowanie w drodze wymierzenia niższej kary, ale również stwarza im możliwość zastosowania warunkowego umorzenia postępowania karnego (art. 66 § 2 k.k.), a nawet odstąpienia od wymierzenia kary poprzez zastąpienie jej środkiem karnym, przypadkiem lub środkiem kompensacyjnym (art. 59 § 1 k.k.)¹⁶⁸.

Przestępstwo sprzedajności wyborczej stypizowane w art. 250a § 1 k.k. polega albo na przyjmowaniu korzyści majątkowej lub osobistej albo na żądaniu takiej korzyści za głosowanie w określony sposób i może zostać popełnione jedynie przez osobę uprawnioną do głosowania. Z kolei w art. 250a § 2 k.k. uregulowane zostało przestępstwo przekupstwa wyborczego, sprowadzające się do udzielania korzyści majątkowej lub osobistej osobie uprawnionej do głosowania w zamian za głosowanie w określony sposób i może je popełnić

¹⁶⁴ A. Marek, (w:) *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. 5, Warszawa 2010, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587269774/59919/marek-andrzej-kodeks-karny-komentarz-wyd-v?pit=2020-11-10&cm=URELATIONS> (dostęp online 7.12.2020).

¹⁶⁵ J. Lachowski, (w:) M. Królikowski, R. Zawłocki (red.), *Kodeks karny. Część szczególna, Komentarz do art. 222–316*, t. II, Warszawa 2013, s. 127.

¹⁶⁶ P. Bachmat, *op. cit.*, s. 152.

¹⁶⁷ *Ibidem*, s. 124.

¹⁶⁸ *Ibidem*, s. 124.

każdy. Przepisy określone w art. 250a § 1 i 2 k.k. zagrożone są karą pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

Wypadek mniejszej wagi, uregulowany w art. 250a § 3 k.k., zagrożono grzywną, karą ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2. Na uznanie czynu zabronionego za wypadek mniejszej wagi może rzutować wysokość korzyści¹⁶⁹, liczba osób, którym sprawca zaproponował jej przyjęcie korzyści lub od których jej żądał, jak też pobudki jego działania¹⁷⁰. Warto wspomnieć, że w art. 250a § 4 k.k. przewidziano tzw. czynny żal (sprawca zawiadomił organ powołany do ścigania o fakcie przestępstwa i okolicznościach jego popełnienia, zanim organ ten dowiedział się o nich) skutkujący obligatoryjnym złagodzeniem kary – dotyczy on przestępstwa sprzedajności wyborczej określonej w art. 250a § 1 k.k. oraz wypadku mniejszej wagi określonego w § 3.

C. Przepisy przeciwko wiarygodności dokumentów (art. 270 § 2a – fałszerstwo materialne, art. 270a § 3 – fałszerstwo materialne faktur, art. 271 § 2 – fałszerstwo intelektualne, art. 271a § 3 – fałszerstwo intelektualne faktur, art. 277a § 2 – fałszerstwo materialne albo intelektualne faktur z kwotą należności przekraczającą 10 mln złotych)

Przyjmuje się, że fałszerstwo dokumentów jest najczęściej popełnianym przestępstwem przeciwko dokumentom w obrocie gospodarczym, pomimo że od strony mechanizmów wykonawczych bardzo często przybiera postać złożoną¹⁷¹. Konstrukcja ustawowych znamion tego czynu zabronionego zamieszczona we wszystkich obowiązujących po sobie polskich kodyfikacjach prawa karnego materialnego pozostała niezmienną. Z uwagi na powyższe cały dotychczasowy dorobek orzecznictwa sądowego w tym przedmiocie zasadniczo nie stracił na aktualności.

W art. 270 § 1 k.k. ustawodawca przewidział odpowiedzialność karną za trzy możliwe postacie przestępnego zachowania: podrobienie lub przerobienie dokumentu w celu użycia go za autentyczny lub użycie takiego dokumentu jako autentycznego. Podrobienie i przerobienie dokumentu określa się w doktrynie mianem fałszu materialnego dokumentu, jako że sprawca, oddziałuje wówczas na materię dokumentu (niekiedy również na inną materię), chcąc nadać

¹⁶⁹ M. Szewczyk, (w:) A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 117–277 k.k.*, t. II, Kraków 2013, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587225813/172391/zoll-andrzej-red-kodeks-karny-czesc-szczegolna-tom-ii-komentarz-do-art-117-277-k-k-wyd-iv?cm=URELATIONS> (dostęp online 8.12.2020).

¹⁷⁰ R.A. Stefański, *Przepisy przeciwko korupcji wyborczej (art. 250a k.k.)*, Prokuratura i Prawo 2004, nr 4, s. 78.

¹⁷¹ Z. Kukula, *Przepisy przeciwko dokumentom w obrocie gospodarczym. Zbiór orzeczeń Sądu Najwyższego i sądów apelacyjnych*, Warszawa 2013, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587618431/415871/kukula-zygmunt-komentarz-do-niektorych-przepisow-kodeksu-karnego-w-przestepstwa-przeciwko...?pit=2020-11-10&cm=URELATIONS> (dostęp online 8.12.2020).

dokumentowi pozory autentyczności¹⁷². Przepięstwo to stanowi odpowiednik czynu zabronionego uregulowanego w art. 265 § 1 k.k. z 1969 r. W art. 270 § 2 k.k. spenalizowano zachowanie polegające na nieuprawnionym wypełnieniu blankietu na szkodę osoby na nim podpisanej albo na użyciu takiego dokumentu. Karze określonej w art. 270 § 3 k.k. podlega natomiast osoba, która czyni przygotowania do przestępstwa opisanego w art. 270 § 1 k.k.

Ustawa z dnia 5 listopada 2009 r.¹⁷³ nowelizująca Kodeks karny wprowadziła § 2a w art. 270 k.k. – regulacja ta weszła w życie z dniem 8 czerwca 2010 r. Przepis ten dotyczy złagodzonej odpowiedzialności sprawcy fałszerstwa dokumentu stanowiącego wypadek mniejszej wagi (jest to odpowiednik art. 265 § 2 k.k. z 1969 r.). Zachowanie realizujące znamiona czynów opisanych w art. 270 § 1 k.k. lub art. 270 § 2 k.k., z uwagi na mniejszy stopień społecznej szkodliwości, może zostać zakwalifikowane jako wypadek mniejszej wagi¹⁷⁴ zagrożony grzywną, karą ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2. Tym sposobem zrealizowano wysuwany od wielu lat przez praktyków wymiaru sprawiedliwości oraz przedstawicieli doktryny postulat, aby mniej znaczące fałszerstwa (np. podrobienie podpisu zgodnie z wolą osoby uprawnionej, nieistotne przeróbki dokumentu), traktować łagodniej jako wypadki mniejszej wagi¹⁷⁵.

Na uznanie danego czynu zabronionego za wypadek mniejszej wagi mogą mieć wpływ w szczególności: charakter dokumentu, jego znaczenie w obrocie prawnym (wystawiony dokument ma mniejsze znaczenie w obrocie prawnym, okoliczność mająca znaczenie prawne jest okolicznością o niewielkim znaczeniu w takim obrocie lub też następstwa poświadczenia nieprawdy są niewielkie¹⁷⁶), nieduża zmiana wprowadzona do autentycznego dokumentu (w odniesieniu do przerobienia), nieznaczna niezgodność między wolą osoby, która złożyła podpis na blankiecie a treścią wpisaną do podpisanego blankietu, jak również zakres oddziaływania podrobionego lub przerobionego dokumentu, liczba podrobionych dokumentów (okoliczność, że podrobiony został nie jeden, a szereg

¹⁷² J. Piórkowska-Flieger, (w:) T. Bojarski (red.), *Kodeks karny...*, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587634736/489735/bojarski-tadeusz-red-kodeks-karny-komentarz-wyd-vii?pit=2020-11-10&cm=URELATIONS> (dostęp online 12.12.2020).

¹⁷³ Ustawa z dnia 5 listopada 2009 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Kodeks karny wykonawczy, ustawy – Kodeks karny skarbowy oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 206, poz. 1589).

¹⁷⁴ T. Razowski, (w:) J. Giezek (red.), *Kodeks karny. Część szczególna...*, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587370997/168437/giezek-jacek-red-kodeks-karny-czesc-szczegolna-komentarz?pit=2020-11-10&cm=URELATIONS> (dostęp online 12.12.2020).

¹⁷⁵ A. Marek, (w:) *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. 5, Warszawa 2010, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587269822/59967/marek-andrzej-kodeks-karny-komentarz-wyd-v?pit=2020-11-10&cm=URELATIONS> (dostęp online 12.12.2020).

¹⁷⁶ M. Kalitowski, (w:) M. Filar (red.), *Kodeks karny...*, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587611271/503531/filar-marian-red-kodeks-karny-komentarz-wyd-v?pit=2020-11-10&cm=URELATIONS> (dostęp online 12.12.2020).

dokumentów), skutki działania sprawcy, w tym ewentualne szkody majątkowe związane z wykorzystaniem takiego dokumentu¹⁷⁷.

Przestępstwo fałszu materialnego faktury uregulowane w art. 270a § 1 k.k.¹⁷⁸ zostało opisane przez ustawodawcę jako podrobienie lub przerobienie faktury w zakresie okoliczności faktycznych, które mogą mieć znaczenie dla określenia wysokości należności publicznoprawnej lub jej zwrotu albo zwrotu innej należności o charakterze podatkowym. Karalne jest również użycie takiej faktury jako autentycznej. Czyny te zagrożone są karą pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8. Dla realizacji znamion tych przestępstw irrelewantne jest to, czy treść faktury jest zgodna ze stwierdzonymi w niej okolicznościami faktycznymi. Przedmiotem ochrony na gruncie art. 270a k.k., analogicznie jak w wypadku art. 270 k.k., jest bowiem autentyczność dokumentu (w tym przypadku faktury) rozumiana jako pochodzenie dokumentu (faktury) o określonej treści od określonej osoby, nie zaś prawdziwość treści w nim zamieszczonej¹⁷⁹.

Przestępstwo z art. 270a § 2 k.k. (zbrodnia zagrożona karą pozbawienia wolności od lat 3 do 15) stanowi typ kwalifikowany w stosunku do czynu z art. 270a § 1 k.k. – w jego konstrukcji zawarto dwa alternatywnie ujęte znamiona kwalifikujące. Pierwsze dotyczy przedmiotu czynności wykonawczej – sprawca dopuszcza się czynu opisanego w art. 270a § 1 k.k. wobec faktury lub faktur, zawierających kwotę należności ogółem, której wartość lub łączna wartość jest większa niż pięciokrotność kwoty określającej mienie wielkiej wartości, drugie natomiast wiąże się z uczynieniem sobie przez sprawcę stałego źródła dochodu z popełnienia przestępstwa z art. 270a § 1 k.k.

Zachowanie realizujące znamiona czynu zabronionego z art. 270a § 1 lub 2 k.k. z uwagi na mniejszy stopień społecznej szkodliwości może zostać zakwalifikowane jako wypadek mniejszej wagi z art. 270a § 3 k.k., zagrożony karą grzywny, ograniczenia wolności lub pozbawienia wolności do lat 2. Znaczna część uwag zawartych przy analizie wypadku mniejszej wagi z art. 270 § 2a k.k. pozostaje aktualna również w stosunku do regulacji art.

¹⁷⁷ Tak m.in. W. Wróbel, (w:) A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 117–277 k.k.*, t. II, Kraków 2013, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587287009/172419/zoll-andrzej-red-kodeks-karny-czesc-szczegolna-tom-ii-komentarz-do-art-117-277-k-k-wyd-iv?pit=2020-11-10&cm=URELATIONS> (dostęp online 12.12.2020); J. Piórkowska-Flieger, (w:) T. Bojarski (red.), *Kodeks karny...*, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587634736/489735/bojarski-tadeusz-red-kodeks-karny-komentarz-wyd-vii?pit=2020-11-10&cm=URELATIONS> (dostęp online 12.12.2020); wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 14 kwietnia 2016 r., II AKa 12/16, LEX nr 2394875.

¹⁷⁸ Przepis ten wszedł w życie z dniem 1 marca 2017 r. na mocy art. 1 pkt 2 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2017 r., poz. 244).

¹⁷⁹ T. Sroka, (w:) W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 212–277d (cz. 2)*, t. II, wyd. 5, Warszawa 2017, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587746558/543998/wrobel-wlodzimierz-red-zoll-andrzej-red-kodeks-karny-czesc-szczegolna-tom-ii-czesc-ii-komentarz...?cm=URELATIONS> (dostęp online 14.11.2020).

270a § 3 k.k. Przy ocenie danego czynu pod kątem uznania go za wypadek mniejszej wagi uwzględnia się przede wszystkim: charakter sfalszowanej faktury, znaczenie, jakie posiada w obrocie prawnym, okoliczności jej użycia, wysokość i rodzaj ewentualnych szkód majątkowych związanych z jej wykorzystaniem¹⁸⁰, jak też stopień zagrożenia lub naruszenia interesu fiskalnego państwa¹⁸¹.

W ocenie ustawodawcy przyjęcie kwalifikacji z art. 270a § 3 k.k. może nastąpić niezależnie od kwoty wskazanej na fakturze, jako że możliwe są do przewidzenia także sytuacje, w których wystawienie faktury nawet na wielomilionowe kwoty nie będzie skutkowało istotnymi negatywnymi skutkami¹⁸². Prowadzi to do wniosku, że wolą ustawodawcy było, aby dla zastosowania wypadku mniejszej wagi w stosunku do przestępstw z art. 270a § 2 k.k. decydujące znaczenie miał rozmiar szkody majątkowej związanej z podrobieniem, przerobieniem lub użyciem faktury, a zwłaszcza jej brak, a nie wysokość kwoty wyszczególnionej na fakturze. Pomimo to w piśmiennictwie wśród okoliczności wpływających na przyjęcie wypadku mniejszej wagi bardzo często wymienia się niską wartość należności ogółem wskazaną na fakturze¹⁸³. Zdaniem A. Lacha wysokość kwoty wskazanej na fakturze jest jednym z najważniejszych czynników mających wpływ na uznanie danego czynu za wypadek mniejszej wagi obok wysokości należności lub jej zwrotu wynikającej z wystawienia faktury, o którą budżet zostałby uszczuplony, rodzaju okoliczności, która była przedmiotem fałszu materialnego i jej wpływu na określenie należności lub zwrotu¹⁸⁴.

Mając na uwadze, że podstawowym celem wprowadzenia art. 270a § 1 i 2 k.k. było przeciwdziałanie wyłudzeniu podatku VAT, należy uznać, że brak szkody majątkowej może niekiedy stanowić okoliczność przesądzającą, a nawet samodzielnie uzasadniającą zakwalifikowanie konkretnego czynu jako wypadku mniejszej wagi¹⁸⁵.

¹⁸⁰ *Ibidem*.

¹⁸¹ Zob. M. Gałązka, (w:) A. Grześkowiak, K. Wiak (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. 4, Warszawa 2017, s. 1295.

¹⁸² Uzasadnienie projektu ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, <https://orka.sejm.gov.pl/Druki8ka.nsf/0/EA8BC112272EA7CEC125804200323EDD/%24File/888.pdf> (dostęp online 16.12.2020).

¹⁸³ Zob. M. Gałązka, (w:) A. Grześkowiak, K. Wiak (red.), *Kodeks karny...*, s. 1295.

¹⁸⁴ A. Lach, (w:) V. Konarska-Wrzošek (red.), *op. cit.*, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587773775/630831/konarska-wrzošek-violetta-red-kodeks-karny-komentarz-wyd-iii?cm=URELATIONS> (dostęp online 16.12.2020).

¹⁸⁵ T. Sroka, (w:) W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 212–277d (cz. 2)*, t. II, wyd. 5, Warszawa 2017, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587746558/543998/wrobel-wlodzimierz-red-zoll-andrzej-red-kodeks-karny-czesc-szczegolna-tom-ii-czesc-ii-komentarz...?cm=URELATIONS> (dostęp online 16.12.2020).

Wypadek mniejszej wagi odgrywa szczególnie istotną rolę w zakresie zbrodni uregulowanej w art. 270a § 2 k.k. umożliwia bowiem zmianę charakteru przestępstwa ze zbrodni na występki, jak również otwiera możliwość orzeczenia kar nieizolacyjnych (grzywny lub kary ograniczenia wolności) i warunkowego umorzenia postępowania. W związku z tym uznaje się, że w sytuacji, gdy podrobienie, przerobienie lub użycie sfałszowanej faktury odnosi się do faktury lub faktur, na których wyszczególniono kwotę łączną ogółem przenoszącą pięciokrotność kwoty określającej mienie wielkiej wartości, powinno rozważyć się przyjęcie wypadku mniejszej wagi każdorazowo, wówczas gdy nie powstała szkoda majątkowa lub jest ona niewielkich rozmiarów. Zastosowanie instytucji wypadku mniejszej wagi może być także zasadne, jeżeli sprawca uczynił sobie z popełnienia przestępstwa stałe źródło dochodu, jednakże do osiągnięcia tego dochodu ostatecznie nie doszło lub był on niski¹⁸⁶.

W dalszej kolejności omówione zostanie przestępstwo stypizowane w art. 271 k.k., określane mianem fałszu intelektualnego – poświadczenie nieprawdy jest drugim obok fałszerstwa dokumentów najczęściej popełnianym przestępstwem przeciwko wiarygodności dokumentów, które występuje w sferze działalności gospodarczej¹⁸⁷. Brzmienie art. 271 k.k. w zasadzie odpowiada uregulowaniu art. 266 k.k. z 1969 r. oraz jest bardzo zbliżone do brzmienia art. 192 k.k. z 1932 r. Istota przestępnego działania opisanego w art. 271 § 1 k.k. polega na zawarciu w treści prawdziwego dokumentu, wystawionego przez kompetentną do tego osobę (funkcjonariusza publicznego lub innej osoby uprawnionej do wystawienia dokumentu) nieprawdy co do okoliczności mającej znaczenie prawne. Dokument ten nie jest ani przerobiony, ani podrobiony – jego wystawca sporządza go w zakresie swojego działania, opatrując go własnym podpisem. Popełnienie tego przestępstwa zagrożone jest karą pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

Jeżeli poświadczenie nieprawdy charakteryzuje niski stopień społecznej szkodliwości, może ono zostać zakwalifikowane jako wypadek mniejszej wagi z art. 271 § 2 k.k., zagrożony grzywną albo karą ograniczenia wolności. W zakresie katalogu przesłanek branych pod uwagę przy zastosowaniu tej instytucji aktualne pozostają co do zasady rozważania poczynione przy omówieniu art. 270 § 2a k.k.¹⁸⁸, należy mieć jednak na uwadze, że dobrem

¹⁸⁶ *Ibidem*.

¹⁸⁷ Z. Kukula, *op. cit.*, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587618432/415872/kukula-zygmunt-komentarz-doniekotorych-przepisow-kodeksu-karnego-w-przestepstwa-przeciwko...?cm=URELATIONS> (dostęp online 16.12.2020).

¹⁸⁸ Tak m.in. A. Lach, (w:) V. Konarska-Wrzosek (red.), *op. cit.*, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587715953/630832/konarska-wrzosek-violetta-red-kodeks-karny-komentarz-wyd-iii?cm=URELATIONS> (dostęp online 16.12.2020); M. Mozgawa, (w:) M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, Gdańsk

chronionym przy przestępstwie fałszu intelektualnego jest prawdziwość treści dokumentu, jak również jego znaczenie dowodowe¹⁸⁹. Niższy stopień społecznej szkodliwości czynu może wiązać się z tym, że dokument zawierający poświadczenie nieprawdy ma niewielkie znaczenie w obrocie prawnym, nie został użyty w takim obrocie, okoliczność mająca znaczenie prawne jest okolicznością o nieznaczącej doniosłości dla takiego obrotu lub też konsekwencje poświadczenia nieprawdy mają małą szkodliwość¹⁹⁰. Sposób i okoliczności popełnienia czynu przy przestępstwie poświadczenia nieprawdy nie są z reguły zróżnicowane, dlatego też w niewielkim stopniu oddziałują na stopień społecznej szkodliwości danego czynu. Istotne znaczenie przypisywane jest natomiast wadze naruszonych przez sprawcę obowiązków¹⁹¹.

Przestępstwo fałszu intelektualnego dokumentu w postaci faktury uregulowano w art. 271a k.k.¹⁹² – zachowanie przestępne sprowadza się w tym przypadku do poświadczenia nieprawdy co do okoliczności faktycznych mogących mieć znaczenie dla określenia wysokości należności publicznoprawnej lub jej zwrotu albo zwrotu innej należności o charakterze podatkowym przy wystawianiu faktury lub faktur, zawierających kwotę należności ogółem, której wartość lub łączna wartość jest znaczna, lub na używaniu takiej faktury lub faktur. Zgodnie z treścią art. 115 § 7 k.k. do określenia „wartość lub łączna wartość jest znaczna” stosuje się odpowiednio art. 115 § 5 k.k., stosownie do którego brzmienia mieniem znacznej wartości jest mienie, którego wartość w czasie popełnienia czynu zabronionego przekracza 200 000 złotych. Przestępstwem z art. 271a § 1 k.k. jest zatem poświadczenie nieprawdy w wystawionej fakturze lub fakturach zawierających kwotę

2020, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587737150/624153/budyn-kulik-magdalena-i-in-kodeks-karny-komentarz-aktualizowany?cm=URELATIONS> (dostęp online 16.12.2020).

¹⁸⁹ J. Piórkowska-Flieger, *Falsz intelektualny dokumentu*, (w:) *Falsz dokumentu w polskim prawie karnym*, Kraków 2004, <https://sip.lex.pl/#/monograph/369142327/199452?pit=2021-02-02&keyword=Fa%C5%82sz%20dokumentu%20w%20polskim%20prawie%20karnym,&toHit=1&cm=SFIRST> (dostęp online 16.12.2020).

¹⁹⁰ M. Kalitowski, (w:) O Górniok (red.), *Kodeks karny...*, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587561119/467027/gorniok-oktawia-red-kodeks-karny-komentarz-wyd-ii?cm=URELATIONS> (dostęp online 16.12.2020); W. Wróbel, (w:) A. Zoll (red.) *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 117–277 k.k.*, t. II, Kraków 2013, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587287010/172420/zoll-andrzej-red-kodeks-karny-czesc-szczegolna-tom-ii-komentarz-do-art-117-277-k-k-wyd-iv?cm=URELATIONS> (dostęp online 16.12.2020); W. Wróbel, T. Sroka, (w:) W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 212–277d (cz. 2)*, t. II, wyd. 5, Warszawa 2017, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587746559/543999/wrobel-wlodzimierz-red-zoll-andrzej-red-kodeks-karny-czesc-szczegolna-tom-ii-czesc-ii-komentarz...?cm=URELATIONS> (dostęp online 16.12.2020); wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 4 lipca 2013 r., IV Ka 83/13, LEX nr 1867083.

¹⁹¹ J. Piórkowska-Flieger, *Falsz intelektualny...*, <https://sip.lex.pl/#/monograph/369142327/199452?pit=2021-02-02&keyword=Fa%C5%82sz%20dokumentu%20w%20polskim%20prawie%20karnym,&toHit=1&cm=SFIRST> (dostęp online 25.01.2021).

¹⁹² Przepis ten wszedł w życie z dniem 1 marca 2017 r. na mocy art. 1 pkt 3 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2017 r., poz. 244).

należności ogółem, której wartość lub łączna wartość jest wyższa niż 200 000 złotych, lub używanie takiej faktury bądź faktur¹⁹³. Jego popełnienie zagrożone jest karą pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

Przestępstwo z art. 271a § 2 k.k. (zbrodnia zagrożona karą pozbawienia wolności od lat 3 do 15) jest typem kwalifikowanym w stosunku do tego uregulowanego w art. 271a § 1 k.k. przez dwa alternatywnie ujęte znamiona, tj.: przedmiot czynności wykonawczej – faktura lub faktury zawierające kwotę należności ogółem, której wartość lub łączna wartość przewyższa pięciokrotność kwoty stanowiącej mienie wielkiej wartości albo uczynienie sobie przez sprawcę z popełnienia przestępstwa wyartykułowanego w art. 271a § 1 k.k. stałego źródła dochodu.

W sytuacji, gdy czyny zabronione stypizowane w art. 271a § 1 lub 2 k.k. cechują się niskim stopniem społecznej szkodliwości, można je potraktować jako wypadek mniejszej wagi z art. 271a § 3 k.k., zagrożony karą pozbawienia wolności do lat 3. Takie rozwiązanie skutkuje zmianą charakteru przestępstwa ze zbrodni na występpek, jak również stwarza możliwość orzeczenia kar nieizolacyjnych oraz zastosowania warunkowego umorzenia postępowania. Podobnie jak w wypadku regulacji z art. 270a § 3 k.k. przy ocenie wystąpienia wypadku mniejszej wagi uwzględnia się w szczególności: charakter faktury, w jakiej poświadczona została nieprawda, okoliczności jej wykorzystania, zakres oddziaływania faktury oraz ewentualne szkody majątkowe związane z jej użyciem¹⁹⁴. Kluczowe znaczenie nadaje się w tym zakresie rozmiarom szkody majątkowej związanej z wystawieniem faktury poświadczającej nieprawdę lub jej wykorzystaniem. W odniesieniu do wypadku mniejszej wagi z art. 271a § 3 k.k. oraz okoliczności determinujących jego przyjęcie zasadniczo podzielić należy uwagi zawarte przy omówieniu art. 270a § 3 k.k.¹⁹⁵

Interesującym jest przestępstwo z art. 277a § 1 k.k.¹⁹⁶, które stanowi typ kwalifikowany względem czynów zabronionych spenalizowanych w art. 270a § 1 k.k. oraz art. 271a § 1 k.k. Znamieniem kwalifikującym jest w tym przypadku popełnienie wskazanych

¹⁹³ T. Sroka, (w:) W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 212–277d (cz. 2)*, t. II, wyd. 5, Warszawa 2017, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587746560/544000/wrobel-wlodzimierz-red-zoll-andrzej-red-kodeks-karny-czesc-szczegolna-tom-ii-czesc-ii-komentarz...?cm=URELATIONS> (dostęp online 20.12.2020).

¹⁹⁴ *Ibidem*.

¹⁹⁵ Tak m.in. A. Lach, (w:) V. Konarska-Wrzošek (red.), *op. cit.*, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587773777/630833/konarska-wrzošek-violetta-red-kodeks-karny-komentarz-wyd-iii?cm=URELATIONS> (dostęp online 20.12.2020); M. Mozgawa, (w:) M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, Gdańsk 2020, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587737151/624154/budyn-kulik-magdalena-i-in-kodeks-karny-komentarz-aktualizowany?cm=URELATIONS> (dostęp online 20.12.2020).

¹⁹⁶ Przepis ten wszedł w życie z dniem 1 marca 2017 r. na mocy art. 1 pkt 4 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2017 r., poz. 244).

powyżej przestępstw w stosunku do faktury lub faktur, zawierających kwotę należności ogółem, której wartość lub łączna wartość przekracza dziesięciokrotność kwoty określającej mienie wielkiej wartości, a więc przewyższa 10 000 000 złotych (art. 115 § 6 k.k.). Przystępstwo stypizowane w art. 277a § 1 k.k. jest zbrodnią zagrożoną karą pozbawienia wolności od lat 5 do 15 lub karą 25 lat pozbawienia wolności. Pierwszoplanowym celem wprowadzenia przez ustawodawcę przestępstwa z art. 277a § 1 k.k. było przeciwdziałanie zjawisku wyłudzenia podatku VAT przez członków największych zorganizowanych grup przestępczych, których działalność skutkuje najbardziej dotkliwymi konsekwencjami dla interesów majątkowych Skarbu Państwa¹⁹⁷.

Istnieje możliwość zakwalifikowania czynu z art. 277a § 1 k.k. jako wypadku mniejszej wagi z art. 277a § 2 k.k. zagrożonego karą pozbawienia wolności do lat 5, jeżeli wyróżnia go niski stopień społecznej szkodliwości. W zakresie wypadku mniejszej wagi i okoliczności przemawiających za jego przyjęciem należy podzielić rozważania przeprowadzone przy omawianiu regulacji z art. 270a § 3 k.k. i art. 271a § 3 k.k. – taką kwalifikację mogą determinować m.in.: charakter faktury poświadczającej nieprawdę, okoliczności jej użycia, zakres oddziaływania faktury oraz wysokość szkód majątkowych, jakie powstały w związku z jej wykorzystaniem¹⁹⁸.

D. Przystępstwa przeciwko mieniu (art. 278 § 3 – kradzież, art. 283 [odnoszący się do art. 279 § 1, art. 280 § 1, art. 281, art. 282, tj. kolejno kradzieży z włamaniem, rozboju, kradzieży rozbójniczej, wymuszenia rozbójniczego], art. 284 § 3 – przywłaszczenie, art. 286 § 3 – oszustwo, art. 287 § 2 – oszustwo komputerowe, art. 288 § 2 – zniszczenie mienia ruchomego, art. 291 § 2 – paserstwo umyślne)

Na wstępie zaznaczyć należy, że w doktrynie niejednokrotnie wskazuje się, że najistotniejsze znaczenie wśród wypadków mniejszej wagi mają te przewidziane w odniesieniu do przestępstw przeciwko mieniu¹⁹⁹. Niekwestionowane jest to, że ustawodawca uregulował omawianą instytucję przy największej liczbie przestępstw tej właśnie kategorii. W piśmiennictwie zwrócono uwagę, że *ratio legis* uregulowania wypadku mniejszej wagi przy

¹⁹⁷ Uzasadnienie projektu ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, <https://orka.sejm.gov.pl/Druki8ka.nsf/0/EA8BC112272EA7CEC125804200323EDD/%24File/888.pdf> (dostęp online 21.12.2020).

¹⁹⁸ T. Sroka, (w:) W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 212–277d (cz. 2)*, t. II, wyd. 5, Warszawa 2017, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587746567/544007/wrobel-wlodzimierz-red-zoll-andrzej-red-kodeks-karny-czesc-szczegolna-tom-ii-czesc-ii-komentarz...?cm=URELATIONS> (dostęp online 21.12.2020).

¹⁹⁹ A. Sośnicka, *Przystępstwo i wykroczenie przywłaszczenia w polskim prawie karnym*, Warszawa 2013 <https://sip.lex.pl/#/monograph/369258085/166995?tocHit=1> (dostęp online 3.02.2021).

przestępstwach przeciwko mieniu stanowi ich specyfika związana przede wszystkim z wartością przedmiotu czynności wykonawczej oraz okolicznościami popełnienia przestępstwa²⁰⁰. W uzasadnieniu projektu Kodeksu karnego z 1997 r. powyższe dodatkowo uzasadniano kategorią sprawców popełniających najczęściej dane przestępstwa (młodociani)²⁰¹. Takie wskazanie należy jednak uznać za niefortunne, bowiem suponuje ono przyjmowanie całościowej koncepcji wypadku mniejszej wagi w zakresie określania katalogu okoliczności wpływających na ocenę danego czynu zabronionego jako wypadku mniejszej wagi. Ujęcie to nie miało jednak już wówczas (tj. w czasie uchwalania Kodeksu karnego z 1997 r.) charakteru dominującego. Warto jednocześnie zasygnalizować, że projektodawcy obowiązującej kodyfikacji prawa karnego materialnego przyjęli, że regulacja wypadku mniejszej wagi w niej przewidziana nawiązuje w opisie typów przestępstw przeciwko mieniu, jak również w strukturze całego rozdziału dotyczącego tego rodzaju przestępstw do przepisów prawnych dotyczących tej materii zawartych w Kodeksie karnym z 1932 r.²⁰² Jednakże już wstępne i pobieżne zestawienie ze sobą struktury przestępstw przeciwko mieniu uregulowanych w Kodeksie karnym z 1997 r. z tymi stypizowanymi w kodeksach karnych z 1932 r. oraz z 1969 r. prowadzi do wniosku, że obowiązującej kodyfikacji bliżej w tym zakresie do Kodeksu karnego z 1969 r. aniżeli do Kodeksu karnego z 1932 r.²⁰³

W art. 278 k.k. z 1997 r. przestępstwo kradzieży opisano w nieco inny sposób niż w art. 203 k.k. z 1969 r.²⁰⁴ Ówczesnie ochrona mienia społecznego poddana była szczególnej regulacji, z której natenczas zrezygnowano, stąd obecna regulacja przestępstwa kradzieży obejmuje znacznie szerszy przedmiotowy zakres ochrony aniżeli ta przewidziana w Kodeksie karnym z 1969 r. Obowiązujący Kodeks karny obok zamachów skierowanych przeciwko rzeczom cudzym, penalizuje również zamachy wymierzone przeciwko wszelkim rzeczom społecznym – w jego zakresie mieszczą się zachowania określone w art. 199, 200, 201 i 202 k.k. z 1969 r. w części odnoszącej się do zagarnięcia mienia społecznego poprzez kradzież (*vide* art. 120 § 8 k.k. z 1969 r.).

²⁰⁰ M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, (w:) A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 278–363 k.k.*, t. III, wyd. 2, Kraków 2006, s. 69.

²⁰¹ Uzasadnienie projektu Kodeksu karnego, druk 1274, Warszawa 1995, s. 98.

²⁰² Uzasadnienie do projektu Kodeksu karnego, Państwo i Prawo 1994, wkładka do z. 3, s. 206.

²⁰³ Zob. R. Zawłocki, *Wprowadzenie*, (w:) R. Zawłocki (red.), *Przestępstwa przeciwko mieniu i gospodarcze. System Prawa Karnego*, t. IX, Warszawa 2015, s. 15.

²⁰⁴ M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, (w:) A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 278–363 k.k.*, t. III, Kraków 1999, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587285628/83068/zoll-andrzej-red-kodeks-karny-czesc-szczegolna-komentarz-do-art-117-363-tom-ii-i-iii?cm=URELATIONS> (dostęp online 22.12.2020).

W istotny sposób zmieniono w Kodeksie karnym z 1997 r. jurydyczny opis kradzieży. Stosownie do treści art. 278 § 1 k.k. kradzież polega na zaborze w celu przywłaszczenia „cudzej rzeczy ruchomej” (nie zaś „cudzego mienia ruchomego”, jak to ujmował art. 257 k.k. z 1932 r. oraz art. 203 k.k. z 1969 r.). Z uwagi na powyższe w art. 278 § 5 k.k. wskazano, że przepisy określające odpowiedzialność za kradzież rzeczy mają zastosowanie odpowiednio do kradzieży energii oraz karty magnetycznej uprawniającej do podjęcia pieniędzy z automatu bankowego²⁰⁵. W ocenie niektórych przedstawicieli doktryny to odniesienie do terminologii zaczerpniętej niewątpliwie z prawa cywilnego skłania do tego, aby przy interpretacji znamion przestępstwa kradzieży odwoływać się do brzmienia i wykładni tego pojęcia w prawie cywilnym²⁰⁶. Przestępstwo kradzieży rzeczy ruchomej (§ 1), programu komputerowego (§ 2) oraz energii lub karty uprawniającej do podjęcia pieniędzy z automatu bankowego (§ 5) wyartykułowane w art. 278 k.k. zagrożono karą pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5. Zasadniczo wszystkie przestępstwa kradzieży opisane w art. 278 k.k. są ścigane z urzędu – wyjątek stanowi kradzież dokonana na szkodę osoby najbliższej, która podlega ściganiu na wniosek pokrzywdzonego (art. 278 § 4 k.k.).

Określony w art. 278 § 3 k.k. wypadek mniejszej wagi odnosi się do wszystkich wymienionych powyżej typów kradzieży – w przypadku takiej kwalifikacji prawnej czynu sprawcy grozi grzywna, kara ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku. W piśmiennictwie wskazuje się, że z uwagi na podobne brzmienie przepisów oraz identyczne funkcje, jakie spełnia omawiana regulacja przyjmowane w nauce prawa karnego oraz w orzecznictwie sądowym na kanwie Kodeksu karnego z 1969 r. sposoby interpretacji pojęcia wypadku mniejszej wagi zachowują aktualność w stosunku do rozwiązań zamieszczonych w Kodeksie karnym z 1997 r.²⁰⁷

Oceniając, czy dany czyn zabroniony stanowi wypadek mniejszej wagi, uwzględniać należy okoliczności takie jak: wartość oraz rodzaj skradzionych rzeczy (odpowiednio: pieniędzy, środków płatniczych, stwierdzonego w dokumentach uczestnictwa w spółce, uprawnień do otrzymania określonej sumy pieniędzy, programu komputerowego, energii),

²⁰⁵ A. Marek, (w:) *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. 5, Warszawa 2010, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587269830/59975/marek-andrzej-kodeks-karny-komentarz-wyd-v?cm=URELATIONS> (dostęp online 22.12.2020).

²⁰⁶ M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, (w:) A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 278–363 k.k.*, t. III, Kraków 1999, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587285628/83068/zoll-andrzej-red-kodeks-karny-czesc-szczegolna-komentarz-do-art-117-363-tom-ii-i-iii?cm=URELATIONS> (dostęp online 22.12.2020).

²⁰⁷ *Ibidem*; M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, (w:) A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 278–363 k.k.*, t. III, wyd. 4, Warszawa 2016, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587225529/495328/zoll-andrzej-red-kodeks-karny-czesc-szczegolna-tom-iii-komentarz-do-art-278-363-k-k-wyd-iv?cm=URELATIONS> (dostęp online 22.12.2020).

wartość zobowiązań (np. wypłaty kapitału, odsetek czy też udziału w zyskach), sposób postępowania sprawcy, okoliczności popełnienia przestępstwa oraz skutki jego dokonania²⁰⁸. Podkreślenia wymaga, że wypadku mniejszej wagi nie powinno utożsamiać się z kradzieżą rzeczy (odpowiednio: energii, pieniędzy, środków płatniczych, programu komputerowego) o małej wartości, ponieważ nie jest ona kryterium rozstrzygającym o przyjęciu tej instytucji w danym przypadku. Istotna jest szczegółowa analiza całokształtu okoliczności towarzyszących zachowaniu się sprawcy²⁰⁹. Spośród elementów podmiotowych czynu w sposób szczególny rozważyć należy zwłaszcza stopień zawinienia, postać zamiaru oraz motywację i cel działania sprawcy – doniosłe znaczenie mają postacie umyślności, premedytacja, nieustępliwość w dążeniu do zrealizowania celu przestępnego, wpływ osoby trzeciej na zachowanie sprawcy, obawa przed konsekwencjami odmowy popełnienia czynu przestępnego, skrupulatność w przygotowaniu przestępstwa, jak też przypadkowość działania sprawcy²¹⁰. O przyjęciu wypadku mniejszej wagi powinna przesądzać wypadkowa ocen zaprezentowanych powyżej okoliczności przedmiotowych i podmiotowych czynu zabronionego²¹¹.

Warto przywołać w tym miejscu pogląd wyrażony przez A. Marka, który zwrócił uwagę na to, że przepis art. 278 § 3 k.k. nie operuje pojęciem „małej wagi czynu”, lecz „wypadku mniejszej wagi”, dlatego też można uwzględniać przy ocenie występowania tej instytucji również okoliczności leżące poza czynem (jako przykład podał kradzież dokonaną w wyjątkowo ciężkich warunkach, z motywów zasługujących na uwzględnienie)²¹². Jego zdaniem nietrafne wydaje się być stanowisko, stosownie do którego o przyjęciu wypadku mniejszej wagi decydują przedmiotowo-podmiotowe okoliczności czynu, wskazujące na jego niewielką społeczną szkodliwość. W ocenie autorki niniejszej dysertacji można polemizować z takim zapatrywaniem, bowiem okoliczności wymienione powyżej nie wykraczają poza

²⁰⁸ M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, (w:) A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 278–363 k.k.*, t. III, Kraków 1999, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587285628/83068/zoll-andrzej-red-kodeks-karny-czesc-szczegolna-komentarz-do-art-117-363-tom-ii-i-iii?cm=URELATIONS> (dostęp online 23.12.2020); J. Jurewicz, *Kilka uwag w kwestii konstrukcji wypadku mniejszej wagi*, *Acta Universitatis Lodzianis. Folia Iuridica* 2004, nr 67, s. 31–32.

²⁰⁹ Tak m.in. postanowienie SN z dnia 22 grudnia 2010 r., II KK 279/10, LEX nr 844434; wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 5 listopada 2015 r., II AKa 344/15, LEX nr 2031178.

²¹⁰ M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, (w:) A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 278–363 k.k.*, t. III, wyd. 4, Warszawa 2016, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587225529/495328/zoll-andrzej-red-kodeks-karny-czesc-szczegolna-tom-iii-komentarz-do-art-278-363-k-k-wyd-iv?cm=URELATIONS> (dostęp online 23.12.2020).

²¹¹ M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, (w:) A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 278–363 k.k.*, t. III, Kraków 1999, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587285628/83068/zoll-andrzej-red-kodeks-karny-czesc-szczegolna-komentarz-do-art-117-363-tom-ii-i-iii?cm=URELATIONS> (dostęp online 23.12.2020).

²¹² A. Marek, (w:) *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. 5, Warszawa 2010, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587269830/59975/marek-andrzej-kodeks-karny-komentarz-wyd-v?cm=URELATIONS> (dostęp online 23.12.2020).

czyn, lecz dotyczą strony przedmiotowej (kradzież dokonana w wyjątkowo ciężkich warunkach – przy założeniu, że chodzi o okoliczności popełnienia przestępstwa) oraz podmiotowej (z motywów zasługujących na uwzględnienie) czynu. Można byłoby się zastanowić, czy określenie „kradzież dokonana w wyjątkowo ciężkich warunkach” nie odnosi się wprost do sytuacji życiowej, w tym materialnej sprawcy lub bliskich mu osób, jednakże ta ma wpływ na motywację i pobudki działania sprawcy, a więc elementy strony podmiotowej czynu. Co interesujące, A. Marek zdaje się we wskazanych powyżej jego wypowiedziach podważać prawidłowość ujęcia przedmiotowo-podmiotowego, pomimo że zalicza się go do zwolenników tej właśnie koncepcji²¹³.

Jeżeli przedmiotem kradzieży jest rzecz o wartości nieprzekraczającej kwoty 500 złotych, to taki czyn stanowi wykroczenie z art. 119 lub 120 k.w., chyba że sprawca popełnił kradzież z włamaniem, stosował gwałt na osobie lub groźbę jego natychmiastowego użycia bądź przedmiotem czynu była broń, amunicja lub materiały wybuchowe (art. 130 k.w.). Określona w art. 278 § 5 k.k. kradzież energii lub karty do bankomatu stanowi zawsze występki – bez względu na jej wartość (art. 119 k.w. dotyczy jedynie kradzieży rzeczy, co koresponduje z art. 278 § 1 k.k.). Warto w tym miejscu zasygnalizować, że ustawodawca nie zdecydował się na wprowadzenie wypadku mniejszej wagi przy przestępstwie kradzieży szczególnie zuchwałej (pojęcie to zostało zdefiniowane w art. 115 § 9a k.k.) uregulowanej w art. 278a k.k., która jest kwalifikowanym typem kradzieży.

Ustawodawca, mając na względzie specyfikę przestępstw przeciwko mieniu, związaną przede wszystkim z wartością przedmiotu czynności wykonawczej, okolicznościami popełnienia przestępstwa, jak również kategoriami sprawców najczęściej popełniających tego rodzaju czyny zabronione, dokonał rozwarstwienia karalności. Obok zasad odpowiedzialności za zrealizowanie znamion typu podstawowego określonego przestępstwa przewidziana została instytucja wypadku mniejszej wagi umożliwiająca wymierzenie sprawcy łagodniejszego wymiaru kary – tak też uregulowano ją m.in. w art. 283 k.k. odnoszącym się do przestępstwa kradzieży z włamaniem (art. 279 § 1 k.k.), rozboju (art. 280 § 1 k.k.), kradzieży rozbójniczej (art. 281 k.k.) oraz wymuszenia rozbójniczego (art. 282 k.k.).

Przestępstwo kradzieży z włamaniem polega na zaborze cudzej rzeczy ruchomej w celu przywłaszczenia, zaś środkiem do tego prowadzącym jest włamanie rozumiane jako

²¹³ A. Marek, *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. 2, Warszawa 2004, s. 496; A. Marek, (w:) *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. 5, Warszawa 2010, <https://sip.lex.pl/#commentary/587269775/59920/marek-andrzej-kodeks-karny-komentarz-wyd-v?cm=URELATIONS> (dostęp online 28.12.2020); <https://sip.lex.pl/#commentary/587269776/59921/marek-andrzej-kodeks-karny-komentarz-wyd-v?cm=URELATIONS> (dostęp online 28.12.2020).

przełamanie zabezpieczeń zapewniających ochronę przedmiotu czynności wykonawczej przed kradzieżą. W razie jego popełnienia sprawcy grozi kara pozbawienia wolności od roku do lat 10. Zachowanie sprawcy rozboju sprowadza się do dokonania zaboru cudzej rzeczy ruchomej w celu przywłaszczenia przy zastosowaniu jednego z trzech wskazanych w art. 280 § 1 k.k. sposobów, tj. użyciu przemocy wobec osoby, groźby natychmiastowego jej użycia albo doprowadzając człowieka do stanu nieprzytomności lub bezbronności. Sprawca tego czynu podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12. Co interesujące, w Kodeksie karnym z 1997 r. zrezygnowano z posługiwania się sformułowaniem „gwałtu na osobie”, które było obecne w art. 209 i 210 k.k. z 1969 r., powracając do tradycyjnego pojęcia „przemocy wobec osoby” użytego w art. 258 i 259 k.k. z 1932 r. Kradzież rozbójnicza obejmuje zachowanie sprawcy, który w celu utrzymania się w posiadaniu zabranej rzeczy bezpośrednio po dokonaniu kradzieży stosuje przemoc wobec osoby lub grozi natychmiastowym jej użyciem albo doprowadza człowieka do stanu nieprzytomności lub bezbronności. Występek ten zagrożony jest karą pozbawienia wolności w wymiarze od roku do lat 10. Natomiast wymuszenie rozbójnicze polega na doprowadzeniu innej osoby do rozporządzenia mieniem własnym lub cudzym albo do zaprzestania prowadzenia działalności gospodarczej przy pomocy zastosowania przemocy, groźby zamachu na życie lub zdrowie albo gwałtownego zamachu na mienie. Za jego popełnienie grozi kara pozbawienia wolności od roku do lat 10. W przypadku zakwalifikowania opisanych powyżej zachowań jako wypadku mniejszej wagi czyny te są zagrożone karą pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5 (art. 283 k.k.).

Zastosowana przez ustawodawcę w odniesieniu do przestępstw stypizowanych w art. 279 § 1, 280 § 1, 281 i 282 k.k. technika sprawia, że ich znamiona określone są w dwóch przepisach, a mianowicie w tym opisującym zestaw znamion typu podstawowego oraz w art. 283 k.k. regulującym wypadek mniejszej wagi. Zdaniem M. Dąbrowskiej-Kardas oraz P. Kardasa taki sposób budowy przepisu prawnego powoduje, że konieczna jest złożona kwalifikacja prawna, w której powołane zostaną oba wskazane powyżej przepisy (np. przy rozboju stanowiącym wypadek mniejszej wagi kwalifikacja prawna powinna zostać zapisana następująco: art. 280 § 1 k.k. w zw. z art. 283 k.k.)²¹⁴.

Do okoliczności, które bada się przy ocenie konkretnego czynu zabronionego pod kątem uznania go za wypadek mniejszej wagi w rozumieniu art. 283 k.k. zalicza się m.in.:

²¹⁴ M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, (w:) A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 278–363 k.k.*, t. III, Kraków 1999, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587285633/83073/zoll-andrzej-red-kodeks-karny-czesc-szczegolna-komentarz-do-art-117-363-tom-ii-i-iii?cm=URELATIONS> (dostęp online 28.12.2020).

wartość przedmiotu czynu, korzyść majątkową, jaką sprawca chce odnieść w wyniku popełnienia przestępstwa, natężenie środków „rozbójniczych”, jakie wykorzystuje, charakter relacji łączącej sprawcę z pokrzywdzonym, jak też stopień pokrzywdzenia ofiary²¹⁵. Dopiero ocena ogółu tych okoliczności występujących w danej sprawie powinna decydować o możliwości przyjęcia wypadku mniejszej wagi²¹⁶. Tytułem przykładu w jednym z orzeczeń sąd zasygnalizował, że za potraktowaniem rozboju jako wypadku mniejszej wagi przemawiają znikoma wartość zabranego mienia oraz negocjacje w przedmiocie wydania rzeczy²¹⁷. Pomimo to, sąd ten jednak nie uznał czynu sprawcy za wypadek mniejszej wagi, mając na uwadze liczbę osób pokrzywdzonych, ich wiek, negatywne przeżycia, jakie u nich wystąpiły wskutek zdarzenia, a także czas i miejsce popełnienia przestępstwa. W orzecznictwie sądowym wskazuje się nadto, że rozbój można zakwalifikować jako wypadek mniejszej wagi w razie stwierdzenia niewielkiej szkody, niskiego stopnia winy, działania przez sprawcę impulsywnie, w sposób niezaplanowany, nagły, motywowany wyzywającym zachowaniem pokrzywdzonego (np. w razie rozbojów dokonywanych między osobami pijącymi alkohol na tle wzajemnych porachunków), zaś gdy chodzi o czyny upodabniające się do natrętnego żebractwa, jeżeli opiera się ono na groźbie²¹⁸.

Przestępstwo stypizowane w art. 284 k.k. stanowi odpowiednik przestępstwa przywłaszczenia uregulowanego w art. 262 k.k. z 1932 r. oraz w art. 204 k.k. z 1969 r. W Kodeksie karnym z 1997 r. zasadniczo przejęto jurydyczny opis przestępstwa przywłaszczenia ujęty w art. 204 k.k. z 1969 r., wprowadzając do niego pewne zmiany. Po pierwsze, w opisie wszystkich postaci przywłaszczenia zastąpiono pojęcie „mienia ruchomego” sformułowaniem „rzecz ruchoma”. Po drugie, rozszerzono opis znamion przestępstwa przywłaszczenia z art. 284 § 1 k.k. przez dodanie określenia „przywłaszcza sobie cudze prawo majątkowe”²¹⁹.

²¹⁵ P. Bogacki, *Wypadek mniejszej wagi jako typ uprzywilejowany przestępstwa rozboju*, Monitor Prawniczy 2014, nr 16, s. 851; E.W. Pływaczewski, (w:) O. Górniok (red.), *Kodeks karny...*, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587561132/467040/gorniok-oktawia-red-kodeks-karny-komentarz-wyd-ii?cm=URELATIONS> (dostęp online 28.12.2020).

²¹⁶ Zob. J. Gurgul, Głosa do wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 18 stycznia 2011 r., II AKa 262/10, Prokuratura i Prawo 2012, nr 7–8, <https://sip.lex.pl/#/publication/386029271/gurgul-jozef-glosa-do-wyroku-s-apel-z-dnia-18-stycznia-2011-%D0%B3-ii-a-ka-262-10>, (dostęp online 28.12.2020).

²¹⁷ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 12 czerwca 2006 r., II AKa 95/06, LEX nr 204132.

²¹⁸ Zob. wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 5 czerwca 2002 r., II AKa 128/02, LEX nr 56953; wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 20 listopada 2003 r., II AKa 276/03, LEX nr 103936; M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, (w:) A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 278–363 k.k.*, t. III, wyd. 4, Warszawa 2016, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587225534/495333/zoll-andrzej-red-kodeks-karny-czesc-szczegolna-tom-iii-komentarz-do-art-278-363-k-k-wyd-iv?cm=URELATIONS> (dostęp online 28.12.2020).

²¹⁹ M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, (w:) A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 278–363 k.k.*, t. III, wyd. 4, Warszawa 2016, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587225535/495334/zoll>

Typ podstawowy przestępstwa przywłaszczenia polega na tym, że sprawca w sposób bezprawny włącza do swojego majątku cudzą rzecz ruchomą lub prawo majątkowe – zagrożony jest on karą pozbawienia wolności do lat 3. Przystępstwo przywłaszczenia różni się od kradzieży brakiem elementu zaboru rzeczy, bowiem ta znajduje się w posiadaniu sprawcy – sposób wejścia przez sprawcę w jej posiadanie jest irrelevantny dla bytu przestępstwa²²⁰. Wskazania wymaga, że przywłaszczenie rzeczy ruchomej o wartości nieprzewyższającej 500 złotych stanowi wykroczenie z art. 119 k.w. – nie dotyczy to jednak broni, amunicji i materiałów lub przyrządów wybuchowych (art. 130 § 1 pkt 2 k.w.). Sprzeniewierzenie rzeczy (ale nie prawa majątkowego) powierzonej jest typem kwalifikowanym przestępstwa przywłaszczenia określonym w art. 284 § 2 k.k. i zagrożonym karą pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5. Polega ono na przywłaszczeniu rzeczy powierzonej, a więc przekazanej sprawcy w zaufaniu²²¹. Jeżeli przywłaszczenie popełniono na szkodę osoby najbliższej, to ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego (art. 284 § 4 k.k.).

Wypadek mniejszej wagi (zagrożony grzywną, karą ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku) zrelacjonowany jest do obu postaci przestępstwa przywłaszczenia, a więc odnosi się zarówno do typu podstawowego uregulowanego w art. 284 § 1 k.k., jak i typu kwalifikowanego określonego w art. 284 § 2 k.k.²²² Dyrektywy interpretacyjne wykładni systemowej nakazują przyjąć, że gdyby wypadek mniejszej wagi miał zastosowanie jedynie do typu podstawowego przestępstwa przywłaszczenia, to w § 3 art. 284 k.k. powinno znaleźć się wskazanie, że przepis ten odnosi się wyłącznie do § 1 – dopiero takie rozwiązanie byłoby zgodne z zasadami poprawnej legislacji. Kwalifikując dany czyn jako wypadek mniejszej wagi należy wskazać typ przestępstwa, do którego jest on zrelacjonowany. W zakresie rozumienia pojęcia wypadku mniejszej wagi oraz okoliczności mających wpływ na jego przyjęcie aktualne pozostają uwagi zamieszczone przy omówieniu

andrzej-red-kodeks-karny-czesc-szczegolna-tom-iii-komentarz-do-art-278-363-k-k-wyd-iv?cm=URELATIONS (dostęp online 28.12.2020).

²²⁰ M. Szwarczyk, (w:) T. Bojarski (red.), *Kodeks karny...*, <https://sip.lex.pl/#commentary/587634751/489750/bojarski-tadeusz-red-kodeks-karny-komentarz-wyd-vii?cm=URELATIONS> (dostęp online 28.12.2020).

²²¹ E. Guzik-Makaruk, E.W. Pływaczewski, (w:) M. Filar (red.), *Kodeks karny...*, <https://sip.lex.pl/#commentary/587611286/503546/filar-marian-red-kodeks-karny-komentarz-wyd-v?cm=URELATIONS> (dostęp online 28.12.2020).

²²² A. Sośnicka, *op. cit.*, <https://sip.lex.pl/#monograph/369258085/166995?tocHit=1> (dostęp online 3.02.2021); M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, (w:) A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 278–363 k.k.*, t. III, wyd. 4, Warszawa 2016, <https://sip.lex.pl/#commentary/587225535/495334/zoll-andrzej-red-kodeks-karny-czesc-szczegolna-tom-iii-komentarz-do-art-278-363-k-k-wyd-iv?cm=URELATIONS> (dostęp online 28.12.2020).

art. 278 § 3 k.k.²²³ oraz art. 283 k.k.²²⁴ Wśród kryteriów decydujących o uznaniu przestępstwa przywłaszczenia za wypadek mniejszej wagi najczęściej pojawia się stosunkowo nieduża kwota, która stała się przedmiotem przywłaszczenia²²⁵.

Zachowanie sprawcy przestępstwa oszustwa określonego w art. 286 § 1 k.k. polega na doprowadzeniu innej osoby do niekorzystnego rozporządzenia mieniem własnym lub cudzym przy pomocy jednego z dwóch sposobów, a mianowicie przez wprowadzenie jej w błąd albo wyzyskanie błędu lub niezdolności do należytego pojmowania przedsiębranego działania. Sprawca musi przy tym działać w celu osiągnięcia korzyści majątkowej. Regulacja przestępstwa oszustwa z art. 286 k.k. w swoim jurydycznym kształcie nawiązuje do konstrukcji jej odpowiednika zamieszczonego w art. 205 k.k. z 1969 r. z tą różnicą, że w poprzednim kodeksie nie przewidziano odpowiedzialności za żądanie korzyści majątkowej w zamian za zwrot bezprawnie zabranej rzeczy – obecnie unormowano ją w art. 286 § 2 k.k. Popęlnienie przestępstw z art. 286 § 1 i 2 k.k. zagrożone jest karą pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8. Jednocześnie w § 4 art. 286 k.k. ustanowiono wnioskowy tryb ścigania, w sytuacji gdy omówione powyżej postacie oszustwa zostały popełnione na szkodę osoby najbliższej.

W art. 286 § 3 k.k. przewidziano natomiast, identycznie jak w przypadku art. 205 § 2 k.k. z 1969 r., wypadek mniejszej wagi zagrożony grzywną, karą ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do 2 lat. Instytucja ta odnosi się do przestępstw określonych w art. 286 § 1 i 2 k.k., co wywodzone jest – podobnie jak w przypadku przestępstwa przywłaszczenia – z dyrektyw interpretacyjnych wykładni systemowej²²⁶. W zakresie rozumienia pojęcia wypadku mniejszej wagi oraz okoliczności mających wpływ na przyjęcie tej instytucji co do zasady aktualne są uwagi zamieszczone przy omówieniu art. 283 k.k.²²⁷ Za kwalifikacją

²²³ E. Guzik-Makaruk, E.W. Pływaczewski, (w:) M. Filar (red.), *Kodeks karny...*, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587611286/503546/filar-marian-red-kodeks-karny-komentarz-wyd-v?cm=URELATIONS> (dostęp online 29.12.2020); M. Kulik, (w:) M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, Gdańsk 2020, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587737169/624172/budyn-kulik-magdalena-i-in-kodeks-karny-komentarz-aktualizowany?cm=URELATIONS> (dostęp online 29.12.2020).

²²⁴ J. Lachowski, (w:) V. Konarska-Wrzosek (red.), *op. cit.*, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587715967/630852/konarska-wrzosek-violetta-red-kodeks-karny-komentarz-wyd-iii?cm=URELATIONS> (dostęp online 29.12.2020).

²²⁵ Wyrok Sądu Okręgowego w Olsztynie z dnia 21 sierpnia 2013 r., VII Ka 673/13, LEX nr 1715894; wyrok Sądu Rejonowego dla Warszawy Pragi-Południe w Warszawie z dnia 4 stycznia 2017 r., IV K 261/16, LEX nr 2625664.

²²⁶ M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, (w:) A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 278–363 k.k.*, t. III, wyd. 4, Warszawa 2016, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587225537/495336/zoll-andrzej-red-kodeks-karny-czesc-szczegolna-tom-iii-komentarz-do-art-278-363-k-k-wyd-iv?cm=URELATIONS> (dostęp online 29.12.2020).

²²⁷ *Ibidem*; J. Lachowski, (w:) V. Konarska-Wrzosek (red.), *op. cit.*, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587715969/630854/konarska-wrzosek-violetta-red-kodeks-karny-komentarz-wyd-iii?cm=URELATIONS> (dostęp online 29.12.2020).

prawną czynu uwzględniającą art. 286 § 3 k.k. może przemawiać przede wszystkim niewielka szkoda wyrządzona pokrzywdzonemu²²⁸, czy też wystąpienie sytuacji, gdy sprawca wprawdzie nie wprowadził pokrzywdzonego w błąd, jednakże wykorzystał taki błąd, jaki istniał po stronie pokrzywdzonego, osiągając przy tym małych rozmiarów korzyść, albo nie odnosząc jej wcale²²⁹. Wartość przedmiotu przestępstwa – czy to jednostkowa (np. kwota wypłacona jednorazowo przy pomocy czeku), czy też sumaryczna (np. łączna suma, na jaką wystawione były czeki) – nie jest jedynym czynnikiem uwzględnianym przy ocenie czynu pod kątem wypadku mniejszej wagi²³⁰.

Ustawowa charakterystyka przestępstwa tzw. oszustwa komputerowego z art. 287 k.k. odbiega od opisu klasycznego oszustwa z art. 286 § 1 k.k. Jego popełnienie nie jest związane z wprowadzeniem w błąd innej osoby, wyzyskaniem błędu, czy też niezdolności do należytego pojmowania przedsiębranego działania, jako że przestępne zachowanie sprawcy nie jest skierowane na osobę, lecz na maszynę²³¹. Może ono polegać na oddziaływaniu na proces automatycznego przetwarzania, gromadzenia lub przekazywania danych informatycznych bądź na zmianie, usuwaniu albo wprowadzaniu nowego zapisu danych informatycznych (np. dokonanie płatności cudzą kartą w oparciu o odczyt zbliżeniowy²³²). Sprawca musi jednocześnie działać w celu osiągnięcia korzyści majątkowej. Przystępstwo oszustwa komputerowego w typie podstawowym jest występkiem zagrożonym karą pozbawienia wolności od 3 miesięcy do 5 lat. W przypadku popełnienia oszustwa komputerowego na szkodę osoby najbliższej jest ono ścigane na wniosek pokrzywdzonego (art. 287 § 3 k.k.).

Wypadek mniejszej wagi zagrożony grzywną, karą ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku uregulowano w art. 287 § 2 k.k. Za przyjęciem takiej kwalifikacji może przemawiać w szczególności niewielki rozmiar zamierzonej lub osiągniętej z popełnienia przestępstwa korzyści, jak też brak lub niewielka szkoda po stronie pokrzywdzonego²³³. W odniesieniu do okoliczności decydujących o przyjęciu wypadku

²²⁸ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 29 stycznia 2018 r., II AKa 147/17, LEX nr 2469972.

²²⁹ A. Marek, (w:) *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. 5, Warszawa 2010, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587269838/59983/marek-andrzej-kodeks-karny-komentarz-wyd-v?cm=URELATIONS> (dostęp online 29.12.2020); M. Nawrocki, *Oszustwo – między wypadkiem mniejszej wagi a tzw. czynem przepołowionym*, (w:) Pikulski S., Cieślak W., Romańczuk-Grącka M. (red.), *Przyszłość polskiego prawa karnego. Alternatywne reakcje na przestępstwo*, Olsztyn 2015, s. 256–257.

²³⁰ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 8 grudnia 2014 r., II AKa 425/14, LEX nr 1649112.

²³¹ G. Łabuda, (w:) J. Giezek (red.), *Kodeks karny. Część szczególna...*, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587371015/168455?tocHit=1&cm=URELATIONS> (dostęp online 29.12.2020).

²³² Wyrok Sądu Okręgowego w Gliwicach z dnia 16 grudnia 2015 r., VI Ka 639/17, LEX nr 2468493.

²³³ A. Marek, (w:) *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. 5, Warszawa 2010, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587269839/59984/marek-andrzej-kodeks-karny-komentarz-wyd-v?cm=URELATIONS> (dostęp online 29.12.2020).

mniej wagi uwzględniać należy elementy wskazane przy omówieniu art. 278 § 3 k.k.²³⁴ oraz art. 283 k.k.²³⁵

Przestępstwo niszczenia, uszkodzenia lub czynienia niezdatną do użytku cudzej rzeczy określono w art. 288 k.k. Stanowi ono odpowiednik przestępstwa stypizowanego w art. 212 k.k. z 1969 r. z tą różnicą, że w poprzedniej kodyfikacji przedmiotem ochrony było „mienie społeczne albo cudze mienie”, wystąpiło jednakże już w art. 263 k.k. z 1932 r. – wówczas to po raz pierwszy w polskiej tradycji ustawodawczej ten typ czynu zabronionego uregulowany został w rozdziale dotyczącym przestępstw przeciwko mieniu. Podkreślenia wymaga, że przestępstwo z art. 288 k.k. istotnie odbiega kształtem juretycznego opisu od pozostałych przestępstw przeciwko mieniu.

Zniszczenie rzeczy polega na jej unicestwieniu bądź uszkodzeniu w stopniu tak wysokim, że rzeczy nie zalicza się już do tego rodzaju rzeczy, do jakiego należała przed popełnieniem czynu²³⁶. Uszkodzenie związane jest z taką zmianą materii rzeczy, że nie może ona stale lub czasowo być wykorzystywana w pełni w celach, do których była przeznaczona. Uczynienie niezdatnym do użytku polega natomiast na spowodowaniu niemożności używania rzeczy zgodnie z jej przeznaczeniem, jednakże bez fizycznego naruszenia jej substancji (np. usunięcie z maszyny zamontowanych w niej części, wyłączenie zasilania w sposób uniemożliwiający pracę komputera²³⁷). Zaznaczyć należy równocześnie, że zniszczenie, uszkodzenie lub uczynienie niezdatną do użytku rzeczy skutkujące szkodą majątkową nie wyższą niż 500 złotych stanowi wykroczenie z art. 124 k.w. Ograniczenie to nie odnosi się do broni, amunicji, materiałów oraz przyrządów wybuchowych (art. 130 k.w.).

Kodeks karny z 1997 r. przewiduje nieznanymi wcześniejszym kodyfikacjom prawa karnego materialnego szczególnie typ przestępstwa uszkodzenia lub niszczenia rzeczy poprzez przerywanie lub uszkodzenie kabla podmorskiego, jak również penalizuje naruszanie przepisów obowiązujących podczas zakładania lub naprawy takiego kabla (art. 288 § 3 k.k.).

²³⁴ M. Kulik, (w:) M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. 7, Warszawa 2015, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587231349/487019/mozgawa-marek-red-kodeks-karny-komentarz-wyd-vii?cm=URELATIONS> (dostęp online 29.12.2020).

²³⁵ M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, (w:) A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. –363 k.k.*, t. III, wyd. 4, Warszawa 2016, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587225538/495337/zoll-andrzej-red-kodeks-karny-czesc-szczegolna-tom-iii-komentarz-do-art-278-363-k-k-wyd-iv?cm=URELATIONS> (dostęp online 29.12.2020); J. Lachowski, (w:) V. Konarska-Wrzošek (red.), *op. cit.*, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587715970/630855/konarska-wrzošek-violetta-red-kodeks-karny-komentarz-wyd-iii?cm=URELATIONS> (dostęp online 29.12.2020).

²³⁶ M. Kulik, (w:) M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, Gdańsk 2020, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587737173/624176/budyn-kulik-magdalena-i-in-kodeks-karny-komentarz-aktualizowany?cm=URELATIONS> (dostęp online 29.12.2020).

²³⁷ A. Marek, (w:) *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. 5, Warszawa 2010, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587269840/59985/marek-andrzej-kodeks-karny-komentarz-wyd-v?cm=URELATIONS> (dostęp online 29.12.2020).

Przestępstwa uregulowane w art. 288 § 1 i 3 k.k. zagrożone są karą pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5. Co interesujące, w art. 288 § 4 k.k. wskazano, że ściganie przestępstwa określonego w art. 288 § 1 k.k. (typ podstawowy) i art. 288 § 2 k.k. (wypadek mniejszej wagi) następuje na wniosek pokrzywdzonego. Interpretacja powyższego prowadzi do wniosku, że ustawodawca tym samym potraktował wypadek mniejszej wagi jako odrębny typ przestępstwa.

W art. 288 § 2 k.k. wprowadzono regulację dotyczącą wypadku mniejszej wagi przewidzianą w art. 263 § 2 k.k. z 1932 r., zaś pominiętą w Kodeksie karnym z 1969 r. W przypadku takiej kwalifikacji sprawcy grozi grzywna, kara ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku. Również w tym przypadku w zakresie okoliczności decydujących o przyjęciu wypadku mniejszej wagi aktualne pozostają adnotacje zawarte przy omówieniu art. 278 § 3 k.k.²³⁸ Sądy zasadniczo zgodnie wskazują, że dla uznania, że przestępstwo stanowi wypadek mniejszej wagi podstawowe znaczenie ma rozmiar szkody nim wyrządzonej²³⁹.

Zdaniem autorki niniejszej rozprawy instytucja wypadku mniejszej wagi odnosi się jedynie do typu przestępstwa określonego w § 1 art. 288 k.k. (*a contrario* nie dotyczy ona typu przestępstwa uregulowanego w § 3 tego przepisu prawnego). Wprawdzie oba wskazane występki zagrożone są taką samą sankcją karną, jednak usytuowanie wypadku mniejszej wagi w § 2 art. 288 k.k. – uwzględniając dyrektywy interpretacyjne wykładni systemowej, jak też zasady prawidłowej legislacji – przemawia za takim wnioskiem. Gdyby ustawodawca chciał objąć regulacją omawianej instytucji oba te czyny, to umieściłby wypadek mniejszej wagi w paragrafie następującym po ich opisie.

Przestępstwo paserstwa umyślnego jest występkiem zagrożonym karą pozbawienia wolności w wymiarze od 3 miesięcy do lat 5 – określono je w art. 291 k.k. Konstrukcja tego czynu zabronionego jest zasadniczo podobna do tej, jaka występowała w art. 215 § 1 k.k. z 1969 r. – różnica sprowadza się do pominięcia w Kodeksie karnym z 1997 r. działania

²³⁸ G. Łabuda, (w:) J. Giezek (red.), *Kodeks karny. Część szczególna...*, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587371016/168456/giezek-jacek-red-kodeks-karny-czesc-szczegolna-komentarz?cm=URELATIONS> (dostęp online 1.12.2020); M. Kulik, (w:) M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, Gdańsk 2020, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587737173/624176/budyn-kulik-magdalena-i-in-kodeks-karny-komentarz-aktualizowany?cm=URELATIONS> (dostęp online 1.01.2021).

²³⁹ Zob. wyrok Sądu Rejonowego w Giżycku z dnia 7 września 2018 r., II K 282/18, LEX nr 2552974; wyrok Sądu Rejonowego w Toruniu z dnia 27 września 2019 r., VIII K 606/19, LEX nr 2741935. W tym ostatnim wyroku sąd wskazał, że zasadnicze znaczenie w zakresie uznania czynu oskarżonego za wypadek mniejszej wagi ma rozmiar szkody wyrządzonej przestępstwem, przy czym na gruncie rozpoznawanej przez niego sprawy była to kwota stosunkowo niska, a mianowicie 799,50 złotych, a więc jedynie nieznacznie przekraczająca próg, od którego należy kwalifikować czyn sprawcy jako przestępstwo, jak również okoliczność, że oskarżony w czasie jego popełnienia miał poczytalność w znacznym stopniu ograniczoną.

sprawcy w celu osiągnięcia korzyści majątkowej. W § 1 art. 291 k.k. stypizowano typ podstawowy o alternatywnie ujętych czterech formach działania sprawczego polegających na: nabyciu, przyjęciu, pomocy do zbycia, czy też ukrycia rzeczy uzyskanej za pomocą czynu zabronionego. Jurydyczny opis paserstwa z art. 291 § 1 k.k. co do zasady pokrywa się z opisem paserstwa stanowiącego wykroczenie z art. 122 § 1 k.k. Różnicę stanowi szersze ujęcie przedmiotu czynności wykonawczej oraz źródeł jego pochodzenia przy wykroczeniu – odnosi się ono do mienia (nie tylko rzeczy) oraz wskazuje jako źródła pochodzenia mienia kradzież i przywłaszczenie, jak też wyrąb drzewa w lesie i kradzież drzewa z lasu. Granicę między przestępstwem a wykroczeniem wyznacza wartość przedmiotu czynności wykonawczej, która nie przewyższa 500 złotych (z wyłączeniem: broni, amunicji, materiałów lub przyrządów wybuchowych – *vide* art. 130 k.w.).

W art. 291 § 2 k.k. ustawodawca uregulował instytucję wypadku mniejszej wagi, która nie występowała w Kodeksie karnym z 1969 r. Przy ocenie konkretnego czynu zabronionego pod kątem uznania go za wypadek mniejszej wagi należy uwzględnić w szczególności: wartość przedmiotu czynu, brak korzyści po stronie pasera²⁴⁰, sposób oraz motywy działania pasera, jak też stosunki łączące go ze sprawcą przestępstwa uprzedniego²⁴¹. Co do jeszcze innych okoliczności decydujących o przyjęciu wypadku mniejszej wagi przestępstwa paserstwa umyślnego – *vide* uwagi zawarte przy omówieniu art. 278 § 3 k.k.²⁴²

E. Przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu i interesom majątkowym w obrocie cywilnoprawnym (art. 296a § 3 – korupcja gospodarcza, art. 303 § 3 – niwelowanie dokumentacji działalności gospodarczej, art. 306 § 3 – zmiana wskazania drogomierza pojazdu mechanicznego lub ingerowanie w prawidłowość jego pomiaru)

Wprowadzenie do Kodeksu karnego przestępstwa z art. 296a k.k.²⁴³, określanego w piśmiennictwie mianem łapownictwa menadżerskiego, korupcji gospodarczej, jak też korupcji w obrocie gospodarczym, wypełniło istotną lukę, jaka występowała w polskim prawie karnym w zakresie kryminalizacji określonych zachowań korupcyjnych²⁴⁴. Uzupełniono tym

²⁴⁰ A. Marek, (w:) *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. 5, Warszawa 2010, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587269843/59988/marek-andrzej-kodeks-karny-komentarz-wyd-v?cm=URELATIONS> (dostęp online 1.01.2021).

²⁴¹ E.W. Pływaczewski, (w:) O. Górniok (red.), *op. cit.*, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587561140/467048/gorniok-oktawia-red-kodeks-karny-komentarz-wyd-ii?cm=URELATIONS> (dostęp online 1.01.2021).

²⁴² G. Łabuda, (w:) J. Giezek (red.), *Kodeks karny. Część szczególna...*, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587371019/168459/giezek-jacek-red-kodeks-karny-czesc-szczegolna-komentarz?cm=URELATIONS> (dostęp online 1.12.2020); M. Kulik, (w:) M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, Gdańsk 2020, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587737173/624176/budyn-kulik-magdalena-i-in-kodeks-karny-komentarz-aktualizowany?cm=URELATIONS> (dostęp online 1.01.2021).

²⁴³ Przepis ten wszedł w życie z dniem 1 lipca 2003 r. na mocy art. 1 pkt 7 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 111, poz. 1061).

²⁴⁴ R.A. Stefański, *Przestępstwo korupcji...*, s. 50.

samym uregulowania przepisów art. 228 k.k. i 229 k.k., rozciągając odpowiedzialność karną za bierne i czynne łapownictwo także na obrót gospodarczy²⁴⁵.

W 296a k.k. przewidziano typ podstawowy sprzedajności w sferze działalności gospodarczej (§ 1), wypadek mniejszej wagi (§ 3) i typ kwalifikowany (§ 4). W art. 296a § 2 k.k. został przewidziany typ podstawowy przekupstwa w sferze działalności gospodarczej, zaś w art. 296a § 3 k.k. – wypadek mniejszej wagi w stosunku do tego przestępstwa. Za popełnienie czynów określonych w art. 296a § 1 i 2 k.k. grozi kara pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5. Typ kwalifikowany sprzedajności gospodarczej zagrożony jest karą pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8. Wypadki mniejszej wagi zagrożone są natomiast alternatywnie karą grzywny, ograniczenia wolności lub pozbawienia wolności do lat 2.

Przestępstwo sprzedajności gospodarczej stypizowane w art. 296a § 1 k.k. polega na żądaniu lub przyjmowaniu korzyści majątkowej lub osobistej albo jej obietnicy w zamian za nadużycie przysługujących mu uprawnień lub niedopełnienie ciężącego na nim obowiązku mogące skutkować wyrządzeniem tej jednostce szkody majątkowej albo przyjmujące postać czynu nieuczciwej konkurencji lub niedopuszczalnej czynności o charakterze preferencyjnym na rzecz nabywcy lub odbiorcy towaru, świadczenia lub usługi. Popełnić je może tylko osoba pełniąca funkcję kierowniczą w jednostce organizacyjnej prowadzącej działalność gospodarczą lub pozostająca z nią w stosunku pracy, umowy zlecenia lub umowy o dzieło. Znamiona występku przekupstwa gospodarczego wyczerpuje zachowanie sprawcy, który udziela lub obiecuje udzielić korzyści majątkowej podmiotowi określonemu w art. 296a § 1 k.k. w wypadkach w tym przepisie opisanych – czyn ten spenalizowano w art. 296 § 2 k.k. Typ kwalifikowany sprzedajności gospodarczej, określony w art. 296a § 4 k.k., polega natomiast na wyrządzeniu przez sprawcę znacznej szkody majątkowej jednostce organizacyjnej, w której pełni on funkcje kierownicze lub inne wymienione w art. 296a § 1 k.k..

Regulacja art. 296a § 3 k.k., tj. wypadku mniejszej wagi, dotyczy typu podstawowego korupcji gospodarczej biernej (§ 1) oraz korupcji gospodarczej czynnej (§ 2), nie odnosi się natomiast do typu kwalifikowanego korupcji gospodarczej biernej (§ 4). Zdaniem A. Matusiak o tym, czy dany czyn zabroniony stanowi wypadek mniejszej wagi z art. 296a § 3 k.k. należy decydować z uwzględnieniem podobnych kryteriów, jak przy łapownictwie

²⁴⁵ P. Kardas, (w:) A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 278–363 k.k.*, t. III, wyd. 4, Warszawa 2016, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587225549/495348/zoll-andrzej-red-kodeks-karny-czesc-szczegolna-tom-iii-komentarz-do-art-278-363-k-k-wyd-iv?cm=URELATIONS> (dostęp online 1.01.2021).

określonym w art. 228 k.k. i art. 229 k.k.²⁴⁶ Przy ocenie powyższego powinno brać się pod uwagę m.in.: wysokość korzyści majątkowej, rodzaj korzyści osobistej, charakter pełnionej funkcji bądź zajmowanego stanowiska, rodzaj czynności, w związku z którą żądano, przyjęto, obiecano udzielić lub udzielono korzyści albo jej obietnicy, jak też rozmiar oraz prawdopodobieństwo wystąpienia szkody majątkowej będącej następstwem podjęcia działań, w zamian za które przyjęto lub udzielono korzyści majątkowej lub jej obietnicy²⁴⁷.

W niektórych sytuacjach o zakwalifikowaniu konkretnego czynu zabronionego jako wypadku mniejszej wagi może przesądzić niewielka wartość przyjętej korzyści w okolicznościach prowadzących do wniosku, że dany czyn charakteryzuje się niskim stopniem społecznej szkodliwości²⁴⁸. Jednocześnie wypadek mniejszej wagi nie jest równoznaczny z sytuacją, w której doszło do przyjęcia lub udzielenia korzyści majątkowej lub osobistej (albo ich obietnicy) małej wartości²⁴⁹. Wartość przyjmowanej lub udzielanej korzyści nie ma rozstrzygającego znaczenia, ponieważ jest jedną z wielu okoliczności, jakie należy uwzględniać łącznie przy ocenie czynu pod kątem uznania go za wypadek mniejszej wagi – o przyjęciu takiej kwalifikacji decyduje całokształt ich wszystkich.

Integralnie związane z uczestnictwem w obrocie gospodarczym jest przestępstwo nierzetelnego prowadzenia dokumentacji działalności gospodarczej²⁵⁰. Występowało ono już w Kodeksie karnym z 1932 r. w przepisach art. 280 i 281 k.k., natomiast nie zostało zamieszczone w Kodeksie karnym z 1969 r., co w piśmiennictwie łączono ze zmianą ustroju gospodarczego państwa.

Obecnie w art. 303 § 1 k.k. określono odpowiedzialność karną za wyrządzenie szkody majątkowej osobie fizycznej, prawnej albo jednostce organizacyjnej niemającej osobowości prawnej przez nierzetelne lub niezgodne z prawdą prowadzenie dokumentacji działalności gospodarczej albo nieprowadzenie takiej dokumentacji. Wśród przykładowych sposobów przestępnego działania wymieniono niszczenie, uszkodzanie, usuwanie, ukrywanie, jak też przerabianie lub podrabianie dokumentów dotyczących działalności gospodarczej. Typ

²⁴⁶ A. Matusiak, *Przekupstwa menadżerskie*, Ius Novum 2013, nr 3, s. 100.

²⁴⁷ A. Michalska-Warias, (w:) T. Bojarski (red.), *Kodeks karny...*, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587634765/489764/bojarski-tadeusz-red-kodeks-karny-komentarz-wyd-vii?cm=URELATIONS> (dostęp online 2.01.2021); R.A. Stefański, *Przestępstwo korupcji...*, s. 63.

²⁴⁸ Tak m.in. E.W. Pływaczewski, (w:) M. Filar (red.), *Kodeks Karny...*, s. 1065; A. Matusiak, *op. cit.*, s. 100.

²⁴⁹ P. Kardas, (w:) A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 278–363 k.k.*, t. III, wyd. 4, Warszawa 2016, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587225549/495348/zoll-andrzej-red-kodeks-karny-czesc-szczegolna-tom-iii-komentarz-do-art-278-363-k-k-wyd-iv?cm=URELATIONS> (dostęp online 2.01.2021).

²⁵⁰ Zob. Z. Kukula, *op. cit.*, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587618437/415877/kukula-zygmunt-komentarz-do-niektorych-przepisow-kodeksu-karnego-w-przestepstwa-przeciwno...?cm=URELATIONS> (dostęp online 02.01.2021).

podstawowy stypizowany w art. 303 § 1 jest występkiem zagrożonym karą pozbawienia wolności do 3 lat.

Wypadek mniejszej wagi z art. 303 § 3 k.k., zrelacjonowany do przestępstwa stypizowanego w § 1 tego przepisu prawnego, zagrożony jest grzywną, karą ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku. Przy ocenie danego czynu zabronionego pod kątem przyjęcia takiej łagodniejszej kwalifikacji prawnej uwzględnia się w szczególności stopień nierzetelności prowadzonej dokumentacji, zakres i rodzaj niezgodności z prawdą takiej dokumentacji, czasokres zaniechania obowiązku jej prowadzenia²⁵¹, jak również wysokość szkody oraz przyczynienie się innych osób (np. pokrzywdzonego) do jej powstania²⁵². Niektórzy autorzy wskazują, aby przy ocenie powyższego sięgać także do uwag odnoszących się do wypadku mniejszej wagi uregulowanego w art. 278 § 3 k.k.²⁵³

Dnia 25 maja 2019 r. wszedł w życie art. 306a k.k.²⁵⁴ W § 1 tego przepisu prawnego stypizowano przestępstwo polegające na zmianie wskazania drogomierza pojazdu mechanicznego lub ingerowaniu w prawidłowość jego pomiaru, zaś w § 2 zlecenie wykonania tego rodzaju czynności innej osobie. Oba czyny zagrożone zostały karą pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

W § 3 art. 306a k.k. uregulowano wypadek mniejszej wagi zagrożony sankcją karną w postaci grzywny, kary ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2. W piśmiennictwie wskazuje się, że na przyjęcie wypadku mniejszej wagi wpływać powinny przede wszystkim dwie okoliczności przedmiotowe, a mianowicie skala ingerencji w pomiary drogomierza oraz rzeczywista wartość rynkowa pojazdu na dzień, w jakim doszło do popełnienia czynu²⁵⁵. Jeżeli ustalenie skali zmiany pomiaru lub skali zakłócenia pomiaru okaże się niemożliwe, podstawową okolicznością, jaką należy wówczas uwzględnić będzie

²⁵¹ O. Górniok, (w:) O. Górniok (red.), *Prawo karne gospodarcze. Prawo gospodarcze i handlowe*, t. X, Warszawa 2003, s. 78.

²⁵² W. Wróbel, (w:) A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 278–363 k.k.*, t. III, Kraków 1999, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587285653/83093/zoll-andrzej-red-kodeks-karny-czesc-szczegolna-komentarz-do-art-117-363-tom-ii-i-iii?cm=URELATIONS> (dostęp online 03.01.2021); W. Wróbel, (w:) A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 278–363 k.k.*, t. III, wyd. 4, Kraków 2016, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587225557/495355/zoll-andrzej-red-kodeks-karny-czesc-szczegolna-tom-iii-komentarz-do-art-278-363-k-k-wyd-iv?cm=URELATIONS> (dostęp online 03.01.2021).

²⁵³ Tak m.in. G. Łabuda, (w:) J. Giezek (red.), *Kodeks karny. Część szczególna...*, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587371031/168471/giezek-jacek-red-kodeks-karny-czesc-szczegolna-komentarz?cm=URELATIONS> (dostęp online 03.01.2021); M. Kulik, (w:) M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, Gdańsk 2020, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587737190/624193/budyn-kulik-magdalena-i-in-kodeks-karny-komentarz-aktualizowany?cm=URELATIONS> (dostęp online 03.01.2021).

²⁵⁴ Dodany przez art. 2 pkt 2 ustawy z dnia 15 marca 2019 r. o zmianie ustawy – Prawo o ruchu drogowym oraz ustawy – Kodeks karny (Dz.U. z 2019 r., poz. 870).

²⁵⁵ T. Oczkowski, (w:) V. Konarska-Wrzosek (red.), *op. cit.*, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587833437/630877/konarska-wrzosek-violetta-red-kodeks-karny-komentarz-wyd-iii?cm=URELATIONS> (dostęp online 03.01.2021).

wartość rynkowa pojazdu. Przy niskiej wartości rynkowej pojazdu uznaje się, że ingerencja we wskazania drogomierza nie mogła spowodować znaczącej zmiany potencjalnej wartości pojazdu. Różnice w przebiegu pojazdu mają istotne znaczenie przy pojazdach używanych z danego rocznika, których wartość na rynku wtórnym jest nadal wysoka.

F. Przestępstwo przeciwko obrotowi pieniędzmi i papierami wartościowymi (art. 310 § 3 – fałszowanie pieniędzy, innych środków płatniczych i papierów wartościowych)

Artykuł 310 § 1 k.k. kryminalizuje podrobienie i przerobienie pieniędzy, innych środków płatniczych oraz wymienionych w tym przepisie dokumentów, jak również usuwanie z nich oznaki umorzenia. Popełnienie tej zbrodni zagrożone jest karą pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5 albo karą 25 lat pozbawienia wolności. W art. 310 § 2 k.k. spenalizowano czyn zabroniony polegający na puszczaniu w obieg albo w takim celu przyjmowaniu, przechowywaniu, przenoszeniu, przewożeniu, przesyłaniu albo pomaganiu w zbyciu lub ukryciu pieniądza, innego środka płatniczego albo dokumentu określonego w § 1 tego przepisu. Występek ten zagrożony jest karą pozbawienia wolności od roku do lat 10. Wskazać należy, że – zgodnie z treścią art. 310 § 4 k.k. – karalne jest także przygotowanie do popełnienia przestępstwa określonego w § 1 lub 2.

W wypadkach mniejszej wagi opisanych powyżej przestępstw sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary w stosunku do sankcji przewidzianych w art. 310 § 1 i 2 k.k.²⁵⁶, co wynika z brzmienia art. 310 § 3 k.k. Zdaniem A. Marka powyższa regulacja jest wadliwa, bowiem z uwagi na postawienie zarzutu zbrodni nawet w sprawie o najdrobniejsze fałszerstwo, o jakim mowa w art. 310 § 1 k.k., konieczne pozostaje prowadzenie śledztwa, a następnie postępowania przed sądem okręgowym (art. 25 § 1 pkt 1 k.p.k.) – dopiero w wyroku sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary według zasad unormowanych w art. 60 § 6 pkt 1 k.k.²⁵⁷ Niewątpliwie uzasadnione jest wprowadzenie zmiany w art. 310 § 3 k.k. polegającej na wprowadzeniu odrębnej, obniżonej w stosunku do przestępstw określonych w § 1 i 2 tego przepisu²⁵⁸.

Brzmienie art. 310 § 3 k.k. jednoznacznie wskazuje, że wypadek mniejszej wagi nie jest w tym przypadku uprzywilejowanym typem przestępstwa, lecz stanowi podstawę nadzwyczajnego złagodzenia kary. W piśmiennictwie i judykaturze przyjmuje się, że o

²⁵⁶ A. Marek, (w:) *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. 5, Warszawa 2010, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587269864/60009/marek-andrzej-kodeks-karny-komentarz-wyd-v?cm=URELATIONS> (dostęp online 05.01.2021).

²⁵⁷ *Ibidem*.

²⁵⁸ Zob. A. Cierpiatka, *Wpływ nowelizacji zasad wymiaru kary na wyrokowanie w „wypadku mniejszej wagi” określonym art. 310 § 3 KK*, *Kwartalnik KSSiP* 2015, z. 4, s. 30.

mniejszej wadze przestępstwa, uzasadniającej zastosowanie wypadku mniejszej wagi, decydują elementy przedmiotowe i podmiotowe czynu występujące w czasie jego popełnienia²⁵⁹. Do okoliczności strony przedmiotowej zalicza się: rodzaj i charakter dobra prawnego, stopień jego zagrożenia lub naruszenia, jak również możliwość jego odtworzenia, wysokość wyrządzonej szkody, a także rodzaj i istotność naruszonych reguł postępowania. Wśród okoliczności strony podmiotowej wymienia się: stosunek psychiczny sprawcy do czynu oraz motywy i pobudki towarzyszące jego zachowaniu. W praktyce jako wypadki mniejszej wagi traktuje się np. nieudolne fałszerstwo pojedynczych środków płatniczych, jak też puszczenie ich w obieg²⁶⁰. Tak też trafnie wskazał J. Skorupka, że w kategorii wypadku mniejszej wagi należy postrzegać nie tylko te zdarzenia, które odnoszą się do jednego lub kilku sfalszowanych papierów wartościowych, lecz dobrodziejstwem tej instytucji należy objąć wszystkie wyjątkowe okoliczności, które wpływają na istotne zmniejszenie stopnia szkodliwości społecznej konkretnego zachowania realizującego znamiona czynu z art. 310 k.k.²⁶¹

Podkreślenia wymaga, że możliwe jest przyjęcie znikomego stopnia społecznej szkodliwości czynu, powodującego, że nie stanowi on przestępstwa, także co do zbrodni z art. 310 § 1 k.k.²⁶² Tytułem przykładu wydrukowanie siedmiu odbitek banknotu o nominale 20 złotych celem ich wykorzystania w grze planszowej uznane zostało przez sąd I instancji za fałszerstwo stanowiące wypadek mniejszej wagi, umożliwiający nadzwyczajne złagodzenie kary na zasadzie art. 310 § 3 k.k. Takie rozstrzygnięcie uzasadniono m.in. niewielką wartością oraz ilością podrobionych banknotów. Sąd stwierdził, że chociaż fałszowanie pieniędzy stanowi poważne niebezpieczeństwo dla gospodarki kraju, jako że może wpływać na zaburzenie bezpieczeństwa obrotu finansowego w państwie, to jednak w analizowanej sprawie stopień społecznej szkodliwości czynu należało w istotnej mierze obniżyć z uwagi na wymienione powyżej okoliczności przedmiotowe. Co interesujące, w ocenie sądu II instancji okoliczności te nakazywały przyjąć, że społeczna szkodliwość czynu oskarżonego była znikoma. Zachowanie podsądnego polegać miało na podrobieniu znikomej liczby banknotów w celach rozrywkowych, a po zorientowaniu się przez niego, że wydrukowane banknoty nie przystawały wielkością do planszy, na zaprzestaniu dalszego ich wycinania. Mając na uwadze

²⁵⁹ K. Buchała, A. Zoll, *Polskie prawo karne*, Warszawa 1995, s. 226.

²⁶⁰ Z. Siwik, (w:) O. Górniok (red.), *Kodeks karny...*, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587561163/467071/gorniok-oktawia-red-kodeks-karny-komentarz-wyd-ii?cm=URELATIONS> (dostęp online 03.01.2021).

²⁶¹ J. Skorupka, *Przestępstwa fałszowania papierów wartościowych w nowym kodeksie karnym*, Prokuratura i Prawo 1998, nr 10, <https://sip.lex.pl/#/publication/151010537/skorupka-jerzy-przestepstwa-falszowania-papierow-wartosciowych-w-nowym-kodeksie-karnym?keyword=wagi&cm=URELATIONS> (dostęp online 03.01.2021).

²⁶² Wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 14 marca 2012 r., II AKa 54/12, LEX nr 1217878.

cel działania sprawcy, stopień zawinienia oraz jego motywację, a przy tym niemalże brak uszczerbku w dobrach chronionych przez regulację art. 310 § 1 k.k. należało – zdaniem sądu II instancji – uznać, że jego postępowanie godziło w system gospodarczy oraz zaufanie do autentyczności pieniądza w stopniu znikomym, stąd jego czyn nie stanowił przestępstwa.

G. Przestępstwo przeciwko obowiązkowi pełnienia służby wojskowej (art. 342 § 2 – samookaleczenie lub wprowadzenie w błąd organu wojskowego)

Przestępstwa określane w literaturze mianem samouszkodzenia (§ 1 pkt 1) i symulacji (§ 1 pkt 2) stypizowane zostały w art. 342 k.k. Pierwsze z nich polega na tym, że żołnierz, chcąc zupełnie lub częściowo uchylić się od służby wojskowej albo od zrealizowania obowiązku wynikającego z tej służby, powoduje u siebie lub dopuszcza (tj. zezwala w sposób chociażby dorozumiany), aby ktoś inny doprowadził do wystąpienia u niego skutku określonego w art. 156 § 1 k.k. (ciężki uszczerbek na zdrowiu) lub art. 157 § 1 k.k. (średni uszczerbek na zdrowiu). Drugie natomiast sprowadza się do tego, że żołnierz w celu wskazanym powyżej wykorzystuje podstęp, aby wprowadzić w błąd organ wojskowy (np. wojskową komisję lekarską). Za popełnienie obu tych przestępstw przewidziana jest kara aresztu wojskowego albo pozbawienia wolności do lat 3.

Odpowiedzialność karną za wypadek mniejszej wagi przestępstw samouszkodzenia i symulacji uregulowano w art. 342 § 2 k.k. Taka kwalifikacja prawna umożliwia wymierzenie sprawcy kary ograniczenia wolności, aresztu wojskowego do roku albo pozbawienia wolności do roku. W doktrynie przyjmuje się, że działanie ukierunkowane na częściowe tylko uchylenie się od służby wojskowej lub jedynie od ściśle określonego obowiązku odznacza się mniejszą szkodliwością społeczną aniżeli działanie podjęte w celu całkowitego uchylenia się od służby. Zdaniem A. Marka okoliczność ta ma istotne znaczenie dla wymiaru kary, a dodatkowo może ona również uzasadniać uznanie konkretnego czynu za wypadek mniejszej wagi z art. 342 § 2 k.k.²⁶³, jednakowoż na jego przyjęcie wpływa także wiele innych okoliczności, w tym te wykraczające poza czyn (np. trudna sytuacja rodzinna sprawcy, niedojrzałość związana z młodym wiekiem, negatywne oddziaływanie innych osób). Już przy analizie art. 278 k.k. zasygnalizowano, że A. Marek wskazywany jest w piśmiennictwie jako zwolennik koncepcji przedmiotowo-podmiotowej, stąd jego stanowisko przytoczone powyżej wzbudza pewne wątpliwości co do ujęcia przez niego podzielanego. W ocenie W. Marcinkowskiego dla realizacji znamion każdego z typów przestępstw określonych w art. 342

²⁶³ A. Marek, (w:) *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. 5, Warszawa 2010, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587269896/60041/marek-andrzej-kodeks-karny-komentarz-wyd-v?cm=URELATIONS> (dostęp online 04.01.2021).

§ 1 pkt 1 i 2 k.k., nie ma znaczenia to, czy żołnierz decydujący się na samouszkodzenie lub symulację w rzeczywistości osiągnął zamierzony cel, czy też nie²⁶⁴. Powyższe może mieć natomiast wpływ na ocenę jego czynu pod kątem uznania go za wypadek mniejszej wagi.

H. Przesłępstwa przeciwko mieniu wojskowemu (art. 361 § 2 – samowolne użycie statku, art. 362 § 2 – samowolne użycie pojazdu mechanicznego)

Zachowanie się sprawcy przestępstwa określonego w art. 361 § 1 k.k. polega na samowolnym użyciu wojskowego statku powietrznego lub wodnego w celu niezwiązanym ze służbą. Popęlnienie tego czynu zabronionego zagrożone jest karą pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5. W sytuacji, gdy stanowi on wypadek mniejszej wagi (art. 361 § 2 k.k.) sprawcy grozi grzywna, kara ograniczenia wolności, aresztu wojskowego albo pozbawienia wolności do roku.

Zdaniem M. Szwarczyka na przejęcie wypadku mniejszej wagi wpływają zwłaszcza elementy związane z przedmiotem ochrony i stroną przedmiotową wskazanego powyżej przestępstwa, a zatem rodzaj statku, jego rola oraz znaczenie w zestawieniu z realizacją zadań danej jednostki wojskowej²⁶⁵. Jak zaznaczył A. Marek taka kwalifikacja czynu często jest determinowana okolicznościami takimi jak krótkotrwałość użycia statku, niedoprowadzenie do wystąpienia zagrożenia w komunikacji lotniczej lub wodnej oraz bezpieczeństwa innych osób, brak istotnego uszczerbku dla interesów służby oraz jeszcze innymi czynnikami rzutującymi na obniżenie stopnia społecznej szkodliwości danego czynu²⁶⁶. Według A. Kamińskiego w omawianym zakresie uwzględniać należy nadto nieznaczne odstępstwa od zadań i celów o charakterze służbowym w trakcie samowolnego wykorzystywania statku, brak dotarcia informacji o tym zdarzeniu do większego kręgu osób oraz niewielkie negatywne skutki wywołane samowolnym użyciem statku²⁶⁷. W ocenie W. Marcinkowskiego przyjęcie wypadku mniejszej wagi może uzasadniać brak premedytacji po stronie sprawcy, natomiast wykluczenie zastosowania tej instytucji zazwyczaj związane jest z działaniem ukierunkowanym na osłabienie gotowości bojowej jednostki wojskowej²⁶⁸.

²⁶⁴ W. Marcinkowski, (w:) *Kodeks karny...*, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587294068/91508/marcinkowski-wojciech-kodeks-karny-czesc-wojskowa-komentarz?cm=URELATIONS> (dostęp online 04.01.2021).

²⁶⁵ M. Szwarczyk, (w:) T. Bojarski (red.), *Kodeks karny...*, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587634838/489838/bojarski-tadeusz-red-kodeks-karny-komentarz-wyd-vii?cm=URELATIONS> (dostęp online 04.01.2021).

²⁶⁶ A. Marek, (w:) *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. 5, Warszawa 2010, <https://sip.lex.pl/#/commentary/58769915/60060/marek-andrzej-kodeks-karny-komentarz-wyd-v?cm=URELATIONS> (dostęp online 04.01.2021).

²⁶⁷ A. Kamiński, (w:) O. Górniok (red.), *Kodeks karny...*, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587561214/467123/gorniok-oktawia-red-kodeks-karny-komentarz-wyd-ii?cm=URELATIONS> (dostęp online 04.01.2021).

²⁶⁸ W. Marcinkowski, (w:) *Kodeks karny...*, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587294087/91527/marcinkowski-wojciech-kodeks-karny-czesc-wojskowa-komentarz?cm=URELATIONS> (dostęp online 04.01.2021).

Samowolne użycie wojskowego pojazdu mechanicznego skutkujące uszczerbkiem dla interesów służby albo powiązane z celem osiągnięcia korzyści majątkowej przez sprawcę, stypizowane zostało w art. 362 § 1 k.k. Popełnienie tego występku zagrożone jest grzywną, karą ograniczenia wolności, karą aresztu wojskowego albo karą pozbawienia wolności do lat 2. Zestawienie analizowanego przepisu z poprzedzającym go art. 361 k.k. prowadzi do wniosku, że art. 362 k.k. penalizuje samowolne użycie wojskowego pojazdu mechanicznego poruszającego się w ruchu lądowym²⁶⁹. W art. 362 § 2 k.k. określono zasady ponoszenia przez sprawcę łagodniejszej odpowiedzialności karnej, w sytuacji gdy jego czyn stanowi wypadek mniejszej wagi – grozi mu wówczas grzywna albo kara ograniczenia wolności. Co do okoliczności decydujących o przyjęciu wypadku mniejszej wagi – *vide* uwagi zaprezentowane przy omówieniu art. 361 § 2 k.k.²⁷⁰

§ 3. Wypadek mniejszej wagi w orzecznictwie sądowym

Stanowisko judykatury w przedmiocie charakteru prawnego instytucji wypadku mniejszej wagi oraz okoliczności wpływających na jej zastosowanie pozostaje niejednolite również na gruncie Kodeksu karnego z 1997 r.

Chociaż wśród sędziów dominuje stanowisko, stosownie do którego wypadek mniejszej wagi stanowi uprzywilejowany typ przestępstwa, to jednak niektóre ze składów orzekających wyrażają pogląd przeciwny, traktując go jako instytucję sądowego wymiaru kary. Tytułem przykładu, podczas gdy w uzasadnieniu wyroku z dnia 24 kwietnia 2002 r. Sąd Najwyższy wprost połączył instytucję wypadku mniejszej wagi z kategorią uprzywilejowanego typu przestępstwa²⁷¹, to w uzasadnieniu nieco tylko później wydanego orzeczenia, a mianowicie postanowienia z dnia 13 czerwca 2002 r., stwierdził, przywołując argumentację zwolenników postrzegania wypadku mniejszej wagi jako instytucji sądowego wymiaru kary, że wypadek mniejszej wagi z art. 283 k.k. nie stanowi uprzywilejowanego typu przestępstwa określonego w art. 280 § 1 k.k.²⁷²

Problematyka związana z ustaleniem okoliczności decydujących o przyjęciu wypadku mniejszej wagi również pozostaje przedmiotem licznych orzeczeń tak Sądu Najwyższego, jak i sądów powszechnych. W orzecznictwie przeważa ujęcie przedmiotowo-podmiotowe

²⁶⁹ A. Marek, (w:) *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. 5, Warszawa 2010, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587269916/60061/marek-andrzej-kodeks-karny-komentarz-wyd-v?cm=URELATIONS> (dostęp online 09.01.2021).

²⁷⁰ *Ibidem*.

²⁷¹ Wyrok SN z dnia 24 kwietnia 2002 r., II KKN 193/00, LEX nr 54386.

²⁷² Postanowienie SN z dnia 13 czerwca 2002 r., V KKN 544/00, LEX nr 54961.

wypadku mniejszej wagi, jednakże w niektórych orzeczeniach prezentowane jest także stanowisko całościowe. W analizowanym okresie nie znaleziono natomiast ani wyroków, ani postanowień, w których skład sędziowski opowiedziałby się za koncepcją przedmiotową.

Mając na uwadze powyższe, warto zbadać, jak kształtowało się orzecznictwo Sądu Najwyższego oraz sądów powszechnych dotyczące omawianej tematyki, wydawane na kanwie Kodeksu karnego z 1997 r. Autorka niniejszej dysertacji postanowiła podzielić poszczególne orzeczenia sądów na dwie grupy – te, które opowiadają się za całościową koncepcją wypadku mniejszej wagi (pierwsza grupa) oraz te, które przyjmują przedmiotowo-podmiotową koncepcję wypadku mniejszej wagi (druga grupa). Wszystkie orzeczenia zostaną przedstawione we wskazanej powyżej kolejności z jednoczesnym zaznaczeniem charakteru prawnego instytucji wypadku mniejszej wagi, za jakim opowiedział się skład sędziowski orzekający w danej sprawie. W ramach każdej z tych grup zestawiono je stosownie do ujętych w nich treści, zachowując przy tym porządek chronologiczny. Dodatkowo pochyłono się również nad zagadnieniem stopnia społecznej szkodliwości czynu w orzecznictwie sądowym, jako że często pojawia się ono przy rozważaniach dotyczących wypadku mniejszej wagi i jest ściśle powiązane z tą instytucją.

W pierwszej kolejności przeanalizowane zostaną orzeczenia, w których przyjęto całościową koncepcją wypadku mniejszej wagi.

Omówienia wymaga wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 października 1997 r., w którym wskazano, że rozgraniczenie rozboju typu podstawowego (art. 210 § 1 k.k.) od uprzywilejowanego (art. 210 § 1¹ k.k.) jest kwestią kwalifikacji prawnej. Stosownie do zapatrywania wyrażonego w tym orzeczeniu elementy przedmiotowo-podmiotowe czynu oraz przewaga wśród nich okoliczności o charakterze łagodzącym mają decydujące znaczenie w zakresie oceny zachowania sprawcy pod kątem uznania go za wypadek mniejszej wagi²⁷³, jednakże także osobowość sprawcy (rozumiana przez ten sąd jako przesłanka wyznaczająca stopień zawinienia) musi być brana pod uwagę²⁷⁴.

Zdaniem tego sądu przyjęcie, że czyn stanowi wypadek mniejszej wagi z art. 210 § 1¹ k.k. zależy w mniejszym stopniu od rodzaju zaatakowanego dobra prawnego, zaś w większym od rozmiaru wyrządzonej szkody. W analizowanej sprawie przeciwko uznaniu czynu przypisanego oskarżonemu za wypadek mniejszej wagi przemawiała m.in. wartość zrabowanego mienia – przede wszystkim skórzana kurtka i buty stanowiły dla

²⁷³ Wyrok SN z dnia 7 października 1997 r., II KKN 266/96, LEX nr 31689.

²⁷⁴ Podobnie wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 5 listopada 2015 r., II AKa 209/15, LEX nr 1934476. W wyroku tym przyjęto, że dla oceny, co jest wypadkiem mniejszej wagi, istotne są te same okoliczności, które są uwzględniane przy wymiarze kary, w tym osobowość sprawcy.

szesnastoletniego pokrzywdzonego istotną wartość, z tego też powodu nie chciał ich dobrowolnie wydać pomimo zgłoszenia takiego żądania przez sprawców, próbując uniemożliwić ściąganie z niego kurtki, co skutkowało dwukrotnym uderzeniem go w twarz, przewróceniem na ziemię oraz obezwładnieniem. Nadto obaj sprawcy, dużo starsi od pokrzywdzonego (26 i 21 lat), działali z zaskoczenia – zaatakowali go od tyłu, a następnie odciągnęli na zaplecze sklepu w miejsce odludne, niewidoczne dla innych osób, przez co pokrzywdzony nie mógł liczyć na pomoc, tym bardziej, że rozboju dokonano około godz. 23.00. Co więcej, kilkakrotnie grozili oni pokrzywdzonemu użyciem noża w razie stawiania oporu, co tylko spotęgowało wywołany u niego już wcześniej strach. Jeden ze sprawców działał w stanie znacznej nietrzeźwości (1,9% alkoholu) w celu uzyskania środków na dalsze spożywanie alkoholu. W uzasadnieniu omawianego wyroku wskazano, że jego osobowość na tle całego zebranego w sprawie materiału dowodowego kształtuje się negatywnie, bowiem był on już karany, a dodatkowo przejawia skłonności do nadużywania alkoholu (często widywano go w stanie nietrzeźwości).

W innym orzeczeniu – postanowieniu z dnia 22 grudnia 2010 r. – Sąd Najwyższy stwierdził, że o przyjęciu wypadku mniejszej wagi przestępstwa kradzieży uregulowanego w art. 278 § 3 k.k. nie decyduje jedynie wartość przedmiotu czynu. Trzeba równocześnie uwzględniać szczegółową analizę okoliczności towarzyszących zachowaniu sprawcy²⁷⁵. W analizowanej sprawie wzięto pod uwagę uprzednie usunięcie przez sprawcę zabezpieczeń na towarze, posiadanie pieniędzy umożliwiających zakup jednej pary spodni, jak również wcześniejszą karalność oskarżonego.

Na ostatni z wymienionych powyżej elementów, zwrócił uwagę również Sąd Okręgowy w Poznaniu w wyroku z dnia 19 maja 2017 r.²⁷⁶ Z jednej strony wskazano, że tak w orzecznictwie, jak i w doktrynie uznaje się, że o zakwalifikowaniu zachowania sprawcy jako wypadku mniejszej wagi decydują przedmiotowe i podmiotowe znamiona czynu, a raczej wypadkowa ich ocen prowadząca do wniosku, że dany czyn cechuje się niską społeczną szkodliwością. Z drugiej strony zaznaczono, że rozważenia w tym wymaga także uprzednia karalność oskarżonego. Przenosząc powyższe na grunt rozpoznawanej przez ten sąd sprawy, stwierdzono, że czynu oskarżonego nie można zakwalifikować z art. 288 § 2 k.k. Oskarżony dopuścił się trzech przestępstw zniszczenia mienia, działając w stanie nietrzeźwości i doprowadzając do powstania niemałych szkód. Co więcej, postępował w ten sposób nie mając ku temu żadnego racjonalnego powodu. Uwzględniając całokształt

²⁷⁵ Postanowienie SN z dnia 22 grudnia 2010 r., II KK 279/10, LEX nr 844434.

²⁷⁶ Wyrok Sądu Okręgowego w Poznaniu z dnia 19 maja 2017 r., XVII Ka 417/17, LEX nr 2352039.

okoliczności sprawy, w tym również umyślnie popełnienie przez oskarżonego zarzuconych mu przestępstw w warunkach recydywy, nie sposób było potraktować jego czynu jako wypadku mniejszej wagi.

W drugiej kolejności analizie poddane zostaną orzeczenia, w których przyjęto przedmiotowo-podmiotowe ujęcie wypadku mniejszej wagi.

Interesującym orzeczeniem jest wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 kwietnia 2002 r., w którym wskazano, że o kwalifikacji prawnej czynu jako wypadku mniejszej wagi (rozumianego jako uprzywilejowany typ przestępstwa) nie mogą rozstrzygać okoliczności rzutujące na wymiar kary, tj. m.in. dobra opinia o oskarżonych w miejscu zamieszkania, czy też dotychczasowa ich niekaralność²⁷⁷. Wpływ na przyjęcie wypadku mniejszej wagi mogą mieć wyłącznie rodzaj i natężenie przedmiotowych oraz podmiotowych znamion czynu²⁷⁸ – w sposób szczególny powinno uwzględniać się przy tym te elementy, które są charakterystyczne dla danego rodzaju przestępstw.

Warto również zwrócić uwagę na postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13 czerwca 2002 r.²⁷⁹ – stosownie do jego treści o uznaniu konkretnego przestępstwa za wypadek mniejszej wagi rozstrzyga ocena jego społecznej szkodliwości²⁸⁰ jako zmniejszonej do stopnia nakazującego wymierzenie za ten czyn kary zgodnie z ustawowym zagrożeniem przewidzianym w przepisie regulującym wypadek mniejszej wagi. W postanowieniu tym Sąd Najwyższy przyjął, że wypadek mniejszej wagi z art. 283 k.k. nie stanowi uprzywilejowanego typu przestępstwa względem rozboju określonego w art. 280 § 1 k.k. W typie uprzywilejowanym (kwalifikowanym) przestępstwa zamieszczone są znamiona typu podstawowego, jak również inne jeszcze znamiona uzasadniające łagodniejszą (surowszą) karalność. Wypadek mniejszej wagi oraz podstawowy typ przestępstwa zawierają natomiast zasadniczo identyczny komplet znamion – ten pierwszy wyróżnia to, co stanowi o jego mniejszej wadze.

Zdaniem tego sądu ujęcie przedmiotowo-podmiotowe znajduje silne potwierdzenie, jak też doprecyzowanie w uregulowaniach obowiązującego Kodeksu karnego. Zgodnie z art. 115 § 2 k.k. ogół okoliczności charakteryzujących stronę przedmiotową i podmiotową

²⁷⁷ Wyrok SN z dnia 24 kwietnia 2002 r., II KKN 193/00, LEX nr 54386. Zob. też wyrok SN z dnia 24 lutego 2004 r., WA 1/04, LEX nr 162548.

²⁷⁸ Podobnie wyrok SN z dnia 14 stycznia 2004 r., V KK 121/03, LEX nr 83755.

²⁷⁹ Postanowienie SN z dnia 13 czerwca 2002 r., V KKN 544/00, LEX nr 54961.

²⁸⁰ Podobnie wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 29 września 2010 r., II AKa 270/10, LEX nr 621279. W wyroku tym wskazano, że stopień społecznej szkodliwości czynu jest podstawowym kryterium decydującym o tym, czy dany czyn można zakwalifikować jako wypadek mniejszej wagi. Zdaniem sądu odwoławczego popełnienie występku o charakterze chulikańskim wyklucza możliwość zakwalifikowania go jako wypadku mniejszej wagi.

wpływa na ocenę społecznej szkodliwości czynu, jako tego składnika w strukturze przestępstwa, którego wystąpienie w stopniu wyższym niż znikomy przesądza o karygodności czynu zabronionego (art. 1 § 2 k.k.)²⁸¹. Stopień społecznej szkodliwości czynu – stosownie do brzmienia art. 53 § 1 k.k. – wskazuje na nasilenie bezprawia, a w efekcie współdecyduje o wymiarze kary. Skoro w Kodeksie karnym z 1997 r. przyjęto, że okoliczności strony przedmiotowej i podmiotowej czynu wyznaczają stopień społecznej szkodliwości czynu, to uznać należy, że o potraktowaniu konkretnego czynu zabronionego jako wypadku mniejszej wagi rozstrzyga ocena jego społecznej szkodliwości.

Do sfery ustaleń faktycznych dokonywanych w sprawie zalicza się m.in. określenie stopnia społecznej szkodliwości czynu. W tym celu organ procesowy powinien rozważyć wszystkie okoliczności, jakie mają istotne znaczenie z perspektywy znamion strony przedmiotowej i podmiotowej czynu zabronionego, a następnie nadać im prawidłową wagę, aby w ten sposób ocenić ich wpływ na stopień społecznej szkodliwości. Analiza powyższego prowadzi do wniosku, że naruszenie przepisu regulującego wypadek mniejszej wagi nastąpi wówczas, gdy sąd albo pominie ocenę jakiejś okoliczności, która powinna zostać uwzględniona przy ustalaniu natężenia społecznej szkodliwości czynu, albo przypisze określone znaczenie okoliczności nieistotnej w tym zakresie²⁸². Odmiennie kształtuje się to w odniesieniu do stanowiska całościowego, stosownie do którego założeń ocena stopnia winy stanowi jedną z podstawowych przesłanek wymiaru kary. Subsumpcja czynu pod przepis prawny ustanawiający wypadek mniejszej wagi lub odrzucenie takiej kwalifikacji w obu opisanych przypadkach będą dotknięte błędem – albo dojdzie do nieprawidłowego ograniczenia podstawy rozstrzygnięcia, albo nadmiernego jej rozszerzenia – który może istotnie wpłynąć na treść orzeczenia.

W tym miejscu należy odnieść się także do wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 13 stycznia 2005 r. Wskazano w nim, że stopień społecznej szkodliwości czynu umożliwia oddzielenie czynów błahych od doniosłych i potraktowanie jako przestępstwo jedynie takich, które rzeczywiście szkodzą dobru społecznemu lub jednostki, dlatego też uważa się go za integralną cechę czynu²⁸³. Wyróżnia się m.in. stopień znikomy, nieznaczny, wysoki lub

²⁸¹ Zob. wyrok SN z dnia 20 września 2002 r., WA 50/02, LEX nr 74824. W wyroku tym Sąd Najwyższy wypowiedział się co do tego, jak należy interpretować art. 115 § 2 k.k., wskazując na niedopuszczalność rozszerzającej interpretacji tego przepisu prawnego oraz przyjęcie, że nagminność przestępstw nie zalicza się do wyznaczników stopnia społecznej szkodliwości czynu.

²⁸² Tak też postanowienie SN z dnia 21 sierpnia 2008 r., V KK 257/08, LEX nr 449083. Wskazano w nim ponadto, że niekaralność, przyznanie się do winy nie mają normatywnego znaczenia dla oceny wypadku mniejszej wagi, a więc nie rozstrzygają o stopniu społecznej szkodliwości czynu.

²⁸³ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 13 stycznia 2005 r., II AKa 455/04, LEX nr 147203.

szczególne wysoki – jego wielkość zależy od konkretnych elementów przedmiotowych i podmiotowych czynu, zaś owo stopniowanie dokonywane jest w sposób indywidualny względem każdego jednostkowego przypadku.

W kontekście określenia katalogu okoliczności, które powinno uwzględniać się przy ocenie stopnia społecznej szkodliwości czynu istotne znaczenie ma wyrok Sądu Najwyższego z dnia 1 lutego 2006 r.²⁸⁴ Zgodnie z tezą w nim zawartą, przyjmując że do znamion przedmiotowych czynu zabronionego, jakiego sprawca dopuścił się nieumyślnie, zalicza się naruszenie reguł ostrożności wymaganych w danych okolicznościach – co wpływa na bezprawność konkretnego zachowania oskarżonego – to wagę, znaczenie oraz stopień naruszenia reguł ostrożności należy oceniać jako elementy kluczowe przy określaniu stopnia społecznej szkodliwości takiego czynu z perspektywy wszystkich przesłanek wymienionych w art. 115 § 2 k.k. Wskazać jednak należy, że przywołane powyżej przesłanki, mając na uwadze, że wszystkie wypadki mniejszej wagi w obowiązującym ustawodawstwie karnym są przestępstwami umyślnymi, nie są brane pod uwagę przy ocenie ich występowania.

Podkreślenia wymaga, że katalog okoliczności uwzględnianych przy ocenie stopnia społecznej szkodliwości czynu ma charakter zamknięty. Aby określone kryterium w nim zawarte mogło wpłynąć na ocenę stopnia społecznej szkodliwości konkretnego zachowania, to, po pierwsze, musi ono wystąpić w danym stanie faktycznym – np. jeżeli dane przestępstwo może być popełnione tylko nieumyślnie, to przesłanka postaci zamiaru sprawcy będzie irrelevantna. Natężenie społecznej szkodliwości danego czynu zabronionego jest każdorazowo pochodną elementów wymienionych w art. 115 § 2 k.k. Waga, jaką nadaje się poszczególnym determinantom stopnia społecznej szkodliwości czynu nie musi być jednak zawsze taka sama. To, który z wyznaczników wskazanych w przytoczonym powyżej przepisie bardziej, a który mniej oddziałuje na stopień społecznej szkodliwości danego zachowania zależy głównie od tego, o jakim typie przestępstwa jest mowa, jak też od okoliczności analizowanego wypadku. Znaczenie i waga określonych elementów wpływających na ocenę stopnia społecznej szkodliwości czynu są zatem zależne również od tego, czy dany czyn można popełnić tylko umyślnie, czy też nieumyślnie.

Wartym uwagi jest postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 3 kwietnia 2008 r.²⁸⁵ Zdaniem tego sądu nie można przyjąć, że czyn jest wypadkiem mniejszej wagi o znikomym ładunku społecznej szkodliwości (art. 1 § 2 k.k.) w orzeczeniu odnoszącym się do tej samej osoby i tego samego czynu. Wypadek mniejszej wagi zawiera w sobie znamiona przestępstwa

²⁸⁴ Wyrok SN z dnia 1 lutego 2006 r., V KK 226/05, LEX nr 181311.

²⁸⁵ Postanowienie SN z dnia 3 kwietnia 2008 r., WZ 16/08, LEX nr 418605.

typu podstawowego – tę postać czynu cechuje przewaga łagodzących okoliczności przedmiotowo-podmiotowych. Znikomy stopień społecznej szkodliwości powoduje natomiast, że czyn nie stanowi przestępstwa. O zakwalifikowaniu danego czynu zabronionego jako wypadku mniejszej wagi rozstrzyga ocena jego społecznej szkodliwości jako zmniejszonej wskutek wzięcia pod uwagę określonych okoliczności strony przedmiotowej i podmiotowej przestępstwa, jednakże nie do progu znikomości.

W bardzo podobnym tonie wypowiedział się Sąd Najwyższy w orzeczeniu wydanym kilka miesięcy później, tj. w wyroku z dnia 26 listopada 2008 r.²⁸⁶ Wskazano w nim, że o przyjęciu wypadku mniejszej wagi decydować powinny te okoliczności, które wchodzą w skład znamion czynu zabronionego, a więc zarówno znamiona strony przedmiotowej, jak i podmiotowej przestępstwa²⁸⁷. Jeżeli ocena okoliczności popełnienia czynu zabronionego prowadzi do wniosku, że zachowanie sprawcy charakteryzuje się niewielkim stopniem społecznej szkodliwości oraz nie jest on na tyle niebezpieczny dla społeczeństwa, aby orzec wobec niego zwykłą karę przewidzianą za przestępstwo, jakiego się dopuścił, to należy jego czyn potraktować jako wypadek mniejszej wagi. Sąd Najwyższy stwierdził, że w rozpoznawanej sprawie sposób zachowania się sprawców (oddanie pokrzywdzonemu dokumentu tożsamości i telefonu, wyciągnięcie ręki) oraz wartość dobra, które zaatakowano (liczona w groszach) przemawiały za zastosowaniem regulacji art. 283 k.k.

Przeanalizowania wymaga również orzeczenie wydane stosunkowo niedawno, a mianowicie wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 11 października 2019 r.²⁸⁸ W rozpatrywanej sprawie sąd odwoławczy stwierdził, że nie można przyjąć wypadku mniejszej wagi z art. 284 § 3 k.k., jeżeli oskarżonemu zarzucono przywłaszczenie mienia znacznej wartości zakwalifikowane jako czyn z art. 284 § 1 k.k. w zw. z art. 294 § 1 k.k.

Zdaniem tego sądu istota wypadku mniejszej wagi wyłania się w szczególnej charakterystyce zachowania sprawcy wyczerpującego wszystkie znamiona przestępstwa typu podstawowego, których wnikliwa ocena prowadzi do wniosku, że czyn ten zasługuje jednak na łagodniejsze potraktowanie. Usytuowanie ustawowe art. 284 § 3 k.k. nakazuje odniesienie tej regulacji jedynie do § 1 i 2 omawianego przepisu. Ustawodawca zawęził możliwość zastosowania oceny czynu pod kątem wypadku mniejszej wagi wyłącznie do typów podstawowych przestępstwa określonych w art. 284 k.k., co znajduje swoje odbicie w

²⁸⁶ Wyrok SN z dnia 26 listopada 2008 r., II KK 79/08, LEX nr 477715.

²⁸⁷ Podobnie wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 11 grudnia 2002 r., II AKa 428/02, LEX nr 145399.

²⁸⁸ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 11 października 2019 r., II AKa 141/19, LEX nr 2766156.

zasadach techniki legislacyjnej oraz wykładni systemowej. Autorka niniejszej dysertacji uważa takie stanowisko Sądu Apelacyjnego w Białymstoku za w pełni trafne.

W analizowanej sprawie prokurator, zaskarżając apelacją wyrok sądu I instancji w całości na niekorzyść oskarżonej, orzeczeniu temu zarzucił obrazę przepisu prawa materialnego, tj. art. 284 § 3 k.p.k. poprzez jego nieprawidłowe zastosowanie i uznanie przez sąd I instancji, że zachowanie oskarżonej wyczerpało znamiona przestępstwa przywłaszczenia mienia w postaci wypadku mniejszej wagi, w sytuacji gdy zarzucono jej popełnienie czynu z art. 284 § 1 k.k. w zw. z art. 294 § 1 k.k., a więc przywłaszczenia mienia znacznej wartości w postaci 88 086,68 dolarów amerykańskich, co – z uwagi na kwalifikowany typ przestępstwa określonego w art. 294 § 1 k.k. – wyłączało możliwość zastosowania regulacji z art. 284 § 3 k.k. Ten ostatni przepis – w ocenie prokuratora – mając na względzie zasady wykładni systemowej, może odnosić się tylko do występków z art. 284 § 1 lub 2 k.k.

Stosownie do podejścia zaprezentowanego przez Sąd Apelacyjny w Białymstoku w omawianym wyroku, przepis art. 294 k.k. modyfikuje znamiona wskazanych w nim czynów zabronionych, zmieniając (albo z uwagi na szczególne uwarunkowania kulturowe, albo ze względu na wartość) charakterystykę przedmiotu czynności wykonawczej, zamieszczoną w znamionach poszczególnych typów przestępstw. Dokonując wykładni znamion przestępstwa typu kwalifikowanego, należy uwzględniać dwa przepisy, w których zawarty jest jego opis. W razie uznania, że dany czyn zabroniony należy zakwalifikować jako typ kwalifikowany, wymagana jest złożona kwalifikacja prawna zawierająca przepis regulujący typ podstawowy danego przestępstwa oraz art. 294 k.k. – wynika to zarówno ze stanowiska doktryny, jak i praktyki orzeczniczej sądów.

W tym miejscu warto poruszyć kwestię zapisu kwalifikacji prawnej przestępstwa stanowiącego wypadek mniejszej wagi, motywując to niejednorodnością orzecznictwa w tym zakresie. Część składów orzekających wskazuje w kwalifikacji prawnej wyłącznie przepis prawny traktujący o wypadku mniejszej wagi (np. czyn z art. 284 § 3 k.k.)²⁸⁹, inne zaś powołują przepis prawny regulujący wypadek mniejszej wagi w powiązaniu go z przepisem prawnym odnoszącym się do typu podstawowego, kwalifikowanego albo uprzywilejowanego danego przestępstwa (np. czyn z art. 284 § 2 k.k. w zw. z art. 284 § 3 k.k.)²⁹⁰, czyn z art. 284 §

²⁸⁹ Tak m.in.: wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 20 maja 2014 r., II AKa 90/14, LEX nr 1496383 (art. 278 § 3 k.k.); wyrok Sądu Okręgowego w Toruniu z dnia 7 grudnia 2017 r., IX Ka 605/17, LEX nr 2544888 (art. 288 § 2 k.k.); wyrok Sądu Okręgowego Warszawa-Praga w Warszawie z dnia 11 grudnia 2017 r., VI Ka 403/17, LEX nr 2443234 (art. 284 § 2 k.k.); wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 11 października 2019 r., II AKa 141/19, LEX nr 2766156 (art. 284 § 2 k.k.).

²⁹⁰ Wyrok Sądu Okręgowego w Gliwicach z dnia 10 października 2019 r., V Ka 239/19, LEX nr 2748008.

3 k.k. w zw. z art. 284 § 2 k.k.²⁹¹, czyn z art. 284 § 2 i 3 k.k.²⁹²), wychodząc z założenia, że dopiero taki zapis oddaje w pełni obraz znamion danego czynu. Analiza wszystkich orzeczeń, na jakie powołano się w niniejszej rozprawie prowadzi do wniosku, że w orzecznictwie sądowym zdaje się nieznacznie przeważać wskazywanie w kwalifikacji prawnej czynu jedynie tego przepisu prawnego, który wprost odnosi się do wypadku mniejszej wagi.

Zasygnalizowany powyżej problem niekonsekwencji w zapisie kwalifikacji prawnej przestępstwa stanowiącego wypadek mniejszej wagi nie ma doniosłego znaczenia ani z punktu widzenia teorii, ani praktyki (czego dowodzi chociażby to, że jak dotychczas w nauce prawa karnego nikt nie pochylił się nad tym zagadnieniem), bowiem różnice w tym zakresie nie powodują ostatecznie różnic w zakresie określenia sankcji. Warto podjąć jednak pewien wysiłek w celu wypracowania jednego uzgodnionego sposobu jej ujmowania – wpłynęłoby to niewątpliwie na przejrzystość oraz spójność praktyki orzeczniczej w tym zakresie.

Warto zwrócić uwagę na regulację wypadku mniejszej wagi zawartą w art. 283 k.k. – w przepisie tym nie wyodrębniono żadnych paragrafów. W orzeczeniach każdorazowo ten przepis prawny zestawiany jest z innym przepisem prawnym typizującym przestępstwo typu podstawowego wymienione w art. 283 k.k. (np. art. 280 § 1 k.k. w zw. z art. 283 k.k.). Chociaż we wszystkich innych przepisach zamieszczonych w Kodeksie karnym instytucja wypadku mniejszej wagi została uregulowana w jednym z paragrafów przepisu prawnego typizującego dane przestępstwo, to jednak – zdaniem autorki niniejszej rozprawy – także w tych przypadkach uzasadnione jest zapisywanie kwalifikacji prawnej czynu w złożony sposób, tj. albo przy użyciu sformułowania „w związku” (np. czyn z art. 284 § 2 w zw. z art. 284 § 3 k.k.), albo przy użyciu spójnika „i” (np. czyn z art. 284 § 2 i 3 k.k.). Takie ujmowanie kwalifikacji prawnej jest tym bardziej nieodzowne, gdy instytucja wypadku mniejszej wagi zrelacjonowana jest do więcej niż jednej postaci przestępstwa (np. kiedy można ją odnieść zarówno do typu podstawowego, jak i typu kwalifikowanego)²⁹³. Przyjmując wypadek mniejszej wagi, określający podstawę łagodniejszego wymiaru kary, konieczne jest sprecyzowanie, do którego z typów przestępstwa uregulowanych w oddzielnych jednostkach redakcyjnych przepisu prawnego się on odnosi (czy wypadek mniejszej wagi odnosi się do

²⁹¹ Wyrok Sądu Okręgowego w Poznaniu z dnia 13 lutego 2019 r., IV Ka 917/18, LEX nr 2673224.

²⁹² Wyrok Sądu Rejonowego Szczecin–Centrum w Szczecinie z dnia 27 marca 2018 r., IV K 488/17, LEX nr 2514728. Podobnie wyrok Sądu Okręgowego w Gliwicach z dnia 16 grudnia 2015 r., VI Ka 639/17, LEX nr 2468493, w którym czyn oskarżonego zakwalifikowano z art. 287 § 1 i § 2 k.k.

²⁹³ Zob. A. Sośnicka, *op. cit.*, <https://sip.lex.pl/#/monograph/369258085/166995?tochit=1> (dostęp online 3.02. 2021).

typu podstawowego, kwalifikowanego, czy też uprzywilejowanego)²⁹⁴. W wyroku Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 23 maja 2006 r. zaprezentowano takie właśnie podejście, zmieniając zaskarżony wyrok sądu I instancji poprzez zakwalifikowanie czynu sprawcy z art. 59 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii w zw. z art. 12 k.k. i przyjęcie tych przepisów za podstawę skazania, zaś jako podstawę wymierzonej kary wskazanie art. 59 ust. 3 tej ustawy²⁹⁵. Jak wskazano w wyroku tego sądu, jeżeli wypadek mniejszej wagi może dotyczyć zarówno przestępstwa określonego w § 1, jak i w § 2 określonego przepisu prawnego, to nie może on stanowić samodzielnej podstawy subsumcji²⁹⁶.

W ocenie autorki niniejszego opracowania zasadne jest wskazywanie w kwalifikacji prawnej czynu tych przepisów prawnych, które odzwierciedlą wszystkie jego znamiona. Przyjmując, że wypadek mniejszej wagi stanowi uprzywilejowany typ przestępstwa (na co wskazuje również to, że zasadniczo w każdym z omówionych w rozprawie wyroków sądowych kara była wymierzana jedynie na podstawie przepisu prawnego regulującego wypadek mniejszej wagi²⁹⁷), z reguły, o znamionach typu podstawowego²⁹⁸ (nie zawsze – np. wypadek mniejszej wagi, który został zrelacjonowany do obu postaci przestępstwa przywłaszczenia, może odnosić się zarówno do znamion tego przestępstwa w typie podstawowym z art. 284 § 1 k.k., jak też kwalifikowanym z art. 284 § 2 k.k.), gdzie znamieniem uprzywilejującym jest bardzo ocenne pojęcie wypadku mniejszej wagi, należy zamieszczać w kwalifikacji prawnej zarówno przepis prawny stanowiący o typie podstawowym przestępstwa, jak też ten statuujący wypadek mniejszej wagi. Dopiero wówczas kwalifikacja prawna czynu będzie odzwierciedlała pełny opis czynu (wszystkie jego znamiona). Powyższe nie pozostaje przy tym w sprzeczności z zasadą specjalności z powodów omówionych poniżej.

W wyroku Sądu Najwyższego z dnia 23 lutego 2000 r. stwierdzono, że pomiędzy przestępstwem typu podstawowego a jego typem uprzywilejowanym (w rozpoznawanej sprawie wypadkiem mniejszej wagi) zachodzi pozorny zbieg przepisów. Skutkuje to tym, że

²⁹⁴ Zob. G. Łabuda, (w:) P. Kardas, G. Łabuda, T. Razowski (red.), *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, wyd. 3, Warszawa 2017, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587257125/527198/kardas-piotr-labuda-grzegorz-razowski-tomasz-kodeks-karny-skarbowy-komentarz-wyd-iii?keyword=mniejszej%20wagi&cm=URELATIONS> (dostęp online 2.02.2020).

²⁹⁵ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 23 maja 2006 r., II AKa 79/06, LEX nr 229291.

²⁹⁶ Tak też W. Marcinkowski, *Wybrane zagadnienia dotyczące stosowania przepisów karnych ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii*, Prokurator 2008, nr 4, s. 17–18.

²⁹⁷ Tak m.in. wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 20 maja 2014 r., II AKa 90/14, LEX nr 1496383; wyrok Sądu Okręgowego w Gliwicach z dnia 10 października 2019 r., V Ka 239/19, LEX nr 2748008.

²⁹⁸ Tak m.in. B. Michalski, (w:) A. Wąsek (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, t. II, Warszawa 2004, s. 923.

sprawca, który popełni czyn zabroniony typu uprzywilejowanego będzie odpowiadał wyłącznie w oparciu o przepis odnoszący się do tego typu przestępstwa, co wynika z założeń zasady specjalności²⁹⁹. Obrazując powyższe, uznanie, że dany czyn zabroniony stanowi wypadek mniejszej wagi pojmowany jako uprzywilejowany typ przestępstwa, implikować ma kwalifikację prawną – tytułem przykładu – z art. 144 § 2 k.k. zamiast z art. 144 § 1 k.k., jako że pomiędzy tymi przepisami występuje zbieg pozorny, zaś wyłączenie wielości ocen następuje w oparciu o wcześniej wspomnianą zasadę specjalności³⁰⁰.

Zauważyć jednak należy, że przykładem pozornego zbiegu przepisów ustawy jest stosunek logiczny do siebie treści unormowań przewidujących typ podstawowy danego przestępstwa oraz jego typy zmodyfikowane (przestępstwa kwalifikowane oraz uprzywilejowane) w tych przypadkach, w których typ zmodyfikowany czynu zabronionego zawiera w sobie znamiona typu podstawowego, dodając w swej treści dodatkowe znamiona modyfikujące – np. stosunek zachodzący pomiędzy art. 148 § 1 k.k. a art. 148 § 2 pkt 1 k.k., czy też pomiędzy art. 148 § 1 k.k. a art. 150 k.k. (każdy z tych przepisów prawnych zawiera znamię „kto zabija człowieka”). Inny natomiast stosunek zachodzi pomiędzy art. 144 § 1 k.k. a art. 144 § 2 k.k. – w każdym z tych przepisów prawnych opisane są zupełnie inne znamiona czynu i dopiero odczytanie ich łącznie oddaje całość bezprawnego zachowania sprawcy. Reasumując, przepis regulujący wypadek mniejszej wagi powinien być każdorazowo łączony z innym przepisem prawnym, do którego się odnosi, jako że sam w sobie nie zawiera żadnych znamion przestępstwa typu podstawowego. Okoliczność, że sprawca ponosi w takich przypadkach odpowiedzialność jedynie na podstawie przepisu dotyczącego typu uprzywilejowanego nie wyklucza zawarcia w kwalifikacji prawnej czynu innych przepisów prawnych, których dyspozycje jego zachowanie wyczerpało.

Kolejność, w jakiej należy zapisywać poszczególne przepisy prawne nie ma w istocie żadnego znaczenia, jak też nie jest uregulowana prawnie. Z uwagi na powyższe ujęcie kwalifikacji prawnej czynu poprzez wskazanie: „czyn z art. 284 § 2 k.k. w zw. z art. 284 § 3 k.k.”, jak również: „czyn z art. 284 § 3 k.k. w zw. z art. 284 § 2 k.k.” jest prawidłowe. Dla uporządkowania zapisu i zachowania pewnej konsekwencji autorka niniejszej dysertacji postuluje jednak, aby w pierwszej kolejności powoływać przepis prawny statuujący wypadek mniejszej wagi, a następnie ten, który reguluje typ przestępstwa, do którego został on

²⁹⁹ Wyrok SN z dnia 23 lutego 2000 r., IV KKN 596/99, LEX nr 51132. Tak też wyrok SN z dnia 30 sierpnia 2011 r., IV KK 172/11, LEX nr 950441.

³⁰⁰ Zob. K. Banasik, *Typ uprzywilejowany...*, s. 54.

zrelacjonowany w danej sprawie. Powyższe wiąże się z ujęciem opisu czynu, gdzie dopiero na końcu wskazuje się, że dany czyn stanowi wypadek mniejszej wagi.

Podsumowując informacje zawarte w niniejszym rozdziale odnoszące się do problematyki wypadku mniejszej wagi analizowanej z punktu widzenia regulacji Kodeksu karnego z 1997 r., należy stwierdzić, że zdecydowana większość przedstawicieli doktryny oraz judykatury postrzega tę instytucję jako uprzywilejowany typ przestępstwa (z wyjątkiem art. 310 § 3 k.k.), pomimo że ustawowo niedookreślony. Argumentując takie stanowisko, wskazywano najczęściej na umieszczenie wypadku mniejszej wagi w odrębnych jednostkach redakcyjnych kodeksu oraz zaopatrzenie go w odrębną, łagodniejszą w porównaniu z typem podstawowym (a niekiedy także kwalifikowanym) przestępstwa sankcję.

W poglądach przedstawicieli nauki prawa karnego oraz w praktyce orzeczniczej omawianego okresu w zakresie oceny okoliczności decydujących o przyjęciu wypadku mniejszej wagi dominowała koncepcja przedmiotowo-podmiotowa. Stosownie do stanowiska prezentowanego przez zwolenników tego ujęcia dla przyjęcia wypadku mniejszej wagi nie mają znaczenia okoliczności niezwiązane ze znamionami określającymi dany typ przestępstwa, a które rzutują na wymiar kary. O takiej kwalifikacji czynu ma decydować ocena wszystkich jego znamion – zarówno przedmiotowych, jak i podmiotowych ze szczególnym uwzględnieniem tych, które cechują dany rodzaj przestępstwa. W tym zakresie w obowiązującym Kodeksie karnym po raz pierwszy wprowadzono zamknięty katalog przesłanek, jakie należy uwzględnić przy ocenie stopnia społecznej szkodliwości czynu (art. 115 § 2 k.k.), który wpływa na uznanie konkretnego czynu za wypadek mniejszej wagi.

ROZDZIAŁ IV.

REGULACJA INSTYTUCJI WYPADKU MNIEJSZEJ WAGI W POZOSTAŁYCH AKTACH PRAWNYCH

Instytucja wypadku mniejszej wagi występuje także poza Kodeksem karnym. Uregulowano ją m.in. w Kodeksie karnym skarbowym z dnia 10 września 1999 r.¹, ustawie z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii², ustawie z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie³, jak również ustawie z dnia 12 maja 2011 r. o refundacji leków, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego oraz wyrobów medycznych⁴. W dalszej części rozprawy szeroko i wnikliwie, z zachowaniem porządku przyjętego w poprzednich rozdziałach, przeanalizowane zostaną przepisy Kodeksu karnego skarbowego oraz ustaw regulujących zagadnienia związane z przeciwdziałaniem narkomanii w zakresie dotyczącym wypadku mniejszej wagi. Taki wybór podyktowany jest tym, że badana instytucja występuje w nich zdecydowanie częściej aniżeli w pozostałych wskazanych powyżej ustawach – kryterium wypadku mniejszej wagi zostało użyte w Kodeksie karnym skarbowym aż 37 razy w odniesieniu do 65 typów czynów zabronionych, zaś w obowiązującej ustawie o przeciwdziałaniu narkomanii z 2005 r. ustawodawca posłużył się tym sformułowaniem 5 razy w odniesieniu do 9 typów przestępstw.

Warto w tym miejscu nadmienić, że w ustawie o sporcie z 2010 r. kryterium wypadku mniejszej wagi zostało użyte dwa razy w odniesieniu do 4 typów przestępstw.

W art. 46 ust. 3 wspomnianej ustawy przewidziano instytucję wypadku mniejszej wagi w odniesieniu do działania polegającego na przyjmowaniu lub żądaniu korzyści majątkowej lub osobistej albo jej obietnicy (łapówkarstwo czynne, przestępstwo sprzedajności sportowej – art. 46 ust. 2 ww. ustawy), jak również udzielaniu albo składaniu obietnicy udzielenia korzyści majątkowej lub osobistej (łapówkarstwo bierne, przestępstwo przekupstwa sportowego – art. 46 ust. 1 ww. ustawy) w związku z zawodami sportowymi organizowanymi przez polski związek sportowy lub inne upoważnione podmioty w zamian za nieuczciwe zachowanie, które może mieć wpływ na przebieg lub wynik tych zawodów. Następnie, w art.

¹ Ustawa z dnia 10 września 1999 r. Kodeks karny skarbowy (Dz.U. Nr 83, poz. 930 ze zm.).

² Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz.U. Nr 179, poz. 1485 ze zm.).

³ Ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz.U. Nr 127, poz. 857 ze zm.).

⁴ Ustawa z dnia 12 maja 2011 r. o refundacji leków, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego oraz wyrobów medycznych (Dz.U. Nr 122, poz. 696 ze zm.).

48 ust. 3 ustawy o sporcie przewidziano instytucję wypadku mniejszej wagi w odniesieniu do działania polegającego na powoływaniu się na wpływy w polskim związku sportowym lub podmiocie działającym w oparciu o umowę zawartą z tym związkiem, lub podmiocie działającym z jego upoważnienia albo na wywoływaniu przekonania lub utwierdzaniu w przekonaniu innej osoby o istnieniu takich wpływów (przestępstwo płatnej protekcji w sporcie – art. 48 ust. 1 ww. ustawy), jak też udzielaniu lub składaniu obietnicy udzielenia korzyści w zamian za pośrednictwo w ustaleniu wyniku lub przebiegu zawodów sportowych (przestępstwo przekupstwa za płatną protekcję w sporcie – art. 48 ust. 2 ww. ustawy).

W razie przyjęcia kwalifikacji prawnej, o której mowa w art. 46 ust. 3 oraz art. 48 ust. 3 ustawy o sporcie możliwe jest wymierzenie sprawcy grzywny, kary ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2, w sytuacji gdy przestępstwa przewidziane w ust. 1–2 ww. przepisów prawnych zagrożone są karą pozbawienia wolności od 6 miesięcy do 8 lat. Do elementów branych pod uwagę przy ocenie występowania wypadku mniejszej wagi w tych przypadkach należą w szczególności rozmiar korzyści, klasa (ranga) rozgrywek sportowych i ich rodzaj, popularność danego sportu, jak też charakterystyka podmiotu popełniającego to przestępstwo⁵.

Kolejno, w ustawie o refundacji leków, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego oraz wyrobów medycznych z 2011 r. kryterium wypadku mniejszej wagi występuje jeden raz i zostało odniesione do 4 typów przestępstw.

W art. 54 ust. 5 wspomnianej ustawy przewidziano instytucję wypadku mniejszej wagi przy czynie zabronionym polegającym na przyjęciu korzyści majątkowej lub osobistej albo jej obietnicy, żądaniu takiej korzyści w zamian na określone zachowanie, a także zachowanie polegające na udzieleniu lub obiecaniu udzielenia takiej korzyści przez osoby zajmujące się wytwarzaniem lub obrotem produktami refundowanymi, osoby uprawnione do wystawiania określonego rodzaju recept, osoby zaopatrujące świadczeniodawcę w produkty refundowane i świadczeniodawców lub osoby reprezentujące świadczeniodawcę. W razie przyjęcia takiej kwalifikacji prawnej możliwe jest wymierzenie sprawcy kary pozbawienia wolności do lat 3, w sytuacji gdy przestępstwa przewidziane w ust. 1–4 art. 54 ww. ustawy zagrożone są karą pozbawienia wolności od 6 miesięcy do 8 lat.

⁵ M. Badura, H. Basiński, G. Kałużny, M. Wojcieszak, *Ustawa o sporcie. Komentarz*, Warszawa 2011, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587317614/115054/badura-marcin-i-in-ustawa-o-sporcie-komentarz?pit=2021-10-15&cm=URELATIONS>; <https://sip.lex.pl/#/commentary/587317616/115056/badura-marcin-i-in-ustawa-o-sporcie-komentarz?cm=URELATIONS> (dostęp online 05.01.2021); E.J. Krześniak, *Ustawa o sporcie. Komentarz*, Warszawa 2020, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587833034/630474/krzesniak-eligiusz-j-ustawa-o-sporcie-komentarz?pit=2021-10-15&cm=URELATIONS>; <https://sip.lex.pl/#/commentary/587833036/630476/krzesniak-eligiusz-j-ustawa-o-sporcie-komentarz?pit=2021-10-15&cm=URELATIONS> (dostęp online 05.01.2021).

Wspomnieć należy, że na gruncie ustawy o sporcie z 2010 r., jak też ustawy o refundacji leków, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego oraz wyrobów medycznych z 2011 r. charakter prawny instytucji wypadku mniejszej wagi oraz okoliczności mające wpływ na jej przyjęcie w danym przypadku oceniane są przez przedstawicieli doktryny i orzecznictwa w analogiczny sposób jak na płaszczyźnie Kodeksu karnego z 1997 r.⁶, stąd aktualne w tym zakresie pozostają uwagi zawarte w rozdziale III niniejszej dysertacji.

§ 1. Kodeks karny skarbowy z dnia 10 września 1999 r.

W tej części rozprawy przeanalizowane zostaną zagadnienia omawiające charakter prawny instytucji wypadku mniejszej wagi, okoliczności determinujące jej przyjęcie, czyny zabronione objęte jej regulacją oraz orzecznictwo sądowe dotyczące tej tematyki, mając na uwadze uregulowania Kodeksu karnego skarbowego z dnia 10 września 1999 r.

1. Charakter prawny instytucji wypadku mniejszej wagi oraz okoliczności determinujące jej przyjęcie

Z dniem 17 września 1999 r. wszedł w życie Kodeks karny skarbowy. Od 1926 r. jest to już siódmy akt prawny regulujący odpowiedzialność za przestępstwa skarbowe i wykroczenia skarbowe. Prawo karne skarbowe wyróżniają pewne cechy charakterystyczne oraz odrębności instytucjonalne, które – pomimo występowania licznych podobieństw pomiędzy nim a prawem karnym – decydują o jego autonomiczności⁷.

Na płaszczyźnie prawa karnego pojęcie wypadku mniejszej wagi nie zostało ustawowo zdefiniowane – jego treść wyznaczana jest przez doktrynę i judykaturę, gdzie dominuje stanowisko traktujące wypadek mniejszej wagi jako uprzywilejowany typ przestępstwa. Odmiennie natomiast ujmowane jest to zagadnienie na gruncie prawa karnego skarbowego. W art. 58 § 3 k.k.s. zamieszczono definicję legalną wypadku mniejszej wagi, który jest jednym z dwóch kryteriów przepoławienia czynu – jego przyjęcie skutkuje odpowiedzialnością za wykroczenie skarbowe. Zachowanie uznane za wypadek mniejszej

⁶ Zob. J. Potulski, *Penalizacja korupcji w sporcie – uwagi krytyczne*, Prokuratura i Prawo 2012, nr 3, s. 71; J. Adamski, K. Urban, E. Warmińska-Friberg, *Refundacja leków, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego oraz wyrobów medycznych. Komentarz*, Warszawa 2014, (<https://sip.lex.pl/#/commentary/587366050/163490/adamski-jakub-urban-krzysztof-warminska-friberg-ewa-refundacja-lekow-srodkow-spozywczych...?pit=2021-10-15&cm=URELATIONS>) (dostęp online 05.01.2021).

⁷ Z. Siwik, *Projekt kodeksu karnego skarbowego – o kierunkach zmian w materialnoprawnych przepisach części ogólnej*, Cz.PKiNP 1998, nr 1–2, s. 9.

wagi musi zawierać niski stopień społecznej szkodliwości czynu, a zatem ustawodawca określił w tym przypadku natężenie materialnej cechy przestępstwa. Wskazania wymaga, że omawiana instytucja została wprowadzona po raz pierwszy w Kodeksie karnym skarbowym z 1999 r. – w żadnym z poprzednich aktów prawnych regulujących prawo karne skarbowe nie występowała⁸.

Chociaż instytucja wypadku mniejszej wagi w prawie karnym skarbowym pełni zupełnie inną rolę aniżeli w prawie karnym, w praktyce nierzadko pomija się odmienności występujące pomiędzy tymi dwiema konstrukcjami (specyfikę każdej z nich), co niejednokrotnie powoduje praktyczne problemy. Konieczne jest zatem przeanalizowanie cech znamienych omawianej instytucji, jakie wiążą się z odrębnością prawa karnego skarbowego (dlatego też również je należy pokrótce opisać) oraz przesłanek decydujących o zakwalifikowaniu danego czynu jako wypadku mniejszej wagi⁹.

W polskim prawie karnym sensu *largo* występują cztery różne kategorie czynów zabronionych, a mianowicie: przestępstwa, wykroczenia, przestępstwa skarbowe i wykroczenia skarbowe. Taki podział ma wieloletnią tradycję¹⁰ i uzasadniony jest wieloma dystynkcjami¹¹. W uregulowaniach Kodeksu karnego, Kodeksu wykroczeń oraz Kodeksu karnego skarbowego występują liczne odrębności, m.in. w zakresie uregulowania zasad ponoszenia odpowiedzialności¹². Pojęcia przestępstwa skarbowego i wykroczenia skarbowego odrywają się od definicji przestępstwa i wykroczenia przyjmowanych na gruncie prawa karnego – są one w pełni autonomiczne. Wskazać należy, że odmiennie niż na gruncie prawa karnego, w którym przestępstwa dzielą się na zbrodnie i występki, kategoria przestępstwa skarbowego nie podlega żadnym podziałom.

W Kodeksie karnym skarbowym zawarto zamknięty katalog przestępstw skarbowych i wykroczeń skarbowych. Kodyfikacja ta ma charakter hermetyczny, bowiem jako jedyny akt prawny reguluje odpowiedzialność karną zarówno za przestępstwa skarbowe, jak i za

⁸ Wcześniej obowiązywały: Ustawa karna skarbowa z dnia 2 sierpnia 1926 r. (Dz.U. Nr 105, poz. 609); Ustawa karna skarbowa z dnia 18 marca 1932 r. (Dz.U. Nr 34, poz. 355); Dekret Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 3 listopada 1936 r. Prawo karne skarbowe (Dz.U. nr 84, poz. 581); Dekret z dnia 11 kwietnia 1947 r. Prawo karne skarbowe (Dz.U. nr 32, poz. 140); Ustawa karna skarbowa z dnia 13 kwietnia 1960 r. (Dz.U. Nr 21, poz. 123); Ustawa karna skarbowa z dnia 26 października 1971 r. (Dz.U. Nr 28, poz. 260).

⁹ O. Włodkowski, *Wypadek mniejszej wagi w prawie karnym skarbowym*, Monitor Podatkowy 2014, nr 7, s. 23.

¹⁰ A. Mogilnicki, *Dwutorowość represji karnej przy przestępstwach zwykłych i skarbowych*, RPEiS 1937, nr 3, s. 341.

¹¹ Szerzej na ten temat: Z. Siwik, *System środków penalnych w prawie karnym skarbowym*, Wrocław 1986, s. 6–7; L. Wilk, *Szczególne cechy odpowiedzialności za przestępstwa i wykroczenia podatkowe*, Katowice 2006, s. 15–16.

¹² Z. Siwik, *Wspólne zasady odpowiedzialności za przestępstwa skarbowe i wykroczenia skarbowe de lege lata i de lege ferenda*, Finanse Komunalne 2005, nr 5, s. 5–6.

wykroczenia skarbowe¹³. Co więcej, przepisy części ogólnej tego kodeksu nie mają zastosowania przy innych ustawach, inaczej aniżeli ma to miejsce w Kodeksie karnym (art. 116 k.k.) oraz Kodeksie wykroczeń (art. 48 k.w.). Jednakże do przestępstw skarbowych oraz wykroczeń skarbowych nie mają zasadniczo zastosowania regulacje, jakie odnoszą się do przestępstw i wykroczeń (*vide* art. 20 § 1 k.k.s., z wyłączeniem przepisów wskazanych w art. 20 § 2 k.k.s. oraz art. 46 k.k.s.)¹⁴. Wskazania wymaga, że wszystkie przestępstwa skarbowe i wykroczenia skarbowe mają jednorodny, wspólny przedmiot ochrony – jest nim interes finansowy Skarbu Państwa, jednostek samorządu terytorialnego i Wspólnot Europejskich¹⁵.

Charakterystyczne dla części szczególnej Kodeksu karnego skarbowego jest to, że w ramach jednego przepisu prawnego niejednokrotnie skomasowane są przestępstwo skarbowe i wykroczenie skarbowe – w przeważającej ilości przypadków ma to miejsce przy typach przepołowionych. Specyfika czynów zabronionych uregulowanych w Kodeksie karnym skarbowym, które zazwyczaj polegają na uszczupleniu lub narażeniu na uszczuplenie należności publicznoprawnej, jak również założenia polityczno-kryminalne skutkowały tym, że przy konstruowaniu opisu określonych czynów zabronionych wykorzystano technikę przepołowienia¹⁶. Omawianą metodę należy ocenić pozytywnie – jej zastosowanie zapewnia spójną regulację normatywną, zaś przede wszystkim wpływa na zachowanie odpowiedniego stopnia jej represyjności.

Specyfika prawa karnego skarbowego warunkuje konieczność przyjęcia odmiennych rozwiązań od tych, jakie wprowadzone zostały w prawie karnym powszechnym. Rozgraniczenie przestępstwa skarbowego i wykroczenia skarbowego następuje przy pomocy przepołowienia, określanego również mianem kontrawencjonalizacji. Prawo karne skarbowe posługuje się w dwoma kryteriami przepołowienia, a mianowicie ustawowym progiem (kryterium ilościowe) i wypadkiem mniejszej wagi (kryterium ilościowo-jakościowe, mieszane). Przed wejściem w życie nowelizacji z 2005 r.¹⁷ w Kodeksie karnym skarbowym występowało jeszcze jedno kryterium przepołowienia w postaci nieumyślności, jednakże w praktyce miało ono bardzo małe znaczenie.

¹³ S. Baniak, *Prawo karne skarbowe*, Warszawa 2009, s. 29.

¹⁴ Tak m.in. L. Wilk, *W sprawie autonomii materialnego prawa karnego skarbowego*, Państwo i Prawo 2009, z. 8, s. 36–37.

¹⁵ *Ibidem*, s. 41.

¹⁶ L. Wilk, *Problematyka części szczególnej Kodeksu karnego skarbowego (ze szczególnym uwzględnieniem przestępstw i wykroczeń podatkowych) – próba oceny i kierunki zmian*, (w:) Z. Siwik (red.), *Kodeks karny skarbowy po dziesięciu latach obowiązywania – ocena i perspektywy zmian*, Wrocław 2010, s. 76–77.

¹⁷ Ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny skarbowy oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 178, poz. 1479).

Kryteria przepołowienia w postaci ustawowego progu oraz wypadku mniejszej wagi nie mają ani charakteru subsydiarnego, ani alternatywnego – są one od siebie wyraźnie oddzielone. Jeżeli kryterium przepołowienia stanowi ustawowy próg, to w opisie czynu zabronionego występuje zwrot ustawy „nie przekracza ustawowego progu”, natomiast, w sytuacji gdy kryterium przepołowienia jest wypadek mniejszej wagi, to opisie tym zawarty jest zwrot ustawy „w wypadku mniejszej wagi, sprawca czynu zabronionego określonego w § (...) podlega karze grzywny za wykroczenie skarbowe”. W tzw. słowniczku wyrażeń ustawowych zamieszczonym w art. 53 k.k.s. zawarto definicję legalną pojęcia „ustawowego progu” (§ 6) oraz „wypadku mniejszej wagi” (§ 8). Operowanie wskazanymi kryteriami na etapie typizacji czynów zabronionych jest nieprzypadkowe¹⁸. Jeżeli jednym ze znamion czynu jest uszczuplenie lub narażenie na uszczuplenie należności publicznoprawnej, stosowane jest kryterium przepołowienia w postaci ustawowego progu (nie zaś wypadku mniejszej wagi). Mając na uwadze specyfikę czynów zabronionych uregulowanych w części szczególnej Kodeksu karnego skarbowego (przede wszystkim rozdziału 6 tej ustawy, w którym stypizowano przestępstwa skarbowe i wykroczenia skarbowe przeciwko obowiązkom podatkowym i rozliczeniom z tytułu dotacji lub subwencji), ma ono charakter dominujący.

Celem wprowadzenia instytucji wypadku mniejszej wagi do Kodeksu karnego skarbowego, zgodnie z uzasadnieniem rządowego projektu tego aktu prawnego, było uelastycznienie stosowania niektórych przepisów zawartych w części szczególnej wspomnianej ustawy w praktyce, a mianowicie tych odnoszących się do czynów przepołowionych, których rozgraniczenie według kryterium ustawowego progu było niemożliwe, a jednocześnie nieuzasadnione było potraktowanie danego czynu jedynie jako przestępstwo skarbowe¹⁹. Zastosowanie instytucji wypadku mniejszej wagi na gruncie Kodeksu karnego skarbowego nie rozstrzyga o bezprawności czynu. Pojawienie się w konkretnym przypadku okoliczności przedmiotowych i podmiotowych determinujących przyjęcie niskiego stopnia społecznej szkodliwości, wpływa na zakwalifikowanie zachowania sprawcy jako wykroczenie skarbowe zamiast uznania go za przestępstwo skarbowe, co skutkuje łagodniejszą odpowiedzialnością sprawcy czynu.

Instytucja wypadku mniejszej wagi znajduje zastosowanie jedynie w odniesieniu do tych czynów zabronionych, przy których ustawodawca wyraźnie przewidział taką konstrukcję prawną. Co interesujące, została ona uregulowana jedynie w części szczególnej Kodeksu

¹⁸ F. Prusak, *Kodeks karny skarbowy. Komentarz do art. 1–53*, t. I, Kraków 2006, s. 553.

¹⁹ Uzasadnienie rządowego projektu ustawy – Kodeks karny skarbowy, (w:) Nowa kodyfikacja karna. Kodeks karny skarbowy, Warszawa 1999, s. 200–201.

karne skarbowego, jednakże we wszystkich czterech jej rozdziałach. Warto w tym miejscu wskazać, że w części ogólnej tego kodeksu nie zawarto żadnego unormowania, które umożliwiłoby zmianę postaci czynu zabronionego z przestępstwa skarbowego na wykroczenie skarbowe. Takiego skutku nie może wywołać przede wszystkim zastosowanie nadzwyczajnego złagodzenia kary. Zamieszczenie w danym przepisie prawnym instytucji wypadku mniejszej wagi (w obrębie tego przepisu prawnego, w którym zamieszczony został typ podstawowy przestępstwa skarbowego) powoduje, że organ orzekający na etapie postępowania przygotowawczego oraz sąd powinny każdorazowo ustalić, czy w rozpoznawanej sprawie (*in concreto*) nie wystąpiły okoliczności wymienione w art. 53 § 8 k.k.s., przemawiające za zakwalifikowaniem określonego zachowania jako wykroczenie skarbowe²⁰ – nie dokonują one zatem niczym nieskrępowanego wyboru w tym zakresie, bowiem kryteria oceny wypadku mniejszej wagi są sprecyzowane ustawowo. Jeżeli takie przesłanki nie zaistnieją, sprawca ponosi odpowiedzialność za przestępstwo skarbowe.

Definicja legalna wypadku mniejszej wagi zamieszczona w Kodeksie karnym skarbowym ma zastosowanie wyłącznie na gruncie tej ustawy, na co wyraźnie wskazuje jej treść: „W rozumieniu kodeksu wypadek mniejszej wagi jest to (...)”²¹. Liczne krytyczne uwagi dotyczą sposobu, w jaki została ona skonstruowana – negatywnie oceniono w szczególności jej rozbudowany charakter²². Co więcej, wynika z niej, że niski stopień społecznej szkodliwości czynu ma zawierać wykroczenie skarbowe, nie zaś czyn zabroniony. Takie sformułowanie budzi zastrzeżenia co do jego prawidłowości. Ugruntowanym jest, że kontrawencjonalizacja, rozumiana jako zmiana kwalifikacji czynu z przestępstwa skarbowego na wykroczenie skarbowe, następuje z uwagi na niski stopień szkodliwości czynu zabronionego, a nie wykroczenia skarbowego²³. Mając na uwadze powyższe, należy postulować *de lege ferenda*, aby albo usunąć zwrot „jako wykroczenie skarbowe”, bowiem dopiero ocena stopnia społecznej szkodliwości czynu pozwala na ustalenie, czy mamy do czynienia z przestępstwem skarbowym, czy też z wykroczeniem skarbowym, albo też jeszcze w bardziej dogłębny sposób zmodyfikować tę definicję. W tym zakresie A. Piaseczny²⁴

²⁰ G. Bogdan, (w:) G. Bogdan, A. Nita, J. Raglewski, A.R. Świątłowski (red.), *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, Gdańsk 2007, s. 288.

²¹ Szerzej na ten temat: T. Grzegorzczak, *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, wyd. 4, Warszawa 2009, s. 212–213.

²² L. Wilk, *Szczególne cechy odpowiedzialności za przestępstwa i wykroczenia podatkowe*, Katowice 2006, s. 55.

²³ G. Łabuda, (w:) P. Kardas, G. Łabuda, T. Razowski (red.), *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, wyd. 3, Warszawa 2017, s. 574.

²⁴ A. Piaseczny, (w:) A. Wielgolewska, A. Piaseczny (red.), *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, wyd. 1, Warszawa 2012, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587403065/200505/piaseczny-andrzej-wielgolewska-anna-kodeks-karny-skarbowy-komentarz?pit=2021-02-15&cm=URELATIONS> (dostęp online 14.03.2020).

wskazywał na zasadność przekonstruowania obecnej definicji wypadku mniejszej wagi na wzór tej zamieszczonej w Kodeksie karnym rosyjskim z 1903. Takie stanowisko nie spotkało się jednak z aprobatą – przede wszystkim podkreślano, że nie można automatycznie, bezrefleksyjnie przenosić instytucji prawa karnego na płaszczyznę prawa karnego skarbowego, które wyróżnia wiele cech autonomicznych. Nadto kodyfikacja z początku XX wieku posługiwała się archaicznymi sformułowaniami. Zdaniem K. Frąckowiaka zasadne jest natomiast usunięcie z obecnie obowiązującej definicji wypadku mniejszej wagi kryterium małej wartości i pobudek zasługujących na uwzględnienie z uwagi na ekonomiczny charakter przestępczości skarbowej oraz oderwanie od jej realiów postępowania sprawcy z powodu dodatknych pobudek²⁵.

Chociaż okoliczności mające wpływ na ocenę stopnia społecznej szkodliwości czynu zostały wymienione w art. 53 § 7 k.k.s., to jednak kryterium to ma nadal bardzo ocenny charakter²⁶, co wpływa na elastyczność stosowania instytucji wypadku mniejszej wagi na gruncie prawa karnego skarbowego. Już od dłuższego czasu istnieją wątpliwości co do tego, czy na płaszczyźnie prawa karnego *sensu largo* można dokonywać wykładni *sensu stricto* zwrotów ilościowo-ocennych²⁷. W literaturze podnoszono, że interpretacja tego rodzaju sformułowań ma charakter subsumpcyjny²⁸.

Analiza przepisów Kodeksu karnego skarbowego prowadzi do wniosku, że ustawodawca wyodrębnia różne stopnie społecznej szkodliwości czynu zabronionego, tj.: znikomy (jeżeli społeczna szkodliwość czynu zabronionego jest znikoma, to nie stanowi on przestępstwa skarbowego lub wykroczenia skarbowego – art. 1 § 2 k.k.s.), taki, który nie jest znaczny (sąd ma możliwość odstąpienia od wymierzenia kary za przestępstwa skarbowe zagrożone karą pozbawienia wolności, która nie przewyższa 3 lat lub karą łagodniejszą, jeżeli stopień społecznej szkodliwości czynu, jaki popełniono czynu nie jest znaczny – art. 19 § 1 pkt 1 k.k.s., jak również orzeczenia warunkowego umorzenia postępowania, w sytuacji gdy spełnione zostaną określone przesłanki, w tym, gdy społeczna szkodliwość czynu nie jest znaczna – art. 66 § 1 k.k. w zw. z art. 20 § 2 k.k.s.) oraz niski – przyjęty na potrzeby definicji wypadku mniejszej wagi z art. 53 § 8 k.k.s. Podkreślenia wymaga, że stopień, który nie jest znaczny nie jest równoważny ze stopniem nieznacznym. Co interesujące, odpowiedzialność

²⁵ K. Frąckowiak, *Wypadek mniejszej wagi w prawie karnym skarbowym*, Studia prawnoustrojowe 2019, nr 44, s. 86.

²⁶ L. Wilk, *Szczególne cechy odpowiedzialności...*, s. 47–48.

²⁷ W. Wolter, *Uwagi o znamionach wymagających ilościowej oceny w przepisach prawa karnego*, Państwo i Prawo 1976, z. 6, s. 33.

²⁸ E. Łętowska, *Interpretacja a subsumpcja zwrotów niedookreślonych i nieostrych*, Państwo i Prawo 2011, z. 7–8, s. 19–20.

za wykroczenie ponosi ten tylko, kto popełnia czyn społecznie szkodliwy (art. 1 § 2 k.w.), a więc tylko zupełny brak społecznej szkodliwości czynu wyklucza taką kwalifikację. Z reguły ustalenie wzajemnych powiązań pomiędzy wskazanymi powyżej stopniami społecznej szkodliwości nie powoduje trudności interpretacyjnych. Niski stopień społecznej szkodliwości jest wyższy od stopnia znikomego, lecz niższy od stopnia, który nie jest znaczny. Wypadek mniejszej wagi w prawie karnym skarbowym zachodzi zatem wówczas, gdy stopień społecznej szkodliwości czynu jest niski, a jednocześnie wyższy od znikomego.

Przy ocenie czynu zabronionego pod kątem uznania go za wypadek mniejszej wagi, stosownie do uregulowań Kodeksu karnego skarbowego, uwzględnia się okoliczności podmiotowe oraz przedmiotowe, podobnie jak ma to miejsce na gruncie prawa karnego. Kolejność, w jakiej zostały one przykładowo wymienione w art. 53 § 8 k.k.s. (katalog tych kryteriów ma charakter otwarty) nie wpływa na ich wagę²⁹. Do elementów o charakterze przedmiotowym zaliczono: nieprzewyższającą ustawowego progu wartość uszczuplonej lub narażonej na uszczuplenie należności publicznoprawnej, nieprzekraczającą kwoty małej wartości wartość przedmiotu czynu, sposób i okoliczności popełnienia czynu, które nie świadczą o rażącym lekceważeniu przez sprawcę porządku finansowoprawnego lub reguł ostrożności wymaganych w danych okolicznościach. Jako przykład okoliczności o charakterze podmiotowym wskazano pobudki zasługujące na uwzględnienie. W piśmiennictwie przyjmuje się, że kryteria wyszczególnione w art. 53 § 8 k.k.s. mają charakter mieszany, jako że występują wśród nich zarówno kryteria o charakterze obiektywnym, jak również ocennym.

W nawiązaniu do powyższego, należy zastanowić się, jakie inne elementy aniżeli te określone w art. 53 § 8 k.k.s. powinno uwzględniać się przy ocenie konkretnego czynu zabronionego pod kątem uznania go za wypadek mniejszej wagi. W art. 53 § 7 k.k.s. w sposób wyczerpujący (katalog zamknięty) wymieniono okoliczności, które powinny być brane pod uwagę przy ocenie stopnia społecznej szkodliwości czynu, a zatem – w sposób pośredni – również przy ocenie danego czynu pod kątem zakwalifikowania go jako wypadek mniejszej wagi³⁰. Zaliczono do nich: rodzaj i charakter zagrożonego lub naruszonego dobra, wysokość uszczuplonej lub narażonej na uszczuplenie należności publicznoprawnej, wagę naruszonego obowiązku finansowego, sposób i okoliczności popełnienia czynu zabronionego,

²⁹ O. Włodkowski, *Wypadek mniejszej wagi...*, s. 29.

³⁰ Zob. także A. Bartosiewicz, R. Kubacki, *Spoleczna szkodliwosc czynu w prawie karnym skarbowym – uwagi praktyczne*, Przegląd Podatkowy 2008, nr 6, <https://sip.lex.pl/#/publication/151082916/bartosiewicz-adam-kubacki-ryszard-spoleczna-szkodliwosc-czynu-w-prawie-karnym-skarbowym-uwagi...> (dostęp online 19.01.2021).

postać zamiaru sprawcy, rodzaj naruszonej reguły ostrożności oraz stopień, w jakim została naruszona. Wśród tych przesłanek nie wskazano takich, które odnosiłyby się do osoby sprawcy, m.in. jego uprzedniej karalności czy opinii o nim. Zdaniem T. Grzegorzcyka przy ocenie występowania wypadku mniejszej wagi nie należy natomiast brać pod uwagę okoliczności związanych z osobą sprawcy, opinią o jego osobie, wcześniejszą karalnością³¹. Mogą one rzutować na wymiar kary, ale nie powinny rozstrzygać o jego kwalifikacji, jako że leżą poza czynem.

Reasumując, aby ustalić, czy w danym stanie faktycznym zachowanie sprawcy można zakwalifikować jako wypadek mniejszej wagi, należy odnieść się nie tylko do wszystkich okoliczności wymienionych w art. 53 § 8 k.k.s., ale także do tych, które wskazano w art. 53 § 7 k.k.s. O wypadku mniejszej wagi, identycznie jak o społecznej szkodliwości popełnionego czynu, rozstrzyga nie suma okoliczności przedmiotowych oraz podmiotowych, ale wypadkowa ich ocen. Jedynie nawiązanie do treści obu przywołanych powyżej przepisów prawnych umożliwia ustalenie, czy dane zachowanie charakteryzuje niski stopień społecznej szkodliwości, skutkujący odpowiedzialnością za wykroczenie skarbowe z uwagi na wystąpienie wypadku mniejszej wagi, czy też stopień ten jest wyższy, w następstwie czego sprawca poniesie odpowiedzialność za przestępstwo skarbowe.

Wypadek mniejszej wagi może wystąpić np. wtedy, gdy sprawca popełnia czyn zabroniony, którego przedmiot nie przekracza kwoty małej wartości, a więc dwustukrotności minimalnego wynagrodzenia (art. 53 § 14 k.k.s.), działając przy tym z pobudek zasługujących na uwzględnienie. Co więcej, niektórzy przedstawiciele doktryny podnoszą, że skoro wspomniane powyżej pobudki zostały wymienione w art. 53 § 8 k.k.s., to nie istnieje konieczność jednoczesnego uwzględniania przesłanki motywacji zawartej w art. 53 § 7 k.k.s., bowiem oba te pojęcia są do siebie bardzo zbliżone. Jednocześnie w piśmiennictwie niejednokrotnie kwestionuje się branie pod uwagę w omawianym zakresie pobudek sprawcy zasługujących na uwzględnienie jako niesprawiedliwe³², wskazując że sprawcom czynów skierowanych przeciwko obowiązkom fiskalnym (m.in. podatkowym, celnym) na rzecz Skarbu Państwa i jednostek samorządu terytorialnego zasadniczo nie towarzyszą tzw. dodatnie motywy³³.

³¹ T. Grzegorzcyk, *op. cit.*, s. 214.

³² T. Bojarski, *Kodeks karny skarbowy a kodeks karny. Kilka uwag porównawczych*, (w:) P. Hofmański, K. Zgryzek (red.), *Współczesne problemy procesu karnego i wymiaru sprawiedliwości. Księga ku czci Profesora Kazimierza Marszala*, Katowice 2003, s. 44–45.

³³ L. Wilk, *Szczególne cechy odpowiedzialności...*, s. 48.

Warto zwrócić uwagę, że w części szczególnej Kodeksu karnego skarbowego wyodrębniono czyny zabronione, które sprowadzają się do uszczuplenia należności publicznoprawnej lub narażenia na uszczuplenie należności publicznoprawne (kryterium ustawowego progu), jak też takie, które związane są z uszczupleniem lub narażeniem na uszczuplenie należności publicznoprawnej (do nich zalicza się wypadek mniejszej wagi), co może być mylące. Niekiedy postuluje się, aby z uwagi na ograniczony zakres pojęcia uszczuplonej lub narażonej na uszczuplenie należności publicznoprawnej zastąpić te kryterium wysokością uszczerbku finansowego³⁴. Wskazania wymaga, że wysokość należności uszczuplonej lub narażonej na uszczuplenie została wzięta pod uwagę na etapie typizacji czynów zabronionych – od niej zależy kwalifikacja prawna czynu, jak również możliwość zastosowania określonych instytucji wymiaru kary.

Lektura definicji legalnej wypadku mniejszej wagi prowadzi do konstatacji, że ustawodawca uwzględnia ekonomiczny charakter przestępstwa skarbowego i wykroczenia skarbowego – zaakcentowano tym samym podstawową funkcję prawa karnego skarbowego, tj. fiskalną³⁵. Spowodowanie uszczerbku finansowego wiąże się z wyższym stopniem społecznej szkodliwości czynu aniżeli tylko zagrożenie wystąpieniem takiego skutku, co można wywieść chociażby z treści art. 53 § 7 k.k.s., w którym rozgraniczono dobro zagrożone od dobra naruszonego. Podkreślić należy, że kryterium rodzaju i charakteru dobra zostało uwzględnione m.in. przy ustalaniu ustawowego zagrożenia przewidzianego za określone czyny zabronione³⁶. Przesłanka kwantyfikacji obowiązku finansowego odnosi się do obowiązków, jakie zostały nałożone przepisami prawa podatkowego, celnego, hazardowego i dewizowego. W piśmiennictwie najwyższą wagę przypisuje się naruszeniu obowiązku zapłaty daniny publicznoprawnej, zaś mniejszą wagę naruszeniom obowiązków o charakterze instrumentalnym, które dotyczą składania i prowadzenia dokumentów w sposób prawnie uregulowany³⁷. Jednakże dla przyjęcia wypadku mniejszej wagi nie wystarczy odniesienie się wyłącznie do wysokości uszczuplonej lub narażonej na uszczuplenie należności publicznoprawnej, ale do całokształtu przesłanek wymienionych w art. 53 § 7 i 8 k.k.s.³⁸

³⁴ G. Łabuda, (w:) P. Kardas, G. Łabuda, T. Razowski (red.), *Kodeks karny skarbowy...*, s. 573.

³⁵ O. Włodkowski, *Znaczenie słowniczka tekstu aktu prawnego na przykładzie kodeksu karnego skarbowego*, *Przegląd Prawa i Administracji* 2012, nr 91, s. 115.

³⁶ Zob. L. Wilk, *Szczególne cechy odpowiedzialności...*, s. 132; T. Bojarski, M. Szwarczyk, *Uwagi o projektowanym nowym prawie karnym skarbowym*, (w:) Z. Niewiadomski, J. Buczkowski, J. Łukasiewicz, J. Posłuszny, J. Stelmasiak (red.), *Administracja publiczna u progu XXI wieku. Prace dedykowane Profesorowi Janowi Szreniawskiemu z okazji Jubileuszu 45-lecia pracy naukowej*, *Przemyśl* 2000, s. 103–104.

³⁷ G. Łabuda, (w:) P. Kardas, G. Łabuda, T. Razowski (red.), *Kodeks karny skarbowy...*, s. 572–573.

³⁸ Zob. L. Wilk, *Szczególne cechy odpowiedzialności...*, s. 54.

Wśród okoliczności, jakie należy mieć na uwadze przy ocenie konkretnego zachowania pod kątem uznania go za wypadek mniejszej wagi, wymieniono sposób i okoliczności jego popełnienia (zarówno te odnoszące się do samego czynu – przedmiotowe, jak i te dotyczące osoby sprawy – podmiotowe), które nie wskazują na rażące lekceważenie przez sprawcę porządku finansowoprawnego lub reguł ostrożności wymaganych w danych okolicznościach. Przesłanka ta nawiązuje do sposobu typizacji zachowań, elementy modalne czynu są bowiem – w szczególności na gruncie przestępczości skarbowej – wyznaczone w istotnym zakresie przez jego znamiona ustawowe. Warto przy tym zaznaczyć, że wystąpić mogą takie sposoby działania sprawcy, jak również takie okoliczności popełnienia czynu zabronionego, które będą wykraczać poza ustawowy opis zachowań³⁹. Jednocześnie w Kodeksie karnym skarbowym nie sprecyzowano, co ma oznaczać owo rażące lekceważenie porządku finansowoprawnego. Jak wynika ze słownika języka polskiego lekceważenie to niezwracanie uwagi na kogoś, traktowanie kogoś pogardliwie, bez szacunku, nieprzywiązywanie wagi do czegoś, czy też bagatelizowanie czegoś⁴⁰. Zrelatywizowanie zwrotu lekceważenie do zwrotu rażące (jaskrawe, łatwo dostrzegalne) w ujęciu art. 53 § 8 k.k.s. nakazuje przyjąć, że mowa w tym przepisie prawnym o takim zachowaniu, które znacznie odrywa się od wyznaczonego przez uregulowania prawa podatkowego sposobu wykonania ciężących na sprawcy obowiązków. Wykorzystanie zwrotu rażące sprawia, że omawiane kryterium ma charakter ocenny.

Poszczególne typy czynów zabronionych stypizowane w części szczególnej Kodeksu karnego skarbowego cechują się bardzo różnym stopniem społecznej ich szkodliwości *in abstracto* i powiązaniem z tym ustawowym zagrożeniem karą – konstrukcja wypadku mniejszej wagi wpływa na uadekwatnienie ustawowego zagrożenia do stopnia społecznej szkodliwości czynu *in concreto*. Dodatkowo dzięki przyjętej metodzie przepoławienia brak w części szczególnej Kodeksu karnego skarbowego zbędnej kazuistyki.

2. Czyny zabronione objęte regulacją wypadku mniejszej wagi

Część szczególna Kodeksu karnego skarbowego reguluje odległe od siebie, a przy tym rozległe człony prawa finansowego, a mianowicie: prawo podatkowe, prawo celne, prawo dewizowe, jak również prawo hazardowe, co wpływa na jej strukturę. Kryterium wypadku mniejszej wagi zostało użyte w Kodeksie karnym skarbowym aż 37 razy w odniesieniu do 65

³⁹ G. Łabuda, (w:) P. Kardas, G. Łabuda, T. Razowski (red.), *Kodeks karny skarbowy...*, s. 574.

⁴⁰ P. Żmigrodzki (red.), *Wielki słownik języka polskiego*, Kraków 2007, https://www.wsjp.pl/do_druku.php?id_hasla=1672&id_znaczenia=0 (dostęp online 19.01.2021).

typów czynów zabronionych – *vide* art. 56a § 2, art. 56c § 2, art. 56d § 2, art. 56e § 2, art. 57b § 2, art. 57c § 2, art. 60 § 4 (w odniesieniu do trzech typów z § 1–3), art. 61 § 2, art. 61a § 2, art. 62 § 5 (w odniesieniu do pięciu typów z § 1–4), art. 64 § 7 (w odniesieniu do sześciu typów z § 1–6), art. 66 § 2, art. 67 § 4 (w odniesieniu do dwóch typów z § 1 i 2), art. 68 § 3 (w odniesieniu do dwóch typów z § 1 i 2), art. 69a § 2, art. 69b § 2, art. 69c § 2, art. 70 § 5 (w odniesieniu do trzech typów z § 1, 2 i 4), art. 75b § 3 (w odniesieniu do dwóch typów z § 1 i 2), art. 80 § 4 (w odniesieniu do czterech typów z § 1–3), art. 80c § 2, art. 80d § 2, art. 80e § 2, art. 80f § 5 (w odniesieniu do czterech typów z § 1–4), art. 83 § 2, art. 85 § 4 (w odniesieniu do dwóch typów z § 1 i 2), art. 90 § 3 (w odniesieniu do dwóch typów z § 1 i 2), art. 94 § 3 (w odniesieniu do dwóch typów z § 1 i 2), art. 95 § 2, art. 97 § 4 (w odniesieniu do dwóch typów z § 1 i 2), art. 106d § 2, art. 106j § 2, art. 106l § 2, art. 107 § 4 (w odniesieniu do dwóch typów z § 1 i 2), art. 107a § 2, art. 107b § 2, art. 110a § 3 k.k.s. (w odniesieniu do dwóch typów z § 1 i 2). Wraz z upływem czasu widać znaczący wzrost uregulowań dotyczących wypadku mniejszej wagi na gruncie Kodeksu karnego skarbowego. Zaznaczenia wymaga, że we wspomnianej kodyfikacji ustalono odrębne i jednolite ustawowe zagrożenie karą dla wszystkich czynów zabronionych objętych regulacją wypadku mniejszej wagi – podlegają one grzywnie (określonej kwotowo) za wykroczenie skarbowe.

W tej części rozprawy zostaną przeanalizowane wszystkie wyżej wymienione czyny zabronione z uwzględnieniem ich specyfiki oraz okoliczności wpływających na uznanie danego zachowania za wykroczenie skarbowe w oparciu o kryterium wypadku mniejszej wagi. Nastąpi to bez jednoczesnego szczegółowego opisywania przedmiotu ochrony, strony przedmiotowej czy też strony podmiotowej czynu, z uwagi na ściśle wyznaczony zakres treści poruszanych w rozprawie. Dodatkowe omówienie tych wszystkich elementów oddzielnie w odniesieniu do każdego jednostkowego czynu zabronionego spowodowałoby zbyt dalekie odejście od problematyki będącej przedmiotem niniejszej dysertacji, dlatego też uznano je za niecelowe.

Jednocześnie, jako że uwagi natury ogólnej dotyczące charakteru prawnego instytucji wypadku mniejszej wagi oraz okoliczności determinujących jej przyjęcie zostały zaprezentowane w ust. 1 § 1 niniejszego rozdziału, toteż nie powielano ich co do zasady w dalszej części rozprawy przy opisie poszczególnych wykroczeń skarbowych. Powyższe uzasadnione jest tym bardziej, jeżeli weźmie się pod uwagę, że przesłanki mające wpływ na zakwalifikowanie czynu jako wypadku mniejszej wagi zostały wyartykułowane w art. 53 § 7 i 8 k.k.s., a zatem w przepisach zlokalizowanych w części ogólnej Kodeksu karnego skarbowego. Wskazane w nich kryteria oceny wypadku mniejszej wagi są wspólne dla

każdego z czynów zabronionych uregulowanych w części szczególnej Kodeksu karnego skarbowego, przy których przewidziano instytucję wypadku mniejszej wagi. Powtarzanie ich należy uznać za zbędne – w to miejsce wystarczą odpowiednie odniesienia i sygnalizowanie występujących odmienności. Co nie bez znaczenia, przedstawiciele piśmiennictwa w komentarzach odnoszących się do poszczególnych przestępstw skarbowych oraz wykroczeń skarbowych w zdecydowanej większości przypadków nie opisują, dokonując analizy poszczególnych typów czynów zabronionych stypizowanych w Kodeksie karnym skarbowym, co należy rozumieć pod pojęciem wypadku mniejszej wagi oraz jakie okoliczności warunkują jego przejęcie, odsyłając w tym zakresie do uwag, które zawarto w danym opracowaniu przy omówieniu art. 53 § 8 k.k.s.

A. Przestępstwa skarbowe i wykroczenia skarbowe przeciwko obowiązkom podatkowym i rozliczeniom z tytułu dotacji lub subwencji (art. 56a § 2, art. 56c § 2, art. 56d § 2, art. 56e § 2, art. 57b § 2, art. 57c § 2, art. 60 § 4, art. 61 § 2, art. 61a § 2, art. 62 § 5, art. 64 § 7, art. 66 § 2, art. 67 § 4, art. 68 § 3, art. 69a § 2, art. 69b § 2, art. 69c § 2, art. 70 § 5, art. 75b § 3, art. 80 § 4, art. 80c § 2, art. 80d § 2, art. 80e § 2, art. 80f § 5, art. 83 § 2)

Ustawodawca przewidział w art. 56a § 1 k.k.s. trzy formy czynności sprawczej, a mianowicie niezłożenie organowi podatkowemu informacji o pojazdach samochodowych wykorzystywanych przez podatników do prowadzenia działalności gospodarczej, złożenie jej po upływie terminu lub zawarcie w niej danych niezgodnych ze stanem rzeczywistym. Bardzo zbliżone treściowo do dyspozycji przywołanego powyżej przepisu prawnego jest uregulowanie art. 56c § 1 k.k.s. (przepis ten wszedł w życie z dniem 1 stycznia 2019 r.⁴¹) z tą różnicą, że dotyczy ono oświadczeń o sporządzeniu lokalnej dokumentacji cen transferowych składanych przez podmioty powiązane na gruncie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych⁴² oraz ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych⁴³, jak również art. 56e § 1 k.k.s. (przepis ten wszedł w życie z dniem 1 stycznia 2021 r.⁴⁴) z tym zastrzeżeniem, że odnosi się ono do osoby fizycznej, która jest udziałowcem lub akcjonariuszem podatnika opodatkowanego ryczałtem od dochodów spółek kapitałowych – wówczas ma ona obowiązek złożyć podatnikowi oświadczenie, o którym mowa w art. 28s ust. 1 ustawy podatku dochodowym od osób prawnych. W podobny sposób unormowano także czyn zabroniony z

⁴¹ Zmiana wprowadzona na mocy art. 9 ustawy z dnia 23 października 2018 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych, ustawy – Ordynacja podatkowa oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2018 r., poz. 2193).

⁴² Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz.U. Nr 80, poz. 350 ze zm.).

⁴³ Ustawa z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych (Dz.U. Nr 21, poz. 86 ze zm.).

⁴⁴ Zmiana wprowadzona na mocy art. 5 ustawy z dnia 28 listopada 2020 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2020 r., poz. 2122).

art. 57b § 1 k.k.s. (przepis ten wszedł w życie z dniem 1 stycznia 2019 r.⁴⁵) – jego sprawcą może być wyłącznie komornik sądowy, który – pomimo ciężącego na nim obowiązku – nie składa właściwemu naczelnikowi urzędu skarbowego informacji określonej w art. 149 ust. 5 ustawy o komornikach sądowych. W art. 56d § 1 k.k.s. (przepis ten wszedł w życie z dniem 1 stycznia 2019 r.⁴⁶) stypizowano natomiast zachowanie polegające na podaniu nieprawdy lub zatajeniu prawdy przy składaniu oświadczeń wymienionych szczegółowo w tym przepisie, zaś w art. 57c § 1 k.k.s. (przepis ten wszedł w życie z dniem 1 listopada 2019 r.⁴⁷) dokonanie przez podatnika wbrew obowiązkowi płatności kwoty należności, na jaką opiewa faktura z pominięciem mechanizmu podzielonej płatności. Przytoczone uregulowania stanowią wyraz zauważalnej obecnie tendencji do drobiazgowej penalizacji zachowań naruszających przepisy prawa podatkowego, jak również do wzrostu unormowań przewidujących instytucję wypadku mniejszej wagi na gruncie prawa karnego skarbowego.

W § 2 każdego z sześciu przywołanych powyżej przepisów prawnych zamieszczono kryterium wypadku mniejszej wagi. Pozwala ono zakwalifikować czyny zabronione opisane w § 1 tych regulacji jako wykroczenie skarbowe, w sytuacji gdy przemawia za tym wypadkowa ocen okoliczności przedmiotowo-podmiotowych wyszczególnionych w art. 53 § 7 i 8 k.k.s. W tym zakresie należy brać pod uwagę m.in. sposób zachowania sprawcy, czas trwania jego bezprawnego zachowania, charakter, wagę oraz znaczenie dla obrotu prawnego danych, jakie zawierać miała informacja lub oświadczenie, motywację sprawcy.

W art. 60 k.k.s. stypizowano trzy zachowania, a mianowicie zaniechanie prowadzenia księgi (§ 1), nieprzechowywanie księgi w miejscu do tego wyznaczonym przepisami prawa, wskazanym w umowie z biurem rachunkowym lub określonym przez kierownika jednostki (§ 2) oraz zaniechanie zawiadomienia organu o prowadzeniu księgi przez podmiot uprawniony w imieniu i na rzecz podatnika lub płatnika (§ 3) – są to przestępstwa skarbowe.

W § 4 art. 60 k.k.s. ustawodawca przewidział w stosunku do wszystkich tych czynów zabronionych możliwość zakwalifikowania ich jako wykroczenie skarbowe z uwagi na wystąpienie wypadku mniejszej wagi. Zauważenia wymaga, że zachowania spenalizowane w art. 60 k.k.s. cechuje różny ciężar gatunkowy. W literaturze przyjęto, że nieprzechowywanie księgi w miejscu określonym przez podatnika lub ustalonym w umowie wiąże się z mniejszą

⁴⁵ Zmiana wprowadzona na mocy art. 267 ustawy z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych (Dz.U. z 2018 r., poz. 771).

⁴⁶ Zmiana wprowadzona na mocy art. 9 ustawy z dnia 23 października 2018 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych, ustawy – Ordynacja podatkowa oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2018 r., poz. 2193).

⁴⁷ Zmiana wprowadzona na mocy art. 4 ustawy z dnia 9 sierpnia 2019 r. o zmianie ustawy o podatku od towarów i usług oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2019 r., poz. 1751).

społeczną szkodliwością niż jej nieposiadanie, wskazując, że tego rodzaju zachowanie może stanowić wypadek mniejszej wagi⁴⁸. Nierzadko ujawniają się problemy praktyczne związane z oceną zachowania podatnika lub płatnika spełniającego znamiona przestępstwa skarbowego z art. 60 § 3 k.k.s. jako wykroczenia skarbowego, uznając zaistnienie w sprawie wypadku mniejszej wagi. Powodowane jest to tym, że niezrealizowanie obowiązku powiadomienia właściwego organu o fakcie prowadzenia księgi przez doradcę podatkowego albo inny upoważniony do tego podmiot już samo w sobie stanowi czyn o mniejszej społecznej szkodliwości w zestawieniu z czynami uregulowanymi w art. 60 § 1 i 2 k.k.s.⁴⁹ Podkreślić należy, że w każdej sytuacji, także tej opisaney powyżej, ocena czynu sprawcy jako wypadku mniejszej wagi uzależniona jest za każdym razem od analizy całokształtu okoliczności konkretnej sprawy przeprowadzonej z uwzględnieniem wszystkich elementów wymienionych w art. 53 § 7 i 8 k.k.s.

Ustawodawca w art. 61 k.k.s. stypizował dwa rodzaje czynów zabronionych dotyczące sposobu prowadzenia księgi, a mianowicie nierzetelne (§ 1 – przestępstwo skarbowe, § 2 – wykroczenie skarbowe wyodrębnione w oparciu o kryterium wypadku mniejszej wagi) oraz wadliwe jej prowadzenie (§ 3 – przestępstwo skarbowe). Przepis ten jest zbliżony treściowo do art. 60 k.k.s. Ściśle powiązany z powyższymi unormowaniami jest również art. 61a k.k.s. (przepis ten wszedł w życie 1 października 2020 r.⁵⁰), w którym spenalizowano nieprzesłanie księgi wbrew obowiązkowi właściwemu organowi podatkowemu albo przesłanie jej nierzetelnej. W prawie karnym skarbowym przewidziano zatem kompleksową ochronę przed zachowaniami łączącymi się z naruszeniem obowiązków w zakresie prowadzenia oraz przechowywania ksiąg. Dowody księgowe mają być rzetelne (powinny korespondować z rzeczywistym przebiegiem dokumentowanej operacji gospodarczej), kompletne (ich zakres ma obejmować wszystkie te dane, jakie są wymagane prawem), a przy tym pozbawione błędów rachunkowych.

Opisane powyżej czyny zabronione są przepołowione – w art. 61 § 2 k.k.s oraz art. 61a § 2 k.k.s przewidziano instytucję wypadku mniejszej wagi. Analiza danego przypadku przez pryzmat art. 53 § 7 i 8 k.k.s. rozstrzyga o tym, czy nierzetelne lub wadliwe prowadzenie księgi albo przesłanie takiej księgi należy uznać za przestępstwo skarbowe, czy też

⁴⁸ Zob. V. Konarska-Wrzošek, T. Oczkowski, J. Skorupka, *Prawo i postępowanie skarbowe*, Warszawa 2013, s. 27.

⁴⁹ I. Zgoliński, (w:) I. Zgoliński (red.), *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, Warszawa 2018, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587750071/547511> (dostęp online 24.01.2021).

⁵⁰ Zmiana wprowadzona na mocy art. 5 ustawy z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy o podatku od towarów i usług oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2019 r., poz. 1520).

wykroczenie skarbowe. Przy takiej ocenie uwzględnia się m.in. sposób postępowania sprawcy, jak również czas trwania jego bezprawnego zachowania – jeżeli wskazują one na rażące lekceważenie porządku finansowoprawnego, to nie jest możliwe przyjęcie wypadku mniejszej wagi⁵¹. Dla przypisania sprawcy odpowiedzialności za zachowania związane z nierzetelnym lub wadliwym prowadzeniem ksiąg nie ma znaczenia ewentualne powstanie bądź wysokość zobowiązania podatkowego. Mogą one jednak rzutować na wymiar kary, jak też przyjęcie wypadku mniejszej wagi⁵².

Regulacja art. 62 k.k.s. odnosi się do jednego z najczęściej występujących w praktyce czynów zabronionych na gruncie prawa karnego skarbowego. Przepis ten obejmuje swoim zakresem następujące zachowania: niewystawienie faktury lub rachunku, wystawienie ich w sposób wadliwy albo odmowa ich wydania (§ 1), wystawienie faktury lub rachunku w sposób nierzetelny albo posługiwanie się takimi dokumentami (§ 2 i 2a), nieprzechowywanie wystawionej lub otrzymanej faktury, rachunku lub dowodu zakupu towarów (§ 3), dokonanie sprzedaży z pominięciem kasy rejestrującej albo niewydanie z niej dokumentu odzwierciedlającego dokonanie sprzedaży (§ 4). Wszystkie te czyny wiążą się z obowiązkiem odpowiedniego dokumentowania zdarzeń gospodarczych na podstawie faktur, rachunków, paragonów i dowodów zakupu towarów.

Na zasadzie art. 62 § 5 k.k.s. czyny stypizowane w art. 62 § 1–4 k.k.s. podlegają kontrapencjonalizacji według kryterium wypadku mniejszej wagi. Za wypadek mniejszej wagi można przyjąć m.in. sytuację, w której kwota wskazana na wspomnianych powyżej dokumentach księgowych niewystawionych, wystawionych nierzetelnie, nieprzechowywanych albo, w stosunku do których sprzedaż nie została ujęta w kasie rejestrującej – nie przekroczyła ustawowego progu⁵³, a jeżeli nawet przewyższyła tę wartość, to z powodów zasługujących na uwzględnienie (np. z uwagi na wypadek losowy)⁵⁴.

W art. 64 § 1 k.k.s. ustawodawca skryminalizował wyprowadzanie ze składu podatkowego wyrobów akcyzowych nieoznaczonych znakami akcyzy w celu dokonania ich dostawy wewnątrzspółnotowej lub eksportu, czyniąc to bez pisemnego powiadomienia w terminie właściwego organu. Zbliżone treściowo do tej regulacji (w zakresie braku pisemnej notyfikacji określonych w tym przepisie działań odpowiedniemu organowi oraz co do

⁵¹ Wyrok Sądu Rejonowego Gdańsk-Południe w Gdańsku z dnia 4 lutego 2016 r., II K 7/14, LEX nr 2002816.

⁵² A. Piaseczny, (w:) A. Piaseczny, A. Wielgolewska, (red.), *op. cit.*, <https://sip.lex.pl/#commentary/587403071/200511/piaseczny-andrzej-wielgolewska-anna-kodeks-karny-skarbowy-komentarz?pit=2021-02-15&key=word=mniejszej%20wagi&cm=URELATIONS> (dostęp online 24.01.2021).

⁵³ Wyrok Sądu Rejonowego w Legionowie z dnia 15 lipca 2020 r., II K 821/19, LEX nr 3069328.

⁵⁴ A. Bartosiewicz, *Przestępstwa skarbowe i wykroczenia skarbowe związane z fakturami i rachunkami*, Doradztwo Podatkowe 2003, nr 12, s. 50.

przeznaczenia towaru) są unormowania zawarte w § 2–5 art. 64 k.k.s., z tym zastrzeżeniem, że odnoszą się one do: nielegalnego wydania win gronowych (§ 2), alkoholu etylowego (§ 3) wyrobów akcyzowych (§ 4 i 5). W art. 64 § 6 k.k.s. spenalizowano nielegalne umieszczenie wyrobów akcyzowych w wolnym obszarze celnym lub w składzie wolnocłowym. Wszystkie opisane powyżej zachowania dotyczą wyrobów akcyzowych, które nie zostały oznaczone znakami akcyzy, natomiast penalizację nieprawidłowego oznaczania znakami akcyzy wyrobu akcyzowego lub oznaczania wyrobów akcyzowych znakami nieodpowiednimi (w szczególności znakami podrobionymi, przerobionymi, uszkodzonymi, czy też nieważnymi) przewiduje art. 66 § 1 k.k.s.

Wszystkie wskazane powyżej czyny zabronione mają charakter przepołowiony (*vide* art. 64 § 7 k.k.s. oraz art. 66 § 2 k.k.s.) – rozgraniczenie przestępstw skarbowych od wykroczeń skarbowych następuje w oparciu o kryterium w postaci wypadku mniejszej wagi. Wypadek mniejszej wagi zachodzi wówczas, gdy sprawca swoim zachowaniem wyczerpał wszystkie ustawowe znamiona jednego z przestępstw skarbowych określonych w art. 64 § 1–6 k.k.s., jednakże analiza okoliczności wymienionych w art. 53 § 7 i 8 k.k.s. uzasadnia jego łagodniejsze potraktowanie.

Podrabianie lub przerabianie znaku akcyzy albo upoważnienia do odbioru banderol (§ 1), jak również uzyskanie lub przysposobienie środków służących do tego celu (§ 2) spenalizowano w art. 67 k.k.s. W § 4 tego przepisu ustawodawca przewidział wykroczenie skarbowe, wykorzystując w tym zakresie kryterium wypadku mniejszej wagi. Przy ocenie jego występowania należy brać pod uwagę się m.in. liczbę podrobionych lub przerobionych znaków, rozmiar i charakter uzyskanych środków wykorzystanych do tego celu, czy też stopień, w jakim zostały one przysposobione⁵⁵.

Przepis art. 68 k.k.s. kryminalizuje jako przestępstwo skarbowe niedopełnienie obowiązku sporządzenia spisu i przedstawienia go do potwierdzenia organowi (§ 1) oraz niedopełnienia obowiązku oznaczenia wyrobów akcyzowych legalizacyjnymi znakami akcyzy (§ 2). W razie uznania czynu sprawcy za wypadek mniejszej wagi, staje się on wykroczeniem skarbowym – art. 68 § 3 k.k.s. O takiej kwalifikacji decydują okoliczności zarówno przedmiotowe, jak i podmiotowe sprawcy, a w szczególności to, czy uszczuplona lub narażona na uszczuplenie należność publicznoprawna nie przekracza ustawowego

⁵⁵ T. Grzegorzczak, *op. cit.*, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587267569/53886/grzegorzczak-tomasz-kodeks-karny-skarbowy-komentarz-wyd-iv?pit=2021-02-15&keyword=mniejszej%20wagi&cm=URELATIONS> (dostęp online 24.01.2021).

progu⁵⁶. W piśmiennictwie wskazuje się nadto, że istotne znaczenie mają w tym zakresie rozmiary towarów, w stosunku do których nie dopełniono opisanych powyżej obowiązków⁵⁷.

Czyn zabroniony polegający na nielegalnym produkowaniu, magazynowaniu i przeładowywaniu poza składem podatkowym spenalizowano w art. 69a k.k.s. zarówno jako przestępstwo skarbowe (§ 1), jak i wykroczenie skarbowe (§ 2) przy zastosowaniu kryterium wypadku mniejszej wagi. Warunkiem odpowiedzialności jest naruszenie warunków zastosowania procedury zawieszenia poboru akcyzy. Wskazane powyżej czynności wykonawcze dotyczą działalności, na którą uzyskano już zezwolenie na skład podatkowy. Przy ocenie zachowania sprawcy pod kątem uznania go za wypadek mniejszej wagi należy uwzględnić m.in. rozmiar oraz okres prowadzenia opisanej powyżej nielegalnej działalności, jak również warunki, w jakich doszło do naruszenia oraz pobudki postępowania sprawcy⁵⁸.

W art. 69b k.k.s. stypizowano naruszenie obowiązków o randze ustawowej związanych z nabyciem (przemieszczenie z terytorium państwa członkowskiego na terytorium kraju) oraz dostawą wewnątrzspółnotową (przemieszczanie z terytorium kraju na terytorium państwa członkowskiego) wyrobów akcyzowanych jako przestępstwo skarbowe (§ 1) oraz wykroczenie skarbowe (§ 2) przy pomocy kryterium wypadku mniejszej wagi. W praktyce chodzi o paliwa silnikowe. Przemieszczanie wyrobów akcyzowych w tranzycie bez wymaganych prawem dokumentów spenalizowano natomiast w art. 69c k.k.s., wyodrębniając w nim przestępstwo skarbowe (§ 1), a także wykroczenie skarbowe w oparciu o wypadek mniejszej wagi (§ 2). Kryteria, jakie należy brać pod uwagę przy ocenie wypadku mniejszej wagi wymienione zostały w ogólności w art. 53 § 7 i 8 k.k.s.

Wszelkie formy nielegalnego obrotu znakami akcyzy zostały stypizowane w art. 70 k.k.s. Penalizacji w ramach tego przepisu podlegają: zbywanie lub w inny sposób przekazywanie znaków akcyzy osobie nieuprawnionej (§ 1), nabywanie lub przyjmowanie w inny sposób znaków akcyzy od osoby do tego nieuprawnionej w celu użycia lub wprowadzenia ich następnie w obieg (§ 2 *in principio*), usuwanie znaków akcyzy z wyrobu akcyzowego lub z opakowania z takim wyrobem w celu ponownego ich użycia lub wprowadzenia w obieg (§ 2 *in fine*), jak również posiadanie, przechowywanie, przenoszenie, przesyłanie lub przewożenie znaków akcyzy przez osobę do tego nieuprawnioną (§ 4).

⁵⁶ A. Piaseczny, (w:) A. Piaseczny, A. Wielgolewska, (red.), *op. cit.*, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587403078/200518/piaseczny-andrzej-wielgolewska-anna-kodeks-karny-skarbowy-komentarz?keyword=mniejszej%20wagi&cm=URELATIONS> (dostęp online 24.01.2021).

⁵⁷ T. Grzegorzczak, *Kodeks karny skarbowy...*, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587267570/53887/grzegorzczak-tomasz-kodeks-karny-skarbowy-komentarz-wyd-iv?keyword=mniejszej%20wagi&cm=URELATIONS> (dostęp online 24.01.2021).

⁵⁸ *Ibidem*, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587256449/53889/grzegorzczak-tomasz-kodeks-karny-skarbowy-komentarz-wyd-iv?cm=URELATIONS> (dostęp online 24.01.2021).

Stosownie do treści art. 70 § 3 k.k.s. karalne jest także usiłowanie przestępstw skarbowych uregulowanych w § 1 lub 2 tego przepisu. Czyny opisane w art. 70 § 1, 2 i 4 k.k.s. ulegają przepołowieniu przy wykorzystaniu kryterium wypadku mniejszej wagi (§ 5). Jeżeli przemawiają za tym okoliczności przedmiotowe oraz podmiotowe, a w szczególności gdy uszczuplona lub narażona na uszczuplenie należność publicznoprawna nie przekracza ustawowego progu, to należy uznać dany czyn za wykroczenie skarbowe.

Ustawodawca w art. 75b k.k.s. zgrupował trzy rodzaje inkryminowanych zachowań – nieprowadzenie ewidencji (§ 1), jak również nierzetelne (§ 2) oraz wadliwe jej prowadzenie (§ 4) – które łączy element ewidencji pomiarów zawartości wymienionych w nim kopalin. Analiza treści art. 75b k.k.s. prowadzi do wniosku, że uregulowania w nim zawarte stanowią *lex specialis* w stosunku do art. 60 § 1 i § 4 k.k.s. oraz art. 61 k.k.s.⁵⁹ Wypadek mniejszej wagi z art. 75b § 3 k.k.s. rzutujący przyjęciem odpowiedzialności za popełnienie wykroczenia skarbowego został zrelacjonowany jedynie do czynów zabronionych opisanych w § 1 i 2 tego przepisu. Ocena zaistnienia w danej sprawie wypadku mniejszej wagi powinna być dokonywana każdorazowo indywidualnie. Przyjęcie jego zaistnienia zależy od wielu elementów, m.in. takich jak czas trwania zachowania sprawcy, czy też wysokość uszczerbku finansowego, jaki mógł zostać lub został wyrządzony w wyniku jego postępowania⁶⁰. Dokonując takiej oceny, należy uwzględniać szczególne okoliczności konkretnej sprawy o charakterze przedmiotowo-podmiotowym – ich wypadkowa ma wskazywać, że dany czyn zawiera niski stopień społecznej szkodliwości.

Przepis art. 80 k.k.s. sankcjonuje naruszenie obowiązków udzielenia organom podatkowym informacji wymaganych przez przepisy prawa. Kryminalizacji podlega zaniechanie złożenia w wymaganym terminie albo złożenie po terminie: informacji podatkowej (§ 1), informacji podatkowej lub imiennych informacji dla podatników i urzędu skarbowego z art. 42 ust. 2 pkt 2 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych (§ 2), informacji o amerykańskich rachunkach raportowanych (§ 2a), jak również złożenie nierzetelnych informacji (§ 3). Zgodnie z treścią art. 80 § 4 k.k.s. za wykroczenie skarbowe uznaje się czyny wskazane w § 1–3 tego przepisu w razie zaistnienia wypadku mniejszej wagi. W piśmiennictwie wśród czynników, jakie mają wpływ na jego wystąpienie wskazuje się: nieznaczne uchybienie terminowi złożenia informacji, nieujęcie w niej wszystkich

⁵⁹ S. Kowalski, O. Włodkowski, *O przestępstwach skarbowych i wykroczeniach skarbowych w zakresie podatku od wydobycia niektórych kopalin – polemicznie*, Prokuratura i Prawo 2014, nr 2, s. 106–107.

⁶⁰ A. Piaseczny, (w:) A. Piaseczny, A. Wielgolewska, (red.), *Kodeks karny skarbowy...*, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587403088/200528/piaseczny-andrzej-wielgolewska-anna-kodeks-karny-skarbowy-komentarz?cm=URELATIONS> (dostęp online 26.01.2021).

wymaganych prawem danych lub nieprawidłowe ich zaklasyfikowanie, uzupełnienie lub usunięcie ich wadliwości (choćby bez interwencji organów podatkowych) po terminie złożenia informacji⁶¹, jak też to, że zobowiązanie podatkowe, którego dotyczy okoliczność pominięta w informacji, nie przekracza ustawowego progu⁶². Warto jednocześnie zauważyć, że złożenie informacji nieprawdziwej jako przestępstwo skarbowe zagrożone jest surowszą karą aniżeli zaniechanie złożenia jej w terminie.

Regulacją art. 80c § 1 k.k.s. objęto następujące czynności sprawcze: niestosowanie lub wadliwe stosowanie zasad i procedur należytej staranności oraz procedur sprawozdawczych (pkt 1), nierejestrowanie lub wadliwe rejestrowanie czynności przedsięwziętych w ramach procedur należytej staranności (pkt 2), zaniechanie gromadzenia wymaganej dokumentacji związanej ze stosowaniem procedur należytej staranności (pkt 3), jak również nieusunięcie w terminie nieprawidłowości stwierdzonych w wyniku kontroli (pkt 4). Wskazać należy, że trzy pierwsze grupy zachowań są ze sobą ściśle powiązane – rozgraniczenie ich zakresów pojęciowych jawi się jako bardzo problematyczne. Złożenie nieprawdziwej informacji dla celów informacji o jednostkach wchodzących w skład grupy podmiotów wbrew przepisom ustawy o wymianie informacji podatkowych z innymi państwami⁶³ zostało spenalizowane w art. 80d § 1 k.k.s. Dnia 30 kwietnia 2019 r. weszły natomiast w życie przepisy art. 80c § 2 k.k.s. oraz 80d § 2 k.k.s.⁶⁴ regulujące wykroczenie skarbowe wyodrębnione w oparciu o kryterium wypadku mniejszej wagi – o jego wystąpieniu będzie każdorazowo rozstrzygać analiza okoliczności wymienionych w art. 53 § 7 i 8 k.k.s.

Unormowania art. 80e k.k.s. oraz art. 80f k.k.s. weszły w życie z dniem 1 stycznia 2019 r.⁶⁵ Kryminalizacji w art. 80e § 1 k.k.s. poddano niezłożenie Szefowi Krajowej Administracji Skarbowej informacji o cenach transferowych określonej w art. 23zf ust. 1 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, jak również w art. 11t ust. 1 ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych pomimo ciążącego obowiązku albo złożenie tej informacji po terminie lub nieprawdziwej. W art. 80f spenalizowano zachowania polegające na (wbrew obowiązkowi): nieprzekazaniu właściwemu organowi albo przekazaniu po

⁶¹ T. Grzegorzczak, *op. cit.*, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587267582/53902/grzegorzczak-tomasz-kodeks-karny-skarbowy-komentarz-wyd-iv?cm=URELATIONS> (dostęp online 26.01.2021).

⁶² Wyrok Sądu Rejonowego w Puławach z dnia 22 maja 2018 r., II K 897/17, LEX nr 2571494.

⁶³ Ustawa z dnia 9 marca 2017 r. o wymianie informacji podatkowych z innymi państwami (Dz.U. z 2017 r., poz. 648 ze zm.).

⁶⁴ Zmiana wprowadzona na mocy art. 3 ustawy z dnia 4 kwietnia 2019 r. o zmianie ustawy o wymianie informacji podatkowych z innymi państwami oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2019 r., poz. 694).

⁶⁵ Zmiana wprowadzona na mocy art. 9 ustawy z dnia 23 października 2018 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych, ustawy – Ordynacja podatkowa oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2018 r., poz. 2193).

terminie informacji o schemacie podatkowym (§ 1 pkt 1) lub danych dotyczących podmiotów, którym udostępniono standaryzowany schemat podatkowy (§ 1 pkt 2), niezłożeniu informacji o zastosowaniu schematu podatkowego, o której mowa w art. 86j § 1 Ordynacji podatkowej⁶⁶ (§ 2), niepoinformowaniu pisemnie lub uczynieniu tego po terminie o obowiązkach związanych ze schematem podatkowym (oraz inne – *vide* § 3 pkt 1–4), jak też posługiwanie się wbrew art. 86i § 4 Ordynacji podatkowej unieważnionym numerem schematu podatkowego. W odniesieniu do opisanych powyżej czynów w art. 80e § 2 k.k.s. oraz 80f § 2 k.k.s. przewidziano możliwość zakwalifikowania ich jako wykroczenie skarbowe z uwagi na kryterium wypadku mniejszej wagi – o jego zaistnieniu decydować będzie ocena całokształtu okoliczności występujących w danej sprawie, a wskazanych w art. 53 § 7 i 8 k.k.s.

W art. 83 § 1 k.k.s. spenalizowano przestępstwo skarbowe polegające, które może sprowadzać się do: udaremniania lub utrudniania wykonania czynności służbowej osobie uprawnionej do przeprowadzenia czynności sprawdzających, kontroli podatkowej, kontroli celno-skarbowej, audytu lub czynności audytowych, m.in. poprzez wbrew żądaniu tej osoby nieokazanie księgi lub innego dokumentu odnoszącego się do prowadzonej działalności gospodarczej, niszczenie, uszkodzanie, czynienie bezużytecznymi, ukrywanie lub usuwanie księgi lub innego dokumentu.

Jeżeli wypadkowa ocen okoliczności przedmiotowo-podmiotowych wymienionych w art. 53 § 7 i 8 k.k.s. za tym przemawia, to czyn z art. 83 § 1 k.k.s. może zostać uznany za wykroczenie skarbowe na podstawie kryterium wypadku mniejszej wagi ujętego w § 2 tego przepisu. Jego wystąpienie musi być rozpatrywane każdorazowo indywidualnie – przyjęcie takiej kwalifikacji zależy m.in. od intencji kontrolowanego, stopnia trudności pokonania danego utrudnienia oraz czas jego trwania⁶⁷. Przy analizowaniu zachowania sprawcy pod tym kątem uwzględnia się również okoliczności, w jakich doszło do popełnienia przez sprawcę czynu zabronionego, to, czy jego zachowanie było jednorazowym zaniechaniem, czy też postępowaniem rozciągniętym w czasie, jak również motywację sprawcy. Do okoliczności usprawiedliwiających uchylenie się od obowiązku stawiennictwa oraz dostarczenia posiadanej dokumentacji zaliczane jest w szczególności zaniechanie, niekiedy powiązane z sytuacją osobistą oraz zdrowotną sprawcy w okresie, w jakim doszło do popełnienia czynu⁶⁸.

⁶⁶ Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Ordynacja podatkowa (Dz.U. Nr 137, poz. 926 ze zm.).

⁶⁷ A. Piaseczny, (w:) A. Piaseczny, A. Wielgolewska, (red.), *op. cit.*, <https://sip.lex.pl/#commentary/587403099/200539/piaseczny-andrzej-wielgolewska-anna-kodeks-karny-skarbowy-komentarz?cm=URELATIONS> (dostęp online 27.01.2021).

⁶⁸ Wyrok Sądu Okręgowego w Bydgoszczy z dnia 28 maja 2015 r., IV Ka 306/15, LEX nr 1828986.

Jako że w art. 53 § 8 k.k.s. wyraźnie mowa jest o szczególnych okolicznościach (zarówno przedmiotowych, jak i podmiotowych) sprawy, nie zaś czynu zabronionego, to należy przyjąć, że na gruncie prawa karnego skarbowego – zasadniczo w odróżnieniu od ujęcia obecnie dominującego w tym zakresie w prawie karnym – można uwzględnić przy ocenie występowania wypadku mniejszej wagi także okoliczności leżące poza czynem (np. wspomniana powyżej sytuacja życiowa sprawcy).

B. Przesłpstwa skarbowe i wykroczenia skarbowe przeciwko obowiązkom celnym oraz zasadom obrotu z zagranicą towarami i usługami (art. 85 § 4, art. 90 § 3, art. 94 § 3, art. 95 § 2)

Ustawodawca w art. 85 k.k.s. dokonał kryminalizacji zachowania polegającego na wyłudzeniu pozwolenia lub innego dokumentu dotyczącego warunków obrotu z zagranicą towarami lub usługami (§ 1) oraz używanie dokumentu uzyskanego w taki sposób (§ 2). Oba te czyny podlegają kontrawencjonalizacji przy zastosowaniu kryterium wypadku mniejszej wagi ujętego w art. 85 § 4 k.k.s. Jego wystąpienie należy analizować zawsze w odniesieniu do realiów konkretnego stanu faktycznego sprawy, mając na uwadze okoliczności ujęte w art. 53 § 7 i 8 k.k.s. – w szczególności uwzględnia się w tym zakresie to, czy dokument został użyty w obrocie, a jeżeli tak, to czy jego użycie wywołało ujemne skutki oraz ich rozmiar⁶⁹.

Zachowania polegające na usunięciu towaru lub środka przewozowego spod dozoru celnego (§ 1) oraz bezprawnym niszczeniu, uszkodzeniu, czy też usuwaniu zamknięcia celnego (§ 2) zostały spenalizowane w art. 90 k.k.s. – można je zakwalifikować albo jako przestępstwo skarbowe (§ 1 i 2), albo wykroczenie skarbowe na podstawie kryterium wypadku mniejszej wagi (§ 3). Przyjęcie tej instytucji wpływającej na złagodzenie odpowiedzialności sprawcy determinuje w szczególności wartość uszczuplenia należności publicznoprawnych⁷⁰, wartość usuniętego towaru, jak też rodzaj i charakter powstałych uszkodzeń⁷¹.

W art. 94 k.k.s. stypizowano czyny ukierunkowane na utrudnienie lub udaremnienie wykonywania czynności w ramach kontroli celnej oraz dozoru celnego, które wymagają współdziałania innych osób (np. personelu kontrolowanego), a mianowicie: nieudzielenie

⁶⁹ A. Piaseczny, (w:) A. Piaseczny, A. Wielgolewska, (red.), *op. cit.*, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587403101/200541/piaseczny-andrzej-wielgolewska-anna-kodeks-karny-skarbowy-komentarz?cm=URELATIONS> (dostęp online 28.01.2021).

⁷⁰ Wyrok Sądu Rejonowego w Giżycku z dnia 4 marca 2015 r., II W 943/14, LEX nr 1864303.

⁷¹ A. Piaseczny, (w:) A. Piaseczny, A. Wielgolewska, (red.), *op. cit.*, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587403106/200546/piaseczny-andrzej-wielgolewska-anna-kodeks-karny-skarbowy-komentarz?cm=URELATIONS> (dostęp online 28.01.2021).

pisemnych lub ustnych wyjaśnień organowi celnemu lub nieudostępnienie wymaganych dokumentów związanych z obrotem z zagranicą towarami lub usługami pomimo takiego obowiązku (§ 1) oraz inne zachowania podjęte w celu wskazanym powyżej (§ 2). W razie wystąpienia wypadku mniejszej wagi czyny te zostaną zakwalifikowane jako wykroczenie skarbowe (art. 94 § 3 k.k.s.) – w tym zakresie oceniane są m.in. intencje, jakie towarzyszą kontrolowanemu, stopień trudności pokonania określonego utrudnienia oraz czas jego trwania⁷².

Przestępstwo skarbowe nieprzechowywania wbrew obowiązkowi dokumentów mających znaczenie dla kontroli celnej spenalizowano w art. 95 § 1 k.k.s. Czyn ten podlega kontrawencjonalizacji w oparciu o kryterium wypadku mniejszej wagi ujęte w § 2 art. 95 k.k.s. Na jego przyjęcie mają wpływ w szczególności czynniki takie jak rodzaj i charakter dokumentu, jego oddziaływanie na prawidłowość kontroli celnej⁷³, postać uchybienia w przechowywaniu dokumentu, jak też rozmiar ewentualnych uszczupień należności celnych⁷⁴.

C. Przestępstwa skarbowe i wykroczenia skarbowe przeciwko obrotowi dewizowemu (art. 97 § 4, art. 106d § 2, art. 106j § 2, art. 106l § 2)

W art. 97 k.k.s. penalizuje dwa przestępstwa skarbowe: Wyłudzenie indywidualnego zezwolenia dewizowego (§ 1) oraz używanie takiego zezwolenia (§ 2) poddano kryminalizacji w art. 97 k.k.s. W razie uznania, że czyny te stanowią wypadek mniejszej wagi sprawca poniesie odpowiedzialność za wykroczenie skarbowe (art. 97 § 4 k.k.s.) – przy ocenie powyższego należy kierować się wskazaniem określonymi w art. 53 § 7 i 8 k.k.s. Przyjęcie wypadku mniejszej wagi może determinować, w szczególności, kwota obrotu dewizowego nieprzekraczająca ustawowego progu, jak również pobudki sprawcy zasługujące na szczególne uwzględnienie⁷⁵.

Regulacją art. 106d § 1 k.k.s. objęto zachowania polegające na wykonywaniu działalności kantorowej bez wpisu do rejestru oraz wbrew przepisom ustawy. Naruszenie obowiązku dokonywania przekazów pieniężnych za granicę lub dokonywania rozliczeń w

⁷² A. Piaseczny, (w:) A. Piaseczny, A. Wielgolewska, (red.), *op. cit.*, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587403110/200550/piaseczny-andrzej-wielgolewska-anna-kodeks-karny-skarbowy-komentarz?cm=URELATIONS> (dostęp online 30.01.2021).

⁷³ T. Grzegorzczak, *op. cit.*, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587267598/53919/grzegorzczak-tomasz-kodeks-karny-skarbowy-komentarz-wyd-iv?cm=URELATIONS> (dostęp online 30.01.2021).

⁷⁴ A. Piaseczny, (w:) A. Piaseczny, A. Wielgolewska, (red.), *op. cit.*, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587403111/200551/piaseczny-andrzej-wielgolewska-anna-kodeks-karny-skarbowy-komentarz?cm=URELATIONS> (dostęp online 30.01.2021).

⁷⁵ F. Prusak, *Kodeks karny skarbowy. Komentarz do art. 54–191*, t. II, Kraków 2006, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587503978/301418/prusak-feliks-kodeks-karny-skarbowy-komentarz-tom-ii-art-54-191?cm=URELATIONS> (dostęp online 30.01.2021).

kraju związanych z obrotem dewizowym wyłącznie za pośrednictwem banków spenalizowano w art. 106j § 1 k.k.s. Niezgłoszenie Narodowemu Bankowi Polskiemu wbrew obowiązkowi danych o dokonanym obrocie dewizowym lub wykonywanej działalności kantorowej (w zakresie wymaganym przepisami prawa), jak również zgłoszenie takich danych, jednakże niezgodnych ze stanem faktycznym, spenalizowano w art. 106l § 1 k.k.s. Wszystkie opisane powyżej czyny zabronione można zakwalifikować zarówno jako przestępstwo skarbowe (§ 1), jak i wykroczenie skarbowe w oparciu o kryterium wypadku mniejszej wagi (§ 2). Przy ocenie występowania wypadku mniejszej wagi należy kierować się przesłankami zawartymi w art. 53 § 7 i 8 k.k.s. – w piśmiennictwie wskazuje się, aby uwzględniać w tym zakresie m.in. nieznaczne przekroczenie wyznaczonego terminu złożenia informacji⁷⁶ lub mniejsze znaczenie dla obrotu informacji podanej niezgodnie z rzeczywistością⁷⁷.

D. Przestępstwa skarbowe i wykroczenia skarbowe przeciwko organizacji gier hazardowych (art. 107 § 4, art. 107a § 2, art. 107b § 2, art. 110a § 3)

Urządzanie lub prowadzenie gier hazardowych wbrew przepisom ustawy, warunkom koncesji lub zezwolenia (§ 1) oraz uczestniczenie w zagranicznej grze hazardowej na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (§ 2) spenalizowano w art. 107 k.k.s. W razie wystąpienia wypadku mniejszej wagi, zachowania takie uznawane są za wykroczenie skarbowe (art. 107 § 4 k.k.s.) – o powyższym decyduje ocena kryteriów wyszczególnionych w art. 53 § 7 i 8 k.k.s. Przeciwno takiej kwalifikacji może przemawiać w szczególności wysokie natężenie złej woli, którego wyrazem jest godzenie w monopol państwa oraz w zdrowie i funkcjonowanie społeczne klientów, wysokość dochodów osiąganych przez sprawcę⁷⁸, czy też liczba automatów wykorzystanych do urządzania gier hazardowych określająca poziom społecznej szkodliwości czynu sprawcy⁷⁹. Na jej przyjęcie może mieć natomiast wpływ stwierdzenie, że automat do gry jest faktycznie urządzeniem pozwalającym uzyskać określone wygrane rzeczowych w rozumieniu ustawy o grach hazardowych, nie zaś

⁷⁶ A. Wielgolewska, (w:) A. Piaseczny, A. Wielgolewska, (red.), *op. cit.*, <https://sip.lex.pl/#commentary/587403126/200566/piaseczny-andrzej-wielgolewska-anna-kodeks-karny-skarbowy-komentarz?cm=URELATIONS> (dostęp online 30.01.2021).

⁷⁷ T. Grzegorzczak, *op. cit.*, <https://sip.lex.pl/#commentary/587225327/53937/grzegorzczak-tomasz-kodeks-karny-skarbowy-komentarz-wyd-iv?cm=URELATIONS> (dostęp online 30.01.2021).

⁷⁸ Wyrok Sądu Okręgowego w Piotrkowie Trybunalskim z dnia 26 listopada 2019 r., IV Ka 761/19, LEX nr 2979412; wyrok Sądu Okręgowego w Piotrkowie Trybunalskim z dnia 25 lutego 2020 r., IV Ka 354/19, LEX nr 2984925.

⁷⁹ Wyrok Sądu Okręgowego w Gliwicach z dnia 11 czerwca 2019 r., VI Ka 385/19, LEX nr 2762920.

automatem zręcznościowym, na którym nie ma możliwości otrzymania żadnej nagrody o wymiarze zewnętrznym w stosunku do gry⁸⁰.

Regulacją art. 107a § 1 k.k.s. objęto urządzenie lub prowadzenie gry hazardowej bez wymaganego urzędowego sprawdzenia lub bez nałożenia wymaganych urzędowych zamknięć – czyn ten stanowi przestępstwo skarbowe. Wystąpienie w danej sprawie wypadku mniejszej wagi określonego w art. 107a § 2 k.k.s. (wykroczenie skarbowe), należy każdorazowo rozważać w sposób indywidualny – decyduje o tym wiele czynników, m.in. czas trwania procedury, liczba osób w nim uczestniczących, liczba używanych urządzeń oraz uszczerbek finansowy, jaki mógł powstać z uwagi na działania podejmowane przez sprawcę⁸¹. W piśmiennictwie jako przykład zachowania stanowiącego wypadek mniejszej wagi wskazano jednostkowy przypadek prowadzenia gry na jednym ze stołów bez zabezpieczenia lub na jednym z automatów salonu⁸².

Niszczenie losów, kartonów lub innych dowodów udziału w loterii pieniężnej, loterii fantowej lub grze bingo fantowe bez wymaganego zawiadomienia właściwego organu kryminalizuje art. 107b § 1 k.k.s. Czyn ten ma charakter przepołowiony – przestępstwo skarbowe od wykroczenia skarbowego odróżnia kryterium wypadku mniejszej wagi uregulowane w art. 107b § 2 k.k.s., o którego przyjęciu rozstrzyga analiza okoliczności wymienionych w art. 53 § 7 i 8 k.k.s.

Zachowania polegające na zlecaniu, prowadzeniu reklamy lub promocji gier cylindrycznych, gier w karty, gier w kości, zakładów wzajemnych lub gier na automatach, umieszczaniu reklamy takich gier lub zakładów lub informowaniu o sponsorowaniu przez podmiot prowadzący działalność w zakresie takich gier lub zakładów, wyczerpują znamiona przestępstwa skarbowego z art. 110a § 1 k.k.s. Czerpanie korzyści z reklamy lub promocji wymienionych powyżej gier oraz zakładów zleczanych lub prowadzonych wbrew przepisom ustawy, jak również z umieszczania reklamy niezgodnie z przepisami ustawy albo informowanie o sponsorowaniu przez podmiot prowadzący działalność w zakresie takich gier lub zakładów stypizowano natomiast w art. 110a § 2 k.k.s. W razie zaistnienia w danej sprawie wypadku mniejszej wagi określonego w art. 110a § 3 k.k.s. czyny opisane w § 1 i 2 tego przepisu kwalifikowane są jako wykroczenia skarbowe. Przy ocenie jego występowania

⁸⁰ Wyrok TK z dnia 13 stycznia 2005 r., P 15/02, LEX nr 143520.

⁸¹ A. Piaseczny, (w:) A. Piaseczny, A. Wielgolewska, (red.), *op. cit.*, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587403129/200569/piaseczny-andrzej-wielgolewska-anna-kodeks-karny-skarbowy-komentarz?cm=URELATIONS> (dostęp online 10.02.2021).

⁸² T. Grzegorzczak, *op. cit.*, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587225331/53941/grzegorzczak-tomasz-kodeks-karny-skarbowy-komentarz-wyd-iv?cm=URELATIONS> (dostęp online 10.02.2021).

bierze się pod uwagę w szczególności rodzaj wykorzystanych środków przekazu czy mass mediów, w których ukazano reklamę, zasięg przekazu informacyjnego, rozmiar dochodu uzyskanego z reklamy lub promocji gier, czy też zakładów wskazanych w omawianym przepisie⁸³, rola i znaczenie sprawcy w procederze⁸⁴.

3. Wypadek mniejszej wagi w orzecznictwie sądowym

Problematyka związana ze wskazaniem okoliczności determinujących przyjęcie wypadku mniejszej wagi na gruncie prawa karnego skarbowego dość rzadko była przedmiotem rozważań Sądu Najwyższego oraz sądów powszechnych. Poniżej zostaną zaprezentowane – w porządku chronologicznym – najbardziej interesujące z orzeczeń sądowych dotyczących tematyki analizowanej w rozprawie.

W pierwszej kolejności warto omówić postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13 października 2004 r.⁸⁵ W rozpatrywanej sprawie przyjęto, że nie można mówić o dopuszczeniu się przez sąd rażącej obrazy prawa karnego materialnego, w sytuacji gdy w wydanym orzeczeniu opowie się on za jedynym z prezentowanych doktrynie i judykaturze ujęć rozumienia wagi przestępstwa. Wynika to z tego, że w prawie karnym skarbowym nie określono definicji wagi przestępstwa, zaś pojęcie wypadku mniejszej wagi wzbudza liczne kontrowersje tak w nauce prawa karnego, jak i orzecznictwie.

Treść uzasadnienia wyroku sądu I instancji prowadzi do wniosku, że oceny wagi czynów zabronionych popełnionych przez skazanych dokonano w oparciu o koncepcję całościową, uwzględniono bowiem elementy przedmiotowo-podmiotowe, jak również okoliczności rzutujące na wymiar kary. Powyższe rozumowanie sądu rejonowego zostało zaakceptowane nie tylko przez sąd II instancji, ale również przez Sąd Najwyższy. Ten ostatni w analizowanym orzeczeniu podkreślił, że kasacja nie zasługuje na uwzględnienie, jako że w art. 31 § 3 k.k.s. ani nie wymieniono przesłanek oceny wagi przestępstwa, ani nie zamieszczono wskazówek co do tego jak należy rozumieć ową wagę. W art. 31 § 2 i 3 k.k.s. sformułowano wyłączenia spod obowiązku orzekania przypadku przedmiotów. Jednocześnie § 3 tego przepisu prawnego daje wyraz względom sprawiedliwościowym. Stosownie do jego brzmienia sąd ma obowiązek każdorazowo badać to, czy orzeczenie przypadku będzie współmierne do wagi popełnionego przestępstwa skarbowego. Zdaniem Sądu Najwyższego

⁸³ A. Piaseczny, (w:) A. Piaseczny, A. Wielgolewska, (red.), *op. cit.*, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587403135/200575/piaseczny-andrzej-wielgolewska-anna-kodeks-karny-skarbowy-komentarz?pit=2021-02-17&cm=RELATIONS> (dostęp online 18.02.2021).

⁸⁴ Wyrok Sądu Okręgowego w Piotrkowie Trybunalskim z dnia 8 maja 2018 r., IV Ka 81/18, LEX nr 2505894.

⁸⁵ Postanowienie SN z dnia 13 października 2004 r., V KK 216/04, LEX nr 126719.

pojęcie „wagi” należy odnosić do stopnia społecznej szkodliwości „wypadku mniejszej wagi”, którego wyznaczenie odbywa się przy wzięciu pod uwagę czynników opisanych w art. 53 § 8 k.k.s.⁸⁶ Na gruncie Kodeksu karnego skarbowego wypadek mniejszej wagi jest jednym z kryterium rozgraniczenia przestępstwa skarbowego od wykroczenia skarbowego – w razie przyjęcia jego wystąpienia czyn jest zawsze wykroczeniem skarbowym.

W dalszym rzędzie należy przeanalizować wyrok Sądu Okręgowego w Bydgoszczy z dnia 5 września 2013 r., w którym stwierdzono, że ocena czynu pod kątem uznania go za wypadek mniejszej wagi powinna uwzględniać wszystkie okoliczności dotyczące jego popełnienia – zarówno te o charakterze obiektywnym, jak i subiektywnym⁸⁷. Zdaniem tego sądu rozstrzygają o tym okoliczności przedmiotowe oraz podmiotowe, a zatem również te odnoszące się do sprawcy (m.in. stopnia natężenia złej woli, jak też podejmowanego przez niego sposobu działania) – chodzi o przedmiotowo-podmiotowe znamiona czynu. Nacisk trzeba kłaść przy tym na elementy wyróżniające dany rodzaj przestępstw, jako że wypadek mniejszej wagi stanowi postać czynu o znamionach przestępstwa typu podstawowego, którą charakteryzuje przewaga przedmiotowo-podmiotowych elementów łagodzących. Spośród okoliczności zaliczanych do strony przedmiotowej czynu ważne znaczenie mają przede wszystkim rodzaj dobra prawnego, w które godzi przestępstwo, sposób postępowania sprawcy, wykorzystane przez niego środki, jak również czas i miejsce popełnienia czynu. Rozważając elementy podmiotowe, należy mieć na uwadze w szczególności postać zamiaru sprawcy, cel jego działania, motywację, upór, jaki wykazuje w dążeniu do osiągnięcia celu, czy też przypadkowość jego postępowania.

Do omawianego orzeczenia należy odnieść się krytycznie w zakresie, w jakim Sąd Okręgowy w Bydgoszczy dokonał na kanwie rozpatrywanej sprawy oceny zaistnienia wypadku mniejszej wagi, opierając się *de facto* wyłącznie na kryteriach przyjmowanych w doktrynie i judykaturze na gruncie prawa karnego. Podkreślić należy, że prawo karne skarbowe jest samodzielną, odrębną gałęzią prawa obok prawa karnego. Zestawienie uregulowań Kodeksu karnego skarbowego z przepisami prawnymi Kodeksu karnego prowadzi do wniosku, że ten pierwszy akt prawny ma wobec drugiego autonomiczny charakter oraz że zawarto w nim wiele indywidualnych rozwiązań instytucjonalnych. Bez wątplenia wypadek mniejszej wagi w prawie karnym skarbowym spełnia zupełnie inną rolę niż na płaszczyźnie prawa karnego. Co istotne, w Kodeksie karnym skarbowym zamieszczono definicję wypadku mniejszej wagi. Całkowicie pominięto tę specyfikę prawa

⁸⁶ V. Konarska-Wrzošek, T. Oczkowski, J. Skorupka, *op. cit.*, s. 126.

⁸⁷ Wyrok Sądu Okręgowego w Bydgoszczy z dnia 5 września 2013 r., IV Ka 673/13, LEX nr 1870564.

karnego skarbowego w analizowanym wyroku Sądu Okręgowego w Bydgoszczy, co budzi uzasadnione zastrzeżenia, zwłaszcza uwzględniając odmienne zasady odpowiedzialności obowiązujące w prawie karnym skarbowym.

Interesującym z punktu widzenia okoliczności, jakie należy brać pod uwagę przy ocenie danego czynu zabronionego pod kątem zakwalifikowania go jako wypadek mniejszej wagi jest wyrok Sądu Okręgowego w Piotrkowie Trybunalskim z dnia 16 lipca 2018 r.⁸⁸ W przytoczonym powyżej orzeczeniu sąd odwoławczy, odnosząc się do argumentacji przywołanej w apelacji, którą skarżący chciał wykazać, że czyn sprawcy stanowi wypadek mniejszej wagi, stwierdził że nie ma znaczenia dla oceny stopnia społecznej szkodliwości jego czynu, to że automat nie oferował wygranych pieniężnych. Irrelevantna w tym zakresie jest również okoliczność, że nie doszło do uszczuplenia należności publicznoprawnej. Wynika to z tego, że elementy te nie należą do znamion czynu spenalizowanego w art. 107 k.k.s.

Bazując na opinii biegłego, sąd II instancji przyjął, że automat, który stał się przedmiotem zainteresowania w rozpoznawanej sprawie, był automatem do gry organizowanej w celach komercyjnych. Grający nie miał możliwości otrzymania wygranej rzeczowej oraz pieniężnej, a zatem była to gra o charakterze losowym – *vide* art. 2 ust. 5 ustawy o grach hazardowych. Pomimo że czyn oskarżonego dotyczył jedynie jednego urządzenia, zaś zdarzenie trwało krótko, to – zdaniem Sądu Okręgowego w Piotrkowie Trybunalskim – nie jest to wystarczające, aby zakwalifikować go jako wykroczenie skarbowe w oparciu o kryterium wypadku mniejszej wagi. W tym zakresie niezwykle istotne znaczenie mają bowiem okoliczności podmiotowe czynu, uporczywe kontynuowanie przez sprawcę przestępczego procederu oraz jego uprzednia karalność za czyny podobne. Stanowisko tego sądu, zgodnie z którym dla przyjęcia wypadku mniejszej wagi istotny jest fakt wcześniejszej karalności sprawcy za czyny podobne prezentowane jest obecnie stosunkowo rzadko – zarówno w doktrynie, jak i w judykaturze wskazuje się, że okoliczność ta powinna być uwzględniana dopiero na kolejnym etapie orzekania, podczas którego sąd wymierza karę, biorąc pod uwagę dyrektywy sądowego wymiaru kary.

W ocenie Sądu Okręgowego w Piotrkowie Trybunalskim wyrażany przez niektórych pogląd o technicznym charakterze przepisu prawnego uzupełniającego normę blankietową w dacie czynu wskazanej w akcie oskarżenia był precedensowy i odosobniony. Nie można przyjąć, że oskarżony nie lekceważył porządku finansowoprawnego w sposób rażący, mając

⁸⁸ Wyrok Sądu Okręgowego w Piotrkowie Trybunalskim z dnia 16 lipca 2018 r., IV Ka 22/18, LEX nr 2566677.

na uwadze jego postawę, w szczególności zaś to, że świadomie podjął ryzyko popełnienia czynu zabronionego. Okoliczności łagodzące, w tym m.in. akcentowane przez obronę okres popełnienia czynu oraz liczba urzędzeń, powinny zostać uwzględnione przy wymiarze kary, rzutując na decyzję co do represji prawnokarnej. Zauważenia wymaga, że sąd, pomimo wcześniejszej wielokrotnej karalności oskarżonego za czyny podobne, orzekł w stosunku do niego grzywnę, a więc najłagodniejszą z kar przewidzianych w ustawowym ich katalogu.

Nawiązując do powyższego, obecnie w judykaturze przeważa stanowisko, zgodnie z którym uprzednia karalność oskarżonego zawsze stanowi okoliczność obciążającą⁸⁹. W przypadku sprawcy wielu podobnych przestępstw ma ona wymiar jeszcze bardziej negatywny⁹⁰. Stosownie do brzmienia art. 13 § 1 k.k.s., wymierzając karę, sąd bierze pod uwagę w szczególności sposób życia oskarżonego przed popełnieniem czynu zabronionego, a zatem także dotychczasową jego karalność⁹¹. Okoliczność ta ma niewątpliwie ważne znaczenie – wpływa na rodzaj i wysokość kary orzekanej przez sąd. Wcześniejsza karalność decyduje zasadniczo o zastosowaniu bardziej dotkliwych środków penalnych w stosunku do sprawcy – takich, które będą realizowały cele zapobiegawcze i wychowawcze. Uprzednia karalność może prowadzić do surowszej oceny kolejnego popełnionego przez sprawcę czynu zabronionego również, mając na uwadze względy prewencji generalnej. Osoba, która pomimo skazania ponownie popełnia przestępstwo uznawana jest za sprawcę niepoprawnego, przejawiającego w ten sposób upór w zdążaniu od osiągnięcia karygodnych celów, jak też lekceważący stosunek do prawa⁹².

Innym interesującym orzeczeniem jest wyrok Sądu Okręgowego w Gliwicach Ośrodka Zamiejscowego w Rybniku z dnia 30 maja 2019 r., w którym stwierdzono, że skarżący nie ma racji co do tego, że czyn zarzucony oskarżonemu powinien zostać zakwalifikowany jako wypadek mniejszej wagi. Przynajmniej w razie uznania, że przedmiot czynu zabronionego nie przekracza kwoty małej wartości, to – stosownie do treści art. 53 § 8 k.k.s. – aby przyjąć, że w danej sprawie zaistniał wypadek mniejszej wagi dodatkowo sprawca musi działać z pobudek zasługujących na uwzględnienie. W rozpoznawanej sprawie skarżący nie wykazał wystąpienia tego rodzaju pobudek, jakie towarzyszyłyby oskarżonemu w czasie, gdy

⁸⁹ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 26 marca 2014 r., II AKa 10/14, LEX nr 1506112.

⁹⁰ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 29 października 2014 r., II AKa 318/14, LEX nr 1552085.

⁹¹ Por. wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 3 lipca 2013 r., II AKa 128/13, LEX nr 1392132.

⁹² Wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 17 czerwca 2014 r., II AKa 107/14, LEX nr 1493869; wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 19 listopada 2013 r., II AKa 215/13, LEX nr 1496366.

dopuszczał się przestępstwa skarbowego stypizowanego w art. 107 § 1 k.k.s. Jednocześnie takich pobudek nie dostrzegł sąd II instancji podczas rozpoznawania sprawy⁹³.

Analiza orzeczeń Sądu Najwyższego oraz sądów powszechnych prowadzi do wniosku, że nawet jeśli określony czyn zabroniony zostanie zakwalifikowany jako wypadek mniejszej wagi, to składy sędziowskie zazwyczaj nie poruszają w szerszym zakresie zagadnień łączących się z tą instytucją, poprzestając na przywołaniu jej definicji zawartej w art. 53 § 8 k.k.s. Sądy dość lakonicznie motywują swoje rozstrzygnięcia w zakresie przyjętej kwalifikacji prawnej czynu jako wypadku mniejszej wagi, jak również rzadko powołują się na odrębności wynikające z prawa karnego skarbowego w kontekście tej konstrukcji prawnej. Powyższe budzi uzasadnione zastrzeżenia, bowiem trudno odczytać, co w istocie zdecydowało o zastosowaniu omawianej instytucji w konkretnym stanie faktycznym, co niejednokrotnie uniemożliwia skuteczną polemikę z ustaleniami poczynionymi przez sąd.

§ 2. Regulacje prawne w zakresie zapobiegania i przeciwdziałania narkomanii w latach 1985–2020

W tej części rozprawy przeanalizowane zostaną zagadnienia ukazujące charakter prawny instytucji wypadku mniejszej wagi, okoliczności determinujące jej przyjęcie, przestępstwa objęte jej regulacją oraz orzecznictwo sądowe dotyczące tej tematyki, mając na uwadze regulacje prawne w zakresie zapobiegania i przeciwdziałania narkomanii obowiązujące w latach 1985–2020.

1. Charakter prawny instytucji wypadku mniejszej wagi oraz okoliczności determinujące jej przyjęcie

Instytucja wypadku mniejszej wagi występowała już na gruncie historycznych aktów prawnych regulujących problematykę przeciwdziałania narkomanii, a mianowicie ustawy o zapobieganiu narkomanii z 1985 r.⁹⁴ oraz ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii z 1997 r.⁹⁵ Ujęto ją również w obecnie obowiązującej ustawie o przeciwdziałaniu narkomanii z 2005 r. W żadnym z tych aktów prawnych nie zamieszczono definicji legalnej wypadku mniejszej wagi. Nie istnieje również skodyfikowany katalog kryteriów decydujących o przyjęciu tej

⁹³ Wyrok Sądu Okręgowego w Gliwicach Ośrodek Zamiejscowy w Rybniku z dnia 30 maja 2019 r., V Ka 168/19, LEX nr 2698144.

⁹⁴ Ustawa z dnia 31 stycznia 1985 r. o zapobieganiu narkomanii (Dz.U. Nr 4, poz. 15 ze zm.).

⁹⁵ Ustawa z dnia 24 kwietnia 1997 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz.U. Nr 24, poz. 198 ze zm.).

instytucji, co powoduje mnogie problemy podczas jej stosowania w praktyce⁹⁶. W nauce prawa karnego zarysowują się jednocześnie liczne kontrowersje co do charakteru prawnego wypadku mniejszej wagi. Orzecznictwo sądów powszechnych oraz Sądu Najwyższego jest dość niejednolite, jeżeli chodzi o wspomniane powyżej kwestie, co potęguje powstałe w tym zakresie wątpliwości.

Ustawodawca w każdej ze wskazanych powyżej ustaw, uwzględniając specyfikę danych czynów zabronionych, dokonał wyraźnego rozwarstwienia karalności – obok odpowiedzialności za przestępstwo typu podstawowego przewidziano odpowiedzialność za wypadek mniejszej wagi. Równolegle nie sprecyzowano jednak przesłanek ułatwiających przyporządkowanie określonego zachowania do jednej z wymienionych kategorii⁹⁷. W piśmiennictwie wyrażono stanowisko, stosownie do którego o potraktowaniu konkretnego czynu zabronionego jako wypadku mniejszej wagi rozstrzyga ocena jego społecznej szkodliwości. Powinna ona być zmniejszona do stopnia przemawiającego za wymierzeniem sprawcy kary w granicach zagrożenia ustawowego zawartego w przepisie regulującym wypadek mniejszej wagi przy przestępstwie danego typu⁹⁸.

Z uwagi na niezdefiniowanie pojęcia wypadku mniejszej wagi w analizowanych ustawach, kształtowane jest ono poprzez doktrynę oraz judykaturę, a więc praktykę orzeczniczą sądów. Rozwiązania wypracowane w tym zakresie zasadniczo nie różnią się od tych przyjętych na gruncie Kodeksu karnego z 1997 r. Wyznaczanie adekwatnej reakcji prawnokarnej za podejmowanie zachowań sprzecznych z prawem zostało przesunięte – w oparciu o zastosowanie klauzuli wypadku mniejszej wagi – z zakresu działania ustawodawcy określającego sankcję karną *in abstracto* na rzecz sądów decydujących tak o kwalifikacji prawnej czynu, jak i wymiarze kary *in concreto*. Skład sędziowski rozstrzyga o skorzystaniu z instytucji wypadku mniejszej wagi podczas rozpoznawania konkretnej sprawy, badając w szczególności sposób, w jaki doszło do zrealizowania znamion danego czynu zabronionego, stopień jego społecznej szkodliwości oraz stopień zawinienia sprawcy. W piśmiennictwie podnosi się, że tego rodzaju konstrukcje prawne urzeczywistniają wyartykułowaną w art. 10 Konstytucji RP⁹⁹ konstytucyjną zasadę równowagi i współpracy władz¹⁰⁰. Jak się wydaje,

⁹⁶ K. Tkaczyk-Rymanowska, *Kilka uwag na temat tzw. wypadku mniejszej wagi w ustawie z 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii*, WPP 2016, nr 4, s. 58.

⁹⁷ J. Lipski, *O prawidłowości użycia terminów: „znaczną ilość środków odurzających” i „w wypadku mniejszej wagi” w projekcie ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii (Druk Sejmowy nr 4024)*, Zeszyty Prawnicze Biura Studiów i Ekspertyz Kancelarii Sejmu 2005, nr 3, s. 94.

⁹⁸ Postanowienie SN z dnia 13 czerwca 2002 r., V KKN 544/00, LEX nr 54961.

⁹⁹ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483).

podstawowym celem wprowadzenia tej instytucji do polskiego porządku prawnego była chęć obniżenia karalności czynów o mniejszej wadze dla społeczeństwa.

Odnosząc się do zagadnienia charakteru prawnego omawianej instytucji, wskazać należy, że zdaniem większości przedstawicieli nauki prawa karnego wypadek mniejszej wagi stanowi odrębny, uprzywilejowany typ przestępstwa. Inni postrzegają go natomiast jako instytucję sądowego wymiaru kary, modyfikującą granice ustawowego zagrożenia lub dyrektywę wymiaru kary. Niektórzy autorzy stanowiska te uznają za wątpliwe¹⁰¹, stwierdzając że wypadek mniejszej wagi jest odrębną instytucją prawnokarną¹⁰².

W poglądach doktryny głoszonych na gruncie ustaw dotyczących problematyki przeciwdziałania narkomanii dominować wydaje się stanowisko traktujące wypadek mniejszej wagi jako uprzywilejowany typ przestępstwa – prezentują je m.in. K. Łucarz, A. Muszyńska¹⁰³, P. Kładoczny¹⁰⁴, P. Kubaszewski¹⁰⁵, B. Wilamowska¹⁰⁶, K. Witkowska-Moździerz¹⁰⁷, B. Kurzępa¹⁰⁸. Jako argument przemawiający za jego zasadnością wskazuje się zwłaszcza to, że wypadki mniejszej wagi przewidziane są w odrębnych przepisach prawnych zawierających samoistne sankcje. Ustawodawca, wprowadzając konstrukcję wypadku mniejszej wagi w ustawie o zapobieganiu narkomanii z 1985 r. oraz w ustawach o przeciwdziałaniu narkomanii z 1997 r. i z 2005 r. zrelacjonował ją do danego typu przestępstwa (najczęściej podstawowego) określonego w odrębnej jednostce redakcyjnej tekstu prawnego, w którym zamieszczono elementy opisowe czynu – wypadek mniejszej wagi jest z nim zatem funkcjonalnie powiązany¹⁰⁹. Jako autonomiczną przesłankę wpływającą na modyfikację ustawowego zagrożenia karą, nie zaś odrębny typ czynu zabronionego (z

¹⁰⁰ M. Małecki, (w:) W. Górski, D. Zając (red.), *Przestępstwa narkotykowe i dopalacze. Komentarz*, Kraków 2019, s. 157.

¹⁰¹ K. Tkaczyk-Rymanowska, *op. cit.*, s. 63–64.

¹⁰² *Ibidem*, s. 66.

¹⁰³ K. Łucarz, A. Muszyńska, *Ustawa o przeciwdziałaniu narkomanii. Komentarz*, Warszawa 2008, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587235178/32618/lucarz-katarzyna-muszynska-anna-ustawa-o-przeciwdzialaniu-narkomanii-komentarz?cm=URELATIONS> (dostęp online 12.02.2021).

¹⁰⁴ P. Kładoczny, (w:) P. Kładoczny (red.), *Ustawa o przeciwdziałaniu narkomanii. Komentarz do wybranych przepisów karnych*, Warszawa 2013, s. 109.

¹⁰⁵ P. Kubaszewski, (w:) P. Kładoczny (red.), *op. cit.*, s. 51.

¹⁰⁶ B. Wilamowska, (w:) P. Kładoczny (red.), *op. cit.*, s. 66.

¹⁰⁷ K. Witkowska-Moździerz, (w:) W. Górski, D. Zając (red.), *op. cit.*, s. 227–228.

¹⁰⁸ B. Kurzępa, (w:) A. Ważny (red.), *Ustawa o przeciwdziałaniu narkomanii. Komentarz*, wyd. 2, Warszawa 2019, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587624588/590636/wazny-andrzej-red-ustawa-o-przeciwdzialaniu-narkomanii-komentarz-wyd-ii?cm=URELATIONS> (dostęp online 12.02.2021).

¹⁰⁹ P. Bachmat, *Pełnienie funkcji publicznej w państwie obcym lub organizacji międzynarodowej jako przesłanka odpowiedzialności za przestępstwa sprzedajności i przekupstwa (art. 228 § 6 k.k. i art. 229 § 5 k.k.)*, Prawo w Działaniu 2015, nr 23, s. 131; K. Tkaczyk-Rymanowska, *op. cit.*, s. 63–64.

uwagi na brak opisu znamion modyfikujących), wypadek mniejszej wagi postrzegają m.in. D. Zając¹¹⁰ oraz W. Zontek¹¹¹.

Zdaniem K. Tkaczyk-Rymanowskiej charakter wypadku mniejszej wagi nakazuje przyjąć, że jest to regulacja związana z wymiarem kary, która w pewnym zakresie upodabnia się do instytucji nadzwyczajnego złagodzenia kary – nie jest nią bowiem w rzeczywistości¹¹². W jej ocenie wypadek mniejszej wagi stanowi samodzielną instytucję prawa karnego, którą można zastosować, w sytuacji gdy jest przewidziana przy danym przestępstwie, zachowanie sprawcy wyczerpało komplet znamion określonego przestępstwa, stopień społecznej szkodliwości jego czynu nie jest znaczny oraz przeważają w nim łagodzące elementy przedmiotowo-podmiotowe. Podkreślić należy jednocześnie, iż w ocenie wspomnianej autorki instytucja wypadku mniejszej wagi pozostaje zbędna¹¹³.

Przechodząc do analizy kryteriów uznania danego czynu za wypadek mniejszej wagi, wyróżnia się w tym zakresie z reguły trzy koncepcje: całościową (nakazuje brać pod uwagę m.in. wartość szkody, okoliczności popełnienia czynu, osobowość sprawcy, jak też jego dotychczasową karalność), przedmiotową (stosownie do jej założeń należy uwzględniać znamiona strony przedmiotowej czynu) oraz przedmiotowo-podmiotową (ocenie powinny podlegać elementy strony przedmiotowej i podmiotowej czynu)¹¹⁴. Ostatnia z nich przeważa obecnie. Wszystkie te ujęcia zostały szczegółowo opisane we wcześniejszej części rozprawy – ich charakterystyka tam przytoczona jest aktualna również w odniesieniu do konstrukcji wypadku mniejszej wagi przyjętej na gruncie ustaw dotyczących problematyki przeciwdziałania narkomanii, stąd też postanowiono jej nie powtarzać w tym miejscu.

Przypomnienia wymaga, że przy ocenie występowania wypadku mniejszej wagi w konkretnej sprawie należy uwzględniać przedmiotowo-podmiotowe znamiona czynu, kładąc szczególny nacisk na te okoliczności, które są charakterystyczne dla danego rodzaju czynów zabronionych. Przestępstwa uregulowane w ustawie o przeciwdziałaniu narkomanii cechują znamiona ocenne. Odróżnienie typu podstawowego od wypadku mniejszej wagi następuje najczęściej w oparciu o kryterium ilościowe oraz kryterium jakościowe, tj. rodzaj środka narkotycznego. Do elementów uwzględnianych przy kwalifikacji czynu jako wypadku mniejszej wagi oraz przy wymiarze kary zalicza się w szczególności następujące elementy: rodzaj narkotyku, cel jego posiadania, okoliczności popełnienia czynu, stopień uzależnienia

¹¹⁰ D. Zając, (w:) W. Górowski, D. Zając (red.), *op. cit.*, s. 119–120.

¹¹¹ W. Zontek, (w:) W. Górowski, D. Zając (red.), *op. cit.*, s. 263.

¹¹² K. Tkaczyk-Rymanowska, *op. cit.*, s. 66.

¹¹³ *Ibidem*, s. 66.

¹¹⁴ K. Banasik, *Wypadek mniejszej wagi w prawie karnym*, Prokuratura i Prawo 2008, nr 3, s. 55–56.

sprawcy od narkotyków¹¹⁵, jak też charakter zamachu na określone dobra prawne – może on wynikać np. z celu przywozu danej substancji lub środka¹¹⁶. Jednocześnie nie można skutecznie powoływać się na wskazane w ustawie znamiona przestępstwa – np. udzielenie środka odurzającego małoletniemu, ułatwienie użycia albo nakłonienie go do jego użycia (*vide* art. 59 ust. 2 u.p.n. z 2005 r.), które skutkuje zagrożeniem dla małoletniego – przy uznaniu czynu za wypadek mniejszej wagi. Należy odróżniać od siebie pojęcie społecznej szkodliwości jako cechy danego czynu zabronionego od rozumienia tego pojęcia jako oceny generalno-abstrakcyjnej¹¹⁷.

Podkreślić w tym miejscu należy, że orzecznictwo sądowe jest wyraźnie niejedolite jeżeli chodzi o operowanie pojęciem „znaczna ilość środków odurzających”. Zasadnicze rozbieżności dotyczą kryteriów, jakie należy uwzględniać przy jego wykładni, m.in. czy brać pod uwagę przy tej ocenie jedynie ilość porcji lub masę wagową, czy również rodzaj środka odurzającego oraz, ewentualnie, jego przeznaczenie. Istotne różnice występują także w zakresie przyjmowanej granicy pomiędzy ilością narkotyków „zwykłą” a „znaczną”¹¹⁸. Zdaniem autorki niniejszej dysertacji sąd, ustalając występowanie znamienia znacznej ilości środków odurzających lub substancji psychotropowych, powinien mieć na uwadze zarówno kryterium ilościowe, jak i jakościowe, a dodatkowo badać też cel, w jakim sprawca je posiadał. Co interesujące, w praktyce zazwyczaj ilość środka narkotycznego wskazuje na cel jego posiadania (potrzeby własne, czy też może handel) – sądy często zwracają na to uwagę w wydawanych przez siebie orzeczeniach.

Wskazania wymaga, że sprzedaż niewielkich ilości środków odurzających zaliczanych do kategorii narkotyków miękkich wpływa na ocenę czynu pod kątem uznania go za wypadek mniejszej wagi, jednakże nie przesądza o tym, przede wszystkim wtedy, gdy sprawcą jest dealer, który uczynił sobie stałe źródło dochodu ze sprzedaży narkotyków, uczestniczy w takim przestępczym procederze przez dłuższy okres czasu, wyrządzając przez to szkodę (krzywdę) kilkunastu nabywcom. Nie sposób zakwalifikować takiego postępowania jako wypadku mniejszej wagi, kierując się tym, że sprawca jednorazowo sprzedawał małe ilości narkotyków¹¹⁹.

¹¹⁵ T. Koziół, Głosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 11 października 2017 r., III KK 73/17, *Kwartalnik KSSiP* 2019, z. 3, s. 96.

¹¹⁶ D. Zajac, (w:) W. Górowski, D. Zajac (red.), *op. cit.*, s. 120.

¹¹⁷ E. Plebanek, *Materialne określenie przestępstwa*, Warszawa 2009, <https://sip.lex.pl/#/monograph/369202615/163565> (dostęp online 29.03.2020).

¹¹⁸ J. Lipski, *op. cit.*, s. 98.

¹¹⁹ K. Łucarz, A. Muszyńska, *op. cit.*, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587235174/32614> (dostęp online 29.03.2020).

Stosownie do zapatrywania M. Małeckiego relewante przy ocenie konkretnego czynu pod kątem uznania go za wypadek mniejszej wagi są wszystkie okoliczności danego wypadku (a zatem zarówno te rzutujące na stopień społecznej szkodliwości czynu – art. 115 § 2 k.k., jak i te wpływające na wymiar kary – art. 53 i 54 k.k.), nie zaś wyłącznie te, jakie łączą się z czynem¹²⁰. Jego zdaniem wynika to z tego, że ustawodawca wskazuje na „wypadek” mniejszej wagi, a nie „czyn” mniejszej wagi. Z powyższym stanowiskiem można polemizować w zakresie, w jakim do okoliczności determinujących przyjęcie wypadku mniejszej wagi zaliczyć należy charakter sprawcy, dotychczasowe jego życie oraz zachowanie się po popełnieniu przestępstwa. W ocenie autorki niniejszej dysertacji właściwości i warunki osobiste sprawcy, jak również dotychczasowe życie oraz zachowanie się sprawcy po popełnieniu przestępstwa powinny być okolicznościami uwzględnianymi wyłącznie przy wymiarze kary. Pozostałe dyrektywy wymiaru kary spośród tych wymienionych w art. 53 § 2 k.k. w istocie stanowią powtórzenie tych wskazanych w art. 115 § 2 k.k. W tym ostatnim przepisie wyartykułowane zostały okoliczności, które należy brać pod uwagę przy ocenie stopnia społecznej szkodliwości czynu, dlatego jedynie one powinny decydować o przyjęciu wypadku mniejszej wagi. Nadto – zdaniem autorki rozprawy – w razie uznania danego czynu zabronionego za wypadek mniejszej wagi te same okoliczności łagodzące, które rzutowały na taką kwalifikację prawną czynu nie powinny być uwzględniane następnie przy wymiarze kary wobec sprawcy. Prowadziłoby to bowiem do pewnego rodzaju premiowania sprawcy dopuszczającego się przestępstwa, co byłoby sprzeczne z zasadami słuszności, jak też sprawiedliwości społecznej.

Jak wskazał M. Małecki, stosując w danej sprawie regulację wypadku mniejszej wagi, tytułem przykładu z art. 56 ust. 2 u.p.n. z 2005 r., należy mieć na uwadze te okoliczności konkretnego wypadku, które uzasadnią wymierzenie wobec określonego sprawcy łagodniejszej sankcji karnej przewidzianej w tym przepisie¹²¹. Elementy brane w tym zakresie pod uwagę mogą być różne, jako że istnieje konieczność każdorazowej oceny okoliczności mogących decydować o wadze danego wypadku. W sprawie recydywisty już raz skazanego za wprowadzenie do obrotu środków odurzających, zdaniem M. Małeckiego, trzeba opowiedzieć się za wąskim, przedmiotowo-podmiotowym ujęciem wypadku mniejszej wagi i uznać, że jedynie czynniki związane z czynem zabronionym mają znaczenie dla omawianej oceny. Okoliczności dotyczące osoby sprawcy powinny zostać pominięte, jako że ich uwzględnienie potencjalnie mogłoby skutkować pogorszeniem jego sytuacji prawnej.

¹²⁰ M. Małecki, (w:) W. Górski, D. Zajac (red.), *op. cit.*, s. 155–156.

¹²¹ *Ibidem*, s. 157–158.

Natomiast w przypadku młodocianego sprawcy przestępstwa z art. 56 ust. 1 u.p.n. karanego po raz pierwszy należy uwzględnić, dokonując oceny jego zachowania w kontekście potraktowania go jako wypadek mniejszej wagi z art. 56 ust. 2 u.p.n., jego wiek, jak również uprzednią niekaralność. Zgodnie z treścią art. 54 § 1 k.k. sąd kieruje się wówczas przede wszystkim tym, aby sprawcę wychować.

Trafność takiego dostosowywania okoliczności determinujących przyjęcie wypadku mniejszej wagi pod względem korzystności dla sprawcy wydaje się być wątpliwa. Kryteria oceny tej instytucji powinny być jednorodne w tym rozumieniu, że nie można w jednym przypadku traktować niekaralności, jako okoliczności mającej wpływ na uznanie danego czynu za wypadek mniejszej wagi, zaś w innym wykluczać taką kwalifikację z uwagi na uprzednią karalność sprawcy. Sąd ma kierować się tym, aby sprawcę młodocianego wychować, jednakże nie na etapie kwalifikacji czynu, ale wymierzając sprawcy karę. Przy kwalifikacji określonego czynu jako wypadku mniejszej wagi kluczowe znaczenie powinny odgrywać okoliczności rzutujące na ujemną treść konkretnego czynu, a zatem te same okoliczności, które rozstrzygają o umieszczeniu w zestawie znamion danego typu przestępstwa określonych elementów. Pozostałe natomiast przesłanki odnoszące się do właściwości i warunków osobistych sprawcy oraz ewentualnego naprawienia przez niego szkody należy uwzględniać przy decydowaniu o rodzaju i wymiarze kary wobec sprawcy. Ich uwzględnienie ma wpłynąć na zoptymalizowanie celów kary, jednakże nie oddziałując one na ujemną zawartość czynu. Taka różnica poglądów wynika najprawdopodobniej z tego, że według M. Małeckiego wypadek mniejszej wagi nie stanowi odrębnego typu czynu zabronionego (brak w nim bowiem opisu znamion modyfikujących), natomiast zdaniem autorki rozprawy jest on uprzywilejowanym typem przestępstwa.

2. Przestępstwa objęte regulacją wypadku mniejszej wagi

Kryterium wypadku mniejszej wagi historycznie występowało w ustawie o zapobieganiu narkomanii z 1985 r. w odniesieniu do 3 typów przestępstw (art. 29 ust. 2, art. 30 ust. 2, art. 32 ust. 2) oraz w ustawie o przeciwdziałaniu narkomanii z 1997 r., gdzie użyto go czterokrotnie w odniesieniu do 5 typów przestępstw (art. 42 ust. 2, art. 43 ust. 2, art. 46 ust. 3 – w odniesieniu do dwóch typów z ust. 1 i 2, art. 48 ust. 2). W obowiązującej ustawie o przeciwdziałaniu narkomanii z 2005 r. ustawodawca użył tego sformułowania pięciokrotnie w odniesieniu do 9 typów przestępstw (art. 55 ust. 2, art. 56 ust. 2, art. 59 ust. 3 – w odniesieniu do dwóch typów z ust. 1 i 2, art. 62 ust. 3 – w odniesieniu do dwóch typów z ust. 1 i ust. 2, art. 64 ust. 4 – w odniesieniu do trzech typów z ust. 1–3).

Zbliżone treściowo są uregulowania art. 29 ust. 1 i 2 u.z.n., art. 42 ust. 1 i 2 u.p.n. z 1997 r. oraz art. 55 ust. 1 i 2 u.p.n. z 2005 r.

W art. 29 ust. 1 u.z.n. spenalizowano przywóz z zagranicy lub wywóz za granicę albo przewożenie w tranzycie środków odurzających lub psychotropowych (w art. 42 ust. 1 u.p.n. z 1997 r. poszerzono ten katalog o mleczek makowy lub słomę makową). Omawiana regulacja ewoluowała wraz z upływem czasu w ten sposób, że w art. 55 ust. 1 u.p.n. z 2005 r. do czynności czasownikowych – obok przywozu, wywozu oraz przewozu – dodano wewnątrzwspólnotowe nabycie, wewnątrzwspólnotową dostawę lub przewóz przez terytorium Rzeczypospolitej Polskiej lub terytorium innego państwa środków odurzających, substancji psychotropowych lub słomy makowej. Obecnie obowiązujący art. 55 u.p.n. z 2005 r. sankcjonuje zatem naruszenie zasad obrotu międzynarodowego oraz wewnątrzwspólnotowego środkami odurzającymi, substancjami psychotropowymi, nowymi substancjami psychoaktywnymi lub słomą makową, które uregulowano w art. 37 u.p.n. z 2005 r.¹²² W każdej z wymienionych powyżej ustaw przestępstwo to w typie podstawowym (ust. 1) zagrożone jest grzywną i karą pozbawienia wolności do lat 5, zaś w wypadku mniejszej wagi (ust. 2) alternatywnie grzywną, karą ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.

Instytucja wypadku mniejszej wagi zrelacjonowana została do typu podstawowego przestępstw z art. 29 ust. 1 u.z.n., art. 42 ust. 1 u.p.n. z 1997 r. oraz art. 55 u.p.n. z 2005 r. Jako że nie ma ustawowego katalogu kryteriów decydujących o przyjęciu wypadku mniejszej wagi, toteż – mając na względzie praktykę orzeczniczą oraz piśmiennictwo – zazwyczaj przy ocenie powyższego uwzględnia się łącznie elementy przedmiotowo-podmiotowe czynu¹²³. Pod uwagę należy wziąć w tym zakresie w szczególności rodzaj i ilość środka lub substancji, cel, w jakim dokonano jego przywozu, wywozu lub przewozu (własny użytek, sprzedaż, czy też użyczenie) oraz finalne przeznaczenie (zmniejszenie bólu osoby chorej, zaspokojenie potrzeb osoby uzależnionej, odurzenie w celach rekreacyjnych). Należy mieć jednocześnie na uwadze, że stopień negatywnego oddziaływania na organizm jest drastycznie różny w odniesieniu do poszczególnych rodzajów środków i substancji¹²⁴. Zdaniem P. Kubaszewskiego wypadkiem mniejszej wagi będzie czyn o charakterze konsumenckim, sprowadzający się do przetransportowania małej ilości środków odurzających, substancji

¹²² B. Kurzępa, (w:) A. Ważny (red.), *op. cit.*, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587624578/590625> (dostęp online 17.02.2021).

¹²³ Por. K. Łuczarski, A. Muszyńska, *op. cit.*, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587235174/32614> (dostęp online 12.02.2021).

¹²⁴ D. Zając, (w:) W. Górski, D. Zając (red.), *op. cit.*, s. 120.

psychotropowej lub słomy makowej na rzecz maksymalnie kilku osób (np. czyn polegający na przywiezieniu na terytorium Polski ziela konopi innych niż włókniste nabytych w innym kraju, zgodnie z obowiązującymi tam przepisami, w niewielkich ilościach, które wskazują na ich konsumpcyjne przeznaczenie)¹²⁵.

Zbliżone treściowo pozostają również uregulowania art. 30 ust. 1 i 2 u.z.n., art. 43 ust. 1 i 2 u.p.n. z 1997 r. oraz art. 56 ust. 1 i 2 u.p.n. z 2005 r.

W ustawie o zapobieganiu narkomanii z 1985 r. po raz pierwszy w historii polskiego ustawodawstwa kryminalizacji poddano wprowadzanie do obrotu środków odurzających i psychotropowych, mlecza makowego oraz słomy makowej. Za jego popełnienie groziła kara do 8 lat pozbawienia wolności oraz grzywna (art. 30 ust. 1 u.z.n.), zaś w razie zakwalifikowania go jako wypadek mniejszej wagi (art. 30 ust. 2 u.z.n.) grzywna, kara ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku. We wspomnianym akcie prawnym nie wyodrębniono czynu zabronionego polegającego na uczestniczeniu w obrocie. Został on przewidziany dopiero w art. 43 u.p.n. z 1997 r. – dodatkowo w przepisie tym wprowadzono dolną granicę ustawowego zagrożenia karą wynoszącą 6 miesięcy pozbawienia wolności. W art. 56 ust. 1 i 2 u.p.n. z 2005 r. utrzymano wskazany powyżej wymiar kar.

Ustawodawca w art. 56 ust. 1 u.p.n. z 2005 r. przyjął, że wprowadzanie do obrotu oraz uczestniczenie w obrocie jest penalizowane, o ile odbywa się wbrew przepisom określającym dozwolone ustawą używanie środków odurzających, substancji psychotropowych, słomy makowej lub nowych substancji psychoaktywnych, czy też jest dokonywane bez wymaganych zezwoleń na wytwarzanie, przetwarzanie i przerób tych środków oraz obrót międzynarodowy i wewnątrzspółnotowy (art. 33–35, 37, 40 i 40a u.p.n. z 2005 r.). W wyniku nowelizacji, jaka weszła w życie z dniem 21 sierpnia 2018 r.¹²⁶ katalog przedmiotów czynności wykonawczej wymienionych w art. 56 ust. 1 u.p.n. z 2005 r. poszerzono o nowe substancje psychoaktywne.

Oceniając wystąpienie w danym stanie faktycznym wypadku mniejszej wagi z art. 56 ust. 2 u.p.n. z 2005 r. (we wcześniejszych ustawach – art. 30 ust. 2 u.z.n. oraz art. 43 ust. 3 u.p.n. z 1997 r.), należy wziąć pod uwagę m.in.: rodzaj wprowadzonego do obrotu środka lub substancji, ich ilość¹²⁷, postać zamiaru oraz motywację sprawcy uczestniczącego w obrocie środkami, substancjami lub słomą makową, cel osiągnięcia korzyści majątkowej, ocenę szkód

¹²⁵ P. Kubaszewski, (w:) Piotr Kładoczny (red.), *op. cit.*, s. 52.

¹²⁶ Zmiana wprowadzona na mocy art. 1 ust. 32 lit a. ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii oraz ustawy o Państwowej Inspekcji Sanitarnej (Dz.U. z 2018 r., poz. 1490).

¹²⁷ W. Kawecki, *Przestępstwa z ustawy o zapobieganiu narkomanii i środki stosowane wobec ich sprawców cz. II*, Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk Lądowych 1988, nr 4, s. 749–750.

społecznych, jakie mogą zostać spowodowane przy użyciu danej ilości środków, popełnienie przestępstwa wspólnie z małoletnim, jak też wartość materialną wytwarzanych bądź będących w obrocie substancji lub środków podlegających ustawowej kontroli¹²⁸.

Zakwalifikowanie określonego zachowania jako przestępstwa polegającego na wprowadzaniu do obrotu lub uczestniczeniu w obrocie następuje z reguły po dokonaniu oceny ilości i wartości zabezpieczonych substancji lub środków¹²⁹. Tytułem przykładu, Sąd Apelacyjny w Katowicach w wyroku z dnia 4 października 2012 r. stwierdził, że nie można uznać czynu zarzuconego oskarżonemu za wypadek mniejszej wagi przede wszystkim z uwagi na znaczną ilość środka odurzającego sprowadzonego z zagranicy na terytorium Polski¹³⁰. Jednocześnie motywacja sprawcy, tj. chęć udzielenia pomocy uzależnionemu koledze, nie mogła wpłynąć na łagodniejszą ocenę popełnionego przez niego przestępstwa, ponieważ oskarżony miał świadomość, że swoim zachowaniem narusza przepisy ustawy.

W innej sprawie Sąd Apelacyjny w Warszawie w wyroku z dnia 3 lipca 2018 r. przyjął, że 20 g kokainy nie spełnia kryterium znacznej ilości w rozumieniu art. 56 ust. 3 u.p.n. z 2005 r.¹³¹ Ilości tej, zdaniem tego sądu, nie sposób również uznać za wskazującą na zaistnienie wypadku mniejszej wagi z art. 56 ust. 2 wspomnianej ustawy. Sąd Apelacyjny w Białymstoku w wyroku z dnia 30 października 2015 r. stwierdził natomiast, że zbycie 15 g ziela konopi innych niż włókniste stanowi wypadek mniejszej wagi¹³². W ocenie składu orzekającego taką kwalifikację prawną czynu uzasadniała nieznaczna ilość środka odurzającego będącego przedmiotem przestępstwa, jego rodzaj (narkotyki miękkie), jak też okoliczność, że transakcja, w której wziął udział oskarżony miała charakter jednostkowy. Zdaniem Sądu Apelacyjnego w Białymstoku skarżąca prawidłowo podniosła w złożonym środku odwoławczym, że do istoty przestępstwa nie należy popełnienie przestępstwa w warunkach recydywy.

Bezpodstawne jest uzależnianie zastosowania przepisu przewidującego instytucję wypadku mniejszej wagi w konkretnej sytuacji od konsumenckiego charakteru obrotu, czy też niewielkiej liczby osób uczestniczących w przestępczym procederze (np. co najwyżej kilku osób). Przede wszystkim przesłanki te nie wynikają z analizowanej regulacji. Decydujące dla przyjęcia wypadku mniejszej wagi mogą okazać się inne czynniki ujawniające się w danym

¹²⁸ B. Wilamowska, (w:) P. Kładoczny (red.), *op. cit.*, s. 66.

¹²⁹ *Ibidem*, s. 66.

¹³⁰ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 4 października 2012 r., II AKa 344/12, LEX nr 1236419.

¹³¹ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 3 lipca 2018 r., II AKa 84/18, LEX nr 2545177.

¹³² Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 30 października 2015 r., II AKa 156/15, LEX nr 1962891.

stanie faktycznym¹³³. W sposób szczególny podkreślić należy, że w zakresie zastosowania przepisu art. 56 ust. 2 u.p.n. z 2005 r. nie mieści się obrót o charakterze konsumenckim (udostępnianie substancji, środków lub słomy makowej indywidualnej osobie w celu ich użycia), ponieważ sytuacje te uregulowane zostały w art. 58 i 59 u.p.n. z 2005 r.

W powiązaniu ze sobą pozostają uregulowania art. 32 ust. 1 i 2 u.z.n., art. 46 ust. 1–3 u.p.n. z 1997 r. oraz art. 59 ust. 1–3 u.p.n. z 2005 r.

W ust. 1 każdego z wymienionych powyżej przepisów prawnych ustawodawca spenalizował zachowanie sprawcy, który w celu osiągnięcia korzyści majątkowej lub osobistej udziela innej osobie środka odurzającego, substancji psychotropowej lub, począwszy od dnia 21 sierpnia 2018 r.¹³⁴, nowej substancji psychoaktywnej, ułatwia użycie albo nakłania do użycia takiego środka lub substancji. Popęlnienie tego przestępstwa zagrożono karą pozbawienia wolności od roku do lat 10. W art. 59 ust. 2 u.p.n. z 2005 r. (w ustawie obowiązującej poprzednio – art. 46 ust. 2 u.p.n. z 1997 r.) uregulowano typ kwalifikowany – zbrodnię o znamionach określonych w ust. 1 tych przepisów z tą różnicą, że działanie sprawcy ukierunkowane jest na małoletniego.

W art. 59 ust. 3 u.p.n. z 2005 r. (odpowiedniki w ustawach obowiązujących poprzednio – art. 32 ust. 2 u.z.n. i art. 46 ust. 3 u.p.n. z 1997 r.) przewidziano wypadek mniejszej wagi, zagrożony grzywną, karą ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2. Instytucję tę ustawodawca zrelacjonował zarówno do typu podstawowego, jak i typu kwalifikowanego omawianego przestępstwa¹³⁵. W tym ostatnim przypadku potraktowanie zachowania sprawcy jako wypadek mniejszej wagi spowoduje, że popełniony przez niego czyn zostanie zakwalifikowany jako występki, nie zaś zbrodnia. Przeważająca część doktryny i judykatury uznaje, że w przypadku oceny danego zachowania pod kątem uznania go za wypadek mniejszej wagi należy kierować się zawartością bezprawia konkretnego czynu, uwzględniając stopień jego społecznej szkodliwości. W praktyce sprowadza się to do analizy posiadanego przez sprawcę środka pod względem kryterium ilościowego i jakościowego¹³⁶. Nie są to jednak okoliczności wyłącznie brane pod uwagę przy tej ocenie. Do innych elementów, jakie należy uwzględniać w tym zakresie zalicza się w szczególności skalę oraz

¹³³ M. Małecki, (w:) W. Górowski, D. Zajac (red.), *op. cit.*, s. 158.

¹³⁴ Zmiana dokonana art. 1 ust. 34 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii oraz ustawy o Państwowej Inspekcji Sanitarnej (Dz.U. z 2018 r., poz. 1490).

¹³⁵ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 23 maja 2006 r., II AKa 79/06, LEX nr 229291.

¹³⁶ K. Witkowska-Moździerz, (w:) W. Górowski, D. Zajac (red.), *op. cit.*, s. 223–224.

czas trwania działania sprawcy¹³⁷, liczbę przypadków udzielenia określonego środka lub substancji, jak też przypadkowość zachowań¹³⁸.

Zbliżone treściowo są również uregulowania art. 48 ust. 1–3 u.p.n. z 1997 r. oraz art. 62 ust. 1–3 u.p.n. z 2005 r.

Nielegalne, tj. wbrew przepisom ustawy, posiadanie środków odurzających lub substancji psychotropowych, zostało po raz pierwszy w historii polskiego ustawodawstwa spenalizowane w art. 48 ust. 1 u.p.n. z 1997 r. Odpowiednikiem tego przepisu jest art. 62 ust. 1 u.p.n. z 2005 r. Każde z tych przestępstw w typie podstawowym zagrożone jest karą pozbawienia wolności do 3 lat. W art. 62 ust. 2 u.p.n. z 2005 r. (w ustawie obowiązującej poprzednio – art. 48 ust. 3 u.p.n. z 1997 r.) uregulowano posiadanie znacznej ilości środków odurzających lub substancji psychotropowych zagrożone karą pozbawienia wolności od roku do lat 10. Nowelizacje obowiązującej ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii z 2005 r. w zakresie omawianego przepisu następowały wyłącznie w zakresie typu kwalifikowanego z ust. 2 i polegały na stopniowym zaostrzaniu ustawowego zagrożenie karą.

Wypadek mniejszej wagi z art. 62 ust. 3 u.p.n. z 2005 r. (analogicznie jak ten uregulowany w art. 48 ust. 2 u.p.n. z 1997 r.) zagrożony jest grzywną, karą ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku. Instytucję tę należy odnosić zarówno do typu podstawowego z ust. 1, jak i typu kwalifikowanego z ust. 2 wspomnianego przepisu, za czym przemawia wykładnia systemowa¹³⁹. W ustawie o przeciwdziałaniu narkomanii z 2005 r. wypadek mniejszej wagi uregulowano w ust. 3 art. 62, a więc za typem kwalifikowanym, odmiennie aniżeli w ustawie o przeciwdziałaniu narkomanii 1997 r., co przemawia za trafnością zaprezentowanego rozumowania. Jednocześnie, co zostało zaakcentowane już wcześniej, nie istnieje skodyfikowany katalog kryteriów pozwalających jednoznacznie uznać, że w danej sytuacji wystąpił wypadek mniejszej wagi. O tym, czy w konkretnym przypadku można mówić o kwalifikacji z art. 62 ust. 3 u.p.n. z 2005 r., decydować będą łącznie przedmiotowe i podmiotowe okoliczności sprawy¹⁴⁰. Pod uwagę należy wziąć w szczególności następujące elementy: ilość i rodzaj posiadanego środka lub substancji, stopień jego negatywnego oddziaływania na organizm, cel posiadania (sprzedaż, użyczenie, własny użytek) oraz finalne przeznaczenie (odurzenie rekreacyjne, zaspokojenie potrzeby

¹³⁷ Zob. wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 29 września 2005 r., II AKa 217/05, LEX nr 166004.

¹³⁸ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 11 marca 2008 r., II AKa 29/08, LEX nr 1506546.

¹³⁹ Tak m.in. W. Marcinkowski, *Wybrane zagadnienia dotyczące stosowania przepisów karnych ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii*, Prokurator 2008, nr 4, s. 17–18. Odmiennie W. Zontek, (w:) W. Górski, D. Zając (red.), *op. cit.*, s. 263.

¹⁴⁰ K. Łuczarski, A. Muszyńska, *op. cit.*, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587235174/32614> (dostęp online 20.02.2021).

osoby uzależnionej, zmniejszenie cierpienia osoby chorej) danego środka lub substancji¹⁴¹. Istotne znaczenie będzie miał również rodzaj zaatakowanego dobra prawnego, wynikający m.in. z celu posiadania określonego narkotyku.

W art. 48 ust. 4 u.p.n. z 1997 r. stworzono możliwość depenalizacji zachowań polegających na posiadaniu środka odurzającego lub substancji psychotropowej w ilości nieznacznej na własny użytek. Przepis ten uchylono z dniem 12 grudnia 2000 r.¹⁴² Podobną funkcję spełnia obecnie art. 62a u.p.n. z 2005 r. zezwalający na umorzenie postępowania, również przed wszczęciem śledztwa lub dochodzenia, w sytuacji gdy przedmiotem czynu stypizowanego w art. 62 ust. 1 i 3 u.p.n. z 2005 r. jest nieznaczna ilość środków odurzających lub substancji psychotropowych przeznaczonych na własny użytek sprawcy, a orzeczenie wobec niego kary byłoby niecelowe z uwagi na okoliczności popełnienia czynu oraz stopień jego społecznej szkodliwości¹⁴³.

Zabór w celu przywłaszczenia środków odurzających, substancji psychotropowych, nowych substancji psychoaktywnych, mleczka makowego lub słomy makowej uregulowano w art. 64 ust. 1 u.p.n. z 2005 r. (odpowiednik art. 50 u.p.n. z 1997 r.), stanowiącym *lex specialis* w stosunku do regulacji z art. 278 § 1 k.k. oraz art. 119 k.w. Dla bytu omawianego przestępstwa bez znaczenia pozostaje wartość oraz ilość wskazanych powyżej środków lub substancji. W razie jego popełnienia sprawcy grozi kara pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5. Typy kwalifikowane przewidziano w ust. 2 i 3 wspomnianego przepisu prawnego. Znamieniem kwalifikującym jest znaczna ilość środków odurzających, substancji psychotropowych, nowych substancji psychoaktywnych, mleczka makowego lub słomy makowej będących przedmiotem kradzieży (art. 64 ust. 2) albo dokonanie ich kradzieży z włamaniem (art. 64 ust. 3). Oba te przestępstwa zagrożone są karą pozbawienia wolności od roku do lat 10.

Wypadek mniejszej wagi z art. 64 ust. 4 u.p.n. z 2005 r., podobnie jak przestępstwa typu kwalifikowanego opisane w ust. 2 i 3 wspomnianego przepisu, weszły w życie z dniem 9 grudnia 2011 r.¹⁴⁴ Wykładnia systemowa art. 64 u.p.n. z 2005 r. nakazuje przyjąć, że regulacja wypadku mniejszej wagi z ust. 4 dotyczy zarówno typu podstawowego z ust. 1, jak i typów kwalifikowanych z ust. 2 i 3. O wystąpieniu w danej sprawie wypadku mniejszej wagi

¹⁴¹ W. Zontek, (w:) W. Górowski, D. Zajac (red.), *op. cit.*, s. 264.

¹⁴² Zob. art. 1 pkt 23 ustawy z dnia 26 października 2000 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz.U. Nr 103, poz. 1097).

¹⁴³ Zob. K. Laskowska, *Nielegalny handel narkotykami w Polsce*, Białystok 1999, s. 52.

¹⁴⁴ Zmiana dokonana art. 1 pkt 16 lit. b ustawy z dnia 1 kwietnia 2011 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 117, poz. 678).

rozstrzygają przedmiotowe i podmiotowe okoliczności czynu, jakie wymieniono w szczególności przy omówieniu przestępstwa z art. 62 ust. 3 u.p.n. z 2005 r.

3. Wypadek mniejszej wagi w orzecznictwie sądowym

Problematyka wypadku mniejszej wagi oraz okoliczności determinujących przyjęcie tej instytucji była niejednokrotnie przedmiotem rozważań Sądu Najwyższego oraz sądów powszechnych, stąd też warto zbadać, jak kształtowało się orzecznictwo wydane na kanwie ustaw dotyczących zapobiegania i przeciwdziałania narkomanii obowiązujących w latach 1985–2020. Poniżej zostaną przedstawione i omówione najbardziej interesujące z orzeczeń dotyczących tematyki analizowanej w rozprawie – uporządkowano je chronologicznie, mając na uwadze poruszane w nich kwestie.

W wyroku Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 16 listopada 2000 r. przyjęto, że skoro w ustawie o przeciwdziałaniu narkomanii z 1997 r. nie zamieszczono ustawowej definicji oraz nie dookreślono pojęcia wypadku mniejszej wagi, a jednocześnie nie przewidziano żadnych wyjątków lub reguł, które wykluczałyby stosowanie, jak też interpretowanie przepisów prawnych zawartych w innych aktach prawnych, toteż nie ma żadnych przeszkód, aby wykorzystać w tym zakresie dorobek piśmiennictwa i judykatury odnoszący się do uprzywilejowanych typów innych przestępstw, uregulowanych przede wszystkim w Kodeksie karnym obecnie obowiązującym oraz w kodyfikacjach historycznych¹⁴⁵.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku, po rozpoznaniu sprawy oskarżonych z art. 46 ust. 1 i ust. 2 u.p.n. z 1997 r., z powodu apelacji wniesionej przez prokuratora od wyroku sądu I instancji, zmienił wyrok w zaskarżonej części w ten sposób, że z czynów przypisanych oskarżonym wyeliminował wypadek mniejszej wagi i czyny te zakwalifikował z art. 46 ust. 1 i ust. 2 u.p.n. z 1997 r. w zw. z art. 12 k.k. Zdaniem sądu odwoławczego ilości środka odurzającego sprzedane przez oskarżonych nie mogą być uznane za niewielkie, jak ustalił to sąd I instancji, co trafnie zakwestionował skarżący. Obaj oskarżeni byli twórcami siatki dealerskiej rozprowadzającej marihuanę stale i przez dłuższy okres czasu. Odbiorcami sprzedawanych przez nich narkotyków pozostawali młodzi ludzie, w tym małoletni, co zadecydowało o wystąpieniu w ich zachowaniu znamienia kwalifikującego z art. 46 ust. 2 u.p.n. z 1997 r. Na ocenę stopnia szkodliwości społecznej popełnionych przez oskarżonych czynów wpływ mają zarówno przytoczone powyżej okoliczności, jak również inne elementy,

¹⁴⁵ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 16 listopada 2000 r., II AKa 161/00, LEX nr 48332.

które powinny być brane pod uwagę przez sąd stosownie do brzmienia art. 115 § 2 k.k. – ma on zastosowanie także do ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii z uwagi na treść art. 116 k.k.

Zgodnie z tezą wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 30 listopada 2001 r. do zagadnień związanych z prawidłową kwalifikacją prawną czynu należy oddzielenie typu podstawowego od wypadku mniejszej wagi (traktowanego przez ten sąd jako uprzywilejowany typ przestępstwa), jak też przeprowadzenie poprawnej oceny analizowanego przypadku¹⁴⁶. Podczas dokonywania kwalifikacji prawnej nie należy uwzględniać zachowania się sprawcy przed i po popełnieniu przestępstwa, jego osobowości, opinii o nim, uprzedniej karalności, nagminności czynów danego rodzaju, jak też innych okoliczności rzutujących na wymiar kary, które leżą poza czynem. Zdaniem tego sądu nie mogą one mieć znaczenia przy dokonywaniu kwalifikacji prawnej, ponieważ nie są wymienione w Kodeksie karnym jako znamiona przestępstwa. Argumentacja zawarta w uzasadnieniu omawianego wyroku stanowi powtórzenie stanowiska zaprezentowanego przez Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 9 października 1996 r.¹⁴⁷ – skład orzekający w rozpatrywanej sprawie nawiązał do niego w sposób bezpośredni. Powyższe prowadzi do wniosku, że orzekając w sprawach związanych z tzw. przestępczością narkotykową sądy, rozstrzygając o wypadku mniejszej wagi, nawiązują do orzeczeń wydanych w sprawach, w jakich rozpoznawano czyny będące przedmiotem regulacji Kodeksu karnego.

Sąd Apelacyjny w Krakowie, rozpoznając sprawę oskarżonego z art. 46 ust. 2 u.p.n. z 1997 r., na skutek apelacji wywiezionej przez oskarżyciela publicznego od wyroku sądu I instancji, utrzymał w mocy zaskarżony wyrok. Jak wskazał sąd II instancji wprawdzie sprawca udzielił małoletnim ośmiu porcji marihuany po 1 g każda, jednakże pozostawali oni w zbliżonym do oskarżonego wieku i byli bliscy osiągnięcia pełnoletności. Powyższe, w ocenie sądu odwoławczego, nakazuje przyjąć niższy stopień społecznej szkodliwości przestępstw, jakich popełnienia dopuścił się oskarżony. Okolicznością bezsporną jest, że marihuana jest środkiem odurzającym należącym do tzw. narkotyków miękkich, którego używanie powoduje mniej dotkliwe konsekwencje dla organizmu aniżeli, tytułem przykładu, amfetamina, czy heroina. Za zakwalifikowaniem czynu sprawcy jako wypadku mniejszej wagi w rozpatrywanej sprawie przemawiało także to, że nie uzyskał on znacznych korzyści majątkowych z prowadzonego przez siebie nielegalnego procederu.

Wartym uwagi jest również postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 25 września 2002 r., w którego tezie wskazano, że ilość posiadanego środka odurzającego nie jest

¹⁴⁶ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 30 listopada 2001 r., II AKa 260/01, LEX nr 51955.

¹⁴⁷ Wyrok SN z dnia 9 października 1996 r., V KKN 79/96, LEX nr 28482.

jedynym kryterium, które należy uwzględnić przy rozstrzygnięciu o tym, czy dany czyn stanowi wypadek mniejszej wagi¹⁴⁸. Jednocześnie o takiej kwalifikacji w żadnym razie nie decyduje automatycznie niewielka ilość środka. Wpływ na potraktowanie danego czynu jako wypadku mniejszej wagi ma całościowa ocena jego społecznej szkodliwości – powinna być ona zmniejszona do takiego stopnia, który będzie uzasadniał orzeczenie kary w granicach przewidzianych w przepisie regulującym wypadek mniejszej wagi dla określonego typu przestępstwa. Elementy strony przedmiotowej oraz podmiotowej czynu mają istotne znaczenie przy dokonywaniu tej oceny. Ponadto w analizowanym postanowieniu Sąd Najwyższy przyjął, że wypadek mniejszej wagi jest uprzywilejowanym typem przestępstwa.

Nawiązując do kwestii poruszonych w powyżej omówionym orzeczeniu Sądu Najwyższego, należy zwrócić uwagę na wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 28 kwietnia 2004 r.¹⁴⁹ We wspomnianym orzeczeniu stwierdzono, że chociaż na ocenę czynu jako wypadku mniejszej wagi mają wpływ okoliczności przedmiotowe, takie jak mała ilość środków odurzających, należących do tzw. narkotyków miękkich, będących przedmiotem sprzedaży, to jednak nie w każdym przypadku spowodują one uznanie danego czynu za wypadek mniejszej wagi. W analizowanej przez sąd sprawie oskarżony jako dealer przez długi czas sprzedawał środki odurzające, działając ze stałym zamiarem i czyniąc sobie z popełniania przestępstw stałe źródło dochodu (oskarżonemu przypisano popełnienie przestępstw na szkodę jedenastu osób). Okoliczność, że jednostkowe transakcje obejmowały niewielkie ilości środków odurzających nie może spowodować zakwalifikowania czynu oskarżonego jako wypadku mniejszej wagi, mając na uwadze, że oskarżony wskazywał nabywcom swój numer telefonu w celu ułatwienia im nawiązania kontaktu ze sobą oraz zakupu następnej porcji narkotyków.

W zbliżony sposób wypowiedział się Sąd Apelacyjny we Wrocławiu w wyroku z dnia 28 grudnia 2005 r.¹⁵⁰ W orzeczeniu tym podkreślono, że o przyjęciu typu podstawowego, kwalifikowanego, czy też uprzywilejowanego przestępstwa z art. 46 lub 48 u.p.n. z 1997 r. (obecnie art. 59 lub 62 u.p.n. z 2005 r.) nie może rozstrzygać wyłącznie ilość środka narkotycznego, jaki został udzielony innym osobom. Jeśli jednak dochodzi do zaistnienia sytuacji, w której dwóch oskarżonych dopuściło się popełnienia przestępstw wyczerpujących znamiona wskazanych powyżej przepisów, których przedmiotem było łącznie około 5 g marihuany, to – w ocenie sądu – należy ich czyny potraktować jako wypadki mniejszej wagi.

¹⁴⁸ Postanowienie SN z dnia 25 września 2002 r., II KKN 79/00, LEX nr 56084.

¹⁴⁹ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 28 kwietnia 2004 r., II AKa 27/04, LEX nr 148548.

¹⁵⁰ Wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 28 grudnia 2005 r., II AKa 338/05, LEX nr 171985.

Argumentując zasadność takiego rozumowania w sposób obrazowy, skład orzekający zwrócił uwagę na to, że marihuana w takiej ilości zmieściłaby się z całą pewnością w opakowaniu paczki papierosowej, a być może nawet w pudełku od zapalek. Jednocześnie nie sposób zaakceptować zapatrywania przedstawionego w apelacji jakoby uznaniu czynów oskarżonych za wypadki mniejszej wagi sprzeciwiało się kontynuowanie przez nich działalności sprzecznej z prawem przez dłuższy czas (od grudnia 2003 r. do czerwca 2004 r.). Zestawienie tego okresu (7 miesięcy) z ilością marihuany udzielonej innym osobom nakazuje przyjąć, że opisany proceder miał w życiu oskarżonych marginalne znaczenie. Ponadto Sąd Apelacyjny we Wrocławiu zwrócił uwagę, że w niektórych państwach Europy nie jest zakazane zażywanie marihuany.

Kolejnym istotnym z punktu widzenia omawianej materii jest wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 8 maja 2003 r.¹⁵¹ Zgodnie z jego tezą, jeśli znamieniem przestępstwa z art. 46 ust. 2 u.p.n. z 1997 r. jest udzielenie środka odurzającego małoletniemu a jednocześnie w ust. 3 tego przepisu prawnego ustawodawca uregulował instytucję wypadku mniejszej wagi, to nie można zaaprobować stanowiska, stosownie do którego zagrożenie dla małoletniego ma stanowić przeszkodę dla zakwalifikowania czynu jako wypadku mniejszej wagi.

Prokurator będący autorem apelacji próbował w analizowanej sprawie wykazać, że działanie oskarżonych, które było ukierunkowane na chęć osiągnięcia jak największego zysku, powodowało istotne zagrożenie, ponieważ udzielali oni środki odurzające również małoletnim. Sąd odwoławczy w omawianym wyroku trafnie wskazał, że nie można przyjąć jakoby okoliczność sprzedawania przez oskarżonych marihuany małoletnim sama w sobie wyłączała możliwość potraktowania ich czynów jako wypadków mniejszej wagi z powodów wskazanych powyżej. Jednocześnie w środku odwoławczym podnoszono, że ocena dokonana przez sąd I instancji powinna uwzględniać wysoki stopień zawinienia oskarżonych. W nawiązaniu do tego stanowiska skarżącego Sąd Apelacyjny w Katowicach zaznaczył, że zgodnie z brzmieniem art. 115 § 2 k.k. ocenę społecznej szkodliwości czynu należy wyznaczać, uwzględniając całokształt okoliczności charakteryzujących stronę przedmiotową i podmiotową czynu. Jej stopień określa natężenie bezprawia, jak też ma wpływ na wymiar kary, zaś przy jego ocenie nie należy brać okoliczności dotyczących sprawcy, odnoszących się do jego dotychczasowego trybu życia, właściwości i warunków osobistych. Nie powinien też o nim decydować stopień winy, ponieważ dopiero ustalenie, że czyn jest karygodny, a

¹⁵¹ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 8 maja 2003 r., II AKa 101/03, LEX nr 84162.

więc że charakteryzuje go wyższy niż znikomy stopień społecznej szkodliwości, umożliwia przypisanie sprawcy winy.

W rozpatrywanej sprawie, uwzględniając kwantyfikatory oceny stopnia społecznej szkodliwości czynu (art. 115 § 2 k.k.), Sąd Apelacyjny w Katowicach doszedł do wniosku, że rozmiary szkody, jaka powstała w wyniku działania oskarżonych (wpływ na jej wysokość miała niewielka ilość środka narkotycznego udzielonego niewielkiej liczbie pokrzywdzonych, jak też okoliczności popełnienia czynów, a przede wszystkim to, że przestępcze działanie zostało zainicjowane przez innego oskarżonego, natomiast motywacja oskarżonych, pomimo że naganna, nie zasługiwała na szczególne potępienie) dają podstawy, aby ich czyny zakwalifikować jako wypadki mniejszej wagi.

Innym interesującym orzeczeniem jest wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 30 maja 2003 r.¹⁵² Sąd odwoławczy uznał za bezzasadną apelację wniesioną przez prokuratora, w której sformułowano zarzut błędu w ustaleniach taktycznych przyjętych za podstawę zaskarżonego orzeczenia polegający na nieprawidłowym doborze przez sąd I instancji kryteriów wykorzystanych do ustalenia wystąpienia wypadku mniejszej wagi uregulowanego w art. 46 ust. 3 u.p.n. z 1997 r.

Sąd II instancji zaznaczył, że w ustawie o przeciwdziałaniu narkomanii w sposób wyraźny dokonano rozwarstwienia karalności, mając na uwadze specyfikę przestępnych zachowań (w szczególności różnice w zakresie okoliczności popełnienia przestępstwa, ilości przedmiotu strony wykonawczej, jak też kategorii sprawców). Obok odpowiedzialności za wyczerpanie znamion typu podstawowego przy niektórych przestępstwach przewidziano odpowiedzialność za typ uprzywilejowany wyodrębniony jako wypadek mniejszej wagi. Jednocześnie we wspomnianej ustawie nie wskazano kryteriów, które ułatwiłyby rozróżnienie tych dwóch typów przestępstw.

W analizowanym orzeczeniu sąd odwoławczy wskazał, że twierdzenia zaprezentowane w środku odwoławczym złożonym przez prokuratora odnoszą się do okoliczności, które zostały już rozważone przez sąd I instancji, z tą różnicą, że w apelacji dokonano ich odmiennego wartościowania. Jednocześnie autor apelacji przedstawił w niej własne zapatrywanie co do tego, w jaki sposób okoliczności te powinny rzutować na wyznaczenie wagi przestępstwa. Jak wskazał Sąd Apelacyjny we Wrocławiu przy ocenie występowania wypadku mniejszej wagi w konkretnej sprawie należy uwzględnić przedmiotowo-podmiotowe znamiona czynu, przywiązując szczególną uwagę do tych

¹⁵² Wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 30 maja 2003 r., II AKa 167/03, LEX nr 80598.

elementów, które są charakterystyczne dla określonego rodzaju przestępstw. Kryterium jakościowe, a więc rodzaj wprowadzonego do obrotu środka narkotycznego oraz kryterium ilościowe należą do charakterystycznych dla przestępstw wymierzonych przeciwko dobrom chronionym przepisami ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii znamion ocennych, które różnicują podstawy odpowiedzialności pomiędzy typem podstawowym przestępstwa a uprzywilejowanym w postaci wypadku mniejszej wagi¹⁵³.

Jak podkreślił Sąd Apelacyjny we Wrocławiu nie można zaaprobować stanowiska wyartykułowanego przez prokuratora w apelacji, stosownie do którego na przyjęcie wypadku mniejszej wagi przez sąd I instancji nie powinno mieć wpływu to, że sprawca sprzedał środek odurzający będący marihuaną. Dla rozstrzygnięcia, jaki typ przestępstwa uregulowanego w ustawie o przeciwdziałaniu narkomanii został popełniony w danym stanie faktycznym, rodzaj środka narkotycznego (podział na narkotyki twarde i miękkie) ma podstawowe znaczenie (obok masy wagowej środka odurzającego lub substancji psychotropowej oraz ich ilości).

Podobną ocenę do tej zaprezentowanej przez Sąd Apelacyjny we Wrocławiu w omówionym powyżej orzeczeniu przedstawiono już w wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 18 kwietnia 2000 r. Przyjęto w nim, że do czynników mających kluczowe znaczenie dla ustalenia, czy ilość środków jest „zwykła”, „nieznaczna”, czy „znaczna”, należą: rodzaj środka odurzającego (podział na narkotyki twarde i miękkie), masa wagowa (gramy, kilogramy, tony), ilość porcji oraz cel przeznaczenia (potrzeby własne, cele handlowe)¹⁵⁴. O trafności powyższego stanowiska może świadczyć również pierwotna treść załącznika do projektu ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii. Wyznaczono w nim tzw. wartości graniczne, których wystąpienie powoduje niekaralność sprawcy (na gruncie uprzednio obowiązującego przepisu art. 48 ust. 4 u.p.n. z 1997 r.), uwzględniając przy tym rodzaj środka narkotycznego¹⁵⁵ – „ilości nieznaczne” wynosiły do 10 g marihuany, do 3 g haszyszu, do 0,25 g amfetaminy, do 0,2 g ecstasy oraz do 0,1 g meta amfetaminy.

W wyroku Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 29 września 2005 r. stwierdzono, że okoliczności wpływające na zmniejszenie zawartości bezprawia, które występują w czynnie zabronionym są podstawowym czynnikiem decydującym o uznaniu danego czynu jako wypadku mniejszej wagi¹⁵⁶. Ocena okoliczności charakteryzujących stronę przedmiotową i podmiotową czynu rozstrzygają o takiej kwalifikacji. W sprawie będącej przedmiotem

¹⁵³ Tak też wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 28 grudnia 2005 r., II AKa 341/05, LEX nr 171989.

¹⁵⁴ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 18 kwietnia 2000 r., sygn. II AKa 22/00, LEX nr 45325.

¹⁵⁵ K. Krajewski, *Prawnokarna problematyka nowej ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii*, Państwo i Prawo 1998, z. 4, s. 23–24.

¹⁵⁶ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 29 września 2005 r., II AKa 217/05, LEX nr 166004.

rozpoznania sądu ilość środków odurzających, jakich udzielił innym osobom oskarżony nie przekroczyła 5 g. Zdaniem Sądu Apelacyjnego w Lublinie jest to ilość nieznaczna, co wynika z treści załącznika do projektu ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii (była o nim mowa w poprzednim akapicie). Zauważyć należy, że oskarżony w okresie dwóch i pół miesiąca udzielił marihuany wyłącznie jednej osobie. Powyższe nakazuje przyjąć, że jego działanie nie było długotrwałe, jak też nie miało charakteru masowego, co ma wpływ na ocenę stopnia społecznej szkodliwości jego czynu. Analizując całokształt przytoczonych okoliczności, sąd II instancji uznał, że sąd I instancji dokonał prawidłowej oceny rodzaju oraz natężenia znamion strony przedmiotowej czynu, które rzutowały na kwalifikację czynu oskarżonego jako wypadku mniejszej wagi.

Innym ciekawym orzeczeniem jest wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 16 stycznia 2008 r., w którym wymienione zostały elementy wyłączające możliwość przyjęcia wypadku mniejszej wagi pomimo tego, że sprawca jednorazowo sprzedawał niewielkie ilości narkotyków¹⁵⁷. Na kanwie rozpoznawanej sprawy sąd zwrócił w tym zakresie uwagę na okoliczności takie jak: istnienie u oskarżonego z góry powziętego zamiaru, przygotowanie odpowiedniego sprzętu służącego do handlu narkotykami (zakup wagi), wielość zachowań (dwadzieścia), czas, w jakim nastąpiły (kilka miesięcy), reklamowanie się wśród znajomych co do możliwości zakupu u niego środków odurzających połączone z udostępnieniem numeru telefonu, co umożliwiało składanie zamówień i ustalanie szczegółów transakcji.

Warto przeanalizować również wyrok Sądu Okręgowego w Koninie z dnia 13 grudnia 2013 r., którym zmieniono wyrok sądu I instancji w ten sposób, że warunkowo umorzono postępowanie karne wobec oskarżonego o czyn z art. 63 ust. 1 z 2005 r. oraz o czyn z art. 62 ust. 1 u.p.n. z 2005 r., przyjmując, że czyn ten stanowi wypadek mniejszej wagi z art. 62 ust. 1 i 3 u.p.n. z 2005 r.¹⁵⁸ Zdefiniowano w nim wypadek mniejszej wagi jako przestępstwo, które zawiera w sobie znamiona typu podstawowego, a jednocześnie zasługuje na niższe ustawowe zagrożenie karą (w zestawieniu z typem podstawowym), z uwagi na okoliczności czynu oraz cechy sprawcy. Skład sędziowski w omawianej sprawie wbrew przeważającej obecnie w orzecznictwie koncepcji przedmiotowo-podmiotowej zaliczył do okoliczności mających wpływ na przyjęcie wypadku mniejszej wagi kryteria związane z osobą sprawcy, które są charakterystyczne dla koncepcji całościowej.

Na kanwie przedmiotowej sprawy sąd II instancji potraktował posiadanie przez oskarżonego marihuany o łącznej wadze 8,5693 g jako wypadek mniejszej wagi z uwagi na

¹⁵⁷ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 16 stycznia 2008 r., II AKa 247/07, LEX nr 423437.

¹⁵⁸ Wyrok Sądu Okręgowego w Koninie z dnia 13 grudnia 2013 r., II Ka 325/13, LEX nr 1722414.

niewielką ilość tych środków odurzających. Uzasadniając powyższe stanowisko, sąd ten wskazał, że w piśmiennictwie można odnaleźć twierdzenia, stosownie do których, aby odurzyć jedną osobę wystarczy 0,5 g marihuany¹⁵⁹. Pomijając okoliczność, że jakość marihuany jest różna, z suszu będącego w posiadaniu oskarżonego można by uzyskać 17 dawek, które pozwalałyby odurzenie. W judykaturze, o czym była mowa powyżej, ilości nieznaczne środków odurzających wynoszą do 10 g marihuany, zgodnie z treścią załącznika do projektu ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii¹⁶⁰. Ponadto, co zostało zaznaczone przez Sąd Okręgowy w Koninie w uzasadnieniu omawianego wyroku, w orzecznictwie i literaturze wskazuje się, aby przy ustalaniu, czy dany czyn stanowi wypadek mniejszej wagi brać pod uwagę, obok ilości posiadanego środka, również okoliczności odnoszące się do sprawcy, w tym opinie dotyczące jego osoby, zachowanie się przed popełnieniem przestępstwa oraz po nim, czy też wcześniejszą karalność. Uwzględniając te elementy (w szczególności okoliczność, że oskarżony przyznał się do popełnienia zarzuconego mu czynu, tłumacząc, że susz marihuany posiadał na własne potrzeby), sąd uznał, że czyn z art. 62 ust. 1 u.p.n. z 2005 r. stanowi wypadek mniejszej wagi, o którym mowa w ust. 3 tego przepisu prawnego.

W sposób szczególny należy pochylić się nad wyrokiem Sądu Najwyższego z dnia 11 października 2017 r.¹⁶¹, którym uchylono wyrok sądu II instancji, utrzymujący w mocy wyrok sądu I instancji, i przekazano sprawę do ponownego rozpoznania sądowi odwoławczemu. We wspomnianym wyroku zwrócono uwagę na to, że stanowisko wyrażone przez sądy obu instancji może skutkować tym, że przepisami martwymi pozostaną nie tylko nie tylko art. 62 ust. 3 u.p.n. z 2005 r. (wypadek mniejszej wagi) oraz art. 62a u.p.n. z 2005 r. (oparty na posiadaniu ilości nieznacznej, przeznaczonej na własny użytek sprawcy), w których uregulowano typy uprzywilejowane, ale również i typ podstawowy, który – co wynika z jego definicji – powinien stanowić podstawę odpowiedzialności przyjmowaną w większości przypadków. W konsekwencji powyższego doszłoby do sytuacji, w której zasadniczo wszystkie zachowania sprowadzające się do posiadania wbrew przepisom ustawy środków odurzających lub substancji psychotropowych, uznawane byłyby jako występki kwalifikowane w oparciu o ilość środka lub substancji.

Sąd odwoławczy w wyroku wydanym na kanwie analizowanej sprawy uznał, że ilość środka odurzającego, którą posiadał oskarżony, tj. 18,627 g marihuany, jest ponadprzeciętna i można ją uznać za ilość hurtową bez względu na deklarowany cel jej posiadania. Do takiej

¹⁵⁹ Zob. T. Koziół, *Znaczna ilość środka odurzającego*, Prokuratura i Prawo 2010, nr 11, s. 70.

¹⁶⁰ Zob. wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 29 września 2005 r., II AKa 217/2005, LEX nr 166004.

¹⁶¹ Wyrok SN z dnia 11 października 2017 r., III KK 73/17, LEX nr 2389557.

konkluzji sąd doszedł po uprzednim przyjęciu, że tzw. działki dealerskie marihuany wynoszą w uśrednieniu około 0,5 g (ilość ta może służyć do odurzenia co najmniej jednej osoby uzależnionej), a zatem oskarżony posiadał nie mniej niż 37 porcji wspomnianego środka. W rozpoznawanej sprawie sąd II instancji nie wyjaśnił, z jakiego powodu przyjął, że oskarżony posiadał znaczną ilość marihuany – ocena dokonana w tym zakresie w żadnym razie nie odpowiada standardom określonym w art. 457 § 3 k.p.k.

Sąd odwoławczy niejako automatycznie, pomijając pozostałe okoliczności konkretnej sprawy i powołując się w istocie jedynie na pogląd Sądu Najwyższego wyrażony w uchwale z dnia 23 września 2009 r., zgodnie z którym znaczną ilością środków odurzających lub substancji psychotropowych jest taka ilość, która byłaby w stanie jednorazowo zaspokoić potrzeby co najmniej kilkudziesięciu osób uzależnionych¹⁶², wykorzystał mechanizm przeliczania ilości znalezionej przy sprawcy środka narkotycznego na działki, przyjmując, że jeżeli wynik wskazuje na kilkadziesiąt działek, to znamię znacznej ilości zostało spełnione, zaś gdy jest on niższy, to znamię to nie występuje. Żadne z orzeczeń Sądu Najwyższego, które sąd II instancji przytoczył jako uzasadnienie wydanego przez siebie wyroku nie daje podstaw do wdrożenia tak schematycznego, a przy tym uproszczonego sposobu wnioskowania. Przede wszystkim z przywołanego powyżej stwierdzenia określającego, co należy traktować jako znaczną ilość środków odurzających lub substancji psychotropowych nie można wywodzić, że każdorazowo ilość środka narkotycznego zdatna do jednorazowego zaspokojenia określonych tam potrzeb jest „znaczna” w ujęciu art. 62 ust. 2 u.p.n. z 2005 r. Formułowany niekiedy w orzecznictwie taki kategoryczny wniosek powinien być odczytywany od strony negatywnej, tj. jeżeli dana ilość narkotyku nie umożliwia jednorazowego zaspokojenia potrzeb kilkudziesięciu osób uzależnionych, to nie powinna ona zostać zakwalifikowana jako znaczna.

W nawiązaniu do powyższego, przy przeprowadzaniu wykładni wspomnianego znamienia należy uwzględniać kilka dodatkowych elementów, rozpatrując je we wzajemnym powiązaniu. W trakcie dokonywania oceny zaistnienia w danym stanie faktycznym znamienia znacznej ilości środków odurzających lub substancji psychotropowych należy brać pod uwagę: kryterium ilościowo-jakościowe, cel, w jakim sprawca posiadał środki odurzające lub substancje psychotropowe, jak również to, czy jest on osobą od nich uzależnioną. Należy pamiętać, że osoby zażywające narkotyków okazjonalnie na własny użytek potrzebują mniej narkotyków niż osoby uzależnione – okoliczność ta była przytaczana jako jeden z

¹⁶² Tak m.in. postanowienie SN z dnia 23 września 2009 r., I KZP 10/09, LEX nr 518123.

podstawowych argumentów przeciwko wprowadzeniu oznaczenia ilości wartości granicznych wskazujących ilości narkotyków, które należałoby potraktować jako nieznaczące i przeznaczone na własne potrzeby. W trakcie dyskusji nad celowością prawnego uregulowania powyższej kwestii zgłaszano obawy co do tego, że jego wdrożenie skutkowałoby ograniczeniem sytuacji, w których postępowanie o posiadanie narkotyków byłoby umarzane w stosunku do osób uzależnionych, ponieważ ilość środków odurzających lub substancji psychotropowych posiadanych przez osobę uzależnioną na własny użytek, nie zawierałaby się w ustalonych wartościach¹⁶³. Finalnie do ustawodawstwa polskiego nie wprowadzono konkretnych ilościowych kryteriów, które określałyby nieznaczną ilość narkotyków przeznaczonych na własne potrzeby.

Podsumowując całość rozważań przeprowadzonych na kanwie rozdziału IV. dysertacji, należy stwierdzić, że inne jest rozumienie wypadku mniejszej wagi na gruncie prawa karnego skarbowego (gdzie został on zdefiniowany ustawowo), a inne na płaszczyźnie ustaw dotyczących zagadnień związanych z przeciwdziałaniem narkomanii (brak jego legalnej definicji – pojęcie to kształtowane jest przez doktrynę i judykaturę, podobnie jak w przypadku jego interpretowania na tle uregulowań Kodeksu karnego).

Definicję legalną wypadku mniejszej wagi, który jest w prawie karnym skarbowym jednym z dwóch kryteriów przepołowienia czynu, zawarto w art. 58 § 3 k.k.s. Przyjęcie takiej kwalifikacji powoduje, że czyn zabroniony stanowi wykroczenie skarbowe. Przy ocenie występowania wypadku mniejszej wagi, zgodnie z przepisami Kodeksu karnego skarbowego, należy brać pod uwagę okoliczności podmiotowe oraz przedmiotowe czynu (katalog tych kryteriów ma charakter otwarty). Przeważająca część przedstawicieli doktryny i judykatury stoi na stanowisku, aby przy takiej ocenie nie uwzględniać natomiast okoliczności związanych z osobą sprawcy, opinią o nim, jak też wcześniejszej jego karalności. Sposób zdefiniowania wypadku mniejszej wagi na gruncie prawa karnego skarbowego w zestawieniu z zakresem oraz sposobem wyliczenia kryteriów oceny stopnia społecznej szkodliwości prowadzą do wniosku, że oba te pojęcia w dalszym ciągu pozostają niedookreślone i ocenne.

Analizując charakter prawny wypadku mniejszej wagi na płaszczyźnie ustawy o zapobieganiu narkomanii z 1985 r. oraz ustaw o przeciwdziałaniu narkomanii z 1997 r. i z 2005 r., wskazać należy, że zdaniem większości teoretyków prawa karnego oraz składów sędziowskich wypadek mniejszej wagi stanowi uprzywilejowany typ przestępstwa, o którego przyjęciu decyduje ocena przedmiotowo-podmiotowych znamion czynu. Do najbardziej

¹⁶³ P. Kubaszewski, *Nowelizacja ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii w trzy lata po jej wejściu w życie – raport z praktyki stosowania*, Warszawa 2014, s. 24

charakterystycznych dla przestępstw kryminalizowanych we wspomnianych powyżej ustawach znamion ocennych należą kryterium jakościowe (rodzaj wprowadzonego do obrotu środka narkotycznego) oraz kryterium ilościowe – często rozstrzygają one o kwalifikacji prawnej czynu sprawcy. Ponadto zauważono występowanie licznych rozbieżności w orzecznictwie sądowym w zakresie interpretacji znamienia znacznej ilości środków odurzających lub substancji psychotropowych – ostatecznie w ustawodawstwie polskim nie określono oznaczenia ilości wartości granicznych wskazujących ilości narkotyków, które należałoby uznać za nieznaczne i przeznaczone na własny użytek sprawcy.

ROZDZIAŁ V.

INSTYTUCJA WYPADKU MNIEJSZEJ WAGI W ŚWIETLE WYNIKÓW BADAŃ EMPIRYCZNYCH

W niniejszym rozdziale zostaną przedstawione i omówione wyniki badań empirycznych (ilościowych i jakościowych) zrealizowanych w okresie obejmującym miesiące październik i listopad 2020 roku wśród trzech grup zawodowych. Oddzielnie ankietowano prokuratorów, sędziów orzekających w sprawach karnych oraz adwokatów. Odrębnie również przeprowadzono wywiady pogłębione z przedstawicielami tych grup.

Wyniki tych badań oraz wywiedzione na ich podstawie wnioski zaprezentowano w trzech oddzielnych częściach, tj. § 1–3 niniejszego rozdziału, odnoszących się do każdej z badanych grup respondentów, a następnie podsumowano w części czwartej (§ 4). W każdej z tych trzech części wyodrębniono dodatkowo dwie części (ust. 1 i 2), w których opisano kolejno charakterystykę badanej populacji (*vide* „dane osobopoznawcze badanych” – ust. 1) oraz problemy prawne, jakie badani dostrzegają w stosowaniu instytucji wypadku mniejszej wagi w praktyce wymiaru sprawiedliwości (*vide* „praktyczne trudności przy stosowaniu instytucji wypadku mniejszej wagi w opinii prokuratorów” – odpowiednio sędziów, adwokatów – ust. 2). Wskazać należy jednocześnie, że odpowiedzi, jakie uzyskano w trakcie wywiadów pogłębionych przeprowadzonych z przedstawicielami wszystkich trzech badanych grup zawodowych zostaną przedstawione w dalszej części rozprawy przede wszystkim w takim zakresie, w jakim nie stanowią one powtórzenia wyników badań ankietowych, a jedynie ich uzupełnienie.

§ 1. Prezentacja i analiza wyników badań ankietowych oraz wywiadów pogłębionych przeprowadzonych z prokuratorami

W tej części rozprawy zaprezentowane i przeanalizowane zostaną wyniki badań empirycznych przeprowadzonych wśród prokuratorów.

1. Dane osobopoznawcze badanych

Wybór prokuratorów, jako populacji kompetentnej do wypowiedzania się na temat instytucji wypadku mniejszej wagi podyktowany jest ich rolą w postępowaniu karnym.

Prowadzą lub nadzorują oni postępowanie przygotowawcze, w trakcie którego wydają postanowienia o przedstawieniu zarzutów, zawierające dokładne określenie zarzucanego podejrzanemu czynu i jego kwalifikację prawną. Tym samym decydują oni o zakwalifikowaniu danego czynu jako wypadku mniejszej wagi. Przygotowują również akt oskarżenia, który następnie popierają w sądzie, występując jako oskarżyciel publiczny. Jako że postępowanie przygotowawcze jest pierwszym etapem postępowania karnego, dlatego też w pierwszej kolejności zostaną zaprezentowane i omówione wyniki badań przeprowadzonych wśród prokuratorów.

Poniższa tabela ukazuje ilość wysłanych oraz zwróconych otrzymanych kwestionariuszy ankiet skierowanych do poszczególnych jednostek organizacyjnych prokuratury, znajdujących się na obszarze apelacji białostockiej.

Tabela 1. Ilość wysłanych i zwróconych ankiet z poszczególnych prokuratur

Prokuratura	Ilość wysłanych ankiet	Ilość zwróconych ankiet	% zwróconych ankiet
Podlaski Wydział Zamiejscowy Departamentu ds. Przemocności Zorganizowanej i Korupcji Prokuratury Krajowej w Białymstoku	10	8	5,63
Prokuratura Regionalna w Białymstoku	25	3	2,11
Prokuratura Okręgowa w Białymstoku	38	1	0,70
Prokuratura Rejonowa w Białymstoku	19	6	4,23
Prokuratura Rejonowa Białystok-Północ w Białymstoku	21	7	4,93
Prokuratura Rejonowa Białystok-Południe w Białymstoku	19	0	0
Prokuratura Rejonowa w Bielsku Podlaskim	3	3	2,11
Prokuratura Rejonowa w Hajnówce	3	3	2,11
Prokuratura Rejonowa w Siemiatyczach	3	1	0,70
Prokuratura Rejonowa w Sokółce	5	4	2,81
Prokuratura Okręgowa w Łomży	21	10	7,04
Prokuratura Rejonowa w Grajewie	3	3	2,11
Prokuratura Rejonowa w Kolnie	2	2	1,41
Prokuratura Rejonowa w Łomży	7	7	4,93

Prokuratura Rejonowa w Wysokiem Mazowieckiem	4	4	2,81
Prokuratura Rejonowa w Zambrowie	2	2	1,41
Prokuratura Okręgowa w Olsztynie	35	1	0,70
Prokuratura Rejonowa w Bartoszycach	3	3	2,11
Prokuratura Rejonowa w Biskupcu	3	2	1,41
Prokuratura Rejonowa w Giżycku	8	5	3,52
Prokuratura Rejonowa w Kętrzynie	5	4	2,81
Prokuratura Rejonowa w Lidzbarku Warmińskim	3	3	2,11
Prokuratura Rejonowa w Mrągowie	4	2	1,41
Prokuratura Rejonowa w Nidzicy	2	2	1,41
Prokuratura Rejonowa Olsztyn-Południe w Olsztynie	15	6	4,23
Prokuratura Rejonowa Olsztyn-Północ w Olsztynie	14	0	0
Prokuratura Rejonowa w Pisz	5	4	2,81
Prokuratura Rejonowa w Szczytnie	6	4	2,81
Prokuratura Okręgowa w Ostrołęce	16	2	1,41
Prokuratura Rejonowa w Ostrołęce	9	5	3,52
Prokuratura Rejonowa w Ostrowi Mazowieckiej	7	3	2,11
Prokuratura Rejonowa w Przasnyszu	8	3	2,11
Prokuratura Rejonowa w Pułtusk	7	3	2,11
Prokuratura Rejonowa w Wyszku	6	6	4,23
Prokuratura Okręgowa w Suwałkach	16	5	3,52
Prokuratura Rejonowa w Augustowie	4	4	2,81
Prokuratura Rejonowa w Ełku	8	2	1,41
Prokuratura Rejonowa w Olecku	7	7	4,93
Prokuratura Rejonowa w Sejnach	4	0	0
Prokuratura Rejonowa w Suwałkach	10	2	1,41
Razem	390	142	100

Źródło: badania własne

W tym miejscu należy poinformować, że w badanym okresie zawód prokuratora wykonywało w nich łącznie 390 osób – kwestionariusze ankiet zostały wypełnione przez 142

osoby. Najliczniejszą wśród ankietowanych prokuratorów grupę stanowili prokuratorzy Prokuratury Okręgowej w Łomży (10 osób – ok. 7%), zaś najmniejszą prokuratorzy Prokuratury Okręgowej w Białymstoku, Prokuratury Okręgowej w Olsztynie oraz Prokuratury Rejonowej w Siemiatyczach (po 1 osobie – ok. 1%). W badaniach nie wzięli udziału prokuratorzy trzech prokuratur rejonowych, a mianowicie Prokuratury Rejonowej Białystok-Południe w Białymstoku, Prokuratury Rejonowej Olsztyn-Północ w Olsztynie oraz Prokuratury Rejonowej w Sejnach.

Kwestie związane z minimalną wielkością próby oraz metodą, która posłużyła do jej wyliczenia, jak również powody, dla których zdecydowano się zaprezentować wyniki przeprowadzonych wśród prokuratorów badań ankietowych zostały omówione w rozdziale I. § 4 niniejszej rozprawy.

Pierwsza część kwestionariusza ankiety skierowanej do prokuratorów zawierała prośbę o udzielenie odpowiedzi na pytania odnoszące się w sposób bezpośredni do respondentów, czyli tzw. metryczkę. Zapytano ich kolejno o: płeć, zajmowane stanowisko prokuratorskie oraz staż pracy w zawodzie prokuratora. Powyższe trzy zmienne posłużyły do stworzenia charakterystyki badanych. Przedstawiają ją poniższe tabele.

Tabela 2. Płeć badanych

Płeć	Liczba badanych	% badanych
Kobieta	65	45,77
Mężczyzna	77	54,23
Ogółem	142	100

Źródło: badania własne

Jak wynika z danych zaprezentowanych w tabeli 2. w badaniu wzięło udział więcej mężczyzn (ok. 54%, tj. 77 osób) aniżeli kobiet (ok. 46%, tj. 65 osób).

Tabela 3. Stanowisko zajmowane przez badanych

Płeć	Liczba badanych	% badanych
Prokurator Prokuratury Rejonowej	114	80,28
Prokurator Prokuratury Okręgowej	19	13,38
Prokurator Prokuratury Regionalnej	3	2,11
Prokurator Podlaskiego Wydziału Zamiejscowego Departamentu ds. Przestępczości Zorganizowanej	6	4,23

i Korupcji Prokuratury Krajowej		
Ogółem	142	100

Źródło: badania własne

Dane zawarte w tabeli 3. przedstawiają, że większość ankietowanych (ok. 80% – 114 osób) zajmuje stanowisko prokuratorów w prokuraturach rejonowych, kolejno ok. 13% (19 osób) w prokuraturach okręgowych, ok. 4% (6 osób) w Podlaskim Wydziale Zamiejscowym Departamentu ds. Przestępczości Zorganizowanej i Korupcji Prokuratury Krajowej, zaś nieco ponad 2% (3 osoby) w Prokuraturze Regionalnej w Białymstoku.

Zwrócić należy jednocześnie uwagę na to, że liczba prokuratorów wykonujących zawód w Podlaskim Wydziale Zamiejscowym Departamentu ds. Przestępczości Zorganizowanej i Korupcji Prokuratury Krajowej oraz w Prokuraturze Regionalnej w Białymstoku, jaka wzięła udział w badaniu (tj. odpowiednio 3 i 6 osób) jest istotnie niższa od liczby ankietowanych prokuratorów w prokuraturach rejonowych i okręgowych (tj. odpowiednio 114 i 19 osób). Z uwagi na powyższe wyniki badań ankietowych zaprezentowane w dalszej części rozprawy w zakresie, w jakim będą prezentowały odpowiedzi udzielone przez prokuratorów Podlaskiego Wydziału Zamiejscowego Departamentu ds. Przestępczości Zorganizowanej i Korupcji Prokuratury Krajowej oraz prokuratorów Prokuratury Regionalnej w Białymstoku często będą charakteryzowały się dużymi – w odniesieniu do odpowiedzi udzielanych przez prokuratorów pozostałych jednostek prokuratur – odchyleniami wartości wskaźników procentowych liczby respondentów udzielających danej odpowiedzi do ogólnej liczby badanych.

Tabela 4. Staż pracy badanych

Staż pracy	Liczba badanych	% badanych
do 5 lat	31	21,83
6 – 10 lat	20	14,08
11 – 15 lat	33	23,24
16 i więcej lat	58	40,85
Ogółem	142	100

Źródło: badania własne

Rozkład wyników procentowych przedstawionych w tabeli 4. wskazuje, że ankietowanych cechował długi staż pracy w zawodzie prokuratora – najwięcej respondentów

(ok. 41% – 58 osób) wykonywało ten zawód 16 i więcej lat, w dalszej kolejności ok. 23% badanych, a więc 33 osoby pracowały w tym zawodzie 11 – 15 lat. Powyższa okoliczność, tj. wieloletnie doświadczenie w pracy zawodowej tak dużej liczby badanych (ponad połowy), niewątpliwie przemawia za odniesieniem uwag wywiedzionych na podstawie wyników przeprowadzonych badań do całego badanego środowiska.

W ramach badań jakościowych przeprowadzono natomiast cztery wywiady pogłębione nieskategoryzowane z: prokuratorem Prokuratury Okręgowej w Łomży, prokuratorem Prokuratury Okręgowej w Suwałkach, prokuratorem Prokuratury Rejonowej w Białymstoku oraz prokuratorem Prokuratury Rejonowej w Kętrzynie. Wśród nich były dwie kobiety oraz dwoje mężczyzn. Ich staż pracy w zawodzie prokuratora wynosił: 8, 14, 19 oraz 25 lat.

2. Praktyczne trudności przy stosowaniu instytucji wypadku mniejszej wagi w opinii prokuratorów

W tej części rozprawy zostaną przeanalizowane wyniki badań empirycznych przeprowadzonych wśród prokuratorów. Pozwoli to poznać praktyczne trudności, jakie ujawniają się w związku ze stosowaniem instytucji wypadku mniejszej wagi w opinii tych badanych. Najpierw zostaną zaprezentowane i omówione ogólne wyniki badań ankietowych, następnie odpowiedzi udzielone przez prokuratorów, którzy wzięli udział w wywiadach pogłębionych, zaś w dalszej kolejności wyniki badań ankietowych według zastosowanych w kwestionariuszu ankiety zmiennych.

Na wstępie ankietowanych zapytano o charakter prawny instytucji wypadku mniejszej wagi. Ogólne wyniki uzyskanych odpowiedzi przedstawia poniższa tabela.

Tabela 5. Charakter prawny instytucji wypadku mniejszej wagi w opinii badanych

Czy Pana(i) zdaniem wypadek mniejszej wagi jest:	Liczba badanych	% badanych
instytucją sądowego wymiaru kary	17	11,97
uprzywilejowanym typem przestępstwa	120	84,51
inne	4	2,82
brak odpowiedzi	1	0,70
Ogółem	142	100

Źródło: badania własne

Jak wynika z danych zawartych w tabeli 5. zdecydowana większość respondentów (ok. 85% – 120 osób) uznała, że wypadek mniejszej wagi jest uprzywilejowanym typem przestępstwa. Zdaniem niemalże 12% ankietowanych, tj. 17 osób, wypadek mniejszej wagi jest natomiast instytucją sądowego wymiaru kary. Czwooro respondentów (ok. 3%) wskazało na jeszcze inny charakter prawny tej instytucji, z czego troje stwierdziło, że wypadek mniejszej wagi jest: „pojęciem niezdefiniowanym”, „czynem zabronionym typu podstawowego, którego społeczna szkodliwość i wina sprawcy są znacznie niższe niż w typowych sytuacjach”, „szczególnymi okolicznościami czynu”. Te trzy odpowiedzi w rzeczywistości opisują instytucję wypadku mniejszej wagi z perspektywy udzielających ich ankietowanych, jednakże nie precyzują charakteru prawnego tej instytucji.

Prokuratorzy, którzy wzięli udział w wywiadach pogłębionych i przyjęli, że wypadek mniejszej wagi jest uprzywilejowanym typem przestępstwa, swoje stanowisko uzasadniali odrębnym, niższym ustawowym zagrożeniem karą przewidzianym dla wypadków mniejszej wagi oraz umiejscowieniem redakcyjnym tej instytucji, a mianowicie uregulowaniem jej w odrębnych paragrafach artykułów zawartych w części szczególnej Kodeksu karnego. Z rozmów przeprowadzonych z prokuratorami, których zdaniem wypadek mniejszej wagi jest instytucją sądowego wymiaru kary wynika, że stanowi on to samo przestępstwo co w formie podstawowej, a jedynie ze względu na szczególne okoliczności zagrożony jest niższą karą.

Poniżej zostaną zaprezentowane odpowiedzi udzielone przez ankietowanych na to pytanie z uwzględnieniem trzech opisanych wcześniej zmiennych. W celu zapewnienia jak największej przejrzystości danych zawartych we wszystkich tabelach, w jakich przedstawione zostaną odpowiedzi prokuratorów z podziałem na zmienne (tj. w tabelach określonych przy użyciu liter a – c) ujęto wyłącznie wskaźnik procentowy liczby ankietowanych prokuratorów, którzy udzielili danej odpowiedzi w stosunku do ogólnej liczby badanej populacji prokuratorów.

Tabela 5a. Charakter prawny instytucji wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według płci

Czy Pana(i) zdaniem wypadek mniejszej wagi jest:	Kobieta (%)	Mężczyzna (%)
instytucją sądowego wymiaru kary	12,31	11,69
uprzywilejowanym typem przestępstwa	86,15	83,11
inne	1,54	3,90
brak odpowiedzi	0	1,30
Ogółem	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 5b. Charakter prawny instytucji wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według zajmowanego stanowiska

Czy Pana(i) zdaniem wypadek mniejszej wagi jest:	Prokurator Prokuratury Rejonowej (%)	Prokurator Prokuratury Okręgowej (%)	Prokurator Prokuratury Regionalnej (%)	Prokurator Prokuratury Krajowej (%)
instytucją sądowego wymiaru kary	11,40	21,05	0	0
uprzywilejowanym typem przestępstwa	85,09	73,69	100	100
brak odpowiedzi	0	5,26	0	0
inne	3,51	0	0	0
Ogółem	100	100	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 5c. Charakter prawny instytucji wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według stażu pracy

Czy Pana(i) zdaniem wypadek mniejszej wagi jest:	do 5 lat (%)	6-10 lat (%)	11-15 lat (%)	16 i więcej lat (%)
instytucją sądowego wymiaru kary	12,90	15	6,06	13,79
uprzywilejowanym typem przestępstwa	80,64	80	87,88	86,21
inne	3,23	5	6,06	0
brak odpowiedzi	3,23	0	0	0
Ogółem	100	100	100	100

Źródło: badania własne

Przedstawione w tabeli 5a. dane obrazują, że rozkład odpowiedzi wśród kobiet i mężczyzn był do siebie bardzo zbliżony. Jak wynika z danych zaprezentowanych w tabeli 5b. prokuratorzy prokuratur okręgowych stosunkowo częściej (ok. 21%) aniżeli prokuratorzy prokuratur rejonowych (ok. 11%), uznawali, że wypadek mniejszej wagi jest instytucją sądowego wymiaru kary, a rzadziej, że jest on uprzywilejowanym typem przestępstwa (takiego zdania było ok. 85% prokuratorów prokuratur rejonowych w stosunku do ok. 74% prokuratorów prokuratur okręgowych). Jednocześnie wszyscy ankietowani prokuratorzy regionalni oraz prokuratorzy prokuratury krajowej opowiedzieli się za tym, że wypadek mniejszej wagi stanowi uprzywilejowany typ przestępstwa. Warto również zauważyć, że takie

ujęcie wypadku mniejszej wagi sukcesywnie umacniało się wśród respondentów wraz ze wzrostem ich stażu pracy (tabela 5c.).

Tabela 6. Obowiązywanie instytucji wypadku mniejszej wagi w prawie karnym w opinii badanych

Czy Pana(i) zdaniem instytucja wypadku mniejszej wagi:	Liczba badanych	% badanych
powinna obowiązywać w prawie karnym, jako że wpływa na uadekwatnienie ustawowego zagrożenia do stopnia społecznej szkodliwości czynu	138	97,18
jest zbędna, z uwagi na występowanie w prawie karnym instytucji nadzwyczajnego złagodzenia kary	4	2,82
Ogółem	142	100

Źródło: badania własne

Dane zawarte w tabeli 6. wskazują, że niemalże wszyscy ankietowani (ok. 97% – 138 osób) uznali, że instytucja wypadku mniejszej wagi powinna obowiązywać w prawie karnym, bowiem ma wpływ na dostosowanie ustawowego zagrożenia karą do stopnia społecznej szkodliwości czynu. Zaledwie 4 badanych (ok. 3%) przyjęło, że jest ona zbędna, mając na uwadze występowanie w Kodeksie karnym instytucji nadzwyczajnego złagodzenia kary.

Prokuratorzy, którzy wzięli udział w wywiadach indywidualnych zgodnie podkreślali, że instytucja wypadku mniejszej wagi jest potrzebna w prawie karnym, bowiem wskazuje na mniejszą społeczną szkodliwość czynu niż w formie podstawowej, a przez to stwarza prokuratorowi, a następnie sądowi możliwość wartościowania czynów zabronionych. Takie rozwiązanie należy również oceniać pozytywnie z punktu widzenia podejrzanych oraz oskarżonych, bowiem zmiana kwalifikacji prawnej czynu na wypadek mniejszej wagi prowadzi automatycznie do wymierzenia tymże łagodniejszej kary. Jednocześnie w trakcie rozmów prokuratorzy podkreślali, że wypadek mniejszej wagi oraz nadzwyczajne złagodzenie kary to całkowicie odmienne instytucje, a zatem nie tylko ich obowiązywanie, ale też funkcjonowanie w praktyce wymiaru sprawiedliwości jest niezależne od siebie.

Tabela 6a. Obowiązywanie instytucji wypadku mniejszej wagi w prawie karnym w opinii badanych według płci

Czy Pana(i) zdaniem instytucja wypadku mniejszej wagi:	Kobieta (%)	Mężczyzna (%)
powinna obowiązywać w prawie karnym, jako że	98,46	96,10

wpływa na uadekwatnienie ustawowego zagrożenia do stopnia społecznej szkodliwości czynu		
jest zbędna, z uwagi na występowanie w prawie karnym instytucji nadzwyczajnego złagodzenia kary	1,54	3,90
Ogółem	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 6b. Obowiązki instytucji wypadku mniejszej wagi w prawie karnym w opinii badanych według zajmowanego stanowiska

Czy Pana(i) zdaniem instytucja wypadku mniejszej wagi:	Prokurator Prokuratury Rejonowej (%)	Prokurator Prokuratury Okręgowej (%)	Prokurator Prokuratury Regionalnej (%)	Prokurator Prokuratury Krajowej (%)
powinna obowiązywać w prawie karnym, jako że wpływa na uadekwatnienie ustawowego zagrożenia do stopnia społecznej szkodliwości czynu	98,25	85	100	100
jest zbędna, z uwagi na występowanie w prawie karnym instytucji nadzwyczajnego złagodzenia kary	1,75	15	0	0
Ogółem	100	100	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 6c. Obowiązki instytucji wypadku mniejszej wagi w prawie karnym w opinii badanych według stażu pracy

Czy Pana(i) zdaniem instytucja wypadku mniejszej wagi:	do 5 lat (%)	6-10 lat (%)	11-15 lat (%)	16 i więcej lat (%)
powinna obowiązywać w prawie karnym, jako że wpływa na uadekwatnienie ustawowego zagrożenia do stopnia społecznej szkodliwości czynu	96,77	95	100	96,55
jest zbędna, z uwagi na występowanie w prawie karnym instytucji nadzwyczajnego złagodzenia kary	3,23	5	0	3,45
Ogółem	100	100	100	100

Źródło: badania własne

W zakresie odpowiedzi udzielonych na powyższe pytanie nie występują istotne różnice pomiędzy poszczególnymi grupami badanych analizowanymi z uwzględnieniem zmiennych płci (tabela 6a.) oraz stażu pracy (tabela 6c.). Biorąc pod uwagę zajmowane przez respondentów stanowisko, należy zauważyć, że wyraźnie najwyższy odsetek ankietowanych, których zdaniem obowiązywanie instytucji wypadku mniejszej wagi w prawie karnym jest zbędne stanowią prokuratorzy prokuratur okręgowych (15%) – *vide* tabela 6b.

Tabela 7. Obecna regulacja instytucji wypadku mniejszej wagi w opinii badanych

Czy w Pana(i) ocenie obecnie obowiązująca regulacja prawna instytucji wypadku mniejszej wagi jest:	Liczba badanych	% badanych
odpowiednia	116	81,69
wymagająca zmian	10	7,04
trudno mi ocenić	16	11,27
Ogółem	142	100

Źródło: badania własne

Jak wynika z danych przedstawionych w tabeli 7. zdecydowana większość badanych (ok. 82% – 116 osób) uznała, że obecnie obowiązująca regulacja prawna instytucji wypadku mniejszej wagi jest odpowiednia, a zatem nie wymaga zmian. Za potrzebą ich wprowadzenia opowiedziało się 10 osób, tj. ok. 7% ankietowanych, zaś trudności z oceną jej regulacji miało 16 osób, tj. ok. 11% respondentów. Interesujące jest przy tym, że ankietowani przyjmujący na wstępnym etapie badań, że obecne uregulowanie instytucji wypadku mniejszej wagi jest prawidłowe, często w kolejnych pytaniach zwracali uwagę jednak na pewne jego mankamenty, wskazując na kierunki i możliwości przekształceń w tym zakresie. Zmiany, jakich wprowadzenia wymaga instytucja wypadku mniejszej wagi stały się przedmiotem ostatniego pytania sformułowanego w kwestionariuszu ankiety – zostaną one wskazane i opisane przy jego omówieniu.

Badani prokuratorzy w trakcie wywiadów indywidualnych zgodnie natomiast przyjmowali, że obecne uregulowanie instytucji wypadku mniejszej wagi jest odpowiednie.

Tabela 7a. Obecna regulacja instytucji wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według płci

Czy w Pana(i) ocenie obecnie obowiązująca regulacja prawna	Kobieta (%)	Mężczyzna (%)
---	--------------------	----------------------

instytucji wypadku mniejszej wagi jest:		
odpowiednia	86,16	77,92
wymagająca zmian	6,15	7,79
trudno mi ocenić	7,69	14,29
Ogółem	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 7b. Obecna regulacja instytucji wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według zajmowanego stanowiska

Czy w Pana(i) ocenie obecnie obowiązująca regulacja prawna instytucji wypadku mniejszej wagi jest:	Prokurator Prokuratury Rejonowej (%)	Prokurator Prokuratury Okręgowej (%)	Prokurator Prokuratury Regionalnej (%)	Prokurator Prokuratury Krajowej (%)
odpowiednia	81,58	78,95	100	83,33
wymagająca zmian	7,89	5,26	0	0
trudno mi ocenić	10,53	15,79	0	16,67
Ogółem	100	100	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 7c. Obecna regulacja instytucji wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według stażu pracy

Czy w Pana(i) ocenie obecnie obowiązująca regulacja prawna instytucji wypadku mniejszej wagi jest:	do 5 lat (%)	6-10 lat (%)	11-15 lat (%)	16 i więcej lat (%)
odpowiednia	77,42	80	84,85	82,76
wymagająca zmian	3,23	10	9,09	6,90
trudno mi ocenić	19,35	10	6,06	10,34
Ogółem	100	100	100	100

Źródło: badania własne

Analizując dane zawarte w powyższych tabelach, można zauważyć pewne prawidłowości. Obecnie obowiązująca regulacja prawna instytucji wypadku mniejszej wagi jako odpowiednia nieznacznie częściej była oceniana przez kobiety (ok. 86%) aniżeli przez mężczyzn wykonujących zawód prokuratora (ok. 78%) – *vide* tabela 7a. Obie te grupy jednocześnie w bardzo zbliżony sposób oceniły, że wymaga ona zmian. Podobnie rozkładały się również odpowiedzi udzielone na powyższe pytanie wśród prokuratorów prokuratur rejonowych, okręgowych i krajowych (tabela 7b.). Zauważenia wymaga jednocześnie, że

ocena omawianej instytucji jako odpowiedniej zasadniczo umacniała się wraz ze wzrostem stażu pracy badanych, zaś tym trudniej było ją ocenić ankietowanym, im krótszy był ten staż (tabela 7c.).

Tabela 8. Poszerzenie katalogu przestępstw objętych regulacją wypadku mniejszej wagi na przestrzeni ostatnich lat w opinii badanych

Czy Pana(i) zdaniem wzrost liczby przepisów prawnych przewidujących instytucję wypadku mniejszej wagi w prawie karnym na przestrzeni ostatnich lat jest zjawiskiem:	Liczba badanych	% badanych
pozytywnym	128	90,14
negatywnym	14	9,86
Ogółem	142	100

Źródło: badania własne

Dane przedstawione w tabeli 8. wskazują, że bardzo duża liczba badanych (ok. 90% – 128 osób) uznała powyższe za zjawisko pozytywne. Odmiennego zdania był co dziesiąty ankietowany (ok. 10% – 14 osób).

Co interesujące, z wywiadów indywidualnych przeprowadzonych z prokuratorami wynika, że w praktyce wzrost ten jest niezauważalny.

Tabela 8a. Poszerzenie katalogu przestępstw objętych regulacją wypadku mniejszej wagi na przestrzeni ostatnich lat w opinii badanych według płci

Czy Pana(i) zdaniem wzrost liczby przepisów prawnych przewidujących instytucję wypadku mniejszej wagi w prawie karnym na przestrzeni ostatnich lat jest zjawiskiem:	Kobieta (%)	Mężczyzna (%)
pozytywnym	98,46	83,12
negatywnym	1,54	16,88
Ogółem	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 8b. Poszerzenie katalogu przestępstw objętych regulacją wypadku mniejszej wagi na przestrzeni ostatnich lat w opinii badanych według zajmowanego stanowiska

Czy Pana(i) zdaniem wzrost liczby przepisów prawnych	Prokurator Prokuratury	Prokurator Prokuratury	Prokurator Prokuratury	Prokurator Prokuratury
---	-------------------------------	-------------------------------	-------------------------------	-------------------------------

przewidujących instytucję wypadku mniejszej wagi w prawie karnym na przestrzeni ostatnich lat jest zjawiskiem:	Rejonowej (%)	Okręgowej (%)	Regionalnej (%)	Krajowej (%)
pozytywnym	91,23	89,47	33,33	100
negatywnym	8,77	10,53	66,67	0
Ogółem	100	100	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 8c. Poszerzenie katalogu przestępstw objętych regulacją wypadku mniejszej wagi na przestrzeni ostatnich lat w opinii badanych według stażu pracy

Czy Pana(i) zdaniem wzrost liczby przepisów prawnych przewidujących instytucję wypadku mniejszej wagi w prawie karnym na przestrzeni ostatnich lat jest zjawiskiem:	do 5 lat (%)	6-10 lat (%)	11-15 lat (%)	16 i więcej lat (%)
pozytywnym	83,87	85	100	89,66
negatywnym	16,13	15	0	10,34
Ogółem	100	100	100	100

Źródło: badania własne

Niewątpliwie stosunkowo częściej mężczyźni (ok. 17%) niż kobiety (ok. 2%) krytycznie oceniali postępujący wzrost przepisów prawnych przewidujących instytucję wypadku mniejszej wagi w prawie karnym – *vide* tabela 8a. Mając na uwadze zajmowane przez ankietowanych stanowisko, negatywny stosunek do omawianego zjawiska najczęściej wyrażali prokuratorzy Prokuratury Regionalnej w Białymstoku (należy jednak pamiętać, że ta grupa badanych liczy zaledwie 3 osoby), zaś najrzadziej prokuratorzy prokuratur rejonowych (ok. 9%) – *vide* tabela 8b. Można przy tym zauważyć, że negatywne postrzeganie tego zjawiska zasadniczo malało (a umacniało się pozytywne) wraz ze wzrostem czasu wykonywania zawodu prokuratora przez ankietowanych – *vide* tabela 8c.

Tabela 9. Zależność pomiędzy zasadą określoności prawa karnego a instytucją wypadku mniejszej wagi w prawie karnym w opinii badanych

Czy Pana(i) zdaniem instytucja wypadku mniejszej wagi:	Liczba badanych	% badanych
nie da się pogodzić z zasadą określoności prawa karnego, wymagającą, aby typ przestępstwa i jego znamiona nie	7	4,93

budziły żadnych wątpliwości		
nie narusza zasady określoności prawa karnego	135	95,07
Ogółem	100	100

Źródło: badania własne

Jak wynika z danych przedstawionych w tabeli 9. niemalże wszyscy ankietowani (ok. 95% – 135 osób), uznali że instytucja wypadku mniejszej wagi nie narusza zasady określoności prawa karnego. Zdaniem 7 osób, tj. ok. 5% respondentów, godzi ona w tę zasadę. Wśród prokuratorów, którzy wzięli udział w wywiadach przede wszystkim można spotkać się z opinią, że wspomniana zasada prawa karnego ma działać na korzyść sprawcy, mając zaś na względzie, że wypadek mniejszej wagi każdorazowo – z istoty rzeczy – odznacza się niższym zagrożeniem ustawowym, toteż zastosowanie tej instytucji nie może zaszkodzić sprawcy.

W ocenie prokuratorów, którzy uczestniczyli w wywiadach podstawowa zasada odpowiedzialności karnej, tj. *nullum crimen sine lege* nakazuje wprowadzić, aby czyn zabroniony był określony szczegółowo przez ustawę, jednakże równocześnie zakazuje wykładni rozszerzającej na niekorzyść sprawcy, natomiast przyjęcie wypadku mniejszej wagi w danej sprawie zasadniczo działa na korzyść sprawcy, stąd nie sposób ich zdaniem mówić o naruszeniu tej zasady.

Tabela 9a. Zależność pomiędzy zasadą określoności prawa karnego a instytucją wypadku mniejszej wagi w prawie karnym w opinii badanych według płci

Czy Pana(i) zdaniem instytucja wypadku mniejszej wagi:	Kobieta (%)	Mężczyzna (%)
nie da się pogodzić z zasadą określoności prawa karnego, wymagającą, aby typ przestępstwa i jego znamiona nie budziły żadnych wątpliwości	4,62	5,19
nie narusza zasady określoności prawa karnego	95,38	94,81
Ogółem	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 9b. Zależność pomiędzy zasadą określoności prawa karnego a instytucją wypadku mniejszej wagi w prawie karnym w opinii badanych według zajmowanego stanowiska

Czy Pana(i) zdaniem instytucja wypadku	Prokurator Prokuratury	Prokurator Prokuratury	Prokurator Prokuratury	Prokurator Prokuratury

mniejszej wagi:	Rejonowej (%)	Okręgowej (%)	Regionalnej (%)	Krajowej (%)
nie da się pogodzić z zasadą określoności prawa karnego, wymagającą, aby typ przestępstwa i jego znamiona nie budziły żadnych wątpliwości	5,26	5,26	0	0
nie narusza zasady określoności prawa karnego	94,74	94,74	100	100
Ogółem	100	100	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 9c. Zależność pomiędzy zasadą określoności prawa karnego a instytucją wypadku mniejszej wagi w prawie karnym w opinii badanych według stażu pracy

Czy Pana(i) zdaniem instytucja wypadku mniejszej wagi:	do 5 lat (%)	6-10 lat (%)	11-15 lat (%)	16 i więcej lat (%)
nie da się pogodzić z zasadą określoności prawa karnego, wymagającą, aby typ przestępstwa i jego znamiona nie budziły żadnych wątpliwości	12,90	10	0	1,72
nie narusza zasady określoności prawa karnego	87,10	90	100	98,28
Ogółem	100	100	100	100

Źródło: badania własne

Badani prokuratorzy stanowili dość jednolitą grupę w zakresie odpowiedzi udzielonych na powyższe pytanie – udzielone przez nich odpowiedzi były do siebie bardzo zbliżone, niezależnie od zastosowanych zmiennych płci (tabela 9a.) oraz stanowiska (tabela 9b.). Jednocześnie, biorąc pod uwagę staż pracy badanych, można zauważyć, że ankietowani wykonujący zawód prokuratora nie dłużej niż przez 5 lat wyraźnie najczęściej uznawali, że instytucja wypadku mniejszej wagi pozostaje w sprzeczności z zasadą określoności czynów zabronionych (tabela 9c.).

Tabela 10. Trudności z interpretacją pojęcia wypadku mniejszej wagi w opinii badanych

Czy ma Pan(i) trudności z interpretacją pojęcia wypadku mniejszej wagi?	Liczba badanych	% badanych
tak	7	4,93

nie	120	84,51
trudno powiedzieć	15	10,56
Ogółem	142	100

Źródło: badania własne

Dane przedstawione w tabeli 10. obrazują, że zdecydowana większość respondentów (ok. 85% – 120 osób) wskazała, że nie ma trudności z interpretacją pojęcia wypadku mniejszej wagi. Co dwudziesty badany (ok. 5% – 7 osób) stwierdził, że ma z tym problem, zaś co dziesiąty (ok. 11% – 15 osób) był niezdecydowany co do tego. Ankietowani zatem bardzo rzadko sygnalizowali, aby mieli trudności we wskazanym powyżej zakresie.

Podobne w tym zakresie pozostaje stanowisko prokuratorów, którzy uczestniczyli w wywiadach indywidualnych – wszyscy oni zgodnie oznajmili, że pojęcie wypadku mniejszej wagi nie sprawia im trudności interpretacyjnych.

Tabela 10a. Trudności z interpretacją pojęcia wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według płci

Czy ma Pan(i) trudności z interpretacją pojęcia wypadku mniejszej wagi?	Kobieta (%)	Mężczyzna (%)
tak	6,15	3,90
nie	89,23	80,52
trudno powiedzieć	4,62	15,58
Ogółem	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 10b. Trudności z interpretacją pojęcia wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według zajmowanego stanowiska

Czy ma Pan(i) trudności z interpretacją pojęcia wypadku mniejszej wagi?	Prokurator Prokuratury Rejonowej (%)	Prokurator Prokuratury Okręgowej (%)	Prokurator Prokuratury Regionalnej (%)	Prokurator Prokuratury Krajowej (%)
tak	5,27	5,26	0	0
nie	8,33	89,48	66,67	100
trudno powiedzieć	11,40	5,26	33,33	0
Ogółem	100	100	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 10c. Trudności z interpretacją pojęcia wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według stażu pracy

Czy ma Pan(i) trudności z interpretacją pojęcia wypadku mniejszej wagi?	do 5 lat (%)	6-10 lat (%)	11-15 lat (%)	16 i więcej lat (%)
tak	12,90	10	0	1,72
nie	74,20	80	90,91	87,93
trudno powiedzieć	12,90	10	9,09	10,35
Ogółem	100	100	100	100

Źródło: badania własne

Odpowiedzi udzielone na powyższe pytanie zaprezentowane w tabeli 10a. uwidaczniają, że odsetek kobiet zgłaszających trudności z interpretacją pojęcia wypadku mniejszej wagi był nieznacznie większy (ok. 6%) aniżeli mężczyzn (ok. 4%). Jednocześnie ok. 16% mężczyzn nie potrafiło jednoznacznie sprecyzować, czy jest to dla nich problematyczne – takich kobiet było ok. 5%. Odsetek prokuratorów prokuratur rejonowych i okręgowych, którzy zasygnalizowali trudności w zakresie interpretacji pojęcia wypadku mniejszej wagi był identyczny i wynosił ok. 5%, natomiast nie wskazał na nie żaden prokurator Prokuratury Regionalnej w Białymstoku, ani Podlaskiego Wydziału Zamiejscowego Departamentu ds. Przestępczości Zorganizowanej i Korupcji Prokuratury Krajowej w Białymstoku – *vide* tabela 10b. Warto zauważyć, że zdecydowanie największy odsetek wśród badanych, którzy zgłosili trudności w tym zakresie stanowili prokuratorzy najmłodszy stażem, tj. wykonujący zawód nie dłużej niż przez 5 lat (ok. 13%), zaś w dalszej kolejności osoby pracujące w tym zawodzie 6 – 10 lat (10%), co obrazuje tabela 10c.

Tabela 11. Okoliczności determinujące przyjęcie wypadku mniejszej wagi w opinii badanych

Jakie okoliczności mają wpływ na uznanie przez Pana(ią) danego czynu zabronionego za wypadek mniejszej wagi?	Liczba badanych	% badanych
przedmiotowo-podmiotowe	116	81,69
wyłącznie przedmiotowe	26	18,31
wyłącznie podmiotowe	0	0
Ogółem	142	100

Źródło: badania własne

Analizując dane zaprezentowane w tabeli 11. można dostrzec, że w ocenie zdecydowanej większości badanych prokuratorów (ok. 82% – 116 osób) to okoliczności przedmiotowo-podmiotowe wpływają na zakwalifikowanie danego czynu zabronionego jako wypadku mniejszej wagi. Zdaniem ok. 18% respondentów, tj. 26 osób, taką kwalifikację determinują wyłącznie przesłanki natury przedmiotowej. Żaden z ankietowanych nie wskazał, aby o przyjęciu wypadku mniejszej wagi decydowały jedynie elementy podmiotowe.

Zdaniem przeważającej części prokuratorów, którzy wzięli udział w wywiadach indywidualnych, dokonując oceny czynu zabronionego pod kątem uznania go za wypadek mniejszej wagi należy uwzględniać elementy zarówno przedmiotowe, jak i podmiotowe określone w art. 115 § 2 k.k.

Tabela 11a. Okoliczności determinujące przyjęcie wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według płci

Jakie okoliczności mają wpływ na uznanie przez Pana(ią) danego czynu zabronionego za wypadek mniejszej wagi?	Kobieta (%)	Mężczyzna (%)
przedmiotowo-podmiotowe	83,08	80,52
wyłącznie przedmiotowe	16,92	19,48
wyłącznie podmiotowe	0	0
Ogółem	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 11b. Okoliczności determinujące przyjęcie wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według zajmowanego stanowiska

Jakie okoliczności mają wpływ na uznanie przez Pana(ią) danego czynu zabronionego za wypadek mniejszej wagi?	Prokurator Prokuratury Rejonowej (%)	Prokurator Prokuratury Okręgowej (%)	Prokurator Prokuratury Regionalnej (%)	Prokurator Prokuratury Krajowej (%)
przedmiotowo-podmiotowe	79,82	84,21	100	100
wyłącznie przedmiotowe	20,18	15,79	0	0
wyłącznie podmiotowe	0	0	0	0
Ogółem	100	100	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 11c. Okoliczności determinujące przyjęcie wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według stażu pracy

Jakie okoliczności mają wpływ na uznanie przez Pana(ią) danego czynu zabronionego za wypadek mniejszej wagi?	do 5 lat (%)	6-10 lat (%)	11-15 lat (%)	16 i więcej lat (%)
przedmiotowo-podmiotowe	80,65	85	78,79	82,76
wyłącznie przedmiotowe	19,35	15	21,21	17,24
wyłącznie podmiotowe	0	0	0	0
Ogółem	100	100	100	100

Źródło: badania własne

Kobiety wykonujące zawód prokuratora nieznacznie częściej (ok. 83%) niż mężczyźni (ok. 81%) wskazywały, że na uznanie danego czynu zabronionego za wypadek mniejszej wagi mają wpływ okoliczności przedmiotowo-podmiotowe, zaś rzadziej, że decydują o tym wyłącznie okoliczności przedmiotowe (ok. 17% kobiet w stosunku do ok. 19% mężczyzn) – *vide* tabela 11a. Ponadto, mając na uwadze stanowisko zajmowane przez badanych (tabela 11b.), daje się zauważyć widoczna tendencja do częstszego opowiadania się za uwzględnieniem w omawianym zakresie elementów przedmiotowo-podmiotowych przez prokuratorów wyższego aniżeli niższego stopnia, zaś rzadszego co do brania pod uwagę w tej kwestii jedynie elementów przedmiotowych. Analizując odpowiedzi udzielone przez ankietowanych pod kątem ich stażu pracy (tabela 11c.), najczęściej za uwzględnieniem przy ocenie czynu pod kątem zakwalifikowania go jako wypadek mniejszej wagi okoliczności przedmiotowo-podmiotowych opowiadali się prokuratorzy wykonujący zawód 6 – 10 lat (85%), zaś najrzadziej prokuratorzy pracujący w zawodzie 11 – 15 lat (ok. 79%). Odwrotnie kształtowała się natomiast ta zależność, mając na uwadze wyniki odpowiedzi nakazujących uwzględnianie wyłącznie okoliczności przedmiotowych przy tej ocenie.

Tabela 12. Przesłanki uznania danego czynu za wypadek mniejszej wagi w opinii badanych

Czy z Pana(i) praktyki wynika, że do przesłanek uznania danego czynu za wypadek mniejszej wagi należą:	Liczba odpowiedzi
zachowanie się i sposób działania sprawcy	94
charakter i rozmiar szkody wyrządzonej lub grożącej dobru chronionemu prawem	136
stopień zawinienia sprawcy	63
motywacja i cel działania sprawcy	68
właściwości i warunki osobiste sprawcy	32
inne	4

Źródło: badania własne

Liczba odpowiedzi nie sumuje się do liczby otrzymanych zwrotnie kwestionariuszy ankiet, ponieważ każdy ankietowany mógł zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź.

Z przedstawionych w tabeli 12. danych wynika, że najwięcej respondentów (136 osób) uznało, że do przesłanek uznania konkretnego czynu za wypadek mniejszej wagi należą charakter i rozmiar szkody grożącej lub wyrządzonej dobru chronionemu prawem. Istotną część ankietowanych wymieniła w tym zakresie zachowanie się i sposób działania sprawcy (94 osoby). Dopiero w dalszej kolejności wskazywano odpowiednio na motywację i cel działania sprawcy (68 osób) oraz stopień zawinienia sprawcy (63 osoby), a więc przesłanki natury podmiotowej. Co interesujące, zdaniem 32 osób do przesłanek uznania danego czynu za wypadek mniejszej wagi należą właściwości i warunki osobiste sprawcy, a zatem okoliczności leżące poza czynem. Nakazuje to przyjąć, że ta część badanych podziela ujęcie całościowe wypadku mniejszej wagi.

Jednocześnie czterech ankietowanych wskazało inne przesłanki aniżeli te wymienione w tabeli. Trzech spośród nich wymieniło w tym zakresie kolejno: niską społeczną szkodliwość czynu, rodzaj i charakter naruszonego dobra prawnego oraz zachowanie się sprawcy po popełnieniu przestępstwa, zaś czwarty ankietowany nie wskazał ich wprost, a jedynie zaznaczył, że zależą one od rodzaju danego czynu zabronionego.

Jeden z prokuratorów, z którymi przeprowadzono wywiad pogłębiony zwrócił uwagę także na kwestię naprawienia szkody dla przyjęcia wypadku mniejszej wagi.

W nawiązaniu do powyższego przypomnieć należy, że stopień społecznej szkodliwości czynu określany jest w oparciu o określone kwantyfikatory wyliczone w art. 115 § 2 k.k. – nie jest to zatem w istocie okoliczność mająca wpływ na przyjęcie wypadku mniejszej wagi, ale pewna ocena czynu (ładunku jego społecznej szkodliwości). Zachowanie się sprawcy po popełnieniu przestępstwa oraz kwestia naprawienia szkody jako determinanty oceny czynu pod kątem uznania go za wypadek mniejszej wagi – biorąc pod uwagę tak wyniki ankiet, jak również odpowiedzi udzielone przez prokuratorów, z którymi przeprowadzono wywiady indywidualne – były wskazywane niezmiernie rzadko. Odmiennie rodzaj i charakter naruszonego dobra prawnego, a zatem elementy przedmiotowe, które stosunkowo często wymieniano w tym zakresie.

Tabela 13. Wpływ braku jednolitych kryteriów oceny wypadku mniejszej wagi na stosowanie tej instytucji w praktyce w opinii badanych

Czy brak jednolitych kryteriów oceny wypadku	Liczba badanych	% badanych
--	-----------------	------------

mniejszej wagi utrudnia Pana(i) stosowanie tej instytucji w praktyce?		
tak	20	14,08
nie	116	81,69
trudno powiedzieć	6	4,23
Ogółem	142	100

Źródło: badania własne

Jak obrazuje tabela 13. zdecydowana większość badanych (ok. 82% – 116 osób) uznała, że brak jednolitych kryteriów oceny wypadku mniejszej wagi nie utrudnia stosowania tej instytucji w praktyce – takie było również podejście do omawianej kwestii wszystkich prokuratorów, którzy uczestniczyli w wywiadach. Odmiennego zdania było ok. 14% ankietowanych (20 osób), zaś ok. 4% (6 osób) nie miało w tym zakresie jasno sprecyzowanego zdania. Co interesujące, jak wskazano już wcześniej przy opisywaniu tabeli 10., trudności z interpretacją pojęcia wypadku mniejszej wagi zgłosiło niecałe 5% badanych (7 osób), zaś ok. 11% (15 osób) pozostawało niezdecydowanych w tym zakresie. Zestawienie odpowiedzi respondentów dotyczących dwóch tych kwestii wskazuje na to, że są one ze sobą zasadniczo spójne.

Tabela 13a. Wpływ braku jednolitych kryteriów oceny wypadku mniejszej wagi na stosowanie tej instytucji w praktyce w opinii badanych według płci

Czy brak jednolitych kryteriów oceny wypadku mniejszej wagi utrudnia Pana(i) stosowanie tej instytucji w praktyce?	Kobieta (%)	Mężczyzna (%)
tak	13,85	14,29
nie	81,54	81,82
trudno powiedzieć	4,61	3,89
Ogółem	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 13b. Wpływ braku jednolitych kryteriów oceny wypadku mniejszej wagi na stosowanie tej instytucji w praktyce w opinii badanych według zajmowanego stanowiska

Czy brak jednolitych kryteriów oceny wypadku mniejszej wagi utrudnia Pana(i) stosowanie tej instytucji w praktyce?	Prokurator Prokuratury Rejonowej (%)	Prokurator Prokuratury Okręgowej (%)	Prokurator Prokuratury Regionalnej (%)	Prokurator Prokuratury Krajowej (%)

tak	15,79	10,53	0	0
nie	79,82	89,47	66,67	100
trudno powiedzieć	4,39	0	33,33	0
Ogółem	100	100	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 13c. Wpływ braku jednolitych kryteriów oceny wypadku mniejszej wagi na stosowanie tej instytucji w praktyce w opinii badanych według stażu pracy

Czy brak jednolitych kryteriów oceny wypadku mniejszej wagi utrudnia Pana(i) stosowanie tej instytucji w praktyce?	do 5 lat (%)	6-10 lat (%)	11-15 lat (%)	16 i więcej lat (%)
tak	22,58	10	6,06	15,52
nie	67,74	90	90,91	81,03
trudno powiedzieć	9,68	0	3,03	3,45
Ogółem	100	100	100	100

Źródło: badania własne

Rozkład odpowiedzi udzielonych na powyższe pytanie przedstawia się dość proporcjonalnie, mając na uwadze zmienną płci (tabela 13a.). Uwzględniając stanowisko zajmowane przez badanych (tabela 13b.), utrudnienia w stosowaniu omawianej instytucji, wynikające z braku jednolitych przesłanek oceny czynu pod kątem wypadku mniejszej wagi, zasygnalizowało nieznacznie więcej prokuratorów prokuratur rejonowych (ok. 16%) niż okręgowych (ok. 11%) – jednocześnie nie zgłosili ich prokuratorzy dwóch pozostałych powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury. Kolejno, analizując odpowiedzi udzielone przez respondentów pod kątem stażu ich pracy (tabela 13c.), zdecydowanie największy odsetek wśród prokuratorów, którzy zgłosili trudności w omawianym zakresie stanowili najmłodszy stażem (ok. 23%).

Do ankietowanych, którzy stwierdzili, że stosowanie instytucji wypadku mniejszej wagi w praktyce komplikuje brak ustalonych kryteriów jej oceny, skierowano dodatkowo pytanie opisowe dotyczące wskazania zakresu, w jakim powyższa okoliczność utrudnia praktyczne wykorzystywanie tej instytucji – jedynie nieliczni zdecydowali się na nie odpowiedzieć.

Najczęściej badani podkreślali, że w tej samej jednostce prokuratury, a tym bardziej w różnych, mogą pojawiać się odmienne oceny co do uznania czynu za wypadek mniejszej wagi

(podobnie sytuacja kształtuje się w sądach). Nieliczne osoby wskazały na okoliczności takie jak brak możliwości kontrolowania interpretacji tej instytucji oraz brak obiektywizacji kryteriów jej oceny.

Prokuratorzy, którzy wzięli udział w wywiadach indywidualnych zwrócili natomiast uwagę na problem z oceną całokształtu okoliczności, jakie należy brać po uwagę przy kwalifikowaniu danego czynu jako wypadku mniejszej wagi oraz problem z odróżnieniem typu podstawowego przestępstwa od wypadku mniejszej wagi.

Tabela 14. Stworzenie definicji legalnej wypadku mniejszej wagi i zamieszczenie jej w części ogólnej Kodeksu karnego w opinii badanych

Czy stworzenie definicji legalnej wypadku mniejszej wagi i zamieszczenie jej w części ogólnej Kodeksu karnego jest zasadne i dlaczego?	Liczba badanych	% badanych
tak	18	12,67
nie	42	29,58
nie mam zdania	78	54,93
brak odpowiedzi	4	2,82
Ogółem	142	100

Źródło: badania własne

Rozkład wyników procentowych przedstawionych w tabeli 14. dowodzi dużej rozbieżności stanowisk ankietowanych co do zasadności stworzenia definicji legalnej wypadku mniejszej wagi i zamieszczenia jej w części ogólnej Kodeksu karnego. Duża część respondentów, bowiem ponad połowa badanych prokuratorów (ok. 55% – 78 osób) nie ma co do tego zdania. Przeciwno powyższemu rozwiązaniu zwróciło się ok. 30% ankietowanych (42 osoby), zaś ok. 13% (18 osób) opowiedziało się za nim. Z rozmów przeprowadzonych z prokuratorami wynika, że – mając na uwadze ich doświadczenie zawodowe – nie powinno tworzyć się takiej definicji.

Tabela 14a. Stworzenie definicji legalnej wypadku mniejszej wagi i zamieszczenie jej w części ogólnej Kodeksu karnego w opinii badanych według płci

Czy stworzenie definicji legalnej wypadku mniejszej wagi i zamieszczenie jej w części ogólnej Kodeksu karnego jest zasadne i dlaczego?	Kobieta (%)	Mężczyzna (%)
tak	13,84	11,69
nie	23,08	35,06

nie mam zdania	60	50,65
brak odpowiedzi	3,08	2,60
Ogółem	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 14b. Stworzenie definicji legalnej wypadku mniejszej wagi i zamieszczenie jej w części ogólnej Kodeksu karnego w opinii badanych według zajmowanego stanowiska

Czy stworzenie definicji legalnej wypadku mniejszej wagi i zamieszczenie jej w części ogólnej Kodeksu karnego jest zasadne i dlaczego?	Prokurator Prokuratury Rejonowej (%)	Prokurator Prokuratury Okręgowej (%)	Prokurator Prokuratury Regionalnej (%)	Prokurator Prokuratury Krajowej (%)
tak	12,28	15,79	33,33	0
nie	24,56	47,37	0	83,33
nie mam zdania	60,53	31,58	66,67	16,67
brak odpowiedzi	2,63	5,26	0	0
Ogółem	100	100	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 14c. Stworzenie definicji legalnej wypadku mniejszej wagi i zamieszczenie jej w części ogólnej Kodeksu karnego w opinii badanych według stażu pracy

Czy stworzenie definicji legalnej wypadku mniejszej wagi i zamieszczenie jej w części ogólnej Kodeksu karnego jest zasadne i dlaczego?	do 5 lat (%)	6-10 lat (%)	11-15 lat (%)	16 i więcej lat (%)
tak	19,36	15	6,06	12,07
nie	12,90	35	33,33	34,48
nie mam zdania	67,74	45	60,61	48,28
brak odpowiedzi	0	5	0	5,17
Ogółem	100	100	100	100

Źródło: badania własne

Stanowisko przeciwne stworzeniu definicji legalnej wypadku mniejszej wagi i zamieszczeniu jej w Kodeksie karnym wyraziło więcej mężczyzn (ok. 35%) niż kobiet (23%) – *vide* tabela 14a., jak również więcej prokuratorów wyższego (ok. 83% prokuratorów Prokuratury Krajowej oraz ok. 47% prokuratorów prokuratur okręgowych) aniżeli niższego szczebla (ok. 25% prokuratorów prokuratur rejonowych) – *vide* tabela 14b. Jednocześnie

poparcie dla takiego podejścia wzrastało zasadniczo ze wzrostem stażu pracy prokuratorów (tabela 14c.).

Jako że pytanie to miało charakter częściowo otwarty – umożliwiło badanym uzasadnienie ich decyzji – poniżej przytoczone zostaną odpowiedzi udzielone przez prokuratorów, którzy wzięli udział w badaniach ankietowych, a dodatkowo również tych, którzy uczestniczyli w wywiadach indywidualnych.

Badani, których zdaniem istnieje potrzeba kodeksowego zdefiniowania pojęcia wypadku mniejszej wagi, argumentując takie stanowisko zdecydowanie najczęściej wskazywali, że takie rozwiązanie spowoduje ujednoczenie kryteriów stosowania tej instytucji, ułatwi jej stosowanie oraz wpłynie na ujednoczenie praktyki orzeczniczej w tym zakresie. Natomiast badani, którzy opowiedzieli się za niezasadnością powyższego rozwiązania podkreślali przede wszystkim, że nie da się w tym zakresie stworzyć idealnego wzorca, który znalazłby zastosowanie do wszystkich przestępstw, przy których przewidziano wypadek mniejszej wagi i który zawierałby jednolite kryteria oceny tej instytucji. W ich ocenie niemożliwe jest to z uwagi na bardzo duże zróżnicowanie rodzajów tych przestępstw – m.in. takie rozwiązanie w sposób oczywisty nie mogłoby uwzględnić wszystkich realiów konkretnej sprawy z wyjątkiem określonej kwotowo szkody, a pomimo to miałyby zastosowanie do wszystkich, a nie tylko wyselekcjonowanych w ustawie czynów. Każdą sprawę należy traktować indywidualnie i żadna (nawet najdokładniejsza) definicja nie obejmie wszystkich możliwych zachowań, bowiem wypadek mniejszej wagi jest ze swojej natury pojęciem bardzo ocennym, którego rozumienie zależy od danego przypadku. Stworzenie definicji legalnej wypadku mniejszej wagi mogłoby w realny sposób wpłynąć na ograniczenie zastosowania omawianej instytucji (niekorzystnie dla podejrzanego oraz oskarżonego), a zatem wywołać efekt odwrotny do oczekiwanego przez badanych prokuratorów, co wynika z całokształtu ich wypowiedzi. Stosownie do stanowiska zaprezentowanego przez niektórych badanych zdefiniowanie wypadku mniejszej wagi na potrzeby Kodeksu karnego jest zbędne, bowiem – z ich punktu widzenia – pojęcie to nie sprawia trudności interpretacyjnych – wystarczające jest w tym względzie odwołanie się do poglądów doktryny i orzecznictwa, a przy tym zachowanie zdrowego rozsądku.

Tabela 15. Zmiany w zakresie stosowania instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy na przestrzeni lat w opinii badanych

Czy zauważył(a) Pan(i) zmiany w zakresie stosowania instytucji wypadku mniejszej wagi	Liczba badanych	% badanych
---	-----------------	------------

przez sądy na przestrzeni lat?		
tak	14	9,86
nie	128	90,14
Ogółem	142	100

Źródło: badania własne

Jak wynika z danych zaprezentowanych w tabeli 15. zdecydowana większość respondentów (ok. 90% – 128 osób) nie zauważyła zmian w zakresie stosowania instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy na przestrzeni lat. Takie zmiany zaobserwował natomiast co dziesiąty ankietowany (ok. 10% – 14 osób).

Prokuratorzy, którzy wzięli udział w wywiadach pogłębionych podkreślali, że z uwagi na specyfikę wykonywanego zawodu nieprzerwanie obserwują funkcjonowanie tej instytucji w praktyce wymiaru sprawiedliwości i nie widzą szczególnych zmian w praktycznym jej stosowaniu na przestrzeni kilkudziesięciu ostatnich lat.

Tabela 15a. Zmiany w zakresie stosowania instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy na przestrzeni lat w opinii badanych według płci

Czy zauważył(a) Pan(i) zmiany w zakresie stosowania instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy na przestrzeni lat?	Kobieta (%)	Mężczyzna (%)
tak	9,23	10,39
nie	90,77	89,61
Ogółem	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 15b. Zmiany w zakresie stosowania instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy na przestrzeni lat w opinii badanych według zajmowanego stanowiska

Czy zauważył(a) Pan(i) zmiany w zakresie stosowania instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy na przestrzeni lat?	Prokurator Prokuratury Rejonowej (%)	Prokurator Prokuratury Okręgowej (%)	Prokurator Prokuratury Regionalnej (%)	Prokurator Prokuratury Krajowej (%)
tak	7,02	15,79	0	50
nie	92,98	84,21	100	50
Ogółem	100	100	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 15c. Zmiany w zakresie stosowania instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy na przestrzeni lat w opinii badanych według stażu pracy

Czy zauważył(a) Pan(i) zmiany w zakresie stosowania instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy na przestrzeni lat?	do 5 lat (%)	6-10 lat (%)	11-15 lat (%)	16 i więcej lat (%)
tak	3,23	10	3,03	17,24
nie	96,77	90	96,97	82,76
Ogółem	100	100	100	100

Źródło: badania własne

Odpowiedzi udzielone przez ankietowanych, mając na względzie zmienną wieku, były ze sobą bardzo zbieżne – *vide* tabela 15a. Biorąc pod uwagę rangę stanowiska zajmowanego przez badanych, zmiany w zakresie stosowania instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy na przestrzeni lat wyraźnie częściej zauważali prokuratorzy prokuratur okręgowych (ok. 16%) aniżeli rejonowych (ok. 7%) – *vide* tabela 15b. Jednocześnie zdecydowanie najwyższy odsetek wśród prokuratorów, którzy odpowiedzieli twierdząco na powyższe pytanie, stanowili prokuratorzy z najdłuższym stażem pracy, tj. 16 i więcej lat (ok. 17%) – *vide* tabela 15c.

Tabela 16. Zmiany w zakresie stosowania instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy na przestrzeni lat zaobserwowane przez badanych

Jeżeli zaobserwował(a) Pan(i) zmiany w zakresie stosowania instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy na przestrzeni lat, to jakie?	Liczba odpowiedzi
częstsze stosowanie instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy	11
rzadsze stosowanie instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy	3
inne	0

Źródło: badania własne

Liczba odpowiedzi nie sumuje się do liczby otrzymanych zwrotnie kwestionariuszy ankiet, ponieważ każdy ankietowany mógł zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź.

Z przedstawionych w tabeli 16. danych wynika, że najwięcej respondentów (11 osób) spośród tych, którzy zaobserwowali zmiany w stosowaniu instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy na przestrzeni lat, wskazało na częstsze jej stosowanie. W ocenie 3 osób jest ona coraz rzadziej stosowana przez sądy. Żaden z ankietowanych nie wskazał natomiast innych zmian, jakie spostrzegł w tym zakresie.

Tabela 17. Inicjatywa dowodowa podejrzanych/oskarżonych oraz ich obrońców w zakresie wykazywania wystąpienia wypadku mniejszej wagi w opinii badanych

Czy w Pana(i) ocenie podejrzani/oskarżeni oraz ich obrońcy wykazują należyłą inicjatywę dowodową w zakresie wykazywania wystąpienia wypadku mniejszej wagi?	Liczba badanych	% badanych
tak	31	21,83
nie	52	36,62
trudno powiedzieć	59	41,55
Ogółem	142	100

Źródło: badania własne

Odpowiedzi udzielone na powyższe pytanie zaprezentowane w tabeli 17. wskazują, że krytyczny stosunek co do inicjatywy dowodowej podejrzanych, oskarżonych oraz ich obrońców w zakresie wykazywania wystąpienia wypadku mniejszej wagi wyraziło ok. 37% ankietowanych (52 osoby). Istotnie mniejsza liczba badanych, bowiem ok. 22% (31 osób), wyraziło w tym zakresie odmienne stanowisko, tj. uznało, że inicjatywa ta jest należyta. Natomiast znacząca liczba respondentów, bowiem aż ok. 42% (59 osób), nie miała co do tego sprecyzowanego zdania.

Jak wskazywano podczas wywiadów pogłębionych w znacznej mierze stosowanie instytucji wypadku mniejszej wagi zależy od inicjatywy prokuratora – najczęściej o przyjęciu wypadku mniejszej wagi decyduje prowadzący postępowanie przygotowawcze na podstawie okoliczności sprawy. Podejrzani oraz oskarżeni tylko sporadycznie składają wnioski o potraktowanie popełnionego przez nich czynu jako wypadku mniejszej wagi, co najprawdopodobniej – zdaniem badanych – wynika z braku wiedzy co do istnienia takiej możliwości. W ocenie prokuratorów również obrońcy dość rzadko składają odpowiednie wnioski w tym zakresie.

Tabela 17a. Inicjatywa dowodowa podejrzanych/oskarżonych oraz ich obrońców w zakresie wykazywania wystąpienia wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według płci

Czy w Pana(i) ocenie podejrzani/oskarżeni oraz ich obrońcy wykazują należyłą inicjatywę dowodową w zakresie wykazywania wystąpienia wypadku mniejszej wagi?	Kobieta (%)	Mężczyzna (%)
tak	26,16	18,18

nie	36,92	36,36
trudno powiedzieć	36,92	45,46
Ogółem	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 17b. Inicjatywa dowodowa podejrzanych/oskarżonych oraz ich obrońców w zakresie wykazywania wystąpienia wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według zajmowanego stanowiska

Czy w Pana(i) ocenie podejrzani/oskarżeni oraz ich obrońcy wykazują należyłą inicjatywę dowodową w zakresie wykazywania wystąpienia wypadku mniejszej wagi?	Prokurator Prokuratury Rejonowej (%)	Prokurator Prokuratury Okręgowej (%)	Prokurator Prokuratury Regionalnej (%)	Prokurator Prokuratury Krajowej (%)
tak	20,18	31,58	33,33	16,67
nie	37,72	31,58	33,33	33,33
trudno powiedzieć	42,10	36,84	33,34	50,00
Ogółem	100	100	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 17c. Inicjatywa dowodowa podejrzanych/oskarżonych oraz ich obrońców w zakresie wykazywania wystąpienia wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według stażu pracy

Czy w Pana(i) ocenie podejrzani/oskarżeni oraz ich obrońcy wykazują należyłą inicjatywę dowodową w zakresie wykazywania wystąpienia wypadku mniejszej wagi?	do 5 lat (%)	6-10 lat (%)	11-15 lat (%)	16 i więcej lat (%)
tak	19,35	35	15,15	22,41
nie	35,49	20	39,39	41,38
trudno powiedzieć	45,16	45	45,46	36,21
Ogółem	100	100	100	100

Źródło: badania własne

Brak należytej inicjatywy dowodowej podejrzanych, oskarżonych oraz ich obrońców w zakresie dowodzenia zaistnienia w danej sprawie wypadku mniejszej wagi wskazywany był w odpowiedziach kobiet i mężczyzn zasadniczo na równi (niespełna 37% w stosunku do obu

tych płci) – *vide* tabela 17a. Nieznacznie częściej sygnalizowali go prokuratorzy prokuratur rejonowych (ok. 38%) niż okręgowych (ok. 32%) – *vide* tabela 17b. Za taką odpowiedzią opowiadali się przy tym wyraźnie najczęściej prokuratorzy o najdłuższym stażu – 11 – 15 lat (ok. 40%) oraz co najmniej 16 lat (ok. 42%) – *vide* tabela 17c. Pozytywnie inicjatywa dowodowa wymienionych powyżej osób w omawianym zakresie została oceniona przez zauważalnie wyższą liczbę kobiet (ok. 26% kobiet) aniżeli mężczyzn (ok. 18%) oraz prokuratorów prokuratur okręgowych (ok. 32%) aniżeli rejonowych (ok. 20%). W taki też sposób postrzegana jest ona najczęściej, mając na uwadze staż pracy badanych, przez prokuratorów wykonujących zawód 6 – 10 lat (35%).

Tabela 18. Sposób i termin składania wniosków o zakwalifikowanie danego czynu jako wypadku mniejszej wagi w opinii badanych

Czy z Pana(i) praktyki wynika, że wnioski o zakwalifikowanie danego czynu jako wypadku mniejszej wagi najczęściej składane są:	Liczba badanych	% badanych
ustnie w postępowaniu przed sądem	55	38,73
pisemnie w postępowaniu przed sądem	10	7,04
ustnie w postępowaniu przygotowawczym	22	15,49
pisemnie w postępowaniu przygotowawczym	40	28,17
brak odpowiedzi	15	10,57
Ogółem	142	100

Źródło: badania własne

Rozkład wyników procentowych zawartych w tabeli 18 przedstawia, że najwięcej badanych było zdania, że wnioski o zakwalifikowanie danego czynu jako wypadku mniejszej wagi najczęściej składane są ustnie w postępowaniu przed sądem (ok. 39% – 55 osób). W dalszej kolejności wskazywano, że ma to miejsce zazwyczaj: pisemnie w postępowaniu przygotowawczym (ok. 28% – 40 osób), ustnie w postępowaniu przygotowawczym (ok. 15% – 22 osoby) oraz, najrzadziej, pisemnie w postępowaniu przed sądem (ok. 7% – 10 osób).

Odpowiedzi udzielane w tym zakresie przez prokuratorów, którzy uczestniczyli w wywiadach w taki sam sposób opisywały powyższe zagadnienie.

Tabela 18a. Sposób i termin składania wniosków o zakwalifikowanie danego czynu jako wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według płci

Czy z Pana(i) praktyki wynika, że wnioski	Kobieta (%)	Mężczyzna (%)
--	--------------------	----------------------

o zakwalifikowanie danego czynu jako wypadku mniejszej wagi najczęściej składane są:		
ustnie w postępowaniu przed sądem	41,54	36,36
pisemnie w postępowaniu przed sądem	1,54	11,69
ustnie w postępowaniu przygotowawczym	13,85	16,88
pisemnie w postępowaniu przygotowawczym	35,38	22,08
brak odpowiedzi	7,69	12,99
Ogółem	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 18b. Sposób i termin składania wniosków o zakwalifikowanie danego czynu jako wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według zajmowanego stanowiska

Czy z Pana(i) praktyki wynika, że wnioski o zakwalifikowanie danego czynu jako wypadku mniejszej wagi najczęściej składane są:	Prokurator Prokuratury Rejonowej (%)	Prokurator Prokuratury Okręgowej (%)	Prokurator Prokuratury Regionalnej (%)	Prokurator Prokuratury Krajowej (%)
ustnie w postępowaniu przed sądem	42,98	26,31	33,33	0
pisemnie w postępowaniu przed sądem	5,27	10,53	33,33	16,67
ustnie w postępowaniu przygotowawczym	15,79	15,79	0	16,67
pisemnie w postępowaniu przygotowawczym	27,19	31,58	0	50
brak odpowiedzi	8,77	15,79	33,34	16,66
Ogółem	100	100	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 18c. Sposób i termin składania wniosków o zakwalifikowanie danego czynu jako wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według stażu pracy

Czy z Pana(i) praktyki wynika, że wnioski o zakwalifikowanie danego czynu jako wypadku mniejszej wagi najczęściej składane są:	do 5 lat (%)	6-10 lat (%)	11-15 lat (%)	16 i więcej lat (%)
ustnie w postępowaniu przed sądem	41,94	50	39,39	32,76
pisemnie w postępowaniu przed sądem	3,23	10	9,09	6,90
ustnie w postępowaniu przygotowawczym	22,58	5	15,15	15,52

pisemnie w postępowaniu przygotowawczym	25,80	20	36,36	27,58
brak odpowiedzi	6,45	15	0	17,24
Ogółem	100	100	100	100

Źródło: badania własne

Jak wynika z danych zaprezentowanych w tabeli 18a. kobiety stosunkowo częściej (ok. 42%) aniżeli mężczyźni (ok. 36%) przyjmowały, że wnioski o uznanie danego czynu jako wypadku mniejszej wagi najczęściej zgłaszane są ustnie w postępowaniu przed sądem, a rzadziej, że składane są one pisemnie w postępowaniu sądowym (takiego zdania było 2% kobiet w stosunku do ok. 12% mężczyzn). Kolejno większy był odsetek mężczyzn (ok. 17%) niż kobiet (ok. 14%), których zdaniem wnioski dowodowe w powyższym zakresie najczęściej formułowane są ustnie w postępowaniu przygotowawczym, a mniejszy w zakresie tego, że przedstawiane są one pisemnie w postępowaniu przygotowawczym (takie stanowisko wyraziło ok. 22% mężczyzn w stosunku do ok. 35% kobiet). Za stanowiskiem, że wnioski o uznanie danego czynu jako wypadku mniejszej wagi najczęściej zgłaszane są ustnie w postępowaniu przed sądem zdecydowanie najczęściej opowiadali się prokuratorzy prokuratur rejonowych (ok. 43%) – *vide* tabela 18b. oraz wykonujący zawód 6 –10 lat (50%) – *vide* tabela 18c. Prokuratorzy prokuratur okręgowych wskazywali natomiast, że w większości przypadków takie wnioski składane są pisemnie w postępowaniu przygotowawczym (ok. 32%) – takiego zdania byli również prokuratorzy Podlaskiego Wydziału Zamiejscowego Departamentu ds. Przystępczości Zorganizowanej i Korupcji Prokuratury Krajowej w Białymstoku (50%) – *vide* tabela 18b.

Tabela 19. Częstotliwość kwalifikowania czynu jako wypadku mniejszej wagi w opinii badanych

Czy, a jeżeli tak, to jak często stawiał(a) Pan(i) zarzut popełnienia czynu zabronionego zakwalifikowanego jako wypadek mniejszej wagi?	Liczba badanych	% badanych
tak, często	28	19,72
tak, rzadko	75	52,81
tak, bardzo rzadko	32	22,54
nie	7	4,93
Ogółem	142	100

Źródło: badania własne

Analizując dane zaprezentowane w tabeli 19. można zaobserwować, że nieco ponad połowa respondentów (ok. 53% – 75 osób) wskazała, że rzadko, zaś ok. 23% ankietowanych, tj. 32 osoby, że bardzo rzadko stawiali zarzut popełnienia czynu zabronionego zakwalifikowanego jako wypadek mniejszej wagi. Co piąty badany (ok. 20% respondentów, tj. 28 osób, a zatem niemało) stwierdził, że często stawiał taki zarzut, zaś co dwudziesty (ok. 5% ankietowanych, tj. 7 osób), że wcale.

Warto w tym miejscu nadmienić, że zdaniem prokuratorów, którzy wzięli udział w wywiadach indywidualnych sądy rzadko stosują instytucję wypadku mniejszej wagi. Co interesujące, ich zdaniem sądy z własnej inicjatywy jedynie incydentalnie przyjmują wypadek mniejszej wagi, gdyż już na etapie kierowania aktu oskarżenia jest zastosowana przedmiotowa instytucja.

Tabela 19a. Częstotliwość kwalifikowania czynu jako wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według płci

Czy, a jeżeli tak, to jak często stawiał(a) Pan(i) zarzut popełnienia czynu zabronionego zakwalifikowanego jako wypadek mniejszej wagi?	Kobieta (%)	Mężczyzna (%)
tak, często	23,08	16,88
tak, rzadko	46,15	58,44
tak, bardzo rzadko	24,62	20,78
nie	6,15	3,90
Ogółem	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 19b. Częstotliwość kwalifikowania czynu jako wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według zajmowanego stanowiska

Czy, a jeżeli tak, to jak często stawiał(a) Pan(i) zarzut popełnienia czynu zabronionego zakwalifikowanego jako wypadek mniejszej wagi?	Prokurator Prokuratury Rejonowej (%)	Prokurator Prokuratury Okręgowej (%)	Prokurator Prokuratury Regionalnej (%)	Prokurator Prokuratury Krajowej (%)
tak, często	21,93	10,53	0	16,67
tak, rzadko	51,75	68,41	33,33	33,33
tak, bardzo rzadko	22,81	10,53	66,67	33,33
nie	3,51	10,53	0	16,67

Ogółem	100	100	100	100
--------	-----	-----	-----	-----

Źródło: badania własne

Tabela 19c. Częstotliwość kwalifikowania czynu jako wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według stażu pracy

Czy, a jeżeli tak, to jak często stawiał(a) Pan(i) zarzut popełnienia czynu zabronionego zakwalifikowanego jako wypadek mniejszej wagi?	do 5 lat (%)	6-10 lat (%)	11-15 lat (%)	16 i więcej lat (%)
tak, często	12,90	30	30,30	13,79
tak, rzadko	54,84	45	51,52	55,18
tak, bardzo rzadko	25,81	25	18,18	22,41
nie	6,45	0	0	8,62
Ogółem	100	100	100	100

Źródło: badania własne

Dane przedstawione w tabeli 19a. wskazują, że odpowiedź dotycząca częstego kwalifikowania czynu zabronionego jako wypadku mniejszej wagi była udzielana nieznacznie częściej wśród kobiet (ok. 23%) niż mężczyzn (ok. 17%) oraz, co wynika z tabeli 19b., dwukrotnie częściej wśród prokuratorów prokuratur rejonowych (ok. 22%) aniżeli okręgowych (ok. 11%). Ci ostatni najczęściej wskazywali na rzadkie stawianie zarzutu w tym zakresie (ok. 68%) – za taką odpowiedzią opowiedziało się mniej, bo ok. 52%, prokuratorów prokuratur rejonowych. Jednocześnie ok. 11% spośród nich przyznało, że nie stawiało takiego zarzutu (tak również ok. 4% prokuratorów prokuratur rejonowych). Prokuratorzy Prokuratury Regionalnej w Białymstoku wskazywali albo na rzadkie (ok. 33%), albo na bardzo rzadkie (ok. 67%) stosowanie wspomnianej kwalifikacji, natomiast odpowiedzi prokuratorów Podlaskiego Wydziału Zamiejscowego Departamentu ds. Przystępczości Zorganizowanej i Korupcji Prokuratury Krajowej w Białymstoku były w tej mierze bardzo podzielone (podobnie jak rozkład odpowiedzi poszczególnych ankietowanych ze względu na wiek). Analizując dane zawarte w tabeli 19c., udzielone przez badanych odpowiedzi były bardzo różnorodne i nie sposób zauważyć w tym zakresie żadnej tendencji.

Tabela 20. Prawidłowość stosowania instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy w opinii badanych

Czy Pana(i) zdaniem sądy prawidłowo stosują instytucję wypadku mniejszej wagi?	Liczba badanych	% badanych
tak	139	97,89
nie	3	2,11
Ogółem	142	100

Źródło: badania własne

Odpowiedzi udzielone na powyższe pytanie zaprezentowane w tabeli 20. wskazują, że zdaniem niemalże wszystkich ankietowanych (ok. 98% – 139 osób) sądy prawidłowo stosują instytucję wypadku mniejszej wagi. Odmienne stanowisko wyraziło zaledwie 2% respondentów, tj. 3 osoby. Powyższe prowadzi do wniosku, że prokuratorzy zasadniczo nie zgłaszają zastrzeżeń co do stosowania omawianej instytucji przez sądy.

W trakcie wywiadów pogłębionych prokuratorzy podkreślali, że sądy we właściwy sposób stosują w praktyce instytucję wypadku mniejszej wagi, bowiem nie jest to instytucja nowa – przez wiele lat jej obowiązywania zdążono wypracować w tej mierze określone rozwiązania.

Tabela 20a. Prawidłowość stosowania instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy w opinii badanych według płci

Czy Pana(i) zdaniem sądy prawidłowo stosują instytucję wypadku mniejszej wagi?	Kobieta (%)	Mężczyzna (%)
tak	96,92	98,70
nie	3,08	1,30
Ogółem	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 20b. Prawidłowość stosowania instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy w opinii badanych według zajmowanego stanowiska

Czy Pana(i) zdaniem sądy prawidłowo stosują instytucję wypadku mniejszej wagi?	Prokurator Prokuratury Rejonowej (%)	Prokurator Prokuratury Okręgowej (%)	Prokurator Prokuratury Regionalnej (%)	Prokurator Prokuratury Krajowej (%)
tak	97,37	100	100	100
nie	2,63	0	0	0
Ogółem	100	100	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 20c. Prawidłowość stosowania instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy w opinii badanych według stażu pracy

Czy Pana(i) zdaniem sądy prawidłowo stosują instytucję wypadku mniejszej wagi?	do 5 lat (%)	6-10 lat (%)	11-15 lat (%)	16 i więcej lat (%)
tak	100	90	100	98,28
nie	0	10	0	1,72
Ogółem	100	100	100	100

Źródło: badania własne

Badani prokuratorzy byli zasadniczo zgodni co do odpowiedzi udzielonych na powyższe pytanie – rozkład głosów ankietowanych był do siebie bardzo zbliżony niezależnie od zastosowanych zmiennych. Na istnienie nieprawidłowości w stosowaniu instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy wskazało nieznacznie więcej kobiet (ok. 3%) aniżeli mężczyzn (ok. 1%) – *vide* tabela 20a. Mając na uwadze zmienną zajmowanego stanowiska (tabela 20b.), jedynie trzech prokuratorów prokuratury rejonowej (ok. 3%) uznało, że sądy niewłaściwie ją stosują, przy czym były to osoby wykonujące zawód prokuratora co najmniej 16 lat (tabela 20c.).

Do respondentów, w których ocenie sądy w niewłaściwy sposób stosują instytucję wypadku mniejszej wagi skierowano dodatkowe pytanie opisowe o wskazanie najczęstszych błędów popełnianych przez sędziów w tym zakresie. W odpowiedzi na nie zwrócono uwagę na wybiórczość stosowania tej instytucji przez sądy oraz brak obiektywizacji kryteriów jej oceny, tj. stosowanie jej w jednych przypadkach, a nie stosowanie w innych, podobnych sytuacjach.

Tabela 21. Okoliczności determinujące przyjęcie wypadku mniejszej wagi a okoliczności uwzględniane przy wymiarze kary przez sądy w opinii badanych

Biorąc pod uwagę Pana(i) praktykę zawodową, czy sądy, uznając dany czyn zabroniony za wypadek mniejszej wagi, biorą pod uwagę przy wymiarze kary te same okoliczności łagodzące, które mają wpływ na uznanie przez nie danego czynu zabronionego za wypadek mniejszej wagi?	Liczba badanych	% badanych
tak	115	80,99
nie	20	14,08
brak odpowiedzi	7	4,93
Ogółem	142	100

Źródło: badania własne

Jak wynika z danych ukazanych w tabeli 21. zdecydowanie przeważająca część respondentów (ok. 81% – 115 osób) uważa, że sądy uwzględniają przy wymiarze kary za czyn stanowiący wypadek mniejszej wagi te same okoliczności łagodzące, które były brane pod uwagę uprzednio przy ocenie tego czynu pod kątem zakwalifikowania go jako wypadek mniejszej wagi. Odmiennie stanowisko wyraziło ok. 14% ankietowanych, a zatem 20 osób.

Co interesujące, wśród prokuratorów, którzy uczestniczyli w wywiadach byli tak zwolennicy, jak i przeciwnicy powyższego rozwiązania.

Tabela 21a. Okoliczności determinujące przyjęcie wypadku mniejszej wagi a okoliczności uwzględniane przy wymiarze kary przez sądy w opinii badanych według płci

Biorąc pod uwagę Pana(i) praktykę zawodową, czy sądy, uznając dany czyn zabroniony za wypadek mniejszej wagi, biorą pod uwagę przy wymiarze kary te same okoliczności łagodzące, które mają wpływ na uznanie przez nie danego czynu zabronionego za wypadek mniejszej wagi?	Kobieta (%)	Mężczyzna (%)
tak	84,62	77,92
nie	15,38	12,99
brak odpowiedzi	0	9,09
Ogółem	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 21b. Okoliczności determinujące przyjęcie wypadku mniejszej wagi a okoliczności uwzględniane przy wymiarze kary przez sądy w opinii badanych według zajmowanego stanowiska

Biorąc pod uwagę Pana(i) praktykę zawodową, czy sądy, uznając dany czyn zabroniony za wypadek mniejszej wagi, biorą pod uwagę przy wymiarze kary te same okoliczności łagodzące, które mają wpływ na uznanie przez nie danego czynu zabronionego za wypadek mniejszej wagi?	Prokurator Prokuratury Rejonowej (%)	Prokurator Prokuratury Okręgowej (%)	Prokurator Prokuratury Regionalnej (%)	Prokurator Prokuratury Krajowej (%)
tak	79,82	84,21	100	83,33

nie	14,04	15,79	0	16,67
brak odpowiedzi	6,14	0	0	0
Ogółem	100	100	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 21c. Okoliczności determinujące przyjęcie wypadku mniejszej wagi a okoliczności uwzględniane przy wymiarze kary przez sądy w opinii badanych według stażu pracy

Biorąc pod uwagę Pana(i) praktykę zawodową, czy sądy, uznając dany czyn zabroniony za wypadek mniejszej wagi, biorą pod uwagę przy wymiarze kary te same okoliczności łagodzące, które mają wpływ na uznanie przez nie danego czynu zabronionego za wypadek mniejszej wagi?	do 5 lat (%)	6-10 lat (%)	11-15 lat (%)	16 i więcej lat (%)
tak	77,42	75	87,88	81,03
nie	19,35	25	9,09	10,35
brak odpowiedzi	3,23	0	3,03	8,62
Ogółem	100	100	100	100

Źródło: badania własne

Podział udzielonych odpowiedzi względem zastosowanych w kwestionariuszu ankiety zmiennych ukazuje, że nieznacznie częściej kobiety (ok. 85%) aniżeli mężczyźni (ok. 78%), co wynika z tabeli 21a., oraz prokuratorzy prokuratur okręgowych (ok. 84%) niż rejonowych (ok. 80%), co ilustruje tabela 21b., wskazywali na ponowne uwzględnianie tych samych okoliczności łagodzących przez sądy – najpierw przy uznaniu danego czynu za wypadek mniejszej wagi, a następnie przy wymiarze kary za ten czyn. Takie zdanie wyrażali przy tym wyraźnie częściej prokuratorzy posiadający dłuższy staż pracy, aniżeli wykonujący swój zawód krócej (tabela 21c.).

Tabela 22. Okoliczności determinujące przyjęcie wypadku mniejszej wagi a okoliczności uwzględniane przy wymiarze kary w opinii prokuratorów

Czy Pana(i) zdaniem te same okoliczności łagodzące powinny być brane pod uwagę przy wymiarze kary wobec sprawcy w razie uznania danego czynu zabronionego za wypadek mniejszej wagi?	Liczba badanych	% badanych
tak	101	71,13
nie	39	27,46

brak odpowiedzi	2	1,41
Ogółem	142	100

Źródło: badania własne

Z danych zawartych w tabeli 22. wynika, że zdaniem ok. 71% ankietowanych (101 osób) te same okoliczności łagodzące, które przesądziły o uznaniu danego czynu zabronionego za wypadek mniejszej wagi powinny być następnie brane pod uwagę przy wymiarze kary. Przeciwnikami takiego rozwiązania pozostaje natomiast ok. 27% respondentów (39 osób). Powyższe wyniki warto zestawić z liczbą badanych, którzy wskazali w odpowiedzi na poprzednie pytanie (*vide* tabela 21.), że sądy dwukrotnie uwzględniają te same okoliczności łagodzące w danej sprawie, czyniąc to w opisany wcześniej sposób – 81% ankietowanych, tj. 115 osób. Prowadzi to do wniosku, że zakres, w jakim sądy stosują takie rozwiązanie – z perspektywy prokuratorów – jest wyższy od odsetka, w jakim prokuratorzy podzielają jego zasadność.

W trakcie wywiadów pogłębionych prokuratorzy, których zdaniem przy wymiarze kary za czyn uznany za wypadek mniejszej wagi należy uwzględniać te same okoliczności łagodzące, które miały wpływ na taką jego kwalifikację wskazywali, że jest to zgodne z zasadą indywidualizacji odpowiedzialności karnej. Natomiast osoby wyrażające sprzeciw wobec takiego postępowania podkreślali, że już same zakwalifikowanie czynu jako wypadku mniejszej wagi pochłania okoliczności łagodzące.

Tabela 22a. Okoliczności determinujące przyjęcie wypadku mniejszej wagi a okoliczności uwzględniane przy wymiarze kary w opinii prokuratorów według płci

Czy Pana(i) zdaniem te same okoliczności łagodzące powinny być brane pod uwagę przy wymiarze kary wobec sprawcy w razie uznania danego czynu zabronionego za wypadek mniejszej wagi?	Kobieta (%)	Mężczyzna (%)
tak	63,08	77,92
nie	35,38	20,78
brak odpowiedzi	1,54	1,30
Ogółem	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 22b. Okoliczności determinujące przyjęcie wypadku mniejszej wagi a okoliczności uwzględniane przy wymiarze kary w opinii prokuratorów według zajmowanego stanowiska

Czy Pana(i) zdaniem te same okoliczności łagodzące powinny być brane pod uwagę przy wymiarze kary wobec sprawcy w razie uznania danego czynu zabronionego za wypadek mniejszej wagi?	Prokurator Prokuratury Rejonowej (%)	Prokurator Prokuratury Okręgowej (%)	Prokurator Prokuratury Regionalnej (%)	Prokurator Prokuratury Krajowej (%)
tak	72,81	68,42	66,67	50
nie	27,19	26,32	33,33	33,33
brak odpowiedzi	0	5,26	0	16,67
Ogółem	100	100	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 22c. Okoliczności determinujące przyjęcie wypadku mniejszej wagi a okoliczności uwzględniane przy wymiarze kary w opinii prokuratorów według stażu pracy

Czy Pana(i) zdaniem te same okoliczności łagodzące powinny być brane pod uwagę przy wymiarze kary wobec sprawcy w razie uznania danego czynu zabronionego za wypadek mniejszej wagi?	do 5 lat (%)	6-10 lat (%)	11-15 lat (%)	16 i więcej lat (%)
tak	58,06	75	81,82	70,69
nie	41,94	25	18,18	25,86
brak odpowiedzi	0	0	0	3,45
Ogółem	100	100	100	100

Źródło: badania własne

Rozkład uzyskanych odpowiedzi względem przyjętych w kwestionariuszu ankiety zmiennych ukazał, że stosunkowo częściej mężczyźni (ok. 78%) aniżeli kobiety (ok. 63%), co prezentuje tabela 22a., oraz prokuratorzy prokuratur rejonowych (ok. 73%) aniżeli okręgowych (ok. 68%), co przedstawia tabela 22b., opowiadali się za zasadnością dwukrotnego uwzględniania tych samych okoliczności łagodzących przez sądy – w pierwszej kolejności przy kwalifikowaniu określonego czynu jako wypadku mniejszej wagi, a następnie przy dokonywaniu wymiaru kary za ten czyn. Przeciwnikami takiego rozwiązania w

zdecydowanie najwyższym stopniu okazali się być prokuratorzy najkrócej wykonujący zawód, a zatem ci, których staż pracy wynosił do 5 lat (ok. 42%) – *vide* tabela 22c.

Ostatnie zadane respondentom pytanie miało charakter opisowy i dotyczyło przybliżenia innych, nieuwzględnionych w kwestionariuszu ankiety trudności, jakie pojawiają się w związku ze stosowaniem instytucji wypadku mniejszej wagi w praktyce oraz zmian, jakich wprowadzenia wymaga ta instytucja. Odpowiedzi udzielone przez nich, jak również przez prokuratorów, z którymi przeprowadzone zostały wywiady pogłębione przedstawiono poniżej.

Zdecydowana większość badanych wskazywała, że instytucja wypadku mniejszej wagi nie powoduje żadnych trudności w jej praktycznym stosowaniu oraz nie wymaga zmian. Odnosząc się do trudności sygnalizowanych przez badanych, najczęściej zwracali oni uwagę na to, że praktycy są zwolennikami różnych koncepcji wypadku mniejszej wagi, co niejednokrotnie prowadzi do występowania na sali sądowej odmiennych stanowisk, różnicy zdań, a w rezultacie odmiennych ocen danego zachowania pod kątem uznania go za wypadek mniejszej wagi. W swoich odpowiedziach badani wielokrotnie podkreślali jednocześnie, że jest to instytucja o znaczeniu marginalnym, jak mediacja, stosowana zbyt rzadko. Taka odpowiedź zaskakuje, biorąc pod uwagę, że co piąty ankietowany prokurator (ok. 20%) stwierdził, że często stawiał taki zarzut, a jedynie co dwudziesty (ok. 5%) wykluczył, aby kiedykolwiek zakwalifikował jakikolwiek czyn zabroniony jako wypadek mniejszej wagi (tabela 19.).

Wśród zgłoszonych postulatów *de lege ferenda* badani zdecydowanie najczęściej wskazywali na potrzebę wprowadzenia wypadku mniejszej wagi przy przestępstwach z art. 263 k.k. (wyrób lub handel bronią palną albo amunicją bez wymaganego zezwolenia) oraz art. 278a k.k. (kradzież szczególnie zuchwałą). Uwagi te, określające przyszłe, ewentualne zmiany, jakie warto wprowadzić w treści obowiązującego Kodeksu karnego, należy uznać za jak najbardziej trafione. Nierzadko podkreślano również ogólną potrzebę odzwierciedlenia instytucji wypadku mniejszej wagi w zakresie większej ilości przepisów karnych.

Jednocześnie niektórzy badani zwracali uwagę na niechlujność oraz bezrefleksyjność w działaniu ustawodawcy, opisując ją m.in. na przykładzie przestępstwa kradzieży szczególnie zuchwałej (zagrożonej karą bezwzględną pozbawienia wolności wynoszącą od 6 miesięcy do 8 lat), przy której nie przewidziano wypadku mniejszej wagi, pomimo że instytucję tę uregulowano przy kradzieży z włamaniem, kradzieży rozbójniczej, wymuszenia rozbójniczego, jak też rozboju. W rezultacie każde postępowanie o czyn z art. 278a k.k. musi być prowadzone w formie śledztwa, a sąd, w sprawie oczywistej, nie może wydać wyroku

nakazowego. Jako kolejny przykład jeszcze większej niedbałości ustawodawcy w zakresie tworzenia przepisów prawnych, przytoczono regulację art. 306a § 3 k.k., wskazując, że bardzo ciężko jest stwierdzić, na czym ma polegać wypadek mniejszej wagi czynu sprowadzającego się do zmiany wskazania drogomierza pojazdu mechanicznego lub ingerowania w prawidłowość jego pomiaru. Chcąc zilustrować powstające w tym zakresie trudności, badany postawił pytanie o to, od jakiej ilości kilometrów, o którą cofnięto licznik, można mówić, że mamy do czynienia z podstawowym typem przestępstwa, a od jakiej, że czyn ten będzie stanowił już wypadek mniejszej wagi.

§ 2. Prezentacja i analiza wyników badań ankietowych oraz wywiadów pogłębionych przeprowadzonych z sędziami

W tej części rozprawy zaprezentowane i przeanalizowane zostaną wyniki badań empirycznych przeprowadzonych wśród sędziów.

1. Dane osobopoznawcze badanych

Wybór sędziów orzekających w sprawach karnych, jako badanych właściwych do wypowiedzania się w zakresie problematyki wypadku mniejszej wagi, jak też stosowania tej instytucji w praktyce wynikał ze sprawowanej przez nich funkcji orzeczniczej. Sędziowie w sposób bezpośredni stosują prawo, wydając określonej treści orzeczenia. Tym samym są oni władni w sposób swobodny, jednakże nie dowolny, zdecydować o zakwalifikowaniu danego czynu jako wypadku mniejszej wagi, ferując wyrok.

Poniższa tabela obrazuje ilość wysłanych oraz zwrótnie otrzymanych kwestionariuszy ankiet skierowanych do sądów powszechnych działających na obszarze apelacji białostockiej.

Tabela 23. Ilość wysłanych i zwrótnie otrzymanych ankiet z poszczególnych sądów

Sąd	Ilość wysłanych ankiet	Ilość zwróconych ankiet	% zwróconych ankiet
Sąd Apelacyjny w Białymstoku	9	5	8,62
Sąd Okręgowy w Białymstoku	15	6	10,34
Sąd Rejonowy w Białymstoku	18	0	0
Sąd Rejonowy w Bielsku Podlaskim	8	4	6,90
Sąd Rejonowy w Sokółce	6	6	10,34

Sąd Okręgowy w Łomży	6	1	1,72
Sąd Rejonowy w Grajewie	2	0	0
Sąd Rejonowy w Łomży	6	5	8,62
Sąd Rejonowy w Wysokiem Mazowieckiem	2	1	1,72
Sąd Rejonowy w Zambrowie	2	1	1,72
Sąd Okręgowy w Olsztynie	17	7	12,07
Sąd Rejonowy w Bartoszycach	6	0	0
Sąd Rejonowy w Biskupcu	2	0	0
Sąd Rejonowy w Giżycku	4	0	0
Sąd Rejonowy w Kętrzynie	3	0	0
Sąd Rejonowy w Lidzbarku Warmińskim	2	0	0
Sąd Rejonowy w Mrągowie	3	0	0
Sąd Rejonowy w Nidzicy	2	0	0
Sąd Rejonowy w Olsztynie	14	0	0
Sąd Rejonowy w Pisz	3	3	5,17
Sąd Rejonowy w Szczytnie	4	0	0
Sąd Okręgowy w Ostrołęce	8	0	0
Sąd Rejonowy w Ostrołęce	5	3	5,17
Sąd Rejonowy w Ostrowi Mazowieckiej	3	0	0
Sąd Rejonowy w Przasnyszu	3	3	5,17
Sąd Rejonowy w Pułtusk	3	0	0
Sąd Rejonowy w Wyszowie	4	0	0
Sąd Okręgowy w Suwałkach	9	3	5,17
Sąd Rejonowy w Augustowie	5	2	3,45
Sąd Rejonowy w Ełku	4	1	1,72
Sąd Rejonowy w Olecku	3	2	3,45
Sąd Rejonowy w Suwałkach	6	5	8,62
Razem	187	58	100

Źródło: badania własne

W tym miejscu należy wskazać, że w badanym okresie zawód sędziego orzekającego w sprawach karnych wykonywało 187 osób. Kwestionariusze ankiet zostały skierowane do nich wszystkich. W odpowiedzi otrzymano 58 wypełnionych kwestionariuszy ankiet.

Najliczniejszą wśród ankietowanych sędziów grupę stanowili sędziowie Sądu Okręgowego w Olsztynie (7 osób – ok. 12%), zaś najmniejszą sędziowie Sądu Okręgowego w Białymstoku, Sądu Rejonowego w Wysokiem Mazowieckiem, Sądu Rejonowego w Zambrowie oraz Sądu Rejonowego w Ełku (po 1 osobie – ok. 2%). W badaniach nie wzięli natomiast udziału sędziowie piętnastu sądów powszechnych (Sądu Okręgowego w Ostrołęce oraz sądów rejonowych zlokalizowanych w Białymstoku, Grajewie, Bartoszycach, Biskupcu, Giżycku, Kętrzynie, Lidzbarku Warmińskim, Mrągowie, Nidzicy, Olsztynie, Szczytnie, Ostrowi Mazowieckiej, Pułtusku i Wyszku), a zatem niemalże połowy sądów powszechnych, do których skierowano kwestionariusze ankiety.

Zagadnienia związane z minimalną wielkością próby oraz metodą, która posłużyła do jej wyliczenia, jak również argumentacja uzasadniająca przedstawienie wyników przeprowadzonych wśród sędziów badań ankietowych zostały opisane w rozdziale I. § 4 niniejszej rozprawy.

Pierwsza część kwestionariusza ankiety skierowanego do badanych zawierała prośbę o udzielenie odpowiedzi dotyczących ich danych – respondentów poproszono o wypełnienie metryczki obejmującej takie zmienne jak: płeć, zajmowane stanowisko sędziowskie, instancję, w jakiej ankietowany sędzi, staż pracy w zawodzie sędziego w ogólności oraz jako orzekającego w sprawach karnych. Wszystkie zgromadzone dane, obejmujące pięć wskazanych zmiennych, zaprezentowano w poniższych tabelach. Posłużyły one do stworzenia charakterystyki badanej populacji sędziów.

Tabela 24. Płeć badanych

Płeć	Liczba badanych	% badanych
Kobieta	24	41,38
Mężczyzna	34	58,62
Ogółem	58	100

Źródło: badania własne

Jak wynika z danych zawartych w tabeli 24. w badaniu wzięła udział istotnie większa liczba mężczyzn (ok. 59% – 34 osoby) niż kobiet (ok. 41% – 24 osoby).

Tabela 25. Stanowisko zajmowane przez badanych

Płeć	Liczba badanych	% badanych
-------------	------------------------	-------------------

Sędzia Sądu Rejonowego	36	62,07
Sędzia Sądu Okręgowego	17	29,31
Sędzia Sądu Apelacyjnego	5	8,62
Ogółem	58	100

Źródło: badania własne

Rozkład wyników procentowych przedstawionych w tabeli 25. wskazuje, że najwięcej ankietowanych, bowiem aż ok. 62% (36 osób), orzeka w sądach rejonowych, kolejno ok. 29% (17 osób) w sądach okręgowych, zaś ok. 9% (5 osób) w Sądzie Apelacyjnym w Białymstoku.

Tabela 26. Miejsce orzekania badanych

Instancja sądowa	Liczba badanych	% badanych
Sąd I instancji	45	77,58
Sąd II instancji	9	15,52
Obie instancje	4	6,90
Ogółem	58	100

Źródło: badania własne

Przedstawione w tabeli 26. dane ukazują, że zdecydowana większość ankietowanych (ok. 78% – 45 osób) orzeka w sądzie I instancji, natomiast tylko niewielka liczba respondentów orzeka w sądzie II instancji (ok. 16% – 9 osób). Pomimo braku takiej odpowiedzi w opracowanym kwestionariuszu ankiety część badanych (ok. 7% – 4 osoby) zaznaczyła w tym zakresie obie odpowiedzi. Mając na uwadze, że rzeczywiście istnieje możliwość jednoczesnego orzekania przez sędziów w sprawach karnych zarówno w I instancji (tj. na etapie postępowania rozpoznawczego), jak i w II instancji (tj. na etapie postępowania odwoławczego), zdecydowano przedstawić powyższe odpowiedzi jako odrębny wynik w tabeli.

Tabela 27. Staż pracy badanych

Staż pracy	Liczba badanych	% badanych
do 5 lat	2	3,45
6 – 10 lat	4	6,90
11 – 15 lat	19	32,75
16 i więcej lat	33	56,90

Ogółem	58	100
--------	----	-----

Źródło: badania własne

Jak wynika z danych zawartych w tabeli 27. ankietowanych cechował bardzo długi staż pracy w zawodzie sędziego. Ponad połowa badanych wykonywała ten zawód co najmniej 16 lat (ok. 57% – 33 osoby), zaś co trzeci respondent 11 – 15 lat (ok. 33% – 19 osób). Nie dłużej niż 5 lat funkcje orzecznicze wykonywała znikoma liczba ankietowanych (ok. 3% – 2 osoby).

Wieloletni staż pracy na stanowisku sędziego tak dużej ilości badanych (ponad połowy), niewątpliwie poszerza walor poznawczy przeprowadzonych badań (a tym samym całej rozprawy), jako że ankietowani ci posiadają bogate doświadczenie w pracy zawodowej – mieli okazje obserwować funkcjonowanie instytucji wypadku mniejszej wagi na przestrzeni lat, jak również stosować ją w praktyce. Wszystko to czyni udzielone przez nich odpowiedzi oraz zaprezentowane uwagi niezwykle cennymi.

Tabela 28. Czas orzekania przez badanych w sprawach karnych

Staż pracy	Liczba badanych	% badanych
do 5 lat	4	6,90
6 – 10 lat	2	3,45
11 – 15 lat	21	36,20
16 i więcej lat	31	53,45
Ogółem	58	100

Źródło: badania własne

Mając na uwadze, że okres orzekania przez poszczególnych sędziów w sprawach karnych mógł odbiegać od stażu pracy na stanowisku sędziego, postanowiono skierować do badanych oddzielne pytanie dotyczące stażu pracy na stanowisku sędziego karnisty. Zaprezentowane w tabeli 28. dane w sposób bardzo nieznaczny różnią się od informacji zawartych w tabeli 27., w której przedstawiono staż pracy respondentów w zawodzie sędziego. Biorąc pod uwagę powyższe, zdecydowano, że zmienne dotyczące stażu pracy w zawodzie sędziego oraz sędziego karnisty zostaną potraktowane na potrzeby dalszych badań jako jedna zmienna. Uwzględniać będzie ona wyłącznie okres orzekania przez ankietowanych w sprawach karnych, jako bardziej istotny dla wypowiedzania się na temat problematyki objętej przedmiotem badań realizowanych na potrzeby niniejszej rozprawy.

Jednocześnie należy zauważyć, że liczba sędziów orzekających w sprawach karnych nie dłużej niż 5 lat (4 osoby) oraz 6 – 10 lat (2 osoby) jest stosunkowo niską w porównaniu z liczbą tych, którzy pozostają kranistami 11 – 15 lat (21 osób) oraz co najmniej 16 lat (31 osób). W związku z powyższym wyniki zaprezentowane w dalszej części rozprawy w zakresie, w jakim będą odnosić się do tych dwóch pierwszych grup sędziów, zasadniczo będą charakteryzowały się większymi rozbieżnościami pomiędzy poszczególnymi odpowiedziami.

W ramach badań jakościowych przeprowadzono natomiast cztery wywiady pogłębione nieskategoryzowane z: sędzią Sądu Apelacyjnego w Białymstoku, sędzią Sądu Okręgowego w Białymstoku, sędzią Sądu Okręgowego w Olsztynie oraz sędzią Sądu Rejonowego w Suwałkach. Wśród nich były dwie kobiety oraz dwoje mężczyzn. Ich staż pracy w zawodzie sędziego wynosił: 11, 17, 20 oraz 25 lat.

2. Praktyczne trudności przy stosowaniu instytucji wypadku mniejszej wagi w opinii sędziów

W tej części dysertacji zostaną przeanalizowane wyniki badań empirycznych przeprowadzonych wśród sędziów. Umożliwi to przede wszystkim poznanie praktycznych trudności, jakie ujawniają się podczas stosowania instytucji wypadku mniejszej wagi w opinii tej grupy badanych. Najpierw zostaną zaprezentowane i omówione ogólne wyniki badań ankietowych, następnie odpowiedzi udzielone przez sędziów, którzy uczestniczyli w wywiadach pogłębionych, zaś w dalszej kolejności wyniki badań ankietowych według zastosowanych w kwestionariuszu ankiety zmiennych.

Na wstępie, podobnie jak przy badaniach innych grup zawodowych, respondentów zapytano o charakter prawny instytucji wypadku mniejszej wagi.

Tabela 29. Charakter prawny instytucji wypadku mniejszej wagi w opinii badanych

Czy Pana(i) zdaniem wypadek mniejszej wagi jest:	Liczba badanych	% badanych
instytucją sądowego wymiaru kary	7	12,07
uprzywilejowanym typem przestępstwa	49	84,49
inne	1	1,72
brak odpowiedzi	1	1,72
Ogółem	58	100

Źródło: badania własne

Z danych zawartych w tabeli 29. wynika, że zdaniem zdecydowanej większości ankietowanych (ok. 84% – 49 osób) wypadek mniejszej wagi jest uprzywilejowanym typem przestępstwa. W ocenie sędziów, którzy wzięli udział w wywiadach indywidualnych za zasadnością takiego stanowiska przemawia chociażby to, że wypadki mniejszej wagi przewidziane są w odrębnych przepisach części szczególnej Kodeksu karnego, które zawierają samoistne sankcje – jeżeli miałyby to być dyrektywa wymiaru kary, znalazłaby się w części ogólnej Kodeksu karnego. Co dziesiąty respondent (ok. 12% – 7 osób) uznał wypadek mniejszej wagi za instytucję sądowego wymiaru kary. Za ledwie jeden ankietowany (ok. 2%) wskazał, że jest to coś jeszcze innego, jednakże nie określił, co takiego.

W trakcie rozmów przeprowadzonych z sędziami, którzy wzięli udział w wywiadach indywidualnych niektórzy z nich opisywali wypadek mniejszej wagi także jako instytucję prawa karnego materialnego modyfikującą granice ustawowego zagrożenia karą – taka odpowiedź nie przesądza jednak w sposób jednoznaczny kwestii charakteru prawnego tej instytucji. Analizując rozkład odpowiedzi na powyższe pytanie, należy stwierdzić, że wśród badanych sędziów orzekających w sprawach karnych brak jednomyślności co do charakteru prawnego instytucji wypadku mniejszej wagi – rozbieżności ich stanowisk w tym zakresie są jednak niewielkie.

Poniżej zostaną przedstawione odpowiedzi udzielone na sformułowane powyżej pytanie z uwzględnieniem czterech opisanych wcześniej zmiennych. W tym miejscu zaznaczyć należy, że – w celu zapewnienia jak największej przejrzystości – we wszystkich tabelach, w jakich zaprezentowane zostaną odpowiedzi sędziów z podziałem na zmienne (tj. w tabelach określanych przy użyciu liter a – d) ujęto wyłącznie wskaźnik procentowy liczby ankietowanych sędziów, którzy udzielili danej odpowiedzi w stosunku do ogólnej liczby badanej populacji sędziów.

Tabela 29a. Charakter prawny instytucji wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według płci

Czy Pana(i) zdaniem wypadek mniejszej wagi jest:	Kobieta (%)	Mężczyzna (%)
instytucją sądowego wymiaru kary	11,76	8,82
uprzywilejowanym typem przestępstwa	75,00	91,18
inne	4,17	0
brak odpowiedzi	4,17	0
Ogółem	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 29b. Charakter prawny instytucji wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według zajmowanego stanowiska

Czy Pana(i) zdaniem wypadek mniejszej wagi jest:	Sędzia Sądu Rejonowego (%)	Sędzia Sądu Okręgowego (%)	Sędzia Sądu Apelacyjnego (%)
instytucją sądowego wymiaru kary	13,89	11,77	0
uprzywilejowanym typem przestępstwa	83,33	82,35	100
inne	2,78	0	0
brak odpowiedzi	0	5,88	0
Ogółem	100	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 29c. Charakter prawny instytucji wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według instancji sądowej

Czy Pana(i) zdaniem wypadek mniejszej wagi jest:	Sędzia Sądu I instancji (%)	Sędzia Sądu II instancji (%)	Sędzia Sądu I i II instancji
instytucją sądowego wymiaru kary	11,11	1,11	25
uprzywilejowanym typem przestępstwa	84,45	88,89	75
inne	2,22	0	0
brak odpowiedzi	2,22	0	0
Ogółem	100	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 29d. Charakter prawny instytucji wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według czasu orzekania w sprawach karnych

Czy Pana(i) zdaniem wypadek mniejszej wagi jest:	do 5 lat (%)	6-10 lat (%)	11-15 lat (%)	16 i więcej lat (%)
instytucją sądowego wymiaru kary	0	0	14,29	12,90
uprzywilejowanym typem przestępstwa	50	100	85,71	87,10
inne	25	0	0	0
brak odpowiedzi	25	0	0	0
Ogółem	100	100	100	100

Źródło: badania własne

Kobiety stosunkowo częściej (ok. 12%) aniżeli mężczyźni (ok. 9%) uznawały, że wypadek mniejszej wagi jest instytucją sądowego wymiaru kary, a rzadziej, że jest on uprzywilejowanym typem przestępstwa (takiego zdania było 75% kobiet w stosunku do ok. 91% mężczyzn) – *vide* tabela 29a. Rozkład uzyskanych odpowiedzi pozostaje bardzo zbliżony w przypadku sędziów sądów rejonowych i okręgowych, jednocześnie wszyscy ankietowani sędziowie Sądu Apelacyjnego w Białymstoku opowiedzieli się za tym, że wypadek mniejszej wagi stanowi uprzywilejowany typ przestępstwa (tabela 29b). Takie stanowisko również, biorąc pod uwagę instancję, w jakiej ankietowani sądzą, wyrażali najczęściej sędziowie sądów II instancji (ok. 89%) – *vide* tabela 29c. Przedstawione w tabeli 29d. wyniki obrazują, że rozkład odpowiedzi udzielonych przez sędziów orzekających w sprawach karnych 11 – 15 lat oraz co najmniej 16 był do siebie bardzo zbliżony. Co interesujące, żaden z sędziów orzekających w sprawach karnych nie dłużej niż przez 10 lat nie wskazał, aby wypadek mniejszej wagi był instytucją sądowego wymiaru kary.

Tabela 30. Obowiązywanie instytucji wypadku mniejszej wagi w prawie karnym w opinii badanych

Czy Pana(i) zdaniem instytucja wypadku mniejszej wagi:	Liczba badanych	% badanych
powinna obowiązywać w prawie karnym, jako że wpływa na uadekwatnienie ustawowego zagrożenia do stopnia społecznej szkodliwości czynu	58	100
jest zbędna, z uwagi na występowanie w prawie karnym instytucji nadzwyczajnego złagodzenia kary	0	0
Ogółem	58	100

Źródło: badania własne

Wszyscy ankietowani, co obrazuje tabela 30., uznali, że instytucja wypadku mniejszej wagi powinna obowiązywać w prawie karnym, jako że umożliwia dostosowanie ustawowego zagrożenia karą do stopnia społecznej szkodliwości czynu.

Takie stanowisko wyraził również ogół sędziów, z którymi przeprowadzono wywiady.

Tabela 30a. Obowiązywanie instytucji wypadku mniejszej wagi w prawie karnym w opinii badanych według płci

Czy Pana(i) zdaniem instytucja wypadku mniejszej wagi:	Kobieta (%)	Mężczyzna (%)
powinna obowiązywać w prawie karnym, jako że	100	100

wpływa na uadekwatnienie ustawowego zagrożenia do stopnia społecznej szkodliwości czynu		
jest zbędna, z uwagi na występowanie w prawie karnym instytucji nadzwyczajnego złagodzenia kary	0	0
Ogółem	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 30b. Obowiązywanie instytucji wypadku mniejszej wagi w prawie karnym w opinii badanych według zajmowanego stanowiska

Czy Pana(i) zdaniem instytucja wypadku mniejszej wagi:	Sędzia Sądu Rejonowego (%)	Sędzia Sądu Okręgowego (%)	Sędzia Sądu Apelacyjnego (%)
powinna obowiązywać w prawie karnym, jako że wpływa na uadekwatnienie ustawowego zagrożenia do stopnia społecznej szkodliwości czynu	100	100	100
jest zbędna, z uwagi na występowanie w prawie karnym instytucji nadzwyczajnego złagodzenia kary	0	0	0
Ogółem	100	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 30c. Obowiązywanie instytucji wypadku mniejszej wagi w prawie karnym w opinii badanych według instancji sądowej

Czy Pana(i) zdaniem instytucja wypadku mniejszej wagi:	Sędzia Sądu I instancji (%)	Sędzia Sądu II instancji (%)	Sędzia Sądu I i II instancji (%)
powinna obowiązywać w prawie karnym, jako że wpływa na uadekwatnienie ustawowego zagrożenia do stopnia społecznej szkodliwości czynu	100	100	100
jest zbędna, z uwagi na występowanie w prawie karnym instytucji nadzwyczajnego złagodzenia kary	0	0	0
Ogółem	100	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 30d. Obowiązywanie instytucji wypadku mniejszej wagi w prawie karnym w opinii badanych według czasu orzekania w sprawach karnych

Czy Pana(i) zdaniem instytucja wypadku mniejszej wagi:	do 5 lat (%)	6-10 lat (%)	11-15 lat (%)	16 i więcej lat (%)
powinna obowiązywać w prawie karnym, jako że wpływa na uadekwatnienie ustawowego zagrożenia do stopnia społecznej szkodliwości czynu	100	100	100	100
jest zbędna, z uwagi na występowanie w prawie karnym instytucji nadzwyczajnego złagodzenia kary	0	0	0	0
Ogółem	100	100	100	100

Źródło: badania własne

Rozkład odpowiedzi na powyższe pytanie z uwzględnieniem każdej zmiennej (tabele 30a. – 30d.) kształtuje się tak samo z uwagi na fakt, że wszyscy ankietowani sędziowie jednomyślnie stwierdzili, że instytucja wypadku mniejszej wagi powinna obowiązywać w prawie karnym, bowiem wpływa na uadekwatnienie ustawowego zagrożenia karą przewidzianego dla poszczególnych typów czynów zabronionych do stopnia społecznej szkodliwości konkretnego czynu.

Dzięki takiemu rozwiązaniu, co wynika z odpowiedzi uzyskanych w toku przeprowadzonych z sędziami wywiadów pogłębionych, mają oni szersze pole działania w zakresie kształtowania środków represji karnej w odniesieniu do niektórych inkryminowanych zdarzeń (instytucja ta umożliwi indywidualne podejście do wielu spraw). Badani w trakcie rozmów wskazywali nadto, że dzięki obowiązywaniu instytucji wypadku mniejszej wagi istnieje możliwość szerszego zastosowania instytucji warunkowego umorzenia postępowania, która to reakcja prawnokarna może okazać się wystarczająca dla osiągnięcia celów kary (typy podstawowe przestępstw, co do których stworzone są wypadki mniejszej wagi, w większości są zagrożone karą pozbawienia wolności w górnej granicy powyżej 5 lat, co wyłącza możliwość warunkowego umorzenia postępowania). Kolejno sygnalizowano, że występowanie w prawie karnym instytucji nadzwyczajnego złagodzenia kary nie powoduje zbędności obowiązywania instytucji wypadku mniejszej wagi, ponieważ wypadek mniejszej wagi i nadzwyczajne złagodzenie kary nie są tożsame z punktu widzenia celów kary w kontekście jej indywidualizacji – nadzwyczajne złagodzenie kary odnosi się bardziej do sprawcy, zaś wypadek mniejszej wagi do istoty przestępstwa. Co więcej, w stosunku do tej samej osoby może zostać zastosowany zarówno wypadek mniejszej wagi, jak i nadzwyczajne złagodzenie kary, przy założeniu, że do oceny możliwości zastosowania tych

instytucji wzięte zostaną inne kryteria. Powyższe prowadzi do wniosku, że wypadek mniejszej wagi cieszy się powszechnym uznaniem wśród sędziów – w ich ocenie jest to instytucja bardzo istotna i potrzebna, zwłaszcza biorąc pod uwagę obecną politykę kryminalną zorientowaną na zaostrzanie kar.

Tabela 31. Obecna regulacja instytucji wypadku mniejszej wagi w opinii badanych

Czy w Pana(i) ocenie obecnie obowiązująca regulacja prawna instytucji wypadku mniejszej wagi jest:	Liczba badanych	% badanych
odpowiednia	52	89,66
wymagająca zmian	3	5,17
trudno mi ocenić	3	5,17
Ogółem	58	100

Źródło: badania własne

Zaprezentowane w tabeli 31. dane wskazują, że zdaniem zdecydowanej większości badanych (ok. 90% – 52 osoby) obecna regulacja prawna instytucji wypadku mniejszej wagi jest odpowiednia. Potrzebę wprowadzenia w niej zmian zgłosiło ok. 5% ankietowanych (3 osoby). Taka sama liczba respondentów wyraziła trudności co do oceny powyższego.

Również wszyscy sędziowie, którzy uczestniczyli w wywiadach indywidualnych stwierdzili, że obowiązujące uregulowanie wypadku mniejszej wagi jest prawidłowe.

Jednocześnie należy w tym miejscu zaznaczyć, że o zmiany, jakich wprowadzenia wymaga instytucja wypadku mniejszej wagi zapytano w ostatnim, otwartym pytaniu kwestionariusza ankiety, dlatego też zostaną one opisane przy jego omówieniu.

Tabela 31a. Obecna regulacja instytucji wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według płci

Czy w Pana(i) ocenie obecnie obowiązująca regulacja prawna instytucji wypadku mniejszej wagi jest:	Kobieta (%)	Mężczyzna (%)
odpowiednia	91,67	88,24
wymagająca zmian	0	8,82
trudno mi ocenić	8,33	2,94
Ogółem	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 31b. Obecna regulacja instytucji wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według zajmowanego stanowiska

Czy w Pana(i) ocenie obecnie obowiązująca regulacja prawna instytucji wypadku mniejszej wagi jest:	Sędzia Sądu Rejonowego (%)	Sędzia Sądu Okręgowego (%)	Sędzia Sądu Apelacyjnego (%)
odpowiednia	86,11	94,12	100
wymagająca zmian	5,56	5,88	0
trudno mi ocenić	8,33	0	0
Ogółem	100	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 31c. Obecna regulacja instytucji wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według instancji sądowej

Czy w Pana(i) ocenie obecnie obowiązująca regulacja prawna instytucji wypadku mniejszej wagi jest:	Sędzia Sądu I instancji (%)	Sędzia Sądu II instancji (%)	Sędzia Sądu I i II instancji (%)
odpowiednia	86,66	100	100
wymagająca zmian	6,67	0	0
trudno mi ocenić	6,67	0	0
Ogółem	100	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 31d. Obecna regulacja instytucji wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według czasu orzekania w sprawach karnych

Czy w Pana(i) ocenie obecnie obowiązująca regulacja prawna instytucji wypadku mniejszej wagi jest:	do 5 lat (%)	6-10 lat (%)	11-15 lat (%)	16 i więcej lat (%)
odpowiednia	100	100	85,72	90,32
wymagająca zmian	0	0	4,76	6,45
trudno mi ocenić	0	0	9,52	3,23
Ogółem	100	100	100	100

Źródło: badania własne

Konieczność zmian w obecnej regulacji prawnej instytucji wypadku mniejszej wagi zmian zgłosiła niespełna 9% kobiet (tabela 31a.), ok. 6% sędziów sądów rejonowych i okręgowych (tabela 31b.), ok. 7% sędziów sądów I instancji (tabela 31c.), ok. 5% sędziów orzekających w sprawach karnych 11 – 15 lat oraz ok. 6% sędziów wykonujących funkcje orzecznicze co najmniej 16 lat (tabela 31d.). Takiej potrzeby nie zgłosił natomiast żaden z

sędziów: Sądu Apelacyjnego w Białymstoku, sądów II instancji, sądów obu instancji oraz orzekających w sprawach karnych nie dłużej niż 10 lat – wszyscy oni uznali tę regulację za odpowiednią.

Intuicyjnie mogłoby się wydawać, że to sędziowie sądów odwoławczych powinni być bardziej skłonni do zmian w obecnym uregulowaniu instytucji wypadku mniejszej wagi z uwagi na specyfikę swojej pracy zawodowej. Rozpoznawanie środków odwoławczych od orzeczeń wydawanych przez sądy I instancji, jak się wydaje, daje możliwość szerszego zaobserwowania omawianej problematyki, tj. z uwzględnieniem wydanych w danej sprawie rozstrzygnięć i oceny ich trafności. Powyższego instynktownego spostrzeżenia nie potwierdziły wyniki przeprowadzonych badań. Mając jednakże na uwadze, że zaledwie troje sędziów wyraziło potrzebę wprowadzenia zmian w badanej instytucji, należy przyjąć, że niemalże wszyscy sędziowie nie widzą konieczności jej modyfikowania.

Tabela 32. Poszerzenie katalogu przestępstw objętych regulacją wypadku mniejszej wagi na przestrzeni ostatnich lat w opinii badanych

Czy Pana(i) zdaniem wzrost liczby przepisów prawnych przewidujących instytucję wypadku mniejszej wagi w prawie karnym na przestrzeni ostatnich lat jest zjawiskiem:	Liczba badanych	% badanych
pozytywnym	56	96,55
negatywnym	2	3,45
Ogółem	58	100

Źródło: badania własne

Jak wynika z danych zawartych w tabeli 32. prawie że wszyscy badani (ok. 97% – 56 osób) pozytywnie ocenili wzrost liczby przepisów prawnych regulujących instytucję wypadku mniejszej wagi w prawie karnym w przeciągu ostatnich lat. Jedynie ok. 3% respondentów, tj. 2 osoby, krytycznie odniosły się do tych zmian. Wyniki te korespondują ze stanowiskiem ankietowanych, którzy jednomyślnie uznali, że instytucja wypadku mniejszej wagi powinna obowiązywać w prawie karnym (*vide* tabela 30.). Powyższe prowadzi do wniosku, że badani sędziowie zauważają konieczność i zasadność wprowadzenia regulacji dotyczącej wypadku mniejszej wagi przy większej niż dotychczas liczbie przepisów prawnych. Jednocześnie w trakcie wywiadów sędziowie zwrócili uwagę na to, że poszerzenie katalogu przestępstw, przy których przewidziano wypadek mniejszej wagi może wpłynąć na zatracenie nadzwyczajnego charakteru tej instytucji, jednakże nie oceniali tego negatywnie.

Tabela 32a. Poszerzenie katalogu przestępstw objętych regulacją wypadku mniejszej wagi na przestrzeni ostatnich lat w opinii badanych według płci

Czy Pana(i) zdaniem wzrost liczby przepisów prawnych przewidujących instytucję wypadku mniejszej wagi w prawie karnym na przestrzeni ostatnich lat jest zjawiskiem:	Kobieta (%)	Mężczyzna (%)
pozytywnym	100	94,12
negatywnym	0	5,88
Ogółem	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 32b. Poszerzenie katalogu przestępstw objętych regulacją wypadku mniejszej wagi na przestrzeni ostatnich lat w opinii badanych według zajmowanego stanowiska

Czy Pana(i) zdaniem wzrost liczby przepisów prawnych przewidujących instytucję wypadku mniejszej wagi w prawie karnym na przestrzeni ostatnich lat jest zjawiskiem:	Sędzia Sądu Rejonowego (%)	Sędzia Sądu Okręgowego (%)	Sędzia Sądu Apelacyjnego (%)
pozytywnym	97,22	94,12	100
negatywnym	2,78	5,88	0
Ogółem	100	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 32c. Poszerzenie katalogu przestępstw objętych regulacją wypadku mniejszej wagi na przestrzeni ostatnich lat w opinii badanych według instancji sądowej

Czy Pana(i) zdaniem wzrost liczby przepisów prawnych przewidujących instytucję wypadku mniejszej wagi w prawie karnym na przestrzeni ostatnich lat jest zjawiskiem:	Sędzia Sądu I instancji (%)	Sędzia Sądu II instancji (%)	Sędzia Sądu I i II instancji (%)
pozytywnym	95,56	100	100
negatywnym	4,44	0	0
Ogółem	100	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 32d. Poszerzenie katalogu przestępstw objętych regulacją wypadku mniejszej wagi na przestrzeni ostatnich lat w opinii badanych według czasu orzekania w sprawach karnych

Czy Pana(i) zdaniem wzrost liczby przepisów prawnych przewidujących instytucję wypadku mniejszej wagi w prawie karnym na przestrzeni ostatnich lat jest zjawiskiem:	do 5 lat (%)	6-10 lat (%)	11-15 lat (%)	16 i więcej lat (%)
pozytywnym	75	100	95,24	100
negatywnym	25	0	4,76	0
Ogółem	100	100	100	100

Źródło: badania własne

Krytycznie wzrost liczby przepisów prawnych regulujących instytucję wypadku mniejszej wagi w ustawodawstwie karnym na przestrzeni ostatnich lat zmian oceniła znikoma liczba badanych, tj. ok. 6% mężczyzn (tabela 32a.), stosunkowo zbliżona liczba sędziów sądów rejonowych (ok. 3%) oraz okręgowych (ok. 6%), co wynika z tabeli 32b., oraz ok. 4% sędziów sądów I instancji (tabela 32c.). Jednocześnie najczęściej takie negatywne podejście wyrażali sędziowie orzekający w sprawach karnych nie dłużej niż 5 lat (75%) – *vide* tabela 32d.

Tabela 33. Zależność pomiędzy zasadą określoności prawa karnego a instytucją wypadku mniejszej wagi w prawie karnym w opinii badanych

Czy Pana(i) zdaniem instytucja wypadku mniejszej wagi:	Liczba badanych	% badanych
nie da się pogodzić z zasadą określoności prawa karnego, wymagającą, aby typ przestępstwa i jego znamiona nie budziły żadnych wątpliwości	4	6,90
nie narusza zasady określoności prawa karnego	54	93,10
Ogółem	58	100

Źródło: badania własne

Odpowiedzi udzielone na powyższe pytanie zaprezentowane w tabeli 33. wskazują, że zdaniem zdecydowanej większości ankietowanych (ok. 93% – 54 osoby) instytucja wypadku mniejszej wagi nie narusza zasady określoności prawa karnego. Odmienne stanowisko wyraziło niespełna 7% respondentów, tj. 4 osoby.

Wszyscy sędziowie, którzy wzięli udział w wywiadach zgodnie stwierdzili, że omawiana instytucja nie godzi w zasadę *nullum crimen sine lege certa*.

Tabela 33a. Zależność pomiędzy zasadą określoności prawa karnego a instytucją wypadku mniejszej wagi w prawie karnym w opinii badanych według płci

Czy Pana(i) zdaniem instytucja wypadku mniejszej wagi:	Kobieta (%)	Mężczyzna (%)
nie da się pogodzić z zasadą określoności prawa karnego, wymagającą, aby typ przestępstwa i jego znamiona nie budziły żadnych wątpliwości	16,67	0
nie narusza zasady określoności prawa karnego	83,33	100
Ogółem	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 33b. Zależność pomiędzy zasadą określoności prawa karnego a instytucją wypadku mniejszej wagi w prawie karnym w opinii badanych według zajmowanego stanowiska

Czy Pana(i) zdaniem instytucja wypadku mniejszej wagi:	Sędzia Sądu Rejonowego (%)	Sędzia Sądu Okręgowego (%)	Sędzia Sądu Apelacyjnego (%)
nie da się pogodzić z zasadą określoności prawa karnego, wymagającą, aby typ przestępstwa i jego znamiona nie budziły żadnych wątpliwości	8,33	5,88	0
nie narusza zasady określoności prawa karnego	91,67	94,12	100
Ogółem	100	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 33c. Zależność pomiędzy zasadą określoności prawa karnego a instytucją wypadku mniejszej wagi w prawie karnym w opinii badanych według instancji sądowej

Czy Pana(i) zdaniem instytucja wypadku mniejszej wagi:	Sędzia Sądu I instancji (%)	Sędzia Sądu II instancji (%)	Sędzia Sądu I i II instancji (%)
nie da się pogodzić z zasadą określoności prawa karnego, wymagającą, aby typ przestępstwa i jego znamiona nie budziły żadnych wątpliwości	8,89	0	0
nie narusza zasady określoności prawa karnego	91,11	100	100
Ogółem	100	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 33d. Zależność pomiędzy zasadą określoności prawa karnego a instytucją wypadku mniejszej wagi w prawie karnym w opinii badanych według czasu orzekania w sprawach karnych

Czy Pana(i) zdaniem instytucja wypadku mniejszej wagi:	do 5 lat (%)	6-10 lat (%)	11-15 lat (%)	16 i więcej lat (%)
nie da się pogodzić z zasadą określoności prawa karnego, wymagającą, aby typ przestępstwa i jego znamiona nie budziły żadnych wątpliwości	25	0	0	9,68
nie narusza zasady określoności prawa karnego	75	100	100	90,32
Ogółem	100	100	100	100

Źródło: badania własne

Jak wynika z danych zawartych w powyższych tabelach instytucja wypadku mniejszej wagi nie da się pogodzić z zasadą określoności prawa karnego w ocenie bardzo nieznacznej ilości badanych, a mianowicie: ok. 17% kobiet (tabela 34a.), ok. 8% sędziów sądów rejonowych, ok. 6% sędziów sądów okręgowych (tabela 34b.) oraz ok. 9% sędziów sądów I instancji (tabela 34c.). Takie stanowisko, mając na uwadze staż pracy badanych, zdecydowanie najczęściej wyrażali sędziowie orzekający w sprawach karnych nie dłużej niż 5 lat (25%) – *vide* tabela 32d. Jednocześnie wszyscy mężczyźni, sędziowie Sądu Apelacyjnego w Białymstoku, jak również sędziowie sądów II i obu instancji wskazali, że omawiana instytucja nie ingeruje w zasadę określoności prawa karnego.

Tabela 34. Częstotliwość orzekania wypadku mniejszej wagi w opinii badanych

Czy orzekał(a) Pana(i) o zakwalifikowaniu czynu zabronionego jako wypadku mniejszej wagi?	Liczba badanych	% badanych
tak, często	24	41,38
tak, rzadko	30	51,72
tak, bardzo rzadko	4	6,90
nie	0	0
Ogółem	58	100

Źródło: badania własne

Rozkład wyników procentowych przedstawionych w tabeli 34. ukazuje, że istotna część ankietowanych (ok. 41% – 24 osoby) stwierdziła, że często orzekała o zakwalifikowaniu czynu zabronionego jako wypadku mniejszej wagi. Nieznacznie ponad połowa badanych (ok. 52% – 30 osób) wskazała, że rzadko, zaś zaledwie 7% (4 osoby), że bardzo rzadko, stosowała taką kwalifikację. Jednocześnie nie było wśród respondentów sędziego, który oświadczyłby, że nigdy takiej kwalifikacji nie przyjmował. Prowadzi to do wniosku, że z perspektywy ankietowanych sędziów instytucja wypadku mniejszej wagi jest przez nich dość powszechnie stosowana w praktyce orzeczniczej.

Z wypowiedzi sędziów, którzy wzięli udział w wywiadach pogłębionych wynika, że kwalifikacja prawna czynu jako wypadku mniejszej wagi przyjmowana jest przez nich rzadko.

Tabela 34a. Częstotliwość orzekania wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według płci

Czy orzekał(a) Pana(i) o zakwalifikowaniu czynu zabronionego jako wypadku mniejszej wagi?	Kobieta (%)	Mężczyzna (%)
tak, często	41,67	41,18
tak, rzadko	50	52,94
tak, bardzo rzadko	8,33	5,88
nie	0	0
Ogółem	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 34b. Częstotliwość orzekania wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według zajmowanego stanowiska

Czy orzekał(a) Pana(i) o zakwalifikowaniu czynu zabronionego jako wypadku mniejszej wagi?	Sędzia Sądu Rejonowego (%)	Sędzia Sądu Okręgowego (%)	Sędzia Sądu Apelacyjnego (%)
tak, często	44,44	41,18	10
tak, rzadko	52,78	52,94	40
tak, bardzo rzadko	2,78	5,88	40
nie	0	0	0
Ogółem	100	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 34c. Częstotliwość orzekania wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według instancji sądowej

Czy orzekał(a) Pana(i) o zakwalifikowaniu czynu zabronionego jako wypadku mniejszej wagi?	Sędzia Sądu I instancji (%)	Sędzia Sądu II instancji (%)	Sędzia Sądu I i II instancji (%)
tak, często	40	55,56	25
tak, rzadko	55,56	22,22	75
tak, bardzo rzadko	44,44	22,22	0
nie	0	0	0
Ogółem	100	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 34d. Częstotliwość orzekania wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według czasu orzekania w sprawach karnych

Czy orzekał(a) Pana(i) o zakwalifikowaniu czynu zabronionego jako wypadku mniejszej wagi?	do 5 lat (%)	6-10 lat (%)	11-15 lat (%)	16 i więcej lat (%)
tak, często	25	50	47,62	38,71
tak, rzadko	50	50	47,62	54,84
tak, bardzo rzadko	25	0	1,76	6,45
nie	0	0	0	0
Ogółem	100	100	100	100

Źródło: badania własne

Wyniki odpowiedzi udzielonych przez kobiety i mężczyzn (tabela 34a.) były do siebie w wysokim stopniu zbliżone. Bardzo podobnie odpowiadali również sędziowie sądów rejonowych i okręgowych (tabela 34b.). Można nadto zauważyć, że stosunkowo częściej sędziowie sądów II instancji (ok. 56%) aniżeli sądów I instancji (40%) oraz obu instancji (25%), co wynika z tabeli 34c., jak również sędziowie orzekający w sprawach karnych 11 – 15 lat (ok. 48%) niż co najmniej 16 lat (ok. 39%), co przedstawia tabela 34d., wskazywali, że często orzekali o zakwalifikowaniu czynu zabronionego jako wypadku mniejszej wagi.

Sędzia Sądu Apelacyjnego w Białymstoku, z którym przeprowadzono wywiad pogłębiony stwierdził, że bardzo rzadko w swojej praktyce zawodowej stosuje instytucję wypadku mniejszej wagi, tłumacząc, że wynika to ze specyfiki spraw rozpoznawanych w tym sądzie. Sędziowie sądów odwoławczych, aby zakwalifikować dany czyn jako wypadek

mniejszej wagi wydają w tym zakresie orzeczenia reformatoryjne, w których zmieniają zaskarżone wyroki sądów I instancji poprzez przyjęcie, że określony czyn zabroniony, początkowo potraktowany jako przestępstwo typu podstawowego, stanowi wypadek mniejszej wagi.

Tabela 35. Trudności z interpretacją pojęcia wypadku mniejszej wagi w opinii badanych

Czy ma Pan(i) trudności z interpretacją pojęcia wypadku mniejszej wagi?	Liczba badanych	% badanych
tak	0	0
nie	57	98,28
trudno powiedzieć	1	1,72
Ogółem	58	100

Źródło: badania własne

Jak wynika z danych przedstawionych w tabeli 35. niemalże wszyscy ankietowani (ok. 98% – 57 osób) wskazali, że nie mają trudności z interpretacją pojęcia wypadku mniejszej wagi. Żaden z badanych nie stwierdził, aby miał problem z wyjaśnieniem tego pojęcia. Jeden respondent (ok. 2%) był niezdecydowany co do tego.

Informacje uzyskane z wywiadów indywidualnych przeprowadzonych z sędziami prowadzą do wniosku, że nie wykazują oni trudności w tym zakresie z uwagi na ich wieloletnią praktyką orzeczniczą. Powyższe nakazuje przyjąć, że w ocenie badanych sędziów pojęcie wypadku mniejszej wagi jest zrozumiałe i jego interpretowanie zasadniczo nie sprawia im trudności.

Tabela 35a. Trudności z interpretacją pojęcia wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według płci

Czy ma Pan(i) trudności z interpretacją pojęcia wypadku mniejszej wagi?	Kobieta (%)	Mężczyzna (%)
tak	0	0
nie	100	97,06
trudno powiedzieć	0	2,94
Ogółem	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 35b. Trudności z interpretacją pojęcia wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według zajmowanego stanowiska

Czy ma Pan(i) trudności z interpretacją pojęcia wypadku mniejszej wagi?	Sędzia Sądu Rejonowego (%)	Sędzia Sądu Okręgowego (%)	Sędzia Sądu Apelacyjnego (%)
tak	0	0	0
nie	97,22	100	100
trudno powiedzieć	2,78	0	0
Ogółem	100	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 35c. Trudności z interpretacją pojęcia wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według instancji sądowej

Czy ma Pan(i) trudności z interpretacją pojęcia wypadku mniejszej wagi?	Sędzia Sądu I instancji (%)	Sędzia Sądu II instancji (%)	Sędzia Sądu I i II instancji (%)
tak	0	0	0
nie	97,78	100	100
trudno powiedzieć	2,22	0	0
Ogółem	100	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 35d. Trudności z interpretacją pojęcia wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według czasu orzekania w sprawach karnych

Czy ma Pan(i) trudności z interpretacją pojęcia wypadku mniejszej wagi?	do 5 lat (%)	6-10 lat (%)	11-15 lat (%)	16 i więcej lat (%)
tak	0	0	0	0
nie	100	100	95,24	100
trudno powiedzieć	0	0	4,76	0
Ogółem	100	100	100	100

Źródło: badania własne

Ankietowani sędziowie stanowili dość jednolitą grupę w zakresie odpowiedzi udzielonych na powyższe pytanie niezależnie od przyjętych zmiennych (tabele 35a. – 35d.). Niewątpliwie wynika to z tego, że zaledwie jedna osoba (mężczyzna orzekający w sądzie rejonowym, którego staż orzekania w sprawach karnych zawiera się w przedziale 11 – 15 lat) udzieliła innej aniżeli pozostała część badanych odpowiedzi, wskazując, że trudno jej stwierdzić, czy ma trudności z interpretacją pojęcia wypadku mniejszej wagi.

Tabela 36. Okoliczności determinujące przyjęcie wypadku mniejszej wagi w opinii badanych

Jakie okoliczności mają wpływ na uznanie przez Pana(ią) danego czynu zabronionego za wypadek mniejszej wagi?	Liczba badanych	% badanych
przedmiotowo-podmiotowe	52	89,66
wyłącznie przedmiotowe	6	10,34
wyłącznie podmiotowe	0	0
Ogółem	58	100

Źródło: badania własne

Odpowiedzi udzielone na powyższe pytanie zawarte w tabeli 36. przedstawiają, że zdaniem zdecydowanej większości badanych (ok. 90% – 52 osób) na uznanie danego czynu zabronionego za wypadek mniejszej wagi powinny mieć wpływ okoliczności przedmiotowo-podmiotowe. Co dziesiąty ankietowany (ok. 10% – 6 osób) wskazał, że podczas takiej oceny należy brać pod uwagę wyłącznie elementy przedmiotowe dotyczące czynu. Jednocześnie żaden z respondentów nie wskazał, aby uwzględniać w tym zakresie jedynie okoliczności strony podmiotowej czynu.

Zestawienie powyższych odpowiedzi z wypowiedziami sędziów, którzy wzięli udział w przeprowadzonych wywiadach nakazuje przyjąć, że badani zasadniczo zgodnie opowiadają się za koncepcją przedmiotowo-podmiotową wypadku mniejszej wagi.

Tabela 36a. Okoliczności determinujące przyjęcie wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według płci

Jakie okoliczności mają wpływ na uznanie przez Pana(ią) danego czynu zabronionego za wypadek mniejszej wagi?	Kobieta (%)	Mężczyzna (%)
przedmiotowo-podmiotowe	91,67	88,24
wyłącznie przedmiotowe	8,33	11,76
wyłącznie podmiotowe	0	0
Ogółem	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 36b. Okoliczności determinujące przyjęcie wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według zajmowanego stanowiska

Jakie okoliczności mają wpływ na uznanie	Sędzia Sądu	Sędzia Sądu	Sędzia Sądu
---	--------------------	--------------------	--------------------

przez Pana(ią) danego czynu zabronionego za wypadek mniejszej wagi?	Rejonowego (%)	Okręgowego (%)	Apelacyjnego (%)
przedmiotowo-podmiotowe	86,11	94,12	100
wyłącznie przedmiotowe	13,89	5,88	0
wyłącznie podmiotowe	0	0	0
Ogółem	100	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 36c. Okoliczności determinujące przyjęcie wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według instancji sądowej

Jakie okoliczności mają wpływ na uznanie przez Pana(ią) danego czynu zabronionego za wypadek mniejszej wagi?	Sędzia Sądu I instancji (%)	Sędzia Sądu II instancji (%)	Sędzia Sądu I i II instancji (%)
przedmiotowo-podmiotowe	88,89	88,89	100
wyłącznie przedmiotowe	11,11	11,11	0
wyłącznie podmiotowe	0	0	0
Ogółem	100	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 36d. Okoliczności determinujące przyjęcie wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według czasu orzekania w sprawach karnych

Jakie okoliczności mają wpływ na uznanie przez Pana(ią) danego czynu zabronionego za wypadek mniejszej wagi?	do 5 lat (%)	6-10 lat (%)	11-15 lat (%)	16 i więcej lat (%)
przedmiotowo-podmiotowe	100	50	90,48	90,32
wyłącznie przedmiotowe	0	50	9,52	9,68
wyłącznie podmiotowe	0	0	0	0
Ogółem	100	100	100	100

Źródło: badania własne

Nieznacznie częściej kobiety (ok. 92%) aniżeli mężczyźni (ok. 88%) orzekający w sprawach karnych – *vide* tabela 36a., jak również sędziowie sądów okręgowych (ok. 94%) aniżeli rejonowych (ok. 86%) – *vide* tabela 36b., wskazywali, że na ocenę danego czynu zabronionego pod kątem uznania go za wypadek mniejszej wagi mają wpływ elementy przedmiotowo-podmiotowe. Takie stanowisko wyrazili również wszyscy sędziowie orzekający w sądach obu instancji oraz zdecydowana przeważająca część sędziów sądów I

instancji oraz sędziów sądów II instancji, których odpowiedzi pozostawały ze sobą zbieżne (ok. 89%) – *vide* tabela 36c. Grupa sędziów orzekających w sprawach karnych 6 – 10 lat różniła się od pozostałych przedziałów wiekowych wysoką rozbieżnością odpowiedzi (50% w stosunku do 50%), jednakże powyższe jest wynikiem tego, że liczy ona zaledwie cztery osoby – *vide* tabela 36d.

Tabela 37. Przesłanki uznania danego czynu za wypadek mniejszej wagi w opinii badanych

Czy z Pana(i) praktyki wynika, że do przesłanek uznania danego czynu za wypadek mniejszej wagi należą:	Liczba odpowiedzi
zachowanie się i sposób działania sprawcy	49
charakter i rozmiar szkody wyrządzonej lub grożącej dobru chronionemu prawem	57
stopień zawinienia sprawcy	30
motywacja i cel działania sprawcy	37
właściwości i warunki osobiste sprawcy	12
inne	0

Źródło: badania własne

Liczba odpowiedzi nie sumuje się do liczby otrzymanych zwrotnie kwestionariuszy ankiet, ponieważ każdy ankietowany mógł zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź.

Zaprezentowane w tabeli 37. dane ukazują, że niemalże każdy z ankietowanych (57 osób) uznał, iż do przesłanek zakwalifikowania danego czynu zabronionego jako wypadku mniejszej wagi należą charakter i rozmiar szkody grożącej lub wyrządzonej dobru chronionemu prawem. W dalszej kolejności, mając na uwadze liczbę udzielonych odpowiedzi, wskazywano na zachowanie się i sposób działania sprawcy (49 osób), motywację i cel działania (37 osób) oraz stopień zawinienia sprawcy (30 osób). Zdaniem co piątego badanego (12 osób) do okoliczności uznania danego czynu za wypadek mniejszej wagi zalicza się właściwości i warunki osobiste sprawcy, a więc elementy leżące poza czynem, co prowadzi do wniosku, że ta część ankietowanych jest zwolennikami całościowego ujęcia wypadku mniejszej wagi. Jednocześnie żaden z respondentów nie wskazał innych elementów, mających wpływ na uznanie konkretnego czynu zabronionego za wypadek mniejszej wagi.

Takie inne okoliczności, niewymienione powyżej, podnoszone były natomiast przez sędziów, którzy wzięli udział w wywiadach indywidualnych – w tym zakresie wymienili oni rodzaj dobra, w które godzi przestępstwo, czas i miejsce popełnienia czynu oraz – jeden z

nich – względy prewencyjne (co dowodzi tego, że utożsamia się on z całościową koncepcją wypadku mniejszej wagi). Ich zdaniem przy ocenie konkretnego czynu pod kątem uznania go za wypadek mniejszej wagi należy brać pod uwagę okoliczności wynikające z przesłanek, do których odwołuje się art. 115 § 2 k.k.

Analiza odpowiedzi udzielonych na powyższe pytanie wskazuje na istnienie wyraźnie rozbieżnych stanowisk sędziów w zakresie tego, jakie okoliczności należy uwzględniać przy ocenie danego czynu zabronionego pod kątem uznania go za wypadek mniejszej. Z uwagi na brak ustawowej definicji wypadku mniejszej wagi, wykładni tego pojęcia dokonują sądy. Chociaż żaden z sędziów nie wskazał, aby miał trudności z jego interpretacją, to widocznym jest, że sędziowie nierzadko w różny sposób rozumieją i tłumaczą to pojęcie, przede wszystkim zaś często biorą pod uwagę inne przesłanki, oceniając wystąpienie wypadku mniejszej wagi w konkretnej sprawie. Wpływa to niewątpliwie na niejednolitość orzecznictwa w tym zakresie.

Jak wynika z wywiadów indywidualnych przeprowadzonych z sędziami różnice w omawianym zakresie są zauważalne bez względu na podział administracyjny kraju. Tytułem przykładu, można je niejednokrotnie zauważyć na przykładzie orzeczeń wydawanych przez różne składy orzekające w tym samym sądzie.

Tabela 38. Wpływ braku jednolitych kryteriów oceny wypadku mniejszej wagi na stosowanie tej instytucji w praktyce w opinii badanych

Czy brak jednolitych kryteriów oceny wypadku mniejszej wagi utrudnia Pana(i) stosowanie tej instytucji w praktyce?	Liczba badanych	% badanych
tak	2	3,45
nie	48	82,76
trudno powiedzieć	8	13,79
Ogółem	58	100

Źródło: badania własne

Dane zamieszczone w tabeli 38. ukazują, że zdecydowana większość badanych (ok. 83% – 48 osób) uważa, że brak jednolitych kryteriów oceny wypadku mniejszej wagi nie utrudnia stosowania tej instytucji w praktyce. Znikomy odsetek ankietowanych (ok. 3% – 2 osoby) jest zdania, że powyższa okoliczność przysparza trudności we wspomnianym zakresie, zaś nieznacznie większa liczba respondentów (ok. 14% – 8 osób) nie ma co do tego sprecyzowanego stanowiska. Warto w tym miejscu przypomnieć, że żaden z badanych nie

wskazał, aby miał trudności z interpretacją pojęcia wypadku mniejszej wagi (*vide* tabela 35.). Obrazuje to spójność odpowiedzi udzielanych w tym zakresie przez respondentów – ankietowani sędziowie niemalże jednomyślnie stwierdzili, że nie mają problemu z interpretowaniem pojęcia wypadku mniejszej wagi, pomimo że brak jest jednolitych kryteriów oceny tej instytucji.

W trakcie przeprowadzanych wywiadów pogłębionych sędziowie konsekwentnie podkreślali, że brak jednolitych kryteriów oceny wypadku mniejszej wagi stwarza im większe możliwości w zakresie orzekania. Jednocześnie, jak wskazywali, istnieje bogate orzecznictwo sądowe nawiązujące do wypadku mniejszej wagi oraz tego, jakie okoliczności należy uwzględniać przy ocenie jego występowania.

Tabela 38a. Wpływ braku jednolitych kryteriów oceny wypadku mniejszej wagi na stosowanie tej instytucji w praktyce w opinii badanych według płci

Czy brak jednolitych kryteriów oceny wypadku mniejszej wagi utrudnia Pana(i) stosowanie tej instytucji w praktyce?	Kobieta (%)	Mężczyzna (%)
tak	8,33	0
nie	83,34	85,30
trudno powiedzieć	8,33	14,70
Ogółem	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 38b. Wpływ braku jednolitych kryteriów oceny wypadku mniejszej wagi na stosowanie tej instytucji w praktyce w opinii badanych według zajmowanego stanowiska

Czy brak jednolitych kryteriów oceny wypadku mniejszej wagi utrudnia Pana(i) stosowanie tej instytucji w praktyce?	Sędzia Sądu Rejonowego (%)	Sędzia Sądu Okręgowego (%)	Sędzia Sądu Apelacyjnego (%)
tak	2,77	5,88	0
nie	80,56	82,35	100
trudno powiedzieć	16,67	11,77	0
Ogółem	100	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 38c. Wpływ braku jednolitych kryteriów oceny wypadku mniejszej wagi na stosowanie tej instytucji w praktyce w opinii badanych według instancji sądowej

Czy brak jednolitych kryteriów oceny	Sędzia Sądu I	Sędzia Sądu	Sędzia Sądu
---	----------------------	--------------------	--------------------

wypadku mniejszej wagi utrudnia Pana(i) stosowanie tej instytucji w praktyce?	instancji (%)	II instancji (%)	I i II instancji (%)
tak	4,44	0	0
nie	77,78	100	100
trudno powiedzieć	17,78	0	0
Ogółem	100	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 38d. Wpływ braku jednolitych kryteriów oceny wypadku mniejszej wagi na stosowanie tej instytucji w praktyce w opinii badanych według czasu orzekania w sprawach karnych

Czy brak jednolitych kryteriów oceny wypadku mniejszej wagi utrudnia Pana(i) stosowanie tej instytucji w praktyce?	do 5 lat (%)	6-10 lat (%)	11-15 lat (%)	16 i więcej lat (%)
tak	0	0	0	6,45
nie	100	100	85,71	77,42
trudno powiedzieć	0	0	14,29	16,13
Ogółem	100	100	100	100

Źródło: badania własne

Jak już wskazano wcześniej zdaniem nieznacznej ilości ankietowanych brak jednolitych kryteriów oceny wypadku mniejszej wagi utrudnia stosowanie tej instytucji w praktyce. Do grupy tych osób należy zaliczyć ok. 8% kobiet (tabela 38a.) oraz ok. 4% sędziów sądów I instancji (tabela 38c.). Takie stanowisko dwukrotnie częściej wyrażali sędziowie sądów okręgowych (ok. 6%) aniżeli sędziowie sądów rejonowych (ok. 3%) – *vide* tabela 38b. Biorąc pod uwagę czas orzekania badanych w sprawach karnych, jedynie ankietowani orzekający co najmniej 16 lat (ok. 6%) odpowiedzieli twierdząco na żadne powyżej pytanie – *vide* tabela 38d.

Dwojgu badanych, którzy stwierdzili, że stosowanie w praktyce instytucji wypadku mniejszej wagi utrudnia brak jednolitych wyznaczników oceny jej występowania, zadano nadto pytanie opisowe o wskazanie zakresu, w jakim stwarza to problemy w praktyce orzeczniczej. Pierwszy z nich zwrócił uwagę na to, że okoliczności decydujące o przyjęciu wypadku mniejszej wagi pokrywają się w dużej mierze z okolicznościami wpływającymi na wymiar kary. W związku z powyższym powstaje dylemat: czy przyjąć wypadek mniejszej

wagi, czy też uznać, że okoliczności te należy uwzględnić przy wymiarze kary. Druga osoba wskazała w odpowiedzi na to pytanie bardzo ogólnie na niedookreśloność pojęcia wypadku mniejszej wagi, nie precyzując zakresu, w jakim pojawiają się wspomniane powyżej trudności.

Tabela 39. Stworzenie definicji legalnej wypadku mniejszej wagi i zamieszczenie jej w części ogólnej Kodeksu karnego w opinii badanych

Czy zamieszczenie definicji legalnej wypadku mniejszej wagi i zamieszczenie jej w części ogólnej Kodeksu karnego znajduje swoje uzasadnienie i dlaczego?	Liczba badanych	% badanych
tak	4	6,90
nie	30	51,72
nie mam zdania	24	41,38
Ogółem	58	100

Źródło: badania własne

Dane przedstawione w tabeli 39. wskazują, że wśród badanych sędziów istnieje duże niezdecydowanie (ok. 41% – 24 osoby) co do zasadności stworzenia definicji legalnej wypadku mniejszej wagi i zamieszczenia jej w części ogólnej Kodeksu karnego. Przeciwna takiemu rozwiązaniu pozostaje nieco ponad połowa ankietowanych (ok. 52% – 30 osób), zaś jego zwolennikami jest ok. 7% respondentów, tj. 4 osoby.

Zestawienie powyższych ogólnych wyników badań ankietowych z odpowiedziami udzielonymi przez sędziów, którzy wzięli udział w wywiadach pogłębionych prowadzi do wniosku, że większość badanych prezentuje sceptyczne stanowisko, co do zdefiniowania wypadku mniejszej wagi na potrzeby Kodeksu karnego.

Tabela 39a. Stworzenie definicji legalnej wypadku mniejszej wagi i zamieszczenie jej w części ogólnej Kodeksu karnego w opinii badanych według płci

Czy stworzenie definicji legalnej wypadku mniejszej wagi i zamieszczenie jej w części ogólnej Kodeksu karnego jest zasadne i dlaczego?	Kobieta (%)	Mężczyzna (%)
tak	16,67	0
nie	45,83	58,82
nie mam zdania	37,50	41,18
Ogółem	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 39b. Stworzenie definicji legalnej wypadku mniejszej wagi i zamieszczenie jej w części ogólnej Kodeksu karnego w opinii badanych według zajmowanego stanowiska

Czy stworzenie definicji legalnej wypadku mniejszej wagi i zamieszczenie jej w części ogólnej Kodeksu karnego jest zasadne i dlaczego?	Sędzia Sądu Rejonowego (%)	Sędzia Sądu Okręgowego (%)	Sędzia Sądu Apelacyjnego (%)
tak	8,33	5,88	0
nie	41,67	64,71	80
nie mam zdania	50,00	29,41	20
Ogółem	100	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 39c. Stworzenie definicji legalnej wypadku mniejszej wagi i zamieszczenie jej w części ogólnej Kodeksu karnego w opinii badanych według instancji sądowej

Czy stworzenie definicji legalnej wypadku mniejszej wagi i zamieszczenie jej w części ogólnej Kodeksu karnego jest zasadne i dlaczego?	Sędzia Sądu I instancji (%)	Sędzia Sądu II instancji (%)	Sędzia Sądu I i II instancji (%)
tak	8,89	0	0
nie	44,44	77,78	75
nie mam zdania	46,67	22,22	25
Ogółem	100	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 39d. Stworzenie definicji legalnej wypadku mniejszej wagi i zamieszczenie jej w części ogólnej Kodeksu karnego w opinii badanych według czasu orzekania w sprawach karnych

Czy stworzenie definicji legalnej wypadku mniejszej wagi i zamieszczenie jej w części ogólnej Kodeksu karnego jest zasadne i dlaczego?	do 5 lat (%)	6-10 lat (%)	11-15 lat (%)	16 i więcej lat (%)
tak	0	0	4,76	9,68
nie	75	100	47,62	48,39
nie mam zdania	25	0	47,62	41,93
Ogółem	100	100	100	100

Źródło: badania własne

Jak wynika z danych zawartych w tabeli 39a. za stworzeniem takiej definicji legalnej na potrzeby Kodeksu karnego opowiedziało się ok. 17% badanych kobiet i ani jeden mężczyzna. Mając na uwadze stanowisko zajmowane przez ankietowanych, na trafność takiego rozwiązania wskazało stosunkowo więcej sędziów sądów rejonowych (ok. 8%) aniżeli okręgowych (ok. 6%) – *vide* tabela 39b. Twierdząco na powyższe pytanie odpowiedział również co dziesiąty ankietowany sędzia sądu I instancji (ok. 9%), co wynika z tabeli 39c., oraz dwukrotnie więcej sędziów orzekających w sprawach karnych co najmniej 16 lat (ok. 10%) aniżeli 11 – 15 lat (ok. 5%), co przedstawia tabela 39d. Liczba mężczyzn przeciwnych zamieszczeniu w Kodeksie karnym definicji wypadku mniejszej wagi (ok. 59%) zauważalnie przewyższała liczbę tych, którzy byli co do tego niezdecydowani (ok. 41%). Biorąc pod uwagę pozostałe przyjęte zmienne, przewaga respondentów krytykujących wskazane rozwiązanie nad ankietowanymi, którzy nie mieli co do tej kwestii sprecyzowanego zdania wystąpiła wśród populacji badanych sędziów: sądów okręgowych (ok. 65% w stosunku do ok. 29%), Sądu Apelacyjnego w Białymstoku (80% w stosunku do 20%), sądów II instancji (ok. 78% w stosunku do 22%), sądów obu instancji (75% do 25%), jak również wśród wszystkich badanych, biorąc pod uwagę staż ich orzekania w sprawach karnych. Odwrotnie zależność ta kształtowała się jedynie wśród sędziów sądów rejonowych oraz sądów I instancji, jednakże różnice w tym zakresie były niewielkie.

Powyższe pytanie miało charakter częściowo otwarty – dawało ankietowanym możliwość uzasadnienia dokonanego przez nich wyboru. Ankietowani, którzy opowiedzieli się za zdefiniowaniem w Kodeksie karnym wypadku mniejszej wagi uzasadniali to tym, że takie działanie zawęziłoby dowolność interpretacyjną, istotnie ograniczyłoby wątpliwości co do kwalifikacji, w rezultacie ułatwiłoby i ujednoliciłoby praktykę orzecniczą. Zaznaczali jednocześnie, że musiałaby to jednak być definicja o dużym stopniu ogólności.

Badani sędziowie – zarówno respondenci, jak i ci, którzy wzięli udział w wywiadach pogłębionych – przeciwni takiemu rozwiązaniu wskazywali na jego niecelowość, bowiem wypadek mniejszej wagi powinien być zindywidualizowany w odniesieniu do okoliczności danej sprawy, zaś stworzenie omawianej definicji ograniczyłoby swobodne uznanie sądu. Dodatkowo podkreślali oni, że nie wszystko da się zdefiniować – przy wypadku mniejszej wagi nie ma możliwości stworzenia na tyle precyzyjnej definicji (uwzględniającej odrębności wszystkich typów przestępstwa), aby nie powstawała konieczność wykładni. W ich ocenie każde zachowanie się sprawcy, warunki popełnienia czynu zabronionego są inne, dlatego też

nie da się określić sztywnych ram stosowania wypadku mniejszej wagi. Nadmierna kazuistyka jest zbędna, w sytuacji gdy zamknięty katalog znamion przedmiotowo-podmiotowych, od których zależy społeczna szkodliwość czynu, został określony w treści art. 115 § 2 k.k. Ich nasilenie wpływa również na ocenę danego czynu pod kątem uznania go za wypadek mniejszej wagi. Wiele osób wskazało także, że pojęcie wypadku mniejszej wagi zostało wyjaśnione w sposób wystarczający przez doktrynę i orzecznictwo, stąd ustawowe zdefiniowanie tego pojęcia w Kodeksie karnym należy uznać za w pewnym sensie bezcelowe.

Tabela 40. Zmiany w zakresie stosowania instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy na przestrzeni lat w opinii badanych

Czy zauważył(a) Pan(i) zmiany w zakresie stosowania instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy na przestrzeni lat?	Liczba badanych	% badanych
tak	10	17,24
nie	48	82,76
Ogółem	58	100

Źródło: badania własne

Odpowiedzi udzielone na powyższe pytanie zaprezentowane w tabeli 40. ukazują, że wielu badanych, bowiem niemalże 83% (48 osób), nie spostrzegło żadnych zmian w zakresie stosowania instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy na przestrzeni lat. Zaobserwował je natomiast mniej niż co piąty ankietowany (ok. 17% – 10 osób).

Jednocześnie wszyscy sędziowie, którzy wzięli udział w wywiadach indywidualnych wskazali, że nie zauważyli zmian w praktycznym stosowaniu omawianej instytucji przez sądy na przestrzeni lat. Powyższe prowadzi do wniosku, że zdaniem badanych sądy w podobny sposób stosują omawianą instytucję pomimo upływu lat.

Tabela 40a. Zmiany w zakresie stosowania instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy na przestrzeni lat w opinii badanych według płci

Czy zauważył(a) Pan(i) zmiany w zakresie stosowania instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy na przestrzeni lat?	Kobieta (%)	Mężczyzna (%)
tak	8,33	23,53
nie	91,67	76,47
Ogółem	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 40b. Zmiany w zakresie stosowania instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy na przestrzeni lat w opinii badanych według zajmowanego stanowiska

Czy zauważył(a) Pan(i) zmiany w zakresie stosowania instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy na przestrzeni lat?	Sędzia Sądu Rejonowego (%)	Sędzia Sądu Okręgowego (%)	Sędzia Sądu Apelacyjnego (%)
tak	16,67	17,65	20
nie	83,33	82,35	80
Ogółem	100	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 40c. Zmiany w zakresie stosowania instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy na przestrzeni lat w opinii badanych według instancji sądowej

Czy zauważył(a) Pan(i) zmiany w zakresie stosowania instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy na przestrzeni lat?	Sędzia Sądu I instancji (%)	Sędzia Sądu II instancji (%)	Sędzia Sądu I i II instancji (%)
tak	15,56	11,11	50
nie	84,44	88,89	50
Ogółem	100	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 40d. Zmiany w zakresie stosowania instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy na przestrzeni lat w opinii badanych według czasu orzekania w sprawach karnych

Czy zauważył(a) Pan(i) zmiany w zakresie stosowania instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy na przestrzeni lat?	do 5 lat (%)	6-10 lat (%)	11-15 lat (%)	16 i więcej lat (%)
tak	0	50	14,29	19,35
nie	100	50	85,71	80,65
Ogółem	100	100	100	100

Źródło: badania własne

Analizując dane zaprezentowane w tabeli 40a., można dostrzec, że mężczyźni trzykrotnie częściej aniżeli kobiety zauważali zmiany w zakresie stosowania instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy, jakie zachodziły na przestrzeni lat – takiego zdania było ok. 24% mężczyzn w stosunku do ok. 8% kobiet wyrażających taki sam pogląd. Twierdząco na powyższe pytanie, w sposób bardzo do siebie zbliżony, odpowiedzieli sędziowie: sądów

rejonowych (ok. 17%), okręgowych (ok. 18%) i Sądu Apelacyjnego w Białymstoku (20%) – *vide* tabela 40b. Wyraźnie większe różnice w tym zakresie występowały u ankietowanych, mając na uwadze instancję, w jakiej sądzą badani (tabela 40c.) – wspomniane zmiany zaobserwował co dziesiąty sędzia sądów II instancji (ok. 11%), co szósty sędzia sądów I instancji (ok. 16%) oraz połowa sędziów obu instancji. Biorąc pod uwagę czas orzekania badanych w sprawach karnych (tabela 40d.), najczęściej zauważali je ankietowani ze stażem 6 – 10 lat (50%), w dalszej kolejności: co najmniej 16 lat (ok. 19%) oraz 11 – 15 lat (ok. 14%). Nie można przy tym zapominać, że grupę respondentów orzekających w sprawach karnych 6 – 10 lat tworzą zaledwie dwie osoby.

Tabela 41. Zmiany w zakresie stosowania instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy na przestrzeni lat zaobserwowane przez badanych

Jeżeli zaobserwował(a) Pan(i) zmiany w zakresie stosowania instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy na przestrzeni lat, to jakie?	Liczba odpowiedzi
częstsze stosowanie instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy	8
rzadsze stosowanie instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy	2
inne	0
brak odpowiedzi	48

Źródło: badania własne

Liczba odpowiedzi nie sumuje się do liczby otrzymanych zwrotnie kwestionariuszy ankiet, ponieważ każdy ankietowany mógł zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź.

Dane przedstawione w tabeli 41. uwidaczniają, że najwięcej, jako że aż 8 osób spośród tych ankietowanych, którzy zaobserwowali zmiany w stosowaniu instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy na przestrzeni lat, zwróciło uwagę na częstsze jej stosowanie. Zdaniem 2 osób jest ona natomiast coraz rzadziej stosowana przez sądy. Żaden z ankietowanych nie wskazał przy tym innych zmian, jakie spostrzegł w tym zakresie.

Warto w tym miejscu zaznaczyć, że na pytanie o to, w jakim kierunku ewoluowała instytucja wypadku mniejszej wagi sędziowie, którzy wzięli udział w wywiadach indywidualnych nierzadko odpowiadali, iż zmieniło się podejście co do katalogu elementów uzasadniających ocenę przestępstwa jako wypadku mniejszej wagi.

Tabela 42. Inicjatywa dowodowa podejrzanych/oskarżonych oraz ich obrońców w zakresie wykazywania wystąpienia wypadku mniejszej wagi w opinii badanych

Czy w Pana(i) ocenie podejrzani/oskarżeni oraz ich obrońcy wykazują należytą inicjatywę	Liczba badanych	% badanych
--	------------------------	-------------------

dowodową w zakresie wykazywania wystąpienia wypadku mniejszej wagi?		
tak	7	12,07
nie	38	65,52
trudno powiedzieć	13	22,41
Ogółem	58	100

Źródło: badania własne

Jak wynika z danych zaprezentowanych w tabeli 42. ponad połowa badanych sędziów (ok. 66% – 38 osób) stwierdziła, że podejrzani, oskarżeni oraz ich obrońcy nie przejawiają nienależytej inicjatywy dowodowej ukierunkowanej na wykazanie zaistnienia wypadku mniejszej wagi. Odmienne stanowisko zajęło zaledwie ok. 12% ankietowanych (7 osób), a więc w przybliżeniu co dziesiąty badany, zaś ok. 22% respondentów (13 osób) było niezdecydowanych.

Nie tylko ankietowani sędziowie krytycznie oceniają inicjatywę dowodową podsądnych oraz ich obrońców w omawianym zakresie – w takim sam sposób ustosunkowali się do niej sędziowie, którzy uczestniczyli w wywiadach.

Tabela 42a. Inicjatywa dowodowa podejrzanych/oskarżonych oraz ich obrońców w zakresie wykazywania wystąpienia wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według płci

Czy w Pana(i) ocenie podejrzani/oskarżeni oraz ich obrońcy wykazują należyłą inicjatywę dowodową w zakresie wykazywania wystąpienia wypadku mniejszej wagi?	Kobieta (%)	Mężczyzna (%)
tak	16,67	8,82
nie	58,33	70,59
trudno powiedzieć	25,00	20,59
Ogółem	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 42b. Inicjatywa dowodowa podejrzanych/oskarżonych oraz ich obrońców w zakresie wykazywania wystąpienia wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według zajmowanego stanowiska

Czy w Pana(i) ocenie podejrzani/oskarżeni oraz ich obrońcy wykazują należyłą inicjatywę dowodową w zakresie	Sędzia Sądu Rejonowego (%)	Sędzia Sądu Okręgowego (%)	Sędzia Sądu Apelacyjnego (%)

wykazywania wystąpienia wypadku mniejszej wagi?			
tak	8,33	23,53	0
nie	75,00	41,18	80
trudno powiedzieć	16,67	35,29	20
Ogółem	100	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 42c. Inicjatywa dowodowa podejrzanych/oskarżonych oraz ich obrońców w zakresie wykazywania wystąpienia wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według instancji sądowej

Czy w Pana(i) ocenie podejrzani/oskarżeni oraz ich obrońcy wykazują należyłą inicjatywę dowodową w zakresie wykazywania wystąpienia wypadku mniejszej wagi?	Sędzia Sądu I instancji (%)	Sędzia Sądu II instancji (%)	Sędzia Sądu I i II instancji (%)
tak	11,11	0	50
nie	64,44	88,89	25
trudno powiedzieć	24,44	11,11	25
Ogółem	100	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 42d. Inicjatywa dowodowa podejrzanych/oskarżonych oraz ich obrońców w zakresie wykazywania wystąpienia wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według czasu orzekania w sprawach karnych

Czy w Pana(i) ocenie podejrzani/oskarżeni oraz ich obrońcy wykazują należyłą inicjatywę dowodową w zakresie wykazywania wystąpienia wypadku mniejszej wagi?	do 5 lat (%)	6-10 lat (%)	11-15 lat (%)	16 i więcej lat (%)
tak	0	0	19,05	9,68
nie	25	50	66,67	70,97
trudno powiedzieć	75	50	14,28	19,35
Ogółem	100	100	100	100

Źródło: badania własne

Negatywną ocenę czynności podejmowanych przez podejrzanych, oskarżonych oraz ich obrońców w celu wykazania, że dany czyn zabroniony należy zakwalifikować jako

wypadek mniejszej wagi stosunkowo częściej wyrażali mężczyźni (ok. 71%) niż kobiety (ok. 58%) – *vide* tabela 42a., jak również sędziowie sądów rejonowych (75%) oraz Sądu Apelacyjnego w Białymstoku (80%) aniżeli sądów okręgowych (ok. 41%) – *vide* tabela 42b. Wysoka rozbieżność w zakresie udzielonych odpowiedzi widoczna jest u badanych ze względu na instancję, w jakiej sądzą – krytycznie inicjatywę dowodową obrony w omawianym zakresie ocenili, porządkując udzielone odpowiedzi wzrastająco, co czwarty sędzia sądów obu instancji, niemalże co trzeci sędzia sądów I instancji oraz zdecydowana większość sędziów sądów II instancji (ok. 90%) – *vide* tabela 42c. Jednocześnie poparcie dla takiego stanowiska zwiększało się wraz ze wzrostem stażu pracy na stanowisku sędziego orzekającego w sprawach karnych – *vide* tabela 42d.

Tabela 43. Sposób i termin składania wniosków o zakwalifikowanie danego czynu jako wypadku mniejszej wagi w opinii badanych

Czy z Pana(i) praktyki wynika, że wnioski o zakwalifikowanie danego czynu jako wypadku mniejszej wagi najczęściej składane są:	Liczba badanych	% badanych
ustnie w postępowaniu przed sądem	33	56,90
pisemnie w postępowaniu przed sądem	6	10,34
ustnie w postępowaniu przygotowawczym	3	5,17
pisemnie w postępowaniu przygotowawczym	11	18,97
brak odpowiedzi	5	8,62
Ogółem	100	100

Źródło: badania własne

Dane zawarte w tabeli 43. ukazują, że zdaniem zdecydowanej większości badanych (ok. 57% – 33 osób) wnioski o zakwalifikowanie konkretnego czynu jako wypadku mniejszej wagi najczęściej zgłaszane są ustnie w postępowaniu przed sądem. W dalszej kolejności wskazywano, że składane są one zazwyczaj: pisemnie w postępowaniu przygotowawczym (ok. 19% – 11 osób), pisemnie w postępowaniu przed sądem (ok. 10% – 6 osób), oraz, incydentalnie, ustnie w postępowaniu przygotowawczym (ok. 5% – 3 osoby).

Powyższe odpowiedzi zasadniczo niczym nie różnią się od wskazań sędziów, którzy wzięli udział w wywiadach pogłębionych.

Tabela 43a. Sposób i termin składania wniosków o zakwalifikowanie danego czynu jako wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według płci

Czy z Pana(i) praktyki wynika, że wnioski o zakwalifikowanie danego czynu jako wypadku mniejszej wagi najczęściej składane są:	Kobieta (%)	Mężczyzna (%)
ustnie w postępowaniu przed sądem	41,67	67,65
pisemnie w postępowaniu przed sądem	8,33	11,77
ustnie w postępowaniu przygotowawczym	4,17	5,88
pisemnie w postępowaniu przygotowawczym	37,50	5,88
brak odpowiedzi	8,33	8,82
Ogółem	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 43b. Sposób i termin składania wniosków o zakwalifikowanie danego czynu jako wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według zajmowanego stanowiska

Czy z Pana(i) praktyki wynika, że wnioski o zakwalifikowanie danego czynu jako wypadku mniejszej wagi najczęściej składane są:	Sędzia Sądu Rejonowego (%)	Sędzia Sądu Okręgowego (%)	Sędzia Sądu Apelacyjnego (%)
ustnie w postępowaniu przed sądem	44,44	70,59	100
pisemnie w postępowaniu przed sądem	13,89	5,88	0
ustnie w postępowaniu przygotowawczym	8,33	0	0
pisemnie w postępowaniu przygotowawczym	27,78	5,88	0
brak odpowiedzi	5,56	17,65	0
Ogółem	100	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 43c. Sposób i termin składania wniosków o zakwalifikowanie danego czynu jako wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według instancji sądowej

Czy z Pana(i) praktyki wynika, że wnioski o zakwalifikowanie danego czynu jako wypadku mniejszej wagi najczęściej składane są:	Sędzia Sądu I instancji (%)	Sędzia Sądu II instancji (%)	Sędzia Sądu I i II instancji (%)
ustnie w postępowaniu przed sądem	46,67	100	75
pisemnie w postępowaniu przed sądem	13,33	0	0
ustnie w postępowaniu przygotowawczym	6,67	0	0
pisemnie w postępowaniu przygotowawczym	22,22	0	25
brak odpowiedzi	11,11	0	0
Ogółem	100	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 43d. Sposób i termin składania wniosków o zakwalifikowanie danego czynu jako wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według czasu orzekania w sprawach karnych

Czy z Pana(i) praktyki wynika, że wnioski o zakwalifikowanie danego czynu jako wypadku mniejszej wagi najczęściej składane są:	do 5 lat (%)	6-10 lat (%)	11-15 lat (%)	16 i więcej lat (%)
ustnie w postępowaniu przed sądem	25	50	47,62	67,74
pisemnie w postępowaniu przed sądem	0	0	19,05	6,45
ustnie w postępowaniu przygotowawczym	25	50	4,76	0
pisemnie w postępowaniu przygotowawczym	50	0	23,81	12,90
brak odpowiedzi	0	0	4,76	12,91
Ogółem	100	100	100	100

Źródło: badania własne

Jak wynika z danych zaprezentowanych w tabeli 43a. mężczyźni stosunkowo częściej aniżeli kobiety wskazywali, że wnioski o zakwalifikowanie danego czynu zabronionego jako wypadku mniejszej wagi najczęściej zgłaszane są ustnie w postępowaniu przed sądem (takiego zdania było ok. 68% mężczyzn w stosunku do ok. 42% kobiet) oraz pisemnie w postępowaniu sądowym (takie stanowisko wyraziło ok. 12% mężczyzn w stosunku do ok. 8% kobiet). Wyraźnie wyższy był natomiast odsetek kobiet (ok. 38%) niż mężczyzn (ok. 6%), których zdaniem wnioski dowodowe w powyższym zakresie najczęściej formułowane są pisemnie w postępowaniu przygotowawczym. Za stanowiskiem, że wnioski o uznanie danego czynu jako wypadku mniejszej wagi najczęściej zgłaszane są ustnie w postępowaniu przed sądem opowiedzieli się wszyscy ankietowani sędziowie Sądu Apelacyjnego w Białymstoku oraz wysoki odsetek sędziów sądów okręgowych (ok. 71%), podczas gdy podobne przekonanie wyraziła mniej niż połowa sędziów sądów rejonowych (ok. 44%) – *vide* tabela 43b. Takiego zdania byli również wszyscy sędziowie sądów II instancji, zdecydowana większość sędziów sądów obu instancji (ok. 75%) oraz niespełna połowa (ok. 47%) sędziów sądów I instancji – *vide* tabela 43c. Mając na uwadze zmienną czasu orzekania przez badanych w sprawach karnych, za stanowiskiem, że wnioski o przyjęcie wypadku mniejszej wagi najczęściej składane są ustnie w postępowaniu sądowym zdecydowanie najczęściej opowiadali się sędziowie ze stażem wynoszącym co najmniej 16 lat (ok. 68%) – *vide* tabela 43d.

Tabela 44. Okoliczności determinujące przyjęcie wypadku mniejszej wagi a okoliczności uwzględniane przy wymiarze kary w opinii badanych

Czy przy wymiarze kary wobec sprawcy, którego czyn został uznany za wypadek mniejszej wagi, uwzględnia Pan(i) te same okoliczności łagodzące które miały wpływ na zakwalifikowanie tego czynu jako wypadku mniejszej wagi?	Liczba badanych	% badanych
tak	27	46,55
nie	30	51,72
brak odpowiedzi	1	1,73
Ogółem	58	100

Źródło: badania własne

Różnice pomiędzy liczbą głosów oddaną na każdą z zawartych w tabeli 44. odpowiedzi były bardzo niewielkie. Nieznacznie ponad połowa ankietowanych (ok. 52% – 30 osób) stwierdziła, że przy wymiarze kary wobec sprawcy, którego czyn został uznany za wypadek mniejszej wagi nie bierze pod uwagę tych samych okoliczności łagodzących, które zostały już wcześniej uwzględnione przy ocenie tego czynu pod kątem zakwalifikowania go jako wypadku mniejszej wagi. Niemalże połowa respondentów (ok. 47% – 27 osób) wyraziła odmienne zdanie, wskazując, że uwzględnia te same okoliczności łagodzące w danej sprawie dwukrotnie, a mianowicie przy uznaniu danego czynu za wypadek mniejszej wagi oraz przy wymiarze kary za ten czyn.

Z wywiadów indywidualnych przeprowadzonych z sędziami wynika, że ich zdaniem sędziowie orzekający w sprawach karnych często dopuszczają taką możliwość z tym zastrzeżeniem, że czynią to w odniesieniu do znamion przedmiotowo-podmiotowych oraz nie są to wszystkie okoliczności uwzględniane przy wymiarze kary. Badani podkreślali przy tym, że wszystko zależy od danej sytuacji – w niektórych przypadkach zdarza im się uwzględniać te same okoliczności łagodzące podwójnie, zaś w innych nie. Tytułem przykładu, jeden z sędziów wskazał, że w jego ocenie na wymiar kary wobec sprawcy, który popełnił czyn zabroniony potraktowany jako wypadek mniejszej wagi wpływ powinny mieć okoliczności takie jak m.in.: młody wiek sprawcy, uprzednia niekaralność, dobra opinia w miejscu zamieszkania, szczerzy żal oraz skrucha w powiązaniu z naprawieniem szkody lub zadośćuczynieniem krzywdzie, przyznanie się do winy. Do okoliczności, jakie jego zdaniem mają wpływ na uznanie konkretnego czynu za wypadek mniejszej wagi zaliczył natomiast: cel, motywy działania sprawcy, wartość szkody oraz okoliczności czynu. Odpowiadając na

pytanie, co w sytuacji, gdy wskazane powyżej okoliczności pokrywają się ze sobą, stwierdził, że powinny one zostać uwzględnione i w jednym, i w drugim przypadku, tj. zarówno przy ocenie konkretnego czynu pod kątem uznania go za wypadek mniejszej wagi, jak również przy wymiarze kary za ten czyn. Z rozmów przeprowadzonych z sędziami wynika nadto, że przeciwni takiemu podwójnemu uwzględnianiu okoliczności łagodzących są przede wszystkim zwolennicy traktowania wypadku mniejszej wagi jako uprzywilejowanego typu przestępstwa. W ich ocenie okoliczności łagodzące, które mają wpływ na wymiar kary w stosunku do sprawcy, którego czyn został uznany za wypadek mniejszej wagi nie powinny pokrywać się z okolicznościami determinującymi uznanie danego czynu zabronionego za wypadek mniejszej wagi z uwagi na to, że wypadek mniejszej wagi stanowi typ uprzywilejowany niektórych przestępstw, nie zaś dyrektywę wymiaru kary.

W tym miejscu należy przypomnieć, że żaden z sędziów nie wskazał, aby miał problem z interpretowaniem pojęcia wypadku mniejszej wagi, chociaż nie są ustawowo określone przesłanki dokonywania oceny występowania tej instytucji. Kolejno zdecydowana większość respondentów, bo aż ok. 83%, stwierdziło, że brak jednolitych kryteriów oceny wypadku mniejszej wagi nie utrudnia stosowania tej instytucji w praktyce orzeczniczej. Jednocześnie tylko bardzo nieliczni badani wskazali, aby omawiana instytucja wymagała zmian. Brak ustawowej definicji wypadku mniejszej wagi jest równoznaczny z przekazaniem uprawnień do jego wykładni sądowi orzekającemu.

Tymczasem, co obrazuje powyższa tabela, stanowisko ankietowanych jest bardzo rozbieżne co do tego, czy te same okoliczności łagodzące powinny być uwzględniane w tej samej sprawie dwukrotnie, tj. przy kwalifikacji prawnej czynu jako wypadku mniejszej wagi oraz przy wymierzaniu kary. Co drugi z badanych sędziów orzekających w sprawach karnych przejawia w tej mierze odmienne podejście, co prowadzi do niejednolitej praktyki orzeczniczej w tym zakresie.

Warto zwrócić przy tym uwagę, że problem powyżej zasygnalizowanej niejednorodności orzecznictwa został zauważony przez niektórych badanych – szeroko opisywali go zwłaszcza ci, którzy wzięli udział w wywiadach pogłębionych. Niewątpliwie zatem istnieje potrzeba ujednoczenia praktyki orzeczniczej w tym obszarze, aby zapobiec niepożądanemu dowolności w stosowaniu instytucji wypadku mniejszej wagi.

Tabela 44a. Okoliczności determinujące przyjęcie wypadku mniejszej wagi a okoliczności uwzględniane przy wymiarze kary w opinii badanych według płci

Czy przy wymiarze kary wobec sprawcy, którego	Kobieta (%)	Mężczyzna (%)
---	-------------	---------------

czyn został uznany za wypadek mniejszej wagi uwzględnia Pan(i) te same okoliczności łagodzące, które miały wpływ na zakwalifikowanie tego czynu jako wypadku mniejszej wagi?		
tak	37,70	55,88
nie	62,50	41,18
brak odpowiedzi	0	2,94
Ogółem	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 44b. Okoliczności determinujące przyjęcie wypadku mniejszej wagi a okoliczności uwzględniane przy wymiarze kary w opinii badanych według zajmowanego stanowiska

Czy przy wymiarze kary wobec sprawcy, którego czyn został uznany za wypadek mniejszej wagi uwzględnia Pan(i) te same okoliczności łagodzące, które miały wpływ na zakwalifikowanie tego czynu jako wypadku mniejszej wagi?	Sędzia Sądu Rejonowego (%)	Sędzia Sądu Okręgowego (%)	Sędzia Sądu Apelacyjnego (%)
tak	47,22	47,06	60
nie	52,78	47,06	40
brak odpowiedzi	0	5,88	0
Ogółem	100	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 44c. Okoliczności determinujące przyjęcie wypadku mniejszej wagi a okoliczności uwzględniane przy wymiarze kary w opinii badanych według instancji sądowej

Czy przy wymiarze kary wobec sprawcy, którego czyn został uznany za wypadek mniejszej wagi uwzględnia Pan(i) te same okoliczności łagodzące, które miały wpływ na zakwalifikowanie tego czynu jako wypadku mniejszej wagi?	Sędzia Sądu I instancji (%)	Sędzia Sądu II instancji (%)	Sędzia Sądu I i II instancji (%)
tak	37,78	66,67	100
nie	60,00	33,33	0
brak odpowiedzi	2,22	0	0
Ogółem	100	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 44d. Okoliczności determinujące przyjęcie wypadku mniejszej wagi a okoliczności uwzględniane przy wymiarze kary w opinii badanych według czasu orzekania w sprawach karnych

Czy przy wymiarze kary wobec sprawcy, którego czyn został uznany za wypadek mniejszej wagi uwzględnia Pan(i) te same okoliczności łagodzące, które miały wpływ na zakwalifikowanie tego czynu jako wypadku mniejszej wagi?	do 5 lat (%)	6-10 lat (%)	11-15 lat (%)	16 i więcej lat (%)
tak	25	50	42,86	51,62
nie	75	50	57,14	45,16
brak odpowiedzi	0	0	0	3,22
Ogółem	100	100	100	100

Źródło: badania własne

Mężczyźni wyraźnie częściej (ok. 56%) aniżeli kobiety (ok. 38%) wskazywali, że przy wymierzaniu kary uwzględniają te same okoliczności łagodzące, które już wcześniej wzięły pod uwagę, uznając, że dany czyn za wypadek mniejszej wagi, zaś rzadziej, że tego nie robią (takiego zdania było ok. 41% mężczyzn w stosunku do ok. 63% kobiet) – *vide* tabela 44a. Sędziowie Sądu Apelacyjnego w Białymstoku najczęściej stwierdzali, że przy wymiarze kary za określony czyn dopuszczają te same okoliczności łagodzące, które miały wpływ na zakwalifikowanie tego czynu jako wypadku mniejszej wagi (ok. 60%), zaś sędziowie sądów rejonowych, że nie postępują w takim sposób (ok. 53%) – *vide* tabela 44b. Rozkład odpowiedzi na powyższe pytanie był natomiast równy u sędziów sądów okręgowych – ok. 47% spośród tych ankietowanych wypowiedziało się tak twierdząco, jak i przecząco na powyższe pytanie. Jednocześnie poparcie dla takiego stanowiska (tj. dwukrotnego uwzględniania w danej sprawie tych samych okoliczności łagodzących w opisany wcześniej sposób) wyrazili wszyscy sędziowie sądów obu instancji, ok. 67% sędziów sądów II instancji oraz ok. 38% sędziów sądów I instancji – *vide* tabela 44c. Wyrażali je również stosunkowo częściej sędziowie orzekający w sprawach karnych 16 i więcej lat (ok. 52%) aniżeli 11-15 lat (ok. 43%) – *vide* tabela 44d.

Do respondentów skierowano również pytanie opisowe o wskazanie innych, nieujętych w kwestionariuszu ankiety trudności, jakie w praktyce orzeczniczej stwarza instytucja wypadku mniejszej wagi oraz zmian, jakich wymaga. Poniżej zaprezentowano

odpowiedzi udzielone przez sędziów, którzy wzięli udział w badaniach ankietowych oraz w wywiadach.

Zdaniem zdecydowanej większości badanych instytucja wypadku mniejszej wagi nie sprawia problemów podczas jej stosowania w praktyce, o ile stosujący ową instytucję zna jej cel i uwarunkowania – konieczna jest przy tym dokładna znajomość sprawy. Sędziowie zasadniczo zgodnie wskazywali przy tym, że nie należy wprowadzać w jej uregulowaniu żadnych zmian. W ich ocenie zmiany ustawowe są zbędne, jako że instytucja ta jest uregulowana właściwie, a jedynie strony w szerszym wymiarze powinny sygnalizować zastosowanie jej w praktyce orzeczniczej. Argumentując zaprezentowane stanowisko, podkreślali oni, że prawo karne powinno być elastyczne, bowiem jedynie wtedy może spełniać swoje funkcje.

Wśród zgłaszanych postulatów *de lege ferenda* wyraźnie najczęściej podnoszono zasadność poszerzenia katalogu przestępstw, co do których instytucja wypadku mniejszej wagi miałaby zastosowanie, zwłaszcza wobec kontynuowanej obecnie polityki kryminalnej zaostrzania kar. Wielu badanych sygnalizowało w tym zakresie konieczność wprowadzenia wypadku mniejszej wagi przy przestępstwie kradzieży szczególnie zuchwałej (art. 278a k.k.). Bardzo wskazywano, że należałoby rozważyć wprowadzenie definicji legalnej wypadku mniejszej wagi oraz ujednoczenie kryteriów oceny występowania tej instytucji. Zasadność takiego rozwiązania badani tłumaczyli niekiedy niejednolitym stanowiskiem w doktrynie i orzecznictwie co do tego, kiedy zachodzi wypadek mniejszej wagi oraz, jakie okoliczności należy brać pod uwagę przy jego ocenie.

§ 3. Prezentacja i analiza wyników badań ankietowych oraz wywiadów pogłębionych przeprowadzonych z adwokatami

W tej części rozprawy zaprezentowane i przeanalizowane zostaną wyniki badań empirycznych przeprowadzonych wśród adwokatów.

1. Dane osobopoznawcze badanych

Wybór adwokatów, jako badanych w zakresie problematyki wypadku mniejszej wagi oraz zastosowania tej instytucji w praktyce uzasadniała rola pełniona przez nich w postępowaniu karnym. Działając jako obrońcy, są w stanie ocenić analizowaną instytucję z innej perspektywy aniżeli oskarżenia, czy też orzekania, a mianowicie z punktu widzenia podejrzanych lub oskarżonych, których interesy reprezentują. W ramach przysługującej im

inicjatywy dowodowej mają niewątpliwie wpływ na kierunek postępowania karnego – m.in. mogą składać wnioski o zakwalifikowanie czynu sprawcy jako wypadku mniejszej wagi, dążąc do łagodniejszego potraktowania sprawcy, jak również przedstawiać na tę okoliczność odpowiednie dowody.

W badanym okresie zawód adwokata w Izbie Adwokackiej w Białymstoku wykonywały 482 osoby – kwestionariusze ankiet zostały skierowane do nich wszystkich. W odpowiedzi otrzymano zwrótnie 116 wypełnionych kwestionariuszy ankiet. Odmiennie niż miało to miejsce w odniesieniu do sądów oraz poszczególnych jednostek prokuratury, wyniki zwrotności ankiet nie zostaną w tym przypadku zaprezentowane w tabeli. Powyższe wynika przede wszystkim z tego, że zdecydowana większość adwokatów prowadzi działalność gospodarczą w formie jednoosobowej, zaś wymienienie poszczególnych adwokatów z imienia i nazwiska byłoby nie tylko niecelowe, ale również niemożliwe, biorąc pod uwagę anonimowy charakter ankiety.

Kwestie związane z minimalną wielkością próby oraz metodą, która została wykorzystana do jej wyliczenia, jak również powody, dla jakich zdecydowano się przedstawić wyniki przeprowadzonych wśród adwokatów badań ankietowych zostały omówione w rozdziale I. § 4 niniejszej rozprawy.

Kwestionariusz ankiety skierowany do adwokatów został podzielony na dwie części, tak jak w przypadku pozostałych ankietowanych grup. W pierwszej z nich zamieszczono metryczkę dotyczącą badanych, a mianowicie ich płci oraz stażu wykonywania zawodu adwokata. Odpowiedzi w tym zakresie zaprezentowano w poniższych tabelach.

Tabela 45. Płeć badanych

Płeć	Liczba badanych	% badanych
Kobieta	59	50,86
Mężczyzna	57	49,14
Ogółem	116	100

Źródło: badania własne

Jak wynika z danych przedstawionych w tabeli 45. w badaniu wzięła udział niemalże równa liczba kobiet (ok. 51% – 59 osób) i mężczyzn (ok. 49% – 57 osób).

Tabela 46. Staż pracy badanych

Staż pracy	Liczba badanych	% badanych
do 5 lat	72	62,07
6 – 10 lat	19	16,38
11 – 15 lat	14	12,07
16 i więcej lat	11	9,48
Ogółem	116	100

Źródło: badania własne

Dane zawarte w tabeli 46. wskazują, że wyraźnie najliczniejszą grupę badanych respondentów stanowili adwokaci wykonujący zawód nie dłużej niż 5 lat (ok. 62% – 72 osoby). Liczebność ta drastycznie malała wraz ze wzrostem stażu wykonywania zawodu – w badaniach ankietowych wzięło udział kolejno: ok. 16% (19 osób) ze stażem 6 – 10 lat, ok. 12% (14 osób) ze stażem 11 – 15 lat oraz, najmniej, bo ok. 9% (11 osób) ze stażem co najmniej 16 lat.

W ramach badań jakościowych przeprowadzone zostały natomiast cztery wywiady pogłębione nieskategoryzowane z adwokatami wchodzącymi w skład Izby Adwokackiej w Białymstoku, którzy na co dzień w swojej praktyce specjalizują się w prawie karnym. Wśród nich były dwie kobiety oraz dwoje mężczyzn. Ich staż pracy w zawodzie adwokata wynosił: 8, 12, 19 oraz 26 lat.

2. Praktyczne trudności przy stosowaniu instytucji wypadku mniejszej wagi w opinii adwokatów

W tej części rozprawy zostaną przeanalizowane wyniki badań empirycznych przeprowadzonych wśród adwokatów. Pozwoli to poznać trudności, jakie powoduje stosowanie instytucji wypadku mniejszej wagi w praktyce z perspektywy tych badanych. Najpierw zostaną zaprezentowane i omówione ogólne wyniki badań ankietowych, następnie odpowiedzi udzielone przez adwokatów, którzy wzięli udział w wywiadach pogłębionych, a w dalszym rzędzie wyniki badań ankietowych według zastosowanych w kwestionariuszu ankiety zmiennych.

W pierwszej kolejności respondentów zapytano o charakter prawny instytucji wypadku mniejszej wagi. Ogólne wyniki uzyskanych odpowiedzi prezentuje poniższa tabela.

Tabela 47. Charakter prawny instytucji wypadku mniejszej wagi w opinii badanych

Czy Pana(i) zdaniem wypadek mniejszej wagi jest:	Liczba badanych	% badanych
---	------------------------	-------------------

instytucją sądowego wymiaru kary	25	21,55
uprzywilejowanym typem przestępstwa	89	76,73
inne	2	1,72
Ogółem	116	100

Źródło: badania własne

Analizując dane przedstawione w tabeli 47., można dostrzec, że znaczna część respondentów (ok. 77% – 89 osób) jest zdania, że wypadek mniejszej wagi stanowi uprzywilejowany typ przestępstwa. W przybliżeniu co piąty badany (ok. 22% – 25 osób) stwierdził, że jest on instytucją sądowego wymiaru kary. Natomiast 2 ankietowanych (ok. 2%) uznało, że żadna z wcześniej wymienionych odpowiedzi nie jest prawidłowa, wskazując samodzielnie, że wypadek mniejszej wagi jest: „pojęciem prawa materialnego, odnoszącym się do czynu zabronionego”, „stanem pośrednim pomiędzy zwykłą postacią przestępstwa, a taką, gdzie społeczna szkodliwość czynu i wina są znikome”.

W doktrynie i judykaturze nie budzi wątpliwości, że wypadek mniejszej wagi jest pojęciem z zakresu prawa karnego materialnego dotyczącym czynu zabronionego. Odnosząc się natomiast do drugiej wypowiedzi, w pierwszej kolejności należy podkreślić, że w sytuacji gdy społeczna szkodliwość czynu jest znikoma, to nie stanowi on przestępstwa. Kolejno można wyłącznie zastanawiać się nad tym, co ankietowany rozumie pod pojęciem „stan pośredni” – z jego stwierdzenia wynika jedynie, że przy wypadku mniejszym wagi społeczna szkodliwość czynu i wina są wyższe niż znikome, ale jednak mniejsze niż przyjmowane dla typu podstawowego przestępstwa. Oba te wskazania nie rozwiązują jednak w rzeczywistości kwestii spornej, tj. charakteru prawnego omawianej instytucji.

Wszyscy adwokaci, którzy wzięli udział w wywiadach indywidualnych stwierdzili natomiast, że wypadek mniejszej wagi jest uprzywilejowanym typem przestępstwa. Ich zdaniem przemawia za tym przede wszystkim uregulowanie tej instytucji w odrębnych jednostkach redakcyjnych danych aktów prawnych oraz samoistna sankcja karna.

Poniżej zostaną zaprezentowane odpowiedzi udzielone na sformułowane powyżej pytanie z uwzględnieniem dwóch opisanych wcześniej zmiennych. W tym miejscu zaznaczyć należy, że – w celu zapewnienia jak największej przejrzystości – we wszystkich tabelach, w jakich przedstawione zostaną odpowiedzi adwokatów z podziałem na zmienne (tj. w tabelach określanych przy użyciu liter a – b) ujęto wyłącznie wskaźnik procentowy liczby ankietowanych adwokatów, którzy udzielili danej odpowiedzi w stosunku do ogólnej liczby badanej populacji adwokatów.

Tabela 47a. Charakter prawny instytucji wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według płci

Czy Pana(i) zdaniem wypadek mniejszej wagi jest:	Kobieta (%)	Mężczyzna (%)
instytucją sądowego wymiaru kary	25,42	17,54
uprzywilejowanym typem przestępstwa	71,19	82,46
inne	3,39	0
Ogółem	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 47b. Charakter prawny instytucji wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według stażu pracy

Czy Pana(i) zdaniem wypadek mniejszej wagi jest:	do 5 lat (%)	6-10 lat (%)	11-15 lat (%)	16 i więcej lat (%)
instytucją sądowego wymiaru kary	26,39	15,79	14,29	18,18
uprzywilejowanym typem przestępstwa	72,22	82,41	85,71	72,73
inne	1,39	0	0	9,09
Ogółem	100	100	100	100

Źródło: badania własne

Kobiety nieznacznie częściej (ok. 25%) aniżeli mężczyźni (ok. 18%) wskazywały, że wypadek mniejszej wagi jest instytucją sądowego wymiaru kary, zaś rzadziej, że jest on uprzywilejowanym typem przestępstwa (takiego zdania było 71% kobiet w stosunku do ok. 82% mężczyzn) – *vide* tabela 47a. Jeśli chodzi o czas wykonywania zawodu przez badanych, to nie dają się w tym zakresie zauważyć żadne widoczne tendencje. Warto przy tym zwrócić uwagę, że jako instytucję sądowego wymiaru kary wypadek mniejszej wagi postrzegali najczęściej adwokaci wykonujący zawód najkrócej, a więc nie dłużej niż 5 lat (ok. 26%), zaś najrzadziej adwokaci pracujący w zawodzie 11 – 15 lat, co wynika z danych zawartych w tabeli 47b.

Tabela 48. Obowiązywanie instytucji wypadku mniejszej wagi w prawie karnym w opinii badanych

Czy Pana(i) zdaniem instytucja wypadku mniejszej wagi:	Liczba badanych	% badanych
powinna obowiązywać w prawie karnym, jako że wpływa na uadekwatnienie ustawowego zagrożenia do stopnia społecznej szkodliwości czynu	112	96,55

jest zbędna, z uwagi na występowanie w prawie karnym instytucji nadzwyczajnego złagodzenia kary	4	3,45
Ogółem	116	100

Źródło: badania własne

Jak wynika z danych zwartych w tabeli 48. zdaniem niemal wszystkich ankietowanych (ok. 97% – 112 osób) instytucja wypadku mniejszej wagi powinna obowiązywać w prawie karnym, bowiem umożliwia dostosowanie ustawowego zagrożenia karą do stopnia społecznej szkodliwości czynu. Odmienne stanowisko wyraziło ok. 3% badanych, tj. 4 osoby, stwierdzając, że instytucja ta jest zbędna z uwagi na występowanie w Kodeksie karnym innej instytucji, a mianowicie nadzwyczajnego złagodzenia kary.

Badani adwokaci w trakcie wywiadów indywidualnych zgodnie przyjmowali, że w pełni uzasadnione jest utrzymanie regulacji dotyczących wypadku mniejszej wagi w obowiązującym ustawodawstwie karnym.

Tabela 48a. Obowiązywanie instytucji wypadku mniejszej wagi w prawie karnym w opinii badanych według płci

Czy Pana(i) zdaniem instytucja wypadku mniejszej wagi:	Kobieta (%)	Mężczyzna (%)
powinna obowiązywać w prawie karnym, jako że wpływa na uadekwatnienie ustawowego zagrożenia do stopnia społecznej szkodliwości czynu	98,31	94,74
jest zbędna, z uwagi na występowanie w prawie karnym instytucji nadzwyczajnego złagodzenia kary	1,69	5,26
Ogółem	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 48b. Obowiązywanie instytucji wypadku mniejszej wagi w prawie karnym w opinii badanych według stażu pracy

Czy Pana(i) zdaniem instytucja wypadku mniejszej wagi:	do 5 lat (%)	6-10 lat (%)	11-15 lat (%)	16 i więcej lat (%)
powinna obowiązywać w prawie karnym, jako że wpływa na uadekwatnienie ustawowego zagrożenia do stopnia społecznej szkodliwości czynu	94,44	100	100	100
jest zbędna, z uwagi na występowanie w prawie karnym instytucji	5,56	0	0	0

nadzwyczajnego złagodzenia kary				
Ogółem	100	100	100	100

Źródło: badania własne

Odsetek kobiet w ocenie, których omawiana instytucja powinna zostać utrzymana (ok. 98%) nieznacznie przewyższa odsetek mężczyzn, którzy wyrazili takie samo przekonanie co do tego (ok. 95%) – *vide* tabela 48a. Biorąc pod uwagę staż wykonywania zawodu, ankietowani zasadniczo zgodnie wskazywali, że regulacja dotycząca wypadku mniejszej wagi jest potrzebną w prawie karnym – odmiennego zdania była jedynie nieznaczna liczba adwokatów pracujących w zawodzie nie dłużej niż przez 5 lat (ok. 6%) – *vide* tabela 48b. Podczas przeprowadzanych wywiadów pogłębionych adwokaci zwracali uwagę, że wypadek mniejszej wagi oraz nadzwyczajne złagodzenie kary są to dwie różne instytucje, których przesłanki stosowania nie są tożsame, dlatego też obie powinny obowiązywać. Wszystko to prowadzi do wniosku, że badani bardzo pozytywnie oceniają istnienie w prawie karnym instytucji wypadku mniejszej wagi, uznając ją za potrzebną.

Tabela 49. Obecna regulacja instytucji wypadku mniejszej wagi w opinii badanych

Czy w Pana(i) ocenie obecnie obowiązująca regulacja prawna instytucji wypadku mniejszej wagi jest:	Liczba badanych	% badanych
odpowiednia	47	40,52
wymagająca zmian	33	28,45
trudno mi ocenić	36	31,03
Ogółem	116	100

Źródło: badania własne

Rozkład odpowiedzi na powyższe pytanie zaprezentowany w tabeli 49. dowodzi istotnej rozbieżności stanowisk ankietowanych adwokatów w zakresie oceny obowiązującej regulacji prawnej instytucji wypadku mniejszej wagi. Najwięcej badanych (ok. 41% – 47 osób) wskazało, że jest ona odpowiednia. Zdaniem ok. 28% respondentów (33 osób) uregulowania ustawowe odnoszące się do tej instytucji wymagają zmian, zaś ok. 31% ankietowanym (36 osobom) trudno było ocenić powyższe. Prowadzi to do wniosku, że spora część badanych adwokatów krytycznie ocenia obecnie obowiązującą regulację prawną wypadku mniejszej wagi.

Zmiany, jakie proponują w tym zakresie adwokaci, którzy wzięli udział w badaniach ankietowych oraz w wywiadach pogłębionych zostaną przedstawione przy omówieniu ostatniego z zadanych im pytań.

Tabela 49a. Obecna regulacja instytucji wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według płci

Czy w Pana(i) ocenie obecnie obowiązująca regulacja prawna instytucji wypadku mniejszej wagi jest:	Kobieta (%)	Mężczyzna (%)
odpowiednia	32,20	49,12
wymagająca zmian	23,73	33,33
trudno mi ocenić	44,07	17,55
Ogółem	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 49b. Obecna regulacja instytucji wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według stażu pracy

Czy w Pana(i) ocenie obecnie obowiązująca regulacja prawna instytucji wypadku mniejszej wagi jest:	do 5 lat (%)	6-10 lat (%)	11-15 lat (%)	16 i więcej lat (%)
odpowiednia	34,72	36,84	50,00	72,73
wymagająca zmian	25,00	31,58	42,86	27,27
trudno mi ocenić	40,28	31,58	7,14	0
Ogółem	100	100	100	100

Źródło: badania własne

Mężczyźni zauważalnie częściej (ok. 49%), aniżeli kobiety (ok. 32%) uznawali, że regulacja prawna instytucji wypadku mniejszej wagi jest odpowiednia, jak również, że wymaga ona jednak zmian (takiego zdania było ok. 33% mężczyzn w stosunku do ok. 24% kobiet) – *vide* tabela 49a. Wyniki przeprowadzonych badań ukazują, że trudności z jednoznaczną oceną powyższej kwestii sygnalizowały kobiety, które stanowisko takie wyrażały ponad dwukrotnie częściej od ankietowanych mężczyzn (stosunek ok. 44% kobiet do ok. 18% mężczyzn). Podobnie na podstawie przeprowadzonych badań zaobserwowano, że im dłuższy czas wykonywania zawodu adwokata, tym częściej ankietowani wskazywali na prawidłowość obowiązującego uregulowania prawnego wypadku mniejszej wagi, zaś im był

on krótszy, tym częściej ankietowani byli niezdecydowani co do oceny tej regulacji – *vide* tabela 49b.

Tabela 50. Poszerzenie katalogu przestępstw objętych regulacją wypadku mniejszej wagi na przestrzeni ostatnich lat w opinii badanych

Czy Pana(i) zdaniem wzrost liczby przepisów prawnych przewidujących instytucję wypadku mniejszej wagi w prawie karnym na przestrzeni ostatnich lat jest zjawiskiem:	Liczba badanych	% badanych
pozytywnym	91	78,45
negatywnym	24	20,69
brak odpowiedzi	1	0,86
Ogółem	116	100

Źródło: badania własne

Ogólne wyniki badań zaprezentowane w tabeli 50. wskazują, że w ocenie bardzo dużej liczby ankietowanych (ok. 78% – 91 osób) postępujące na przestrzeni lat poszerzenie katalogu przestępstw, przy których ustawodawca przewidział instytucję wypadku mniejszej wagi jest zjawiskiem pozytywnym. Odmiennego zdania było ok. 21% respondentów, tj. 24 osoby. Biorąc pod uwagę, że badani odpowiadali na powyższe pytanie z perspektywy pełnionej przez nich w postępowaniach karnych roli funkcji obrońcy, dziwi, że aż co piąty z nich negatywnie ocenił wzrost liczby przestępstw objętych regulacją wypadku mniejszej wagi. Niewątpliwie takie zjawisko jest korzystne z perspektywy podejrzanych oraz oskarżonych, jako że zakwalifikowanie ich czynu jako wypadku mniejszej wagi w sposób bezpośredni wpływa na łagodniejsze ich potraktowanie – wymierzenie im niższego wymiaru kary aniżeli ten przewidziany za przestępstwo typu podstawowego.

Adwokaci, z którymi przeprowadzono rozmowy w ramach wywiadów zgodnie opowiadali się natomiast za celowością objęcia szerszego kręgu przestępstw regulacją wypadku mniejszej wagi.

Tabela 50a. Poszerzenie katalogu przestępstw objętych regulacją wypadku mniejszej wagi na przestrzeni ostatnich lat w opinii badanych według płci

Czy Pana(i) zdaniem wzrost liczby przepisów prawnych przewidujących instytucję wypadku mniejszej wagi w prawie karnym na przestrzeni ostatnich lat jest zjawiskiem:	Kobieta (%)	Mężczyzna (%)
--	--------------------	----------------------

pozytywnym	79,66	77,19
negatywnym	20,34	21,05
brak odpowiedzi	0	1,76
Ogółem	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 50b. Poszerzenie katalogu przestępstw objętych regulacją wypadku mniejszej wagi na przestrzeni ostatnich lat w opinii badanych według stażu pracy

Czy Pana(i) zdaniem wzrost liczby przepisów prawnych przewidujących instytucję wypadku mniejszej wagi w prawie karnym na przestrzeni ostatnich lat jest zjawiskiem:	do 5 lat (%)	6-10 lat (%)	11-15 lat (%)	16 i więcej lat (%)
pozytywnym	75	89,47	78,57	81,82
negatywnym	25	10,53	14,29	18,18
brak odpowiedzi	0	0	7,14	0
Ogółem	100	100	100	100

Źródło: badania własne

Przedstawione dane uwidaczniają, że rozkład odpowiedzi wśród kobiet i mężczyzn był do siebie bardzo podobny – *vide* tabela 50a. Biorąc pod uwagę staż pracy badanych, ankietowani wykonujący zawód najkrócej, tj. nie dłużej niż przez 5 lat, najczęściej negatywnie oceniali występującą w prawie karnym tendencję wzrostową liczby przepisów prawnych przewidujących wypadek mniejszej wagi (25%), zaś najrzadziej postrzegali ją jako zjawisko pozytywne (75%) – *vide* tabela 50b. Jednocześnie można zaobserwować, że takie negatywne podejście do omawianego zagadnienia rośnie wraz ze wzrostem stażu pracy u respondentów wykonujących zawód adwokata dłużej niż 5 lat.

Tabela 51. Zależność pomiędzy zasadą określoności prawa karnego a instytucją wypadku mniejszej wagi w prawie karnym w opinii badanych

Czy Pana(i) zdaniem instytucja wypadku mniejszej wagi:	Liczba badanych	% badanych
nie da się pogodzić z zasadą określoności prawa karnego, wymagającą, aby typ przestępstwa i jego znamiona nie budziły żadnych wątpliwości	15	12,93
nie narusza zasady określoności prawa karnego	101	87,07
Ogółem	116	100

Źródło: badania własne

Analiza ogólnych wyników badań zawartych w tabeli 51. wskazuje, że zdaniem bardzo dużej liczby respondentów (ok. 87% – 101 osób) instytucja wypadku mniejszej wagi nie narusza zasady określoności prawa karnego. Odmienne stanowisko wyraziła niewielka część ankietowanych (ok. 13% – 15 osób).

Badani adwokaci w trakcie wywiadów podkreślali w tym zakresie, że gdyby instytucja wypadku mniejszej wagi faktycznie godziła w tę zasadę, to – jak sądzą – nie obowiązywałaby w prawie karnym przez tak wiele lat.

Tabela 51a. Zależność pomiędzy zasadą określoności prawa karnego a instytucją wypadku mniejszej wagi w prawie karnym w opinii badanych według płci

Czy Pana(i) zdaniem instytucja wypadku mniejszej wagi:	Kobieta (%)	Mężczyzna (%)
nie da się pogodzić z zasadą określoności prawa karnego, wymagającą, aby typ przestępstwa i jego znamiona nie budziły żadnych wątpliwości	13,56	12,28
nie narusza zasady określoności prawa karnego	86,44	87,72
Ogółem	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 51b. Zależność pomiędzy zasadą określoności prawa karnego a instytucją wypadku mniejszej wagi w prawie karnym w opinii badanych według stażu pracy

Czy Pana(i) zdaniem instytucja wypadku mniejszej wagi:	do 5 lat (%)	6-10 lat (%)	11-15 lat (%)	16 i więcej lat (%)
nie da się pogodzić z zasadą określoności prawa karnego, wymagającą, aby typ przestępstwa i jego znamiona nie budziły żadnych wątpliwości	13,89	21,05	0	9,09
nie narusza zasady określoności prawa karnego	86,11	78,95	100	90,91
Ogółem	100	100	100	100

Źródło: badania własne

Rozkład odpowiedzi udzielonych przez kobiety i mężczyzn był do siebie bardzo zbliżony (tabela 51a.). Adwokaci starsi stażem stosunkowo częściej aniżeli młodsi

wskazywali, że instytucja wypadku mniejszej wagi nie godzi w zasadę określoności prawa karnego, zaś rzadziej, że nie da się jej pogodzić z tą zasadą (tabela 51b.).

Tabela 52. Trudności z interpretacją pojęcia wypadku mniejszej wagi w opinii badanych

Czy ma Pan(i) trudności z interpretacją pojęcia wypadku mniejszej wagi?	Liczba badanych	% badanych
tak	23	19,83
nie	63	54,31
trudno powiedzieć	30	25,86
Ogółem	116	100

Źródło: badania własne

Analizując dane zaprezentowane w tabeli 52., można dostrzec, że ponad połowa ankietowanych (ok. 54% – 63 osób) stwierdziła, iż nie ma trudności z interpretacją pojęcia wypadku mniejszej wagi. Co piąty respondent (ok. 20% – 23 osoby) zaznaczył, że ma z tym problem, zaś co czwarty (ok. 26% – 30 osób) był niezdecydowany co do odpowiedzi na powyższe pytanie.

Określone trudności w tym zakresie sygnalizowali również adwokaci w trakcie wywiadów. Przyznanie przez wielu adwokatów, którzy wzięli udział w badaniach empirycznych, że mają oni trudności z wykładnią pojęcia wypadku mniejszej wagi, niewątpliwie może niekorzystnie wpływać na prawidłowe wykorzystywanie tej instytucji w praktyce albo wręcz powodować jej pomijanie w praktyce zawodowej tych badanych z uwagi na brak odpowiedniej wiedzy w tym zakresie.

Tabela 52a. Trudności z interpretacją pojęcia wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według płci

Czy ma Pan(i) trudności z interpretacją pojęcia wypadku mniejszej wagi?	Kobieta (%)	Mężczyzna (%)
tak	25,42	14,04
nie	40,68	71,92
trudno powiedzieć	33,90	14,04
Ogółem	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 52b. Trudności z interpretacją pojęcia wypadku mniejszej wagi opinii badanych według stażu pracy

Czy ma Pan(i) trudności z interpretacją pojęcia wypadku mniejszej wagi?	do 5 lat (%)	6-10 lat (%)	11-15 lat (%)	16 i więcej lat (%)
tak	22,22	15,78	28,57	0
nie	50,00	47,37	71,43	81,82
trudno powiedzieć	27,78	36,85	0	18,18
Ogółem	100	100	100	100

Źródło: badania własne

Wśród ankietowanych można zauważyć, że kobiety nieco częściej (ok. 25%) niż mężczyźni (ok. 14%) sygnalizowały, że mają trudności z interpretacją pojęcia wypadku mniejszej wagi, zaś dużo rzadziej, że nie mają z tym problemu (takiego zdania było ok. 41% kobiet w stosunku do ok. 72% mężczyzn) – *vide* tabela 52a. Istotne różnice w zakresie odpowiedzi udzielonych przez respondentów na powyższe pytanie występowały przy uwzględnieniu zmiennej stażu pracy badanych. Można zauważyć, że ankietowani wykonujący zawód dłużej, tj. co najmniej 11 lat, częściej wskazywali na brak trudności w interpretowaniu pojęcia wypadku mniejszej wagi aniżeli pracujący w zawodzie krócej, tj. nie dłużej niż 10 lat – *vide* tabela 52b.

Tabela 53. Okoliczności determinujące przyjęcie wypadku mniejszej wagi w opinii badanych

Jakie okoliczności mają wpływ na uznanie przez Pana(ią) danego czynu zabronionego za wypadek mniejszej wagi?	Liczba badanych	% badanych
przedmiotowo-podmiotowe	95	81,90
wyłącznie przedmiotowe	20	17,24
wyłącznie podmiotowe	1	0,86
Ogółem	116	100

Źródło: badania własne

Przedstawione w tabeli 53. dane ukazują, że zdaniem zdecydowanej większości ankietowanych (ok. 82% – 95 osób) to okoliczności przedmiotowo-podmiotowe decydują o zakwalifikowaniu danego czynu zabronionego jako wypadku mniejszej wagi. Stosownie do przekonania ok. 17% respondentów, tj. 20 osób, na powyższą ocenę mają wpływ wyłącznie

przesłanki natury przedmiotowej. Jedna osoba, tj. ok. 1% ankietowanych, wskazała, że w zakresie omawianej kwestii należy brać po uwagę jedynie elementy podmiotowe.

Analizując ogólne wyniki odpowiedzi udzielonych przez ankietowanych na zadane powyżej pytanie oraz wypowiedzi w tej kwestii adwokatów, którzy wzięli udział w wywiadach, można zaobserwować, że wyrażają oni zasadniczo zgodne stanowisko co do okoliczności, jakie należy uwzględniać przy ocenie wypadku mniejszej wagi. W trakcie rozmów z adwokatami zwracali oni jednocześnie uwagę, że mają jednak pewne wątpliwości w tym zakresie, co wynika – w ich ocenie – z braku ustawowego sprecyzowania przesłanek oceny instytucji wypadku mniejszej wagi.

Tabela 53a. Okoliczności determinujące przyjęcie wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według płci

Jakie okoliczności mają wpływ na uznanie przez Pana(ią) danego czynu zabronionego za wypadek mniejszej wagi?	Kobieta (%)	Mężczyzna (%)
przedmiotowo-podmiotowe	84,75	78,95
wyłącznie przedmiotowe	15,25	19,30
wyłącznie podmiotowe	0	1,75
Ogółem	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 53b. Okoliczności determinujące przyjęcie wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według stażu pracy

Jakie okoliczności mają wpływ na uznanie przez Pana(ią) danego czynu zabronionego za wypadek mniejszej wagi?	do 5 lat (%)	6-10 lat (%)	11-15 lat (%)	16 i więcej lat (%)
przedmiotowo-podmiotowe	81,94	73,68	85,72	90,90
wyłącznie przedmiotowe	18,06	26,32	7,14	9,10
wyłącznie podmiotowe	0	0	7,14	0
Ogółem	100	100	100	100

Źródło: badania własne

Jak wynika z zaprezentowanych w powyższych tabelach danych, kobiety wykonujące zawód adwokata nieznacznie częściej (ok. 85%) niż mężczyźni (ok. 79%) przyjmowały, że o kwalifikacji konkretnego czynu zabronionego jako wypadku mniejszej wagi decydują okoliczności przedmiotowo-podmiotowe, zaś rzadziej że wpływają na to jedynie elementy

przedmiotowe (takiego zdania było ok. 15% kobiet w stosunku do ok. 19% mężczyzn) – *vide* tabela 53a. Jednocześnie badani wykonujący zawód krócej, tj. nie dłużej niż 10 lat, częściej niż pracujący w zawodzie dłużej, tj. co najmniej 11 lat, wskazywali, że przy dokonywaniu oceny czynu zabronionego pod kątem uznania go za wypadek mniejszej wagi należy uwzględniać wyłącznie przesłanki natury przedmiotowej – *vide* tabela 53b. Warto zaznaczyć, że badany, który wskazał, że w zakresie omawianej kwestii należy brać po uwagę jedynie elementy podmiotowe, był mężczyzna wykonujący zawód adwokata co najmniej 11 lat, a zatem przez dłuższy okres czasu.

Tabela 54. Przesłanki uznania danego czynu za wypadek mniejszej wagi w opinii badanych

Czy z Pana(i) praktyki wynika, że do przesłanek uznania danego czynu za wypadek mniejszej wagi należą:	Liczba odpowiedzi
zachowanie się i sposób działania sprawcy	68
charakter i rozmiar szkody wyrządzonej lub grożącej dobru chronionemu prawem	107
stopień zawinienia sprawcy	41
motywacja i cel działania sprawcy	66
właściwości i warunki osobiste sprawcy	30
inne	4

Źródło: badania własne

Liczba odpowiedzi nie sumuje się do liczby otrzymanych zwrotnie kwestionariuszy ankiet, ponieważ każdy ankietowany mógł zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź.

Stosownie do wyników badań ujętych w tabeli 54. ankietowani najczęściej stwierdzali, że do przesłanek decydujących o uznaniu danego czynu zabronionego za wypadek mniejszej wagi należą charakter i rozmiar szkody grożącej lub wyrządzonej dobru chronionemu prawem (107 osób). W dalszej kolejności wskazywano odpowiednio na zachowanie się i sposób działania sprawcy (68 osób) oraz elementy podmiotowe – motywację i cel działania sprawcy (66 osób) oraz stopień zawinienia sprawcy (41 osoby). Zdaniem niemałej liczby respondentów, bowiem 30 osób, do kryteriów mających wpływ na potraktowanie konkretnego czynu jako wypadku mniejszej wagi należą właściwości i warunki osobiste sprawcy, a zatem okoliczności uwzględniane przy omawianej ocenie przez zwolenników koncepcji całościowej wypadku mniejszej wagi.

Jednocześnie cztery osoby wskazały na inne przesłanki, aniżeli te wymienione w tabeli. Trzy spośród nich wyszczególniły w tym zakresie: próbę naprawienia skutków

wyrządzonej krzywdy, stanowisko oskarżyciela publicznego w toku postępowania karnego oraz subiektywny pogląd określonego składu sędziowskiego oraz nastawienie sądu – penalne albo resocjalizacyjne. W nawiązaniu do powyższego, zdaniem autorki niniejszej rozprawy, ewentualne naprawienie przez sprawcę szkody niewątpliwie wpływa na rodzaj i wymiar kary, jaką należy wymierzyć, aby zoptymalizować jej cele, jednakże nie powinno mieć wpływu na ujemną treść czynu tego sprawcy oraz na zakwalifikowanie go jako wypadku mniejszej wagi. Dwie ostatnie okoliczności niewątpliwie mogą mieć wpływ na ocenę danego czynu zabronionego przez sąd oraz prokuratora pod kątem uznania go za wypadek mniejszej wagi, jednakże nie są to przesłanki tej oceny, a elementy władzy dyskrecyjnej prokuratora oraz sądu. Mają oni pełną swobodę podejmowania decyzji w tym zakresie. Przede wszystkim ostateczna ocena czynu zabronionego w kontekście zakwalifikowania go jako wypadku mniejszej wagi należy do swobodnego uznania sędziowskiego.

Warto w tym miejscu wskazać, że – co podnosili adwokaci w trakcie wywiadów – każdy sąd może uwzględnić przy ocenie wypadku mniejszej wagi inne okoliczności. Dotychczasowa praktyka orzecznicza w tym zakresie dowodzi zaś tego, że sądy często w odmienny sposób kwalifikują dane zachowania pomimo występowania istotnych podobieństw pomiędzy określonymi stanami faktycznymi.

Tabela 55. Wpływ braku jednolitych kryteriów oceny wypadku mniejszej wagi na stosowanie tej instytucji w praktyce w opinii badanych

Czy brak jednolitych kryteriów oceny wypadku mniejszej wagi utrudnia Pana(i) stosowanie tej instytucji w praktyce?	Liczba badanych	% badanych
tak	33	28,45
nie	50	43,10
trudno powiedzieć	33	28,45
Ogółem	116	100

Źródło: badania własne

Rozkład uzyskanych odpowiedzi przedstawiony w tabeli 55. dowodzi istotnej rozbieżności stanowisk ankietowanych adwokatów co do wpływu braku jednolitych kryteriów oceny wypadku mniejszej wagi na stosowanie tej instytucji w praktyce. Najwięcej respondentów (ok. 43% – 50 osób) uważa, że nie stanowi to utrudnienia. Odmienne stanowisko wyraża ok. 28% badanych (33 osoby) – taka sama liczba ankietowanych jest niezdecydowanych co do tego.

Zdaniem adwokatów, którzy uczestniczyli w wywiadach brak katalogu przesłanek decydujących o przyjęciu wypadku mniejszej wagi niewątpliwie powoduje określone problemy w praktyce stosowania tej instytucji. Warto w tym miejscu przypomnieć, że trudności z interpretacją pojęcia wypadku mniejszej wagi zgłosiło ok. 20% respondentów (23 osoby), zaś ok. 26% (30 osób) pozostawało niezdecydowanych w tym zakresie (*vide* tabela 52.). Porównanie ze sobą odpowiedzi udzielonych przez badanych w zakresie dwóch wskazanych powyżej kwestii wskazuje, że są one ze sobą spójne.

Tabela 55a. Wpływ braku jednolitych kryteriów oceny wypadku mniejszej wagi na stosowanie tej instytucji w praktyce w opinii badanych według płci

Czy brak jednolitych kryteriów oceny wypadku mniejszej wagi utrudnia Pana(i) stosowanie tej instytucji w praktyce?	Kobieta (%)	Mężczyzna (%)
tak	27,12	29,82
nie	38,99	47,37
trudno powiedzieć	33,89	22,81
Ogółem	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 55b. Wpływ braku jednolitych kryteriów oceny wypadku mniejszej wagi na stosowanie tej instytucji w praktyce w opinii badanych według stażu pracy

Czy brak jednolitych kryteriów oceny wypadku mniejszej wagi utrudnia Pana(i) stosowanie tej instytucji w praktyce?	do 5 lat (%)	6-10 lat (%)	11-15 lat (%)	16 i więcej lat (%)
tak	26,39	26,32	42,86	27,28
nie	40,28	47,36	28,57	72,72
trudno powiedzieć	33,33	26,32	28,57	0
Ogółem	100	100	100	100

Źródło: badania własne

Ankietowani mężczyźni wyraźnie częściej (ok. 47%), aniżeli kobiety (ok. 39%) wskazywali, że brak jednolitych kryteriów oceny wypadku mniejszej wagi nie utrudnia stosowania tej instytucji w praktyce – *vide* tabela 55a. Biorąc pod uwagę staż pracy badanych, zdecydowanie najczęściej takie zdanie wyrażali adwokaci ze stażem wynoszącym 11 – 15 lat (ok. 43%), pozostali artykułowali je natomiast zauważalnie rzadziej (ich odpowiedzi w tym

zakresie wahały się pomiędzy 26% a 27%) – *vide* tabela 55b. Co interesujące, odmienne stanowisko również, tym razem nieznacznie, częściej prezentowali mężczyźni (ok. 30%) niż kobiety (ok. 27%). Najczęściej wyrażali je przy tym adwokaci wykonujący zawód co najmniej 16 lat (ok. 73%).

Do ankietowanych, którzy stwierdzili, że stosowanie instytucji wypadku mniejszej wagi w praktyce utrudnia brak jednolitych kryteriów jej oceny, skierowano dodatkowo pytanie opisowe dotyczące wskazania zakresu, w jakim powyższa okoliczność utrudnia praktyczne wykorzystywanie tej instytucji. Odpowiedzi tychże, jak też adwokatów, z którymi przeprowadzono wywiady pogłębione przedstawiono poniżej.

Wielu badanych podkreślało istnienie realnych trudności (problemów interpretacyjnych) w zakresie oceny, czy dochodzi do realizacji znamion typu uprzywilejowanego, jakim według zdecydowanej większości nich jest wypadek mniejszej wagi, czy typu podstawowego. Ich zdaniem brak jasnych kryteriów oceny wypadku mniejszej wagi, biorąc pod uwagę, że jest to pojęcie ocenne i niedookreślone, pozostawia zbyt dużą dowolność interpretacji, a w rezultacie zwiększa dowolność stosowania tej instytucji przez sądy oraz niepewność co do rozstrzygnięcia w zakresie przyjęcia takiej kwalifikacji. Trudno racjonalnie przewidywać wynik sprawy, w sytuacji gdy brak jest przejrzystości co do czynników wpływających na ocenę danego zachowania sprawcy pod kątem uznania go za wypadek mniejszej wagi przez sąd. Zwiększa to również ryzyko niejednorodności orzecznictwa w omawianym zakresie.

Badani bardzo często wskazywali, że sądy na terenie całego kraju często w inny sposób oceniają bardzo zbliżone do siebie stany faktyczne oraz niejednokrotnie nadają inną wagę określonym okolicznościom (np. ilości narkotyków ujawnionej w toku zatrzymania) bądź też wcale ich nie uwzględniają, co powoduje niekonsekwencję w stosowaniu tej instytucji przez prokuratorów oraz sądy. Tytułem przykładu, w dwóch tożsamyh sprawach, ocenionych przez różny skład, w jednej zostanie ona zastosowana, a w drugiej nie.

Tabela 56. Stworzenie definicji legalnej wypadku mniejszej wagi i zamieszczenie jej w części ogólnej Kodeksu karnego w opinii badanych

Czy stworzenie definicji legalnej wypadku mniejszej wagi i zamieszczenie jej w części ogólnej Kodeksu karnego jest zasadne i dlaczego?	Liczba badanych	% badanych
tak	41	35,34
nie	39	33,62
nie mam zdania	36	31,04

Ogółem	116	100
--------	-----	-----

Źródło: badania własne

Dane zawarte w tabeli 56. dowodzą dużej rozbieżności stanowisk ankietowanych adwokatów co do stworzenia definicji legalnej wypadku mniejszej wagi i zamieszczenia jej w części ogólnej Kodeksu karnego. Za takim rozwiązaniem opowiedziało się ok. 35% respondentów (41 osób), przeciwko niemu ok. 34% badanych (39 osób), zaś ok. 31% ankietowanych (36 osób) nie miało w tym zakresie sprecyzowanego zdania, co obrazuje, że wprowadzenie bardzo nieznaczna, jednakże większość ankietowanych adwokatów uważa zdefiniowanie wypadku mniejszej wagi na potrzeby Kodeksu karnego za zasadne.

Wszyscy adwokaci, z którymi przeprowadzono wywiady indywidualne zgodnie wskazywali, że nie należy wprowadzać definicji legalnej tego pojęcia.

Tabela 56a. Stworzenie definicji legalnej wypadku mniejszej wagi i zamieszczenie jej w części ogólnej Kodeksu karnego w opinii badanych według płci

Czy stworzenie definicji legalnej wypadku mniejszej wagi i zamieszczenie jej w części ogólnej Kodeksu karnego jest zasadne i dlaczego?	Kobieta (%)	Mężczyzna (%)
tak	38,98	31,58
nie	30,51	36,84
nie mam zdania	30,51	31,58
Ogółem	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 56b. Stworzenie definicji legalnej wypadku mniejszej wagi i zamieszczenie jej w części ogólnej Kodeksu karnego w opinii badanych według stażu pracy

Czy stworzenie definicji legalnej wypadku mniejszej wagi i zamieszczenie jej w części ogólnej Kodeksu karnego jest zasadne i dlaczego?	do 5 lat (%)	6-10 lat (%)	11-15 lat (%)	16 i więcej lat (%)
tak	41,68	10,52	42,86	27,27
nie	29,16	47,37	42,86	27,27
nie mam zdania	19,16	41,11	14,28	45,46
Ogółem	100	100	100	100

Źródło: badania własne

Kobiety wykonujące zawód adwokata w niewielkim stopniu częściej (ok. 39%) aniżeli mężczyźni (ok. 32%) przyjmowały, że zasadne jest ustawowe zdefiniowanie wypadku mniejszej wagi w Kodeksie karnym, a rzadziej były temu przeciwnie (takie stanowisko wyraziło ok. 31% kobiet w stosunku do ok. 37% mężczyzn) – *vide* tabela 56a. Jednocześnie odsetek badanych wykonujących zawód nie dłużej niż 5 lat oraz 11 – 15 lat, którzy opowiedzieli się za zasadnością wprowadzenia definicji legalnej wypadku mniejszej wagi był większy aniżeli tych pracujących w tym zawodzie 6 – 10 lat oraz co najmniej 16 lat, co wynika z tabeli 56b. Odwrotnie kształtowała się natomiast ta zależność w zakresie odpowiedzi krytykujących takie rozwiązanie.

Powyższe pytanie miało charakter częściowo otwarty, umożliwiając ankietowanym oraz adwokatom, którzy wzięli udział w wywiadach pogłębionych uargumentowanie ich stanowiska. Uwagi w tym zakresie zdecydowanie częściej poczynili przeciwnicy zaproponowanego rozwiązania aniżeli jego zwolennicy.

Respondenci, których zdaniem istnieje potrzeba kodeksowego zdefiniowania pojęcia wypadku mniejszej wagi, wskazywali, że przyczyniłoby się to do zmniejszenia problemów interpretacyjnych. Ich zdaniem pojęcie to byłoby wówczas bardziej zrozumiałe. Nadto zmniejszyłoby to ryzyko rozbieżności w praktyce orzeczniczej w zakresie jego stosowania, co mogłoby wpłynąć na częstsze wykorzystywanie tej instytucji.

Natomiast w ocenie badanych będących przeciwnikami wskazanego powyżej rozwiązania stworzenie takiej definicji wydaje się być niemożliwym, biorąc pod uwagę to, że każda sprawa i okoliczności są różne. Wielu z nich podkreślało, że ustawowa definicja mogłaby się okazać zbyt kazuistyczna, a przez to wypaczyć zamiar ustawodawcy wprowadzającego tę instytucję do polskiego porządku prawnego. Jeden ankietowany zaznaczył, że brak konieczności kodeksowego zdefiniowania pojęcia wypadku mniejszej wagi, jako że w art. 53 k.k. określone są dyrektywy wymiaru kary – wskazuje to wyraźnie, że łączy on omawianą instytucję z sądowym wymiarem kary.

Tabela 57. Zmiany w zakresie stosowania instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy na przestrzeni lat w opinii badanych

Czy zauważył(a) Pan(i) zmiany w zakresie stosowania instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy na przestrzeni lat?	Liczba badanych	% badanych
tak	28	24,14
nie	88	75,86
Ogółem	116	100

Źródło: badania własne

Ogólne wyniki badań zaprezentowane w tabeli 57. wskazują, że zdecydowana większość badanych (ok. 76% – 88 osób) nie zaobserwowała zmian w zakresie stosowania instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy na przestrzeni lat. Spostrzegł je natomiast w przybliżeniu co piąty ankietowany (ok. 24% – 28 osób).

Adwokaci, którzy wzięli udział w wywiadach nie zauważyli zmian w praktyce orzeczniczej w omawiany zakresie.

Tabela 57a. Zmiany w zakresie stosowania instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy na przestrzeni lat w opinii badanych według płci

Czy zauważył(a) Pan(i) zmiany w zakresie stosowania instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy na przestrzeni lat?	Kobieta (%)	Mężczyzna (%)
tak	20,34	28,07
nie	79,66	71,93
Ogółem	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 57b. Zmiany w zakresie stosowania instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy na przestrzeni lat w opinii badanych według stażu pracy

Czy zauważył(a) Pan(i) zmiany w zakresie stosowania instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy na przestrzeni lat?	do 5 lat (%)	6-10 lat (%)	11-15 lat (%)	16 i więcej lat (%)
tak	23,61	15,79	28,57	36,36
nie	76,39	84,21	71,43	63,64
Ogółem	100	100	100	100

Źródło: badania własne

Analizując dane przedstawione w powyższych tabelach, można dostrzec, że mężczyźni nieznacznie częściej (ok. 28%) niż kobiety (ok. 20%) zauważali pewne odmienności w zakresie stosowania instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy wraz z upływem lat, zaś rzadziej nie widzieli takich zmian (takiego zdania było ok. 72% mężczyzn w stosunku do ok. 80% kobiet) – *vide* tabela 57a. Najwyższy odsetek wśród ankietowanych, którzy odpowiedzieli twierdząco na powyższe pytanie, stanowili adwokaci z najdłuższym

stażem wykonywania zawodu, tj. co najmniej 16 lat (ok. 36%), zaś najmniejszy pracujący w zawodzie 6 – 10 lat (ok. 16%) – *vide* tabela 57b. Podobnie jak przy niemalże wszystkich poprzednich pytaniach, biorąc pod uwagę staż wykonywania przez badanych zawodu adwokata, nie są zauważalne żadne tendencje wzrostowe lub malejące w zakresie udzielonych przez nich odpowiedzi, stąd trudno jest poczynić w tym zakresie wnioski natury bardziej ogólnej.

Tabela 58. Zmiany w zakresie stosowania instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy na przestrzeni lat zaobserwowane przez badanych

Jeżeli zaobserwował(a) Pan(i) zmiany w zakresie stosowania instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy na przestrzeni lat, to jakie?	Liczba odpowiedzi
częstsze stosowanie instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy	20
rzadsze stosowanie instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy	11
inne	2
brak odpowiedzi	83

Źródło: badania własne

Liczba odpowiedzi nie sumuje się do liczby otrzymanych zwrotnie kwestionariuszy ankiet, ponieważ każdy ankietowany mógł zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź.

Ankietowanych, którzy zauważyli określone zmiany w stosowaniu instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy na przestrzeni lat, zapytano o to, jakie zmiany w tym zakresie zaobserwowali. Jak wynika z tabeli 58. najczęściej wskazań (20 odpowiedzi) dotyczyło częstszego jej wykorzystywania. O połowę mniej (11 odpowiedzi) sygnalizowało rzadsze stosowanie tej instytucji. Najmniej wyników (2 odpowiedzi) stwierdzało występowanie jeszcze innych zmian w omawianym zakresie, a mianowicie: inną interpretację pojęcia wypadku mniejszej wagi (jednakże nie wskazano, na czym dokładnie miałyby polegać ta zmiana jego wykładni) oraz pojawienie się u sędziów – wraz z wejściem w życie regulacji z art. 37a k.k. – przekonania, że skoro oskarżonym zależy głównie na wymiarze kary i można ją złagodzić na podstawie przywołanego przepisu, to nie niecelowa jest zmiana kwalifikacji prawnej czynu na wypadek mniejszej wagi.

Tabela 59. Inicjatywa dowodowa podejrzanych/oskarżonych oraz ich obrońców w zakresie wykazywania wystąpienia wypadku mniejszej wagi w opinii badanych

Czy w Pana(i) ocenie podejrzani/oskarżeni oraz ich obrońcy wykazują należyłą inicjatywę dowodową w zakresie wykazywania wystąpienia	Liczba badanych	% badanych

wypadku mniejszej wagi?		
tak	22	18,97
nie	55	47,41
trudno powiedzieć	39	33,62
Ogółem	116	100

Źródło: badania własne

Przedstawione w tabeli 59. dane wskazują, że niemal połowa badanych adwokatów (ok. 47% – 55 osób) uważa, że oskarżeni (podejrzani) oraz ich obrońcy nie wykazują należytej inicjatywy dowodowej w zakresie dowodzenia zaistnienia w danej sprawie wypadku mniejszej wagi. Odmiennego zdania był zaledwie co piąty ankietowany (ok. 19% – 22 osób), zaś co trzeci (ok. 34% – 39 osób) miał trudności z określeniem powyższego.

Z rozmów przeprowadzonych z adwokatami wynika, że – analizując akta spraw karnych oraz obserwując określone zachowania w praktyce – podejrzani, oskarżeni oraz ich obrońcy w stopniu dalece niewystarczającym realizują swoje uprawnienia dowodowe w omawianym zakresie. Co interesujące, wskazali oni jednocześnie, że sami w swojej praktyce zawodowej niejednokrotnie występują oni z wnioskami dowodowymi mającymi na celu wykazanie, że dany czyn stanowi wypadek mniejszej wagi. Mając na uwadze powyższe, zauważyć należy, że adwokaci krytycznie oceniają *de facto* własne działania.

Tabela 59a. Inicjatywa dowodowa podejrzanych/oskarżonych oraz ich obrońców w zakresie wykazywania wystąpienia wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według płci

Czy w Pana(i) ocenie podejrzani/oskarżeni oraz ich obrońcy wykazują należyłą inicjatywę dowodową w zakresie wykazywania wystąpienia wypadku mniejszej wagi?	Kobieta (%)	Mężczyzna (%)
tak	8,47	29,82
nie	50,85	42,11
trudno powiedzieć	40,68	28,07
Ogółem	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 59b. Inicjatywa dowodowa podejrzanych/oskarżonych oraz ich obrońców w zakresie wykazywania wystąpienia wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według stażu pracy

Czy w Pana(i) ocenie podejrzani/oskarżeni oraz ich obrońcy wykazują należyłą inicjatywę dowodową w zakresie wykazywania wystąpienia wypadku mniejszej wagi?	do 5 lat (%)	6-10 lat (%)	11-15 lat (%)	16 i więcej lat (%)
tak	20,83	5,26	14,29	36,36
nie	38,89	63,16	78,57	36,36
trudno powiedzieć	40,28	31,58	7,14	27,28
Ogółem	100	100	100	100

Źródło: badania własne

Badani mężczyźni niemal trzykrotnie częściej (ok. 30%) aniżeli kobiety (ok. 8%) wskazywali na prawidłowość inicjatywy dowodowej oskarżonych (podejrzanych) oraz ich obrońców ukierunkowanej na wykazanie zaistnienia wypadku mniejszej wagi w konkretnej sprawie, zaś rzadziej oceniali ją krytycznie (takie stanowisko wyraziło ok. 42% mężczyzn w odniesieniu do ok. 51% kobiet) – *vide* tabela 59a. Największy odsetek wśród respondentów, którzy odpowiedzieli twierdząco na powyższe pytanie, stanowili adwokaci z najdłuższym stażem wykonywania zawodu, tj. 16 i więcej lat (ok. 36%), zaś najmniejszy pracujący w zawodzie 6 – 10 lat (ok. 5%) – *vide* tabela 59b. Przeczaco na omawiane pytanie odpowiedziało najwięcej adwokatów ze stażem pracy w zawodzie wynoszącym 11 – 15 lat (ok. 79%), zaś najmniej wykonujących ten zawód co najmniej 16 lat (ok. 36%).

Tabela 60. Inicjatywa dowodowa badanych w zakresie wykazywania wystąpienia wypadku mniejszej wagi

Czy działając jako obrońca podejrzanego/oskarżonego, składał(a) Pan(i) wnioski o zakwalifikowanie danego czynu jako wypadku mniejszej wagi?	Liczba badanych	% badanych
tak, często	28	24,14
tak, rzadko	61	52,59
tak, bardzo rzadko	9	7,76
nie	18	15,51
Ogółem	116	100

Źródło: badania własne

Nieco ponad połowa ankietowanych (ok. 53% – 61 osób), co obrazuje tabela 60., stwierdziła, że rzadko, zaś ok. 8% respondentów, że bardzo rzadko składali wnioski o zakwalifikowanie danego czynu zabronionego jako wypadek mniejszej wagi. W

przybliżeniu co piąty badany (ok. 24% – 28 osób) wskazał, że często zgłaszał wniosek w tym przedmiocie taki zarzut, zaś co szósty (ok. 16% – 18 osób) oświadczył, że nie występował z takim wnioskiem. Powyższe uwidacznia, że w ocenie badanych adwokatów (co potwierdzają także ich wypowiedzi sformułowane w trakcie wywiadów – *vide* tabela 59.) dość często wykorzystują oni omawianą instytucję w praktyce.

Tabela 60a. Inicjatywa dowodowa badanych w zakresie wykazywania wystąpienia wypadku mniejszej wagi według płci

Czy działając jako obrońca podejrzanego/oskarżonego, składał(a) Pan(i) wnioski o zakwalifikowanie danego czynu jako wypadku mniejszej wagi?	Kobieta (%)	Mężczyzna (%)
tak, często	20,34	28,07
tak, rzadko	49,15	56,14
tak, bardzo rzadko	10,17	5,26
nie	20,34	10,53
Ogółem	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 60b. Inicjatywa dowodowa badanych w zakresie wykazywania wystąpienia wypadku mniejszej wagi według stażu pracy

Czy działając jako obrońca podejrzanego/oskarżonego, składał(a) Pan(i) wnioski o zakwalifikowanie danego czynu jako wypadku mniejszej wagi?	do 5 lat (%)	6-10 lat (%)	11-15 lat (%)	16 i więcej lat (%)
tak, często	13,89	15,79	50,00	72,72
tak, rzadko	54,17	68,42	42,86	27,28
tak, bardzo rzadko	9,72	10,53	0	0
nie	22,22	5,26	7,14	0
Ogółem	100	100	100	100

Źródło: badania własne

Jak wynika z danych zawartych w tabeli 60a. wyższy był odsetek mężczyzn (ok. 28%) niż kobiet (ok. 20%) wskazujących na częste występowanie z wnioskiem o zakwalifikowanie konkretnego przestępstwa jako wypadku mniejszej wagi, natomiast mniejszy stwierdzających, że rzadko sięgają po tę instytucję (takiego zdania było ok. 56% mężczyzn w odniesieniu do ok. 49% kobiet). Kobiety natomiast dwukrotnie częściej (ok. 20%) niż mężczyźni (ok. 11%) oświadczały, że nie składają tego rodzaju wniosków dowodowych. Jednocześnie wraz ze

wzrostem stażu pracy respondentów zwiększał się wskaźnik procentowy liczby badanych, którzy wskazywali, że często zgłaszają wnioski o przyjęcie w danej sprawie wypadku mniejszej wagi (tabela 60b.) – takiej odpowiedzi udzieliło ok. 73% ankietowanych ze stażem wynoszącym co najmniej 16 lat w odniesieniu do ok. 14% respondentów wykonujących zawód adwokata nie dłużej niż 5 lat. Natomiast wraz ze spadkiem stażu pracy ankietowanych coraz więcej badanych stwierdzało, że nie składa wniosków dowodowych w tym przedmiocie – takie zdanie wyraziło ok. 22% respondentów pracujących w zawodzie nie dłużej niż przez 5 lat, a przy tym ani jeden spośród badanych wykonujących ten zawód co najmniej 16 lat.

Tabela 61. Sposób i termin składania wniosków o zakwalifikowanie danego czynu jako wypadku mniejszej wagi w opinii badanych

Czy z Pana(i) praktyki wynika, że wnioski o zakwalifikowanie danego czynu jako wypadku mniejszej wagi najczęściej składane są:	Liczba badanych	% badanych
ustnie w postępowaniu przed sądem	71	61,21
pisemnie w postępowaniu przed sądem	21	18,10
ustnie w postępowaniu przygotowawczym	6	5,17
pisemnie w postępowaniu przygotowawczym	9	7,76
brak odpowiedzi	9	7,76
Ogółem	116	100

Źródło: badania własne

Ogólne wyniki badań zaprezentowane w tabeli 61. ukazują, że zdaniem ponad połowy respondentów wnioski o zakwalifikowanie danego czynu jako wypadku mniejszej wagi najczęściej składane są ustnie w postępowaniu przed sądem (ok. 61% – 71 osób). W dalszej kolejności wskazywano, że ma to miejsce zazwyczaj: pisemnie w postępowaniu przed sądem (ok. 18% – 21 osób), pisemnie w postępowaniu przygotowawczym (ok. 8% – 9 osób) oraz, najrzadziej, ustnie w postępowaniu przygotowawczym (ok. 5% – 6 osób).

Analizując powyższe, jak również treść odpowiedzi adwokatów udzielonych w trakcie wywiadów należy przyjąć, że badani wyraźnie najczęściej zgłaszają wnioski dowodowe w powyższym zakresie na etapie postępowania sądowego. W tym miejscu należy nadmienić, że – jak wskazywali adwokaci podczas rozmów – prokuratorzy z reguły w ogóle nie składają do sądu wniosków w tym przedmiocie, co wynika z roli procesowej, jaką pełnią na etapie postępowania sądowego, tj. oskarżyciela publicznego.

W ocenie autorki niniejszej dysertacji złożenie wniosku o zakwalifikowanie konkretnego czynu jako wypadku mniejszej wagi ustnie na etapie postępowania sądowego (tj. na rozprawie lub posiedzeniu, które w zdecydowanej większości nie są nagrywane z uwagi na przesłankę niemożliwości ze względów technicznych – 147 § 2b k.p.k.) jest z natury prostszym i bardziej wygodnym sposobem zgłoszenia takiego żądania aniżeli przedstawienie go w formie pisemnej, która wymaga zachowania szczególnej formy oraz precyzji wywodu. Składanie wniosku we wskazanym zakresie ustnie sprawdza się zasadniczo w sprawach o nieskomplikowanym charakterze, kiedy okoliczności sprawy nie budzą wątpliwości. Jeżeli natomiast wniosek taki w sprawie zawilej zgłaszany jest dopiero na rozprawie lub posiedzeniu i następuje to wyłącznie w formie ustnej, tj. przez samo wyartykułowanie przez podejrzanego, oskarżonego lub ich obrońcę wniosku o zmianę kwalifikacji prawnej czynu poprzez przyjęcie wypadku mniejszej wagi, to takie działanie należy uznać za mało profesjonalne, podejmowane bez należytej dbałości o interesy klienta. Złożenie takiego wniosku na jak najwcześniejszym etapie postępowania karnego jest niewątpliwie w interesie reprezentowanego klienta – już w trakcie postępowania przygotowawczego może bowiem dojść do zmiany kwalifikacji prawnej czynu zarzuconego podejrzanemu poprzez przyjęcie, że stanowi on wypadek mniejszej wagi. Jednocześnie w przypadku, kiedy okoliczności danego czynu są wątpliwe pod kątem uznania go za wypadek mniejszej wagi (np. przewaga elementów łagodzących, które powodują, że czyn powinien zostać łagodniej potraktowany jest dyskusyjna), bardziej uzasadnionym rozwiązaniem pozostaje wystąpienie ze stosownym, właściwie uargumentowanym wnioskiem na piśmie. Należy go jednocześnie złożyć z odpowiednim wyprzedzeniem, aby umożliwić organom procesowym wcześniejsze zapoznanie się ze sformułowanym żądaniem.

Tabela 61a. Sposób i termin składania wniosków o zakwalifikowanie danego czynu jako wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według płci

Czy z Pana(i) praktyki wynika, że wnioski o zakwalifikowanie danego czynu jako wypadku mniejszej wagi najczęściej składane są:	Kobieta (%)	Mężczyzna (%)
ustnie w postępowaniu przed sądem	64,41	57,90
pisemnie w postępowaniu przed sądem	15,25	21,05
ustnie w postępowaniu przygotowawczym	8,47	1,75
pisemnie w postępowaniu przygotowawczym	1,70	14,04
brak odpowiedzi	10,17	5,26
Ogółem	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 61b. Sposób i termin składania wniosków o zakwalifikowanie danego czynu jako wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według stażu pracy

Czy z Pana(i) praktyki wynika, że wnioski o zakwalifikowanie danego czynu jako wypadku mniejszej wagi najczęściej składane są:	do 5 lat (%)	6-10 lat (%)	11-15 lat (%)	16 i więcej lat (%)
ustnie w postępowaniu przed sądem	52,77	73,67	64,29	90,91
pisemnie w postępowaniu przed sądem	25,00	15,79	0	0
ustnie w postępowaniu przygotowawczym	2,77	5,27	21,43	0
pisemnie w postępowaniu przygotowawczym	9,73	0	7,14	9,09
brak odpowiedzi	9,73	5,27	7,14	0
Ogółem	100	100	100	100

Źródło: badania własne

Kobiety stosunkowo częściej (ok. 64%), aniżeli mężczyźni (ok. 58%) wskazywały, że wnioski o uznanie danego czynu jako wypadku mniejszej wagi najczęściej zgłaszane są ustnie w postępowaniu przed sądem, a rzadziej, że składane są one pisemnie w postępowaniu sądowym (takiego zdania było 15% kobiet w stosunku do ok. 21% mężczyzn) – *vide* tabela 61a. Kolejno większy był odsetek kobiet (ok. 8%) niż mężczyźni (ok. 2%), których zdaniem wnioski dowodowe w powyższym zakresie najczęściej formułowane są ustnie w postępowaniu przygotowawczym, a mniejszy w zakresie tego, że przedstawiane są one pisemnie w postępowaniu przygotowawczym (takie stanowisko wyraziło ok. 2% kobiet w stosunku do ok. 14% mężczyzn).

Wraz ze wzrostem stażu wykonywania zawodu adwokata zwiększał się wskaźnik procentowy liczby respondentów, którzy twierdzili, że wnioski dowodowe w zakresie potraktowania określonego czynu jako wypadku mniejszej wagi najczęściej zgłaszane są ustnie w postępowaniu przed sądem (takiej odpowiedzi udzieliło ok. 53% badanych wykonujący ten zawód nie dłużej niż przez 5 lat, a przy tym ok. 91% ankietowanych pracujących w zawodzie co najmniej 16 lat), jak również ustnie w postępowaniu przygotowawczym (takie stanowisko wyraziło najmniej, bo ok. 3% badanych adwokatów ze stażem wykonywania zawodu nieprzekraczającym 5 lat, zaś najwięcej, jako że ok. 21% ankietowanych pracujących w zawodzie 11 – 15 lat), co wynika z tabeli 61b. Kolejno wraz ze spadkiem czasu wykonywania tego zawodu coraz większa liczba respondentów wskazywała,

że wnioski o zakwalifikowanie konkretnego czynu jako wypadku mniejszej wagi najczęściej składane są pisemnie na etapie postępowania sądowego (takiej odpowiedzi nie udzielił żaden z badanych pracujących w zawodzie co najmniej 11 lat, zaś najczęściej opowiadali się za nią ankietowani z najkrótszym stażem pracy, tj. nie przewyższającym 5 lat, bowiem aż co czwarty spośród nich).

Tabela 62. Prawidłowość stosowania instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy w opinii badanych

Czy Pana(i) zdaniem sądy prawidłowo stosują instytucję wypadku mniejszej wagi?	Liczba badanych	% badanych
tak	77	66,37
nie	39	33,63
Ogółem	116	100

Źródło: badania własne

Jak wynika z danych zawartych w tabeli 62. ponad połowa respondentów (ok. 66% – 77 osób) jest zdania, że sądy prawidłowo stosują instytucję wypadku mniejszej wagi. Odmienne stanowisko prezentuje dwukrotnie mniejsza liczba ankietowanych (ok. 34% – 39 osób). Powyższe ukazuje, że liczna grupa badanych, jako że co trzeci respondent, zgłasza obiekcyjne uwagi co do praktyki orzeczniczej we wskazanym zakresie.

Podczas przeprowadzanych wywiadów pogłębionych adwokaci podkreślali, że sądy co do zasady prawidłowo stosują instytucję wypadku mniejszej wagi, choć niewątpliwie z uwagi na brak zgodności co do charakteru prawnego tej instytucji oraz okoliczności, jakie należy uwzględnić przy jej ocenie niekiedy zdarzają się sytuacje, kiedy wspomniana instytucja zostanie zastosowana przez nie niepoprawnie.

Tabela 62a. Prawidłowość stosowania instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy w opinii badanych według płci

Czy Pana(i) zdaniem sądy prawidłowo stosują instytucję wypadku mniejszej wagi?	Kobieta (%)	Mężczyzna (%)
tak	66,11	66,67
nie	33,89	33,33
Ogółem	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 62b. Prawidłowość stosowania instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy w opinii badanych według stażu pracy

Czy Pana(i) zdaniem sądy prawidłowo stosują instytucję wypadku mniejszej wagi?	do 5 lat (%)	6-10 lat (%)	11-15 lat (%)	16 i więcej lat (%)
tak	70,83	52,63	71,43	63,63
nie	29,17	47,37	28,57	36,37
Ogółem	100	100	100	100

Źródło: badania własne

Rozkład odpowiedzi udzielonych na to pytanie z podziałem na płeć przedstawia się identycznie (tabela 62a.). Biorąc pod uwagę zmienną stażu wykonywania zawodu adwokata, wyraźnie najczęściej nieprawidłowe stosowanie instytucji wypadku mniejszej wagi zauważali ankietowani wykonujący zawód 6 – 10 lat (ok. 47%), co ukazuje tabela 62b. Przeciwnie stanowisko najczęściej wyrażali natomiast respondenci ze stażem pracy wynoszącym 11 – 15 lat oraz nie dłużej niż 5 lat (ok. 71%).

Celem dokładniejszego poznania stanowiska ankietowanych, którzy wskazali, że ich zdaniem sądy w niewłaściwy sposób stosują instytucję wypadku mniejszej wagi, skierowano do nich pytanie opisowe o charakterze otwartym, prosząc ich o wskazanie najczęstszych błędów w tym zakresie. Zarówno oni, jak również adwokaci, którzy wzięli udział w wywiadach pogłębionych, odpowiadając na powyższe pytanie, bardzo często nie przytaczali nieprawidłowości w stosowaniu omawianej instytucji, ale sygnalizowali, że sędziowie jej nie stosują (zdaniem co poniektórych respondentów jest to instytucja martwa, występująca jedynie na papierze) albo robią to bardzo rzadko.

Zdaniem wielu badanych jako błąd należy traktować uwzględnianie przez sąd przy ocenie danego czynu zabronionego pod kątem uznania go za wypadek mniejszej wagi tych samych okoliczności, które bierze on pod uwagę przy wymiarze kary (przede wszystkim związanych z osobą sprawcy, jak np. dobra opinia o nim, czy też jego uprzednia niekaralność) oraz w przypadku nadzwyczajnego złagodzenia kary. Niektórzy badani zwrócili uwagę na problem błędu kwalifikacji prawnej czynu, kiedy to z uzasadnienia wyroku wprost wynika, że sąd, rozstrzygając kwestię odpowiedzialności karnej przy uwzględnieniu sądowych dyrektyw wymiaru kary, wprost skazuje za wypadek mniejszej wagi, kwalifikując go jako typ podstawowy z wymierzeniem niskiego wymiaru w granicach dolnej granicy. Kilkakrotnie badani wskazali również, że sędziowie myślą powyższą instytucję ze znikomą szkodliwością

społeczną czynu, pomimo że ta ostatnia okoliczność całkowicie wyłącza odpowiedzialność (art. 1 § 2 k.k.). Warto nadto zasygnalizować, że w ocenie niektórych ankietowanych błędem jest aprioryczne zakładanie przez sędziów, że skoro w danym sądzie coś się przyjęło (np. określona ilość narkotyków w stosunku do konkretnego przestępstwa stypizowanego w ustawie karnej), to jest to wiążące w danej sprawie. Powyższe zazwyczaj skutkuje pomijaniem przytaczanych przez obronę orzeczeń innych sądów, które mają inną (korzystniejszą dla podsądnego) wymowę od tej prezentowanej przez sąd orzekający w danej sprawie często bez żadnego uzasadnienia takiego stanowiska.

Nierzadko wskazywano również na dowolność stosowania tej instytucji przez sądy. Argumentowano to m.in. tym, że w identycznych stanach faktycznych sądy w jednym przypadku ją stosują, a w innym nie, co budzi kontrowersje. Podnoszono również, że sądy mają problem z definiowaniem wypadku mniejszej wagi – robią to błędnie. Odmienne podejścia co do interpretacji pojęcia wypadku mniejszej wagi oraz okoliczności mających wpływ na jego przyjęcie, zdaniem badanych, występują nie tylko pomiędzy sądami zlokalizowanymi w innych częściach kraju, ale także pośród różnych składów sędziowskich orzekających w ramach tego samego sądu. Zwrócili oni uwagę na to, że w praktyce orzeczniczej często nie bierze się pod uwagę przy ocenie konkretnego czynu jako wypadku mniejszej wagi niektórych okoliczności przedmiotowych (np. zakresu wyrządzonej szkody). Jeszcze inni badani podkreślali, że sądy często zupełnie pomijają przy kwalifikowaniu danego czynu jako wypadku mniejszej wagi okoliczności podmiotowe, nadmiernie skupiając się na elementach przedmiotowych, wskazując, że w zdecydowanej większości przypadków składy orzekające opierają się przy ocenie powyższego na wysokości szkody.

Zdaniem autorki niniejszego opracowania, które znalazło swoje odzwierciedlenie w odpowiedziach niektórych ankietowanych, trudno powyższe wskazania łączyć z błędnym stosowaniem przez składy sędziowskie omawianej instytucji, biorąc pod uwagę, że pojęcie wypadku mniejszej wagi jest niedookreślone (nie zostało ustawowo zdefiniowane), jak też nie stworzono jednolitych kryteriów jego oceny, a jednocześnie obowiązuje zasada swobodnego uznania sędziowskiego. Reasumując, nie sposób uznać, że o błędach w stosowaniu badanej instytucji świadczy niejednorodność orzecznictwa w zakresie jej dotyczącym.

Tabela 63. Okoliczności determinujące przyjęcie wypadku mniejszej wagi a okoliczności uwzględniane przy wymiarze kary przez sądy w opinii badanych

Biorąc pod uwagę Pana(i) praktykę zawodową, czy sądy, uznając dany czyn zabroniony za wypadek	Liczba badanych	% badanych
---	-----------------	------------

mniejszej wagi, biorą pod uwagę przy wymiarze kary te same okoliczności łagodzące, które mają wpływ na uznanie przez nie danego czynu zabronionego za wypadek mniejszej wagi?		
tak	84	72,41
nie	31	26,73
trudno powiedzieć	1	0,86
Ogółem	116	100

Źródło: badania własne

Analizując dane zaprezentowane w tabeli 63., można zaobserwować, że najwięcej ankietowanych, bowiem ok. 72%, tj. 84 osoby, uważa, że sądy uwzględniają przy wymiarze kary te same okoliczności łagodzące, które były już brane pod uwagę uprzednio przy ocenie tego czynu pod kątem zakwalifikowania go jako wypadek mniejszej wagi. Odmienne stanowisko przedstawiło 31 respondentów (ok. 27%), zaś 1 badany (ok. 1%) miał wątpliwości co do tego.

Adwokaci, którzy wzięli udział w wywiadach wyrazili w zakresie powyższego zagadnienia podobne stanowisko, jak ankietowani.

Tabela 63a. Okoliczności determinujące przyjęcie wypadku mniejszej wagi a okoliczności uwzględniane przy wymiarze kary przez sądy w opinii badanych według płci

Biorąc pod uwagę Pana(i) praktykę zawodową, czy sądy, uznając dany czyn zabroniony za wypadek mniejszej wagi, biorą pod uwagę przy wymiarze kary te same okoliczności łagodzące, które mają wpływ na uznanie przez nie danego czynu zabronionego za wypadek mniejszej wagi?	Kobieta (%)	Mężczyzna (%)
tak	64,41	80,70
nie	33,89	19,30
trudno powiedzieć	1,70	0
Ogółem	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 63b. Okoliczności determinujące przyjęcie wypadku mniejszej wagi a okoliczności uwzględniane przy wymiarze kary przez sądy w opinii badanych według stażu pracy

Biorąc pod uwagę Pana(i) praktykę	do 5 lat	6-10 lat	11-15 lat	16 i więcej
--	-----------------	-----------------	------------------	--------------------

zawodową, czy sądy, uznając dany czyn zabroniony za wypadek mniejszej wagi, biorą pod uwagę przy wymiarze kary te same okoliczności łagodzące, które mają wpływ na uznanie przez nie danego czynu zabronionego za wypadek mniejszej wagi?	(%)	(%)	(%)	lat (%)
tak	75	63,16	71,43	45,45
nie	25	36,84	28,57	45,45
trudno powiedzieć	0	0	0	9
Ogółem	100	100	100	100

Źródło: badania własne

Jak wynika z danych zawartych w tabeli 63a. mężczyźni wyraźnie częściej (ok. 81%) niż kobiety (ok. 64%) stwierdzali, że sądy w omawianej sytuacji dwukrotnie uwzględniają te same okoliczności łagodzące w danej sprawie – najpierw przy uznaniu danego czynu za wypadek mniejszej wagi, a następnie przy wymiarze kary za ten czyn, zaś rzadziej, że tego nie czynią (takiego zdania było ok. 19% mężczyzn w odniesieniu do ok. 34% kobiet). Mając na uwadze zmienną stażu pracy, najczęściej twierdząco odpowiadali na powyższe pytanie adwokaci wykonujący zawód najkrócej, a więc nie dłużej niż 5 lat (75%), zaś najrzadziej ci pracujący w zawodzie co najmniej 16 lat (ok. 45%), co ukazuje tabela 63b. Odwrotnie kształtowała się ta zależność w zakresie odpowiedzi przeczących – najczęściej wyrażali je adwokaci pracujący w zawodzie nie krócej niż 16 lat (ok. 45%), a najrzadziej adwokaci ze stażem pracy nieprzekraczającym 5 lat (25%).

Tabela 64. Okoliczności determinujące przyjęcie wypadku mniejszej wagi a okoliczności uwzględniane przy wymiarze kary w opinii badanych

Czy Pana(i) zdaniem te same okoliczności łagodzące powinny być brane pod uwagę przy wymiarze kary wobec sprawcy w razie uznania danego czynu zabronionego za wypadek mniejszej wagi?	Liczba badanych	% badanych
tak	81	69,83
nie	34	29,31
trudno powiedzieć	1	0,86
Ogółem	116	100

Źródło: badania własne

Ogólne wyniki badań przedstawione w tabeli 64. wskazują, że w ocenie ponad połowy ankietowanych (ok. 70% – 81 osób) te same okoliczności łagodzące, które zdecydowały o

zakwalifikowaniu konkretnego czynu zabronionego jako wypadku mniejszej wagi powinny być następnie uwzględniane przy wymiarze kary za ten czyn. Odmienne zdanie w tym przedmiocie wyraził w przybliżeniu co trzeci respondent (ok. 29% – 34 osób). Jedna osoba (ok. 1% ankietowanych) była niezdecydowana co do tego. Rozkład odpowiedzi udzielonych na powyższe pytanie jest zasadniczo identyczny z rozkładem ogólnej liczby odpowiedzi na pytanie dotyczące zestawienia okoliczności determinujących przyjęcie wypadku mniejszej wagi z okolicznościami brany pod uwagę przy wymierzaniu kary przez sądy w opinii adwokatów, co wynika z tabeli 63. Prowadzi to do wniosku, że podejście badanych adwokatów do omawianej kwestii jest zbliżone do oceny przez nich praktyki orzeczniczej sądów w tej mierze.

W trakcie wywiadów adwokaci zwrócili uwagę, że wprowadzenie omawiane zagadnienie zazwyczaj prowadzi do premiowania sprawcy, jednakże – oceniając je z punktu widzenia pełnionej przez nich w postępowaniu karnym funkcji obrońcy – należy opowiedzieć się za jego zasadnością.

Tabela 64a. Okoliczności determinujące przyjęcie wypadku mniejszej wagi a okoliczności uwzględniane przy wymiarze kary w opinii badanych według płci

Czy Pana(i) zdaniem te same okoliczności łagodzące powinny być brane pod uwagę przy wymiarze kary wobec sprawcy w razie uznania danego czynu zabronionego za wypadek mniejszej wagi?	Kobieta (%)	Mężczyzna (%)
tak	69,49	70,18
nie	28,82	29,92
trudno powiedzieć	1,69	0
Ogółem	100	100

Źródło: badania własne

Tabela 64b. Okoliczności determinujące przyjęcie wypadku mniejszej wagi a okoliczności uwzględniane przy wymiarze kary w opinii badanych według stażu pracy

Czy Pana(i) zdaniem te same okoliczności łagodzące powinny być brane pod uwagę przy wymiarze kary wobec sprawcy w razie uznania danego czynu zabronionego za wypadek mniejszej wagi?	do 5 lat (%)	6-10 lat (%)	11-15 lat (%)	16 i więcej lat (%)
tak	75	63,16	71,43	45,45

nie	25	36,84	28,57	45,45
trudno powiedzieć	0	0	0	9
Ogółem	100	100	100	100

Źródło: badania własne

Rozkład odpowiedzi udzielonych na powyższe pytanie odpowiedzi jest do siebie bardzo podobny, biorąc pod uwagę zastosowaną zmienną płci – *vide* tabela 64a. Analizując powyższe dane z uwzględnieniem zmiennej stażu wykonywania zawodu adwokata, najczęściej twierdząco na powyższe pytanie odpowiadali badani z najkrótszym stażem pracy (75%), zaś najrzadziej pracujący w tym zawodzie najdłużej (ok. 45%) – *vide* tabela 64b. Odwrotnie kształtowały się te wyniki w przypadku odpowiedzi przeczących – najrzadziej były one udzielane przez adwokatów wykonujących ten zawód najkrócej (25%), zaś najczęściej przez tych z najdłuższym stażem pracy (ok. 45%).

Adwokatów spytano również o wskazanie innych, nieprzedstawionych w kwestionariuszu ankiety trudności, jakie wiążą się z problematyką stosowania instytucji wypadku mniejszej wagi w praktyce oraz przedstawienie uwag o charakterze *de lege ferenda* co do ewentualnych zmian, jakich wprowadzenia ona wymaga. Takie samo pytanie postawiono również adwokatom, z którymi przeprowadzono wywiady pogłębione.

Odpowiadając na to pytanie, badani najczęściej podkreślali w swoich wypowiedziach, że pod względem materialnoprawnym instytucja wypadku mniejszej wagi jest jasna i nie powinna być uszczegóławiana, zwłaszcza z racji jej dość płynnego charakteru. Stosownie do przedstawianego przez nich zapatrywania wypadek mniejszej wagi nie może mieć ściśle określonych ram i granic stosowania, uwzględniając to, że każda sprawa i okoliczności są inne. Ich zdaniem definicja legalna wypadku mniejszej wagi skutkowałaby zawężeniem stosowania tej instytucji, co niewątpliwie wpłynęłoby negatywnie na sytuację podsądnych. Wprawdzie niektórzy stwierdzali, że jej niedookreśloność sprawia pewne trudności interpretacyjne, jednak nie w stopniu tak istotnym, aby wpływało to na konieczność dokonania zmian w uregulowaniu omawianej instytucji.

W ocenie zdecydowanej większości badanych instytucja wypadku mniejszej wagi nie wymaga zmian. Adwokaci, którzy wzięli udział w badaniach empirycznych wielokrotnie podkreślali, że problem nie tkwi w samej instytucji, ale nastawieniu sędziów do jej stosowania – z ich obserwacji wynika, że ci ostatni nie mają w zwyczaju stosować instytucji wypadku mniejszej wagi. Podobnie, jak po instytucje kontratypów oraz nadzwyczajnego złagodzenia kary, sędziowie nieczęsto sięgają po wypadki mniejszej wagi, co trudno

wyjaśnić. Niektórzy adwokaci w tym zakresie wskazywali, że sędziowie sądów I instancji nie stosują tej instytucji, obawiając się reakcyjnej interwencji orzecznictwa instancji odwoławczej. Z perspektywy wielu badanych sędziowie częściej decydują się na uwzględnianie określonych okoliczności łagodzących przy dokonywaniu wymiaru kary, orzekając w dolnych granicach zagrożenia przewidzianego za typ podstawowy przestępstwa, czy też na zastosowanie instytucji umożliwiających poddanie sprawcy próbie (np. warunkowego umorzenia postępowania), aniżeli na zmianę opisu czynu i jego kwalifikacji prawnej na wypadek mniejszej wagi.

Wielokrotnie zwrócono również uwagę, że organy prowadzące postępowanie przygotowawcze zazwyczaj nie decydują się na zastosowanie tej instytucji na etapie tego postępowania (podczas stawiania zarzutów, czy też w trakcie sporządzania aktu oskarżenia), pozostawiając kwestie z tym związane, a podnoszone przez obronę, ocenie sądu. Rodzi to następnie pewien automatyzm w pracy sądu, który bardzo często powiela kwalifikację prawną przyjętą przez prokuratora, o ile samodzielnie nie zauważy zasadności jej zmiany w zakresie uznania konkretnego czynu za wypadek mniejszej wagi bądź o tego rodzaju zmianę kwalifikacji prawnej nie zawnioskuje obrońca. Brak aktywności obrońcy ukierunkowanej na przyjęcie wypadku mniejszej wagi zazwyczaj prowadzi do podzielenia przez sąd orzekający w danej sprawie kwalifikacji prawnej przedstawionej przez prokuratora w akcie oskarżenia.

Zmiany w praktycznym stosowaniu omawianej instytucji, nie zaś w jej uregulowaniu prawnym, jakie w ocenie badanych są niezbędne, biorąc pod uwagę przytoczone powyżej okoliczności, to tak naprawdę zmiana podejścia prokuratorów oraz sędziów do tej instytucji, podobnie jak do kontratypów. Potrzebne jest zbudowanie u nich przekonania, że zamieszczenie zapisu o wypadku mniejszej wagi w opisie czynu jest celowe i wskazane. Badani sygnalizowali przy tym, że dużo w tej mierze zależy od danego sędziego i jego indywidualnej oceny – wyrażane przez niego zapatrywanie na instytucję wypadku mniejszej (m.in. przyjmowane kryteria jej oceny) oraz procedowanie w tym zakresie znajduje odbicie w treści orzeczeń, jakie wydaje. Znajomość linii orzeczniczej określonych składów sędziowskich niewątpliwie pozwala obrońcy lepiej przygotować linię obrony. Może on wówczas w pewien sposób przewidywać stanowisko sądu co do oceny konkretnych okoliczności sprawy oraz ich wpływu na zakwalifikowanie czynu jako wypadku mniejszej wagi.

Najwięcej badanych spośród tych, którzy opowiedzieli się za potrzebą wprowadzenia zmian w instytucji wypadku mniejszej wagi wskazywało, że konieczne zmiany wymagają dookreślenia, jakie okoliczności należy brać pod uwagę przy kwalifikowaniu przestępstwa

jako wypadek mniejszej wagi, co w szczególności mogłoby być zapewnione poprzez definicję ustawową. Ich zdaniem problemem jest odmienna interpretacja tej instytucji w różnych sądach – obecnie bowiem każdy sąd może uwzględniać przy tej ocenie zupełnie inne przesłanki. Nierzadko zwracano także uwagę na nieodzowność podjęcia odpowiednich działań w celu zwiększenia świadomości prawnej praktyków zajmujących się w swojej pracy zawodowej prawem karnym w zakresie istnienia instytucji wypadku mniejszej wagi, możliwości i celowości wykorzystania jej w praktyce wymiaru sprawiedliwości.

Jednocześnie, analizując treść udzielonych na omawiane pytanie odpowiedzi, warto pochylić się nad podejściem badanych adwokatów do zauważalnej na przestrzeni lat tendencji do zwiększania ilości przepisów prawnych przewidujących instytucję wypadku mniejszej wagi. Zdecydowana większość badanych stwierdziła, że jest to zjawisko pozytywne, co wynika z odpowiedzi zawartych w tabeli 50. Co interesujące, żaden z nich nie wskazał w tym miejscu postulatów *de lege ferenda* ani w zakresie zamieszczenia instytucji wypadku mniejszej wagi przy jakichś ściśle określonych przestępstwach uregulowanych w Kodeksie karnym, ani co do poszerzenia liczby przepisów prawnych, przy których przewidziano wypadek mniejszej wagi.

Natomiast jeden badany, który uznał powyższe za zjawisko negatywne, argumentował to tym, że świadczy ono o problemach sędziów w stosowaniu nadzwyczajnego złagodzenia kary i dyrektyw wymiaru kary. Podejście, stosownie do którego występowanie wypadku mniejszej wagi w różnych przepisach może świadczyć o trudnościach sądu w stosowaniu ogólnych przepisów dotyczących wymiaru kary, było prezentowane kilkakrotnie. Niektórzy badani, patrząc na omawiane zagadnienie z szerszej perspektywy, wskazywali, że są przeciwnikami mnożenia kolejnych przepisów. Ich zdaniem potrzebna jest stabilizacja procesu legislacyjnego. W tym zakresie podkreślali przede wszystkim, że zamiast mnożenia przepisów należy skupić się na procesie egzekwowania stosowania już istniejących przepisów. Takie ich stanowisko, jak wskazywali, wynika z tego, że sędziowie mają swoje utarte sposoby działania i wydawania wyroków, a w rezultacie często niechętnie stosują nowe rozwiązania. Mając na uwadze powyższe, należy pozostawić większą swobodę sędziom przy wymierzaniu kary, jak również przy stosowaniu instytucji wypadku mniejszej wagi.

§ 4. Podsumowanie wyników badań empirycznych

Przeprowadzone badania empiryczne pozwoliły na wyprowadzenie szeregu wniosków. W pierwszej kolejności zauważenia wymaga, że rozbieżności występujące w

wykładni określonych przepisów prawnych (przede wszystkim przyjmowanie odmiennego katalogu okoliczności, mających wpływ na uznanie danego czynu zabronionego za wypadek mniejszej wagi) okazały się zależne od poszczególnych składów sędziowskich, nie zaś od zlokalizowania sądów (co potwierdza również analiza zgromadzonego na potrzeby rozprawy orzecznictwa sądowego). Powyższe prowadzi do konkluzji, że przyjęty w rozprawie wybór grupy respondentów (zasięgiem badań ilościowych objęto obszar apelacji białostockiej) był prawidłowy i nie było potrzeby powiększania jej o kolejne sądy w ramach innych apelacji (odpowiednio inne prokuratury i izby adwokackie).

Zdaniem zdecydowanej większości wszystkich badanych wypadek mniejszej wagi jest uprzywilejowanym typem przestępstwa, zaś o zakwalifikowaniu danego czynu zabronionego jako wypadku mniejszej wagi decydują okoliczności przedmiotowo-podmiotowe. Jedynie nieliczni wskazywali, że jest to instytucja sądowego wymiaru kary (w przybliżeniu co dziesiąty prokurator i sędzia oraz co piąty adwokat) oraz że przy ocenie konkretnego czynu pod kątem uznania go za wypadek mniejszej wagi należy brać pod uwagę jedynie okoliczności przedmiotowe (szacunkowo co piąty prokurator, co dziesiąty sędzia oraz co szósty adwokat). Warto przy tym nadmienić, że do przesłanek, jakie należy uwzględnić przy tej ocenie niektórzy badani (w przybliżeniu co piąty prokurator i sędzia oraz co czwarty adwokat) zaliczali również okoliczności leżące poza czynem. Nakazuje to przyjąć, że ta część badanych podziela ujęcie całościowe wypadku mniejszej wagi. Jednocześnie niemalże wszyscy badani zgodnie uznali, że instytucja wypadku mniejszej wagi powinna obowiązywać w prawie karnym, szeroko argumentując, dlaczego tak sądzą.

Szczególną uwagę należy zwrócić na kwestię występowania u praktyków problemów interpretacyjnych w zakresie rozumienia pojęcia wypadku mniejszej wagi. Badani prokuratorzy bardzo rzadko sygnalizowali, aby mieli trudności związane z interpretacją tego terminu. Żaden z badanych sędziów nie wskazał, aby miał z tym problem. Najczęściej trudności z wykładnią pojęcia wypadku mniejszej wagi zgłaszali badani adwokaci. W bardzo podobny sposób kształtowało się stanowisko tych grup zawodowych w zakresie, w jakim brak jednolitych kryteriów oceny wypadku mniejszej wagi wpływa na stosowanie tej instytucji w praktyce – zarówno badani prokuratorzy, sędziowie, jak i adwokaci jedynie nieco częściej, aniżeli na trudności z interpretacją wypadku mniejszej wagi wskazywali na utrudnienia w praktyce stosowania tej instytucji wynikające z braku jednolitych kryteriów jej oceny. Jednocześnie wśród wszystkich badanych grup zawodowych widoczne było duże niezdecydowanie co do zasadności stworzenia definicji legalnej wypadku mniejszej wagi i zamieszczenia jej w części ogólnej Kodeksu karnego były ze sobą. Warto w tym miejscu

zasygnalizować, że przeciwko powyższemu rozwiązaniu opowiedziało się najwięcej sędziów, zaś jego zwolennikami pozostawali przede wszystkim adwokaci.

Pomimo że badani w większości nie zgłaszali problemów we wskazanym powyżej zakresie, to jednak analiza całokształtu ich wypowiedzi zdaje się wskazywać, że mają oni jednak pewne trudności z tym związane. Bardzo rozbieżne jest stanowisko badanych co do tego, czy te same okoliczności łagodzące, które przesądziły o uznaniu konkretnego czynu zabronionego za wypadek mniejszej wagi powinny być następnie brane pod uwagę powtórnie przy wymiarze kary. W przybliżeniu co czwarty ankietowany prokurator oraz co trzeci ankietowany adwokat byli przeciwni podwójnemu uwzględnianiu tych okoliczności. Blisko połowa ankietowanych sędziów jest tak przeciwna powyższemu rozwiązaniu, jak również uważa je za prawidłowe, co prowadzi do niejednolitej praktyki orzeczniczej w tym zakresie. Istnieje zatem potrzeba ujednoczenia orzecznictwa sądowego w tym obszarze, aby w możliwie największym stopniu ograniczyć niepożądaną dowolność w stosowaniu instytucji wypadku mniejszej wagi.

Jednocześnie sygnalizowane przez adwokatów trudności z interpretowaniem pojęcia wypadku mniejszej wagi niewątpliwie mogą prowadzić do nieprawidłowego wykorzystywania, czy też wręcz do niekorzystania przez nich z tej instytucji w praktyce z obawy przed popełnieniem jakiegoś błędu w tym zakresie. Jako konieczne jawi się zatem podjęcie odpowiednich działań (m.in. edukacyjnych) w celu podniesienia świadomości prawnej nie tylko adwokatów, ale wszystkich praktyków zajmujących się w swojej pracy zawodowej prawem karnym co do istnienia instytucji wypadku mniejszej wagi, jej rozumienia, jak również możliwości i celowości wykorzystania tej instytucji w praktyce wymiaru sprawiedliwości.

Warto w tym miejscu wskazać, że w ocenie niemalże wszystkich ankietowanych prokuratorów sądy prawidłowo stosują instytucję wypadku mniejszej wagi, natomiast w przybliżeniu co trzeci ankietowany adwokat był odmiennego zdania. W tym zakresie badani adwokaci najczęściej wskazywali, że do najczęstszych błędów popełnianych przez sądy należy zaliczyć dowolność i wybiórczość stosowania tej instytucji. Z ich obserwacji wynika, że w identycznych stanach faktycznych sądy w jednym przypadku ją stosują, a w innym nie, jak również niejednokrotnie nadają różną wagę określonym okolicznościom lub uwzględniają inne przesłanki przy ocenie czynu zabronionego pod kątem uznania go za wypadek mniejszej wagi. Takie odmienne podejścia co do interpretacji pojęcia wypadku mniejszej wagi oraz okoliczności mających wpływ na jego przyjęcie występują – jak wskazywali ankietowani adwokaci – nie tylko pomiędzy sądami zlokalizowanymi w różnych częściach kraju, ale także

pośród składów sędziowskich orzekających w ramach tego samego sądu. Co interesujące, badani prokuratorzy również zwracali uwagę na to, że w tej samej jednostce prokuratury, a tym bardziej w odrębnych, pojawiają się odmienne oceny co do uznania czynu za wypadek mniejszej wagi (podobnie, ich zdaniem, ma to miejsce w sądach). Trafność tych odpowiedzi budzi pewne wątpliwości, biorąc pod uwagę, że pojęcie wypadku mniejszej wagi nie zostało zdefiniowane, ma charakter ocenny i niedookreślony oraz brak jest jednolitych kryteriów oceny tej instytucji. Trudno zatem uznać, aby o nieprawidłowym stosowaniu przez sądy omawianej instytucji świadczyła niejednolitość orzecznictwa sądowego odnoszącego się do wypadku mniejszej wagi.

Nawiązując do oceny przez badanych funkcjonowania instytucji wypadku mniejszej wagi w praktyce orzeczniczej sądów, nie sposób pominąć, że wszystkie trzy grupy badanych zasadniczo krytycznie oceniały inicjatywę dowodową podejrzanych, oskarżonych oraz ich obrońców ukierunkowaną na wykazanie zaistnienia w konkretnej sprawie wypadku mniejszej wagi. Zadziwiającym jest przede wszystkim to, że sami badani adwokaci ponad dwukrotnie częściej negatywnie aniżeli pozytywnie oceniali własne działania w tym zakresie. Powyższe zaskakuje jeszcze bardziej, kiedy weźmie się pod uwagę, że co czwarty ankietowany adwokat wskazał, że często składa wnioski o zakwalifikowanie danego czynu jako wypadku mniejszej wagi.

Badani prokuratorzy często podkreślali, że stosowanie instytucji wypadku mniejszej wagi w znacznej mierze zależy od ich inicjatywy. Sądy z urzędu rzadko przyjmują wypadek mniejszej wagi, jako że – zdaniem badanych prokuratorów – jeżeli konkretny czyn należy uznać za wypadek mniejszej wagi, to już na etapie kierowania aktu oskarżenia przyjęta jest przedmiotowa instytucja. Odwrotnie twierdzą sędziowie, wskazując że instytucja wypadku mniejszej wagi jest przez nich dość często stosowana w praktyce orzeczniczej. Podejrzani oraz oskarżeni tylko sporadycznie składają wnioski o potraktowanie ich czynu jako wypadku mniejszej wagi, co najprawdopodobniej – w ocenie prokuratorów i sędziów – wynika z braku wiedzy co do istnienia takiej możliwości.

Jednocześnie wszyscy badani zgodnie twierdzili, że wnioski o zakwalifikowanie danego czynu jako wypadku mniejszej wagi najczęściej składane są ustnie w postępowaniu przed sądem. Prawdopodobnie takiego działania adwokatów (tj. fachowych pełnomocników), podejmowanego zwłaszcza w sprawach o zawiłym charakterze, budzi pewne zastrzeżenia – w interesie reprezentowanego klienta pozostaje niewątpliwie, aby taki wniosek został złożony na jak najwcześniejszym etapie postępowania karnego z odpowiednim wyprzedzeniem, tak aby umożliwić organom procesowym wcześniejsze zapoznanie się z nim. Jednocześnie forma

pisemna niewątpliwie pozwala na szersze i bardziej precyzyjne uargumentowanie takiego wniosku (możliwie najlepiej ze zgłoszeniem wniosków dowodowych w tym zakresie), aniżeli ustna, zwłaszcza biorąc pod uwagę, że nagrywanie posiedzeń oraz rozpraw sądowych w rzeczywistości ma miejsce jedynie wyjątkowo.

Do jednych z najistotniejszych problemów praktycznych w opinii badanych należy zaliczyć ocenę przez nich obecnie obowiązującej regulacji prawnej instytucji wypadku mniejszej wagi oraz wskazanie ewentualnych przyszłych zmian, jakich wprowadzenia ona wymaga.

Zdecydowana większość badanych prokuratorów i sędziów postrzega obecnie obowiązującą regulację prawną instytucji wypadku mniejszej wagi jako odpowiednią oraz nie zauważa zmian w zakresie stosowania tej instytucji w praktyce orzeczniczej na przestrzeni lat (jeśli już takie zmiany zaobserwowano, to było to częstsze jej stosowanie). Co interesujące, badani prokuratorzy, przyjmujący na wstępnym etapie badań, że obecne uregulowanie instytucji wypadku mniejszej wagi jest prawidłowe, nierzadko w kolejnych pytaniach sygnalizowali pewne jego mankamenty, wskazując kierunki zmian w tym zakresie. W ocenie sędziów zmiany ustawowe tej instytucji są zasadniczo zbędne, a jedynie strony w szerszym wymiarze powinny komunikować zasadność jej zastosowania w danej sprawie.

Wśród zgłaszanych postulatów *de lege ferenda* badani prokuratorzy i sędziowie najczęściej podnosili zasadność poszerzenia katalogu przestępstw, co do których instytucja wypadku mniejszej wagi miałaby zastosowanie, zwłaszcza wobec obecnej polityki kryminalnej zaostrzania kar. Bardzo często wskazywali oni na potrzebę wprowadzenia wypadku mniejszej wagi przy przestępstwach z art. 263 k.k. (wyrób lub handel bronią palną albo amunicją bez wymaganego zezwolenia) oraz art. 278a k.k. (kradzież szczególnie zuchwała).

W nawiązaniu do powyższego warto wskazać, że spośród wszystkich badanych grup zawodowych zdecydowanie najwięcej sędziów (niemalże wszyscy ankietowani) pozytywnie oceniło postępujący w ustawodawstwie karnym wzrost liczby przepisów prawnych regulujących instytucję wypadku mniejszej wagi na przestrzeni ostatnich lat. Najczęściej negatywne uwagi w tym zakresie podnosili adwokaci (co piąty ankietowany), co dziwi, biorąc pod uwagę, że wypowiadali się oni w tym zakresie z perspektywy pełnionej przez nich w postępowaniach karnych roli obrońcy. Niewątpliwie opisane powyżej zjawisko jest korzystne z punktu widzenia podejrzanych oraz oskarżonych, jako że zakwalifikowanie ich czynu jako wypadku mniejszej wagi w sposób bezpośredni wpływa na łagodniejsze ich potraktowanie – wymierzenie im niższej kary aniżeli ta przewidziana za przestępstwo typu podstawowego.

Najwięcej zastrzeżeń, nie tyle co do samego uregulowania prawnego wypadku mniejszej wagi, ale co do funkcjonowania tej instytucji w praktyce wymiaru sprawiedliwości, zgłaszali niewątpliwie adwokaci. Z obserwacji tej grupy badanych wynika, że sędziowie i prokuratorzy bardzo rzadko stosują tę instytucję, niejednokrotnie substytuując ją instytucją nadzwyczajnego złagodzenia kary. Często ma miejsce kwalifikowanie danego czynu zabronionego jako przestępstwa typu podstawowego, a następnie uwzględnienie okoliczności łagodzących na etapie wymiaru kary (orzeczenie jej w dolnych granicach zagrożenia ustawowego). Nierzadko stosowane są również instytucje umożliwiające poddanie sprawcy próbie. Badani adwokaci zwrócili nadto uwagę na to, że organy prowadzące postępowanie przygotowawcze zazwyczaj nie przyjmują wypadku mniejszej wagi na etapie śledztwa lub dochodzenia, pozostawiając ocenę jego występowania sądowi.

Zdaniem badanych adwokatów problem tkwi nie w instytucji, ale w nastawieniu prokuratorów i sędziów do jej stosowania, dlatego też konieczna jest zmiana ich podejścia w tym zakresie, a mianowicie zbudowanie u nich przekonania, że stosowanie instytucji wypadku mniejszej wagi jest uzasadnione i celowe. Jednocześnie, jeżeli weźmie się pod uwagę odpowiedzi udzielone przez prokuratorów i sędziów (co piąty ankietowany prokurator twierdził oraz blisko połowa ankietowanych sędziów wskazała, że często orzekali o zakwalifikowaniu czynu zabronionego jako wypadku mniejszej wagi), to widać, że zupełnie nie przystają one do oceny wyrażonej w tym zakresie przez badanych adwokatów.

Wyniki przeprowadzonych badań dowodzą tego, że praktycy są zwolennikami różnych koncepcji wypadku mniejszej wagi, co niejednokrotnie prowadzi do występowania na sali sądowej odmiennych ocen tego samego zachowania w zakresie uznania go za wypadek mniejszej wagi. Nie można jednak zapominać, że ostateczna ocena czynu zabronionego, w tym możliwość zakwalifikowania go jako wypadku mniejszej wagi, należy do swobodnego uznania sędziowskiego. Biorąc pod uwagę obecną regulację instytucji wypadku mniejszej wagi (przede wszystkim jej ocenność i niedookreśloność), bardzo trudno będzie wykazać stronom postępowania jakiegokolwiek uchybienia sądu w tej mierze.

Wielość pozytywnych uwag kierowanych pod adresem omawianej instytucji przede wszystkim przez sędziów (m.in. wskazywanie, że wyodrębnienie przy danym przestępstwie wypadku mniejszej wagi stwarza im szerokie możliwości indywidualizowania wymiaru kary) oraz dość krytyczny stosunek wszystkich badanych do inicjatywy dowodowej adwokatów prowadzą do określonych wniosków. Po pierwsze, konieczne jest zintensyfikowanie czynności podejmowanych przez obrońców w celu wykazania zaistnienia w konkretnej sprawie wypadku mniejszej wagi. Po drugie, potrzebne jest wdrożenie odpowiedniej edukacji

prawnej (m.in. szkoleń, sympozjów, czy też seminariów) wśród prokuratorów, sędziów i adwokatów w zakresie zagadnień związanych z instytucją wypadku mniejszej wagi – jej rozumieniem oraz sposobem procedowania w zakresie jej przyjmowania. Bardzo ważne przy tym, aby była to edukacja kooperatywna, bowiem tylko ona umożliwi tym badanym jednoczesną wymianę własnych obserwacji i doświadczeń – przede wszystkim pozwoli im poznać własne stanowiska oraz wypracować wspólnie rozwiązania zasygnalizowanych wcześniej problemów. Wprowadzenie powyższych rozwiązań powinno skutkować bardziej efektywnymi świadomym wykorzystaniem omawianej instytucji w praktyce.

PODSUMOWANIE

Przeprowadzona w ramach niniejszej rozprawy doktorskiej analiza problematyki wypadku mniejszej wagi wskazuje, że instytucja ta, obecna w polskim prawie karnym od ponad stu lat, wciąż budzi liczne kontrowersje tak w doktrynie, jak i judykaturze. Pomimo że występowała ona we wszystkich dotychczasowych kodyfikacjach prawa karnego materialnego, to jednak jej rozumienie, charakter prawny oraz okoliczności mające wpływ na jej przyjęcie do dnia dzisiejszego nie zostały ustawowo zdefiniowane. W związku z powyższym zasadne jest całościowe i szczegółowe zbadanie zarówno wskazanych powyżej, jak i jeszcze innych kwestii problematycznych związanych z instytucją wypadku mniejszej wagi, aby móc je w sposób pełny i rzetelny omówić, a następnie zaproponować określone ich rozwiązania.

Podsumowując przeprowadzone badania, polegające na analizie obowiązującego ustawodawstwa, literatury przedmiotu, orzecznictwa sądowego, jak również wyników badań empirycznych, należy dokonać oceny postawionych na wstępie procesu badawczego hipotez głównych oraz szczegółowych. Dysertacja została podzielona w tym zakresie na część teoretyczną i empiryczną, ponieważ instytucja wypadku mniejszej występuje nie tylko w teorii prawa karnego, ale również w praktyce wymiaru sprawiedliwości.

Głównym problemem badawczym w części teoretycznej rozprawy uczyniono pytanie o to, jaki charakter prawny ma instytucja wypadku mniejszej wagi oraz jakie okoliczności determinują jej przyjęcie. W odpowiedzi na nie sformułowano główną hipotezę badawczą, zgodnie z którą instytucja wypadku mniejszej wagi jest uprzywilejowanym typem przestępstwa, zaś o jej przyjęciu decydują okoliczności przedmiotowo-podmiotowe czynu. Hipoteza ta sprawdziła się co do zasady.

Wypadek mniejszej wagi jest niewątpliwie konstrukcją z pogranicza wymiaru kary i typu przestępstwa. Na przestrzeni kilkudziesięciu lat zostały wypracowane różne stanowiska co do charakteru prawnego instytucji wypadku mniejszej wagi oraz okoliczności determinujących jej przyjęcie. Pierwsze, chronologicznie najwcześniejsze, przyporządkowuje wypadek (wówczas przypadek) mniejszej wagi do instytucji sądowego wymiaru kary. Przypadek mniejszej wagi przez pewien okres czasu przewidziany był przez prawodawcę jako szczególna, fakultatywna podstawa nadzwyczajnego złagodzenia kary (Kodeks karny z 1932 r., Kodeks karny wojskowy z 1932 r., Kodeks karny Wojska Polskiego z 1944 r., Dekret o

przestępstwach szczególnie niebezpiecznych w okresie odbudowy Państwa z 1945 r., Dekret o przestępstwach szczególnie niebezpiecznych w okresie odbudowy Państwa z 1946 r.), fakultatywna podstawa uwolnienia od kary (Dekret o przestępstwach szczególnie niebezpiecznych w okresie odbudowy Państwa z 1945 r., Dekret o przestępstwach szczególnie niebezpiecznych w okresie odbudowy Państwa z 1946 r.), a także fakultatywna podstawa zamiany rodzaju kary na łagodniejszy (Dekret o przestępstwach szczególnie niebezpiecznych w okresie odbudowy Państwa z 1946 r.). W doktrynie i judykaturze opowiadano się wówczas za ujęciem całościowym, zrównującym okoliczności mające wpływ na przyjęcie przypadku mniejszej wagi z okolicznościami uwzględnianymi przy wymiarze kary. Z biegiem lat ustawodawca odszedł jednak od szerszego stosowania takiej formuły wypadku mniejszej wagi.

W Dekrecie o ochronie granic państwowych z 1956 r., Kodeksie karnym z 1969 r. oraz Kodeksie karnym z 1997 r. charakter prawny wypadku mniejszej wagi nie był już jednoznaczny – istniał spór co do tego, czy jest to instytucja sądowego wymiaru kary, czy też uprzywilejowany typ przestępstwa. Drugą z przedstawionych opcji, pomimo występujących w tym przedmiocie kontrowersji, popierała jednak większość przedstawicieli piśmiennictwa, jak też składów sędziowskich – przewaga ta wzrastała wraz z upływem lat. Uzasadniając takie stanowisko, wskazywano przede wszystkim na zamieszczenie wypadku mniejszej wagi w części szczególnej Kodeksu karnego oraz zaopatrzenie go w odrębną sankcję karną, łagodniejszą w porównaniu z typem podstawowym przestępstwa. Analiza dostępnej literatury oraz orzeczeń sądowych ukierunkowana na ustalenie, jakie okoliczności miały wpływ na zakwalifikowanie danego czynu jako wypadku mniejszej wagi prowadzi do wniosku, że ujęcie całościowe przez długi okres przeważało na gruncie Kodeksu karnego z 1969 r. Dopiero w ostatnich latach jego obowiązywania stanowisko przedmiotowo-podmiotowo zaczęło dominować. Taka tendencja utrzymała się również pod rządami Kodeksu karnego z 1997 r.

Jednocześnie warto zwrócić uwagę na zgoła odmienny charakter prawny instytucji wypadku mniejszej wagi w Kodeksie karnym skarbowym. Na gruncie tej ustawy wypadek mniejszej wagi jest jednym z dwóch kryteriów przepołowienia czynu – jego przyjęcie skutkuje odpowiedzialnością za wykroczenie skarbowe, prowadząc do eliminacji oceny prawnej czynu jako przestępstwa skarbowego. W przypadku historycznych aktów prawnych, a mianowicie Kodeksu karnego wojskowego z 1932 r. oraz Kodeksu karnego Wojska Polskiego z 1944 r. konsekwencje prawne sięgały jeszcze dalej – czyn zabroniony jako przestępstwo ulegał przekształceniu w czyn dyscyplinarny ścigany na podstawie odrębnych

przepisów dyscyplinarnych. Odpowiedzialność karna była zatem zastępowana zupełnie innym rodzajem odpowiedzialności, rządzącym się odmiennymi zasadami – odpowiedzialnością dyscyplinarną.

Celem dokładniejszego zbadania powyższego zagadnienia, które charakteryzuje się złożonością, postawiono trzy hipotezy szczegółowe w części teoretycznej rozprawy.

Pierwsza hipoteza szczegółowa zakładająca, że instytucja wypadku mniejszej wagi ewoluowała w kierunku przyjęcia społecznej szkodliwości czynu jako wyznacznika oceny jej występowania oraz doboru okoliczności określających społeczną szkodliwość czynu zgodnie z kryterium przedmiotowo-podmiotowym została zweryfikowana pozytywnie. Na gruncie Kodeksu karnego z 1932 r. przedstawiciele doktryny i judykatury zgodnie opowiadali się za ujęciem całościowym. Dla sędziego wytyczną przy ocenie czynu pod kątem uznania go za przypadek mniejszej wagi miały być te same zasady, którymi miał się on kierować przy wymiarze kary (*vide* art. 54 k.k. z 1932 r.), a zatem m.in. sposób działania sprawcy, jego charakter, dotychczasowe życie oraz pobudki towarzyszące popełnieniu przestępstwa. W okresie obowiązywania Kodeksu karnego z 1969 r. wahano się pomiędzy koncepcją węższą („mniejszą wagę” czynu wyznacza tylko jego społeczna szkodliwość), a szerszą, tzw. całościową (o „mniejszej wadze” czynu rozstrzygają wszystkie okoliczności rzutujące na wymiar kary). Obecnie kryteria, jakie należy uwzględnić przy ocenie stopnia społecznej szkodliwości czynu zostały uregulowane ustawowo w art. 115 § 2 k.k. W zależności od tego, która koncepcja dotycząca okoliczności mających wpływ na przyjęcie wypadku mniejszej wagi będzie stanowiła punkt wyjścia, treść art. 115 § 2 k.k. będzie pozostawała albo jedyną dyrektywą interpretacyjną (stanowisko przedmiotowo-podmiotowe), albo częściową, uzupełnioną pozostałymi przesłankami wymienionymi w art. 53 k.k. (stanowisko całościowe). Jednocześnie, co zostało zaznaczone już wcześniej, na gruncie Kodeksu karnego z 1997 r. wyraźnie przeważa ujęcie przedmiotowo-podmiotowe.

Nawiązując do drugiej z postawionych hipotez szczegółowych, stosownie do której ustawodawca najczęściej przewidział instytucję wypadku mniejszej wagi przy przestępstwach przeciwko mieniu, stwierdzić należy, że jej trafność potwierdziła nie tylko analiza uregulowań obecnie obowiązującego Kodeksu karnego z 1997 r. (instytucja ta występuje przy 13 typach przestępstw przeciwko mieniu, w dalszej kolejności: 8 typach przestępstw przeciwko wiarygodności dokumentów oraz 6 typach przestępstw przeciwko działalności instytucji państwowych oraz samorządu terytorialnego), ale również poprzednich kodyfikacji. Jak należy sądzić *ratio legis* uregulowania wypadku mniejszej wagi przy przestępstwach przeciwko mieniu stanowi ich specyfika, którą należy łączyć z wartością przedmiotu czynu

zabronionego oraz okolicznościami jego popełnienia. W tym miejscu warto zaznaczyć, że wraz z upływem czasu wzrasta liczba przestępstw oraz wykroczeń skarbowych objętych regulacją wypadku mniejszej wagi.

Trzecia z postawionych w niniejszej rozprawie hipotez szczegółowych sprowadzała się do przyjęcia, że stworzenie definicji legalnej wypadku mniejszej wagi i zamieszczenie jej w części ogólnej Kodeksu karnego nie jest zasadne. Hipoteza ta potwierdziła się jedynie częściowo. Zarówno przegląd dostępnego piśmiennictwa, jak również analiza orzeczeń sądowych prowadzą do wniosku, że głosy co do tego są podzielone, jednakże zdają się przeważać zdania przeciwne takiemu rozwiązaniu. Oczywistym jest, że nie wszystko da się zdefiniować. Nie ma możliwości, jak się wydaje, stworzenia na tyle precyzyjnej definicji wypadku mniejszej wagi (uwzględniającej odrębności każdego typu czynu zabronionego), która znalazłaby zastosowanie do wszystkich przestępstw uregulowanych w Kodeksie karnym, przy których przewidziano tę instytucję i która zawierałaby jednolite kryteria jej oceny. Ustawowa definicja mogłaby się okazać zbyt kazuistyczna, a przez to ograniczyć stosowanie tej instytucji w praktyce. Bezspornie niedookreśloność pojęcia wypadku mniejszej wagi powoduje pewne trudności interpretacyjne, jednak nie są one na tyle duże, aby należało ująć tę instytucję w ramy definicji legalnej.

Główny problem badawczy w części empirycznej dysertacji stanowi pytanie o to, czy brak jednolitych kryteriów oceny wypadku mniejszej wagi utrudnia stosowanie tej instytucji w praktyce. W odpowiedzi na nie sformułowano główną hipotezę badawczą, zgodnie z którą brak jednolitych kryteriów oceny wypadku mniejszej wagi co do zasady nie utrudnia stosowania tej instytucji w praktyce, jednakże może skutkować występowaniem u praktyków odmiennych ocen tego samego czynu zabronionego pod kątem uznania go za wypadek mniejszej wagi. Hipoteza ta potwierdziła się częściowo.

Na wstępie warto wskazać, że badani w przeważającej części nie zgłaszali problemów z interpretowaniem pojęcia wypadku mniejszej wagi, pomimo że brak jest jednolitych kryteriów oceny tej instytucji. Badani prokuratorzy bardzo rzadko sygnalizowali, aby mieli trudności związane z rozumieniem tego terminu. Żaden z badanych sędziów nie wskazał, aby miał z tym problem. Najczęściej trudności z wykładnią pojęcia wypadku mniejszej wagi zgłaszali badani adwokaci. W bardzo podobny sposób kształtowało się stanowisko tych grup zawodowych wobec zagadnienia stosowania w praktyce wypadku mniejszej wagi pomimo braku jednolitych kryteriów oceny tej instytucji. Badani sędziowie podkreślali, że nieuregulowanie powyższego stwarza im szersze możliwości w zakresie orzekania, zwłaszcza że istnieje bogate orzecznictwo sądowe dotyczące wypadku mniejszej wagi oraz okoliczności,

jakie należy uwzględniać przy ocenie jego występowania. Takie stanowisko wyraziła również zdecydowana większość badanych prokuratorów oraz przeważająca część badanych adwokatów. Badani, którzy byli odmiennego zdania argumentowali je najczęściej tym, że w prokuraturach i sądach często dochodzi do odmiennych interpretacji wypadku mniejszej wagi oraz przyjmowania różnych przesłanek oceny tej instytucji, co jest wynikiem braku określenia w ustawie karnej okoliczności, jakie powinny być brane pod uwagę przy kwalifikowaniu danego czynu jako wypadku mniejszej wagi.

Chcąc w sposób bardziej wnikliwy przyjrzeć się powyższemu zagadnieniu, postawiono trzy hipotezy szczegółowe w części empirycznej rozprawy.

Pierwsza hipoteza szczegółowa, zgodnie z którą instytucja wypadku mniejszej wagi jest rzadko stosowana w praktyce potwierdziła się częściowo. W ocenie wielu badanych sędziów instytucja wypadku mniejszej wagi jest przez nich często stosowana podczas orzekania. Odmiennie w tej mierze pozostaje stanowisko pozostałych grup badanych. Z perspektywy większości badanych prokuratorów stosowanie instytucji wypadku mniejszej wagi w znacznym stopniu zależy od ich inicjatywy, bowiem sądy z urzędu rzadko przyjmują wypadek mniejszej wagi. Liczny jest odsetek badanych adwokatów, którzy twierdzą, że sędziowie nie wykorzystują w praktyce orzeczniczej omawianej instytucji (jest to instytucja martwa) albo sięgają po nią bardzo rzadko, nierzadko substytuując ją instytucją nadzwyczajnego złagodzenia kary. Warto w tym miejscu wspomnieć, że spora grupa badanych adwokatów stwierdziła jednocześnie, że występując w roli obrońcy rzadko składa wnioski o uznanie danego czynu zabronionego za wypadek mniejszej wagi.

Stosownie do drugiej z postawionych hipotez szczegółowych w praktyce stosowania instytucji wypadku mniejszej wagi występują trudności. Zauważalne są one przede wszystkim w kwestii oceny tego, czy okoliczności łagodzące, które zadecydowały o uznaniu danego czynu zabronionego za wypadek mniejszej wagi powinny być następnie uwzględniane przy wymiarze kary za ten czyn. Hipoteza ta potwierdziła się częściowo. Zdecydowana większość badanych wskazała, że instytucja wypadku mniejszej wagi nie powoduje żadnych trudności w jej praktycznym stosowaniu. Ci, którzy byli odmiennego zdania zwrócili uwagę na brak jednoznacznych kryteriów oceny omawianej instytucji, a przez to iluzoryczną możliwość kontrolowania interpretacji tej instytucji przez sądy oraz skutecznej polemiki z ich rozstrzygnięciami w tym zakresie. Podnoszono także występowanie problemu z odróżnieniem typu podstawowego przestępstwa od wypadku mniejszej wagi. Co więcej, pomimo że badani w przeważającej mierze nie zgłaszali problemów związanych ze stosowaniem omawianej instytucji w praktyce, to jednak analiza pozostałych ich odpowiedzi dowodzi zgoła

odmiennych wniosków – w szczególności można zauważyć występowanie istotnych różnic w ich stanowiskach przy ustalaniu, jakie okoliczności należy uwzględnić przy ocenie danego czynu zabronionego jako wypadku mniejszej wagi, jak też rozstrzygnięciu o tym, czy te same okoliczności łagodzące, które przesądziły o potraktowaniu konkretnego czynu zabronionego jako wypadku mniejszej wagi powinny być następnie brane pod uwagę przy wymiarze kary.

Trzecia z postawionych w niniejszej rozprawie hipotez szczegółowych zakładająca, że regulacja wypadku mniejszej wagi zasadniczo nie wymaga zmian, warto natomiast poszerzyć katalog przestępstw, co do których instytucja ta miałaby zastosowanie potwierdziła się jedynie częściowo. Zdecydowana większość badanych prokuratorów i sędziów postrzega obecnie obowiązującą regulację prawną wypadku mniejszej wagi jako odpowiednią. W ich ocenie należy jedynie objąć tą instytucją więcej czynów zabronionych, szczególnie mając na względzie aktualną w polityce karnej tendencję do zaostrzania kar. Najwięcej zastrzeżeń w omawianym zakresie zgłaszali adwokaci. Zdaniem znacznego odsetka tych badanych konieczne zmiany wymagają dookreślenia, jakie okoliczności należy brać pod uwagę przy kwalifikowaniu czynu zabronionego jako wypadek mniejszej wagi, co w szczególności mogłoby być zapewnione poprzez definicję ustawową.

Analiza dogmatyczna w połączeniu z przeprowadzonymi w ramach niniejszej dysertacji badaniami empirycznymi wskazuje, że instytucja wypadku mniejszej wagi powinna obowiązywać w prawie karnym, ponieważ umożliwia dostosowanie ustawowego zagrożenia karą do stopnia społecznej szkodliwości popełnionego przez sprawcę czynu zabronionego. Nierzadko przyjmuje się, że stosowanie instytucji wypadku mniejszej wagi w praktyce komplikuje brak ustalonych kryteriów jej oceny. Przegląd dostępnego piśmiennictwa i orzecznictwa, jak też weryfikacja wyników badań empirycznych prowadzą jednak do wniosku, że problem nie tkwi w samej instytucji, ale nastawieniu wielu prokuratorów oraz sędziów do jej stosowania. Składy orzekające częściej decydują się na uwzględnienie określonych okoliczności łagodzących podczas wymierzania kary, czy też na zastosowanie instytucji umożliwiających poddanie sprawcy próbie, aniżeli na dokonanie zmiany opisu czynu i jego kwalifikacji prawnej na wypadek mniejszej wagi. Potrzebne jest zbudowanie u nich przekonania, że celowe i uzasadnione jest przyjęcie tego ostatniego rozwiązania.

Podsumowując, jako niezbędne jawią się przede wszystkim zmiany w podejściu praktyków do stosowania omawianej instytucji, nie zaś w jej uregulowaniu prawnym. Podkreślić należy, że najlepsze nawet prawo może przyczynić się do powstania skutków odwrotnych od tych zamierzonych przez ustawodawcę, jeżeli nie będzie stosowane prawidłowo.

BIBLIOGRAFIA

Literatura

1. Adamski J., Urban K., Warmińska-Friberg E., *Refundacja leków, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego oraz wyrobów medycznych. Komentarz*, Warszawa 2014.
2. Andrejew I., *Oceny prawne drobnej kradzieży*, Palestra 1966, nr 1.
3. Andrejew I., *Sporne kwestie w kodeksie karnym*, Państwo i Prawo 1970, z. 7.
4. Andrejew I., Świda W., Wolter W. (red.), *Kodeks karny z komentarzem*, Warszawa 1973.
5. Andrejew I., *Ustawowe znamiona czynu. Typizacja i kwalifikacja przestępstw*, Warszawa 1978.
6. Andrejew I., *Kodeks karny. Krótki komentarz*, Warszawa 1981.
7. Andrejew I., *Podstawowe pojęcia nauki o przestępstwie*, Warszawa 1988.
8. Andrejew I., *Polskie prawo karne w zarysie*, Warszawa 1989.
9. Andrejew I., Kubicki L., Waszczyński J. (red.), *System Prawa Karnego. O przestępstwach w szczególności*, t. IV, cz. 2, Warszawa 1989.
10. Apanowicz J., *Metodologiczne elementy procesu poznania naukowego w teorii organizacji i zarządzania*, Gdynia 2000.
11. Apanowicz J., *Metodologia ogólna*, Gdynia 2002.
12. Apanowicz J., *Metodologiczne uwarunkowania pracy naukowej*, Warszawa 2005.
13. Augustyniak B., Eichstaedt K., Kurowski M., Świecki D. (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, t. I, Gdańsk 2020.
14. Bachmat P., *Drobna korupcja na przykładzie przestępstw z art. 228 § 2 i art. 229 § 2 k. k. w ujęciu doktryny i ocenie sądów*, Prawo w działaniu 2012, nr 11.
15. Bachmat P., *Pełnienie funkcji publicznej w państwie obcym lub organizacji międzynarodowej jako przesłanka odpowiedzialności za przestępstwa sprzedajności i przekupstwa (art. 228 § 6 k.k. i art. 229 § 5 k.k.)*, Prawo w działaniu 2015, nr 23.
16. Badura M., Basiński H., Kałużny G., Wojcieszak M., *Ustawa o sporcie. Komentarz*, Warszawa 2011.
17. Badziak K., Badziak J., *Pitawal łódzki. Głośne procesy karne od początku XX wieku do wybuchu II wojny światowej*, Łódź 2017.
18. Bafia J., *Przestępstwa gospodarcze (wybrane zagadnienia)*, Warszawa 1970.

19. Bafia J., *Polskie prawo karne*, Warszawa 1989.
20. Bafia J., Mioduski K., Siewierski M., *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 1971.
21. Bafia J., Paweł S., *Z problematyki art. 49 k.p.k.*, Państwo i Prawo 1957, z. 9.
22. Banasik K., *Wypadek mniejszej wagi w prawie karnym*, Prokuratura i Prawo 2008, nr 3.
23. Banasik K., *Typ uprzywilejowany czynu zabronionego*, Prokuratura i Prawo 2013, nr 9.
24. Baniak S., *Prawo karne skarbowe*, Warszawa 2009.
25. Barczak-Oplustil A., „*W związku z pełnieniem funkcji publicznej*” jako znamię dookreślające czynność sprawczą tzw. korupcji urzędniczej – zarys wybranych problemów, *Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych* 2009, nr 3.
26. Barczak-Oplustil A., *Obowiązywanie zasady nullum crimen sine lege. Wybrane problemy*, *Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych* 2013, nr 3.
27. Bardach J., Leśnodorski B., Pietrzak M., *Historia ustroju i prawa polskiego*, Warszawa 2009.
28. Bartosiewicz A., *Przestępstwa skarbowe i wykroczenia skarbowe związane z fakturami i rachunkami*, *Doradztwo Podatkowe* 2003, nr 12.
29. Bartosiewicz A., Kubacki R., *Spoleczna szkodliwość czynu w prawie karnym skarbowym – uwagi praktyczne*, *Przegląd Podatkowy* 2008, nr 6.
30. Boch B., *Tak zwany czyn przepełowiony – sporna konstrukcja na styku prawa karnego i prawa wykroczeń*, (w:) Świątłowski A. (red.), *W poszukiwaniu optymalnego modelu orzekania w sprawach o drobne czyny zabronione*, Kraków 2016.
31. Bogacki P., *Wypadek mniejszej wagi jako typ uprzywilejowany przestępstwa rozboju*, *Monitor Prawniczy* 2014, nr 16.
32. Bogdan G., Nita A., Raglewski J., Świątłowski A.R. (red.), *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, Gdańsk 2007.
33. Bojarski T., *Odmiany podstawowych typów przestępstw w prawie karnym*, Warszawa 1982.
34. Bojarski T., *Kodeks karny skarbowy a kodeks karny. Kilka uwag porównawczych*, (w:) Hofmański P., Zgryzek K. (red.), *Współczesne problemy procesu karnego i wymiaru sprawiedliwości. Księga ku czci Profesora Kazimierza Marszała*, Katowice 2003.
35. Bojarski T. (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. 7, Warszawa 2016.
36. Bojarski T., Szwarczyk M., *Uwagi o projektowanym nowym prawie karnym skarbowym*, (w:) Niewiadomski Z., Buczkowski J., Łukasiewicz J., Pośluszny J., Stelmasiak J. (red.), *Administracja publiczna u progu XXI wieku. Prace dedykowane*

- Profesorowi Janowi Szreniawskiemu z okazji Jubileuszu 45-lecia pracy naukowej*, Przemysł 2000.
37. Borucka-Arctowa M., *Podejście socjologiczne*, (w:) Łopatka A. (red.), *Metody badania prawa*, Wrocław 1973.
 38. Bożyczko S., *Metodyczne wskazówki do pisania pracy magisterskiej z kryminalistyki i kryminologii oraz innych dyscyplin nauk penalnych*, Wrocław 1974.
 39. Brzezińska J., *Kilka uwag o „wypadku mniejszej wagi”*, Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego, t. XXXI, Wrocław 2014.
 40. Buchała K., *Prawo karne materialne*, Warszawa 1989.
 41. Buchała K., *W sprawie „znikomego społecznego niebezpieczeństwa czynu”*, *Palestra* 1970, nr 3.
 42. Buchała K., Waltoś S., *Zasady prawa i procesu karnego*, Warszawa 1975.
 43. Buchała K., Zoll A., *Polskie prawo karne*, Warszawa 1995.
 44. Chybiński O., Gutekunst W., Świda W., *Prawo karne. Część szczególna*, Wrocław–Warszawa 1975.
 45. Cierpiatka A., *Wpływ nowelizacji zasad wymiaru kary na wyrokowanie w „wypadku mniejszej wagi” określonym art. 310 § 3 KK*, *Kwartalnik Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury* 2015, z. 4.
 46. Daniluk P., *Ocena społecznej szkodliwości czynu*, *Prokuratura i Prawo* 2011, nr 6.
 47. Dąbrowska-Kardas M., *O dwóch znaczeniach pojęcia społecznego niebezpieczeństwa czynu*, *Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych* 1997, nr 1.
 48. Dąbrowska-Kardas M., *Analiza dyrektywalna przepisów części ogólnej kodeksu karnego*, Warszawa 2012.
 49. Dąbrowska-Kardas M., Kardas P., *Przestępstwa przeciwko mieniu*, (w:) Nowa kodyfikacja karna. Kodeks karny. Krótkie komentarze, Warszawa 1997, z. 21.
 50. Derlatka M., *Spoleczna szkodliwość a definicja przestępstwa*, *Prokuratura i Prawo* 2006, nr 6.
 51. Dębiński A., Gałązka M., Hałas R.G., Wiak K. (red.), *Hominum causa omne ius constitutum est. Księga jubileuszowa ku czci Profesor Alicji Grześkowiak*, Lublin 2006.
 52. Dębski R., *Uwagi o konstytucyjnym ujęciu zasady „nullum crimen sine lege”*, *Państwo i Prawo* 1992, z. 5.
 53. Dębski R., *Wymóg ustawowej określoności czynu*, (w:) Dębski R. (red.), *System prawa karnego, Nauka o przestępstwie. Zasady odpowiedzialności*, t. III, Warszawa 2013.

54. Doroszevska K., *Spoleczna szkodliwosc czynu jako okrelenie zla w polskim prawie karnym?*, Młody Jurysta 2016, nr 4.
55. Doroszevska K., *Znaczenie klauzuli „wypadku mniejszej wagi” w polskim prawie karnym*, Zeszyt Studencki Kół Naukowych Wydziału Prawa i Administracji UAM 2016, nr 6.
56. Fajnberg J., Leonieni M., *Kodeks karny z orzecznictwem okresu powojennego*, Łódź 1958.
57. Filar M. (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. 5, Warszawa 2016.
58. Frankfort-Nachmias Ch., Nachmias D., *Metody badawcze w naukach spolecznych*, Poznań 2001.
59. Frąckowiak K., *Wypadek mniejszej wagi w prawie karnym skarbowym*, Studia prawnoustrojowe 2019, nr 44.
60. Lipiński K., *Wypadek mniejszej wagi jako uprzywilejowany typ czynu zabronionego*, (w:) Giezek J., Brzezińska J. (red.), *Zmodyfikowane typy przestępsstw w teorii i praktyce sądowej*, Warszawa 2017.
61. Gardocki L., *Typowe zakłócenia funkcji zasady nullum crimen sine lege*, Studia Iuridica 1982, t. X.
62. Gardocki L., *Prawo karne*, Warszawa 1998.
63. Gardocki L., *Prawo karne*, Warszawa 2003.
64. Giezek J. (red.), *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, Warszawa 2007.
65. Giezek J. (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, Warszawa 2014.
66. Tyburcy T., *Wypadek mniejszej wagi przestępsstwa kradzieży (art. 278 § 3 k.k.)*, Kwartalnik Sądowy Apelacji Gdańskiej 2018, nr 3.
67. Glaser S., *Polskie prawo karne w zarysie*, Kraków 1933.
68. Glaser S., Mogilnicki A., *Kodeks karny. Komentarz*, Kraków 1934.
69. Góral R., *Kodeks karny. Praktyczny komentarz*, Warszawa 1996.
70. Góral R., *Kodeks karny. Praktyczny komentarz*, Warszawa 1998.
71. Góral R., *Kodeks karny. Komentarz praktyczny*, wyd. 5, Warszawa 2007.
72. Górniok O. (red.), *Prawo karne gospodarcze*, Warszawa 2003.
73. Górniok O. (red.), *Prawo karne gospodarcze. Prawo gospodarcze i handlowe*, t. X, Warszawa 2003.
74. Górniok O. (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. 2, Warszawa 2006.
75. Górowski W., Zajac D. (red.), *Przestępsstwa narkotykowe i dopalacze. Komentarz*, Kraków 2019.
76. Grzegorzczuk T., *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, wyd. 4, Warszawa 2009.

77. Grześkowiak A., Wiak K., *Kodeks karny z komentarzem. Juliusz Makarewicz*, Lublin 2012.
78. Grześkowiak A., Wiak K. (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. 4, Warszawa 2017.
79. Gubiński A., *Zasady prawa karnego*, Warszawa 1996.
80. Hajduk T., *Wypadki przestępstw mniejszej wagi (ze szczególnym uwzględnieniem kradzieży z włamaniem)*, Prokuratura i Prawo 2002, nr 5.
81. Hart H.L.A., *Pojęcie prawa*, tłum. J. Woleński, Warszawa 1998.
82. Hoc S., Górniok O., Przyjemski S.M., *Kodeks karny. Komentarz*, t. III, Gdańsk 1999.
83. Hołyst B., *Kryminologia*, Warszawa 2001.
84. Iwański M., *Odpowiedzialność karna za przestępstwa korupcyjne*, Kraków 2016.
85. Jurewicz J., *Kilka uwag w kwestii konstrukcji wypadku mniejszej wagi*, Acta Universitatis Lodzensis. Folia Iuridica 2004, nr 67.
86. Kaczmarek T., *O elementach wyznaczających treść społecznej szkodliwości czynu zabronionego i jej stopień (ekspozycja problemów spornych)*, (w:) Michalska-Warias A., Nowikowski I., Piórkowska-Flieger J. (red.), *Teoretyczne i praktyczne problemy współczesnego prawa karnego. Księga Jubileuszowa dedykowana Profesorowi Tadeuszowi Bojarskiemu*, Lublin 2011.
87. Kalitowski M., Sienkiewicz Z., Szumski J., Tyszkiewicz L., Wąsek A., *Kodeks karny. Komentarz*, t. II, Gdańsk 1999.
88. Kardas P., Łabuda G., Razowski T. (red.), *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, wyd. 3, Warszawa 2017.
89. Kawecki W., *Przestępstwa z ustawy o zapobieganiu narkomanii i środki stosowane wobec ich sprawców cz. II*, Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk Lądowych 1988, nr 4.
90. Kładoczny P. (red.), *Ustawa o przeciwdziałaniu narkomanii. Komentarz do wybranych przepisów karnych*, Warszawa 2013.
91. Konarska-Wrzosek V. (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. 3, Warszawa 2020.
92. Konarska-Wrzosek V., Oczkowski T., Skorupka J., *Prawo i postępowanie skarbowe*, Warszawa 2013.
93. Kowalski S., Włodkowski O., *O przestępstwach skarbowych i wykroczeniach skarbowych w zakresie podatku od wydobycia niektórych kopalin – polemicznie*, Prokuratura i Prawo 2014, nr 2.
94. Kozioł T., *Znaczna ilość środka odurzającego*, Prokuratura i Prawo 2010, nr 11.

95. Krajewski K., *Prawnokarna problematyka nowej ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii*, Państwo i Prawo 1998, z. 4.
96. Krajewski M., *O metodologii nauk i zasadach pisarstwa naukowego. Uwagi podstawowe*, Gliwice 2010.
97. Królikowski M., Zawłocki R. (red.), *Kodeks karny. Część szczególna, Komentarz do art. 222–316*, t. II, Warszawa 2013.
98. Krześniak E.J., *Ustawa o sporcie. Komentarz*, Warszawa 2020.
99. Kubala W., *Wypadek przestępstwa mniejszej wagi*, Wojskowy Przegląd Prawniczy 1972, nr 3.
100. Kubala W., *Z rozważań nad pojęciem „właściwości i warunków osobistych” w ujęciu kodeksu karnego z 1969 r.*, Palestra 1977, nr 10.
101. Kubaszewski P., *Nowelizacja ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii w trzy lata po jej wejściu w życie – raport z praktyki stosowania*, Warszawa 2014.
102. Laskowska K., *Nielegalny handel narkotykami w Polsce*, Białystok 1999.
103. Lewczyk P., *Wypadek mniejszej wagi w polskim kodeksie karnym (uwagi de lege lata i postulaty de lege ferenda)*, Prokuratura i Prawo 2008, nr 7–8.
104. Lipski J., *O prawidłowości użycia terminów: „znaczna ilość środków odurzających” i „w wypadku mniejszej wagi” w projekcie ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii (Druk Sejmowy nr 4024)*, Zeszyty Prawnicze Biura Studiów i Ekspertyz Kancelarii Sejmu 2005, nr 3.
105. Łętowska E., *Interpretacja a subsumpcja zwrotów niedookreślonych i nieostrych*, Państwo i Prawo 2011, z. 7–8.
106. Łucarz K., Muszyńska A., *Ustawa o przeciwdziałaniu narkomanii. Komentarz*, Warszawa 2008.
107. Majewski J., Kardas P., *O dwóch znaczeniach winy w prawie karnym*, Państwo i Prawo 1993, z. 10.
108. Majewski T., *Przestępstwa przeciwko mieniu w nowym kodeksie karnym*, Państwo i Prawo 1969, z. 8–9.
109. Makarewicz J., *Uzasadnienie do rozdziału XVII, (w:) Projekt Kodeksu karnego. Uzasadnienie części szczególnej*, t. V, z. 4, Sekcja Prawa Karnego Komisji Kodyfikacyjnej RP, Warszawa 1930.
110. Makarewicz J., *Kodeks karny z komentarzem*, Lwów 1932.

111. Makarewicz J., *Kodeks karny z komentarzem. Uzupełnienie IV-go wydania. Orzecznictwo Sądu Najwyższego (R. 1935 i 1936 Zb. Nr 1–134)*, Lwów 1936.
112. Makarewicz J., *Prawo karne w Katowicach (artykuł polemiczny o zjeździe prawników polskich w 1936 r.)*, Gazeta Sądowa Warszawska 1937, nr 6.
113. Makarewicz J., *Czy nowelizować kodeks karny?*, Głos Sądownictwa 1938, nr 3.
114. Makowski W., *Prawo karne. O przestępstwach w szczególności. Wykład porównawczy prawa karnego austriackiego, niemieckiego i rosyjskiego obowiązującego w Polsce*, Warszawa 1924.
115. Makowski W., *Uzasadnienie do rozdziału XXXVIII, (w:) Projekt Kodeksu karnego. Uzasadnienie części szczególnej, t. V, z. 4, Sekcja Prawa Karnego Komisji Kodyfikacyjnej RP*, Warszawa 1930.
116. Makowski W., *Kodeks karny 1932. Komentarz (część szczególna)*, wyd. 2, Warszawa 1933.
117. Marcinkowski W., *Wybrane zagadnienia dotyczące stosowania przepisów karnych ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii*, Prokurator 2008, nr 4.
118. Marcinkowski W., *Kodeks karny. Część wojskowa. Komentarz*, Warszawa 2011.
119. Marek A., *Warunkowe umorzenie postępowania karnego*, Warszawa 1973.
120. Marek A., *Prawo karne w pytaniach i odpowiedziach*, Toruń 1998.
121. Marek A., *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. 2, Warszawa 2004.
122. Marek A., *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. 5, Warszawa 2010.
123. Marek A., Pływaczewski E.W., Peczeniuk A., *Kradzież i paserstwo mienia prywatnego*, Warszawa 1985.
124. Matusiak A., *Przekupstwa menadżerskie*, Ius Novum 2013, nr 3.
125. Mayntz R., Holm K., Hübner P., *Wprowadzenie do metod socjologii empirycznej*, Warszawa 1985.
126. Michalski B., *Przestępstwa przeciwko mieniu*, Warszawa 1999.
127. Mioduski K., *Przegląd orzecznictwa Izby Wojskowej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego materialnego*, Wojskowy Przegląd Prawniczy 1971, nr 1.
128. Młynarczyk Z., *„Przemoc” czy „gwałt na osobie”?* Art. polemiczny, Problemy Praworządności 1984, nr 3.
129. Mogilnicki A., *Dwutorowość represji karnej przy przestępstwach zwykłych i skarbowych*, Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny 1937, nr 3.
130. Mosing K., *Wymiar kary w polskim kodeksie karnym*, Czasopismo Sędziowskie 1932, nr 9–10.

131. Mozgawa M. (red.), *Kodeks karny. Praktyczny komentarz*, Warszawa 2010.
132. Mozgawa M. (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. 7, Warszawa 2015.
133. Mozgawa M. (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, Gdańsk 2020.
134. Mucha D., *Przestępstwo paserstwa jako wypadek mniejszej wagi*, *Ius Novum* 2009, nr 4.
135. Wolter W., *Od nadzwyczajnego złagodzenia kary do niepodlegania karze (studium analityczne)*, *Państwo i Prawo* 1971, z. 3–4.
136. Narodowska J., Dąbkowska N., *Kodeks karny z 1969 r.*, (w:) Pływaczewski W. (red.), *Przeciwdziałanie patologiom na rynkach finansowych*, Warszawa 2015.
137. Nawrocki M., *Oszustwo – między wypadkiem mniejszej wagi a tzw. czynem przepołowionym*, (w:) Pikulski S., Cieślak W., Romańczuk-Grącka M. (red.), *Przyszłość polskiego prawa karnego. Alternatywne reakcje na przestępstwo*, Olsztyn 2015.
138. Nawrocki M., *Definicje legalne w kodeksie karnym*, *Państwo i Prawo* 2017, z. 9.
139. Nowak S., *Metodologia badań społecznych*, Warszawa 2010.
140. Oczkowski T., *Oszustwo jako przestępstwo majątkowe i gospodarcze*, Kraków 2004.
141. Oppenheim A.N., *Kwestionariusze, wywiady, pomiary postaw*, Poznań 2004.
142. Palka P., Reut M., *Korupcja w nowym kodeksie karnym*, Kraków 1999.
143. Peiper L., *Komentarz do Kodeksu karnego, Prawa o wykroczeniach i Przepisów wprowadzających wraz z niektórymi ustawami dodatkowymi i wzorami orzeczeń do Prawa o wykroczeniach*, Kraków 1933.
144. Piórkowska-Flieger J., *Falsz dokumentu w polskim prawie karnym*, Kraków 2004.
145. Plebanek E., *Materialne określenie przestępstwa*, Warszawa 2009.
146. Plebanek E., *Wypadek mniejszej wagi – kilka uwag w sporze o charakter instytucji i jego praktyczne konsekwencje*, *Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych* 2011, nr 5.
147. Podgórski R.A., *Metodologia badań socjologicznych. Kompendium wiedzy metodologicznej dla studentów*, Bydgoszcz–Olsztyn 2007.
148. Potulski J., *Typ uprzywilejowany korupcji urzędniczej – wypadek mniejszej wagi*, *Gdańskie Studia Prawnicze* 2010, nr 24.
149. Potulski J., *Penalizacja korupcji w sporcie – uwagi krytyczne*, *Prokuratura i Prawo* 2012, nr 3.
150. Prusak F., *Kodeks karny skarbowy. Komentarz do art. 1–53*, t. I, Kraków 2006.
151. Prusak F., *Kodeks karny skarbowy. Komentarz do art. 54–191*, t. II, Kraków 2006.
152. Rejman G. (red.), *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, Warszawa 1999.
153. Siewierski M., *Kodeks karny i prawo o wykroczeniach. Komentarz*, Warszawa 1965.

154. Siwik Z., *System środków penalnych w prawie karnym skarbowym*, Wrocław 1986.
155. Siwik Z., *Projekt kodeksu karnego skarbowego – o kierunkach zmian w materialnoprawnych przepisach części ogólnej*, *Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych* 1998, nr 1–2.
156. Siwik Z., *Wspólne zasady odpowiedzialności za przestępstwa skarbowe i wykroczenia skarbowe de lege lata i de lege ferenda*, *Finanse Komunalne* 2005, nr 5.
157. Skorupka J., *Przestępstwa fałszowania papierów wartościowych w nowym kodeksie karnym*, *Prokuratura i Prawo* 1998, nr 10.
158. Skorupka J., *Ochrona interesów majątkowych Skarbu Państwa w kodeksie karnym*, Wrocław 2004.
159. Sobolewski K., Laniewski A., *Polski Kodeks karny z 11. VII. 1932 r. wraz z prawem o wykroczeniach, przepisami wprowadzającymi i utrzymanymi w mocy przepisami kodeksu karnego austriackiego, niemieckiego, rosyjskiego i skorowidzem*, Lwów 1932.
160. Sośnicka A., *Przestępstwo i wykroczenie przywłaszczenia w polskim prawie karnym*, Warszawa 2013.
161. Steczkowski J., *Metoda reprezentacyjna w badaniach zjawisk ekonomiczno-społecznych*, Warszawa 1995.
162. Stefańska B.J., *Wypadek mniejszej wagi w polskim prawie karnym*, *Ius Novum* 2017, nr 1.
163. Stefański R.A., *Okoliczności uzasadniające przyjęcie "wypadku mniejszej wagi"*, *Prokuratura i Prawo* 1996, nr 12.
164. Stefański R.A., *Przestępstwo korupcji wyborczej (art. 250a k.k.)*, *Prokuratura i Prawo* 2004, nr 4.
165. Stefański R.A., *Prawo karne materialne. Część ogólna*, Warszawa 2008.
166. Steinborn S., *Prawomocność części orzeczenia w procesie karnym*, Warszawa 2011.
167. Surkont M., *Łapownictwo*, Sopot 1999.
168. Sztumski J., *Wstęp do metod i technik badań społecznych*, Katowice 1995.
169. Śliwowski J., *Prawo karne*, Warszawa 1979.
170. Świda W., *Prawo karne*, Warszawa 1982.
171. Szczucki K., *Ustawa o Sądzie Najwyższym. Komentarz*, Warszawa 2018.
172. Tarnowski F., *Wypadek przestępstwa mniejszej wagi*, *Zeszyty Naukowe Instytutu Badania Prawa Sądowego* 1980, nr 13.

173. Tkaczyk-Rymanowska K., *Kilka uwag na temat tzw. wypadku mniejszej wagi w ustawie z 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii*, *Wojskowy Przegląd Prawniczy* 2016, nr 4.
174. Warylewski J., *Spoleczna szkodliwość czynu w nowym kodeksie karnym*, *Przegląd Sądowy* 1998, nr 7–8.
175. Ważny A. (red.), *Ustawa o przeciwdziałaniu narkomanii. Komentarz*, wyd. 2, Warszawa 2019.
176. Wąsek A. (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, t. II, Warszawa 2004.
177. Wąsek A. (red.), *Kodeks karny. Część szczególna, Komentarz do artykułów 117–221*, t. I, Warszawa 2006.
178. Wiatrowski P., *Łapownictwo czynne i warunki niekaralności jego sprawcy w kodeksie karnym*, *Prokuratura i Prawo* 2008, nr 7–8.
179. Wielgolewska A., Piaseczny A. (red.), *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, wyd. 1, Warszawa 2012.
180. Wilk L., *Szczególne cechy odpowiedzialności za przestępstwa i wykroczenia podatkowe*, Katowice 2006.
181. Wilk L., *W sprawie autonomii materialnego prawa karnego skarbowego*, *Państwo i Prawo* 2009, z. 8.
182. Wilk L., *Problematyka części szczególnej Kodeksu karnego skarbowego (ze szczególnym uwzględnieniem przestępstw i wykroczeń podatkowych) – próba oceny i kierunku zmian*, (w:) Siwik Z. (red.), *Kodeks karny skarbowy po dziesięciu latach obowiązywania – ocena i perspektywy zmian*, Wrocław 2010.
183. Włodkowski O., *Wypadek mniejszej wagi w prawie karnym skarbowym*, *Monitor Podatkowy* 2014, nr 7.
184. Włodkowski O., *Znaczenie słowniczka tekstu aktu prawnego na przykładzie kodeksu karnego skarbowego*, *Przegląd Prawa i Administracji* 2012, nr 91.
185. Wojciechowski J., *Kodeks karny. Komentarz. Orzecznictwo*, Warszawa 2002.
186. Wolter W., *Uprzywilejowane typy przestępstw*, *Państwo i Prawo* 1976, z. 1–2.
187. Wolter W., *Uwagi o znamionach wymagających ilościowej oceny w przepisach prawa karnego*, *Państwo i Prawo* 1976, z. 6.
188. Wróbel W., Zoll A. (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 212-277d (cz. 2)*, t. II, wyd. 5, Warszawa 2017.
189. Wróblewski B., *Język prawny i prawniczy*, Kraków 1948.

190. Zagrodnik J., *Zasadnicze tendencje we współczesnej polityce kryminalnej w zakresie zwalczania drobnej przestępczości*, Państwo i Prawo 2016, z. 6.
191. Zawisła K., Polak-Hawranek D., Chechelski Ł., *Drobna przestępczość – problematyka zjawiska*, Studia Prawnicze. Rozprawy i Materiały 2016, nr 1.
192. Zawłocki R., *Pojęcie i funkcje społecznej szkodliwości czynu w prawie karnym*, Warszawa 2007.
193. Zawłocki R., *Wypadek mniejszej wagi – osobliwość wagi ciężkiej*, (w:) Michalska-Warias A., Nowikowski I., Piórkowska-Flieger J. (red.), *Teoretyczne i praktyczne problemy współczesnego prawa karnego. Księga Jubileuszowa dedykowana Profesorowi Tadeuszowi Bojarskiemu*, Lublin 2011.
194. Zawłocki R., *Wprowadzenie*, (w:) Zawłocki R. (red.), *Przestępstwa przeciwko mieniu i gospodarcze. System Prawa Karnego*, t. IX, Warszawa 2015.
195. Zelga A., *Wypadki mniejszej wagi w kodeksie karnym*, Palestra 1972, nr 1.
196. Zgoliński I. (red.), *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, Warszawa 2018.
197. Ziemiński Z., *Metodologiczne problemy prawoznawstwa*, Warszawa 1974.
198. Zoll A., *Materialne określenia przestępstwa w projekcie kodeksu karnego*, (w:) Waltoś S. (red.), *Problemy kodyfikacji prawa karnego. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Mariana Cieślaka*, Kraków 1993.
199. Zoll A. (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 117–277 k.k.*, t. II, Kraków 1999.
200. Zoll A. (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 278–363 k.k.*, t. III, Kraków 1999.
201. Zoll A., *Drobna przestępczość jako problem dogmatyki prawa karnego i polityki karnej*, (w:) *Zasady procesu karnego wobec wyzwań współczesności. Księga ku czci profesora Stanisława Waltosia*, Czapska J., Gaberle A., Światłowski A., Zoll A. (red.), Warszawa 2000.
202. Zoll A. (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 117–277 k.k.*, t. II, Kraków 2006.
203. Zoll A. (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 278–363 k.k.*, t. III, wyd. 2, Kraków 2006.
204. Zoll A. (red.), *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz do art. 1–116 k.k.*, t. I, wyd. 4, Warszawa 2012.

205. Zoll A. (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 117–277 k.k.*, t. II, wyd. 4, Kraków 2013.
206. Zoll A. (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 278–363 k.k.*, t. III, wyd. 4, Warszawa 2016.

Akty prawne

1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483).
2. Ustawa karna skarbowa z dnia 2 sierpnia 1926 r. (Dz.U. Nr 105, poz. 609).
3. Ustawa karna skarbowa z dnia 18 marca 1932 r. (Dz.U. Nr 34, poz. 355).
4. Ustawa karna skarbowa z dnia 13 kwietnia 1960 r. (Dz.U. Nr 21, poz. 123).
5. Ustawa z dnia 31 stycznia 1961 r. o zmianie niektórych przepisów kodeksu karnego Wojska Polskiego (Dz.U. Nr 6, poz. 40).
6. Ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. Kodeks karny (Dz.U. Nr 13, poz. 94 ze zm.).
7. Ustawa z dnia 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń (Dz.U. Nr 12, poz. 114).
8. Ustawa karna skarbowa z dnia 26 października 1971 r. (Dz.U. Nr 28, poz. 260).
9. Ustawa z dnia 31 stycznia 1985 r. o zapobieganiu narkomanii (Dz.U. Nr 4, poz. 15 ze zm.).
10. Ustawa z dnia 10 maja 1985 r. o zmianie niektórych przepisów prawa karnego i prawa o wykroczeniach (Dz.U. Nr 23, poz. 100).
11. Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz.U. Nr 80, poz. 350 ze zm.).
12. Ustawa z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych (Dz.U. Nr 21, poz. 86 ze zm.).
13. Ustawa z dnia 12 października 1994 r. o ochronie obrotu gospodarczego i zmianie niektórych przepisów prawa karnego (Dz.U. Nr 126, poz. 615).
14. Ustawa z dnia 12 lipca 1995 r. o zmianie Kodeksu karnego, Kodeksu karnego wykonawczego oraz o podwyższeniu dolnych i górnych granic grzywien i nawiązek w prawie karnym (Dz.U. Nr 95, poz. 475).
15. Ustawa z dnia 24 kwietnia 1997 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz.U. Nr 24, poz. 198 ze zm.).
16. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz.U. Nr 88, poz. 553 ze zm.).
17. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (Dz.U. Nr 89, poz. 555 ze zm.).

18. Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Ordynacja podatkowa (Dz.U. Nr 137, poz. 926 ze zm.).
19. Ustawa z dnia 10 września 1999 r. Kodeks karny skarbowy (Dz.U. Nr 83, poz. 930 ze zm.).
20. Ustawa z dnia 26 października 2000 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz.U. Nr 103, poz. 1097).
21. Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 111, poz. 1061).
22. Ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny skarbowy oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 178, poz. 1479).
23. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz.U. Nr 179, poz. 1485 ze zm.).
24. Ustawa z dnia 5 listopada 2009 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Kodeks karny wykonawczy, ustawy – Kodeks karny skarbowy oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 206, poz. 1589).
25. Ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz.U. Nr 127, poz. 857 ze zm.).
26. Ustawa z dnia 1 kwietnia 2011 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 117, poz. 678).
27. Ustawa z dnia 12 maja 2011 r. o refundacji leków, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego oraz wyrobów medycznych (Dz.U. Nr 122, poz. 696 ze zm.).
28. Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2015 r., poz. 396).
29. Ustawa z dnia 10 lutego 2017 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2017 r., poz. 244).
30. Ustawa z dnia 9 marca 2017 r. o wymianie informacji podatkowych z innymi państwami (Dz.U. z 2017 r., poz. 648 ze zm.).
31. Ustawa z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych (Dz.U. z 2018 r., poz. 771).
32. Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii oraz ustawy o Państwowej Inspekcji Sanitarnej (Dz.U. z 2018 r., poz. 1490).
33. Ustawa z dnia 23 października 2018 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych, ustawy – Ordynacja podatkowa oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2018 r., poz. 2193).

34. Ustawa z dnia 15 marca 2019 r. o zmianie ustawy – Prawo o ruchu drogowym oraz ustawy – Kodeks karny (Dz.U. z 2019 r., poz. 870).
35. Ustawa z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy o podatku od towarów i usług oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2019 r., poz. 1520).
36. Ustawa z dnia 9 sierpnia 2019 r. o zmianie ustawy o podatku od towarów i usług oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2019 r., poz. 1751).
37. Ustawa z dnia 28 listopada 2020 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2020 r., poz. 2122).
38. Dekret Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 3 listopada 1936 r. Prawo karne skarbowe (Dz.U. nr 84, poz. 581).
39. Dekret Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 23 września 1944 r. Kodeks karny Wojska Polskiego (Dz.U. Nr 6, poz. 27 ze zm.).
40. Dekret z dnia 16 listopada 1945 r. o przestępstwach szczególnie niebezpiecznych w okresie odbudowy Państwa (Dz.U. Nr 53, poz. 300).
41. Dekret z dnia 13 czerwca 1946 r. o przestępstwach szczególnie niebezpiecznych w okresie odbudowy Państwa (Dz.U. Nr 30, poz. 192 ze zm.).
42. Dekret z dnia 11 kwietnia 1947 r. Prawo karne skarbowe (Dz.U. nr 32, poz. 140).
43. Dekret z dnia 23 marca 1956 r. o ochronie granic państwowych (Dz.U. Nr 9, poz. 51 ze zm.).
44. Rozporządzenie Tymczasowej Rady Stanu Królestwa Polskiego z dnia 18 lipca 1917 r. – Przepisy tymczasowe o urządzeniu sądownictwa w Królestwie Polskim (Dziennik Urzędowy Departamentu Sprawiedliwości Tymczasowej Rady Stanu Królestwa Polskiego z dnia 19 sierpnia 1917 r., nr 1, dział I, poz. 1).
45. Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 19 marca 1928 r. Kodeks postępowania karnego (Dz.U. Nr 33, poz. 313 ze zm.).
46. Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 lipca 1932 r. Kodeks karny (Dz.U. Nr 60, poz. 571 ze zm.).
47. Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 lipca 1932 r. Przepisy wprowadzające kodeks karny i prawo o wykroczeniach (Dz.U. Nr 60, poz. 573).
48. Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 21 października 1932 r. Kodeks karny wojskowy (Dz.U. Nr 91, poz. 765 ze zm.).

Orzecznictwo

1. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13 czerwca 2002 r., V KKN 544/00, LEX nr 54961.
2. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 25 września 2002 r., II KKN 79/00, LEX nr 56084.
3. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13 października 2004 r., V KK 216/04, LEX nr 126719.
4. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 3 kwietnia 2008 r., WZ 16/08, LEX nr 418605.
5. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21 sierpnia 2008 r., V KK 257/08, LEX nr 449083.
6. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 29 lipca 2009 r., I KZP 8/09, LEX nr 508942.
7. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 23 września 2009 r., I KZP 10/09, LEX nr 518123.
8. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 22 grudnia 2010 r., II KK 279/10, LEX nr 844434.
9. Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 15 lipca 1971 r., VI KZP 42/70, LEX nr 18302.
10. Uchwała składu połączonych Izb Karnej oraz Wojskowej Sądu Najwyższego z dnia 22 grudnia 1978 r., VII KZP 23/77, LEX nr 19475.
11. Uchwała składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 30 czerwca 2008 r., I KZP 10/08, LEX nr 393993.
12. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 lutego 1933 r., IV K 8/33, LEX nr 75839.
13. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 lutego 1935 r., II K 1675/34, LEX nr 379310.
14. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 26 marca 1935 r., III K 159/35, LEX nr 379839.
15. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 czerwca 1935 r., III K 673/35, LEX nr 372969.
16. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 stycznia 1936 r., II K 1777/35, LEX nr 374513.
17. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 lutego 1936 r., II K 1929/35, LEX nr 374591.
18. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 stycznia 1937 r., II K 1439/36, LEX nr 364821.
19. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 lutego 1937 r., II K 1227/36, LEX nr 365405.
20. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 stycznia 1947 r., K 1710/46, LEX nr 161913.
21. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 marca 1948 r., K 3664/47, LEX nr 162147.
22. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 grudnia 1952 r., I K 1395/52, LEX nr 196172.
23. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 maja 1958 r., III KRn 1074/57, LEX nr 168640.
24. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 marca 1970 r., Rw 179/70, LEX nr 18094.
25. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 maja 1971 r., V KRN 147/71, LEX nr 21403.
26. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 czerwca 1972 r., Rw 276/72, LEX nr 18486.

27. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 lutego 1973 r., V KRN 516/72, LEX nr 18621.
28. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 sierpnia 1975 r., Rw 398/75, LEX nr 19056.
29. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29 sierpnia 1978 r., VI KRN 207/78, LEX nr 19467.
30. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 czerwca 1979 r., Rw 208/79, LEX nr 19566.
31. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 sierpnia 1979 r., Rw 267/79, LEX nr 19567.
32. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 listopada 1979 r., II KR 298/79, LEX nr 21836.
33. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 maja 1980 r., V KRN 90/80, LEX nr 19657.
34. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 grudnia 1980 r., V KRN 338/80, LEX nr 17286.
35. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 kwietnia 1984 r., Rw 167/84, LEX nr 19991.
36. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 sierpnia 1984 r., Rw 478/84, LEX nr 20021.
37. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 maja 1985 r., V KRN 234/85, LEX nr 17632.
38. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 września 1988 r., V KRN 186/88, LEX nr 17936.
39. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 października 1995 r., II KRN 125/95, LEX nr 23931.
40. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 października 1996 r., V KKN 79/96, LEX nr 28482.
41. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 października 1996 r., IV KKN 247/96, LEX nr 28770.
42. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 lutego 1997 r., V KKN 161/96, LEX nr 32346.
43. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 kwietnia 1997 r., V KKN 6/97, LEX nr 30363.
44. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 października 1997 r., II KKN 266/96, LEX nr 31689.
45. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 października 1997 r., V KKN 226/96, LEX nr 32404.
46. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 listopada 1997 r., V KKN 4/97, LEX nr 31933.
47. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 listopada 1998 r., V KKN 309/97, LEX nr 36532.
48. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 lutego 2000 r., IV KKN 596/99, LEX nr 51132.
49. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 kwietnia 2002 r., II KKN 193/00, LEX nr 54386.
50. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 września 2002 r., WA 50/02, LEX nr 74824.
51. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 stycznia 2004 r., V KK 121/03, LEX nr 83755.
52. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 lutego 2004 r., WA 1/04, LEX nr 162548.
53. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 stycznia 2005 r., V KK 352/04, LEX nr 199617.
54. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 1 lutego 2006 r., V KK 226/05, LEX nr 181311.
55. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 marca 2008 r., IV KK 436/07, LEX nr 406945.
56. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 26 listopada 2008 r., II KK 79/08, LEX nr 477715.
57. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30 sierpnia 2011 r., IV KK 172/11, LEX nr 950441.
58. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 stycznia 2017 r., WA 17/16, LEX nr 2200605.

59. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 października 2017 r., III KK 73/17, LEX nr 2389557.
60. Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 stycznia 2005 r., P 15/02, LEX nr 143520.
61. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 22 lutego 1996 r., II AKr 17/96, LEX nr 25457.
62. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 8 sierpnia 1996 r., II AKa 91/96, LEX nr 32194.
63. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 3 grudnia 1998 r., II AKa 196/98, LEX nr 35281.
64. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 18 kwietnia 2000 r., sygn. II AKa 22/00, LEX nr 45325.
65. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 16 listopada 2000 r., II AKa 161/00, LEX nr 48332.
66. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 30 listopada 2001 r., II AKa 260/01, LEX nr 51955.
67. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 11 grudnia 2002 r., II AKa 428/02, LEX nr 145399.
68. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 8 maja 2003 r., II AKa 101/03, LEX nr 84162.
69. Wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 30 maja 2003 r., II AKa 167/03, LEX nr 80598.
70. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 28 kwietnia 2004 r., II AKa 27/04, LEX nr 148548.
71. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 13 stycznia 2005 r., II AKa 455/04, LEX nr 147203.
72. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 21 lipca 2005 r., II AKa 147/05, LEX nr 165206.
73. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 29 września 2005 r., II AKa 217/05, LEX nr 166004.
74. Wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 28 grudnia 2005 r., II AKa 338/05, LEX nr 171985.
75. Wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 28 grudnia 2005 r., II AKa 341/05, LEX nr 171989.

76. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 23 maja 2006 r., II AKa 79/06, LEX nr 229291.
77. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 12 czerwca 2006 r., II AKa 95/06, LEX nr 204132.
78. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 21 grudnia 2006 r., II AKa 227/06, LEX nr 269381.
79. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 16 stycznia 2008 r., II AKa 247/07, LEX nr 423437.
80. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 11 marca 2008 r., II AKa 29/08, LEX nr 1506546.
81. Wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 29 września 2010 r., II AKa 270/10, LEX nr 621279.
82. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 14 marca 2012 r., II AKa 54/12, LEX nr 1217878.
83. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 4 października 2012 r., II AKa 344/12, LEX nr 1236419.
84. Wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 3 lipca 2013 r., II AKa 128/13, LEX nr 1392132.
85. Wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 4 lipca 2013 r., IV Ka 83/13, LEX nr 1867083.
86. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 19 listopada 2013 r., II AKa 215/13, LEX nr 1496366.
87. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 26 marca 2014 r., II AKa 10/14, LEX nr 1506112.
88. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 20 maja 2014 r., II AKa 90/14, LEX nr 1496383.
89. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 17 czerwca 2014 r., II AKa 107/14, LEX nr 1493869.
90. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 29 października 2014 r., II AKa 318/14, LEX nr 1552085.
91. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 8 grudnia 2014 r., II AKa 425/14, LEX nr 1649112.
92. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 30 października 2015 r., II AKa 156/15, LEX nr 1962891.

93. Wyrok Sądu Apelacyjnego Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 5 listopada 2015 r., II AKa 344/15, LEX nr 2031178.
94. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 5 listopada 2015 r., II AKa 209/15, LEX nr 1934476.
95. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 14 kwietnia 2016 r., II AKa 12/16, LEX nr 2394875.
96. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 3 lipca 2018 r., II AKa 84/18, LEX nr 2545177.
97. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 11 października 2019 r., II AKa 141/19, LEX nr 2766156.
98. Wyrok Sądu Okręgowego w Olsztynie z dnia 21 sierpnia 2013 r., VII Ka 673/13, LEX nr 1715894.
99. Wyrok Sądu Okręgowego w Bydgoszczy z dnia 5 września 2013 r., IV Ka 673/13, LEX nr 1870564.
100. Wyrok Sądu Okręgowego w Koninie z dnia 13 grudnia 2013 r., II Ka 325/13, LEX nr 1722414.
101. Wyrok Sądu Okręgowego w Piotrkowie Trybunalskim z dnia 10 stycznia 2014 r., IV Ka 680/13, LEX nr 1867768.
102. Wyrok Sądu Okręgowego w Bydgoszczy z dnia 28 maja 2015 r., IV Ka 306/15, LEX nr 1828986.
103. Wyrok Sądu Okręgowego w Gliwicach z dnia 16 grudnia 2015 r., VI Ka 639/17, LEX nr 2468493.
104. Wyrok Sądu Okręgowego w Poznaniu z dnia 19 maja 2017 r., XVII Ka 417/17, LEX nr 2352039.
105. Wyrok Sądu Okręgowego w Toruniu z dnia 7 grudnia 2017 r., IX Ka 605/17, LEX nr 2544888.
106. Wyrok Sądu Okręgowego Warszawa-Praga w Warszawie z dnia 11 grudnia 2017 r., VI Ka 403/17, LEX nr 2443234.
107. Wyrok Sądu Okręgowego w Piotrkowie Trybunalskim z dnia 8 maja 2018 r., IV Ka 81/18, LEX nr 2505894.
108. Wyrok Sądu Okręgowego w Piotrkowie Trybunalskim z dnia 16 lipca 2018 r., IV Ka 22/18, LEX nr 2566677.
109. Wyrok Sądu Okręgowego w Poznaniu z dnia 13 lutego 2019 r., IV Ka 917/18, LEX nr 2673224.

110. Wyrok Sądu Okręgowego w Gliwicach Ośrodek Zamiejscowy w Rybniku z dnia 30 maja 2019 r., V Ka 168/19, LEX nr 2698144.
111. Wyrok Sądu Okręgowego w Gliwicach z dnia 11 czerwca 2019 r., VI Ka 385/19, LEX nr 2762920.
112. Wyrok Sądu Okręgowego w Gliwicach z dnia 10 października 2019 r., V Ka 239/19, LEX nr 2748008.
113. Wyrok Sądu Okręgowego w Piotrkowie Trybunalskim z dnia 26 listopada 2019 r., IV Ka 761/19, LEX nr 2979412.
114. Wyrok Sądu Okręgowego w Piotrkowie Trybunalskim z dnia 25 lutego 2020 r., IV Ka 354/19, LEX nr 2984925.
115. Wyrok Sądu Rejonowego w Giżycku z dnia 4 marca 2015 r., II W 943/14, LEX nr 1864303.
116. Wyrok Sądu Rejonowego Gdańsk-Południe w Gdańsku z dnia 4 lutego 2016 r., II K 7/14, LEX nr 2002816.
117. Wyrok Sądu Rejonowego dla Warszawy Pragi-Południe w Warszawie z dnia 4 stycznia 2017 r., IV K 261/16, LEX nr 2625664.
118. Wyrok Sądu Rejonowego Szczecin-Centrum w Szczecinie z dnia 27 marca 2018 r., IV K 488/17, LEX nr 2514728.
119. Wyrok Sądu Rejonowego w Puławach z dnia 22 maja 2018 r., II K 897/17, LEX nr 2571494.
120. Wyrok Sądu Rejonowego w Giżycku z dnia 7 września 2018 r., II K 282/18, LEX nr 2552974.
121. Wyrok Sądu Rejonowego w Toruniu z dnia 27 września 2019 r., VIII K 606/19, LEX nr 2741935.
122. Wyrok Sądu Rejonowego w Legionowie z dnia 15 lipca 2020 r., II K 821/19, LEX nr 3069328.

Inne źródła

1. Buchała K., Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 9 października 1996 r., V KKN 79/96, Państwo i Prawo 1997, z. 9.
2. Czerwiński Z., Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 20 sierpnia 1984 r., Rw 387/84, Problemy Praworządności 1985, nr 11.

3. Gurgul J., Glosa do wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 18 stycznia 2011 r., II AKa 262/10, Prokuratura i Prawo 2012, nr 7–8.
4. Hajduk T., Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 13 czerwca 2002 r., V KKN 544/00, Przegląd Sądowy 2005, nr 3.
5. Kodeks karny z r. 1903 (przekład z rosyjskiego) z uwzględnieniem zmian i uzupełnień obowiązujących w Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 1 maja 1921 r., Warszawa 1922.
6. Kozioł T., Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 11 października 2017 r., III KK 73/17, Kwartalnik Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury 2019, z. 3.
7. Kubala W., Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 14 maja 1980 r., V KRN 90, Palestra 1982, nr 4–5.
8. Kukuła Z., Przestępstwa przeciwko dokumentom w obrocie gospodarczym. Zbiór orzeczeń Sądu Najwyższego i sądów apelacyjnych, Warszawa 2013.
9. Lewczyk P., Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 26 listopada 2008 r., II KK 79/08, Orzecznictwo Sądów Polskich 2010, nr 3.
10. Paprzycki L.K., Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 13 października 1995 r., II KRN 125/95, Orzecznictwo Sądów Polskich 1996, nr 7–8.
11. Projekt Kodeksu karnego. Uzasadnienie części szczególnej, t. V, z. 4, Sekcja Prawa Karnego Komisji Kodyfikacyjnej RP, Warszawa 1930.
12. Projekt wstępny Ustawy o wykroczeniach, t. IV, z. 4, E.S. Rappaport (oprac.), Sekcja Prawa Karnego Komisji Kodyfikacyjnej RP, Warszawa 1930.
13. Projekt Kodeksu karnego oraz przepisów wprowadzających Kodeks karny, Warszawa 1968.
14. Tarnowski F., Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 14 maja 1980 r., V KRN 90/80, Nowe Prawo 1981, nr 10–12.
15. Uzasadnienie do projektu Kodeksu karnego, Państwo i Prawo 1994, wkładka do z. 3.
16. Uzasadnienie projektu Kodeksu karnego, druk 1274, Warszawa 1995.
17. Uzasadnienie projektu ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, <https://orka.sejm.gov.pl/Druki8ka.nsf/0/EA8BC112272EA7CEC125804200323EDD/%24File/888.pdf>.
18. Uzasadnienie rządowego projektu ustawy – Kodeks karny skarbowy, (w:) Nowa kodyfikacja karna. Kodeks karny skarbowy, Warszawa 1999.
19. Źmigrodzki P. (red.), Wielki słownik języka polskiego, Kraków 2007, https://www.wsjp.pl/do_druku.php?id_hasla=1672&id_znaczenia=0.

20. Wąsek M., Glosa do wyroku Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 8 sierpnia 1996 r., II AKa 91/96, Prokuratura i Prawo 1997, nr 5.
21. Wzór na minimalną liczebność próby, https://www.naukowiec.org/wzory/metodologia/minimalna-liczebosc-proby_902.html.
22. Zabłocki S., Glosa do wyroku SN z dnia 14 listopada 1997 r., V KKN 4/97, Orzecznictwo Sądów Polskich 1998, nr 9, poz. 152.
23. Zelga A., Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 19 marca 1970 r., Rw 179/70, Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych 1971, nr 2.

WYKAZ TABEL

Tabela 1. Ilość wysłanych i zwrotnie otrzymanych ankiet z poszczególnych prokuratur

Tabela 2. Płeć badanych

Tabela 3. Stanowisko zajmowane przez badanych

Tabela 4. Staż pracy badanych

Tabela 5. Charakter prawny instytucji wypadku mniejszej wagi w opinii badanych

Tabela 5a. Charakter prawny instytucji wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według płci

Tabela 5b. Charakter prawny instytucji wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według zajmowanego stanowiska

Tabela 5c. Charakter prawny instytucji wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według stażu pracy

Tabela 6. Obowiązywanie instytucji wypadku mniejszej wagi w prawie karnym w opinii badanych

Tabela 6a. Obowiązywanie instytucji wypadku mniejszej wagi w prawie karnym w opinii badanych według płci

Tabela 6b. Obowiązywanie instytucji wypadku mniejszej wagi w prawie karnym w opinii badanych według zajmowanego stanowiska

Tabela 6c. Obowiązywanie instytucji wypadku mniejszej wagi w prawie karnym w opinii badanych według stażu pracy

Tabela 7. Obecna regulacja instytucji wypadku mniejszej wagi w opinii badanych

Tabela 7a. Obecna regulacja instytucji wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według płci

Tabela 7b. Obecna regulacja instytucji wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według zajmowanego stanowiska

Tabela 7c. Obecna regulacja instytucji wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według stażu pracy

Tabela 8. Poszerzenie katalogu przestępstw objętych regulacją wypadku mniejszej wagi na przestrzeni ostatnich lat w opinii badanych

Tabela 8a. Poszerzenie katalogu przestępstw objętych regulacją wypadku mniejszej wagi na przestrzeni ostatnich lat w opinii badanych według płci

Tabela 8b. Poszerzenie katalogu przestępstw objętych regulacją wypadku mniejszej wagi na przestrzeni ostatnich lat w opinii badanych według zajmowanego stanowiska

Tabela 8c. Poszerzenie katalogu przestępstw objętych regulacją wypadku mniejszej wagi na przestrzeni ostatnich lat w opinii badanych według stażu pracy

Tabela 9. Zależność pomiędzy zasadą określoności prawa karnego a instytucją wypadku mniejszej wagi w prawie karnym w opinii badanych

Tabela 9a. Zależność pomiędzy zasadą określoności prawa karnego a instytucją wypadku mniejszej wagi w prawie karnym w opinii badanych według płci

Tabela 9b. Zależność pomiędzy zasadą określoności prawa karnego a instytucją wypadku mniejszej wagi w prawie karnym w opinii badanych według zajmowanego stanowiska

Tabela 9c. Zależność pomiędzy zasadą określoności prawa karnego a instytucją wypadku mniejszej wagi w prawie karnym w opinii badanych według stażu pracy

Tabela 10. Trudności z interpretacją pojęcia wypadku mniejszej wagi w opinii badanych

Tabela 10a. Trudności z interpretacją pojęcia wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według płci

Tabela 10b. Trudności z interpretacją pojęcia wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według zajmowanego stanowiska

Tabela 10c. Trudności z interpretacją pojęcia wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według stażu pracy

Tabela 11. Okoliczności determinujące przyjęcie wypadku mniejszej wagi w opinii badanych

Tabela 11a. Okoliczności determinujące przyjęcie wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według płci

Tabela 11b. Okoliczności determinujące przyjęcie wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według zajmowanego stanowiska

Tabela 11c. Okoliczności determinujące przyjęcie wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według stażu pracy

Tabela 12. Przesłanki uznania danego czynu za wypadek mniejszej wagi w opinii badanych

Tabela 13. Wpływ braku jednolitych kryteriów oceny wypadku mniejszej wagi na stosowanie tej instytucji w praktyce w opinii badanych

Tabela 13a. Wpływ braku jednolitych kryteriów oceny wypadku mniejszej wagi na stosowanie tej instytucji w praktyce w opinii badanych według płci

Tabela 13b. Wpływ braku jednolitych kryteriów oceny wypadku mniejszej wagi na stosowanie tej instytucji w praktyce w opinii badanych według zajmowanego stanowiska

Tabela 13c. Wpływ braku jednolitych kryteriów oceny wypadku mniejszej wagi na stosowanie tej instytucji w praktyce w opinii badanych według stażu pracy

Tabela 14. Stworzenie definicji legalnej wypadku mniejszej wagi i zamieszczenie jej w części ogólnej Kodeksu karnego w opinii badanych

Tabela 14a. Stworzenie definicji legalnej wypadku mniejszej wagi i zamieszczenie jej w części ogólnej Kodeksu karnego w opinii badanych według płci

Tabela 14b. Stworzenie definicji legalnej wypadku mniejszej wagi i zamieszczenie jej w części ogólnej Kodeksu karnego w opinii badanych według zajmowanego stanowiska

Tabela 14c. Stworzenie definicji legalnej wypadku mniejszej wagi i zamieszczenie jej w części ogólnej Kodeksu karnego w opinii badanych według stażu pracy

Tabela 15. Zmiany w zakresie stosowania instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy na przestrzeni lat w opinii badanych

Tabela 15a. Zmiany w zakresie stosowania instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy na przestrzeni lat w opinii badanych według płci

Tabela 15b. Zmiany w zakresie stosowania instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy na przestrzeni lat w opinii badanych według zajmowanego stanowiska

Tabela 15c. Zmiany w zakresie stosowania instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy na przestrzeni lat w opinii badanych według stażu pracy

Tabela 16. Zmiany w zakresie stosowania instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy na przestrzeni lat zaobserwowane przez badanych

Tabela 17. Inicjatywa dowodowa podejrzanych/oskarżonych oraz ich obrońców w zakresie wykazywania wystąpienia wypadku mniejszej wagi w opinii badanych

Tabela 17a. Inicjatywa dowodowa podejrzanych/oskarżonych oraz ich obrońców w zakresie wykazywania wystąpienia wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według płci

Tabela 17b. Inicjatywa dowodowa podejrzanych/oskarżonych oraz ich obrońców w zakresie wykazywania wystąpienia wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według zajmowanego stanowiska

Tabela 17c. Inicjatywa dowodowa podejrzanych/oskarżonych oraz ich obrońców w zakresie wykazywania wystąpienia wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według stażu pracy

Tabela 18. Sposób i termin składania wniosków o zakwalifikowanie danego czynu jako wypadku mniejszej wagi w opinii badanych

Tabela 18a. Sposób i termin składania wniosków o zakwalifikowanie danego czynu jako wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według płci

Tabela 18b. Sposób i termin składania wniosków o zakwalifikowanie danego czynu jako wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według zajmowanego stanowiska

Tabela 18c. Sposób i termin składania wniosków o zakwalifikowanie danego czynu jako wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według stażu pracy

Tabela 19. Częstotliwość kwalifikowania czynu jako wypadku mniejszej wagi w opinii badanych

Tabela 19a. Częstotliwość kwalifikowania czynu jako wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według płci

Tabela 19b. Częstotliwość kwalifikowania czynu jako wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według zajmowanego stanowiska

Tabela 19c. Częstotliwość kwalifikowania czynu jako wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według stażu pracy

Tabela 20. Prawidłowość stosowania instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy w opinii badanych

Tabela 20a. Prawidłowość stosowania instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy w opinii badanych według płci

Tabela 20b. Prawidłowość stosowania instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy w opinii badanych według zajmowanego stanowiska

Tabela 20c. Prawidłowość stosowania instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy w opinii badanych według stażu pracy

Tabela 21. Okoliczności determinujące przyjęcie wypadku mniejszej wagi a okoliczności uwzględniane przy wymiarze kary przez sądy w opinii badanych

Tabela 21a. Okoliczności determinujące przyjęcie wypadku mniejszej wagi a okoliczności uwzględniane przy wymiarze kary przez sądy w opinii badanych według płci

Tabela 21b. Okoliczności determinujące przyjęcie wypadku mniejszej wagi a okoliczności uwzględniane przy wymiarze kary przez sądy w opinii badanych według zajmowanego stanowiska

Tabela 21c. Okoliczności determinujące przyjęcie wypadku mniejszej wagi a okoliczności uwzględniane przy wymiarze kary przez sądy w opinii badanych według stażu pracy

Tabela 22. Okoliczności determinujące przyjęcie wypadku mniejszej wagi a okoliczności uwzględniane przy wymiarze kary w opinii prokuratorów

Tabela 22a. Okoliczności determinujące przyjęcie wypadku mniejszej wagi a okoliczności uwzględniane przy wymiarze kary w opinii prokuratorów według płci

Tabela 22b. Okoliczności determinujące przyjęcie wypadku mniejszej wagi a okoliczności uwzględniane przy wymiarze kary w opinii prokuratorów według zajmowanego stanowiska

Tabela 22c. Okoliczności determinujące przyjęcie wypadku mniejszej wagi a okoliczności uwzględniane przy wymiarze kary w opinii prokuratorów według stażu pracy

Tabela 23. Ilość wysłanych i zwrotnie otrzymanych ankiet z poszczególnych sądów

Tabela 24. Płeć badanych

Tabela 25. Stanowisko zajmowane przez badanych

Tabela 26. Miejsce orzekania badanych

Tabela 27. Staż pracy badanych

Tabela 29. Charakter prawny instytucji wypadku mniejszej wagi w opinii badanych

Tabela 28. Czas orzekania przez badanych w sprawach karnych

Tabela 29a. Charakter prawny instytucji wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według płci

Tabela 29b. Charakter prawny instytucji wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według zajmowanego stanowiska

Tabela 29c. Charakter prawny instytucji wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według instancji sądowej

Tabela 29d. Charakter prawny instytucji wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według czasu orzekania w sprawach karnych

Tabela 30. Obowiązywanie instytucji wypadku mniejszej wagi w prawie karnym w opinii badanych

Tabela 30a. Obowiązywanie instytucji wypadku mniejszej wagi w prawie karnym w opinii badanych według płci

Tabela 30b. Obowiązywanie instytucji wypadku mniejszej wagi w prawie karnym w opinii badanych według zajmowanego stanowiska

Tabela 30c. Obowiązywanie instytucji wypadku mniejszej wagi w prawie karnym w opinii badanych według instancji sądowej

Tabela 30d. Obowiązywanie instytucji wypadku mniejszej wagi w prawie karnym w opinii badanych według czasu orzekania w sprawach karnych

Tabela 31. Obecna regulacja instytucji wypadku mniejszej wagi w opinii badanych

Tabela 31a. Obecna regulacja instytucji wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według płci

Tabela 31b. Obecna regulacja instytucji wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według zajmowanego stanowiska

Tabela 31c. Obecna regulacja instytucji wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według instancji sądowej

Tabela 31d. Obecna regulacja instytucji wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według czasu orzekania w sprawach karnych

Tabela 32. Poszerzenie katalogu przestępstw objętych regulacją wypadku mniejszej wagi na przestrzeni ostatnich lat w opinii badanych

Tabela 32a. Poszerzenie katalogu przestępstw objętych regulacją wypadku mniejszej wagi na przestrzeni ostatnich lat w opinii badanych według płci

Tabela 32b. Poszerzenie katalogu przestępstw objętych regulacją wypadku mniejszej wagi na przestrzeni ostatnich lat w opinii badanych według zajmowanego stanowiska

Tabela 32c. Poszerzenie katalogu przestępstw objętych regulacją wypadku mniejszej wagi na przestrzeni ostatnich lat w opinii badanych według instancji sądowej

Tabela 32d. Poszerzenie katalogu przestępstw objętych regulacją wypadku mniejszej wagi na przestrzeni ostatnich lat w opinii badanych według czasu orzekania w sprawach karnych

Tabela 33. Zależność pomiędzy zasadą określoności prawa karnego a instytucją wypadku mniejszej wagi w prawie karnym w opinii badanych

Tabela 33a. Zależność pomiędzy zasadą określoności prawa karnego a instytucją wypadku mniejszej wagi w prawie karnym w opinii badanych według płci

Tabela 33b. Zależność pomiędzy zasadą określoności prawa karnego a instytucją wypadku mniejszej wagi w prawie karnym w opinii badanych według zajmowanego stanowiska

Tabela 33c. Zależność pomiędzy zasadą określoności prawa karnego a instytucją wypadku mniejszej wagi w prawie karnym w opinii badanych według instancji sądowej

Tabela 33d. Zależność pomiędzy zasadą określoności prawa karnego a instytucją wypadku mniejszej wagi w prawie karnym w opinii badanych według czasu orzekania w sprawach karnych

Tabela 34. Częstotliwość orzekania wypadku mniejszej wagi w opinii badanych

Tabela 34a. Częstotliwość orzekania wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według płci

Tabela 34b. Częstotliwość orzekania wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według zajmowanego stanowiska

Tabela 34c. Częstotliwość orzekania wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według instancji sądowej

Tabela 34d. Częstotliwość orzekania wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według czasu orzekania w sprawach karnych

Tabela 35. Trudności z interpretacją pojęcia wypadku mniejszej wagi w opinii badanych

Tabela 35a. Trudności z interpretacją pojęcia wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według płci

Tabela 35b. Trudności z interpretacją pojęcia wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według zajmowanego stanowiska

Tabela 35c. Trudności z interpretacją pojęcia wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według instancji sądowej

Tabela 35d. Trudności z interpretacją pojęcia wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według czasu orzekania w sprawach karnych

Tabela 36. Okoliczności determinujące przyjęcie wypadku mniejszej wagi w opinii badanych

Tabela 36a. Okoliczności determinujące przyjęcie wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według płci

Tabela 36b. Okoliczności determinujące przyjęcie wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według zajmowanego stanowiska

Tabela 36c. Okoliczności determinujące przyjęcie wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według instancji sądowej

Tabela 36d. Okoliczności determinujące przyjęcie wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według czasu orzekania w sprawach karnych

Tabela 37. Przesłanki uznania danego czynu za wypadek mniejszej wagi w opinii badanych

Tabela 38. Wpływ braku jednolitych kryteriów oceny wypadku mniejszej wagi na stosowanie tej instytucji w praktyce w opinii badanych

Tabela 38a. Wpływ braku jednolitych kryteriów oceny wypadku mniejszej wagi na stosowanie tej instytucji w praktyce w opinii badanych według płci

Tabela 38b. Wpływ braku jednolitych kryteriów oceny wypadku mniejszej wagi na stosowanie tej instytucji w praktyce w opinii badanych według zajmowanego stanowiska

Tabela 38c. Wpływ braku jednolitych kryteriów oceny wypadku mniejszej wagi na stosowanie tej instytucji w praktyce w opinii badanych według instancji sądowej

Tabela 38d. Wpływ braku jednolitych kryteriów oceny wypadku mniejszej wagi na stosowanie tej instytucji w praktyce w opinii badanych według czasu orzekania w sprawach karnych

Tabela 39. Stworzenie definicji legalnej wypadku mniejszej wagi i zamieszczenie jej w części ogólnej Kodeksu karnego w opinii badanych

Tabela 39a. Stworzenie definicji legalnej wypadku mniejszej wagi i zamieszczenie jej w części ogólnej Kodeksu karnego w opinii badanych według płci

Tabela 39b. Stworzenie definicji legalnej wypadku mniejszej wagi i zamieszczenie jej w części ogólnej Kodeksu karnego w opinii badanych według zajmowanego stanowiska

Tabela 39c. Stworzenie definicji legalnej wypadku mniejszej wagi i zamieszczenie jej w części ogólnej Kodeksu karnego w opinii badanych według instancji sądowej

Tabela 39d. Stworzenie definicji legalnej wypadku mniejszej wagi i zamieszczenie jej w części ogólnej Kodeksu karnego w opinii badanych według czasu orzekania w sprawach karnych

Tabela 40. Zmiany w zakresie stosowania instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy na przestrzeni lat w opinii badanych

Tabela 40a. Zmiany w zakresie stosowania instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy na przestrzeni lat w opinii badanych według płci

Tabela 40b. Zmiany w zakresie stosowania instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy na przestrzeni lat w opinii badanych według zajmowanego stanowiska

Tabela 40c. Zmiany w zakresie stosowania instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy na przestrzeni lat w opinii badanych według instancji sądowej

Tabela 40d. Zmiany w zakresie stosowania instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy na przestrzeni lat w opinii badanych według czasu orzekania w sprawach karnych

Tabela 41. Zmiany w zakresie stosowania instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy na przestrzeni lat zaobserwowane przez badanych

Tabela 42. Inicjatywa dowodowa podejrzanych/oskarżonych oraz ich obrońców w zakresie wykazywania wystąpienia wypadku mniejszej wagi w opinii badanych

Tabela 42a. Inicjatywa dowodowa podejrzanych/oskarżonych oraz ich obrońców w zakresie wykazywania wystąpienia wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według płci

Tabela 42b. Inicjatywa dowodowa podejrzanych/oskarżonych oraz ich obrońców w zakresie wykazywania wystąpienia wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według zajmowanego stanowiska

Tabela 42c. Inicjatywa dowodowa podejrzanych/oskarżonych oraz ich obrońców w zakresie wykazywania wystąpienia wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według instancji sądowej

Tabela 42d. Inicjatywa dowodowa podejrzanych/oskarżonych oraz ich obrońców w zakresie wykazywania wystąpienia wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według czasu orzekania w sprawach karnych

Tabela 43. Sposób i termin składania wniosków o zakwalifikowanie danego czynu jako wypadku mniejszej wagi w opinii badanych

Tabela 43a. Sposób i termin składania wniosków o zakwalifikowanie danego czynu jako wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według płci

Tabela 43b. Sposób i termin składania wniosków o zakwalifikowanie danego czynu jako wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według zajmowanego stanowiska

Tabela 43c. Sposób i termin składania wniosków o zakwalifikowanie danego czynu jako wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według instancji sądowej

Tabela 43d. Sposób i termin składania wniosków o zakwalifikowanie danego czynu jako wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według czasu orzekania w sprawach karnych

Tabela 44. Okoliczności determinujące przyjęcie wypadku mniejszej wagi a okoliczności uwzględniane przy wymiarze kary w opinii badanych

Tabela 44a. Okoliczności determinujące przyjęcie wypadku mniejszej wagi a okoliczności uwzględniane przy wymiarze kary w opinii badanych według płci

Tabela 44b. Okoliczności determinujące przyjęcie wypadku mniejszej wagi a okoliczności uwzględniane przy wymiarze kary w opinii badanych według zajmowanego stanowiska

Tabela 44c. Okoliczności determinujące przyjęcie wypadku mniejszej wagi a okoliczności uwzględniane przy wymiarze kary w opinii badanych według instancji sądowej

Tabela 44d. Okoliczności determinujące przyjęcie wypadku mniejszej wagi a okoliczności uwzględniane przy wymiarze kary w opinii badanych według czasu orzekania w sprawach karnych

Tabela 45. Płeć badanych

Tabela 46. Staż pracy badanych

Tabela 47. Charakter prawny instytucji wypadku mniejszej wagi w opinii badanych

Tabela 47a. Charakter prawny instytucji wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według płci

Tabela 47b. Charakter prawny instytucji wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według stażu pracy

Tabela 48. Obowiązywanie instytucji wypadku mniejszej wagi w prawie karnym w opinii badanych

Tabela 48a. Obowiązywanie instytucji wypadku mniejszej wagi w prawie karnym w opinii badanych według płci

Tabela 48b. Obowiązywanie instytucji wypadku mniejszej wagi w prawie karnym w opinii badanych według stażu pracy

Tabela 49. Obecna regulacja instytucji wypadku mniejszej wagi w opinii badanych

Tabela 49a. Obecna regulacja instytucji wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według płci

Tabela 49b. Obecna regulacja instytucji wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według stażu pracy

Tabela 50. Poszerzenie katalogu przestępstw objętych regulacją wypadku mniejszej wagi na przestrzeni ostatnich lat w opinii badanych

Tabela 50a. Poszerzenie katalogu przestępstw objętych regulacją wypadku mniejszej wagi na przestrzeni ostatnich lat w opinii badanych według płci

Tabela 50b. Poszerzenie katalogu przestępstw objętych regulacją wypadku mniejszej wagi na przestrzeni ostatnich lat w opinii badanych według stażu pracy

Tabela 51. Zależność pomiędzy zasadą określoności prawa karnego a instytucją wypadku mniejszej wagi w prawie karnym w opinii badanych

Tabela 51a. Zależność pomiędzy zasadą określoności prawa karnego a instytucją wypadku mniejszej wagi w prawie karnym w opinii badanych według płci

Tabela 51b. Zależność pomiędzy zasadą określoności prawa karnego a instytucją wypadku mniejszej wagi w prawie karnym w opinii badanych według stażu pracy

Tabela 52. Trudności z interpretacją pojęcia wypadku mniejszej wagi w opinii badanych

Tabela 52a. Trudności z interpretacją pojęcia wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według płci

Tabela 52b. Trudności z interpretacją pojęcia wypadku mniejszej wagi opinii badanych według stażu pracy

Tabela 53. Okoliczności determinujące przyjęcie wypadku mniejszej wagi w opinii badanych

Tabela 53a. Okoliczności determinujące przyjęcie wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według płci

Tabela 53b. Okoliczności determinujące przyjęcie wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według stażu pracy

Tabela 54. Przesłanki uznania danego czynu za wypadek mniejszej wagi w opinii badanych

Tabela 55. Wpływ braku jednolitych kryteriów oceny wypadku mniejszej wagi na stosowanie tej instytucji w praktyce w opinii badanych

Tabela 55a. Wpływ braku jednolitych kryteriów oceny wypadku mniejszej wagi na stosowanie tej instytucji w praktyce w opinii badanych według płci

Tabela 55b. Wpływ braku jednolitych kryteriów oceny wypadku mniejszej wagi na stosowanie tej instytucji w praktyce w opinii badanych według stażu pracy

Tabela 56. Stworzenie definicji legalnej wypadku mniejszej wagi i zamieszczenie jej w części ogólnej Kodeksu karnego w opinii badanych

Tabela 56a. Stworzenie definicji legalnej wypadku mniejszej wagi i zamieszczenie jej w części ogólnej Kodeksu karnego w opinii badanych według płci

Tabela 56b. Stworzenie definicji legalnej wypadku mniejszej wagi i zamieszczenie jej w części ogólnej Kodeksu karnego w opinii badanych według stażu pracy

Tabela 57. Zmiany w zakresie stosowania instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy na przestrzeni lat w opinii badanych

Tabela 57a. Zmiany w zakresie stosowania instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy na przestrzeni lat w opinii badanych według płci

Tabela 57b. Zmiany w zakresie stosowania instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy na przestrzeni lat w opinii badanych według stażu pracy

Tabela 58. Zmiany w zakresie stosowania instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy na przestrzeni lat zaobserwowane przez badanych

Tabela 59. Inicjatywa dowodowa podejrzanych/oskarżonych oraz ich obrońców w zakresie wykazywania wystąpienia wypadku mniejszej wagi w opinii badanych

Tabela 59a. Inicjatywa dowodowa podejrzanych/oskarżonych oraz ich obrońców w zakresie wykazywania wystąpienia wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według płci

Tabela 59b. Inicjatywa dowodowa podejrzanych/oskarżonych oraz ich obrońców w zakresie wykazywania wystąpienia wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według stażu pracy

Tabela 60. Inicjatywa dowodowa badanych w zakresie wykazywania wystąpienia wypadku mniejszej wagi

Tabela 60a. Inicjatywa dowodowa badanych w zakresie wykazywania wystąpienia wypadku mniejszej wagi według płci

Tabela 60b. Inicjatywa dowodowa badanych w zakresie wykazywania wystąpienia wypadku mniejszej wagi według stażu pracy

Tabela 61. Sposób i termin składania wniosków o zakwalifikowanie danego czynu jako wypadku mniejszej wagi w opinii badanych

Tabela 61a. Sposób i termin składania wniosków o zakwalifikowanie danego czynu jako wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według płci

Tabela 61b. Sposób i termin składania wniosków o zakwalifikowanie danego czynu jako wypadku mniejszej wagi w opinii badanych według stażu pracy

Tabela 62. Prawidłowość stosowania instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy w opinii badanych

Tabela 62a. Prawidłowość stosowania instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy w opinii badanych według płci

Tabela 62b. Prawidłowość stosowania instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy w opinii badanych według stażu pracy

Tabela 63. Okoliczności determinujące przyjęcie wypadku mniejszej wagi a okoliczności uwzględniane przy wymiarze kary przez sądy w opinii badanych

Tabela 63a. Okoliczności determinujące przyjęcie wypadku mniejszej wagi a okoliczności uwzględniane przy wymiarze kary przez sądy w opinii badanych według płci

Tabela 63b. Okoliczności determinujące przyjęcie wypadku mniejszej wagi a okoliczności uwzględniane przy wymiarze kary przez sądy w opinii badanych według stażu pracy

Tabela 64. Okoliczności determinujące przyjęcie wypadku mniejszej wagi a okoliczności uwzględniane przy wymiarze kary w opinii badanych

Tabela 64a. Okoliczności determinujące przyjęcie wypadku mniejszej wagi a okoliczności uwzględniane przy wymiarze kary w opinii badanych według płci

Tabela 64b. Okoliczności determinujące przyjęcie wypadku mniejszej wagi a okoliczności uwzględniane przy wymiarze kary w opinii badanych według stażu pracy

ANEKS

Załącznik nr 1 – KWESTIONARIUSZ ANKIETY SKIEROWANEJ DO PROKURATORÓW

KWESTIONARIUSZ ANKIETY

Szanowni Państwo,

Jestem doktorantką w Katedrze Prawa Karnego i Kryminologii Wydziału Prawa Uniwersytetu w Białymstoku. Prowadzę badania na potrzeby mojej rozprawy doktorskiej pt. „Wypadek mniejszej wagi w polskim prawie karnym. Teoria i praktyka stosowania instytucji”. Ich wyniki zostaną wykorzystane wyłącznie do celów badawczych.

W związku z tym uprzejmie proszę o wypełnienie kwestionariusza ankiety. Jest on w pełni anonimowy. Państwa opinia jest dla mnie niezwykle cenna, zaś przedstawione przez Państwa uwagi pozwolą na pełniejszą analizę przedstawionego tematu – przede wszystkim w kontekście oceny funkcjonowania instytucji wypadku mniejszej wagi w praktyce wymiaru sprawiedliwości.

I. METRYCZKA

- 1) Płeć:
 - kobieta
 - mężczyzna

- 2) Jakie stanowisko zajmuje lub jaką funkcję (delegację) pełni Pan(i) obecnie?
 - Prokurator Prokuratury Rejonowej
 - Prokurator Prokuratury Okręgowej
 - Prokurator Prokuratury Regionalnej
 - Prokurator Podlaskiego Wydziału Zamiejscowego Departamentu ds. Przestępczości Zorganizowanej i Korupcji Prokuratury Krajowej

- 3) Ile lat wykonuje Pan(i) zawód prokuratora?
 - do 5 lat
 - 6-10 lat
 - 11-15 lat
 - 16 i więcej lat

II. ZAGADNIENIA PRAWNE

- 1) Czy Pana(i) zdaniem wypadek mniejszej wagi jest:
 - instytucją sądowego wymiaru kary
 - uprzywilejowanym typem przestępstwa
 - inne (czym?).....

- 2) Czy Pana(i) zdaniem instytucja wypadku mniejszej wagi:
 - powinna obowiązywać w prawie karnym, jako że wpływa na uadekwatnienie ustawowego zagrożenia do stopnia społecznej szkodliwości czynu
 - jest zbędna, z uwagi na występowanie w prawie karnym instytucji nadzwyczajnego złagodzenia kary

- 3) Czy w Pana(i) ocenie obecnie obowiązująca regulacja prawna instytucji wypadku mniejszej wagi jest:
 - odpowiednia
 - wymagająca zmian
 - trudno mi ocenić

- 4) Czy Pana(i) zdaniem wzrost liczby przepisów prawnych przewidujących instytucję wypadku mniejszej wagi w prawie karnym na przestrzeni ostatnich lat jest zjawiskiem:
 - pozytywnym
 - negatywnym

- 5) Czy Pana(i) zdaniem instytucja wypadku mniejszej wagi:
 - nie da się pogodzić z zasadą określoności prawa karnego, wymagającą, aby typ przestępstwa i jego znamiona nie budziły żadnych wątpliwości
 - nie narusza zasady określoności prawa karnego

- 6) Czy ma Pan(i) trudności z interpretacją pojęcia wypadku mniejszej wagi?
 - tak
 - nie
 - trudno powiedzieć

- 7) Jakie okoliczności mają wpływ na uznanie przez Pana(ią) danego czynu zabronionego za wypadek mniejszej wagi?
 - przedmiotowo-podmiotowe
 - wyłącznie przedmiotowe
 - wyłącznie podmiotowe

- 8) Czy z Pana(i) praktyki wynika, że do przesłanek uznania danego czynu za wypadek mniejszej wagi należą:

[możliwość wielokrotnego wyboru]

 - zachowanie się i sposób działania sprawcy
 - charakter i rozmiar szkody wyrządzonej lub grożącej dobru chronionemu prawem
 - stopień zawinienia sprawcy
 - motywacja i cel działania sprawcy
 - właściwości i warunki osobiste sprawcy

- inne (jakie?).....
.....

9) Czy brak jednolitych kryteriów oceny wypadku mniejszej wagi utrudnia Pana(i) stosowanie tej instytucji w praktyce?

- tak
- nie
- trudno powiedzieć

10) Jeżeli utrudnia, proszę o wskazanie, w jakim zakresie:

.....
.....
.....

11) Czy stworzenie definicji legalnej wypadku mniejszej wagi i zamieszczenie jej w części ogólnej Kodeksu karnego znajduje jest zasadne i dlaczego?

- tak, gdyż.....
.....
- nie, gdyż.....
.....
- nie mam zdania

12) Czy zauważył(a) Pan(i) zmiany w zakresie stosowania instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy na przestrzeni lat?

- tak
- nie

13) Jeżeli zaobserwował(a) Pan(i) zmiany, to jakie?

[możliwość wielokrotnego wyboru]

- częstsze stosowanie instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy
- rzadsze stosowanie instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy
- inne (jakie?)
.....

14) Czy w Pana(i) ocenie podejrzani/oskarżeni/ich obrońcy wykazują należyłą inicjatywę dowodową w zakresie wykazywania wystąpienia wypadku mniejszej wagi?

- tak
- nie
- trudno powiedzieć

15) Czy z Pana(i) praktyki wynika, że wnioski o zakwalifikowanie danego czynu jako wypadku mniejszej wagi najczęściej składane są:

- ustnie w postępowaniu przed sądem
- pisemnie w postępowaniu przed sądem
- ustnie w postępowaniu przygotowawczym

- pisemnie w postępowaniu przygotowawczym

16) Czy, a jeżeli tak, to jak często stawiał(a) Pan(i) zarzut popełnienia czynu zabronionego zakwalifikowanego jako wypadek mniejszej wagi?

- tak, często
- tak, rzadko
- tak, bardzo rzadko
- nie

17) Czy Pana(i) zdaniem sądy prawidłowo stosują instytucję wypadku mniejszej wagi?

- tak
- nie

18) Jeśli nie, proszę o wskazanie najczęstszych błędów w stosowaniu instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy:

.....
.....
.....

19) Biorąc pod uwagę Pana(i) praktykę zawodową, czy sądy, uznając dany czyn zabroniony za wypadek mniejszej wagi, biorą pod uwagę przy wymiarze kary te same okoliczności łagodzące, które mają wpływ na uznanie przez nie danego czynu zabronionego za wypadek mniejszej wagi?

- tak
- nie

20) Czy Pana(i) zdaniem te same okoliczności łagodzące powinny być brane pod uwagę przy wymiarze kary wobec sprawcy w razie uznania danego czynu zabronionego za wypadek mniejszej wagi?

- tak
- nie

21) Proszę o wskazanie, czy instytucja wypadku mniejszej wagi powoduje inne (jakie?) trudności w jej praktycznym stosowaniu lub jakich zmian Pana(i) zdaniem wymaga:

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Dziękuję za wypełnienie ankiety.

Załącznik nr 2 – KWESTIONARIUSZ ANKIETY SKIEROWANEJ DO SĘDZIÓW

KWESTIONARIUSZ ANKIETY

Szanowni Państwo,

Jestem doktorantką w Katedrze Prawa Karnego i Kryminologii Wydziału Prawa Uniwersytetu w Białymstoku. Prowadzę badania na potrzeby mojej rozprawy doktorskiej pt. „Wypadek mniejszej wagi w polskim prawie karnym. Teoria i praktyka stosowania instytucji”. Ich wyniki zostaną wykorzystane wyłącznie do celów badawczych.

W związku z tym uprzejmie proszę o wypełnienie kwestionariusza ankiety. Jest on w pełni anonimowy. Państwa opinia jest dla mnie niezwykle cenna, zaś przedstawione przez Państwa uwagi pozwolą na pełniejszą analizę przedstawionego tematu – przede wszystkim w kontekście oceny funkcjonowania instytucji wypadku mniejszej wagi w praktyce wymiaru sprawiedliwości.

I. METRYCZKA

- 1) Płeć:
 - kobieta
 - mężczyzna

- 2) Jakie stanowisko sędziowskie pełni Pan(i) obecnie?
 - Sędzia Sądu Rejonowego
 - Sędzia Sądu Okręgowego
 - Sędzia Sądu Apelacyjnego

- 3) W jakiej instancji sędzi Pan(i) obecnie?
 - sędzia Sądu I instancji
 - sędzia Sądu II instancji

- 4) Ile lat Pan(i) sędzi?
 - do 5 lat
 - 6-10 lat
 - 11-15 lat
 - 16 i więcej lat

- 5) Ile lat sędzi Pan(i) w sprawach karnych?
 - do 5 lat
 - 6-10 lat
 - 11-15 lat
 - 16 i więcej lat

II. ZAGADNIENIA PRAWNE

- 1) Czy Pana(i) zdaniem wypadek mniejszej wagi jest:
 - instytucją sądowego wymiaru kary
 - uprzywilejowanym typem przestępstwa
 - inne (czym?).....
- 2) Czy Pana(i) zdaniem instytucja wypadku mniejszej wagi:
 - powinna obowiązywać w prawie karnym, jako że wpływa na uadekwatnienie ustawowego zagrożenia do stopnia społecznej szkodliwości czynu
 - jest zbędna, z uwagi na występowanie w prawie karnym instytucji nadzwyczajnego złagodzenia kary
- 3) Czy w Pana(i) ocenie obecnie obowiązująca regulacja prawna instytucji wypadku mniejszej wagi jest:
 - odpowiednia
 - wymagająca zmian
 - trudno mi ocenić
- 4) Czy Pana(i) zdaniem wzrost liczby przepisów prawnych przewidujących instytucję wypadku mniejszej wagi w prawie karnym na przestrzeni ostatnich lat jest zjawiskiem:
 - pozytywnym
 - negatywnym
- 5) Czy Pana(i) zdaniem instytucja wypadku mniejszej wagi:
 - nie da się pogodzić z zasadą określoności prawa karnego, wymagającą, aby typ przestępstwa i jego znamiona nie budziły żadnych wątpliwości
 - nie narusza zasady określoności prawa karnego
- 6) Czy orzekał(a) Pana(i) o zakwalifikowaniu czynu zabronionego jako wypadku mniejszej wagi?
 - tak, często
 - tak, rzadko
 - tak, bardzo rzadko
 - nie
- 7) Czy ma Pan(i) trudności z interpretacją pojęcia wypadku mniejszej wagi?
 - tak
 - nie
 - trudno powiedzieć
- 8) Jakie okoliczności mają wpływ na uznanie przez Pana(i) danego czynu zabronionego za wypadek mniejszej wagi?
 - przedmiotowo-podmiotowe
 - wyłącznie przedmiotowe
 - wyłącznie podmiotowe

9) Czy z Pana(i) praktyki wynika, że do przesłanek uznania danego czynu za wypadek mniejszej wagi należą:

[możliwość wielokrotnego wyboru]

- zachowanie się i sposób działania sprawcy
- charakter i rozmiar szkody wyrządzonej lub grożącej dobru chronionemu prawem
- stopień zawinienia sprawcy
- motywacja i cel działania sprawcy
- właściwości i warunki osobiste sprawcy
- inne (jakie?).....

.....

10) Czy brak jednolitych kryteriów oceny wypadku mniejszej wagi utrudnia Pana(i) stosowanie tej instytucji w praktyce?

- tak
- nie
- trudno powiedzieć

11) Jeżeli utrudnia, proszę o wskazanie, w jakim zakresie:

.....
.....
.....

12) Czy stworzenie definicji legalnej wypadku mniejszej wagi i zamieszczenie jej w części ogólnej Kodeksu karnego znajduje jest zasadne i dlaczego?

- tak, gdyż.....
.....
- nie, gdyż.....
.....
- nie mam zdania

13) Czy zauważył(a) Pan(i) zmiany w zakresie stosowania instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy na przestrzeni lat?

- tak
- nie

14) Jeżeli zaobserwował(a) Pan(i) zmiany, to jakie?

[możliwość wielokrotnego wyboru]

- częstsze stosowanie instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy
- rzadsze stosowanie instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy
- inne (jakie?)

.....

15) Czy w Pana(i) ocenie podejrzani/oskarżeni/ich obrońcy wykazują należyłą inicjatywę dowodową w zakresie wykazywania wystąpienia wypadku mniejszej wagi?

- tak

- nie
- trudno powiedzieć

16) Czy z Pana(i) praktyki wynika, że wnioski o zakwalifikowanie danego czynu jako wypadku mniejszej wagi najczęściej składane są:

- ustnie w postępowaniu przed sądem
- pisemnie w postępowaniu przed sądem
- ustnie w postępowaniu przygotowawczym
- pisemnie w postępowaniu przygotowawczym

17) Czy przy wymiarze kary wobec sprawcy, którego czyn został uznany za wypadek mniejszej wagi uwzględnia Pan(i) te same okoliczności łagodzące, które miały wpływ na zakwalifikowanie tego czynu jako wypadku mniejszej wagi?

- tak
- nie

18) Proszę o wskazanie, czy instytucja wypadku mniejszej wagi powoduje inne (jakie?) trudności w jej praktycznym stosowaniu lub jakich zmian Pana(i) zdaniem wymaga:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Dziękuję za wypełnienie ankiety.

Załącznik nr 3 – KWESTIONARIUSZ ANKIETY SKIEROWANEJ DO ADWOKATÓW

KWESTIONARIUSZ ANKIETY

Szanowni Państwo,

Jestem doktorantką w Katedrze Prawa Karnego i Kryminologii Wydziału Prawa Uniwersytetu w Białymstoku. Prowadzę badania na potrzeby mojej rozprawy doktorskiej pt. „Wypadek mniejszej wagi w polskim prawie karnym. Teoria i praktyka stosowania instytucji”. Ich wyniki zostaną wykorzystane wyłącznie do celów badawczych.

W związku z tym uprzejmie proszę o wypełnienie kwestionariusza ankiety. Jest on w pełni anonimowy. Państwa opinia jest dla mnie niezwykle cenna, zaś przedstawione przez Państwa uwagi pozwolą na pełniejszą analizę przedstawionego tematu – przede wszystkim w kontekście oceny funkcjonowania instytucji wypadku mniejszej wagi w praktyce wymiaru sprawiedliwości.

I. METRYCZKA

- 1) Płeć:
 - kobieta
 - mężczyzna
- 2) Ile lat wykonuje Pan(i) zawód adwokata?
 - do 5 lat
 - 6-10 lat
 - 11-15 lat
 - 16 i więcej lat

II. ZAGADNIENIA PRAWNE

- 1) Czy Pana(i) zdaniem wypadek mniejszej wagi jest:
 - instytucją sądowego wymiaru kary
 - uprzywilejowanym typem przestępstwa
 - inne (czym?).....
- 2) Czy Pana(i) zdaniem instytucja wypadku mniejszej wagi:
 - powinna obowiązywać w prawie karnym, jako że wpływa na uadekwatnienie ustawowego zagrożenia do stopnia społecznej szkodliwości czynu
 - jest zbędna, z uwagi na występowanie w prawie karnym instytucji nadzwyczajnego złagodzenia kary

- 3) Czy w Pana(i) ocenie obecnie obowiązująca regulacja prawna instytucji wypadku mniejszej wagi jest:
- odpowiednia
 - wymagająca zmian
 - trudno mi ocenić
- 4) Czy Pana(i) zdaniem wzrost liczby przepisów prawnych przewidujących instytucję wypadku mniejszej wagi w prawie karnym na przestrzeni ostatnich lat jest zjawiskiem:
- pozytywnym
 - negatywnym
- 5) Czy Pana(i) zdaniem instytucja wypadku mniejszej wagi:
- nie da się pogodzić z zasadą określoności prawa karnego, wymagającą, aby typ przestępstwa i jego znamiona nie budziły żadnych wątpliwości
 - nie narusza zasady określoności prawa karnego
- 6) Czy ma Pan(i) trudności z interpretacją pojęcia wypadku mniejszej wagi?
- tak
 - nie
 - trudno powiedzieć
- 7) Jakie okoliczności mają Pana(i) zdaniem wpływ na uznanie danego czynu zabronionego za wypadek mniejszej wagi?
- przedmiotowo-podmiotowe
 - wyłącznie przedmiotowe
 - wyłącznie podmiotowe
- 8) Czy z Pana(i) praktyki wynika, że do przesłanek uznania danego czynu za wypadek mniejszej wagi należą:
- [możliwość wielokrotnego wyboru]*
- zachowanie się i sposób działania sprawcy
 - charakter i rozmiar szkody wyrządzonej lub grożącej dobru chronionemu prawem
 - stopień zawinienia sprawcy
 - motywacja i cel działania sprawcy
 - właściwości i warunki osobiste sprawcy
 - inne (jakie?).....
-
- 9) Czy brak jednolitych kryteriów oceny wypadku mniejszej wagi utrudnia Pana(i) zdaniem stosowanie tej instytucji w praktyce?
- tak
 - nie
 - trudno powiedzieć
- 10) Jeżeli utrudnia, proszę o wskazanie, w jakim zakresie:
-

-
.....
- 11) Czy stworzenie definicji legalnej wypadku mniejszej wagi i zamieszczenie jej w części ogólnej Kodeksu karnego znajduje jest zasadne i dlaczego?
- tak, gdyż.....
.....
 - nie, gdyż.....
.....
 - nie mam zdania
- 12) Czy zauważył(a) Pan(i) zmiany w zakresie stosowania instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy na przestrzeni lat?
- tak
 - nie
- 13) Jeżeli zaobserwował(a) Pan(i) zmiany, to jakie?
[możliwość wielokrotnego wyboru]
- częstsze stosowanie instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy
 - rzadsze stosowanie instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy
 - inne (jakie?)
.....
- 14) Czy w Pana(i) ocenie podejrzani/oskarżeni/ich obrońcy wykazują należyłą inicjatywę dowodową w zakresie wykazywania wystąpienia wypadku mniejszej wagi?
- tak
 - nie
 - trudno powiedzieć
- 15) Czy działając jako obrońca podejrzanego/oskarżonego, składał(a) Pan(i) wnioski o zakwalifikowanie danego czynu jako wypadku mniejszej wagi?
- tak, często
 - tak, rzadko
 - tak, bardzo rzadko
 - nie
- 16) Czy z Pana(i) praktyki wynika, że wnioski o zakwalifikowanie danego czynu jako wypadku mniejszej wagi najczęściej składane są:
- ustnie w postępowaniu przed sądem
 - pisemnie w postępowaniu przed sądem
 - ustnie w postępowaniu przygotowawczym
 - pisemnie w postępowaniu przygotowawczym
- 17) Czy Pana(i) zdaniem sądy prawidłowo stosują instytucję wypadku mniejszej wagi?
- tak

- nie

18) Jeśli nie, proszę o wskazanie najczęstszych błędów w stosowaniu instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy:

.....
.....
.....

19) Biorąc pod uwagę Pana(i) praktykę zawodową, czy sądy, uznając dany czyn zabroniony za wypadek mniejszej wagi, biorą pod uwagę przy wymiarze kary te same okoliczności łagodzące, które mają wpływ na uznanie przez nie danego czynu zabronionego za wypadek mniejszej wagi?

- tak
- nie

20) Czy Pana(i) zdaniem te same okoliczności łagodzące powinny być brane pod uwagę przy wymiarze kary wobec sprawcy w razie uznania danego czynu zabronionego za wypadek mniejszej wagi?

- tak
- nie

21) Proszę o wskazanie, czy instytucja wypadku mniejszej wagi powoduje inne (jakie?) trudności w jej praktycznym stosowaniu lub jakich zmian Pana(i) zdaniem wymaga:

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Dziękuję za wypełnienie ankiety.

Załącznik nr 4 – KWESTIONARIUSZ WYWIADU POGŁĘBIONEGO SKIEROWANEGO DO PROKURATORÓW

KWESTIONARIUSZ WYWIADU POGŁĘBIONEGO

Szanowni Państwo,

Jestem doktorantką w Katedrze Prawa Karnego i Kryminologii Wydziału Prawa Uniwersytetu w Białymstoku. Prowadzę badania na potrzeby mojej rozprawy doktorskiej pt. „Wypadek mniejszej wagi w polskim prawie karnym. Teoria i praktyka stosowania instytucji”. Ich wyniki zostaną wykorzystane wyłącznie do celów badawczych.

W związku z tym uprzejmie proszę o udzielenie odpowiedzi na poniżej zaprezentowane pytania. Państwa opinia jest dla mnie niezwykle cenna, zaś przedstawione przez Państwa uwagi pozwolą na pełniejszą analizę przedstawionego tematu – przede wszystkim w kontekście oceny funkcjonowania instytucji wypadku mniejszej wagi w praktyce wymiaru sprawiedliwości.

- 1) Jaki charakter prawny Pana(i) zdaniem ma instytucja wypadku mniejszej wagi i co za tym przemawia?
- 2) W jakim kierunku ewoluowała Pana(i) zdaniem instytucja wypadku mniejszej wagi?
- 3) Jak ocenia Pan(i) obecnie obowiązującą regulację prawną instytucji wypadku mniejszej wagi?
- 4) Czy Pana(i) zdaniem instytucja wypadku mniejszej wagi powinna obowiązywać w prawie karnym? – dlaczego tak/nie?
- 5) Czy Pana(i) zdaniem występowanie w prawie karnym instytucji nadzwyczajnego złagodzenia kary sprawia, że zbędnym jest obowiązywanie w nim instytucji wypadku mniejszej wagi? – dlaczego tak/nie?
- 6) Jak ocenia Pan(i) wzrost liczby przepisów prawnych przewidujących instytucję wypadku mniejszej wagi w prawie karnym na przestrzeni ostatnich lat?
- 7) Czy ma Pan(i) trudności z interpretacją pojęcia wypadku mniejszej wagi? Jeżeli tak, to na czym one polegają i z czego wynikają?
- 8) Czy brak jednolitych kryteriów oceny wypadku mniejszej wagi utrudnia Pana(i) stosowanie tej instytucji w praktyce? Jeżeli tak, to w jakim zakresie?
- 9) Jakie okoliczności mają wpływ na uznanie przez Pana(i) danego czynu zabronionego za wypadek mniejszej wagi?
- 10) Biorąc pod uwagę Pana(i) praktykę zawodową, jakie są najczęstsze przesłanki decydujące o zakwalifikowaniu konkretnego czynu zabronionego za wypadek mniejszej wagi przez sąd?

- 11) Biorąc pod uwagę Pana(i) praktykę zawodową, czy sąd bierze pod uwagę przy wymiarze kary za czyn uznany za wypadek mniejszej wagi te same okoliczności łagodzące, które zadecydowały o potraktowaniu go jako wypadek mniejszej wagi? Jeżeli inne, to jakie?
- 12) Co w sytuacji, gdy okoliczności te pokrywają się z okolicznościami determinującymi potraktowanie konkretnego czynu zabronionego za wypadek mniejszej wagi – czy Pana(i) zdaniem powinny być one brane pod uwagę dwukrotnie? – dlaczego tak/nie?
- 13) Czy Pana(i) zdaniem należy stworzyć definicję legalną wypadku mniejszej wagi i zamieścić ją w części ogólnej Kodeksu karnego? – dlaczego tak/nie?
- 14) Czy zauważył(a) Pan(i) zmiany w zakresie stosowania instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy na przestrzeni lat? Jeżeli tak, to jakie?
- 15) Czy w Pana(i) ocenie podejrzani/oskarżeni oraz ich obrońcy wykazują należyta inicjatywę dowodową w zakresie wykazywania wystąpienia wypadku mniejszej wagi w trakcie postępowania karnego? – dlaczego tak/nie?
- 16) Jak często Pana(i) zdaniem sądy przy orzekaniu stosują instytucję wypadku mniejszej wagi?
- 17) Czy Pana(i) zdaniem sądy prawidłowo stosują instytucję wypadku mniejszej wagi? Jeśli nie, to jakie są Pana(i) zdaniem najczęstsze błędy w stosowaniu instytucji wypadku mniejszej wagi przez sąd?
- 18) Czy instytucja wypadku mniejszej wagi sprawia Pana(i) zdaniem trudności w jej praktycznym stosowaniu? Jeżeli tak, to jakie?
- 19) Czy instytucja wypadku mniejszej wagi wymaga Pana(i) zdaniem jakichś zmian? Jeżeli tak, to jakich?

Załącznik nr 5 – KWESTIONARIUSZ WYWIADU POGŁĘBIONEGO SKIEROWANEGO DO SĘDZIÓW

KWESTIONARIUSZ WYWIADU POGŁĘBIONEGO

Szanowni Państwo,

Jestem doktorantką w Katedrze Prawa Karnego i Kryminologii Wydziału Prawa Uniwersytetu w Białymstoku. Prowadzę badania na potrzeby mojej rozprawy doktorskiej pt. „Wypadek mniejszej wagi w polskim prawie karnym. Teoria i praktyka stosowania instytucji”. Ich wyniki zostaną wykorzystane wyłącznie do celów badawczych.

W związku z tym uprzejmie proszę o udzielenie odpowiedzi na poniżej zaprezentowane pytania. Państwa opinia jest dla mnie niezwykle cenna, zaś przedstawione przez Państwa uwagi pozwolą na pełniejszą analizę przedstawionego tematu – przede wszystkim w kontekście oceny funkcjonowania instytucji wypadku mniejszej wagi w praktyce wymiaru sprawiedliwości.

- 1) Jaki charakter prawny Pana(i) zdaniem ma instytucja wypadku mniejszej wagi i co za tym przemawia?
- 2) W jakim kierunku ewoluowała Pana(i) zdaniem instytucja wypadku mniejszej wagi?
- 3) Jak ocenia Pan(i) obecnie obowiązującą regulację prawną instytucji wypadku mniejszej wagi?
- 4) Czy Pana(i) zdaniem instytucja wypadku mniejszej wagi powinna obowiązywać w prawie karnym? – dlaczego tak/nie?
- 5) Czy Pana(i) zdaniem występowanie w prawie karnym instytucji nadzwyczajnego złagodzenia kary sprawia, że zbędnym jest obowiązywanie w nim instytucji wypadku mniejszej wagi? – dlaczego tak/nie?
- 6) Jak ocenia Pan(i) wzrost liczby przepisów prawnych przewidujących instytucję wypadku mniejszej wagi w prawie karnym na przestrzeni ostatnich lat?
- 7) Czy ma Pan(i) trudności z interpretacją pojęcia wypadku mniejszej wagi? Jeżeli tak, to na czym one polegają i z czego wynikają?
- 8) Czy brak jednolitych kryteriów oceny wypadku mniejszej wagi utrudnia Pana(i) stosowanie tej instytucji w praktyce? Jeżeli tak, to dlaczego i w jakim zakresie?
- 9) Jakie okoliczności mają wpływ na uznanie przez Pana(i) danego czynu zabronionego za wypadek mniejszej wagi?
- 10) Jakie okoliczności łagodzące bierze Pan(i) pod uwagę przy wymiarze kary wobec sprawcy, którego czyn został uznany za wypadek mniejszej wagi?

- 11) Co w sytuacji, gdy okoliczności te pokrywają się z okolicznościami determinującymi uznanie danego czynu zabronionego za wypadek mniejszej wagi – czy Pana(i) zdaniem powinny być one brane pod uwagę dwukrotnie? – dlaczego tak/nie?
- 12) Czy Pana(i) zdaniem zasadne jest stworzenie definicji legalnej wypadku mniejszej wagi i zamieszczenie jej w części ogólnej Kodeksu karnego? – dlaczego tak/nie?
- 13) Czy zauważył(a) Pan(i) zmiany w zakresie stosowania instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy na przestrzeni lat? Jeżeli tak, to jakie?
- 14) Czy w Pana(i) ocenie podejrzani/oskarżeni oraz ich obrońcy wykazują należyta inicjatywę dowodową w zakresie wykazywania wystąpienia wypadku mniejszej wagi w trakcie postępowania karnego? – dlaczego tak/nie?
- 15) Jak często Pana(i) zdaniem sądy przy orzekaniu stosują instytucję wypadku mniejszej wagi?
- 16) Czy Pana(i) zdaniem sądy prawidłowo stosują instytucję wypadku mniejszej wagi?
- 17) Jeśli nie, to jakie są Pana(i) zdaniem najczęstsze błędy w stosowaniu instytucji wypadku mniejszej wagi przez sąd?
- 18) Czy instytucja wypadku mniejszej wagi sprawia Pana(i) zdaniem trudności w jej praktycznym stosowaniu? Jeżeli tak, to jakie?
- 19) Czy instytucja wypadku mniejszej wagi wymaga Pana(i) zdaniem jakichś zmian? Jeżeli tak, to jakich?

Załącznik nr 6 – KWESTIONARIUSZ WYWIADU POGŁĘBIONEGO SKIEROWANEGO DO ADWOKATÓW

KWESTIONARIUSZ WYWIADU POGŁĘBIONEGO

Szanowni Państwo,

Jestem doktorantką w Katedrze Prawa Karnego i Kryminologii Wydziału Prawa Uniwersytetu w Białymstoku. Prowadzę badania na potrzeby mojej rozprawy doktorskiej pt. „Wypadek mniejszej wagi w polskim prawie karnym. Teoria i praktyka stosowania instytucji”. Ich wyniki zostaną wykorzystane wyłącznie do celów badawczych.

W związku z tym uprzejmie proszę o udzielenie odpowiedzi na poniżej zaprezentowane pytania. Państwa opinia jest dla mnie niezwykle cenna, zaś przedstawione przez Państwa uwagi pozwolą na pełniejszą analizę przedstawionego tematu – przede wszystkim w kontekście oceny funkcjonowania instytucji wypadku mniejszej wagi w praktyce wymiaru sprawiedliwości.

- 1) Jaki charakter prawny Pana(i) zdaniem ma instytucja wypadku mniejszej wagi i co za tym przemawia?
- 2) W jakim kierunku ewoluowała Pana(i) zdaniem instytucja wypadku mniejszej wagi?
- 3) Jak ocenia Pan(i) obecnie obowiązującą regulację prawną instytucji wypadku mniejszej wagi?
- 4) Czy Pana(i) zdaniem instytucja wypadku mniejszej wagi powinna obowiązywać w prawie karnym? – dlaczego tak/nie?
- 5) Czy Pana(i) zdaniem występowanie w prawie karnym instytucji nadzwyczajnego złagodzenia kary sprawia, że zbędnym jest obowiązywanie w nim instytucji wypadku mniejszej wagi? Jeżeli tak, to dlaczego?
- 6) Jak ocenia Pan(i) wzrost liczby przepisów prawnych przewidujących instytucję wypadku mniejszej wagi w prawie karnym na przestrzeni ostatnich lat?
- 7) Czy ma Pan(i) trudności z interpretacją pojęcia wypadku mniejszej wagi? Jeżeli tak, to na czym one polegają i z czego wynikają?
- 8) Czy brak jednolitych kryteriów oceny wypadku mniejszej wagi utrudnia Pana(i) zdaniem stosowanie tej instytucji w praktyce? Jeżeli tak, to w jakim zakresie?
- 9) Czy Pana(i) zdaniem zasadne jest stworzenie definicji legalnej wypadku mniejszej wagi i zamieszczenie jej w części ogólnej Kodeksu karnego? – dlaczego tak/nie?
- 10) Biorąc pod uwagę Pana(i) praktykę zawodową, jakie okoliczności Pana(i) zdaniem uwzględnia prokurator/sąd, oceniając konkretny czyn zabroniony pod kątem uznania go za wypadek mniejszej wagi?

- 11) Biorąc pod uwagę Pana(i) praktykę zawodową, czy sąd, uznając dany czyn zabroniony za wypadek mniejszej wagi, bierze pod uwagę przy wymiarze kary te same okoliczności łagodzące, które mają wpływ na uznanie przez nie danego czynu zabronionego za wypadek mniejszej wagi? Jeżeli tak, to czy Pana(i) zdaniem powinny być one brane pod uwagę dwukrotnie? – dlaczego tak/nie?
- 12) Czy zauważył(a) Pan(i) zmiany w zakresie stosowania instytucji wypadku mniejszej wagi przez sądy na przestrzeni lat? Jeżeli tak, to jakie?
- 13) Czy w Pana(i) ocenie podejrzani/oskarżeni oraz ich obrońcy wykazują należytą inicjatywę dowodową w zakresie wykazywania wystąpienia wypadku mniejszej wagi w toku postępowania karnego? – dlaczego tak/nie?
- 14) Czy działając jako obrońca podejrzanego/oskarżonego, składał(a) Pan(i) wnioski o zakwalifikowanie danego czynu jako wypadku mniejszej wagi. Jeżeli tak, to z jaką częstotliwością oraz na jakim etapie postępowania karnego?
- 15) Jak często Pana(i) zdaniem sądy przy orzekaniu stosują instytucję wypadku mniejszej wagi?
- 16) Czy Pana(i) zdaniem sądy prawidłowo stosują instytucję wypadku mniejszej wagi? Jeśli nie, to jakie są Pana(i) zdaniem najczęstsze błędy w stosowaniu instytucji wypadku mniejszej wagi przez sąd?
- 17) Czy w Pana(i) ocenie instytucja wypadku mniejszej wagi stwarza problemy podczas jej stosowania w praktyce? Jeżeli tak, to jakie?
- 18) Czy instytucja wypadku mniejszej wagi wymaga Pana(i) zdaniem jakichś zmian? Jeżeli tak, to jakich?